This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

GIFT OF
Dr. Stanko Miholić

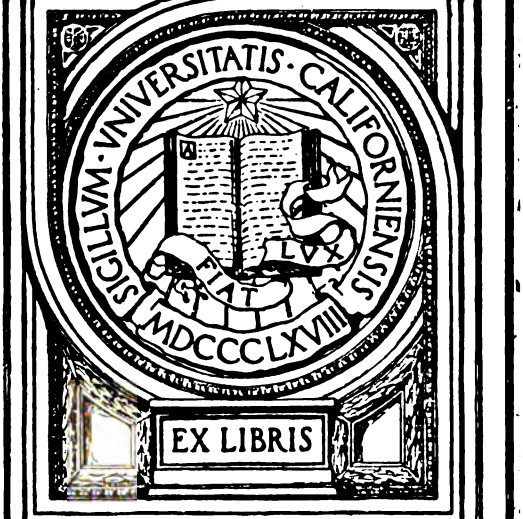

833
M637
v.2

JOSIP MILAKOVIĆ

NAŠA PJESMA

Antologija hrvatskog i srpskog pjesništva

DRUGA KNJIGA

Troškom
I. K. OSTOJIĆA

UNIV. OF
CALIFORNIA

75

JOSIP MILAKOVIĆ

UNIV. OF CALIFORNIA

NAŠA PJESMA

ANTOLOGIJA

HRVATSKOG I SRPSKOG PJESNIŠTVA.

DRUGA KNJIGA.

TROŠKOM I. K. OSTOJIĆA.

Gift of Dr. Stanko S. Miholic.

Knjigotiskara Vogler i drugovi u Sarajevu. 1905.

NAŠA PJESMA.

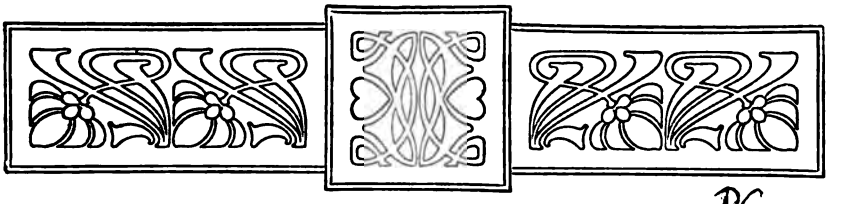

PG1464
M48
1905
MAIN

Makar da mnogi, koji bijahu pozvani da progovore svoju o prvoj knjizi ove antologije, šutješe mramorkome, a neki ne izvršiše svoga obećanja, ipak bijaše općeniti sud tako povoljan, da se najvećom radošću latih rada oko ove druge knjige. Materijalne pomoći nije isto tako moj čestiti prijatelj i nakladnik gotovo ni s koje strane dobio, pa i knjiga ne prodaje se, kao što bi trebalo, no da je odlučio djelo dovršiti, na to i njega ponuka moralni uspjeh, što ga je prva knjiga polučila. I tako eto nas sa drugom knjigom svijetu na vidiku.

U ovoj knjizi, koja je osnovana na široj podlozi, nego ona prva, jer je namijenjena odraslijoj omladini, prikazana je hrvatska i srpska narodna i umjetna poezija od najstarijih početaka pa do najnovijega doba.

Ko pročita pomno cijelu knjigu, moći će da upozna motive, koji mi bijahu vodići u mome radu, i za to — mislim — da bi ih bilo suvišno ovdje na po se spominjati. Tek jedno hoću da naglasim: pazio sam strogo, da se ne vrijegja ničije vjersko i narodnosno osjećanje i da knjiga odiše duhom ljubavi i bratske pažnje. Kakav je spram toga bio moj posao, i jesam li u tome uspio, neka sude čestiti čitaoci.

I narodne i umjetne pjesme podijelih u dva dijela. Narodne podijeljene su na junačke ili muške i na ženske pjesme, a umjetne u dva doba: 1. od Marulića do ilirskoga pokreta i 2. od ilirskoga pokreta do danas.

728616

Pri izboru narodnih pjesama pazio sam na sve momente, te nastojah prirediti takav izbor, koji će sadržavati sve vrste narodnog opisa i koji će nam prikazati što više raznih motiva, a kod poregjaja junačkih pjesama pridržah — u koliko se dalo — red kronološki. Da imaju megju pjesmama i tri pjesme istoga motiva, učinih to namjerice, da se vidi, kako se pjesma u razno doba i u raznim krajevima razvila i mijenjala. To su pjesme: „Ženidba Dušanova" (str. 12.), „Vojvoda Janko i despot Gjuragj" (str. 44.) i „Dva Ujunovića" (str. 83.). Amo se može uzeti još i Kačićeva „Ženidba Sibinjanin-Janka" (str. 202.).

Pod narodne pjesme bilježih samo ime sakupljača, a ne i naslov djela njegova i to radi kratkoće. Kod umjetnih pjesama, gdje to nužno bijaše, zabilježen je i naslov dotične zbirke.

Sve su pjesme, osim posve male i to nužne promjene, posve vjerno odštampane, te se nije diralo ni u dijalekat ni u govor, izuzam pravopis, koji je u ovoj knjizi fonetski, jer da se kod svakog pjesnika ostavio njegov pravopis, nastao bi tu velik nesklad, te bi se to vrlo neugodno dojimalo čitatelja. Male izmjene u nekim narodnim pjesmama opaziće dobar poznavalac njezin na par mjesta sâm, te će ih jamačno odobriti, jer tim, što se je neki izraz zamijenio blažim, omogućilo se mnogoj prekrasnoj pjesmi da ugje u ovu knjigu.

U ovoj knjizi prikazan je izbor iz lirske i epske poezije, izuzam dvije pjesmice: „Pjesma Dubravkina", koja je uzeta iz „Dubravke" i „Dubrovniku" iz Palmotićeva „Pavlimira". Nagje li ova knjiga pravog odziva, mogla bi iza nje slijediti ovakova antologija pripovijesti i drame, koje su takogjer već u glavnim potezima zasnovane, a u nekim dijelovima i izragjene.

Ulomci iz epa, kao što iz ovećih lirskih nizova tako su odabrani, da sačinjavaju posebnu cjelinu, pak im dadoh katkad poseban naslov, zabilježiv ozdo naslov pjevanja ili cikla, odakle su uzeti. Da to ne bijaše uvijek lak posao, ne treba mi jamačno na po se tumačiti.

Kao u prvoj, tako sam i u ovoj svesci zabilježio uz ime svakog pjesnika posve kratku karakteristiku njegovu, prijegled njegova rada i biografiju. U tome kao i rasporedom te namjenom svojom i razlikuje se ovo djelo od sviju dojakošnjih antologija.

Prvo slično djelce bijaše „Pěsmarica“, što su je za ilirskoga pokreta sastavili Dragutin Rakovac i Ljudevit Vukotinović, a tiskala Županova tiskara. U drugom izdanju (godine 1842.) I. dijela, u kojemu su pjesme rodoljubne, imade 28 pjesnika i pjesnikinja. Kao geslo preveo je Topalović jedno mjesto iz Karamzina, a na mjesto predgovora odštampana je njegova lijepa oda „Bog i molitva“. U toj maloj prvoj hrvatskoj antologiji, koja bijaše više namijenjena pjevanju, imadu 63 rodoljubne pjesmice. — Nešto veće djelce bijaše „Cveće srbski pesama“, što ga je godine 1858. izdao u Karlovcima Dimitrije Mihajlović. U toj antologiji zastupano je 26 pjesnika sa 60 pjesama. Mnogo ljepša i potpunija bijaše prva antologija Šenoina, što ju je sastavio godine 1873. pod naslovom „Vienac izabranih pjesama hrvatskih i srbskih“. Pjesme narodne i umjetne pomiješane su zajedno, a kod umjetnih pjesnika pridržan je kronološki red. Narodnih pjesama ima 56, a umjetnih 284. U knjizi ima pjesama od 125 pjesnika, megju kojima su gotovo najviše zastupani stari Dubrovčani. Pjesme su najviše erotske, a imaju krasne vinjete. Gdjekoje su i ilustrovane. Knjiga izašla je štampom i nakladom poznatoga zagrebačkoga štampara Dragutina Albrechta. Tri godine iza toga napisa Šenoa svoju novu antologiju, kojoj doda uvod o poetici, a djelo izda „Matica Hrvatska“ u Zagrebu. To krasno djelo, u kojemu su pjesme podijeljene po njihovim vrstama i u kojemu je pored lirske i epske poezije zastupano i dramsko i didaktično pjesništvo, imade gotovo tri puta toliko sadržine, koliko „Vienac“, a na kraju zabilježeni su pjesnici alfabetskim redom, te je kod svakoga označena godina rogjenja i njegovo zvanje. Knjiga se brzo raspačala, a nova Matičina antologija, što ju je priredio Badalić, sadržaje samo primjere iz hrvatske umjetne lirske i epske poezije. Pošljednja je antologija veliki „Pesnički zbornik“, što ga uredi Jovan Maksimović, a izda štamparija Pachera i Kisića u Mostaru. To je ujedno zbornik proze, no hrvatskom i srpskom pjesništvu otela je prijevodna literatura suviše mjesta. Valja tu još spomenuti „Hrvatsku pjesmaricu“ Gj. Stj. Deželića i „Srpsku liru“, u kojima su sabrane najljepše ljubavne i rodoljubne pjesme, koje se pjevaju u narodu.

Kod starijih i više poznatih pjesnika nisam se toliko zabavio njihovom karakteristikom, kao kod novijih, koji su školskoj mladeži

slabije poznati i koje sam za to i iscrpnije prikazao. Karakterizovah svakoga po svom ličnom uvjerenju, kao što je cijelo djelo plod mog vlastitog mnogogodišnjeg studija i rada u školi i na domu. Predgovor je kratak, jer zalaženje u potankosti i opširno tumačenje uopće zadaća je literarne historije, a ne antologije, koja ima tek da pruži izbor ponajljepših radova.

Pri izboru nastojah savjesno probrati najbolje pjesničke proizvode, i ako mi to gdjekad možda nije posve uspjelo, ima tome više uzroka. Pored najbolje volje i tolikih materijalnih žrtava nisam mogao sve nabaviti, što bi mi trebalo, a osim moje vlastite knjižnice nije mi stajala na pomoći nikoja druga, kakovih na primjer ima u velikim kulturnim središtima. Mnogi pjesnici, kao na primjer Dragutin Ilijć i Dragutin Domjanić, nisu ni sabrali svojih pjesama, a kolikog to truda stoji tražiti po raznim listovima, gdje je dotični što priopćio! A to može da pruži tek velika biblioteka.

Pjesnici redaju se, — izuzevši dodatak, kronološki, jer je taj red najpriličniji onome, kojim se javljahu na literarnom polju. Na kraju knjige dodan je tumač nekih manje poznatih riječi.

Biće ih, koji će prigovarati, da je knjiga suviše omašna i da joj je velika cijena. Na to moram odgovoriti ovo: Nisam pisao obične čitanke, već više literarnu antologiju, u kojoj je valjalo svakoga autora prikazati po najznačajnijim mu osebinama, ako se hoće da dobije njegova vjerna slika, a htio sam da osvježim i uspomenu nezasluženo zaboravljenih pjesnika. Mogao sam do duše uzeti manje materijala, te stegnuti svu gragju na nekih 30 tabaka, no u tom slučaju ne bi bila slika našeg pjesništva ovako jasna i potpuna, a cijena knjizi ostala bi i opet ista. Dakle što je knjige iznad trideset tabaka, šteta je tek nakladnikova, jer knjizi nije za to udario veće cijene, ali on je volio pridonijeti i tu žrtvu, nego da budne djelo neprijegledno i jednostrano. Za to su dodani drugom dijelu umjetne pjesme i primjeri iz naše najnovije poezije, u kojem je dodatku zastupano i nekoliko starijih pjesnika, a dogjoše amo tek za to, što uz najbolju volju ne mogoh za vremena dobiti njihovih biografija.

Megjutim, dogje li do drugoga izdanja, moći će se štošta ispraviti i popuniti.

Na nekoliko mjesta zabilježene su pogrješno godine rogjenja. Arnold rodi se godine 1851., Manojlović 27. listopada 1856., Jelena

Dimitrijevića 24. ožujka 1862., Kuzmanović g. 1863., Štefa Iskra g. 1869., a Vidrić g. 1875.

Završujući ovo djelo, mislim, da mi valja radi cjelovitog prijegleda obiju knjiga ove antologije još ovo spomenuti. Pored mnogih pjesnika, koji se javljaju u ovoj knjizi po drugiput, zastupani su u prvoj, u kojoj su pjesmice dječije, ovi autori: Josip Marić, Mato Topalović, Jure Tordinac, Mijat Stojanović, Ivan Filipović, Skender Fabković, Gjuro Klarić, Jakov Majnarić, Josip Eugen Tomić, Stevan Popović Vasin, Vladimir M. Jovanović, Ljuboje Dlustuš, Mijat Crnko, Ljudevit Varjačić, Ferdo Ž. Miler, Gjuro Bujher, Krunoslav Kuten, Ivan Lepušić, Petar Marković, Josip Kozarac, Vjenceslav Novak, Franjo Bartuš, Mirko Leman, Ivan Zovko, Stjepan Širola, Antun Ivanović, Marija Tomšić Imova i Lujo Varga Bjelovarac.

Na kraju valja da se najsrdačnije zahvalim mome požrtvovnom nakladniku, što mi je pružio priliku završiti ovo djelo, koje će jamačno ugoditi našoj čestitoj omladini. Sva hvala, što bi zapala ovaj posao, neka je jedino njemu, koji nije žalio velikih novčanih žrtava, a još manje tražio od toga ma ikakva ćara. Neka mu je ovijem retcima posvećen sav moj trud! Uz ovaka nakladnika bio mi je sladak svaki dan i svaka noć, što je posvetih ovome često puta dosta mučnu radu. A da je naše zajedničko nastojanje ovako lijepo opremljeno ugledalo svijet, neka je hvala i trudoljubivoj tiskari, koja je sa mnogo ukusa djelo štampala i revnim slagarima ove knjige gg. Milanu Tomašiću i Josipu Majcanu.

U Sarajevu mjeseca rujna 1905.

Josip Milaković.

Malo ima naroda na svijetu, koji bi volio pjesmu i popijevku, kao naš. Pjesma mu je pratilica od kolijevke do groba. Nema veselog, a ni žalosnog trenutka u njegovu životu, koji ne bi pjesmom začinio. Ona je — kako to lijepo veli slavni naš Kurelac — cvijetak i oduh njegova srca. Naš je narod od prirode pjesnik i pjevač. To nam ne potvrgjuje samo tradicijonalna, nego i umjetna poezija. I pjesnik Reljković, da opravda, za što je „Satira" napisao u stihovima, veli, da je to učinio za to, jer su njegovi zemljaci „svi pivači i od naravi pisnici, sva svoja junački učinjena dila u pismah pivaju i u uspomeni drže, te da ista dica za marvom hodeći iznenada verse prave pivajući". A Martić nam priča, kako je kao pastir slušao pjevanje svog strica Rada i kako je poslije idući na pašu kušao i sam to ponoviti u stihovima.

Ta ljubav spram pjesme otkriva nam dobru i meku prirodu našeg naroda.

Pjesma bijaše mu vjekovima uzgojiteljica i učiteljica, koja mu je sačuvala živu vjeru i koja mu je i u najočajnijim časovima prišapćivala skrušene riječi: „Mili Bože, na svemu ti hvala!" Ona je u njemu budila junački ponos, jer se junaku veli: „Ime ti se svuda spominjalo, dok je sunca i dok je mjeseca!" Krijepila ga je svježim napitkom iz vrela istine i pravde spram one: „Ni po babu ni po stričevima, već po pravdi Boga istinoga", i pasala prostim ali čvrstim pasom poštenja, „jer više valja mudra glava i tvoj pošten glas, neg na tebe zlatna puca i svileni pas". U dušu mu je usagjivala samilost i sučustvo spram slaba i nejaka, i za to veli: „I činiću mnoge zadužbine: nahraniću kljasta i slijepa"; a

srce mu je zagrijala žarkom i nevinom ljubavlju, koja se tako vjerno odražava u stihovima: „Kako vene ona ruža rumena, 'nako vene srce moje za tobom; kako kopni ona gruda snježana, 'nako kopni srce moje za tobom". Ona ga je učila, kako se mora ljubiti i paziti čeljad jednog oca i majke, „pak ti onda svoj svojega traži, pa ma bilo prek bijela sv'jeta". Očuvala mu je živo osjećanje spram ljepote, koje se očituje osobito u gajenju cvijeća: njegovog smilja i bosilja, alkatmera, kalopera, bosioka i kovilja.

To se vidi iz lijepih poredbi sa cvijećem, kano na primjer: „Odbi se biser-grana od jorgovana i l'jepa Smilja od svoje majke", ili: „Dva cvijeta u bostanu rasla: plavi sumbul i zelena kada". Djevojci kaže se ruža, a mladoženji grana bosiljkova. Duša djevojačka miriše smiljem i bosiljem. Djevojka voli smilje i ljubičicu, za to se pjeva: „Smilj Smiljana pokraj vode brala" i „Ljubičice, ja bih tebe brala; nemam draga, kome bi te dala". Sijući bosiok govori: „Ako vojno dobre sreće bude, s večera će bosiljak niknuti, do po noći i prekrstiti se, a u zoru u kite se viti". A kako je dirljiv stih: „Procmilio sitan bosioče", pak onda onaj: „Oj pelen, pelenče, moje gorko cv'jeće!" Ono mu ima simbolsko značenje, pak dovodeći svatovi djevojku, pjevaju: „Raduj mi se, vojinova majko, ide vojno i vodi djevojku; do jako si pila sirotnjicu, natrunjenu trunjem i pelenom, od jako ćeš piti jutrošnjicu, natrunjenu smiljem i bosiljem". Ili: „Ako, konju, hudo dovedemo, biće hudo i mene i tebe: oplešće ti jasle jadikove, metaće ti gorke čemerike". Neko mu bilje, kao na primjer odoljen, ima otajnu moć, za to veli: „Da zna ženska glava, što j' odoljen trava, svagda bi ga brala, u pas ušivala, uza se nosila". A kako je tek krasna želja, što je izreče stihovima: „Ručica ti cv'jetom cvala, a dušica raj dopala!"

Isto tako milo mu je razno drugo bilje i drveće, te i tu voli poredbu. Miris dunje i naranče sjeća ga i opet duše djevojačke, a kako je nježan početak pjesme „Ovčar i djevojka": „Zaspala djevojka dr'jenku na kor'jenku", pak onda one: „Povila se b'jela loza vinova ispod b'jela ispod grada Budima; to ne bila b'jela loza vinova, već to bio l'jepi Ivo i Mara". Djevojka se isporegjuje sa jelom: „Rasla tanka jelika na dva brda velika; to ne bila jelika, već djevojka lijepa". Osobito je omilio narodu javor, kome pjeva: „O javore, zelen bore", onda jasen („Okolo dvora jasenje — u

ovom domu veselje") i jabuku, koju tako bogato kiti: „Srebrno stablo, zlaćene grane, zlaćene grane, biserno lišće, biserno lišće, merdžan jabuke".

To živo razvijeno čustvo ljepote odsijeva i na odijelu, osobito djevojačkom, na junaku, na njegovu oružju i konjskoj mu opremi. Sve je to lijepo išarano i izvezeno.

U narodnoj pjesmi najjasnije nam se ogleda život narodni i sve njegove misli i težnje, koje su ga vodile na njegovu trnovitu putu. U njoj nam je ocrtana njegova neprestana borba, samoprijegor, žrtve, junaštvo i mučeništvo njegovo. Sve, što potresaše njegovom dušom, razni vihori i pokreti, sve to našlo je oduška u pjesmi, u kojoj nam se zrcale vrline, ali i mane njegove. Pjesma sačuvala nam je kroz vjekove tajni dašak, kad je još narod živio životom nejaka djeteta, spomen na braću njegovu i nekadanju mu drevnu domaju. U njoj došao je k nama još uvijek svjež, makar silno smanjen, negdašnji njegov svijet: njegovi bogovi, divovi i ljudi. Mnogo toga, što mu dočaraše bujna mašta, otelo se neprestanim olujama i dugim vjekovima, te se sačuvalo do dana današnjega, no mnogo je dašto žalibože pokrila nijema zaborav. Evo što veli Kukuljević u predgovoru svoje zbirke „Narodne pèsme puka hàrvatskoga" (godine 1847.) o tome: „U srèdini ovih stojeći provincialni Hàrvati sačuvali su pokraj nèkoliko historičkih pèsamah, (možebiti najviše od ostale bratje svoje) starodavnih uspomenah od poganskih još vrèmenah. Tu se pèva od Lade i Lada, od Hele i mlade nedèlje, tu se slavi prolètje, koje ima svoje vile, komu se na žàrtvu loži kres, igra kolo, pletu vènci, pèvaju pèsme. Tu se napominje igranje s jabukami i strèljicami, otimanje dètce po vilama, zlata rosa, govoreće ptice: žerjavi, vijoglavka, papuga, solenčica, sokol, slavuj, vuga, kukuvača i t. d. Po svud se tu još obožava sunce i mèsec, zora i noć, sa sunčanom majkom, koja si daje na rozih pisanoga jelena nositi dètcu svoju: sunce i mèsec. Dunaj, ta obljubljena rèka sviuh Slavjanah, od koje se pèva tako na dalekom sèveru Rusie, kao što na dubokom jugu po granicama zemlje gàrčke, nije zaboravljena niti u Hàrvatskoj. U najzapuštenih stranah medju gorami, kamo nikada glas od tudje zemlje ne dopire, pèva se osobito rado o Dunaju. Obćenito pučko napominjanje i slavljenje rèke ove i nèka sveta ljubav prema njojzi, veći je dokaz,

gdě su nègda stanovali stari Slavjani, odkuda su se razširili po světu, i koj narod najvećim pravom tu rěku svojom nazivati može, — nego što cěli folianti od učenih razpravah dokazati mogu". (Str. 124.—125.)

U pjesmi nam se sačuvaše imena naših junaka, koji se odlikovaše na junačkom mejdanu. Taj se mejdan dijeli najviše radi ljubavi, otmice, ženidbe, ili kad valja spasiti zarobljenog druga; ali ima i ljućih ratova, kano što je kosovski boj, kad se ide „za krst časni krvcu proljevati i za vjeru s braćom umrijeti". Mnogovjekovna borba rodila je junaštvom, a dašto i lukavstvom (hinlom), pak je tako mašta narodnog pjevača izatkala oko pojedinih junaka, kojih ima u obaju protivnika, čitave legende. Takovi su junaci na jednoj strani: Kraljević Marko, Sibinjanin Janko, Karlović Ivan, Relja od Pazara, starina Novak, Ljutica Bogdan, Ivo Senjanin, Smiljanić Ilija, Senjanin Tadija, ban Zrinović, banović Strahinja i banović Sekula, janjočki ban, Momčilo vojvoda, Stojan Janković, Gjuragj Smederevac, Petar Mrkonjić, Vuk Jajčanin, Maljković, Grčić Manojlo, Vuk Mandušić, mali Radojica i mnogi drugi, a s druge strane: Gjerzelez Alija, Musa Kesedžija, Mujo i Halil Hrnjica, Dizdarević Meho, Blažević Omer, Velagić Ahmet, Kladuški Mujo, lički Mustajbeg, beg Ljubović, Tanković Osman, Delibegović, Alibegović, Bećiragić, Ćejvanagić i t. d. Megju njima eno barjaktara: Milića, Orlanovića Omera, Komnena, Vrsića, Vida, Luke, a i Boška Jugovića, koji ponosno jaše „na alatu vas u čistom zlatu, krstaš ga je barjak poklopio, pobratime! do konja alata; na barjaku od zlata jabuka, iz jabuke od zlata krstovi, od krstova zlatne kite vise, te kuckaju Boška po plećima". Ovdje je i bojno Kosovo, gdje no „pade krvca konju do strmašca, i junaku do svilna pojasa, po njoj plove konji i junaci, konj do konja, junak do junaka", ondje Udbina, ta krvava krajina, onda Lika, Krbava, Zagorje i Grahovo, kamenita Piva i klanac Jadikovac, „gdje no majke oplakuju sinke". Tu su ravna Korita, Kotari i Rudine, ondje planine: Kunara, Neven, Orahovica, Bukovica, Otres, Golub, Komar, Prolom, kleti Vratnik, zelena Garevica, Ranjen, Vučjak, Obljuba, Jošava, Jabuka, Jahorina, Mahulja, Vranić, Trebević, Korin, Stara, Golija, Romanija, Mlava, Jadika, Petrova gora, Plavša, Pločnik, Miroč, Lovćen, Velebit, Vitor, Mosor i Durmitor, „iz kojijeh tri sunca granuše".

Po njima porazrediše busije harambaše: Gavran, Kostreš, Limo, Mijat Tomić, Bajo Pivljanin, Mali Marijan, Kovačina Ramo i Vid Daničić. Megju njima je i budalina od Orašca Tale, „koj prevrnu ćurak naopako, ličinom se po njem opasao, naturio kapu jazvetinu, na kojoj je trista praporaca".

Po tom krvavom razboju vijugaju i šume: Sava i Morava, „koje valjaju drvlje i kamenje i lagje od merdžana", onda Una, Kupa, Sana, Bojana, Drava, Vrbas, mutni Dunaj, Zrmanja, Dobrava, Morača, Drina, Neretva, Bosna, Miljacka, Sitnica, Piva, Bojana, tiha voda Cetina, Toplica, voda studena, i Timok, zlatni potok, a nebu pod oblake dižu se kule i gradovi: Skadar na Bojani, Zadar, Ohrid, Budim, Bribir, Sinj, Klis, Knin, Trogir, Vučitrn, tvrdi Kačanik, Viper, Kruševac, Drenopolje, kameniti Senj, Varadin, Kladuša, Prizren, Ribnik, bijeli Prilip, Avala, bajoslovni latinski grad Legjan i viti tornjevi bijele crkve Samodreže, Ružice i Milješevke.

Dok nam se junaci uzdižu gotovo do herojske visine, odlikuje nam se ženskinje plemenštinom, dobrotom i bolnim pregaranjem. Sjetimo se samo carice Milice i majke devet Jugovića, onda nesretne Hasanaginice i Jovanbegovice, Hrnjičić Omerice, Gjurgjeve Jerine, jadovne majke Margarite, za tim majke Kraljevića Marka, Relje od Pazara, Obilić-Miloša i Janković Stojana, koja žalosna, što joj se snaha preudaje, radeći u vinogradu, „kosu reže, pa vinograd veže, a suzama lozicu zaliva i spominje svog Stojana sina," pak onda mlade Gojkovice, čiji vapaj: „nedajte me, ako Boga znate, uzidati mladu i zelenu!" poput neke bolne i trzave žice odjekuje u tajinstvenu strujanju naše najstarije junačke popijevke.

A kolikim milinjem odiše tek djevojaštvo, koje se ponosi ljepotom, koja se lijepo očituje u stihovima: „Djevojka je kraj gore stajala, sva se gora od lica sijala"! — Takova je: Lejla Blaževića, Smiljana, Biserka, kći zadarskog bana, Mara i Margita djevojka, Hajka Atlagića, Roksanda, junačka kapetan-djevojka, Kunina Zlatija, pitoma Ružica, Milica, Jelica, prelijepa Ana, Gorinka, Hanka i Fata, Ajka Hrnjičina, Mejra, Kosa Smiljanića, dilber Angjelija, turkinja djevojka, „koja rano rani prije zore i bijela dana", Mujagina Gjulsa, za tim Hrvatka i Smederevka djevojka, Janja i junačka djevojka Kosovka, „koja šeće po razboju mlada, te prevrće po krvi junake; kog junaka u životu nagje, umiva ga hla-

gjanom vodicom, pričešćuje vinom crvenijem, a zalaže hljebom bijelijem". Koliko tuge i bolna prijegora u njezinu vapaju: „Ao jadna! hude li sam sreće! da se jadna za zelen bor hvatim, i on bi se zelen osušio!"

Ali ko da se tu ne sjeti onih pjesničkih duša, onih naših pjevača i slijepijeh guslara, koji nam sačuvaše kroz vjekove junačku pjesmu prošlih dana, pjesmu krvi i mejdana! Ko da se ne sjeti i našeg ženskinja, koje nam je toplinom srca svoga zgrijevalo pjesme domaćeg ognjišta i osvježivalo ih rosom suza svojih!

Veliki li su ti naši pjevači, ti rapsodi našega naroda! Imena: Filip Višnjić, Tešan Podrugović, Ilija Divjanović, Mehmed Kolaković, Salko Vojniković Pezić, Ibro Topić, Bećir Islamović, Rade Rapajić i Martićev Perkan — pamtiće naš narod do poznijeh vremena. Njihov spomen prelaziće s koljena na koljeno, kao što su oni predavali jedan drugome na samrti gusle javorove.

*

Davno se već pripoznavala velika vrijednost narodnih pjesama, no pravo cijeniti stade ih tek novije doba, iznašajući ih svijetu na vidjelo. Naše su pjesme stekle veliki glas u učenom svijetu i to ne samo radi sadržine, nego i radi krasna jezika, divnih opisa, izvornih slika i figura, od kojih se neke mogu porediti sa najljepšima u Homerovim epopejama.

Najstariji spomen o našoj narodnoj pjesmi sačuvao nam se u hrvatskoj kronici popa Dukljanina iz 12. vijeka i u putopisu Benedikta Kuripešića, koji je kao poslanik cara njemačkoga putovao godine 1531. u Carigrad sultanu Sulejmanu II. On je na svom putu čuo pjevati junačke pjesme o kosovskom boju. No da i nemamo ovoga svjedočanstva o starini naše narodne pjesme, eto nam drugoga, što nam ga pružaju naši stari pjesnici, koje je tako zanijela narodna pjesma, da se nijesu mogli oteti njezinu utjecaju, ili joj namjerice podražavahu. Hektorović zabilježi nam u svom „Ribanju i ribarskom prigovaranju" četiri narodne pjesme, a Šiško Menčetić i Gjore Držić, najstariji dubrovački lirici, pjevaju pjesme „na narodnu". Baraković zabilježi nam u svojoj „Vili Slovinki" pjesmu „Majka Margarita", Petar Zrinjski pjesmu o Svilojeviću, a bilježio je junačke pjesme i njegov šurjak Fran-

kopan. U Vitezovićevu „Odiljenju sigetskom“ sjeća nas onaj dijalog „Gospodična Sofija i oral“ pjesme o Kosovki djevojci. Gundulić nam u opisu putovanja Alipašina u Poljsku spominje svu silu junaka, opjevanih u narodnim pjesmama. Kačićev „Razgovor ugodni“ spjevan je gotovo posve u duhu narodne pjesme, a Katančić je u podražavanju tako uspio, da mu ne možeš razlikovati pjesme od narodne. Reljković zabilježio je u svom „Satiru“ pjesmu o Jakšićima, a Fortis spasao nam prekrasnu romansu „Hasanaginica“. No sve do narodnoga preporoda u Hrvata i Srba nije se niko našao, koji bi stao kupiti sustavno to blago. Prvi se počeo tim ozbiljno baviti Vuk Stefanović Karadžić, kojega na taj posao ponuka najviše vladika i pjesnik Mušicki i jezikoslovac Bartolomej Kopitar, te izda godine 1814. prvu zbirku narodnih pjesama pod naslovom „Mala prostonarodna slavenoserbska pjesnarica“.

Iza posvete napisao je „Predslovije“, u kojemu crta povod bilježenju narodnih pjesama, na koje ga Mušicki već davno prije (1806.), nagovarao, ali on to nije onda još ozbiljno uzimao. On se nada — pošto je toliko pjesama samo u svom rodnom mjestu Tršiću čuo — da će ih isto toliko biti i drugdje i da će se naći ljudi, koji će ih kupiti, te izdati po knjigu sakupljenu u Sremu, onda Bačkoj, Banatu, Slavoniji, Hrvatskoj, Dalmaciji, Srbiji, Bosni, Hercegovini i Crnoj Gori. „Pak će se onda koj naći“ — produžuje — „kojega je Bog darom pjesmotvorstva obdario i dao mu slučaj, da može na latinskom ili na njemeckom jeziku pravila toga razumeti; ovaj će pokupiti sva ova sobranja i pretresti; a neke pjesne i sam po vkusu i po načinu roda svoga sočiniti i tako od sviju oni mali sobranja jedno veliko cjelo načiniti“. — Da nije Vuk čitao Kačićeve „Pismarice“ i da nije došao u Beč, te se upoznao sa Kopitarom, teško bi se bio ikada odlučio na taj rad, koji mu je pribavio najviše priznanja.

Iza toga štampao je svoje pjesme ponovno više puta i to uvijek u pomnožanu izdanju, te je uredio svega pet knjiga pjesama, što ih je skupio po raznim hrvatskim i srpskim krajevima, a šesta knjiga, u kojoj su ženske pjesme iz Hercegovine, izašla je istom poslije njegove smrti.

Od toga doba počelo se revno sakupljati narodne pjesme i to tijem više, što ih zanosno pozdravi ne samo domaći, nego i

strani svijet, te ih imamo do danas čitavu biblioteku, jer ih je izdano oko stotinu što većih, što manjih knjiga.

Hercegovinom i Crnom Gorom kupio je Simo Milutinović Sarajlija (Čubro Čojković), a Crnom Gorom samom vladika crnogorski pjesnik Njeguš. Pjesme, sakupljene po Hercegovini, izdaje Vuk Vrčević, a Bosnom kupe Petranović, Hadži Ristić, Blagajić, Mirković, Davidović, N. Tordinac, Dvorović i Milanović. Bosnom i Hercegovinom sabira Frano Jukić i Martić, Zovko, Grgjić i Hörmann, Turskom Hrvatskom Marjanović, Hrvatskom Ivan Kukuljević, Filipović, Plohl, Valjavec, Augustinović, Begović, Krasić i Kordunaš, Slavonijom Topalović, Luka Ilić, Gjorgje Rajković, Stojanović i Lovretić, Sremom Nikolić i Branko Mušicki, Istrom i Kvarnerskim otocima „Naša sloga", Primorjem Mikulčić, Oršić, Vrbanić, Josip Radetić i Mažuranić, Dalmacijom Pavlinović, Ljubić, Glavić i Karaman, Bokom Obradović i Mitrović, megju ugarskim Hrvatima Kurelac i Naković, megju moravskima Malec, a napuljskima de Rubertis. Po Srbiji sabire Aleksić, Stanić, Stojadinović, po Staroj Srbiji Milojević i Jastrebov, a Bačkom Bošković. Starije pjesme, sakupljene po arkivima, izdaje Bogišić, a po svim tim krajevima sakupljaše pored napjeva i tekstove Kuhač. „Matica Hrvatska" izda četiri velike knjige, a mnogo je toga još u rukopisu, mnogo rasijano po stotinama raznih zabavnih listova, a dosta toga sabrano u arkivima, u jugoslavenskoj akademiji u Zagrebu, u srpskog učenog društva u Beogradu i drugdje.

Čitanje tih zbirki utjecaše mnogo na razvitak naše umjetne poezije, te vidimo, kako cijelo čislo pjesnika od prve izdane knjige narodnih pjesama pa sve do danas nastoji podražavati narodnoj žici. Evo samo nekih novijih pjesnika, u čijim se pjesmama opaža taj utjecaj: Milutinović, Šunjić, Vraz, Mažuranić, Njeguš, Jovo Ilijć, Kazali, Subotić, Utješenović, Martić, Radičević, Vežić, Botić, Zmaj („Snohvatice"), Joksim Nović („Lazarica"), Dežman, Tresić („Gjuli i sumbuli"), Štafić, Bogdan Krčmarić („Hrvatski guslar"), Alaupović („Nesugjenica"), Petrović („Seljančice") i drugi.

*

Hrvatskom umjetnom pjesništvu sinu zora na obalama sinjeg Jadrana, dok je ostale krajeve našeg naroda prikrivala teška tama. Bijaše to pod kraj petnaestoga vijeka. Zublja prosvjete zasja iz

drevnoga Splita. Odanle odjeknuše posvećene i bogodane riječi: „Dike ter hvalenja...", koje probudiše na rad ponosne gradove i otoke od Zadra do Dubrovnika.

Marulićevoj liri odziva se sa otoka Hvara milopojna Lucićeva: „Jur nijedna na svit vila" i Hektorovićevo prvom bugarkinjom okićeno „Ribanje", a gotovo u isto doba ponosi se Dubrovnik pjesnicima Šiškom Menčetićem, Gjorom Držićem, Andrijom Čubranovićem, nešto poslije Nikolom Nalješkovićem, Pelegrinovićem i Gučetićem, Zadar Karnarutićem, Nin Zoranićem i Mljet Vetranićem Čavčićem.

Zastupane su sve pjesničke grane, a lirika je trojakoga smjera: religijoznog, ljubavnog i šaljivog. U religijoznim pjesmama osobito se ističe ništavilo i ispraznost ovog svijeta i života, a ljubavne pjesme uznose tjelesnu ljepotu, onda plemenitost, dobrotu i druge kreposti i vrline. Ta je poezija većinom fina i otmjena, kao što je ona prva ozbiljna. Megju šaljive pjesme idu „maskerate" i „jegjupke". U ovima osobito uspješe: Nalješković i Čubranović.

Iza gore pomenutih pjesnika proslaviše se kasnije tečajem 16., 17. i početkom 18. vijeka kao lirici još: Zlatarić, Ranjina, Ivan Bunić, Vladislav Menčetić i Gjorgjić. — Spominje se i pjesnikinja Cvijeta Zuzorićeva.

U epskom pjesništvu zastupan je religijozni i herojički ep. Prvenstvo steče Gundulić svojim „Osmanom". Od boljih epskih djela valja istaknuti: Marulićevu „Juditu", Barakovićevu „Vilu Slovinku", Palmotićevu „Kristijadu" (po Girol. Vidi), Kanavelićevog „Sv. Ivana", Kavanjinovo „Bogatstvo i uboštvo", Gjorgjićevu „Mandaljenu pokornicu" i „Dubrovnik ponovljen" od Jakova Palmotića Dionorića.

Središte pjesničkoga rada u svoj Dalmaciji jest Dubrovnik. Iza velikoga potresa godine 1667., koji uništi blagostanje toga grada, jenja i zanos za književni rad, te se poslije te katastrofe više nikad ne diže na prijašnju visinu, pak dašto i pjesma zamuknu. Tamno obzorje rasvijetli na čas daroviti Gjorgjić, jedina sjajna zvijezda iza Gundulića i Palmotića na dubrovačkom Parnasu.

Kako je u drugoj poli 16. vijeka otpočeo književni pokret u sjevernoj Hrvatskoj i Megjumurju, stade se naskoro i tamo gajiti pjesma, te se na tome polju proslaviše: Petar Zrinjski prijevodom

pjesme svoga brata Nikole „Opsada sigetska“, Krsto Frankopan zbirkom pjesmica „Gartlic za čas kratiti“, Gabrijel Jurjević povjesnim pjesmama „Liszti heroov“ i Vitezović „Odiljenjem sigetskim“.

Sredinom 18. vijeka izagje na glas u Dalmaciji svojim na narodnu spjevanim „Razgovorom ugodnim naroda slovinskoga“ Kačić, koji u načinu pjevanja posve odvoji od ostalih dalmatinskih pjesnika i koji čini u neku ruku prijelaz od starijeg u novije doba naše knjige. Iza njega zavrijediše svojim radom spomen: Higja, Pijerko Sorkočević i simpatični Marko Bruerović Derivaux.

U drugoj poli 18. vijeka počinje se razvijati knjiga i u Slavoniji, koja se nakon karlovačkoga mira (godine 1699.) počela oporavljati od dugotrajnih ratnih nevolja i muka. Kao pjesnici istakoše se: Kanižlić „Svetom Rožalijom“, stariji Reljković „Satirom“, mlagji „Kućnikom“, Došen „Aždajom sedmoglavom“ i Katančić pjesničkim djelom „Fructus auctumnales“.

Narodni preporod u Hrvata, što ga je godine 1835. u Zagrebu najprije pod imenom hrvatskim, a poslije od godine 1836. pod imenom ilirskim pokrenuo uz pomoć čestitoga starine grofa Janka Draškovića slavni Ljudevit Gaj, priprema opet i nagoviješta pjesma: (Štos: „Kip domovine“), i ona mu ostane najjačim oslonom u cijelom njegovom razvitku. Pored pjesnika prigodnih, kano što su: Mihanović, Blažek, Vukotinović i Rakovac, koji pjesmom rodoljubnom i ljubavnom — ugledavši se na njemačke romantičare i na sveslavenskom mišlju zadahnute sonete genijalnoga Jana Kollára — dižu ponos i bude uspavalu rodoljubnu svijest, ubraše neki neumrli lovor-vijenac pjesničke slave. Eno ti tu lirika: Vraza, Preradovića i Nemčića i epika Mažuranića, a oglašuju se pjesmom i: Dragojila Jarnevićeva, Trnski, Kukuljević, Utješenović, Tordinac, Topalović, Okrugić, Filipović, Pretočki, Kaznačić, Pucić, Ivičević, Ban, Martić, Nedić i Kazali.

Zagreb postaje književnim središtem sviju Hrvata.

Nakon pedesetih godina ističu se svojim pjesmama — pored jur pomenutoga pjesničkoga prvaka Preradovića — Bogović, Vl. Vežić, Botić, Ilijašević, Špun, Klarić, Tomić i Martić svojim „Osvetnicima“, a sedamdesetih godina javlja se i opet cijelo čislo odličnih pjesnika, kojima prednjače Marković i Šenoa. Lijep uspjeh postigoše pored ove dvojice: Vukelić, Dežman, Vodopić, Matković,

Zahar, Ciraki, Palmović, Franjo i Mirko Turić, Buzolić, Pavlinović, Despot, Arnold, Grlović, Badalić, Hranilović, Kovačić, Jorgovanić i Kamenar.

U pjesmi nestaje imena ilirskog i tako zvanog „našinstva", kao i imena Slavjan, koja su najviše bila istaknuta zaradi sloge, i uskršnjava ime hrvatsko, a hrvatska povijest ono je vrelo, iz kojega pjesnici najradije crpaju gragju svojoj pjesmi. I kao što je nekoć jakim štitom imenu ilirskom bila pjesma, tako je ona sedamdesetih i osamdesetih godina najjači oslon imenu hrvatskom. Valja tek spomenuti krasne i zanosne povjestice Šenoine i žarke pjesme Harambašićeve i Sirovičine.

U pretpošljednjem deceniju toga vijeka javljaju se na pjesničkom polju: umiljata pjesnikinja Milka Pogačićeva, onda: Harambašić, Manojlović, Lepušić, Bogdan Krčmarić (Ivan Stipac), Božidar Kukuljević, Nadinski, Zagorski, A. Kriletić, Milaković, Katalinić Jeretov i Kranjčević, koji naskoro postaje prvakom megju novijim hrvatskim pjesnicima.

Brojem i vrsnoćom pjesnika stupa u pošljednjem deceniju u prve redove i opet Dalmacija, iz koje se javljaju: Sabić, braća Ostojići, Ilijić, Sirovica, Tresić Pavičić, Begović, Nazor, Mihovil i Mirko Nikolić, Izo Lanov i Božo Lovrić, a vrijedno je spomenuti i radove: Antuna Ivanovića, Vicka Mihaljevića, Virgila Perića, Petra Kuničića, Dra Antončića, Šeremeta i Kapića.

Iz Bosne pridružuju se tom kolu: Alaupović, Šarić, Jukić, Bašagić, Kapetanović, Štafić i Miličević (Ibni Mostari), a iz drugih hrvatskih krajeva: Velimir Deželić, Velikanović, Veber, Španić, Livadić, Miroljub, Štafić, Podravski, Domjanić, Tomić Veljko, Kumičićeva Marija, Pavletić, Ferdo Juzbašić, Badalić Viktor, Hirc, Vidrić, Štefa Iskra, Jagar, Rožić, Devčić, Kršić, E. Šah, Toni, Ogrizović, Lisičar, Sane Kurjaković (Vuksan), Elza Kučera, Rožman (Gjurin), Kralj i drugi.

Razgledamo li razvitak naše lirske i epske poezije za ovo 400 godina, vidjećemo, kako su se lijepo razvile sve njihove vrste i forme; ali ćemo ujedno opaziti, kako sve malo po malo nestaje pravog epa, na čije mjesto stupa novela i roman. U njegovu razvitku zamijetićemo ove faze: Iza religijoznog razvio se junačko-romantički, onda se razvija junački, romantički i idilski ep. Najbolje

su zastupane prve dvije vrste, koje se gaje gotovo do u najnovije doba. Pošljednji znatniji herojski epik bijaše nedavno preminuli Martić. Opjevani su gotovo svi glavniji bojevi, a ponajviše boj kod Sigeta. No u prvim junačkim epima i opet je glavni motiv vjera; tek poslije stupa na njezino mjesto narodnosna ideja, ideja slobode. Prvenstvo steče Mažuranić svojim „Čengić-agom". — Romansa i balada nije toliko bogata brojem, koliko pravom umjetničkom vrijednošću, a pored nje razvila se lijepo epska pripovijest.

Vrlo je bogata lirska poezija, koja je u svom početku tražila uzora u talijanskom pjesništvu tadanjega doba, kojemu bijaše otac Petrarka. Iz njezine hladne ukočenosti po malo je trže što utjecaj narodne pjesme, što poezija njemačkih romantičara, najzad misao slavenske uzajamnosti i Gajevo ilirstvo, koje je uputi drugim smjerom, gdje traži sebi novih uzora. Sve do pod kraj 19. vijeka ona je ponajviše u službi narodnosne misli: sad ilirske i slovinske, sad našinske i jugoslavenske i najzad misli pobugjena hrvatstva, koja se pored poznatog lokalnog patriotizma javlja već u starih dubrovačkih pjesnika. Rodoljubna misao tako je živa, da je njome prožeta i ljubavna lirika, te se i ljepota slavi radi patriotskoga osjećanja. No pored svega toga nije zapala poezija u monotoniju, već se uporedo sa rodoljubnom i ljubavnom granom razgranale mnoge njezine druge grane i grančice. Ne smije se tu zaboraviti i najnovije nastojanje naše moderne. Puteve utiru pjesmi listovi i almanaci.

Iz ljubavne i rodoljubne pjesme, koja je često crpala gragju iz domaće povijesti, razvija se poezija domaćega ognjišta, poezija života, a po malo raskrili ona svoja krila, zahvativši u svoj krug prirodu, ljude i čitav svemir, — obajan svijet antikni i mračnu budućnost, dok ne odjekne najzad umorna gonetanjem najtajnijih problema ovoga svijeta i na njemu bića čistom pjesmom duše, himnom prirode i ljepote i odisajem blage čovječnosti.

Posebno mjesto u lirici zaprema didaktika i u najnovije doba poezija dječija, koja s dana u dan napreduje, napuštajući prvobitno joj suhoparno moralisanje. Ona se razvija mnogo pod utjecajem proslavljenoga omladinskoga pjesnika Zmaja Jovana Jovanovića, koji je na tom polju bio i pjesnik Hrvata, čim se je on sâm za života ponosio. Sa uspjehom radili su na tome polju: Preradović,

Stojanović, Filipović, Klarić, Dlustuš, Bujher, Krunoslav Kuten, Varjačić, Harambašić, Leman, Lujo Varga, Crnko, Vjenceslav Novak i Josip Kozarac.

*

Kao što je u Hrvata otac umjetnom pjesništvu Marulić, tako je u Srba Mušicki. Pjevalo se nešto i prije njega, no to nema gotovo nikakove umjetničke a ni literarne cijene. On se u svom radu do duše još mnogo služi jezikom tadašnje literarne aristokracije, slavenosrpskim, no po malo stupa i on megju pristaše Vukove, kojega materijalno i moralno potpomaže u sabiranju narodnih umotvorina. Njegov je suvremenik pjesnik Milutinović, a pod kraj prve polovice 19. vijeka oglase se pjesmom: Njeguš, Grujić, Subotić, Ban, Maletić, Radičević i Jovan Ilijć. Najviše se gaji epsko pjesništvo, a ujedno se vodi živa borba za narodni jezik. Najboljim učenikom Vukovim na pjesničkom polju pokaza se Radičević, prvi srpski liričar tadanjega vremena, koji propjeva čisto narodnim govorom. Kao epik steče prvijenstvo Njeguš, a pored njega istakoše se: Milutinović i Subotić. Ljubavnom lirikom istočnjačke žice osobito omili Ilijć. Na narodnoj epopeji radio je poslije Joksim Nović („Lazarica"). Više kao pjesnik didaktik poznat je Nenadović.

Iza njih javljaju se: Kaćanski, Jakšić, Kostić, Zmaj Jovan Jovanović i Milica Stojadinovića, a cvjetati počinje osobito ljubavna i rodoljubna poezija. Ova potonja žica ne prestaje odjekivati sve do časa oslobogjenja, te se nešto poslije tom vršću pjesme — a osobito davorijom — istakoše: Aberdar-Kujundžić, crnogorski knez Nikola I., Jovan Dragašević i Mita Popović. Kao nježan lirik, kao vrlo dobar dječiji pjesnik, kao satiričar i vrsni prevagjač pokaza se Zmaj, pored kojega su najodličniji liričari Jakšić i Kaćanski. I Kostić postade u narodu popularan, no ne toliko kao lirik, već više svojim ostalim književnim radom.

Ljubavnu liriku sa uspjehom gaje Kujundžić i Deanovićka, dok se kao idiličar istaknu Grčić Milenko i Milorad Popović Šapčanin, a više šaljivom i satiričkom žicom Vladimir Jovanović. Kao pjesnik domaćega ognjišta i njegovih oblačnih dana napisao je čislo uspjelih pjesama pjesnik Ljubinko.

U pošljednja dva decenija 19. vijeka javlja se i opet cijelo kolo pjesnika, a svjema prednjači Vojislav Ilijć, sin pjesnika „Dahira". I oba njegova brata, Dragutin i Milutin, pišu pjesme.

Kako su Srbiji osvanuli vedriji dani, to i poezija odabire sebi drugu gragju i nove oblike, tražeći po malo uzora u modernoj knjizi zapadnoj i u pjesmama novijih ruskih pjesnika. U tome razdoblju javljaju se pored gore pomenutih ovi pjesnici i pjesnikinje: Josip Bersa, Aleksa Šantić, Radovan Košutić („Plamenovi" I.—VI.), Jaša Tomić, Sava D. Mijalković („Jesenje lišće"), Andra Gavrilović („Majske noći"), Nikola V. Gjorić („Ljubice"), Boža S. Nikolajević („Lirske pesme"), Dim. Gligorić Sokoljanin, Gjorgje Stratimirović („Talasi", „Romoni"), Stevan Bešević Petrov („Stručak cveća", „Nove pesme", „Pesme"), Jelena J. Dimitrijevića, Milorad J. Mitrović, Mileta Jakšić, Jov. A. Dučić, Milorad M. Petrović („Seljančice"), Mihajlo Milanović, Vasa J. Ćurčić, Gjorgje C. Stamenković, oba Karabegovića, Gjikić, Rajko, Jeftan Šantić, Vasa Krstić Ljubisav, Milan V. Ćurčin, Svetislav Stefanović, Danica Markovićeva, M. M. Rakić, Stevan M. Luković, Milutin Jovanović i drugi.

Na polju omladinske poezije prvakom je jur spomenuti Zmaj, poznat megju djecom imenom „Čika Jova", a pored njega pjevao je lijepe pjesme za djecu Stevan V. Popović (Čika Steva) i Subotić. — Književna središta jesu Novi Sad i Beograd.

Promotrimo li dobro razvitak srpskog pjesništva u 19. vijeku, naći ćemo izuzam narodnosnu ideju, koja je u njoj uvijek jedna: srpska, gotovo iste faze, kao i u hrvatskoj poeziji, tek razlika je velika u tome, što je ono — riješivši se sretno spona pseudoklasicizma — više spram narodne žice, čemu su doprinijele razne prilike, a osobito Vuk sa svojim pjesmama, i što je srpska poezija odgojem i školom do u najnovije doba manje bila izvrgnuta dojmu klasične starine, kao i moderne knjige drugih evropskih naroda. Za to se u njoj u novije doba opaža proces, koji je hrvatska poezija već preturila, no obje kan da sve više ustupaju mjesto laganom i mirnom talasu realizma priče.

I epska se poezija, kojoj bijaše središte Kosovo, kao Hrvatima Siget, pomalo gubi, dašto pobijegjena novim prilikama i neopaženim zamahom novih struja, novih potreba i vidika.

NARODNA PJESMA

I.

UNIV. OF CALIFORNIA

Braća i sestra.

Hrani majka devet milih sina
I desetu šćercu mljezinicu;
Hranila ih, dok ih othranila,
Dokle bili sini na ženidbu,
A djevojka bila na udaju,
Nju mi prose mlogi prosioci:
Jedno bane, drugo gjenerale,
Treće prosi iz sela komšija.
Majka daje u selo komšiji,
Braća daju s preko mora banu,
Još su braća sestri besjedila:
„Ja ti pogji, naša mila sejo,
Ja ti pogji s preko mora banu,
Mi ćemo te često pohoditi:
U godini svakoga mjeseca,
U mjesecu svake nedjeljice."
To je sestra braću poslušala,
Ona pogje s preko mora banu.
Al da vidiš čuda velikoga!
Ja Bog pušća od sebe moriju,
Te pomori devet milih brata,
Sama osta samohrana majka.
Tako stade tri godine dana.
Ljuto pišti sestrica Jelica:
„Mili Bože, čuda velikoga!
Što sam vrlo braći zgriješila,
Te me braća pohoditi ne će?"
Nju mi kore mloge jetrvice:
„Nesretnice, naša jetrvice!
Ti si braći vrlo omrznula,
Te te braća pohoditi ne će."
Ljuto pišti sestrica Jelica,
Ljuto pišti jutrom i večerom.
Al se milu Bogu ražalilo,
Pa on posla dva svoja angjela:
„Id'te dolje, dva moja angjela,
Do bijela groba Jovanova,
Jovanova, brata najmlagjega,
Vašijem ga duhom zadahnite,
Od groba mu konja načinite,
Od zemljice mijes'te kolače,
Od pokrova režite darove;
Spremite ga sestri u pohode."
Hitro idu dva božja angjela
Do bijela groba Jovanova,
Od groba mu konja načiniše,
Njinijem ga duhom zadahnuše,
Od zemljice mijese kolače,
Od pokrova rezaše darove;
Spremiše ga sestri u pohode.
Hitro ide nejačak Jovane;
Kad je bio dvoru na pomolu,
Daleko ga seja ugledala,
Malo bliže pred njeg išetala,

Od žalosti vrlo zaplakala,
Ruke šire, u lice se ljube;
Pa je seja bratu besjedila:
„Jeste l' mi se, brate, zatjecali,
Kad ste mene mladu udavali,
Da ćete me često pohoditi:
U godini svakoga mjeseca,
U mjesecu svake nedjeljice?
Evo danas tri godine dana
Nijeste me jošte pohodili!"
Još je njemu seja besjedila:
Što si tako, brate, potavnio,
Baš kan' da si pod zemljicom bio?"
Besjedi joj nejačak Jovane:
„Šuti, sejo, ako Boga znadeš!
Mene jeste golema nevolja:
Dok sam osam brata oženio,
I dvorio osam milih snaha;
A kako se braća iženiše,
Devet b'jelih kuća načinismo;
Za to sam ti pocrnio, sejo."
I on bio tri bijela dana.
Oprema se sestrica Jelica,
I oprema gospodske darove,
Da daruje braću i snašice:
Braći reže svilene košulje,
A snahama burme i prstenje.
Al je Jovo vrlo ustavljaše:
„Ti ne idi, moja mila sejo,
Dok još braće u pohode dogje."
Al Jelica ostanuti ne će;
Ona spremi gospodske darove;
Otale se Jovo podigao
I sa njime sestrica Jelica.
A kad blizu dvora dolaziše,
Kod dvora je prebijela crkva.
Pa besjedi nejačak Jovane:
„Ti počekaj, moja mila sejo,
Dok ja odem za bijelu crkvu:
Kad smo srednjeg brata oženili,
Ja sam zlatan prsten izgubio,
Da potražim, moja mila sejo."
Ode u grob nejačak Jovane,
A ostade sestrica Jelica
Čekajući nejačka Jovana.
Čekala ga, pa ga potražila,
Al kod crkve mlogo novo groblje:
Tu se odmah jadu osjetila,
Gdje je umro nejačak Jovane.
Hitro ide dvoru bijelome;
Kad je blizu dvora dolazila,
Al u dvoru kuka kukavica;
To ne bila sinja kukavica,
Veće njina ostarila majka.
A Jelica na vrata dolazi,
Ona viče iz grla bijela:
„Jadna majko, otvori mi vrata!"
Stara majka iz dvora besjedi:
„Id' odatle, od Boga morijo,
Devet si mi sina umorila,
I men' hoćeš ostarilu majku?"
A Jelica bila besjedila:
„Jadna majko, otvori mi vrata,
Ovo nije od Boga morija,
Već Jelica, tvoja mila šćerca."
Pa joj majka otvorila vrata,
Zakukaše kano kukavice,
Rukama se b'jelim zagriše,
Obje mrtve na zemlju padoše.

Vuk, II.

Žalost za sinom.

Kad umrije dijete Lazare,
Za njim majka uv'jek jaukala.
Njoj Bog šilje dva angjela sveta:
„Otigjite, dva angjela sveta,
Iskopajte dijete Lazara,
Pa ga nos'te majci na krioce."
I odoše dva angjela sveta,
Iskopaše dijete Lazara,
A na njemu rosna košuljica
I u ruci sv'jeća bez stijenjka.
Nose njega dva angjela sveta,
Nose njega majci na krioce
I govori Lazareva majka:
„Što j' na tebi, moje čedo drago,
Što j' na tebi rosna košuljica,
Što l' u ruci sv'jeća bez stijenjka?"
I govori dijete Lazare:
„Ne pitaj me, moja mila majko!
Što j' na meni rosna košuljica,
To su, majko, grozne suze tvoje;
Što j' u ruci sv'jeća bez stijenjka,
To je, majko, tvoje uzdisanje!"

Oj. Rajković.

Bog nikom dužan ne ostaje.

Dva su bora naporedo rasla,
Megju njima tankovrha jela;
To ne bila dva bora zelena,
Ni megj njima tankovrha jela,
Već to bila dva brata rogjena:
Jedno Pavle, a drugo Radule,
Megju njima sestrica Jelica.
Braća seju vrlo milovala,
Svaku su joj milost donosila,
Najposlije nože okovane,
Okovane srebrom, pozlaćene.
Kad to vid'la mlada Pavlovica,
Zavidila svojoj zaovici,
Pa doziva ljubu Radulovu:
„Jetrvice, po Bogu sestrice!
Ne znaš kaka bilja od omraze?
Da omrazim brata i sestricu."
Al govori ljuba Radulova:
„Oj Boga mi, moja jetrvice!
Ja ne znadem bilja od omraze,
A i da znam, ne bih ti kazala:
I mene su braća milovala
I milost mi svaku donosila."
Kad to začu mlada Pavlovica,
Ona ode konjma na livadu,
Te ubode vranca na livadi,
Pa govori svome gospodaru:
„Na zlo, Pavle, seju milovao,
Na gore joj milost donosio!
Ubola ti vranca na livadi."
Pavle pita sestricu Jelicu:
„Za što, sejo? da od Boga nagješ!"
Sestrica se bratu kunijaše:
Nisam, brate, života mi moga!
Života mi i moga i tvoga!"
To je seji bratac vjerovao.
Kad to vidje mlada Pavlovica,
Ona ode noću u gradinu,
Te zaklala sivoga sokola,
Pa govori svome gospodaru:

„Na zlo, Pavle, seju milovao,
Na gore joj milost donosio!
Zaklala ti sivoga sokola."
Pavle pita sestricu Jelicu:
„Za što, sejo? da od Boga nagješ!"
Sestrica se bratu kunijaše:
„Nisam, brate, života mi moga!
Života mi i moga i tvoga!"
I to bratac seji vjerovao.
Kad to vidje mlada Pavlovica,
Ona ode veče po večeri,
Te ukrade nože zaovine,
Njima zakla čedo u kolevci.
Kad u jutru jutro osvanulo,
Ona trči svome gospodaru
Kukajući i lice grdeći:
„Na zlo, Pavle, seju milovao,
Na gore joj milost donosio!
Zaklala ti čedo u kol'jevci;
Ako li se mene ne vjeruješ,
Izvadi joj nože od pojasa."
Skoči, Pavle, kan' da se pomami,
Pa on trči na gornje čardake,
Al još sestra u dušeku spava,
Pod glavom joj zlaćeni noževi;
Pavle uze zlaćene noževe,
Pa ih vadi iz srebrnih kora,
Ali noži u krvi ogrezli;
Kad to vidje Pavle gospodaru,
Trže sestru za bijelu ruku:
„Sejo moja, da te Bog ubije!
Bud mi zakla konja na livadi
I sokola u zelenoj bašči,
Za št' mi zakla čedo u kol'jevci?"
Sestrica se bratu kunijaše:
„Nisam, brate, života mi moga!
Života mi i moga i tvoga!
Ako li mi ne vjeruješ kletvi,
Izvedi me u polje široko,
Pa me sveži konjma za repove,
Rastrgni me na četiri strane."
Al to bratac seji ne vjerova,
Već je uze za bijelu ruku,
Izvede je u polje široko,
Priveza je konjma za repove,
Pa ih odbi niz polje široko.
Gdje je od nje kaplja krvi pala,
Ondje raste smilje i bosilje;
Gdje je ona sama sobom pala,
Ondje se je crkva sagradila.
Malo vr'jeme za tim postajalo,
Razbolje se mlada Pavlovica,
Bolovala devet godin' dana,
Kroz kosti joj trava pronicala,
U travi se ljute zmije legu,
Oči piju, u travu se kriju.
Ljuto tuži mlada Pavlovica,
Pa govori svome gospodaru:
„Oj čuješ li, Pavle gospodaru!
Vodi mene zaovinoj crkvi,
Ne bi li me crkva oprostila."
Kad to čuo Pavle gospodaru,
Povede je zaovinoj crkvi;
Kad su bili blizu b'jele crkve,
Al iz crkve nešto progovara:
„Ne id' amo, mlada Pavlovice,
Crkva tebe oprostiti ne će."
Kad to začu mlada Pavlovica,
Ona moli svoga gospodara:
„Oj Boga ti, Pavle gospodaru!
Ne vodi me dvoru bijelome,
Već me sveži konjma za repove,
Pa me odbi niz polje široko,
Nek me živu konji rastrgaju."
To je Pavle ljubu poslušao:
Priveza je konjma za repove,

Pa je odbi niz polje široko.
Gdje je od nje kaplja krvi pala,
Ondje raste trnje i koprive;
Gdje je ona sama sobom pala,
Jezero se ondje provalilo,
Po jezeru vranac konjic pliva,
A za njime zlaćena kol'jevka,
Na kol'jevci soko tica siva,
U kol'jevci ono muško čedo,
Pod grlom mu ruka materina,
A u ruci tetkini noževi.

Vuk, II.

Zidanje Skadra.

Grad gradila tri brata rogjena,
Do tri brata, tri Mrljavčevića:
Jedno bješe Vukašine kralje,
Drugo bješe Uglješa vojvoda,
Treće bješe Mrljavčević Gojko;
Grad gradili Skadar na Bojani,
Grad gradili tri godine dana,
Tri godine sa trista majstora,
Ne mogoše temelj podignuti,
A kamo li sagraditi grada;
Što majstori za dan ga sagrade,
To sve vila za noć obaljuje.
Kad nastala godina četvrta,
Tada viče sa planine vila:
„Ne muči se, Vukašine kralje,
Ne muči se i ne harči blaga;
Ne mo'š, kralje, temelj podignuti,
A kamo li sagraditi grada,
Dok ne nagješ dva slična imena,
Dok ne nagješ Stoju i Stojana,
A oboje brata i sestricu,
Da zazigješ kuli u temelja,
Tako će se temelj obdržati
I tako češ sagraditi grada."
Kad to začu Vukašine kralje,
On doziva slugu Desimira:
„Desimire, moje čedo drago!
Do sad si mi vjerna sluga bio,
A od sada moje čedo drago,
Hvataj, sine, konje u hintove,
I ponesi šest tovara blaga,
Idi, sine, preko b'jela sv'jeta,
Te ti traži dva slična imena,
Traži, sine, Stoju i Stojana,
A oboje brata i sestricu;
Ja li otmi, ja l' za blago kupi,
Dovedi ih Skadru na Bojanu,
Da zigjemo kuli u temelja,
Ne bi l' nam se temelj obdržao,
I ne bi li sagradili grada."
Kad to začu sluga Desimire,
On uhvati konje u hintove,
I ponese šest tovara blaga;
Ode sluga preko b'jela sv'jeta,
Ode tražit dva slična imena:
Traži sluga Stoju i Stojana;
Traži sluga tri godine dana,
Al ne nagje dva slična imena,
Al ne nagje Stoje i Stojana;
Pak se vrnu Skadru na Bojanu,
Dade kralju konje i hintove,
I dade mu šest tovara blaga:
„Eto, kralje, konji i hintovi,
I eto ti šest tovara blaga,
Ja ne nagjoh dva slična imena,
Ja ne nagjoh Stoje i Stojana."

Kad to začu Vukašine kralju,
On podviknu Rada neimara,
Rade viknu tri stotin' majstora,
Gradi kralje Skadar na Bojani,
Kralje gradi, vila obaljuje,
Ne da vila temelj podignuti,
A kamo li sagraditi grada;
Pa dozivlje iz planine vila:
„More, ču li? Vukašine kralju!
Ne muči se i ne harči blaga,
Ne mo'š, kralje, temelj podignuti,
A kamo li sagraditi grada;
No eto ste tri brata rogjena,
U svakoga ima vjerna ljuba,
Čija sjutra na Bojanu dogje
I donese majstorima ručak,
Zigjite je kuli u temelja,
Tako će se temelj obdržati,
Tako ćete sagraditi grada."
Kad to začu Vukašine kralju,
On doziva dva brata rogjena:
„Čujete li, moja braćo draga!
Eto vila sa planine viče,
Nije vajde da harčimo blago,
Ne da vila temelj podignuti,
A kamo li sagraditi grada;
Još govori sa planine vila:
Ev' mi jesmo tri brata rogjena,
U svakoga ima vjerna ljuba;
Čija sjutra na Bojanu dogje
I donese majstorima ručak,
Da j' u temelj kuli uzidamo,
Tako će se temelj obdržati,
Tako ćemo sagraditi grada.
No je l', braćo, božja vjera tvrda,
Da nijedan ljubi ne dokaže,
Već na sreću da im ostavimo,
Koja sjutra na Bojanu dogje?"
I tu božju vjeru zadadoše,
Da nijedan ljubi ne dokaže.
U tom ih je noćca zastanula,
Otidoše u bijele dvore,
Večeraše gospodsku večeru,
Ode svaki s ljubom u ložnicu.
No da vidiš čuda velikoga!
Kralj Vukašin vjeru pogazio,
Te on prvi svojoj ljubi kaza:
„Da se čuvaš, moja vjerna ljubo!
Nemoj sjutra na Bojanu doći
Ni donijet ručak majstorima,
Jer ćeš svoju izgubiti glavu,
Zidaće te kuli u temelja."
I Uglješa vjeru pogazio,
I on kaza svojoj vjernoj ljubi:
„Ne prevar' se, moja vjerna ljubo!
Nemoj sjutra na Bojanu doći
Ni donijet majstorima ručak,
Jera hoćeš mlada poginuti,
Zidaće te kuli u temelja."
Mladi Gojko vjeru ne pogazi,
I on svojoj ljubi ne dokaza.
Kad u jutru jutro osvanulo,
Poraniše tri Mrljavčevića,
Otidoše na grad na Bojanu.
Zeman dogje, da se nosi ručak,
A redak je gospogji kraljici;
Ona ode svojoj jetrvici,
Jetrvici, ljubi Uglješinoj:
„Ču li mene, moja jetrvice!
Nešto me je zaboljela glava,
Tebe zdravlje! preboljet ne mogu;
No ponesi majstorima ručak!"
Govorila ljuba Uglješina:
„O jetrvo, gospogjo kraljice,
Nešto mene zaboljela ruka,
Tebe zdravlje! preboljet ne mogu,

Već ti zbori mlagjoj jetrvici.“
Ona ode mlagjoj jetrvici:
„Jetrvice, mlada Gojkovice!
Nešto me je zaboljela glava,
Tebe zdravlje! preboljet ne mogu;
No ponesi majstorima ručak.“
Al govori Gojkovica mlada:
„Ču li, nano, gospogjo kraljice!
Ja sam rada tebe poslušati,
No mi ludo čedo nekupato,
A bijelo platno neisprato.“
Veli njojzi gospogja kraljica:
„Idi,“ kaže, „moja jetrvice,
Te odnesi majstorima ručak,
Ja ću tvoje izaprati platno,
A jetrva čedo okupati.“
Nema šta će Gojkovica mlada,
Već ponese majstorima ručak.
Kad je bila na vodu Bojanu,
Ugleda je Mrljavčević Gojko,
Junaku se srce ražalilo:
Žao mu je ljube vijernice,
Žao mu je čeda u kol'jevci,
Gdje ostade od mjeseca dana,
Pa od lica suze prosipaše;
Ugleda ga tanana nevjesta,
Krotko hodi, dok do njega prigje,
Krotko hodi, tiho besjegjaše:
„Što je tebe, dobri gospodaru,
Te ti roniš suze od obraza?“
Al govori Mrljavčević Gojko:
„Zlo je, moja vijernice ljubo!
Imao sam od zlata jabuku,
Pa mi danas pade u Bojanu,
Te je žalim, pregorjet ne mogu.“
Ne sjeća se tanana nevjesta,
No besjedi svome gospodaru:
„Moli Boga ti za tvoje zdravlje,
A salićeš i bolju jabuku.“
Tad junaku grgje žao bilo,
Pa na stranu odvratio glavu,
Ne šće više ni gledati ljubu;
A dogjoše dva Mrljavčevića,
Dva djevera Gojkovice mlade,
Uzeše je za bijele ruke,
Povedoše u grad da ugrade,
Podviknuše Rada neimara,
Rade viknu do trista majstora;
Al se smije tanana nevjesta,
Ona misli, da je šale radi.
Turiše je u grad ugragjivat,
Oboriše do trista majstora,
Oboriše drvlje i kamenje,
Uzidaše dori do koljena,
Još se smije tanana nevjesta,
Još se nada, da je šale radi.
Oboriše do trista majstora,
Oboriše drvlje i kamenje,
Uzidaše dori do pojasa,
Tad oteža drvlje i kamenje,
Onda vidje, šta je jadnu nagje;
Ljuto pisnu, kako ljuta guja,
Pa zamoli dva mila djevera:
„Ne dajte me, ako Boga znate,
Uzidati mladu i zelenu!“
To se moli, al joj ne pomaže,
Jer djeveri u nju i ne glede.
Tad se progje srama i zazora,
Pake moli svoga gospodara:
„Ne daj mene, dobri gospodaru,
Da me mladu u grad uzidaju,
No ti prati mojoj staroj majci,
Moja majka ima dosta blaga,
Nek ti kupi roba il robinju,
Te zidajte kuli u temelja.“
To se moli, al joj ne pomaže,

A kad vidje tanana nevjesta,
Da joj više molba ne pomaže,
Tad se moli Radi neimaru:
„Bogom brate, Rade neimare!
Ostavi mi prozor na dojkama,
Isturi mi moje b'jele dojke,
Kade dogje moj nejaki Jovo,
Kade dogje da podoji dojke.“
To je Rade za bratstvo primio,
Ostavi joj prozor na dojkama,
Pa joj dojke u polje isturi,
Kade dogje nejaki Jovane,
Kade dogje da podoji dojke.
Opet tužna Rada dozivala:
„Bogom brate, Rade neimare!
Ostavi mi prozor na očima,
Da ja gledam ka bijelu dvoru,
Kad će mene Jova donositi,
I ka dvoru opet odnositi.“
I to Rade za bratstvo primio,
Ostavi joj prozor na očima,
Te da gleda ka bijelu dvoru,
Kade će joj Jova donositi,
I ka dvoru opet odnositi.
I tako je u grad ugradiše,
Pa donose čedo u kol'jevci,
Te ga doji za nedjelju dana,
Po nedjelji izgubila glasa;
Al djetetu ondje ide hrana,
Dojiše ga za godinu dana.
Kako tade, tako i ostade,
Da i danas ondje ide hrana
Zarad čuda i zarad lijeka,
Koja žena ne ima mlijeka.

Vuk, II.

Ženidba Dušanova.

Kad se ženi srpski car Stjepane,
Na daleko zaprosi djevojku,
U Legjanu, gradu latinskome,
U latinskog kralja Mijaila,
Po imenu Roksandu djevojku:
Car je prosi, a kralj mu je daje.
Car isprosi po knjigam djevojku,
Pak doziva Todora vezira:
„Slugo moja, Todore vezire,
Da mi ideš bijelu Legjanu
Mome tastu, kralju Mijailu,
Da mi s njime svadbu ugovoriš,
Kada ćemo poći po djevojku,
Koliko li povesti svatova;
Da mi vidiš Roksandu djevojku,
Može l' biti za cara carica,
Može l' biti svoj zemlji gospogja;
Da je vidiš i da prstenuješ.“
Veli njemu Todore vezire:
„Hoću, care, dragi gospodine!“
Pak s' opremi, ode u Latine.
Kada dogje bijelu Legjanu;
Lijepo ga kralju dočekao;
Vino piše nedjeljicu dana.
Tada reče Todore vezire:
„Prijatelju, Mijailo kralju!
Nije mene care otpravio,
Da ja pijem po Legjanu vino,
Već da s tobom svadbu ugovorim,
Kad će care doći po djevojku,
U koje li doba od godine,
Koliko l' će povesti svatova;
I da vidim Roksandu djevojku,
Da je vidim i da prstenujem.“

Tada reče Mijailo kralju:
„Prijatelju, Todore vezire!
Što me care za svatove pita,
Neka kupi, koliko mu drago,
Po djevojku, kada njemu drago.
Nego ćeš mi cara pozdraviti,
Nek ne vodi svoja dva sestrića,
Dva sestrića, dva Voinovića,
Vukašina i s njim Petrašina;
U piću su teške pijanice,
A u kavzi ljute kavgadžije,
Opiće se, zametnuće kavgu,
Pa je teško dževap dati kavzi
U našemu bijelu Legjanu.
A djevojku sada ćeš vidjeti,
I prsten joj dati po zakonu."
A kada je tavna noćca došla,
Ne donose voštane svijeće,
Već po mraku izvode djevojku.
Kad to vidje Todore vezire,
On izvadi od zlata prstenje
Sa biserom i dragim kamenjem,
Razasja se soba od kamenja,
Taka mu se učini djevojka,
Da je ljepša od bijele vile.
Prstenova Roksandu djevojku
I dade joj hiljadu dukata,
I djevojku braća odvedoše.
Kad u jutru jutro osvanulo,
Opremi se Todore vezire,
Pak otide bijelu Prizrenu.
Kada dogje bijelu Prizrenu,
Pita njega srpski car Stjepane:
„Slugo moja, Todore vezire!
Vidje li mi Roksandu djevojku,
Vidje li je i prstenova li?
Što govori kralju Mijailo?"
Todor njemu sve po redu kaže:
„Vidjeh, care, i prstenovah je.
Da, kakva je Roksanda djevojka!
Onakove u Srbina nema.
Dobro zbori kralju Mijailo:
Po djevojku, kada tebi drago,
Svata kupi, koliko ti drago,
Samo te je kralju pozdravio,
Da ne vodiš dva sestrića tvoja,
Dva sestrića, dva Voinovića;
U piću su teške pijanice,
A u kavzi ljute kavgadžije,
Opiće se, zametnuće kavgu,
Pak je teško dževap dati kavzi
U Legjanu, gradu latinskome."
Kad to začu srpski car Stjepane,
Udari se rukom po koljenu:
„Jao mene do Boga miloga!
Dotle li se zulum oglasio
Od sestrića, od Voinovića!
A tako mi moje vjere tvrde,
Dokle mene to veselje progje,
Obojicu hoću objesiti
O vratima grada Vučitrna,
Po svijetu da me ne sramote."
Stade care kupiti svatove,
Skupi svata dvanaest hiljada,
Pak podiže niz Kosovo ravno.
Kad su bili ispod Vučitrna,
Gledala ih dva Voinovića,
Megju sobom mladi govorili:
„Što l' se ujak na nas rasrdio,
Te nas ne šće zvati u svatove?
Neko nas je njemu opadnuo:
S njega živa meso otpadalo!
Car otide u zemlju latinsku,
A junaka sa sobom ne ima
Nijednoga od roda svojega,
Koji bi mu bio u nevolji,

Ako bi mu bilo za nevolju;
Latini su stare varalice,
Ujaka će našeg pogubiti;
A nezvani ići ne smijemo."
Veli njima ostarjela majka:
„Djeco moja, dva Voinovića,
Vi imate brata u planini
Kod ovaca, Miloš-čobanina,
Najmlagji je a najbolji junak,
A za njega care i ne znade;
Pošljite mu list knjige bijele,
Neka dogje gradu Vučitrnu.
Ne piš'te mu, što je i kako je,
Već pišite: „„Majka je na smrti,
Pak te zove, da te blagosovi,
Da na tebe kletva ne ostane;
Nego brže hodi b'jelu dvoru,
Ne bi l' živu zastanuo majku.""
To su braća majku poslušala:
Brže pišu knjigu na koljenu,
Te je šalju u Šaru planinu
Svome bratu Miloš-čobaninu:
„Oj Milošu, naš rogjeni brate,
Brže da si gradu Vučitrnu,
Stara nam je majka na umoru,
Pak te zove, da te blagosovi,
Da na tebe kletva ne ostane."
Kada Miloš sitnu knjigu primi,
Knjigu gleda a suze proljeva.
Pita njega trideset čobana:
„Oj Milošu, naša poglavice!
I dosad su knjige dolazile,
Al se nisu sa suzam učile;
Otkud knjiga, ako Boga znadeš?"
Skoči Miloš na noge lagane,
Pa govori svojim čobanima:
„Oj čobani, moja braćo draga,
Ova knjiga jest od dvora moga:
Stara mi je na umoru majka,
Pak me zove, da me blagosovi,
Da na mene kletva ne ostane;
Vi čuvajte po planini ovce,
Dok ja odem i natrag se vratim."
Ode Miloš gradu Vučitrnu.
Kad je bio blizu b'jela dvora,
Dva su brata pred njeg išetala,
A za njima ostarjela majka.
Veli njima Miloš-čobanine:
„Za što, braćo, ako Boga znate,
Bez nevolje jer gradit nevolju?"
Vele njemu do dva mila brata:
„Hodi, brate, ima i nevolje."
U b'jela se lica izljubiše,
Miloš majku u bijelu ruku.
Stadoše mu redom kazivati,
Kako care ode po djevojku
Na daleko u zemlju latinsku,
A ne zove svojijeh sestrića:
„Već, Milošu, naš rogjeni brate,
Hoćeš, brate, nezvan za ujakom
U svatove poći nazorice?
Ako njemu bude do nevolje,
Da se njemu u nevolji nagješ;
Ako li mu ne bude nevolje,
Možeš doći, da se ne kazuješ!"
To je Miloš jedva dočekao:
„Hoću bogme, moja braćo draga!
Kad ujaku ne ću, da kome ću?"
Tad ga braća opremat stadoše:
Ode Petar opremat kulaša,
A Vukašin oprema Miloša:
Na njeg meće tananu košulju,
Do pojasa od čistoga zlata,
Od pojasa od bijele svile;
Po košulji tri tanke gjećerme,
Pak dolamu sa tridest putaca,

Po dolami toke sakovane
Zlatne toke od četiri oke,
A na noge kovče i čakšire,
A svrh svega bugar-kabanicu
I na glavu bugarsku šubaru.
Načini se crni Bugarine,
Ni braća ga poznati ne mogu.
Dadoše mu koplje ubojito
I mač zelen staroga Voina;
Petrašin mu izvede kulaša,
Megjedinom svega opšivena,
Da kulaša care ne poznade.
L'jepo su ga braća sjetovala:
„Kad, Milošu, dostigneš svatove,
Pitaće te, ko si i otkud si.
Ti se kaži zemlje Karavlaške:
„„Služio sam bega Radul-bega,
Ne šće mene službu da isplati,
Pak ja pogjoh u svijet bijeli,
Da gdjegogji bolje službe tražim,
Pak sam čuo za svate careve
I pristo sam nezvan za svatovi
Rad komada hljeba bijeloga
I rad čaše crvenoga vina.““
Čuvaj dobro dizgen od kulaša,
Jer se kulaš jeste naučio
Putovati s konjma carevijem.“
Tada Miloš okrenu kulaša,
Pak za carem ode u svatove —
Na Zagorju sustiže svatove.
Pitaju ga kićeni svatovi:
„Otkud ideš, mlagjano Bugarče?“
Miloš im se iz daleka kaže,
Ko što su ga braća naučila.
Lijepo ga svati dočekaše:
„Dobro došo, mlagjano Bugarče!
Nek je jedan više u družini.“
Kad su bili putem putujući,
Zlu nauku Miloš naučio
Kod ovaca u Šari planini,
Pospavati svagda oko podne;
On zadr'jema na konju kulašu;
Kako dizgen oslabi kulašu,
Diže glavu, ode kroz svatove,
Obaljuje konje i junake,
Dokle dogje konjma carevijem,
Kako dogje, s njima u red stade.
Lale šćahu biti Bugarina,
Al ne dade srpski car Stjepane:
„Ne udrite mlagjano Bugarče,
Bugarče se spavat naučilo,
Po planini ovce čuvajući.
Ne udrite, već ga probudite!“
Bude njega lale i vojvode:
„Ustan, more, mlagjano Bugarče,
Bog ti staru ne ubio majku,
Koja te je takoga rodila
I u svate caru opremila!“
Kad se prenu Miloš Voinović,
Te sagleda caru oči čarne,
Kulaš ide s konjma carevijem,
On pokupi dizgene kulašu,
Pa istjera njega iz svatova,
Udari ga oštrom bakračlijom,
Po tri koplja u prijeko skače,
Po četiri nebu u visine,
U napredak ni broja se ne zna:
Iz usta mu živi oganj sipa,
A iz nosa modar plamen suče.
Stade svata dvanaest hiljada,
Te gledaju konja u Bugara;
Konja glede, a sami se čude:
„Bože mili, čuda velikoga,
Dobra konja, a loša junaka!
Još takoga ni vidjeli nismo.
Jedan bješe u zeta careva,

I sada je u Voinovića."
Gledale ga još tri šićardžije:
Jedno jeste Gjakovica Vuče,
A drugo je Nestopoljče Janko,
A treće je momče Prijepoljče.
Gledali ga, pak su govorili:
„Dobra konja mladog Bugarina!
Baš ga ovdje u svatovma nema;
Ta nema ga ni u cara našeg.
Hajde malo da izostanemo,
Ne bi li ga kako izmamili."
Kad su bili do Klisure blizu,
Izostaše do tri šićardžije,
Pa govore Miloš-čobaninu:
„Čuješ, more, mlagjano Bugarče,
Hoćeš dati konja na razmjenu?
Daćemo ti konja još boljega,
I još prida stotinu dukata,
I suviše ralo i volove,
Pak ti ori, te se hljebom hrani!"
Veli njima Miloš Voinović:
„Progj'te me se, do tri šićardžije!
Boljeg konja od ovog ne tražim,
Ni ovoga umirit ne mogu,
Što će mene stotina dukata?
Na kantar ih mjeriti ne znadem,
A brojem ih brojit ne umijem.
Što će mene ralo i volovi?
Mene nije ni otac orao,
Pak je mene hljebom othranio."
Tad govore do tri šićardžije:
„Čuješ, more, mlagjano Bugarče!
Ako ne daš konja na razmjenu,
Mi ćemo ga na silu oteti."
Al govori Miloš Voinović:
„Sila otme zemlju i gradove,
Kamo l' mene konja otet ne će!
Volim dati konja na razmjenu,
Jer ne mogu pješke putovati."
Pa ustavi svojega kulaša,
Pruži ruku ispod megjedine;
Oni misle, bakračliju skida,
Al on skida zlatna šestoperca,
Te udara Gjakovicu Vuka.
Koliko ga lako udario,
Tri puta se Vuče premetnuo.
Veli njemu Miloš Voinović:
„Toliki ti rodili grozdovi
U pitomoj tvojoj Gjakovici!"
Pobježe mu Nestopoljče Janko,
Stiže njega Miloš na kulašu,
Udari ga megju pleći žive,
Četiri se puta premetnuo:
„Drž' se dobro, Nestopoljče Janko!
Tolike ti jabuke rodile
U pitomu Nestopolju tvome!"
Bježi jadno momče Prijepoljče,
Dostiže ga Miloš na kulašu,
Te i njega kucnu šestopercem,
Sedam se je puta premetnulo:
„Drž' se dobro, momče Prijepoljče!
Pa kad dogješ Prijepolju tvome,
Pohvali se megju djevojkama,
Gdje s' oteo konja od Bugara."
Pa okrenu konja za svatovi.
Kad dogjoše bijelu Legjanu,
Razapeše po polju šatore.
Zob izigje konjma carevijem,
Nema ništa konju Miloševu.
Kad to vidje Miloš Voinović,
Uze torbu na lijevu ruku,
Od zobnice jedne te do druge,
Dok je svoju punu napunio.
Pa on ode tražit mehandžiju:
„Mehandžija, daj da pijem vina!"
Mehandžija njemu odgovara:

„Id' odatle, crni Bugarine!
Da s' donio bugarsku kopanju,
Ako bih ti i usuo vina;
Za te nisu čaše pozlaćene."
Pogleda ga Miloš poprijeko,
Udari ga rukom uz obraze,
Koliko ga lako udario,
Tri mu zuba u grlo sasuo;
Moli mu se mladi mehandžija:
„Ne udri me više, Bugarine!
Biće tebe vina izobila,
Ako caru ne će ni dostati."
Miloš više ne šće ni iskati,
Već sam uze, pa se napi vina.
Dok se Miloš malo ponačini,
U tom svanu i ogranu sunce.
Al povika sa grada Latinče:
„Oj čuješ li, srpski car-Stjepane!
Eto dolje pod gradom Legjanom
Izišo je kraljev zatočniče,
Zove tebe na mejdan junački,
Valja ići mejdan dijeliti,
Ili ne ćeš odavde izići,
Ni izvesti svata ni jednoga,
A kamo li Roksandu djevojku!"
Kad to začu srpski car Stjepane,
On telala pusti u svatove,
Telal viče i tamo i amo:
„Nije l' majka rodila junaka
I u svate caru opremila,
Da za cara na mejdan izigje?
Čestita bi njega učinio."
Al se niko naći ne mogaše;
Car s' udari rukom po koljenu:
„Jao mene do Boga miloga!
Sad da su mi dva sestrića moja,
Dva sestrića, dva Voinovića,
Sad bi oni na mejdan izišli."
Istom care u besjedi bješe,
Miloš ide, a kulaša vodi
Do pred šator srpskog car-Stjepana:
„Je l' slobodno, care gospodine,
Da ja idem na mejdan u polje?"
Veli njemu srpski car Stjepane:
„Jest slobodno, mlagjano Bugarče!
Jest slobodno, al nije prilike;
Ako zgubiš mlada zatočnika,
Čestita ću tebe učiniti."
Uzja Miloš pomamna kulaša,
Pa okrenu od b'jela šatora
Zametnuvši koplje naopako.
Govori mu srpski car Stjepane:
„Ne nos', sinko, koplje naopako,
Već okreni koplje u napredak,
Jer će ti se smijati Latini."
Veli njemu Miloš Voinović:
„Čuvaj, care, ti gospodstva tvoga;
Ako mene do nevolje bude,
Ja ću lasno koplje okrenuti;
Ako li mi ne bude nevolje,
Don'jeti ga mogu i ovako."
Pa otide niz polje Legjansko;
Gledale ga Latinke djevojke,
Gledale ga, pak su govorile:
„Bože mili, čuda velikoga!
Kakva je to careva zamjena!
Ta na njemu ni haljina nema,
Veseli se, kraljev zatočniče!
Nemaš na što sablje izvaditi,
Nit je imaš o što krvaviti."
U to doba dogje do šatora,
Gdje zatočnik sjedi pod šatorom,
Za koplje je svezao dorata.
Veli njemu Miloš Voinović:
„Ustan', more, bijelo Latinče,
Da junački mejdan dijelimo!"

Al govori bijelo Latinče:
„Id' odatle, crni Bugarine!
Nemam o što sablje poganiti,
Kad na tebe ni haljina nema."
Ražljuti se Miloš Voinović:
„Ustan', more, bijelo Latinče!
Na tebe su pobolje haljine,
S tebe ću ih na sebe obući."
Tad Latinče na noge poskoči,
Pak posjede pomamna dorata,
Odmah ode poljem razigravat,
Miloš njemu stade na biljezi.
Baci koplje bijelo Latinče
Na Miloša u prsi junačke;
Miloš drži zlatna šestoperca,
Na njega je koplje dočekao,
Prebio ga na tri polovine.
Veli njemu bijelo Latinče:
„Čekaj malo, crni Bugarine!
Loše su mi koplje podmetnuli,
Dok otidem, da koplje prom'jenim."
Pak pobježe preko polja ravna.
Al povika Miloš Voinović:
„Stani malo, bijelo Latinče,
Milo bi ti bilo pobjegnuti."
Pak poćera po polju Latinče,
Doćera ga do Legjanskih vrata,
Al Legjanska vrata zatvorena;
Pusti koplje Miloš Voinović,
Te prikova bijelo Latinče,
Prikova ga za Legjanska vrata,
Pak mu rusu odsiječe glavu,
Kulašu je baci u zobnicu;
Pa uhvati njegova dorata,
Odvede ga caru čestitome:
„Eto, care, zatočnika glave!"
Car mu dade blago nebrojeno:
„Idi, sinko, te se napij vina;
Čestita ću tebe učiniti."
Tek što Miloš sjede piti vino,
Al povika sa grada Latinče:
„Eto, care, pod Legjanom gradom
Na livadi tri konja viteza,
Pod sedlima i pod ratovima,
I na njima tri plamena mača,
Vrhovi im nebu okrenuti;
Da preskočiš tri konja viteza:
Ako li ih preskočiti ne ćeš,
Ne ćeš izić, ni izvest djevojke."
Opet viknu telal po svatovma:
„Nije l' majka rodila junaka
I u svate caru opremila,
Da preskoči tri konja viteza
I na njima tri plamena mača?"
Taj se junak naći ne mogaše;
Al eto ti mlada Bugarina
Pred šatora srpskog car-Stjepana:
„Je l' slobodno, care gospodine,
Da preskočim tri konja viteza?"
„Jest slobodno, moje drago d'jete!
Nego skini bugar-kabanicu,
Bog ubio onoga terziju,
Koji ti je toliku srezao!"
Govori mu Miloš Voinović:
„Sjedi, care, pak pij rujno vino,
Ne brini se mojom kabanicom;
Ako bude srce u junaku,
Kabanica ne će ništa smesti:
Kojoj ovci svoje runo smeta,
Ondje nije ni ovce ni runa."
Pa on ode u polje Legjansko;
Kada dogje do dobrijeh konja,
On provodi svojega kulaša,
Pa kulašu svome progovara:
„Čekaj mene u sedlo, kulašu!"
A on progje s one druge strane,

Zaigra se preko polja ravna
I preskoči tri konja viteza
I na njima tri plamena mača,
Ustavi se na svojem kulašu:
Pa on uze tri konja viteza,
Odvede ih srpskom car-Stjepanu.
Malo vr'jeme za tim postajalo,
Al povika sa grada Latinče:
„Hajde sada, care Srbljanine!
Pod najvišu kulu u Legjanu,
Na kuli je koplje udareno,
Na koplju je od zlata jabuka;
Ti strijeljaj kroz prsten jabuku."
Miloš više ne šće ni čekati,
Već on pita cara čestitoga:
„Je l' slobodno, care gospodine!
Da strijeljam kroz prsten jabuku?"
„Jest slobodno, moj rogjeni sinko!"
Ode Miloš pod bijelu kulu,
Zape str'jelu za zlatnu tetivu,
Ustrijeli kroz prsten jabuku,
Pak je uze u bijele ruke,
Odnese je caru čestitome,
Lijepo ga care obdario.
Malo vr'jeme za tim postajalo,
Al povika sa grada Latinče:
„Eto, care, pod bijelom kulom
Izišla su dva kraljeva sina,
Izveli su tri l'jepe djevojke,
Tri djevojke, sve tri jednolike,
I na njima ruho jednoliko;
Idi poznaj, koje je Roksanda;
Ako li koje druge mašiš,
Ne ćeš izić ni iznijet glave,
A kamo li izvesti djevojke!"
Kad je care r'ječi razumio,
On doziva Todora vezira:
„Idi, slugo, te poznaj djevojku!"
Todor mu se pravo kunijaše:
„Nijesam je, care, ni vidio,
Jer su mi je po mraku izveli,
Kada sam je ja prstenovao."
Car s' udari rukom po koljenu:
„Jao mene do Boga miloga!
Nadmudrismo i nadjunačismo,
Pak nam osta cura na sramotu!"
Kad to začu Miloš Voinović,
On otide caru čestitome:
„Je l' slobodno, care gospodine,
Da ja poznam Roksandu djevojku?"
„Jest, slobodno, moje drago d'jete!
Al je jadno u te pouzdanje;
Kako ćeš ti poznati djevojku,
Kad je nigda ni vidio nisi?"
Al govori Miloš Voinović:
„Ne brini se, care gospodine!
Kad ja bijah u Šari planini
Kod ovaca dvanaest hiljada,
Za noć bude po trista janjaca,
Ja sam svako po ovci poznavo;
Roksandu ću po braći poznati."
Veli njemu srpski car Stjepane:
„Idi, idi, moje drago d'jete!
Ako Bog da, te poznaš Roksandu,
Daću tebe zemlju Skenderiju
U državu za života tvoga."
Ode Miloš niz polje široko,
Kada dogje, gdje stoje djevojke,
Zbaci s glave bugarsku šubaru,
Skide s legja bugar-kabanicu
(Zasija se skerlet i kadifa,
Zasjaše se toke na prsima
I zlaćene kovče na nogama.
Sinu Miloš u polju zelenu,
Kao jarko iza gore sunce),
Pak je prostre po zelenoj travi,

Prosu po njoj burme i prstenje,
Sitan biser i drago kamenje;
Tad izvadi mača zelenoga,
Pa govori trima djevojkama:
„Koja je tu Roksanda djevojka,
Nek savije skute i rukave,
Neka kupi burme i prstenje,
Sitan biser i drago kamenje;
Ako li se koja druga maši,
Vjera moja tako mi pomogla,
Osjeć ću joj ruke do lakata!“
Kad to čuše tri l'jepe djevojke,
Obje krajnje srednju pogledaše,
A Roksanda u zelenu travu.
Savi skute i svilne rukave,
Pak pokupi burme i prstenje,
Sitan biser i drago kamenje;
A djevojke dvije pobjegoše.
Ali Miloš uteć im ne dade,
Veće obje uhvati za ruke,
Sve tri vodi pred cara Stjepana;
Caru dade Roksandu djevojku,
I dade mu jednu uz Roksandu,
A treću je sebe ostavio.
Car Miloša megju oči ljubi,
Al još ne zna, ko je i otkud je.
Povikaše kićeni čauši:
„Spremajte se, kićeni svatovi!
Vrijeme je dvoru putovati.“
Spremiše se kita i svatovi,
Povedoše Roksandu djevojku.
Kad su bili malo iza grada,
Al govori Miloš Voinović:
„Gospodine, srpski car-Stjepane!
Ovdje ima u Legjanu gradu,
Ima jedan Balačko vojvoda;
Ja ga znadem, i on me poznaje;
Kralj ga hrânî sedam godin' dana,
Da rašćera kićene svatove
I da otme Roksandu djevojku;
Sad će njega za nama poslati.
Na Balačku jesu do tri glave:
Iz jedne mu modar plamen bije,
A iz druge hladan vjetar duva;
Kad dva vjetra iz glava izigju,
Balačka je lasno pogubiti.
Već vi id'te, vodite djevojku,
Ja ću ovdje čekati Balačka,
Ne bi li ga kako ustavio.“
Otidoše kićeni svatovi,
Odvedoše lijepu djevojku,
Osta Miloš u gori zelenoj
I sa njime tri stotine druga.
Kad odoše svati iz Legjana,
Kralj doziva Balačka vojvodu:
„O Balačko, moja vjerna slugo!
Možeš li se u se pouzdati,
Da rašćeraš careve svatove
I da otmeš Roksandu djevojku?“
Pita njega Balačko vojvoda:
„Gospodine, od Legjana kralju!
Kakav bješe junak u svatovma,
Što najveće otvori junaštvo?“
Veli njemu legjanska kraljica:
„Slugo naša, Balačko vojvoda!
Tu ne ima ni jednog junaka,
Osim jednog crna Bugarina,
I to mlado još golobradasto.“
Al govori Balačko vojvoda:
„Nije ono crni Bugarine,
Već je ono Miloš Voinović,
Ni car Stjepan njega ne poznaje,
Al ja njega odavna poznajem.“
Veli njemu legjanska kraljica:
„Idi, slugo, Balačko vojvoda,
Ti mi otmi curu od Srbalja,

A ja ću je tebe pokloniti.“
Tad Balačko spremi bedeviju,
Pa otrča drumom za svatovi
Sa šest stotin' latinskih katana.
Kad su bili u gori zelenoj,
Kulaš stoji na drumu široku,
A za njime Miloš Voinović.
Viknu njega Balačko vojvoda:
„O Milošu, zar se mene nadaš?“
Pa on pusti jedan plamen modar;
Opali mu crnu megjedinu;
A kad vidje, da mu ne nahudi,
Onda pusti vjetra studenoga,
Tri puta se kulaš premetnuo,
Al Milošu ništa ne dosadi;
Viknu Miloš iz grla bijela:
„Eto tebe, od šta se ne nadaš!“
Pa on pusti zlatna šestoperca.
Koliko ga lako udario,
Iz bojna ga sedla izbacio;
Pak poteže koplje ubojito,
Pribode ga u zelenu travu,
Pak mu sve tri odsiječe glave,
Kulašu ih baci u zobnicu.
Tad učini juriš u katane
Sa svojijeh tri stotine druga:
Odsjekoše tri stotine glava,
Pa odoše drumom za svatovi.
Kad stigoše cara i svatove,
Pred njeg baci Balačkove glave.
Car mu dade hiljadu dukata,
Pa odoše bijelu Prizrenu.
Kad su bili kroz polje Kosovo,
Miloš hoće gradu Vučitrnu,
Pa govori srpskom car-Stjepanu:
„S Bogom ostaj, moj mili ujače,
Moj ujače, srpski car-Stjepane!“
Tada se je care osjetio,
Da je ono Miloš Voinović,
Pa govori svojemu nećaku:
„Ta ti li si, dijete Milošu?
Ta ti li si, moj mili nećače?
Blago majci, koja te rodila,
I ujaku, koji te imade!
Za što mi se otprije ne kažeš?
Nego sam te putem namučio,
I konakom i gladi i žegju.“
Teško svuda svome bez svojega!

Vuk, II.

Uroš i Mrnjavčevići.

Sastala se četiri tabora
Na ubavu na polju Kosovu
Kod bijele Samodreže crkve:
Jedno tabor Vukašina kralja,
Drugo tabor despota Uglješe,
Treće tabor vojevode Gojka,
A četvrto carević-Uroša;
Carevi se otimlju o carstvo,
Megju se se hoće da pomore,
Zlaćenima da pobodu noži,
A ne znadu, na kome je carstvo.
Kralj Vukašin veli: „Na mene je;“
Despot Uglješ: „Nije, neg na mene;“
Vojvod' Gojko: „Nije, neg na mene.“
Ćuti nejak carević-Urošu,
Ćuti d'jete, ništa ne besjedi,
Jer ne smije od tri bratijenca,
Bratijenca, tri Mrnjavčevića.
Piše knjigu Vukašine kralju,
Piše knjigu i šilje čauša

Do Prizrena, grada bijeloga,
Do onoga protopop-Nedjeljka,
Neka dogje na Kosovo ravno,
Da on kaže, na kome je carstvo:
On je sv'jetla cara pričestio,
Pričestio i ispovjedio,
U njega su knjige starostavne.
Piše knjigu despote Uglješa,
Piše knjigu i šilje čauša
Do Prizrena grada bijeloga,
Do onoga protopop-Nedjeljka;
Treću piše vojevoda Gojko,
I on šilje ognjena čauša;
A četvrtu carević-Urošu,
Piše knjigu i šilje čauša.
Sva četiri sitne knjige pišu
I pošilju ognjene čauše
Sve potajno jedan od drugoga.
Sastaše se četiri čauša
U Prizrenu, gradu bijelome,
Kod dvorova protopop-Nedjeljka,
Ali próta doma ne bijaše,
No u crkvi bješe na jutrenji,
Na jutrenji i na leturgjiji.
Kol'ko s' silni ognjeni čauši,
Koliko su silni od silnijeh,
Te ne kćeše konje odjahati,
No u crkvu konje nagoniše,
Potegoše pletene kandžije,
Udaraju protopop-Nedjeljka:
„Brže hajde, protopop-Nedjeljko,
Brže hajde na Kosovo ravno,
Da ti kažeš, na kome je carstvo:
Ti si sv'jetlog cara pričestio,
Pričestio i ispovjedio,
U tebe su knjige starostavne;
Jal' ćeš sada izgubiti glavu."
Suze roni protopop-Nedjeljko,
Suze roni, pa njima govori:
„Odbijte se, silni od silnijeh,
Dok u crkvi zakon savršimo,
Znati će se, na kome je carstvo."
Tako su se oni uzmaknuli.
A kad zakon božji savršiše,
Izljegoše pred bijelu crkvu,
Tad govori protopop-Nedjeljko:
„Djeco moja, četiri čauša!
Ja sam sv'jetla cara pričestio,
Pričestio i ispovjedio,
Al ga nisam pitao za carstvo,
Već za gr'jehe, što je sagr'ješio;
No idite u Prilipa grada
Do dvorova Kraljevića Marka,
A do Marka, do mojega gjaka,
Kod mene je knjigu naučio,
Kod cara je Marko pisar bio,
U njega su knjige starostavne,
I on znade, na kome je carstvo;
Vi zovite na Kosovo Marka,
Hoće Marko pravo kazivati,
Jer se Marko, ne boji nikoga,
Razma jednog Boga istinoga."
Otidoše četiri čauša,
Otidoše ka Prilipu gradu,
B'jelu dvoru Kraljevića Marka.
Kad su bili pred bijele dvore,
Udariše zvekirom na vrata;
To začula Jevrosima majka,
Pak doziva svoga sina Marka:
„Sine Marko, moje čedo drago!
Ko udara zvekirom na vrata?
Baš ka' da su babovi čauši."
Usta Marko, te otvori vrata,
Čauši se pokloniše Marku:
„Božja t' pomoć, gospodaru Marko!"
A Marko ih omilova rukom:

„Dobro došli, moja djeco draga!
Jesu l' zdravo Srblji vitezovi
I čestiti carevi i kralji?“
Čauši se smjerno pokloniše:
„Gospodaru, Kraljeviću Marko!
Sve je zdravo, ali nije mirno:
Gospoda se teško zavadila
Na Kosovu, polju širokome,
Kod bijele Samodreže crkve,
I oni se otimlju o carstvo,
Megju se se hoće da pomore,
Zlaćenima da pobodu noži,
A ne znadu, na kome je carstvo;
Tebe zovu na Kosovo ravno,
Da im kažeš, na kome je carstvo.“
Ode Marko u gospodske dvore,
Pak dozivą Jevrosimu majku:
„Jevrosima, moja mila majko!
Gospoda se jesu zavadila
Na Kosovu, polju širokome,
Kod bijele Samodreže crkve,
I oni se otimlju o carstvo,
Megju se se hoće da pomore,
Zlaćenima da pobodu noži,
A ne znadu, na kome je carstvo:
Mene zovu na polje Kosovo,
Da im kažem, na kome je carstvo.“
Kol'ko Marko težio na pravdu,
Tol'ko moli Jevrosima majka:
„Marko, sine, jedini u majke!
Ne bila ti moja hrana kleta,
Nemoj, sine, govoriti krivo
Ni po babu, ni po stričevima,
Već po pravdi Boga istinoga;
Nemoj, sine, izgubiti duše;
Bolje ti je izgubiti glavu,
Nego svoju ogr'ješiti dušu!“
Uze Marko knjige starostavne,
Pa opremi sebe i šarina,
Šarinu se na ramena baci,
Otidoše u Kosovo ravno.
Kad su bili kraljevu šatòru,
Reče tade Vukašine kralje:
„Blago mene do Boga miloga!
Eto mene moga sina Marka,
On će kazat, na mene je carstvo,
Od oca će ostanuti sinu.“
Marko sluša, ništa ne govori,
Na šatora ne okreće glavu.
Kad ga vidje Uglješa vojvoda,
Tad Uglješa riječ govorio:
„Blago mene, eto mi sinovca,
On će kazat, na mene je carstvo.
Kaži, Marko, na mene je carstvo,
Oba ćemo bratski carovati.“
Šuti Marko, ništa ne besjedi,
Na šatora ne okreće glavu.
Kad ga vidje vojevoda Gojko,
Tada Gojko riječ govorio:
„Blago mene, eto mi sinovca!
On će kazat, na mene je carstvo.
Kad je Marko još nejačak bio,
Ja sam Marka vrlo milovao,
U svilena njedra uvijao,
Kano krasnu od zlata jabuku;
Kud sam god'jer na konju hodio,
Sve sam Marka sa sobom vodio;
Kaži, Marko, na mene je carstvo,
Ti ćeš, Marko, prvi carovati,
A ja ću ti biti do koljena.“
Šuti Marko, ništa ne govori,
Na šatora ne okreće glavu,
Pravo ode bijelu šatoru,
Ka šatoru nejaka Uroša,
Dogna šarca caru do šatora,
Ondje Marko šarca odsjednuo.

Kad ga vidje nejaki Urošu,
Lako skoči sa svil'na dušeka,
Lako skoči, pake progovori:
„Blago mene, eto moga kuma,
Eto kuma, Kraljevića Marka,
On će kazat, na kome je carstvo!"
Ruke šire, u grla se grle,
U bijelo cjelivaju lice,
Za junačko pitaju se zdravlje,
Pa sjedoše na svil'na dušeka.
Tako malo vr'jeme postajalo,
Danak progje, tavna noćca dogje;
Kad u jutru jutro osvanulo,
I pred crkvom zvona udariše,
Sva gospoda došla na jutrenje,
U crkvi su službu savršili,
Izljegoše iz bijele crkve,
U stolove pred crkvu sjednuli,
Šećer iju, a rakiju piju,
Marko uze knjige starosiavne,
Knjige gleda, a govori Marko:
„A moj babo, Vukašine kralju!
Malo l' ti je tvoje kraljevine?
Malo l' ti je? Ostala ti pusta!
Već s' o tugje otimate carstvo.
A ti, striče, despote Uglješa!
Malo l' ti je despotstva tvojega?
Malo l' ti je? Ostalo ti pusto!
Već s' o tugje otimate carstvo.
A ti, striče, vojevoda Gojko!
Malo l' ti je vojvodstva tvojega?
Malo l' ti je? Ostalo ti pusto!
Već s' o tugje otimate carstvo.
Vidite li, Bog vas ne vidio!
Knjiga kaže: na Urošu carstvo,
Od oca je ostanulo sinu,
Djetetu je od koljena carstvo,
Njemu carstvo care naručio
Na samrti, kad je počinuo."
Kad to začu Vukašine kralju,
Skoči kralju od zemlje na noge,
Pa potrže zlaćena handžara,
Da ubode svoga sina Marka.
Bježi Marko ispred roditelja,
Jer se njemu, brate, ne pristoji
Sa svojim se biti roditeljem,
Bježi Marko oko b'jele crkve,
Oko b'jele crkve Samodreže.
Bježi Marko, a ćera ga kralju,
Dok su triput kolo sastavili
Oko b'jele Samodreže crkve,
Gotovo ga bješe sustigao,
Al iz crkve nešto progovara:
„Bježʼ u crkvu, Kraljeviću Marko!
Vidiš, gdje ćeš danas poginuti,
Poginuti od svog roditelja,
A za pravdu Boga istinoga."
Crkvena se otvoriše vrata,
Marko bježi u bijelu crkvu,
Za njime se vrata zatvorila.
Kralj dopade na crkvena vrata,
Po direku udari handžarom,
Iz direka krvca pokapala,
Tad se kralje bio pokajao,
Te je riječ bio govorio:
„Lele mene do Boga jednoga,
Gdje pogubih svoga sina Marka!"
Al iz crkve nešto progovara:
„A čuješ li, Vukašine kralje!
Ti nijesi posjekao Marka,
Već pos'ječe božjega angjela."
Na Marka je vrlo žao kralju,
Te ga ljuto kune i proklinje:
„Sine Marko, da te Bog ubije!
Ti nemao groba ni poroda!
I da bi ti duša ne ispala,

Dok turskoga cara ne dvorio!“
Kralj ga kume, car ga blagosilja:
„Kume Marko, Bog ti pomogao!
Tvoje lice sv'jetlo na divanu!
Tvoja sablja sjekla na mejdanu!
Nâdâ te se ne našlo junaka!
Ime ti se svuda spominjalo,
Dok je sunca i dok je mjeseca!“
Što su rekli, tako mu se steklo.

Vuk, II.

Car Lazar i carica Milica.

Car Lazare sjede za večeru,
Pokraj njega carica Milica;
Veli njemu carica Milica:
„Car-Lazare, srpska kruno zlatna!
Ti polaziš sjutra u Kosovo,
S sobom vodiš sluge i vojvode,
A kod dvora nikog ne ostavljaš,
Care Lazo, od muškijeh glava,
Da ti može knjigu odnijeti
U Kosovo i natrag vratiti;
Odvodiš mi devet mile braće,
Devet braće, devet Jugovića:
Ostavi mi brata bar jednoga,
Jednog brata sestri od zakletve!“
Njoj govori srpski knez Lazare:
„Gospo moja, carice Milice!
Koga bi ti brata najvoljela
Da t' ostavim u bijelu dvoru?“
„Ostavi mi Boška Jugovića.“
Tada reče srpski knez Lazare:
„Gospo moja, carice Milice!
Kada sjutra bijel dan osvane,
Dan osvane i ograne sunce,
I vrata se otvore na gradu,
Ti išetaj gradu na kapiju,
Tud će poći vojska na alaje:
Sve konjici pod bojnim kopljima,
Pred njima je Boško Jugoviću,
I on nosi krstaša barjaka;
Kaži njemu od mene blagosov,
Nek da barjak, kome njemu drago,
Pa nek s tobom kod dvora ostane.“
Kad u jutru jutro osvanulo
I gradska se otvoriše vrata,
Tad išeta carica Milica,
Ona stade gradu kod kapije,
Al eto ti vojske na alaje:
Sve konjici pod bojnim kopljima,
Pred njima je Boško Jugoviću
Na alatu vas u čistom zlatu,
Krstaš ga je barjak poklopio,
Pobratime! do konja alata;
Na barjaku od zlata jabuka,
Iz jabuke od zlata krstovi,
Od krstova zlatne kite vise,
Te kuckaju Boška po plećima;
Primače se carica Milica,
Pa uhvati za uzdu alata,
Ruke sklopi bratu oko vrata,
Pak mu poče tiho govoriti:
„O moj brate, Boško Jugoviću!
Car je tebe mene poklonio,
Da ne ideš u boj na Kosovo,
I tebe je blagosov kazao,
Da daš barjak, kome tebe drago,
Da ostaneš sa mnom u Kruševcu,
Da imadem brata od zakletve.“
Al govori Boško Jugoviću:

„Idi, sestro, na bijelu kulu;
A ja ti se ne bih povratio,
Ni iz ruke krstaš barjak dao,
Da mi care pokloni Kruševac,
Da mi reče družina ostala:
Gle strašivca, Boška Jugovića!
On ne smjede poći u Kosovo
Za krst časni krvcu proljevati
I za svoju vjeru umrijeti."
Pak proćera konja na kapiju.
Al eto ti starog Jug-Bogdana
I za njime sedam Jugovića,
Sve je sedam ustavljala redom,
Al ni jedan ni gledati ne će.
Malo vr'jeme za tim postajalo,
Al eto ti Jugović-Vojina,
I on vodi careve jedeke
Pokrivene sa suhijem zlatom.
Ona pod njim uhvati kulaša
I skopi mu ruke oko vrata,
Pa i njemu stade govoriti:
„O moj brate, Jugović-Vojine!
Car je tebe mene poklonio,
I tebe je blagoslov kazao,
Da daš jedek, kome tebe drago,
Da ostaneš sa mnom u Kruševcu,
Da imadem brata od zakletve."
Veli njojzi Jugović Vojine:
„Idi, sestro, na bijelu kulu;
Ne bih ti se junak povratio,
Ni careve jedeke pustio,
Da bih znao, da bih poginuo;
Idem, sejo, u Kosovo ravno
Za krst časni krvcu proljevati
I za vjeru s braćom umrijeti."
Pak proćera konja na kapiju.
Kad to vidje carica Milica,
Ona pade, na kamen studeni,
Ona pade, pak se obeznani.
Al eto ti slavnoga Lazara,
Kada vidje gospogju Milicu,
Udriše mu suze niz obraze,
On s' obzire s desna na lijevo,
Te dozivlje slugu Golubana:
„Golubane, moja vjerna slugo,
Ti odjaši od konja labuda,
Uzmi gospu na bijele ruke,
Pak je nosi na tananu kulu;
Od mene ti Bogom prosto bilo,
Nemoj ići na boj na Kosovo,
Već ostani u bijelu dvoru."
Kad to začu sluga Golubane,
Proli suze niz bijelo lice,
Pa odsjede od konja labuda,
Uze gospu na bijele ruke,
Odnese je na tananu kulu;
Al svom srcu odoljet ne može,
Da ne ide na boj na Kosovo,
Već se vrati do konja labuda,
Posjede ga, ode u Kosovo.

Vuk, II.

Kosovka djevojka.

Uranila Kosovka djevojka,
Uranila rano u nedjelju,
U nedjelju prije jarka sunca.
Zasúkala bijele rukave,
Zasúkala do b'jelih lakátâ,
Na plećima nosi hljeba b'jela,
U rukama dva kondira zlatna,
U jednome hlagjane vodice,

U drugome rumenoga vina;
Ona ide na Kosovo ravno,
Pa se šeće po razboju mlada,
Po razboju čestitoga kneza,
Te prevrće po krvi junake;
Kog junaka u životu nagje,
Umiva ga hlagjanom vodicom,
Pričešćuje vinom crvenijem
I zalaže hljebom bijelijem.
Namjera je namjerila bila
Na junaka Orlovića Pavla,
Na kneževa mlada barjaktara,
I njega je našla u životu,
Desna mu je ruka odsječena
I lijeva noga do koljena,
Vita su mu rebra izlomljena,
Vide mu se džigerice b'jele;
Izmiče ga iz te mloge krvce,
Umiva ga hlagjanom vodicom,
Pričešćuje vinom crvenijem
I zalaže hljebom bijelijem;
Kad junaku srce zaigralo,
Progovara Orloviću Pavle:
„Sestro draga, Kosovko djevojko!
Koja ti je golema nevolja,
Te prevrćeš po krvi junake?
Koga tražiš po razboju mlada?
Ili brata ili bratučeda?
Al po greku stara roditelja?"
Progovara Kosovka djevojka:
„Dragi brato, delijo neznana!
Ja od roda nikoga ne tražim:
Niti brata, niti bratučeda,
Ni po greku stara roditelja;
Mož' li znati, delijo neznana,
Kad knez Laza pričešćiva vojsku
Kod prekrasne Samodreže crkve
Tri nedelje tridest kalugjera?
Sva se srpska pričestila vojska,
Najposlije tri vojvode bojne:
Jedno jeste Milošu vojvoda,
A drugo je Kosančić Ivane,
A treće je Toplica Milane;
Ja se ondje desih na vratima,
Kad se šeta vojvoda Milošu:
Krasan junak na ovome sv'jetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama,
Obazre se i pogleda na me,
S sebe skide kolastu azdiju,
S sebe skide, pa je meni dade:
„„Na, djevojko, kolastu azdiju,
Po čemu ćeš mene spomenuti,
Po azdiji po imenu mome:
Evo t' idem poginuti, dušo,
U taboru čestitoga kneza;
Moli Boga, draga dušo moja,
Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
A i tebe dobra sreća nagje,
Uzeću te za Milana moga,
Za Milana, Bogom pobratima,
Koj je mene Bogom pobratio,
Višnjim Bogom i svetim Jovanom,
Ja ću tebi kum vjenčani biti.""
Za njim ide Kosančić Ivane,
Krasan junak na ovome sv'jetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama,
Na ruci mu burma pozlaćena,
Obazre se i pogleda na me,
S ruke skide burmu pozlaćenu,
S ruke skide, pa je meni dade:

„„Na, djevojko, burmu pozlaćenu,
Po čemu ćeš mene spomenuti,
A po burmi po imenu mome:
Evo t' idem poginuti, dušo,
U taboru čestitoga kneza;
Moli Boga, moja dušo draga,
Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
A i tebe dobra sreća nagje,
Uzeću te za Milana moga,
Za Milana, Bogom pobratima,
Koj je mene Bogom pobratio,
Višnjim Bogom i svetim Jovanom,
Ja ću tebi ručni djever biti.““
Za njim ide Toplica Milane,
Krasan junak na ovome sv'jetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama,
Na ruci mu koprena od zlata,
Obazre se i pogleda na me,
S ruke skide koprenu od zlata,
S ruke skide, pa je meni dade:
„„Na, djevojko, koprenu od zlata,
Po čemu ćeš mene spomenuti,
Po kopreni po imenu mome:
Evo t' idem poginuti, dušo,
U taboru čestitoga kneza:
„„Moli Boga, moja dušo draga,
Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
Tebe, dušo, dobra sreća nagje,
Uzeću te za vjernu ljubovcu.““
I odoše tri vojvode bojne:
Njih ja danas po razboju tražim.“
Al besjedi Orloviću Pavle:
„Sestro draga, Kosovko djevojko!
Vidiš, dušo, ona koplja bojna
Ponajviša a i ponajgušća,
Ondje j' pala krvca od junaka,
Ta dobrome konju do stremena,
Do stremena i do uzengjije,
A junaku do svilena pasa,
Ondje su ti sva tri poginula;
Već ti idi dvoru bijelome,
Ne krvavi skuta i rukava.“
Kad djevojka saslušala r'ječi,
Proli suze niz bijelo lice,
Ona ode svom bijelu dvoru
Kukajući iz bijela grla:
„Jao jadna! hude ti sam sreće!
Da se, jadna, za zelen bor hvatim,
I on bi se zelen osušio!“

Vuk, II.

Marko Kraljević i Musa kesedžija.

Vino pije Musa Arbanasa
U Stambolu u krčmi bijeloj.
Kad se Musa nakitio vina,
Onda poče pijan besjediti:
„Evo ima devet godinica,
Kako dvorim cara u Stambolu,
Ni izdvorih konja ni oružja,
Ni dolame nove ni polovne;
Al tako mi moje vjere tvrde!
Odvrć ću se u ravno primorje,
Zatvoriću skele oko mora
I drumove okolo primorja,
Načiniću kulu u primorju,
Oko kule gvozdene čengele,
Vješaću mu hodže i hadžije.“
Štogod Ture pjano govorilo,

To trijezno bješe učinilo:
Odvrže se u primorje ravno,
Pozatvora skele oko mora
I drumove okolo primorja,
Kud prolazi carevina blago,
Na godinu po trista tovara,
Sve je Musa sebe ustavio,
U primorju kulu načinio,
Oko kule gvozdene čengele,
Vješa caru hodže i hadžije.
Kada caru tužbe dodijaše,
Posla nanj'ga Ćuprilijć vezira
I sa njime tri hiljade vojske.
Kad dogjoše u ravno primorje,
Sve polomi Musa po primorju
I uhvati Ćuprilijć vezira,
Saveza mu ruke naopako,
Pa ga posla caru u Stambola.
Stade care mejdandžije tražit,
Obećava nebrojeno blago,
Ko pogubi Musu kesedžiju;
Kako koji tamo odlazaše,
Već Stambolu on ne dolazaše.
To se care ljuto zabrinuo;
Al mu veli hodža Ćuprilijću:
„Gospodine, care od Stambola,
Da je sada Kraljeviću Marko,
Zgubio bi Musu kesedžiju!"
Pogleda ga care poprijeko,
Pa on proli suze od očiju:
„Progji me se, hodža Ćuprilijću,
Jer pominješ Kraljevića Marka?
I kosti su njemu istrunule.
Ima puno tri godine dana,
Kako sam ga vrgo u tavnicu,
Nijesam je više otvorio."
Veli njemu hodža Ćuprilijću:
„Na milosti, care gospodine,
Šta bi dao onome junaku,
Koji bi ti živa kazo Marka?"
Veli njemu care gospodine:
„Dao bih mu na Bosni vezirstvo
Bez promjene za devet godina,
Da ne tražim pare ni dinara."
Skoči hodža na noge lagane,
Te otvori na tavnici vrata,
I izvede Kraljevića Marka,
Izvede ga pred cara čestitog:
Kosa mu je do zemljice crne,
Polu stere, polom se pokriva,
Nokti su mu, orati bi mogo;
Ubila ga memla od kamena,
Pocrnio kao kamen sinji.
Veli care Kraljeviću Marku:
„Jesi l' gdjegogj u životu, Marko?"
„Jesam, care, ali u rgjavu."
Sjede care kazivati Marku,
Što je njemu Musa počinio,
Pa on pita Kraljevića Marka:
„Možeš li se, Marko, pouzdati,
Da otideš u primorje ravno,
Da pogubiš Musu kesedžiju?
Daću blaga, koliko ti drago."
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Aja, Bogme, care gospodine!
Ubila me memla od kamena,
Ja ne mogu ni očima gledat,
Kamo l' s Musom mejdan dijeliti!
Namjesti me gdjegod u mehanu,
Primakni mi vina i rakije
I debela mesa ovnujskoga
I beškota, hljeba bijeloga,
Da posjedim nekoliko dana,
Kazaću ti, kad sam za mejdana."
Car dobavi tri berbera mlada:
Jedan mije, drugi Marka brije,

A treći mu nokte sarezuje;
Namjesti ga u novu mehanu,
Primače mu vina i rakije
I debela mesa ovnujskoga
I beškota, hljeba bijeloga.
Sjede Marko tri mjeseca dana,
Dok je život malo povratio;
Pita care Kraljevića Marka:
„Možeš li se veće pouzdati?
Dosadi mi ljuta sirotinja,
Sve tužeći na Musu prokletog."
Veli Marko caru čestitome:
„Donesi mi suhe drenovine
Sa tavana od devet godina,
Da ogledam, može li što biti."
Don'ješe mu suhu drenovinu,
Steže Marko u desnicu ruku,
Pršte drvo na dvoje na troje,
Al iz njega voda ne udari:
„Bogme, care, jošte nije vr'jeme."
Tako stade jošte mjesec dana,
Dok se Marko malo ponačini.
Kada vidje, da je za mejdana,
Onda ište suvu drenovinu.
Donesoše drenovinu Marku;
Kad je steže u desnicu ruku,
Pršte pusta na dvoje na troje,
I dv'je kaplje vode iskočiše.
Tada Marko caru progovara:
„Prilika je, care, od mejdana."
Pa on ode Novaku kovaču:
„Kuj mi sablju, Novače kovaču,
Kakvu nisi prije sakovao!"
Dade njemu trideset dukata,
Pa on ode u novu mehanu,
Pije vino tri četiri dana,
Pak došeta opet do Novaka:
„Jesi l', Novo, sablju sakovao?"
Iznese mu sablju sakovanu.
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Je li dobra, Novače kovaču?"
Novak Marku tiho govorio:
„Eto sablje, a eto nakovnja,
Ti ogledaj sablju, kakva ti je."
Manu sabljom i desnicom rukom,
I udari po nakovnju Marko,
Nakovnja je pola presjekao,
Pa on pita Novaka kovača:
„Oj Boga ti, Novače kovaču,
Jesi l' ikad bolju sakovao?"
Veli njemu Novače kovaču:
„Oj Boga mi, Kraljeviću Marko,
Jesam jednu bolju sakovao,
Bolju sablju, a boljem junaku.
Kad s' odvrže Musa u primorje,
Što sam njemu sablju sakovao,
Kad udari njome po nakovnju,
Ni trupina zdrava ne ostade."
Ražljuti se Kraljeviću Marko,
Pa govori Novaku kovaču:
„Pruži ruku, Novače kovaču,
Pruži ruku, da ti sablju platim!"
Prevari se, ujede ga guja,
Prevari se, pruži desnu ruku,
Manu sabljom Kraljeviću Marko,
Ods'ječe mu ruku do ramena:
„Eto sada, Novače kovaču!
Da ne kuješ ni bolje ni gore;
A naj tebe stotinu dukata,
Te se hrani za života tvoga."
Dade njemu stotinu dukata,
Pak posjede šarca od mejdana,
Ode pravo u primorje ravno,
Sve se skita, a za Musu pita.
Jedno jutro bješe poranio
Uz klisuru tvrda Kačanika,

Al eto ti Muse kesedžije,
Na vrančiću noge prekrstio,
Topuzinu baca u oblake,
Dočekuje u bijele ruke.
Kad se jedan drugom prikučiše,
Reče Marko Musi kesedžiji:
„Deli Musa, uklon' mi se s puta,
Il s' ukloni, il mi se pokloni!"
Al govori Musa Arbanasa:
„Progji, Marko, ne zameći kavge,
Il odjaši, da pijemo vino,
A ja ti se ukloniti ne ću,
Ako t' i jest rodila kraljica
Na čardaku na meku dušeku,
U čistu te svilu zavijala,
A zlaćenom žicom povijala,
Othranila medom i šećerom;
A mene je ljuta Arnautka
Kod ovaca na ploči studenoj,
U crnu me struku zavijala,
A kupinom lozom povijala,
Othranila skrobom ovsenijem,
I još me je često zaklinjala,
Da se nikom ne uklanjam s puta."
Kad to začu od Prilipa Marko,
On tad pušća svoje bojno koplje
Svome šarcu izmegju ušiju
Deli Musi u prsi junačke,
Na topuz ga Musa dočekao,
Preko sebe koplje preturio,
Pak poteže svoje bojno koplje,
Da udari Kraljevića Marka;
Na topuz ga Marko dočekao,
Prebio ga na tri polovine.
Potegoše sablje okovane,
Jedan drugom juriš učiniše:
Manu sabljom Kraljeviću Marko,
Deli Musa buzdovan podbaci,
Prebi mu je u tri polovine,
Pak poteže svoju sablju naglo,
Da udari Marka Kraljevića,
Al podbaci topuzinu Marko,
I izbi mu sablju iz balčaka.
Potegoše perne buzdovane,
Stadoše se njima udarati;
Buzdovanma pera oblomiše,
Baciše ih u zelenu travu,
Od dobrijeh konja odskočiše,
Ščepaše se u kosti junačke
I pognaše po zelenoj travi.
Namjeri se junak na junaka:
Deli Musa na Kraljević Marka;
Niti može da obori Marka,
Nit se dade Musa oboriti.
Nosiše se ljetni dan do podne;
Musu b'jela pjena popanula,
Kraljevića b'jela i krvava.
Progovara Musa kesedžija:
„Mani, Marko, jali da omanem!"
Omahuje Kraljeviću Marko,
Al ne može ništa da učini;
Tad omanu Musa kesedžija,
Udri Marka u zelenu travu,
Pak mu sjede na prsi junačke.
Al procvilje Kraljeviću Marko:
„Gdje si danas, posestrimo vilo?
Gdje si danas, nigdje te ne bilo!
Eda si se krivo zaklinjala,
Gdjegogj mene do nevolje bude,
Da ćeš mene biti u nevolji?"
Javi mu se iz oblaka vila:
„Za što, brate, Kraljeviću Marko!
Jesam li ti, bolan, govorila,
Da ne činiš u nedjelju kavge?
Sramota je dvome na jednoga;
Gdje su tebe guje iz potaje?"

Glednu Musa brdu i oblaku,
Otkud ono vila progovara;
Mače Marko nože iz potaje,
Te raspori Musu kesedžiju
Od učkura do bijela grla:
Mrtav Musa pritisnuo Marka,
I jedva se iskopao Marko.
A kad stade Marko premetati,
Al u Muse tri srca junačka,
Troja rebra jedna po drugijem;
Jedno mu se srce umorilo,
A drugo se jako razigralo,
Na trećemu ljuta guja spava.
Kada se je guja probudila,
Mrtav Musa po ledini skače.
Još je Marku guja govorila:
„Moli Boga, Kraljeviću Marko,
Gdje se nisam probudila bila,
Dok je Musa u životu bio,
Od tebe bi trista jada bilo.“
Kad to vidje Kraljeviću Marko,
Proli suze niz bijelo lice:
„Jaoh mene do Boga miloga,
Gdje pogubih od sebe boljega!“
Pa on Musi odsiječe glavu
I baci je šarcu u zobnicu,
Odnese je bijelu Stambolu.
Kad je baci pred cara čestitog,
Car je od stra' na noge skočio;
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Ne boj mi se, care gospodine,
Kako bi ga živa dočekao,
Kad od mrtve glave poigravaš?“
Car mu dade tri tovara blaga.
Ode Marko bijelu Prilipu,
Osta Musa uvrh Kačanika.

Vuk, II.

Marko Kraljević i vila Ravijojla.

Pojezdiše do dva pobratima
Preko krasna Miroča planine,
Ta jedno je Kraljeviću Marko,
A drugo je vojvoda Milošu,
Naporedo jezde dobre konje,
Naporedo nose koplja bojna,
Jedan drugom b'jelo lice ljubi
Od milošte do dva pobratima;
Pake Marko na šarcu zadr'jema,
Pak besjedi pobratimu svome:
„A moj brate, vojvoda Milošu!
Teško me je sanak obrvao,
Pjevaj, brate, te me razgovaraj!“
Al besjedi vojvoda Milošu:
„A moj brate, Kraljeviću Marko!
Ja bi tebe, brate, pop'jevao,
Al sam sinoć mnogo pio vino
U planini s vilom Ravijojlom,
Pak je mene zapr'jetila vila,
Ako mene čuje da pop'jevam,
Hoće mene ona ustr'jeliti
I u grlo i u srce živo.“
Al besjedi Kraljeviću Marko:
„Pjevaj, brate, ti se ne boj vile,
Dok je mene, Kraljevića Marka,
I mojega vilovita šarca
I mojega šestopera zlatna.“
Onda Miloš poče da pop'jeva,
A krasnu je pjesmu započeo
Od svih naših boljih i starijih,
Kako j' koji držo kraljevinu
Po čestitoj po Maćedoniji,

Kako sebe ima zadužbinu;
A Marku je pjesma omilila,
Nasloni se sedlu na oblučje,
Marko spava, Miloš popijeva.
Začula ga vila Ravijojla,
Pa Milošu poče da otp'jeva,
Miloš pjeva, vila mu otp'jeva;
Ljepše grlo u Miloša carsko,
Jeste ljepše, nego je u vile. —
Rasrdi se vila Ravijojla,
Pak odskoči u Miroč planinu,
Zape luka i dv'je b'jele str'jele,
Jedna udri u grlo Miloša,
Druga udri u srce junačko.
Reče Miloš: „Jao, moja majko!
Jao, Marko, Bogom pobratime!
Jao, brate, vila me ustr'jeli!
A nisam li tebe besjedio,
Da ne pjevam kroz Miroč planinu?"
A Marko se trže iza sanka,
Pa odskoči s konja šarenoga,
Dobro šarcu kolane poteže,
Šarca konja i grli i ljubi:
„Jao, šaro, moje desno krilo,
Dostigni mi vilu Ravijojlu,
Čistim ću te srebrom potkovati,
Čistim srebrom i ženim zlatom;
Pokriću te svilom do koljena,
Od koljena kite do kopita;
Grivu ću ti izm'ješati zlatom,
A potkitit sitnijem biserom.
Ako li mi ne dostigneš vile,
Oba ću ti oka izvaditi,
Sve četiri noge podlomiti,
Pa ću t' ovdje tako ostaviti,
Te se tuci od jele do jele,
Ko ja Marko bez mog pobratima."
Dohvati se šarcu na ramena,
Pak potrča kroz Miroč planinu.
Vila leti po vrhu planine,
Šarac jezdi po sr'jedi planine,
Ni gdje vile čuti ni vidjeti.
Kad je šarac sagledao vilu,
Po s tri koplja u visinu skače,
Po s četiri dobre u napredak,
Brzo šarac dostigao vilu.
Kad se vila vidje na nevolji,
Prnu jadna nebu pod oblake,
Poteže se buzdovanom Marko
Pustimice dobro neštedice,
B'jelu vilu megj pleći udari,
Obori je na zemljicu čarnu,
Pak je stade biti buzdovanom:
Prevrće je s desne na lijevu,
Pak je bije šestoperom zlatnim:
„Za što, vilo, da te Bog ubije,
Za št' ustr'jeli pobratima moga?
Daj ti bilje onome junaku,
Jer se ne ćeš nanositi glave!"
Sta ga vila Bogom bramititi,
Višnjim Bogom i svetim Jovanom:
„Bogom brate, Kraljeviću Marko,
Daj me puštaj u planinu živu,
Da naberem po Miroču bilja,
Da zagasim rane na junaku!"
Al je Marko milostiv na Boga,
A žalostiv na srcu junačkom,
Pusti vilu u planinu živu,
Bilje bere po Miroču vila,
Bilje bere, često se odziva:
„Sad ću doći, Bogom pobratime!"
Nabra vila po Miroču bilja,
I zagasi rane na junaku:
Ljepše grlo u Miloša carsko,
Jeste ljepše, nego što je bilo,
A zdravije srce u junaku,

Baš zdravije, nego što je bilo.
Ode vila u Miroč planinu,
Ode Marko s pobratimom svojim,
Otidoše Porečkoj krajini,
I Timok su vodu prebrodili
Na Bregovu, selu velikome,
Pa odoše krajini Vidinskoj.
Ali vila megj vilama kaže:
„O čujete, vile drugarice,
Ne str'jeljajte po gori junaka,
Dok je glasa Kraljevića Marka
I njegova vidovita šarca
I njegova šestopera zlatna;
Što sam jadna od njeg pretrpila,
I jedva sam i živa ostala."

Vuk, II.

Marko Kraljević i beg Kostadin.

Konje jašu do dva pobratima,
Beg Kostadin i Kraljević Marko,
Beg Kostadin besjedio Marku:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
Da ti meni o jeseni dogješ,
O jeseni o Dmitrovu danu,
A o mome krsnome imenu,
Pa da vidiš časti i poštenja,
A i l'jepa, brate, dočekanja
I gospodske gjakonije redom."
Al besjedi Kraljeviću Marko:
„Ne hvali se, beže, s dočekanjem!
Kad ja tražih brata Andrijaša,
Ja se desih u dvoru tvojemu
O jeseni o Dmitrovu danku,
A o tvome krsnome imenu;
Vidio sam tvoje dočekanje
I vidih ti do tri nečovještva."
Al besjedi beže Kostadine:
„Pobratime, Kraljeviću Marko,
Ta kakva mi nečovještva kažeš?"
Veli njemu Kraljeviću Marko:
„Prvo ti je, brate, nečovještvo:
Dogjoše ti do dv'je sirotice,
Da j' nahraniš hljeba bijeloga
I napojiš vina crvenoga;
A ti veliš dvjema sirotama:
„„Id't' odatle, jedan ljudski gade!
Ne gad'te mi pred gospodom vina!""
A meni je žao, beže, bilo,
Žao bilo dviju sirotica,
Pa ja uzeh do dv'je sirotice,
Odvedoh ih dolje na čaršiju,
Nahranih ih hljeba bijeloga
I napojih vina crvenoga,
Pa pokrojih na njih čisti skerlet,
Čisti skerlet i zelenu svilu,
Pa ih onda poslah dvoru tvome:
A ja, beže, gledim iz prikrajka,
Kako ćeš ih onda dočekati;
A ti uze jedno siročadi,
Uze njega na lijevu ruku,
Drugo uze na desnicu ruku,
Odnese ih u dvore za stole:
„„Jed'te, pijte, gospodski sinovi!""
Drugo ti je, beže, nečovještvo:
Što su bili stari gospodari,
Pa su svoju haznu izgubili,
I na njima stari skerlet bješe,
One mećeš u donju trpezu;
A koji su novi gospodari
I od skora haznu zametnuli,

I na njima novi skerlet bješe,
One mećeš u gornju trpezu,
Pred njih nosiš vino i rakiju
I gospodsku gjakoniju redom.
Treće ti je, beže, nečovještvo:
Ti imadeš i oca i majku,
Ni jednoga u astalu nema,
Da ti pije prvu čašu vina."

Vuk, II.

Smrt Relje od Pazara.

Hvalile se tri junačke majke:
Jedno majka Kraljevića Marka,
Drugo majka Miloša vojvode,
Treće majka Relje od Pazara.
Veli majka Kraljevića Marka:
„Nije majka rodila junaka,
Što je majka Kraljevića Marka."
Veli majka vojvode Miloša:
„Nije majka rodila junaka,
Što je majka Obilić-Miloša."
Veli majka Relje od Pazara:
„Nije majka rodila junaka,
Što je majka Relju krilatoga."
Taman one u riječi bjehu,
Dok eno ti dv'je srpske vojvode:
Kraljevića i s njim Obilića,
Tu im majke na sastanku bjehu,
Ugledaše do dva svoja sina,
Obadvije sretoše sinove,
A Reljina jadna majka šuti,
Jer joj nema sina rogjenoga.
U to doba i Miloš i Marko
Unigjoše staroj u odaju,
Ukidoše sa glave kalpake,
Oni staroj poljubiše ruku,
Njihe stare u čela junačka,
Pa sjedoše oba u šiljteta,
I njihove izigjoše majke.
Onda veli Kraljeviću majka:
„A moj sine, Marko Kraljeviću,
Ja sam sada u inatu bila,
Da nada te ne ima junaka."
Veli njojzi od Prilipa Marko:
„Moja majko, ne zadaji jada!
Bolji Relja od sedamnaest Marka,
Al zaludu, kad ga izgubismo.
Sad smo bili u zemlji arapskoj,
U Berutu gradu prokletome,
Pismo vina u Berutu gradu,
Mati moja, za nedjelju dana,
A u pivu zaturismo kavgu.
Arapi se mnogi pokupiše,
I na naske, majko, udariše,
Svi smo, mati, ljuto sabljom sjekli,
Od Arapa dosta jada bilo,
Al zaludu, množina Arapa.
Arapi nas crni poćeraše,
Iz Beruta grada išćeraše.
Ispod grada Turla voda teče,
Široka je i duboka, majko,
Ni tu naske pomest ne mogaše,
Sreća u nas, dobri su nam konji,
Pa mi hladnu vodu preplivasmo.
Ali evo i gorijeh jada,
Arapi su hendek prokopali,
U dubinu trista endezeta,
U širinu trista i četiri.
Mi na hendek s konjma ne smjedosmo,
Relja sjaho od svoga vranina,

Udari mu sile uz vilicu,
Dobar vranac hendek preskočio;
A kad vidje Relja od Pazara,
Kako no ti junak krilat bješe,
On preskoči hendek s obje strane,
Osta Miloš i ja, mati, s njime.
I mi dobre konje odjahasmo,
Pa na hendek konje načerasmo;
Pa i naši konji preskočiše,
Mi ostasmo oba za hendekom,
Pa stadosmo hendek preskakati,
I ja skočih, malo ne preskočih,
Al ne mogoh, mati, preskočiti,
Već se vratih i u hendek padoh,
Za mnom Miloš u pola hendeka,
Dok Arapi na nas navališe
Mizdracima i kopljima bojnim,
Ganjahu nas, mati, po hendeku,
Gdje će koga kopljem prihvatiti.
Mi pisnusmo oba u hendeku:
„„Avaj, brate, Relja od Pazara,
Zar ćeš naske ovdje ostaviti,
Da nas kolju po hendeku Turci?““
Žao bješe Relji od Pazara,
Pa on skoči, mati, u hendeka,
Uze mene pod desno pazuho,
A Miloša, mati, pod lijevo,
Iznese nas oba iz hendeka;
Dok zavika sa grada Arapka:
„„O junače, što no dva izvuče,
Okreni se, da ti vidim lice!““
Prevari se Relja od Pazara,
Okrenu joj oči i obrve;
A Arapka zapela strijelu,
I na Relju šipke oborila.
Dvije njega šipke udariše:
Jedna, mati, u srce junačko,
Druga, majko, pod grlo bijelo,
I poginu, žalosna mu majka!
Lijepo smo njega sahranili,
I u crnu zemlju pogrebali.
Ne hval'te se, naše mile majke,
Nije majka rodila junaka,
Što je majka Relju od Pazara.“

Bogoljub Petranović, II.

Marko Kraljević i brat mu Andrijaš.

Dva mi sta siromaha dugo vrime drugovala,
Lipo ti sta drugovala i lipo se dragovala,
Lipo plince dilila i lipo se razdiljala,
I razdiliv se, opet se sazivala. —
Već mi nigda zarobiše tri junaka dobre konje
Dva siromaha,
Tere sta dva konjica mnogo lipo razdilila,
O tretjega ne mogoše junaci se pogoditi,
Negli su se razgnivala i mnogo se sapsovala.
Ono to mi ne bihu, družino, dva siromaha,
Da jedno mi biše vitez Marko Kraljeviću,
Vitez Marko Kraljeviću i brajen mu Andrijašu,
Mladi vitezi.

Tuj si Marko potrže svitlu sablju pozlaćenu
I udari Andrijaša brajena u srdašce.
On mi ranjen prionu za njegovu desnu ruku,
Tere knezu Marku potihora besigjaše:
„Jeda mi te mogu, mili brate, umoliti,
Nemoj to mi vaditi sabljice iz srdašca,
Mili brajene,
Dok ti ne naručam do dvi i do tri besidice.
Kada dogješ, kneže Marko, k našoj majci junačkoj,
Nemoj to joj, ja te molim, kriva dila učiniti,
I moj dil ćeš podati, kneže Marko, našoj majci,
Za što si ga nigda veće od mene ne dočeka.
Ako li te bude mila majka uprašati,
Viteže Marko:
„„Što mi ti je, sinko, sabljica sva krvava?““
Nemoj to joj, mili brate, istinu kazovati,
Ni naju majku nikako zlovoljiti,
Da reci to ovako našoj majci junačkoj:
„„Susrite me, mila majko, jedan tihi jelenčac,
Koji mi se ne hti sa drumka ukloniti,
Junačka majko,
Ni on meni, mila majko, ni ja njemu,
I tuj stavši potrgoh moju sablju junačku,
I udarih tihoga jelenka u srdašce.
I kada ja pogleda' onoga tiha jelenka,
Gdi se htiše na drumku s dušicom razdiliti,
Tihoga jelenka,
I da bi mi na povrate, ne bih ti ga zagubio.““
I kada te jošće bude naja majka uprašati:
„„Da gdi ti je, kneže Marko, tvoj brajen Andrijašu?““
Ne reci mi našoj majci istine po ništore:
„„Ostao je,““ reci, „„junak, mila majko, u tujoj zemlji,
Iz koje se ne može od milinja odiliti
Andrijašu.
Onde mi je obljubio jednu gizdavu devojku.
I otkle je junak tuj devojku obljubio,
Nikad veće nije pošal sa mnome vojevati,

I sa mnome nije veće ni plinca razdilio,
Ona t' mu je dala mnogo bilja nepoznana,
I onoga vinca, junaku, od zabitja,
Gizdava devojka,
Li u skori mu se hoćeš, mila majko, nadijati.""
A kad na te napadu gusari u crnoj gori,
Nemoj to se prid njimi, mili brate, pripadnuti,
Da iz glasa poklikni brajena Andrijaša,
Bud da me ćeš zaman, brate, pri potrebi klikovati.
Kada mi te začuju moje ime klikujući,
Kleti gusari,
Taj čas će od tebe junaci razbignuti,
Kako su se vazdakrat razbigovali,
Kada su te začuli moje ime klikovati.
A neka da ti vidi tvoja ljubina družina,
Kojime si tvoga brata bez krivine zagubio!"
Vesel budi, gospodaru, i vesela ti družina,
Naš gospodaru!
Ova pisan da bude tvôj milosti na poštenje!

Petar Hektorović: Ribanje.

Marko Kraljević i Gjerzelez Alija.

Pita majka Kraljevića Marka:
„A moj sine, Kraljeviću Marko,
Jesi li se ikad prepanuo
Ja od vuka, jali od hajduka?"
Govori joj Kraljeviću Marko:
„Ja se n'jesam nikad prepanuo
Ni od vuka, niti od hajduka,
Već se jesam jednom prepanuo:
Jednom idem uz Šaru planinu
Sa svojijeh trideset drugova,
Kad mi šarac nešto se pomami.
Ja pogledah sa svojega šarca,
Al tu leži krilo od sokola
Preko puta u Šari planini.
Ja povikah na svoju družinu:
„„Jamt' otale krilo sokolovo,
Da potjeram šarca vilenoga!""
Svaki drug mi podizaše krilo,
Nikakav ga rastavit ne može,
Ražljutih se, majko, u planini,
Pa ja sjaha' sa konja šarina,
I ja uzeh krilo sokolovo,
Ja ga jedva do pasa podigoh,
Pa ga bacih u jelovo granje,
Pa potjerah šarca vilenoga
I povedoh trideset drugova.
Kad sigjosmo pod Šaru planinu,
Svratismo se u pjanu mejhanu,
Kad tu sjedi tursko momče mlado,
Za glavom mu krilo sokolovo;

A kakva je turska sèrhatlija:
Štrk na nogam, širok u plećima,
Mrke masti, goleme odrasti,
Podugačka iz ramena vrata,
Podebela iz obraza brka,
Deblja mu je ruka u mišici,
Već je meni noga u koljenu.
A kad vidjeh takoga junaka,
Poda mnom su noge zadrhtale.
Tada sam se, majko, prepanuo,
Pa u strahu zapitah Turčina:
„„Oklen li si, od kojega grada,
Kako li te po imenu viču?““
A on mene popr'jeko pogleda,
Pa mi veli, tursko momče, mlado:
„„Hajd ne luduj, neznana delijo,
Ja oklen sam, od kojeg li grada,
I kako se po imenu vičem;
Jesi l' čuo šeher-Sarajevo,
U Saraj'vu Begovu džamiju,
Viš džamije Šeh-Sinan tekiju,
Pod tekijom Gjerzelez-Aliju?
Ja sam glavom Gjerzelez Alija.““
Kad sam čuo te riječi, majko,
Ja potekoh Gjerzelez-Aliji,
Pa zagrlih Gjerzelez-Aliju,
Udriše mi suze od očiju,
Udriše mi niz bijelo lice,
Pa ja grlom junačkijem viknuh:
„„Hvala Bogu i današnjem danu,
Kad ja nagjoh svoga pobratima!
Ja sam, pobro, Kraljeviću Marko!““
Kad to čuo Gjerzelez Alija,
Ruke širi, u čelo me ljubi.
Tude smo se, majko, upoznali,
I tude smo s', majko, pobratili.“

Behar, II.

Smrt Marka Kraljevića.

Poranio Kraljeviću Marko
U nedjelju prije jarkog sunca
Pokraj mora Urvinom planinom.
Kada Marko bio uz Urvinu,
Poče njemu šarac posrtati,
Posrtati i suze roniti.
To je Marku vrlo mučno bilo,
Pa je Marko šarcu govorio:
„Davor, šaro, davor, dobrò moje!
Evo ima sto i šeset ljeta,
Kako sam se s tobom sastanuo,
Još mi nigda posrnuo nisi,
A danas mi poče posrtati,
Posrtati i suze roniti;
Neka Bog zna, dobro biti ne će,
Hoće jednom biti prema glavi,
Jali mojoj, jali prema tvojoj.“
To je Marko u riječi bio,
Kliče vila s Urvine planine,
Te doziva Kraljevića Marka:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
Znadeš, brate, što ti konj posrće?
Žali šarac tebe gospodara,
Jer ćete se brzo rastanuti.“
Ali Marko vili progovara:
„B'jela vilo, grlo te boljelo!
Kako bi se sa šarcem rastao,
Kad sam prošo zemlju i gradove,
I obišo istok do zapada,
Ta od šarca boljeg konja nema,
Nit nada mnom boljega junaka?
Ne mislim se sa šarcem rastati,

Dok je moje na ramenu glave."
Al mu b'jela odgovara vila:
„Pobratime, Kraljeviću Marko!
Tebe niko šarca otet ne će,
Nit ti možeš umrijeti, Marko,
Od junaka ni od oštre sablje,
Od topuza ni od bojna koplja,
Ti s' ne bojiš na zemlji junaka;
Već ćeš, bolan, umrijeti, Marko,
A od Boga i božije ruke.
Ako l' mi se vjerovati ne ćeš,
Kada budeš visu na planinu,
Pogledaćeš s desna na lijevo,
Opazićeš dvije tanke jele,
Svu su goru vrhom nadvisile,
Zelenijem listom začinile,
Megju njima bunar voda ima,
Ondje hoćeš šarca okrenuti.
S konja sjaši, za jelu ga sveži,
Nadnesi se nad bunar nad vodu,
Te ćeš svoje ogledati lice,
Pa ćeš vidjet, kad ćeš umrijeti."
To je Marko poslušao vile:
Kad je bio visu na planinu,
Pogledao s desna na lijevo,
Opazio dvije tanke jele,
Svu su goru vrhom nadvisile,
Zelenijem listom začinile;
Ondje Marko okrenuo šarca,
S njega sjaho, za jelu ga svezo,
Nadnese se nad bunar nad vodu,
Nad vodom je lice ogledao;
A kad Marko lice ogledao,
Vidje Marko, kad će umrijeti;
Suze proli, pa je govorio:
„Laživ sv'jete, moj lijepi cv'jete!
L'jep ti bješe, ja za malo hodah!
Ta za malo, tri stotin' godina!
Zeman dogje, da sv'jetom
prom'jenim."
Pa povadi Kraljeviću Marko,
Pa povadi sablju od pojasa,
I on dogje do konja šarina,
Sabljom šarcu odsiječe glavu,
Da mu šarac Turkom ne dopadne,
Da Turcima ne čini izmeta,
Da ne nosi vode ni gjuguma;
A kad Marko posiječe šarca,
Šarca konja svoga ukopao,
Bolje šarca, neg brata Andriju;
Britku sablju prebi na četvero,
Da mu sablja Turkom ne dopadne,
Da se Turci njome ne ponose,
Što je njima ostalo od Marka,
Da rišćanluk Marka ne prokune;
A kad Marko britku prebi sablju,
Bojno koplje slomi na sedmero,
Pa ga baci u jelove grane;
Uze Marko perna buzdovana,
Uze njega u desnicu ruku,
Pa ga baci s Urvine planine
A u sinje u debelo more,
Pa topuzu Marko besjedio:
„Kad moj topuz iz mora izišo,
Onda 'vaki djetić postanuo!"
Kada Marko saktisa oružje,
Onda trže divit od pojasa,
A iz džepa knjige bez jazije,
Knjigu piše Kraljeviću Marko:
„Ko gogj dogje Urvinom planinom
Megju jele studenu bunaru,
Te zateče ondje deli-Marka,
Neka znade, da je mrtav Marko;
Kod Marka su tri ćemera blaga,
Kakva blaga? Sve žuta dukata.
Jedan ću mu ćemer halaliti,

Što će moje t'jelo ukopati,
Drugi ćemer, nek se crkve krase,
Treći ćemer kljastu i slijepu,
Nek slijepi po svijetu hode,
Nek pjevaju i spominju Marka."
Kako Marko knjigu nakitio,
Knjigu vrže na jelovu granu,
Otkuda je s puta na pogledu;
Zlatan divit u bunar bacio;
Skide Marko zelenu dolamu,
Samur-kalpak na oči namače,
Dolje leže, gore ne ustade.
Mrtav Marko kraj bunara bio
Od dan' do dan' nedjeljicu dana,
Ko gogj progje drumom širokijem,
Te opazi Kraljevića Marka,
Svako misli, da tu spava Marko,
Oko njega daleko oblazi,
Jer se boji, da ga ne probudi.
Gdje je sreća, tu je i nesreća,
Gdje nesreća, tu i sreće ima:
A sva dobra sreća iznijela
Igumana Svetogorca Vasa
Od bijele crkve Vilindara
Sa svojijem gjakom Isaijom;
Kad iguman opazio Marka,
Na gjakona desnom rukom maše:
„Lakše, sinko, da ga ne probudiš,
Jer je Marko iza sna zlovoljan,
Pa nas može oba pogubiti."
Gledeć kale, kako Marko spava,
Više Marka knjigu opazio,
Prema sebe knjigu proučio,
Knjiga kaže, da je mrtav Marko.
Onda kale konja odsjednuo,
Pa prihvati za deliju Marka,
Al se Marko davno prestavio.
Proli suze proiguman Vaso,
Jer je njemu vrlo žao Marka;
Otpasa mu tri ćemera blaga,
Otpasuje, sebe pripasuje.
Misli misli proiguman Vaso,
Gdje bi mrtva sahranio Marka,
Misli misli, sve na jedno smisli:
Mrtva Marka na svog konja vrže,
Pa ga snese moru na galiju,
S mrtvim Markom sjede na galiju,
Odveze ga pravo Svetoj gori,
Izveze ga pod Vilindar crkvu,
Čati Marku, što samrtnu treba,
Na zemlji mu t'jelo opojao
Nasred b'jele crkve Vilindara,
Ondje starac ukopao Marka.
Biljege mu nikakve ne vrže,
Da se Marku za grob ne raznade,
Da se njemu dušmani ne svete.

Vuk, II.

Junačka sestra hrvatskoga bana Ivaniša.

(Oko g. 1380.)

Turčin dvorbu dvoraše u Iva Hrvaćanina,
Hvaljena junaka,
Ter mi dvorbu dvoraše ni za srebro ni za zlato,
Neg za dragu sestricu Ivana Hrvaćanina.

Ma mu su se junaku navršili devet godin,
Nigda nije vidio drage sestre Ivanove,
Vjerenice svoje.
Ma ti ide Ivane u planinu lov loviti;
U dvoru mi ostavlja pouzdanu slugu svoju.
Ma ti pogje šetati oko dvora Ivanova,
Na prozoru vidio dragu sestru Ivanovu,
Svoju vjerenicu.
Ni je može uhititi, ni joj može nahuditi,
Najbrže se odvrgo u cara u čestitoga
Sluga Ivanova,
Ter mu ide laživo sv'jetlu caru govoriti:
„Što je bilo za mene, tebi hoću darovati,
Moj care oholi;
Ma nu meni ti zajmi velikoga konja tvoga,
I zajmi mi, moj care, kordu srebrom okovanu,
Moj dragi gospodaru,
I zajmi mi, moj care, stotinu zlatnijeh dukata,
Da mi je kupit, moj care, na pazaru čiste svile,
Hoću tebe dobavit l'jepe Hrvatke djevojke."
Car mu bješe zajmio, što bješe zapitao:
A on bješe kupio sto dukata grane svile,
Ter je svilom otišo u lijepu Hrvatiju,
Ter je šator razvrgo posred polja hrvatskoga;
A sve dobro začule l'jepe Hrvatke djevojke,
I dobro je začula draga sestra Ivanova:
„Pušta' mene, Ivane, moj brače, u ravno poljice,
Da je meni kupiti s drugam moj'jem grane svile."
Ter je sestru pustio s drugama u ravno polje,
A kad dogje gizdava Turčinu pod svilen šator,
Šator bješe skupio, na konja se uzmetnuo,
I uza se uzvrgo dragu sestru Ivanovu.
Ma kad bjehu, moj Bože, planinome zelenome,
Obadva mladjahna,
Ali pogje Turčine djevojci govoriti:
„Kako ću te provestiti proz careve b'jele dvore,
Sele Ivanova?"
A ona mu na temu gizdava odgovorila:

„Nuto s noga ti sazuj žute čizme i papuče,
Ter ih meni ti obuj l'jepoj gizdavoj djevojci,
I s glave mi ti skini tumbane od b'jele svile,
Ter ih meni postavi gizdavoj djevojci.
Na bedru mi pripaši kordu srebrom okovanu,
I stavi me, Turčine, na tvojega konja dobra,
Ter stani prida mnom, mladjahnom za kalauza,
Tako me ćeš provestit proz careve b'jele dvore."
Sve, što rekla djevojka, sve je Turčin učinio,
Moj dragi gospodaru,
I još se Turčine sam sobome razgovaraše:
„Da me hoće privariti, ne bi mene svjetovala
Sestra Ivanova."
Ma kada je stavio mladjahnu na konja dobra,
Ona konja obrnu ka lijepoj Hrvatiji,
Ali Turčin klikuje mladjahnu iz tanka grla:
„Pogji s Bogom, djevojko, vrati meni konja dobra,
Sele Ivanova!"
Ona mlada djevojka ne slušaše, ni hajaše.
Ma kad dogje djevojka posred polja hrvatskoga,
Tu je konja odsjela prema dvoru Ivanovu,
Brajena svojega.
Svu na kopje zatekla l'jepu hrvatsku gospodu,
I na kopje zatekla Ivana Hrvaćanina,
Brajena svoga:
„Dogji meni, Ivane, na kopje odgovoriti,
Prije hoću s tobom l'jep objed objedovati!"
S manje mu se ne može Ivanu ni učiniti,
Neg je pošo sestrici na l'jepi gosposki objed.
A kad oni bjehu sred objeda gosposkoga,
Pogje sestra brajenu na objedu govoriti:
„Ja odovud susretih jednu vlašku poturicu,
Gdje mi vodi svezanu l'jepu Hrvatku djevojku;
Ali koga ne ima, ali za nju i ne haju?"
Tad ga suze poliše, Ivana, niz bijel obraz,
Hrvaćanina,
Ter mi uze sestrici na temu ovako odgovarati:
„Ono ti je moja bila rodjena draga sestrica,

I ovo za nju ja kupim l'jepu hrvatsku gospodu,
Jeda bih je kako god sestru moju skapulao."
Tad se njemu objesi oko grla ljutom zmijom:
„Nemoj, brate, mučiti l'jepe hrvatske gospode,
Sestra tvoja osveti i tebe i sama sebe,
Ona ti je mladjahna bez otkupa skapulala!"
Tad veliko veselje učinio junak Ivan
Hrvaćanin.

Valtazar Bogišić.

Vojvoda Janko i despot Gjuragj.

Kadno mi se ženjaše od Budima sv'jetli kralju,
On se kralju ženjaše od Kruševa lijepoga.
Svatove je skupio ugarsku svoju gospodu,
Janko mu je vojvoda za kuma, za vjenčanoga,
Starac Gjuragj despote sa svatovim u zastavi,
A Sekulo sestričić za djevera uz nevjestu;
I oni se vesele u kraljevu b'jelu dvoru,
Samo mi se ne veseli Ugrin Janko vojevoda.
Pogje kralju govorit kumu Janku vojevodi:
„Što si, kume, zlovoljan u tvojemu srcu živu,
Ter se danas ne veseliš momu veliku veselju?"
Ali Janko vojevoda sv'jetlu kralju odgovara:
„Kako ću se veselit u tvojemu u veselju,
Gledajući prida mnom moga i tvoga neprijatelja,
Moga i tvoga neprijatelja, nevjeru despota Gjurgja,
Dohodi mi o njega inarziniti sablju moju."
Pogje Janku vojvodi sv'jetli kralju odgovarat:
„Nemoj, kume, moj Janko, radi Boga velikoga,
Nemoj kavge činiti u kraljevu b'jelu dvoru;
Sutra ćemo mi proći mimo l'jepo Smederevo,
Na mire će iziti vladike od Smedereva.
I izit će megju njima Jerina despotovica,
Za gledati Jerina divne svate i kraljicu,
Divne svate i kraljicu, starca Gjurgja megju svatim;
Tadar njega uhiti za njegovu s'jedu bradu,
I ti njega udaraj zlaćenijem buzdohanom.

Tako ćeš mu sramotu za sramotu odvratiti."
Bješe Janko vojvoda sv'jetla kralja poslušao,
Veselo se uputiše iz kraljeva b'jela dvora.
Kad su došli na pogled od l'jepa Kruševa grada,
Divna straža pokliknu sa mira od b'jela grada:
„Nemoj, kralju, pristupat ka l'jepu Kruševu gradu,
Ne damo ti djevojke iz Kruševa izvestiti,
Što se junak ne nagje u tvojemu pothranjenju,
Koji će str'jelom ustr'jeliti na miru zlatnu jabuku."
Tadar kralju pogleda na starca despota Gjurgja,
A on Gjurgju despote na Janka na vojevodu.
Bješe se Ugrin Janko svemu temu domislio,
U ruku je uzeo str'jelu i luka perenoga,
Brzo bješe ustr'jelio na miru zlatnu jabuku.
Opet straža pokliknu sa mira od b'jela grada:
„Nemoj, kralju, pristupat ka l'jepu Kruševu gradu;
Ne damo ti djevojke iz Kruševa izvestiti,
Što se junak ne nagje u tvojemu pothranjenu,
Koj no će priskočiti dvanaes konja osedlan'jeh,
I konju se dvanaestomu u sed'oce usaditi!"
I tad kralju pogleda na starca despota Gjurgja,
I on Gjurgju despote na Janka na vojevodu.
Bješe ti se on Janko svemu temu domislio,
I brzo je skočio na junačku crnu zemlju,
Upored je izredio dvanaes konja osedlan'jeh,
Svijeh ih je dvanaes ob jednoga priskočio,
I konju se dvanaestomu u sed'oce usadio.
Opet straža pokliknu sa mira od b'jela grada:
„Evo tebi šaljemo dvanaes mlad'jeh djevojčica;
Sve su mlade djevojke jedne slike i prilike,
Kolik da ih je jedan danak jedna majka porodila.
Megju t'jem je djevojkam tvoja l'jepa vjerenica, —
Koji će se junak naći u tvojemu pothranjenju,
Koji može poznati tvoju mladu vjerenicu?"
Bješe kralju pogledo na starca despota Gjurgja,
A on Gjurgju despote na Janka na vojevodu.
Janko se je smutio u svojemu srcu živu;
Koj će, reče, poznati sv'jetla kralja vjerenicu?

Ma se bješe i temu dobar junak domislio:
S sebe bješe dignuo dolamu od čiste svile,
I on je je razastro po zelenom po livadi,
I po njom je prosuo dvanaes zlatnijeh prstenaka,
Paka bješe izvadio iz nožnice sablju britku,
I otide ovako t'jem djevojkam govoriti:
„Koja je megju vam kraljica i kraljeva vjerenica,
Da pristupi i uzme dvanaes zlatnijeh prstenaka,
I neka ih izredi na svoje na b'jele ruke.
To li bude pristupit i prstenke sakupiti,
Koja nije kraljica, ni kraljeva vjerenica,
Ruka će jom padnuti na junačku crnu zemlju!"
Tadar bješe pristupila sv'jetla kralja vjerenica,
Prstenke je skupila, na ruke ih izredila.
Kad je Janko vojevoda tu djevojku sagledao,
On je bješe uhitio mlagjahnu za desnu ruku:
„Ovo," reče „sv'jetli kralju, tvoje mlade vjerenice!"
I pogje je pridavat ban-Sekulu sestričiću:
„Pridavam ti, Sekule, kraljicu, mladu nevjestu,
Čuvaj mladu nevjestu kako tvoju rusu glavu."
Sekulo je stavio uza se na konja dobra,
I veselo pogjoše od Kruševa, l'jepa grada,
I kad veće bijahu na pogled od Smedereva,
Na mire su izišle Smederke l'jepe vladike,
Megju njima ishodi Jerina despotovica,
Za gledati Jerina divne svate i kraljicu,
I je li jom l'jepo vidjet starca Gjurgja megju svatim.
On ti konja ježgjaše sa svatovim u zastavi:
Ugrin Janko vojvoda polag kralja prid svatovim.
Tad se bješe on junak k starcu Gjurgju povratio,
I njega je uhitio za njegovu s'jedu bradu,
Ter ga ide udarat šestopercem buzdohanom.
Sve to dobro gledaše Jerina despotovica,
I ona je kliknula iz svojega grla tanka:
„Što se ono danaske megju svatim dogodilo?
Hoće Janko da pogubi Gjurgja, moga gospodara!"
Tere brzo doziva oko sebe sluge svoje,
Ako bi ga joštera u životu zaskočili,

Da ga brzo ugrabe Ugrin-Janku vojevodi.
Brzo bjehu Jerinu sluge svoje poslušali,
Ter se idu moliti Ugrin-Janku vojevodi:
„Nemoj, Janko vojevoda, radi Boga velikoga!“
Bješe se on junak na te r'ječi smilovao,
I Gjurgja je despota slugam svojijem darovao,
Jedva su ga doveli Jerini u Smederevo.
Oni zdravo dogjoše u Budim s mladom nevjestom;
Veliko se veselje u tem gradu učinilo.

Valtazar Bogišić.

Majka Margarita.

Cvilu to mi cviljaše drobna ptica lastovica,
Ona mala ptica;
Ona cvilu cviljaše Zadru gradu na pridvratju,
Ona mala ptica,
Biše mi se cvileći drobna ptica zakasnila,
Ona mala ptica,
Ter ju biše pustilo žarko sunce na zapadu,
Onu malu pticu;
A biše ju zaskočio sjajni misec na istoku,
Onu malu pticu;
Ali ono ne biše drobna ptica lastovica,
Ona mala ptica,
Neg mi ono biše bila stara majka Ivanova,
Majka Margarita;
Ona majka klikovaše sinka svoga i brajenka,
Majka Margarita;
Na nju mi je našetala bila vila planinkinja,
Ona bila vila;
Ter mi side bila vila staroj majci besiditi,
Majci Margariti:
„Ča mi tako cviluješ, stara majko Ivanova,
Majko Margarito?
Koja ti je nevolja grozne suze prolivati,
Majko Margarito?“

Side to mi stara majka biloj vili besiditi,
Majka Margarita:
„Ostav' me se, bila vilo, jadi te se ostavili,
Planinkinjo vilo!
Dvi su meni ljute rane na mojemu željnom srcu,
Planinkinjo vilo!
Obe su mi jadovi ljute rane otrovane,
Planinkinjo vilo!
I ovo jih ne mogu jadna majka priboliti,
Posestrino vilo!
A ove su ljute rane na mojemu željnom srcu,
Posestrino vilo!
Ja t' sam majka imila mlada Petra, braca moga,
Posestrino vilo;
A Ivana hranila mila sinka od srdašca,
Jedno mlado dite;
I kad sam jih jadna bila do viteštva dohranila,
Posestrino vilo!
Po njih mi je svitla zora od istoka poručila,
Posestrino vilo!
Obih sam ih jadna majka svitloj zori otpravila,
Majka Margarita;
Da li eto ne znadem za njih smrti ni života,
Vilo posestrino!
Neg su mi se zli bilizi jadni majci ukazali,
Majci Margariti:
Gdi se gavran vijaše nad merli od Zadra grada,
Ona črna ptica,
A bihu mu črna pera sva od krvi ustrapana,
Onoj črnoj ptici.
Sila sam ga jadna majka kumiti i bratimiti,
Onu kobnu pticu:
„„Kaži meni, gavrane, te bilige do istine,
Ptice zlokobnice;
A ja ti se jadna majka virom mojom obituju,
Moj črni gavranče,
Da ti hoću trudna pera sva suzami prohladiti,
Ptice zlokobnice.““

Da li ne hti na mene huda ptica ni gledati,
Ona huda ptica,
Nego to mi odleti u planinu črnu goru,
Ona huda ptica,
Mene majku ostavi grozne suze prolijući,
Majku Margaritu.
Side to mi bila vila staroj majci besidíti,
Planinkinja vila:
„Ovo ću te, stara majko, radi Boga uprašati,
Majko Margarito;
Ako bi ti oba dva turske uze dopadnuli,
Majko Margarito,
Kojom bi jih ti spenzom iz tamnice iskupila,
Majko Margarito?“
Side to mi stara majka biloj vili besiditi,
Majka Margarita:
„Ako su mi, bila vilo, turske uze dostignuli,
Posestrino vilo,
Lasno ću jih jadna majka iz tamnice iskupiti,
Posestrino vilo:
Za braca ću mojega dati moju rusu glavu,
Posestrino vilo,
A za sinka Ivana živim ognjem izgoriti,
Za to mlado dite!“
Sila mi je bila vila staroj majci besiditi,
Majci Margariti:
„Nisu ti jih, stara majko, turske uze dopadnule,
Starice nebogo!
Da li ću ti istinu, jadna majko, povidati,
Starice nebogo;
Braca ti je obljubila mlada moma Grkinjica,
Majko Margarito,
Ter ti ga je napojila mrzle vode zabitljive,
Starice nebogo,
Da se nigdar od tebe, sestre svoje, ne spomene,
Majko Margarito;
A kada si od sebe sinka svoga otpravila,
Ono mlado dite,

Onda se je u tebi srdašce okamenilo;
Starice nebogo,
Jer kada mi on dojde u Primorje valovito,
Ono mlado dite,
Na njega se namiri lipa Cvite Primorkinja,
Na to mlado dite.
Ona venac vijaše od primoga vilovita,
Mlada Primorkinja,
Ondi mi se oni bihu očicami sagledali,
Mladi i gizdavi,
Očicami sagledali, a srdašci saljubili
Mladi i gizdavi.
Biše mi ga lipa Cvite onim vencem okrunila,
Ono mlado dite,
Da se nigdar nikadare k tebi majci ne zavrati,
Starice nebogo!
Cvili, majko, i žali i prolivaj grozne suze,
Majko Margarito!
I da ti se nikadare od suz' lišca ne osuše,
Majko Margarito!
Nit ćeš braca dozvati, nit ćeš sinka dočekati,
Starice nebogo!"

Oj. Barakovič: Vila Slovinka.

Vojvode Radosav Siverinjski i Vlatko Udinski.

Kada mi se Radosave vojevoda odiljaše
Od svojega grada divnoga Siverina,
Često mi se Radosav na Siverin obziraše,
Tere to mi ovako belu gradu besigjaše:
„Ovo mi te ostavljam, beli grade Siverine,
Moj divni grade,
Ne znam veće, viju li te, ne znam veće, vidiš li me!"
Sva je tada družina brze konje ustegnula,
Tere stavši Radosava družina upraša še:
„Jeda nam si, vojevodo, zle bilige ke vidio?
Opeta se zavratimo ka gradu Siverinu."

A on mi se junakom tihim mukom ujimaše,
Radosave,
Udrio je ostrugami junačkoga dobra konja,
Tere to mi odjizdi prid junaci crnom gorom.
I kada je bio sridi one crne gore,
Padnuo je Radosave s družinom vince piti;
Da prvo to biše stražice razredio.
Istom straža pripade k Radosavu vojevodi,
Siverincu:
„Da ti je u znanje, naju mili gospodine,
Ovo ti se brode turske kiridžije karavane,
Neka to ih pojdemo junaci razjagmiti."
Radosav mi stražici vojevoda odbesidi:
„Nemojte ih po ni što, družino, razjagmiti.
Da isto jim vazmite jedno brime dobra vina,
Junaci bratjo;
Lipo jim ga vazmite i dobro jim ga platite."
Lipo ga su vazeli i lipo ga su platili.
I kada su padnuli junaci vince piti,
Druga straža pripade k Radosavu Siverincu:
„Zlo si vince popio, Radosave vojevodo,
Na te se je spravio Vlatko, udinski vojevoda,
Siverine!"
Brzo mi su junaci brze konje pohitali,
Tere mi su poseli junačke dobre konje,
Radosav mi ne može svoga konja uhvatiti,
Za što mu se brz konj biše po livadi razigrao.
Za njim to mi potičući vojevoda klikovaše:
„Stani jure, konju, stani jure, brzi konju,
Aj davori, konju,
Stani jure, brzi konju, da bi, konju, zaginuo!
Kako no je meni tebe ciće zaginuti." —
Kada mi ga ne može Radosave sustignuti,
Poklopio se je svojim šćitkom perenim,
Tere mi je otišao za družinom brez konjica,
Svojom svitlom sabljicom, svitlim kopjem na ramenku,
Siverinče.

Za njim se je upustio Vlatko, udinski vojvoda,
Na svojemu vitez Vlatko junačkomu dobru konju;
I kada mi Radosava Siverinca sustizaše,
Smirio ga biše meju pleća udariti,
Položivši vito kopje brzu konju meju uši,
Već mi se je Radosave junački izvrnuo,
Vojevoda,
Tere to mu vito kopje na peren ščitak prija,
Na peren ga ščitak prija, a sabljicom ga opsiče.
Stavši to mi vitez Vlatko Radosavu uzbesidi:
„Oto sam te kušao, Radosave Siverinče,
Bi li mi se umio u potrebi izvrnuti,
A sadi ti vera budi, Radosave, Vlatkova,
Viteško kopje,
Da te hoću prid družinom vojevodom postaviti.
Odmetni to od sebe tvoje junačko oružje,
Neka da se meju sobom junaci pozdravimo."
Radosav mi otpasa svoju sablju junačku,
K njemu mi je pristupio Vlatko, udinski vojvoda,
Tere mu je pričeo bele ruke vezati,
Siverincu,
A sam ga je odveo na svoje divne dvorove.
K njemu su se kupile sve devojke i neviste,
I one mlajahne, družino, udovice,
Tere to mi Radosavu Siverincu klikovahu:
„Aj davori, davori, Radosave Siverine,
Mnozim ti nam si crno ruho postavio,
Vojevoda!
Već to mi je hotila nika srića Vlatkova,
Da te je junaka na veri privario:
I njegova t' bi ljubovca crno ruho pronosila."
Tuj mi se je Radosavu na Vlatka ražalilo,
Tere to mu junak iz glasa klikovaše:
„Neverna ti, Vlatko, vera i neverna ti ljubovca,
Viteže Vlatko!"
Kada ga je začuo vitez Vlatko klikujući,
Vele t' se je na njega vojevoda razgnjivao,

Ter mi je dozvao one svoje verne sluge,
Kojim to je pridao Radosava Siverinca,
Tere ga je poslao junaka zagubiti. —
A sada mi i vazda dobra sriča s tobom budi,
Naš gospodaru!
I zdravo nam svude hodi i veselo domom dojdi!"

Petar Hektorović: Ribanje.

Izbor Matijaša za budimskoga kralja.

Knjigu pišu budimska gospoda
I šalju je vojevodi Janku:
„Neka da znaš, vojevoda Janko!
Zovu tebe budimska gospoda,
Da ti gredeš u Budin na viće.
Ote vićat budimska gospoda,
Da koga te kraljen učiniti,
Zač se oni pogodit ne moru,
Koga ote kraljen udelati;
A ne zimlji sobon nijednoga,
Zač se dica u viće ne šalju."
Knjigu štije vojevoda Janko.
Kada ju je junak pročitao,
Na dobra je konja uzjahao,
Ide trčeć ka Budima gradu,
Za njim trči dite Matijašu:
„Počekaj me, moj mili babajko!"
A njemu se s manjin ne mogaše,
Već počeka dite Matijaša
I vrže ga prida se na konja.
Kad je prišal ka Budima grada,
Govore mu budimska gospoda:
„Bora tebi, vojevoda Janko!
Nismo li ti mladi govorili,
Da se dica u viće ne šalju?"
Viće čine budimska gospoda,
Da te itat krunon u visinu,
Pa na koga zlata kruna pade,
Da te njega kraljen učiniti.
Itili su krunon u visinu,
Kruna se je i vila i vila,
I pala je na Jankova sina,
Na Jankova sina Matijaša.
Karahu ga budimska gospoda,
Rasrdi se vojevoda Janko
I udari dite Matijaša.
Kako ga je lasno udario,
Črna ga je krvca zalijala;
Zatvori ga u kulu visoku.
Pa itaju krunu u visinu,
Kruna se je i vila i vila,
Ona pade na kulu visoku,
A kroz kulu na Jankova sina,
Na Jankova sina Matijaša.
A govore budimska gospoda:
„Tvoja j' sriča, vojevoda Janko!
I tvojega sina Matijaša:
Nek mu bude kruna i kraljestvo."

Matica Hrvatska, I. 1.

Dioba Jakšića.

Mjesec kara zvijezdu danicu:
„Gdje si bila, zvijezdo danice?
Gdje si bila, gdje si dangubila?
Dangubila tri bijela dana?“
Danica se njemu odgovara:
„Ja sam bila, ja sam dangubila
Više b'jela grada Bijograda,
Gledajući čuda velikoga,
Gdje dijele braća očevinu,
Jakšić Dmitar i Jakšić Bogdane.
Lijepo se braća pogodiše,
Očevinu svoju pod'jeliše:
Dmitar uze zemlju Karavlašku,
Karavlašku i Karabogdansku,
I sav Banat do vode Dunava;
Bogdan uze Srijem, zemlju ravnu,
Srijem zemlju i ravno Posavlje,
I Srbiju do Užica grada:
Dmitar uze donji kraj od grada
I Nebojšu na Dunavu kulu;
Bogdan uze gornji kraj od grada
I Ružicu crkvu nasred grada.
O malo se braća zavadiše,
Da oko šta, veće ni oko šta:
Oko vrana konja i sokola:
Dmitar ište konja starješinstvo,
Vrana konja i siva sokola,
Bogdan njemu ne da ni jednoga.
Kad u jutru jutro osvanulo,
Dmitar uzja vranca velikoga,
I on uze sivoga sokola,
Pak polazi u lov u planinu,
A doziva ljubu Angjeliju:
„„Angjelija, moja vjerna ljubo!
Otruj meni mog brata Bogdana;
Ako li ga otrovati ne ćeš,
Ne čekaj me u bijelu dvoru.““
Kad to začu ljuba Angjelija,
Ona sjede brižna, nevesela,
Sama misli, a sama govori:
„„Što će ova sinja kukavica!
Da otrujem mojega djevera,
Od Boga je velika grijota,
A od ljudi pokor i sramota;
Reći će mi malo i veliko:
Vidite li one nesretnice,
Gdje otrova svojega djevera:
Ako li ga otrovati ne ću,
Ne sm'jem vojna u dvoru čekati.““
Sve mislila, na jedno smislila:
Ona ode u podrume donje,
Te uzima čašu molitvenu,
Sakovanu od suvoga zlata,
Što je ona od oca don'jela,
Punu rujna natočila vina,
Pak je nosi svojemu djeveru,
Ljubi njega u skut i u ruku,
I pred njim se do zemljice klanja:
„„Na čast tebi, moj mili djevere!
Na čast tebi i čaša i vino,
Pokloni mi konja i sokola.““
Bogdanu se na to ražalilo,
Pokloni joj konja i sokola.
Dmitar lovi cijel dan po gori,
I ne može ništa uloviti;
Namjera ga pred večer nanese
Na zeleno u gori jezero,
U jezeru utva zlatokrila,
Pusti Dmitar sivoga sokola,
Da uhvati utvu zlatokrilu,
Ona mu se ne da ni gledati,
Nego ščepa sivoga sokola

I slomi mu ono desno krilo.
Kad to vidje Jakšić Dimitrije,
Brže svlači gospodsko od'jelo,
Pak zapliva u tiho jezero,
Te izvadi sivoga sokola,
Pa on pita sivoga sokola:
„„Kako ti je, moj sivi sokole,
Kako ti je bez krila tvojega?““
Soko njemu piskom odgovara:
„„Meni jeste bez krila mojega,
Kao bratu jednom bez drugoga.““
Tad se Dmitar bješe osjetio,
Gdje će ljuba brata otrovati,
Pa on uzja vranca velikoga,
Brže trči gradu Bijogradu,
Ne bi l' brata živa zatekao;
Kad je bio na Čekmek-ćupriju,
Nagna vranca, da preko nje pregje,
Propadoše noge u ćupriju,
Slomi vranac obje noge prve.
Kad se Dmitar vidje na nevolji,
Skide sedlo s vranca velikoga,
Pak završe na buzdovan perni,
Brže dogje gradu Bijogradu,
Kako dogje, on ljubu doziva:
„„Angjelija, moja ljubo vjerna!
Da mi nisi brata otrovala?““
Angjelija njemu odgovara:
„„Nijesam ti brata otrovala,
Veće sam te s bratom pomirila.““

Vuk, II.

Ženidba od Zadra Todora.

Piju vino do dva pobratima
U Udbini na ćemerli londži:
Jedno mi je Boičić Alija,
A drugo je Tanković Osmane.
Kad se pobre nakitile vina,
Onda reče Tanković Osmane:
„Pobratime, Boičić-Alija!
Jesi l' bio skoro u primorju,
U primorju, u vlaškom Kotaru?
A jesi li, pobro, dolazio
Pod tananu Smiljanića kulu,
Jes' vidio Kosu Smiljanića?“
Veli njemu Boičić Alija:
„Pobratime, Tanak Osman-aga!
Ja sam bio skoro u primorju,
Dolazio u vlaške Kotare,
I pod tanku Smiljanića kulu,
Vidio sam Kosu Smiljanića,
Kod nje sjedi Jela Mandušića,
Evo Kosa hitar vezak veze,
Kod nje Jela tanko ruho prede;
Al kakva je Kosa Smiljanića!
Što je zemlje na četiri strane
Da je ljevše u svijetu nema.
Al zaludu, sladak pobratime,
Jer je Kosa skoro isprošena
Za onoga od Zadra Todora;
U subotu, koja prva dogje,
Hoće doći Kosini svatovi,
U nedjelju danak predaniti,
Ponedjeljak jutra dočekati,
I odvesti Kosu Smiljanića
Za onoga od Zadra Todora.“
Kad to čuo Tanak Osman-aga,
Udari se rukom po koljenu,
Nova čoha na koljenu puče:
„Jao mene do Boga miloga!
Ja je čekam četiri godine,

Pa mi danas ode za drugoga!
Boičiću, Bogom pobratime!
Da si brže na vašu Cetinju!
Pokupi mi tridest Cetinjana
Po izboru dobrih konjanika,
Povedi ih meni na Udbinu
U subotu, koja prva dogje."
A Alija ne reče riječi,
Već od zemlje na noge skočio,
Pa posjede debela dorata,
Očera ga pravo na Cetinju.
Osman-aga osta na Udbini,
Pa on knjigu na koljenu piše,
Te je šalje na Hercegovinu
Na koljeno Šarac-Mahmut-agi
I do njega starac-Merdan-agi:
„Eto knjiga, dvije age stare!
Da ste brže meni na Udbinu
U subotu, koja prva dogje!
Poveď te mi po tridest Turaka
Sve atlije i dobra konjika."
Pa je drugu knjigu nakitio,
Te je šalje od Avale Porči
I do njega Topal-Kamataru:
„Eto knjiga, dvije age drage!
Da ste brže meni na Udbinu
U subotu, koja prva dogje!
Poveď te mi po tridest Turaka
Sve atlije i dobra konjika."
Pa je treću knjigu nakitio,
Te je šalje na Tursku Kladušu
Na koljeno Hrnji Mustaf-agi
I njegovu Gojenu Alilu:
„Eto knjiga, dva brata rogjena!
Da ste brže meni na Udbinu
U subotu, koja prva dogje!
Poveď te mi po tridest Turaka
Sve atlije i dobra konjika."
Pa četvrtu knjigu nakitio,
Te je šalje ka Pećini Sťjeni
Na koljeno Kovačević-Ramu
I do njega od Sťjene dizdaru:
„Eto knjiga, dvije age drage!
Da ste brže meni na Udbinu
U subotu, koja prva dogje!
Poveď te mi po tridest Turaka
Sve atlije i dobra konjika."
Pa je petu knjigu nakitio,
Te je šalje Liki i Krbavi
Na koljeno Ličkom Mustaj-begu
I do njega od Orašca Talu:
„Eto knjiga, dvije četobaše!
Da ste brže meni na Udbinu
U subotu, koja prva dogje!
Poveď te mi po tridest Turaka
Sve atlije i dobra konjika."
Take knjige Osman rasturio,
Pa iznese zelena barjaka,
Te ga pobi u rudinu travu,
Pa pod barjak kupi Udbinjane.
Kad sakupi tridest Udbinjana,
Sve atlije i dobra konjika,
S njima sjede piti vino hladno,
Dan po danak, dok subota dogje.
Kad subota jutro osvanulo,
A jošt nije obasjalo sunce,
Al eto ti Boičić-Alije
Od Cetinje, grada bijeloga,
I za njime tridest Cetinjana
Po izboru dobrih konjanika;
Na selam ih Osman dočekao,
Od dobrijeh konja odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al eto ti od Hercegovine

A na ime Šarac-Mahmut-age,
S njim poredo starac-Merdan-age
I za svakim po tridest Turaka;
Na selam ih Osman dočekao,
I oni su konje odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al eto ti od Avale Porče,
S njim poredo Topal-Kamatara,
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam ih Osman dočekao,
I oni su konje odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al eto ti sa Kladuše Muja,
S njim poredo njegova Alila,
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam ih Osman dočekao,
Od dobrijeh konja odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvom su se čašom obredili,
Al eto ti od Pećine St'jene,
Al eto ti Kovačević-Rama,
S njim poredo od St'jene dizdara,
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam ih Osman dočekao,
I oni su konje odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Prvijem se čašam obrediše,
Al eto ti Ličkog Mustaj-bega,
S njim poredo od Orašca Tala
Na kulašu, konju velikome,
Zavrgo se drenovom batinom,
U batini hiljada klinaca;
Svaki vodi po tridest Turaka;
Na selam ih Osman dočekao,
Od dobrijeh konja odjahali,
Odmah sjeli za punu trpezu,
Pa stadoše piti vino hladno.
Tu njih bijel danak ostavio,
I tamo su noćcu prenoćili
Sve pijući vino i rakiju.
Kad u jutru bijel dan osvanu,
Stadoše se Turci opremati,
Opremiše i sebe i konje,
Pa na dobre konje usjedoše,
Pod Udbinom polje pregaziše,
Unigjoše u Kunaru Turci,
I Kunaru zdravo pregaziše,
Pa sigjoše u Teljigu Turci,
Gaze Turci Teljigu planinu,
I Teljigu zdravo pregaziše,
Pa sigjoše u Dinaru Turci,
Gaze Turci Dinaru planinu,
I Dinaru zdravo pregaziše,
Pa sigjoše moru u otoku,
Tu ih bijel danak ostavio,
U otoci konak učiniše.
Dobre konje Turci izvodaše,
Pa im onda zopcu ustakoše,
Pa sjedoše age večerati:
Sira, hljeba, rakije i vina,
I debela mesa ovnujskoga;
Polegoše sanak boraviti.
Ponedjeljnik jutro osvanulo,
Jošte nije obasjalo sunce,
Skočio je od Kladuše Mujo,
Pa on budi svog brata Alila:
„Ustan gore, moj brate Alile!
Da idemo na Crvene st'jene,
Sehir činit kamene Kotare."
I odoše na Crvene st'jene.

Kad izišli na Crvene sťjene,
Ondar Mujo govori Alilu:
„De se popni jeli na kičicu,
I ponesi durbin od biljura,
Pa mu pruži sedam koljenaca,
Nasloni ga na jelovu granu,
Okreni ga kamenu Kotaru,
Pa pokupi polje pod Kotarom,
I uhvati na gradu kapiju,
Jesu li se otvorila vrata,
A jesu li izišli svatovi,
Hoće l', brate, u morsku otoku?"
U mlagjega pogovora nema.
Ode Alil jeli u kičicu
I odnese durbin od biljura,
Pa mu pruži sedam koljenaca,
Nasloni ga na jelovu granu,
Okrenu ga kamenu Kotaru,
Pod Kotarom polje pokupio,
I na gradu uhvati kapiju,
Pa on stade Muju besjediti:
„A moj brate, Hrnjo Mustaf-aga!
Kotaru se vrata otvorila,
Iz Kotara izišli svatovi,
Megju njima od zlata kočije
Prekrivene crvenom kadifom,
Na njima su četiri jabuke
Sve od čista saljevene zlata,
I na njima dragi kamenovi,
Pri njima se vidi putovati
U po noći, kano u po dana;
I eto ih pravo kroz otoku.
Al da vidiš, moj brate Mujaga!
Da ti vidiš, s jele gledajući,
A naprijed pred svatovma, Mujo,
U crvenoj čohi vedeničkoj,
Tuda idu devet konjanika,
A pod njima konji alatasti,
A naprijed junak na alatu,
Rigjih, Mujo, do ramena brka,
Panuli mu do malih pušaka,
Neobična oka i pogleda.
Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
Za njima je sedam konjanika
U zelenoj čohi vedeničkoj,
U zelenu, na zelenim konjma,
A naprijed junak na zelenku
Smegjih, Mujo, do ramena brka,
I u njega pali do pušaka.
Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
Za njima je do pet konjanika
Sve u crnoj čohi vedeničkoj,
Sve u crnu, na vranijem konjma,
A naprijed junak na vrančiću,
Crnih, Mujo, do ramena brka,
Panuli mu po malim puškama,
Sjaju mu se toke kroz brkove,
Kano mjesec od petnaest dana
Kad obasja kroz jelove grane;
Neobična oka i pogleda,
Neobične slike i prilike.
Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
Za njima su do tri konjanika
U bijeloj čohi vedeničkoj,
A pod njima konji gjogatasti,
A naprijed junak na gjogatu,
Plavi su mu do ramena brci.
Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
Što je mlado vlašče uz kočije
Na vrančiću, konju od mejdana,
On ne ima brade ni brkova,
A ljevši je od svake djevojke.
Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
Što je momak jandal od svatova
Na doratu, konju od mejdana,
Garila ga mrka nausnica,

Sve mu doro zečki poigrava,
A junaka pjenom prebacuje.
Pa da vidiš, moj brate Mujaga!
Što j' ostragu junak za svatovma
Na putalju, konju od mejdana,
Smegjih, Mujo, do ramena brka,
I u njeg su pali po puškama,
I pokrili puškam tepeluke,
Sjaju mu se toke kroz brkove,
Kano mjesec kroz jelove grane
Kad obasja od petnaest dana;
Oko glave pera i čelenke,
Devet pera, dvanest čelenaka,
A trinesto noja tice krilo,
Pa se krilo na čekrk okreće,
Te kazuje, koji vjetar puše;
A putalj ga glavom zaklonio,
Neobičan junak pogledati.
A ostalo kićeni svatovi."
Onda reče Hrnjo Mustaf-aga:
„Moj Alile, moj brate od majke!
Dobro nije, niti mu se nadaj.
Sve junake po imenu znadem:
Što je napr'jed devet konjanika
U crvenoj čohi vedeničkoj,
A pod njima konji alatasti,
Ono ti je devet Tomkovića;
Što je napr'jed junak na alatu,
Što mu rigji po ramenu brci,
Neobična oka i pogleda,
Ono ti je Tomković Ilija;
Ono su ti sve braća rogjena,
Ono su ti pod kamenom guje.
Što za njima sedam konjanika
U zelenu, na zelenim konjma,
Moj Alile, moj brate rogjeni!
Ono ti je sedam Daničića;
A naprijed junak na zelenku
Smegjih, brate, do ramena brka,
Panuli mu brci po puškama,
Ono ti je Daničiću Gjuro;
Ono su ti sve braća rogjena,
Ono su ti pod kamenom guje,
Kojih žešćih u primorju nema.
Što za njima do pet konjanika
Sve u crnu, na vranijem konjma,
Ono ti je sve pet Mrkonjića;
Što je napr'jed junak na vrančiću,
Crni brci pali do pušaka,
Sjaju mu se toke kroz brkove,
Kano mjesec od petnaest dana
Kad obasja kroz jelove grane,
Neobična oka i pogleda,
Neobične slike i prilike,
Ono ti je Petar Mrkonjiću;
Ono su ti sve braća rogjena,
Svi izginut jedan za drugoga,
Ne pobjeći jedan od drugoga;
Žešćih guja u primorju nema;
Ono su ti guje prisojkinje.
Što za njima do tri konjanika
U bijeloj čohi vedeničkoj,
U bijeloj, a na gjogatima,
Ono su ti sva tri Kulišića,
Ono su ti tri brata rogjena;
Što je junak napr'jed na gjogatu,
Što mu plavi do ramena brci,
Ono ti je Niko Kulišiću;
Ono su ti primorski hajduci,
Sve izginut jedno kod drugoga,
Ne će pobjeć jedan od drugoga.
Što je mlado momče uz kočije
Na vrančiću, konju od mejdana,
A ne ima brade ni brkova,
A ljevši je od svake djevojke,
Ono ti je djever uz djevojku,

A na ime od Senja Tadija;
Žešće guje u krajini nema
U Turčina ni u kaurina.
Što je junak jandal od svatova,
Garila ga mrka nausnica,
Na doratu, konju od mejdana,
Pa mu dorat zečki poigrava,
Gospodara pjenom prebacuje,
Ono ti je curi gjuvegija,
A na ime od Zadra Todore;
Tri godine bio u Mlecima,
Pa okovo sebe i dorata,
Ne more ga sjeći oštra gjorda,
Ni probiti puška iz kubura.
Što j' ostragu junak za svatovma
Na putalju, konju od mejdana,
Smegjih, brate, do ramena brka,
I u njega pali do pušaka,
I pokrili puškam tepeluke,
Sjaju mu se toke kroz brkove,
Kano mjesec od petnaest dana
Kad obasja kroz jelove grane;
Oko glave perje i čelenke,
Devet pera, dvanest čelenaka,
A trinesto noja tice krilo,
Pa se krilo ka čekrk okreće,
Te kazuje, koji vjetar puše;
A putalj ga glavom zaklonio,
Neobičan junak pogledati;
Ono ti je Stojan Jankoviću,
Ono ti je stari mejdandžija,
Ljuta, brate, pod kamenom guja;
Dodijo je caru i ćesaru,
U Latinskoj kralju latinskome.
Dobro nije, moj brate Alile!
Dočekati: izginuti listom,
Ne dočekat: zazor i sramota,
Rugaće se nama krajišnici."
Sigje Alil s visoke jelike,
I odoše, društvo izbudiše,
Po otoci busije metnuše.
Do otoke svati dojezdiše.
Kad su došli svati pod otoku,
Todor viknu grlom bijelijem:
„Stan'te, braćo, kićeni svatovi!
Ustavite bubnje i svirale,
Ugasite svirke svekolike,
Da ja junak pred svatove progjem,
Jer otoka nigda nije sama
Brez hajduka, ja brez mrka vuka,
Ja brez čete turske, ja kaurske.
Napr'jed progje od Zadra Todore,
Pred svatovma ugje u otoku
I za njime kićeni svatovi.
Nagje Todor na drumu široku,
Nagje Todor Šarac-Mahmut-agu
I kod njega starac-Merdan-agu,
Drže duge preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka:
Njima Todor dobro jutro viče,
Oni njemu bolje prihvatili:
Mimo njih je Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz otoku ide,
Nagje Todor na drumu široku,
Nagje Todor od Avale Porču
I kod njega Topal-Kamatara,
Drže duge preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga trideset Turaka;
Njima Todor dobro jutro viče,
Oni njemu ljevše prihvatili;
I mimo njih Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo ide Todor kroz otoku,

Nagje Todor na drumu široku,
Nagje Todor sa Kladuše Muja,
S njim poredo gojena Alila,
Oba drže preko krila dĺljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka;
Njima Todor dobro jutro viče,
Oni njemu ljevše prihvatili;
I mimo njih Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz otoku ide,
Nagje Todor na drumu široku,
Nagje Todor Kovačević-Rama,
S njim poredo od Sťjene dizdara,
Drže duge preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka;
Njima Todor dobro jutro viče,
Oni su mu Boga prihvatili;
I mimo njih Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz otoku ide,
Nagje Todor na drumu široku
Od Cetinje Boičić-Aliju,
I kod njega Tanković-Osmana,
Što no jeste curi mušterija:
Oba drže preko krila diljke,
Drže dobre konje za dizgene,
Kod svakoga po tridest Turaka;
Njima Todor dobro jutro viče,
Oba su mu Boga prihvatili;
I mimo njih Todor prohodio
I svatove zdravo provodio.
Malo Todor kroz otoku ide,
Nagje Todor na drumu široku,
Nagje Todor Ličkog Mustaj-bega,
S njim poredo Tala od Orašca,
Drže dobre konje za dizgene,
Beg Mustaj-beg preko krila diljku,
Tale drži drenovu batinu,
U kojoj je hiljada klinaca;
Njima Todor dobro jutro viče,
Mustaj-beg mu Boga prihvatio,
Al mu Tale prihvatiti ne će,
Već on skoči na noge lagane,
Pa ovako govori Todoru:
„Kukavice, od Zadra Todore!
Stani malo, da jeglenišemo,
Ti čiju ćeš odvesti djevojku
Na sramotu svim krajišnicima;
Ne more te sjeći oštra gjorda,
Ni probiti puška iz kubura,
A more li moja drenovača!“ —
Pa poteže drenovu batinu,
Al se saže Todor po doratu,
Na dvoje mu sedlo razlomio.
Kad udari drenovačom Tale,
Tu se smjesta zametnula kavga,
Pade tama od neba do zemlje,
Nije tama od Boga poslana,
Već od brza praha i olova;
Zemlja ječi, a otoka zveči,
Neki veli: „Jao moja majko!“
Neki veli: „Prihvati me, druže!“
Neki veli: „Ukloni me s puta,
Da me dobri konji ne pogaze!“
Neki druže uz dolinu struže.
Ona braća, što se dobro hvale,
Bratac brata poznat ne mogaše,
Kamo li će Turčin kaurina!
A da vidiš Janković-Stojana!
On ostragu ide za svatovma,
Kad nagazi na prvu busiju
S svojim slugom Jeroglavac-Markom,
Koji junak za Boga ne znade;

Stojan nagje dvije age stare,
Nagje Stojan Šarac-Mahmut-agu
I kod njega starac-Merdan-agu,
Obojici savezao ruke,
Pa ih daje Jeroglavac-Marku,
Marko veže za jele zelene.
Ondar Stojan iza glasa viče
Po imenu od Zadra Todora:
„Gdje si, pobro, od Zadra Todore?
Kakve tebe savladaše vile
Danas, brate, u morskoj otoci?
I tvojijeh devet Tomkovića?"
Todor mu se u lugu odziva:
„Brate dragi, serdar-Jankoviću!
Nijesu me savladale vile,
Već eto me tebi po avazu."
Al eto ti od Zadra Todora,
S njime ide devet Tomkovića,
Oni vode Ličkog Mustaj-bega
Svezanijeh ruku naopako,
S njim poredo Tala od Orašca,
Sav je Tale u krv ogrezao,
Jer se ne da savezati Tale,
Jer je Tale junak na mejdanu;
S njime vode Boičić-Aliju
Od Cetinje, grada kamenoga,
S njim poredo Tanković-Osmana;
Dadoše ih Janković-Stojanu,
Stojan dade Jeroglavac-Marku,
Marko veže za jele zelene.
Onda Stojan iza glasa viče
Po imenu Daničića Gjura:
„Gdje si, brate, Daničiću Gjuro?
Kakve tebe savladaše vile
Danas, brate, u morskoj otoci,
S tvojom braćom do šest Daničića?"
Gjuro mu se u lugu odziva:
„A moj brate, serdar-Jankoviću!
Nijesu me savladale vile,
Već eto me tebi po avazu
Sa mojijeh do šest mile braće."
Al eto ti Daničića Gjura,
I on vodi od Avale Porču,
Svezanijeh ruku naopako,
S njim poredo Topal-Kamatara;
Dadoše ih Janković-Stojanu,
Stojan dade Jeroglavac-Marku,
Marko veže za jele zelene.
Ondar Stojan iza glasa viče
Po imenu Petra Mrkonjića:
„Gdje si, brate, Petre Mrkonjiću?
Kakve tebe savladaše vile
Danas, brate, u morskoj otoci
A sa tvoja do četiri brata,
Do četiri brata Mrkonjića?"
Petar mu se u lugu odziva:
„A moj brate, Janković-Stojane!
Nijesu me savladale vile,
Već eto me tebi po avazu."
Al eto ti Petra Mrkonjića
A sa svoja do četiri brata,
Do četiri brata Mrkonjića,
I s njima su sva tri Kulišića;
Oni vode Kovačević-Rama,
Svezanijeh ruku naopako,
Dadoše ga Janković Stojanu,
Stojan dade Jeroglavac-Marku,
Marko veže za jele zelene.
Sastaše se i Srbi i Turci,
Iskupiše odsječene glave,
Iznesoše ranjene junake.
Kad pogleda Janković-Stojane
Po družini i tamo i amo,
Udari se rukom po koljenu:
„Jao mene, do Boga miloga!
Nema nama druga najboljega,

Nema nama od Senja Tadije!
Bogme nam je Tade poginuo."
Onda Stojan iza glasa viče:
„Gdje si, brate, od Senja Tadija?
Kakve tebe savladaše vile
Danas, brate, u morskoj otoci?"
Stojan viče, niko ne odviče.
Opet Stojan iza glasa viče:
„Gdje si, brate, od Senja Tadija?
Jesi li mi danas u životu?"
Onda junak u lužini viknu:
„Gdje si, brate, od Zadra Todore?
Pogiboh ti danas u lužini."
K njemu Todor trči po avazu,
Kad dopade Todor do Tadije,
Ali na njeg nagazila guja,
Ljuta guja sa Kladuše Mujo
S svojim bratom gojenim Alilom.
Hoće Mujo curu i kočije,
Da on s njome bježi na Udbinu,
Ali ne da od Senja Tadija,
Već se tuku drvljem i kamenjem,
Najpotlje se s Mujom uhvatio,
Uhvatio u kosti junačke,
Pa se nose po zelenu lugu;
Tadija je pjenam zapjenio,
Zapjenio pjenam bijelijem,
A Mujo je pola krvavijem;
A oko njih Alil opskakuje,
Golu nosi sablju u rukama,
Pa udara od Senja Tadiju,
Sedam ga je udario puta,
Sedam mu je načinio rana,
Sedam rana od sedam pedalja;
Kad dopade od Zadra Todore,
Na Alila hršum učinio,
Alil baci okovanu gjordu,
Todor mu je savezao ruke,
Pa on dogje, te govori Muju:
„Čuješ li me, sa Kladuše Mujo!
Pušti meni pobratima moga,
Žao mi te pogubiti, Mujo,
Jer sam čuo, govore mi ljudi,
Da si dobar junak na mejdanu."
Za to Mujo haje i ne haje,
A kad vidje od Zadra Todore,
On poteže tešku topuzinu,
Pa udara sa Kladuše Muja;
Dok je njega triput udario,
S Tadijom je njega rastavio,
A s crnom ga zemljom sastavio,
Pa mu sveza naopako ruke.
Pod Tadiju džide podmetnuše,
Tadiju su rane osvojile,
Ranjena ga nose Jankoviću,
A vezana Muja odvedoše
I dijete gojena Alila.
U kočije Tadiju metnuše,
Kod djevojke ranjena Tadiju;
Cura dere vezene jagluke,
Te Tadiji krvcu ustavljaše.
Otale se svati podigoše,
Povezane Turke povedoše,
I dogjoše Zadru bijelome;
Pobacaše Turke u tavnicu,
A Tadiji hećime nagjoše;
Kad Tadiji rane izvidaše,
Onda Turke za blago pustiše,
I vjenčaše Kosu za Todora.
Davno bilo, sad se spominjalo,
Kano Gjurgjev danak u godini,
Baš ko dobar junak u družini,
Tamo raslo klenje i jasenje,
Megju nama zdravlje i veselje!

Vuk, III.

Ropstvo Jankovića Stojana.

Kadno Turci Kotar porobiše,
Poharaše dvore Jankovića,
Zarobiše Smiljanić-Iliju,
Zarobiše Janković-Stojana;
U Ilije mlada osta ljuba,
Mlada ljuba od petnaest dana;
U Stojana mlagja osta ljuba,
Mlagja ljuba od nedjelje dana;
U Stambol ih odvedoše Turci,
Pokloniše caru čestitome.
Tamo bili za devet godina
I desete za sedam mjeseci,
Tamo ih je care poturčio,
Kod sebe im dvore sagradio.
Al besjedi Smiljanić Ilija:
„Oj Stojane, da moj mili brate!
Sutra jeste petak, turski svetac,
Car će otić s Turcima u šetnju,
A carica s bulama u šetnju;
Već ti kradi ključe od riznica,
Ja ću krasti ključe od arova,
Pak da pusta blaga nagrabimo,
Da uzmemo dva dobra konjica,
Da bježimo u Kotare ravne,
Da gledamo roblje nerobljeno,
Da ljubimo lice neljubljeno."
I tu su se braća poslušala.
Kad osvanu petak, turski svetac,
Ode care s Turcima u šetnju,
A carica s bulama u šetnju;
Stojan krade ključe od riznica,
A Ilija ključe od arova,
Nagrabiše nebrojena blaga,
Pa uzeše dva dobra konjica,
Pobjegoše u Kotare ravne.
Kad su bili blizu do Kotara,
Al govori Janković Stojane:
„O Ilija, da moj mili brate!
Idi, brate, dvoru bijelome,
A ja idem mome vinogradu,
Vinogradu, mome rukosadu,
Da pregledam moga rukosada:
Ko ga veže, ko li ga zalama,
Kome li je dopao u ruke."
Od' Ilija dvoru bijelome,
Stojan ode svome vinogradu;
Nagje majku Janković Stojane,
Nagje majku u svom vinogradu:
Kosu reže ostarjela majka,
Kosu reže, pa vinograd veže,
A suzama lozicu zaliva
I spominje svog Stojana sina:
„Oj Stojane, jabuko od zlata!
Majka te je već zaboravila,
Snahe Jele zaboravit ne ću;
Snaho Jelo, nenošeno zlato!"
Božio je Janković Stojane:
„Božja pomoć, sirotico stara!
Zar ti nemaš nikoga mlagjega,
Da tebeka vinograd uradi,
Već posrćeš stara i nevoljna?"
Ona njemu bolje odgovara:
„Živ mi i zdrav, delijo neznana!
Nemam, rano, nikoga mlagjega,
Do Stojana jedinoga sina,
Njega jednog zarobiše Turci,
A i njega i Iliju moga,
Stojanova brata stričevića;
Od Ilije mlada osta ljuba,
Mlada ljuba od petnaest dana;
Mog Stojana mlagja osta ljuba,
Mlagja ljuba od nedjelje dana;

Moja snaša, Adamsko koljeno,
Čekala ga za devet godina
I desete za sedam mjeseci,
Danas mi se mlada preudaje;
Ja ne mogo' od jada gledati,
Već pobjego' sadu vinogradu."
Kad je Stojan razumio r'ječi,
Brzo ode dvoru bijelome,
Zasta tamo kićene svatove,
L'jepo su ga svati dočekali:
Kako s konja, taki za trpezu.
Kad se Stojan vina ponapio;
Poče Stojan tiho besjediti:
„Braćo moja, kićeni svatovi!
Je li testir malo pop'jevati?"
Govore mu kićeni svatovi:
„Jeste testir, delijo neznana!
Jeste testir, a da za što nije?"
Kliče Stojan tanko glasovito:
„Vila gnjizdo ptica lastavica,
Vila ga je za devet godina,
A jutros ga poče da razvija;
Doleti joj siv zelen sokole
Od stolice cara čestitoga,
Pa joj neda gnjizdo da razvija."
Tom se svati ništa ne sjećaju,
Dosjeti se ljuba Stojanova,
Otpusti se od ručna djevera,
Brzo ode na gornje čardake,
Pa doziva seju Stojanovu:
„Zaovice, rogjena sestrice!
Eto t' braca, gospodara moga!"
Kad začula seja Stojanova,
Ona strča dole niz čardake,
Triput sovru očima pregleda,
Dok je bracu lice ugledala;
A kad bracu lice ugledala,
Ruke šire, u lica se ljube,
Jedno drugo suzama umiva
Od radosti i od želje žive.
Al govore kićeni svatovi:
„Gospodaru, Janković-Stojane!
A što ćemo mi za naše blago?
Mi smo mlogo istrošili blaga,
Dok smo tvoju ljubu isprosili."
Besjedi im Janković Stojane:
„Stan'te, braćo, kićeni svatovi!
Dok se malo sestrice nagledim,
Lasno ćemo mi za vaše blago,
Lasno ćemo, ako jesmo ljudi."
Kad se Stojan sestrice nagleda,
L'jepo Stojan svate darivao:
Kom maramu, kom košulju tanku,
Mladoženji rogjenu sestricu.
I odoše kićeni svatovi.
Kad u veče o večeri bilo,
Ide majka u dvor kukajući,
Ona kuka kao kukavica
I spominje svog Stojana sina:
„Oj Stojane, jabuko od zlata!
Stoju majka već zaboravila,
Snahe Jele zaboravit ne ću;
Snaho Jelo, nenošeno zlato!
Ko će staru dočekati majku?
Ko pred mene staru išetati?
Ko će staru zapitati majku:
„„Jesi li se umorila, majko?""
Kad začula ljuba Stojanova,
Išetala pred dvore bijele,
Prima majku na gospodske ruke
I govori svojoj staroj majci:
„Ti ne kukaj, moja stara majko!
Tebe staru ogrijalo sunce:
Evo tebi tvog Stojana sina!"

Kad ugleda ostarjela majka,
Kad ugleda svog Stojana sina,
Mrtva majka na zemljicu pade.
L'jepo Stojan opravio majku,
Kako carski valja i trebuje.

Vuk, III.

Svatovsko groblje na Koritima.

Zaprosio Rišljanine Hadžo
Na daleku lijepu djevojku,
Preko Bosne i Hercegovine,
U lijepoj šeher Mitrovici,
U kadune alaj-begovice,
L'jepu Hanku Marić-alaj-bega.
Prsten dao, svadbu odgodio,
Dok on sigje Risnu bijelome
I pokupi kićene svatove
I poreže robu na djevojku
I djevojka saloži darove.
Ode Hadžo Risnu bijelome;
Kad je bio na prvom konaku,
Stiže njega knjiga šarovita
Od punice alaj-begovice:
„A moj zete, Rišljanine Hadžo,
Nemoj slati malenih svatova,
Ni spremati jabane djevera,
Daleko je b'jelu Risnu sići;
Ima mnogo strašnijeh planina
I u njima gorskijeh hajduka,
Ima mnogo tamnijeh konaka;
Lijepa je Hankija djevojka,
Jabandžija mirovati ne će."
Sagje Hadžo Risnu bijelome,
To kazuje ostarjeloj majci,
Nuto njima jada iznenada,
Hadžo nema nikoga od roda,
Osim jednog brata Muhameda;
Njemu nema neg dvanaest ljeta.
Hadži veli ostarjela majka:
„A moj sine, Rišljanine Hadžo,
Imaš tetku Hasan-pašinicu
U Kotoru, gradu bijelome;
Hajd se moli paši uz koljeno,
Nek ti tetku u jengjiluk dade,
S njom spremi ti malog Muhameda,
Mogu tebi dovesti djevojku."
Ode Hadžo do Kotora grada,
Molio se i umolio se.
Paša dade pašinicu mladu,
Da jengjija bude uz djevojku.
Hadžo skupi do trista svatova,
Opremi ih šeher Mitrovici.
Dočeka ih alaj-begovica,
Pridrža ih za nedjelju dana.
Kad je osmi danak osvanuo,
Sve povika čauš do čauša,
A udriše zile i borije,
Zalajaše jasni daulbazi:
„Hazur ola, kićeni svatovi,
Hazur, svati, hazurte djevojku,
Kratki danci, a dugi konaci,
Zemlja tugja kalauza nema,
Tugji ljudi, ne znamo im ćudi,
A već danas valja putovati."
Tad svatovim izišli darovi,
Darovano, što za koga bilo,
A djeveru na konju djevojka.
Kad otale polazila Hanka,
Nju je njena svjetovala majka:
„Šćeri Hanko, moj očinji vidu,

Ja ti šaljem tridest pratioca,
Gdje god budeš na konaku, zlato,
Vrati meni jednog pratioca
I po njemu knjigu šarovitu,
Nek zna majka, šta joj radi Hanka."
Pa otale pogjoše svatovi,
U Sjenici na konaku bili.
Kad svanulo i granulo sunce,
Tad je Hanka knjigu nakitila
I svojoj je majci opremila:
„Zdravo sam ti i veselo, majko,
U Sjenici noćcu prenoćila,
Danas idem Bijelome polju."
I tu Hanka noćcu prenoćila
I materi knjigu povratila.
Sedmi danak na Zagorje došla,
Na Borjama na konaku bila
U odžaku Čengić-alaj-bega.
I tu dobro poranila Hanka
I materi knjigu povratila:
„Zdravo sam ti i veselo, neno,
Evo mene na Zagorju l'jepom,
Sjutra ćemo Borču valovitu,
A preksjutra Gacku širokome."
Kad su svati Gacku dolazili
I po Gacku na konak panuli,
Hanka pala u selo Kazance.
Kad svanulo i granulo sunce,
Uranila plemenita Hanka
I materi knjigu povratila:
„Zdravo sam ti i veselo, neno,
Baš u Gacku noćcu prenoćila,
Danas ćemo niz kršna Korita,
U njih do tri harambaše kažu:
Jedno Bajo, a drugo Limune,
A treće je od Morače Vuče,
S njima ima do trista hajduka,
I u njim su pobješnjeli vuci,
Jeduć meso konjsko i junačko,
Pa što nama Bog i sreća dade!"
I otale svati polazili.
Kad su bili niz kršna Korita,
Gledale ih sve tri harambaše,
Jedno Bajo, a drugo Limune,
I treće je od Morače Vuče
Sa svojijeh do trista hajduka.
Hotijahu svatim udariti,
A ne dade Limun harambaša,
Već govori Pivljaninu Baju
I hajduku od Morače Vuku:
„Grjehota je skuditi djevojku,
A kamo li razbiti svatove."
Tud progjoše kićeni svatovi.
Bog ubio Aliju čauša,
Diže usnu, a iskesi zube,
A zapjeva tanko glasovito:
„Čala, čala, čalgidžije mlade,
Provedosmo lijepu djevojku
Na sramotu Baju i Limunu,
I gjidiji od Morače Vuku
I njihovo do trista hajduka,
Ne smjedoše nama udariti."
Opet Limun udarit ne šćaše,
Al povika Pivljanine Bajo,
I gjidija od Morače Vuče:
„Crn mu obraz na obadva sv'jeta,
Ko svatima udariti ne će!"
Pa skočiše na noge lagane,
Prihvatiše bistre džeferdare,
Poskakaše niz kršna Korita,
A za njima do trista hajduka;
Pohvataše klance i bogaze,
Dočekaše kićene svatove.
Zagrohtaše bistri džeferdari,
Zagrajaše Crnogorci mladi.
U svatima oporišta nejma,

Konji tugji, a haljine tugje,
Svaki čuva, da se ne okalja,
Svakom svatu žao umrijeti
I junačke rane dopanuti.
Razbiše se kićeni svatovi
I prskoše na četiri strane,
A pobježe jengji-bula mlada,
Jengji-bula, Hasan-pašinica,
Na kr'atu, konju od mejdana.
Hvataše je po drumu hajduci,
Hvataše je, ali ne mogoše,
Gagjaše je hicim iz pušaka,
Gagjaše je, ali ne ubiše,
Ode mlada Risnu širokome.
Osta sama na konju djevojka
I pokraj nje djever Muhamede,
Držeć dobra za dizgene vranca.
Njemu dogje od Morače Vuče,
Pa govori mladom Muhamedu:
„Pusti konja, d'jete Muhamede!"
A Muhamed da popušta ne će,
Već on veli Moračanin-Vuku:
„Dok je živa na dva rama glava,
Nigda konja popuštati ne ću."
Vuk poteže mača plemenita,
Pa mu b'jele odsiječe ruke;
On zubima za dizgin uhvati,
Vuk mu rusu odsiječe glavu,
Pa uhvati za dizgene vranca,
Oko sebe iskupi hajduke.
Okrenuše u goru Goliju,
Povedoše plemenitu Hanku.
Potjeraše ruho djevojačko,
Ruho malo — tridest seisana
Sve prtišta i bakrena suda. —

*

Neka idu u goru hajduci,
Da ti sada ja od Hadža pričam.
Taj danak se svatovima nadô,
Pa spremio sebe i dorina,
Da u polju susrete svatove.
Iznenad ga sanak obladao,
Pa on lego sanak boraviti.
Malo treno, al se brzo preno,
Pa iza sna na noge skočio,
Jer mu na san bratac izlazio,
Ah brez ruku i brez ruse glave.
On poletje džamu i pendžeru,
Jer se odmah jadu osjetio,
Pa pogleda poljem zelenijem;
On ugleda jengji-bulu mladu,
Tetku svoju Hasan-pašinicu.
Odmah udri niz bijelu kulu,
Na avliji hazur dora nagje.
„Jalah!" reče, posjede dorina,
Istjera ga avliji na vrata,
A udari poljem zelenijem.
Dok on srete tetku pašinicu,
Odmah pita tetku za djevojku:
„Gdje je cura, gdje li su svatovi,
Gdje je meni bratac Muhamede?"
Sve mu tetka po istini kaže,
Da hajduci razbiše svatove,
Svati prsli na četiri strane,
Sam' ostala na konju djevojka
I pokraj nje djever Muhamede.
Hadžo dalje ni pitati ne će,
Neg kraj tetke protjera dorina,
Brže dogje u kršna Korita,
Tude brata Muhameda nagje:
Mrtav leži nasred druma puta,
Ah brez ruku i brez ruse glave.
Tad pomisli Rišljanine Hadžo:
„Mrtva fajde žaliti nejmade!"
Časom prebra staze i bogaze,
Dok on vlaku u Goliji nagje,

Kud j' otišlo do trista hajduka;
Pa za njima Hadžo udario.
Kad je malo unaprijed bio,
Začu žamor u jednoj dolini.
Polako se Hadžo privlačio,
Dok opazi dvije harambaše,
Harambašu od Morače Vuka
I kraj njega Pivljanina Baja,
Oni sjede, hladno piju pivo.
Na jandanu Limun harambaša,
Na desnu se podnimio ruku,
Svoje mrke objesio brke,
Pokrili mu puškam tepeluke.
Njemu veli od Morače Vuče:
„Što je tebi, Limun harambaša,
Što s' na desnu podnimio ruku,
Što li mrke objesio brke?"
A veli mu Limun harambaša:
„Zlo popio, od Morače Vuče,
Zlo popio u planini pivo.
Zar ne misliš, što si učinio?
Ti razbio kićene svatove,
Pogubio malog Muhameda,
Milog brata Rišljanina Hadža,
Odveo mu lijepu djevojku.
Ja znam, Hadžo mirovati ne će,
Da će brata pokajati svoga,
Potražiti lijepu djevojku."
A veli mu od Morače Vuče:
„Ko se boji Rišljanina Hadža,
Nek ne ide u goru zelenu,
Nek za sobom ne vodi hajduka,
Nek ne biva četi harambaša.
Ako s' bojiš Rišljanina Hadža,
Hajde svojoj od kamena kuli,
Pa pobaci svijetlo oružje,
A pripaši žensku oprežnicu,
Uzmi prelu, predi vunu b'jelu,
A ne bivaj četi harambaša."
Hanka služi harambašam pivo;
Desnom rukom čaše dodavaše,
U lijevoj mahramu držaše,
Od hajduka lice zaklonjaše.
A ostali po gori hajduci,
Oni d'jele ruho djevojačko,
Ne d'jele ga, ko se d'jeli blago,
Neg razvlače od jele do jele,
Pa sijeku čelikli handžarim,
Dok povika jedan od hajduka:
„Braćo moja, u gori hajduci,
Braćo moja, oporna zemana,
Djevojačko ruho dijelimo,
A djevojci d'jela ne dajemo."
Ondar veli lijepa Hankija:
„Dajte meni srmali mahramu,
Što no sam je tri godine vezla,
Da je spremim mom nesugjeniku,
Ne bi li mi jadnoj halalio,
Što je s mene brata izgubio
I veliko blago potrošio!"
Tad joj veli od Morače Vuče:
„O Hankijo, draža od očiju,
Ne spominji Rišljanina Hadža,
Koga nigda očim vidjet ne ćeš;
Evo tebi od Morače Vuka,
Draži ću ti biti od očiju,
Vodiću te u Moraču ravnu,
I tobom se hoću oženiti."
A veli mu lijepa Hankija:
„Lako, lako, od Morače Vuče,
Ja se brže mome Hadžu nadam,
Kojino će tebe oženiti
Crnom zemljom i zelenom travom."
To je Vuku vrlo mučno bilo,
Pa djevojci sile udario,
Kako ju je lako udario,

Dva joj zdrava zuba pokrenuo,
Iz lica joj krvcu otvorio.
Pisnu Hanka kao ljuta guja,
A pomenu svoju milu majku:
„Da si sade, moja mila majko,
Da ti vidiš svoju šćercu Hanku,
Koju nigda udarila n'jesi,
U kakvu je halu i ahvalu.“ —
Ondar Hadžo šaru okrenuo,
A na Vuka nišan uhvatio,
Pred očima vatru naložio;
Al u njemu srce uzigralo,
I b'jele mu ruke uzdrhtale,
Ne pogodi Moračanin-Vuka,
Neg kraj njega Pivljanina Baja.
Čim to vidje Moračanin Vuče,
Skoči gjida na noge lagane,
Pa uhvati lijepu Hankiju
I baci je na pleća hajdučka
I pobježe kroz goru zelenu.
Za njim trči Rišljanine Hadžo,
Trkom trči, a iz grla viče:
„Stan, gjidijo, od Morače Vuče,
Da si juče meni pobjegnuo,
Danas bi te Hadžo pristignúo!“
Vidje Vuče, da uteć ne može,
Baci Hanku u zelenu travu,
A poteže srebrenu kuburu,
Pa je sasu u njedarca Hanki.
Hotijaše i dalje bježati,
Al dostiže Rišljanine Hadžo,
Udri Vuka čelikli handžarom,
Na dvije ga pole rastavio.
Pa se vrati do lijepe Hanke,
Uze Hanku sebi na krioce,
Pa je pita Rišljanine Hadžo:
„Srce, dušo, alaj-bega Hanko,
Hoćeš svoje rane preboljeti,
Al ćeš svoju majku uplakati?“
Progovori lijepa djevojka:
„N'jesu meni rane dodijale
Od kubure Moračanin-Vuka,
Neg će rane mene umoriti
Od handžara Moračanin-Vuka,
Kojim brata pogubio tvoga.
Nego, Hadžo, obadva ti sv'jeta,
Nosi mene u kršna Korita,
Ukopaj me pokraj druma puta,
Pokraj mene brata Muhameda;
Udari nam mramor-kamenove,
Nek se znade, gdje smo ukopani.
Još mi selam miloj pošlji majci,
Nek se suncu nada i mjesecu,
A Hankiji nikad za vijeka.
Neka crne obuče haljine,
Nek mi proda luke i čifluke,
Za njih kupi ruho za djevojke.“
To izusti pa dušicu pusti.
Hadžo Hanku na pleća jamio,
Iznio je u kršna Korita,
Ukopo je pokraj druma puta,
A pokraj nje brata Muhameda,
Nek se znade, gdje su ukopani.
Te grobnice i danas se znadu,
I zovu se groblje od svatova.

Hörmann, I.

Ženidba Muje Hrnjice.

Mujo sjedi na bojali kuli,
Mrku kahvu iz findžana srče.
Pokraj njega ostarjela majka;
Ona često gorko uzdisaše,

Pa Mujagi besjedila sinu:
„Ah! moj Mujo, moj rogjeni sine,
Kako sam ti, vidiš, ostarjela,
Ostarjela i obnevidila,
Da ne mogu preko kuće preći,
Kamo l' ću ti izmet učiniti
I studene vode donijeti?
Već se ženi, moje d'jete drago."
Mujo majci tiho besjedio:
„Moja neno, moj očinji vidu!
Kako ću se jadan oženiti?
Ja obigjoh svu zemlju Turkiju,
Širom zemlju tursku i kaursku,
I poharčih blago gotovinu,
I gjogina slomih po srijedi,
Tražeć, neno, za sebe djevojke,
I za tebe glavna prijatelja,
Al nikako nahodit ne mogu;
Već sam čuo, i ljudi mi kažu,
Da imade lijepa djevojka
Tamo dolje u Slivovu gradu,
L'jepa seka slivovskog serdara,
Kakve sada u Krajini nejma,
U Krajini turskoj i kaurskoj!
Već kuhaj mi lahke brašljenice,
Sve debelo kano ogledalo;
Ja ću svoga opremit gjogina,
Pa otići do Slivova grada;
Ako bih ja curu begeniso,
Sada bih je zaprosio, neno."
Tog starica jedva dočekala:
„Hajde, sine, u sto dobrih časa!
Hajde Mujo, čestito ti bilo!"
Mujo sedla pretila gjogina,
Stara skuva lahke brašljenice.
Pa se baci soko na sokola,
I otišće brdu i dolini;
Kudgod igje, u Slivovo sigje,
Baš do kule slivovskog serdara.
Kad je b'jeloj kuli dohodio,
Ali b'jela kula zatvorena,
Kad to vidje buljuk-baša Mujo,
On zavika iza svega glasa:
„Je l' u kuli kućni domaćine?
Je l' u kuli mlada Vidosava?"
Kada cura glase razumila,
Ona spade na demir pendžere,
Zapituje neznanu deliju:
„Što će tebi kućni domaćine?
Što će tebi cura Vidosava?"
Besjedi joj Hrnjica Mujaga:
„Jesi l' ti to, Vidosava dušo?
Spani meni na mermer avliju,
Da ja tebi dv'je besjede kažem."
„Hajd' otale, madžarska katano,
Ako jamim sv'jetla dževerdara,
Ubiću ja tebe i gjogina."
„Udri, Vido, srce iz njedara —
Od tebe me zaboljeti ne će."
Al da vidiš kićene djevojke!
Ona jami sv'jetla dževerdara,
Na demire pušku naslonila,
Pa prisloni kasu na obrazu;
Dva nišana cura sastavila,
A trećega buljuk-bašu Muju,
Pa na pušci vatru naložila;
Al joj žao bijaše junaka,
Pa ne gleda Muju po srdašcu,
Nego pod njim pretila gjogina.
Plaho rani konja vilenoga,
Kopite mu krvca poljevaše,
On se drtan maknut ne smjegjaše.
Kad je Mujo krvcu ugledao,
Žestoko se razljutio biše:
„Vidosavo, Boga ne vidila!
Jer mi rani pretila gjogina?

Jer u mene zapalila nisi?“
Na kulu je juriš učinio,
Od avlije vrata razlomio,
Pa se prima vitkih merdevina.
Al junačkog cura srca biše,
Ona uze do dva venedika,
Pa na Muju vatru oborila,
Grdne njemu rane načinila:
Šest na njemu, sedam na gjoginu.
Mujo vidje, da će poginuti,
Na sramotu od ženske desnice:
On posjede ranjena gjogina,
Pa se vraća u zemlju Turčiju. —
Kada večer mrkla dolazila,
Al eto ti slivovskog serdara,
U avliju konja ugonio,
Za čorapa u krv zagazio;
To je njemu vrlo čudno bilo,
Pa on pita seke Vidosave:
„Vidosava, moja seko draga!
Kakva krvca u našoj avliji?“
Seka njemu riječ besjedila:
„Dolazio Mujo Hrnjičiću,
Pak sam njega grdno obranila,
Neće ni živ dvoru dopanuti.“
To serdaru vrlo drago bilo,
On prifaća divit i kalema
I ćageta knjige nešarane,
Pa je sitnu knjigu načinio,
Baš na ruke Senjanin-Ivana:
„O Ivane, d'jete u matere,
Kupi sebi kitu i svatove,
U nedjelju hajde po djevojku:
Poginuo buljuk-baša Mujo,
Ubila ga moja Vidosava;
Ne će tebi svate zabuniti.“
Kad Ivanu taka knjiga doje,
Knjigu štije i na nju se smije.
Pitala ga ostarjela majka:
„O Ivane! moj jedini sine,
Otkle tebi knjiga šarovita?“
Al besjedi Senjanin Ivane:
„Ovo knjiga od Slivova, majko;
U knjizi mi lijep haber daje,
Da je Mujo glavu izgubio —
Ubila ga moja jauklija,
Pa da igjem sada po djevojku;
Proveščemo curu kroz bogaze,
Ne će mene Mujo zabuniti.“
Al je njemu majka besjedila:
„Ako ti je Mujo poginuo,
Tri su gora ostanula vraga:
Jedno ti je Kovačina Ramo,
Drugo ti je Tale Ličanine,
A treće je odgojak Halile.
Već čuješ li, moje d'jete drago!
Piši knjigu starcu Osman-agi,
Osman-agi, na Udbinu ravnu,
Od starine pobratimu tvomu,
Da ti skupi kićene svatove,
Pa nek bude svatski starješina;
Neka kupi svu Udbinu listom,
Ma ne vodi roda Hrnjičina.“
L'jepo Ivan majku poslušao,
I Turčinu knjigu napisao.
Kad dizdaru knjiga dohodila,
On doziva Osman-barjaktara:
„Hajde jami zelena barjaka,
Pa ga nosi u našu čaršiju,
Podij njega u kaldrmu tvrdu,
Nek se kupe age Udbinjani.“
Kad Osmane svate sakupio,
Opremi se dizdar Osman aga,
Pa povede kićene svatove
Ispod kule buljuk-baše Muje.
Ali Mujo bolom bolovaše.

Opazi ih gojeni Halile:
„Nu dizdara! nigda ga ne bilo,
Gdje odvede kićene svatove,
Odvede ih svome pobratimu,
Pobratimu, Senjanin-Ivanu."
Kad to čuo buljuk-baša Mujo,
On Halilu bratu besjedio:
„Hajde kupi beza tananoga
I mušema na kajiš rezanih,
Utegni mi moje rane grdne,
A opremi debela gjogina;
Ja ću ići Senju na krajinu
U svatove Senjanin-Ivanu,
Da s' nagledam djevojačkog lica."
U Halila pogovora nejma:
On donese beza tananoga
I mušema na kajiš rezanih,
Utegnu ga sa četiri strane,
A opremi gjogu pretiloga,
Pa se soko na sokola baci,
A potjera niz to polje ravno,
Brzo Mujo svate dostignuo.
To dizdaru vrlo mučno bilo,
Na Mujagu krivo pogledaše.
Kad se Senju blizu primakoše,
Preda nje je Ivo ishodio,
Pa prebroji kićene svatove:
Kad ubroji Hrnjicu Mujagu,
Odmah mu se brojak pometao,
Pa dizdaru riječ besjedio:
„Pobratime, udbinski dizdare!
Koliko sam tebi govorio,
Da ne vodiš roda Hrnjičina."
Preklinje se udbinski dizdare:
„Nije, pobro, života mi moga!
Već ovo je momče od Udbine —
Davno ti je Mujo preminuo."
Lijepo su svate dočekali,
Svima svatim konje prihvatiše,
Svima svatim mjesto načiniše;
Ali Mujo sam gjogu razjaši,
Pa mu baca dizgin na jabuku;
Sam se gjogo po jaliji voda.
A Mujaga ode posestrimi,
Posestrimi, krčmarici Mari,
Svu noć pije vino i rakiju.
Kad se svanu i ogranu sunce,
Podvikuje čauš do čauša:
„Hazurala! kićeni svatovi,
Konjanici, konje osedlajte,
A pješaci, pritež'te opanke!"
Otišče se sila i svatovi.
Mujo skače na gjogina svoga,
Pa za njima goni nazorice,
Baš do kule slivovskog serdara.
Serdar l'jepo svate dočekao,
Lijep njima konak namjestio.
Kad u jutru jutro osvanulo,
Ispadoše mladi djeverovi,
Pa tovare ruho djevojačko,
A podižu na konja djevojku.
Ustadoše svatske starješine,
Povedoše silu i krajinu:
Bubnji tuku, a svirale svire,
Udaraju zile i borije;
Digoše se uz polje zeleno.
Kad su polje sinje prehodili,
Primiše se široke planine.
Kad se vidje u planini Mujo,
Osman-agu Bogom zaklinjaše,
Da mu danas u gajretu bude,
Da izmaknu lijepu djevojku.
Osman-agi vrlo mučno bilo,
Jer j' Ivanu vjeru založio;
Al se njemu na ino ne može:
Preča vjera turska neg kaurska;

Prikloni se buljuk-baši Muji,
Pa izvrnu četu na kaure;
Skače Mujo kano i pomaman,
Na alaje svate razgonjaše.
Dok se cure Mujo dofatio,
Ufati je za bijelu ruku,
Pa je baci za se na gjogina —
I uteče, vesela mu majka! —
Na Udbinu zdravo dohodio
I doveo lijepu djevojku,
Sebi ljubu, majci izmećara. —
Turci kažu, da je tako bilo,
Mi pjevamo, kako nam je drago.

Jukić-Martić.

Junaštvo Kotarana i smrt Ivana kapetana.

Vino pila do tri pobratima,
U Otresu viš vlaških Kotara;
Sva tri ću ti po imenu kazat:
Jedno biše Ivan kapetane,
A drugo je Smiljanić Ilija,
A treće je Bopčiću Jovane.
Megju sobom pobre besjedili,
Što bi koji sada najvolio? —
Besjedio Bopčiću Jovane:
„Ja bih sada, braćo, najvolio,
Da su nama tri l'jepe djevojke.“
Besjedio Smiljanić Ilija:
„Ja bih sada, pobre, najvolio,
Da su nama tri tovara vina,
Ah! da ga se kleta napijemo.“
Na njih Ivan zorbu učinio:
„Pijanico, Smiljanić Ilijo!
A Bopčiću, jedna poganico! —
Ev' imamo vina izobila,
Svaki svoju na kuli ljubovcu:
Što će nami vino i djevojke!? —
Ja bih sada junak najvolio,
Da su Turci na Kotar udrili,
Da su Kotar listom porobili,
Sve do bijele Rešimove kule;
Ko bi meni haber donosio,
Dobro bih ga, Ivan, darovao:
Dao bih mu toke sa prsiju,
I iz ruke punu čašu vina;
Već smo turske ćurke doderali,
Turske dobre konje dojašili,
I mi smo se mnogo zaležali,
Da junačku sreću okušamo.“
To Ivane u riječi b'jaše,
Al eto ti jedno momče mlado,
Gologlavo, boso i raspaso,
Dok doleti, pade po trpezi;
Kune momak sve tri pobratima:
„Što ste sjeli, te pijete vino!
Vino vami na rane udrilo!
Eno Turci sašli u Kotare.“
Kad Ivane momka razumio,
Daje njemu toke sa prsiju,
Zalaže ga ovnovinom mesom,
A poji ga crvenikom vinom.
Kad se momak pokr'jepio biše,
Pita njega Ivan kapetane:
„Kaži pravo, tako bio zdravo,
Oklen Turci, od koje Krajine?“
Momak mu se pravo kunijaše:
„Ne znam, Ivo, vjeru ti zadajem!
Već ispade jedan na gjogatu,
Pod njime se gjogat pomamio,
Na gjemu je žvalje razvalio,

Sve mu dobar glavom uzmahuje,
Preko sebe b'jelu pjenu vija,
Na trećega prebacuje druga;
Na junaku troje toke sjajne,
Niz njih mrke objesio brke,
Pali su mu po prsima brci,
Prikrili mu puškam tepeluke,
Obrve mu pale po brcima;
Sjaju mu se toke kroz brkove,
Kano mjesec kroz jelovo granje;
Bože mio, ko bi ono bio?
Al ga neko iz družine viče:
„„Hej! polako, Kladušanin-Mujo,
Der ne mori svog dobra gjogata
Do bijele Rešimove kule!““
A ispade jedan na sivalju,
Siv je konjic, siv je junak brade,
I onoga iz družine viču:
„„Nu! polako, Kovačević Ramo,
Der ne mori svog dobra sivalja
Do bijele Rešimove kule!““
A ispade jedan na vrančiću,
Na vrančiću, konju kosatomu,
Sve mu griva u kopito sm'jera,
Bože mio, ko bi ono bio?
I onoga iz družine viču:
„„Der polako, Gjulić, Ibrahime!
Štedi vranca za tijesna klanca!“
A iskoči jedan na malinu,
Dobar mu se malin pomamio,
Sve pod njime zečki poskakuje,
Iz ledine busje izvaljuje,
A junaka pjenom prebacuje,
Pak mu pada pjena po ledini,
Sve za sobom golubove gradi;
Zelen ga je barjak poklopio,
A junaka kita od barjaka.
Sve od sile bijesna malina,
Sve se žida temre od mizdraka;
A i njega iz družine viču:
„„Nemoj, Nuko, moriti malina,
Do bijele Rešimove kule!““
A izleti jedan na doratu,
Sve mu doro kliče na šljukove,
Pak sa stražnjih nogu odapire,
Mlado momče, nausnice nejma,
Pak i njega po imenu viču:
„„Bre polako, Ograšić Alija!
Ti ne mori dore brez potrebe!““
Izvuče se jedan na kulašu,
Na kulašu, konju bagavomu,
Na glavi mu kalpak od dva vuka;
Na noguh mu šajakli čakšire,
Sve su na njem putničke haljine,
U ruci mu čavlena batina;
Neko i njeg iz družine viče:
„„Nemoj, Tale, moriti kulaša
Do bijele Rešimove kule!““
Pak za ovim sve ostalo društvo.
Svi spadoše u ravne Kotare,
Robe, pale Kotar na okolo
Sve do b'jele Rešimove kule;
A Rešima doma ne bijaše,
Veće Kosa, sestra Rešimova,
S posestrimom Ružom Kruščevića.
Opaziše dv'je dilber djevojke:
Igju kuli na alaje Turci.
Mislile se mlagjahne djevojke:
Al će bijelu zatvoriti kulu,
Al će svoje lišce ukázati?
Megju sobom one besjedile:
„„Da mi b'jelu zatvorimo kulu,
Turci će nam kulu upaliti;
Već da svoje ukažemo lišce,
Pak što nama Bog i sreća dade.““
Kada Turci kuli dohodiše,

Djevojke im lišce ukazaše.
Prvi Tale doleti pod kulu,
B'jesan Tale oko kule gjipa
Na kulašu, konju bagavomu.
Kad djevojke Talu opaziše
I njegovo sojtarsko od'jelo,
Od njega se obje poplašiše;
Sleti mlada Kosa Rešimova,
Pak pritvori kamenu avliju,
A pomače mandal od čelika,
Nabi devet mletačkijeh brava.
Na avliju navaljuju Turci,
Kao mrki iz gorice vuci;
Avlija je tvrda i visoka,
Dva su boja kreča i kamena,
A treći je suhe hrastovine;
Turcim ne da preko sebe preći.
Tale viče Nuku barjaktara:
„„O Nukiću! otpale ti ruke,
Kamo tebi nadžak od čelika?““
Nukić trže za dizgum malina,
A poteže pleće od medvjeda,
Skide Nukić nadžak od čelika,
S njim udara u gvozdena vrata,
Odbija ih, odbiti ne može.
A kad vidi Ličanine Tale,
Trže svoju čavlenu batinu,
Snažna ruka, a teška batina:
Od avlije vrata istavio,
Prebi devet mletačkijeh brava
I deseti mandal od čelika;
U avliju natjera kulaša;
U avliji curu zatjecao,
L'jepu Kosu, sestru Rešimovu,
Na djevojku konja nagonio,
Svu je curu konjem pregazio;
Vidio sam, kapetan Ivane.“ —
Kada junak r'ječi razumio,
On se pljenu rukom po koljenu:
„Bog će dati, da će dobro biti!
Štogod ima po Krajini zmaja,
Sve se sleglo u naše Kotare;
Ajme tebi, budalino Tale!
Jer si curu konjem pogazio? —
Ako Bog da, dok jutro osvane,
Platićeš mi s Nukom barjaktarom
Tamo gori na ravnoj poljani
Kod studene vode Žeravice!“
Pak zavika pobratima svoga:
„Smiljaniću, Bogom pobratime!
Hajde hitro ka vašem Kotaru,
Kupi, pobro, pet stotina drugâ,
I vodi ih na rosnu poljanu,
Do zorice da se sastanemo
Kod studene vode Žeravice,
Viš onoga klanca jadikovca,
Gdjeno majke jadikuju sinke,
Udovice cvile zaručnike,
A sestrice braću oplakuju;
Gledaj i ti, Bopčiću Jovane,
Da s' u boju s tvojim društvom nagješ;
U mene je vojska na okupu,
Pet stotina mojih oklopnika.“
Od' Ilija ka ravnu Kotaru,
Ode Ivan u kršno primorje.
Kad je došo svojoj kuli b'jeloj,
Ne će Ivan u oblicu kulu,
Veće igje u pjanu mehanu,
Gdje mu društvo hladno pije vino.
Pram njim društvo na noge skočilo,
Gospodaru zdravljem prifatilo.
Njemu Ivan r'ječi besjedio:
„Pijte vino, moji sokolovi!
Pijte vino, pripinj'te opanke,
Naljevajte u bureća pivo,

A u torbe tanke brašljenice:
Ne hranim vas u svojoj pivnici,
Da vas ljube primorske djevojke,
Već vas hranim, mila braćo moja,
Da vas jedu orli i gavrani,
Ako nama bude do obraza."
Dobre svoje konje pojašiše,
A pred njima Ivan kapetane
Na plemiću svom konju gjoginu.
Zdravo došli na rosnu poljanu
Prije zore na tri puna sata;
Doka društvo konje razjašilo,
Stade jeka, a jaraka zveka.
Al eto ti Smiljanić-Ilije;
Pram njim Ivan na noge skočio,
L'jepo svoga pobru dočekao,
Bijelim se rukam zagrliše,
U junačko čelo poljubiše,
Za lijepo zdravlje upitaše;
Ivan mu je r'ječi govorio:
„Hajd, Ilija, klancu jadikovcu;
Čuvaj, brate, klanca i bogaza,
Ja ću čuvat vode Žeravice
I pod vodom polja širokoga."
Od' Ilija klancu jadikovcu.
Doka soko u klanac upade,
Biše b'jela zora zab'jelila;
Istom lišće na gori potrepti,
Stade jeka, a oružja zveka,
Al eto ti sile i Turaka,
Pl'jeno gone, pusto roblje vode.
Oh! da vidiš Nukić-barjaktara,
Zarobio roblja tri sindžira:
Jedan sindžir mladih djevojaka,
Drugi sindžir pod v'jencem nevjestâ,
Treći sindžir mladih udovica;
Što je sindžir l'jepih djevojaka —
Sve sestara kotarskih serdara, —
U njemu su do tri cure vrsne:
Pred njima je Kosa Rešimova
S posestrimom Ružom Kruščevića,
A treća je Bare Milkovića,
Posestrima Smiljanić-Ilije.
Ljuto cvili glavita djevojka,
A spominje pobratima svoga:
„Pobratime! Smiljanić Ilija,
Gdje si sada, Bogom pobratime?
Ako piješ u mehani vino,
Na grdne ti rane ishodilo!
Ako l' ljubiš na odžaku ljubu,
Ljuta tebe poljubila guja!
Ako li si u planini, pobro,
Vatru podaj vezenoj šešani,
Ne bi li te čula posestrima,
Ne bi l' ti se, pobro, radovala!"
Blizu kod nje prigodi se Nuko,
Udari je pljeskom uz obraze,
Pukoše joj obje jagodice,
Iz nozdrva dva udriše mlasca;
Cvrknu cura kano golubica,
Kad upane u pandže jastrebu.
To Ilija i sluša i gleda,
Svomu srcu odoljet ne može;
On pripali svoju dugu šarku,
Kako puče, druge se odzvaše,
Po klanjcu se oganj prolomio.
Kad iz pušak' vatra izdušila,
Ne bi vr'jeme puške prepuniti —
Već ne puca tanka talijanka,
Nit se čuju svijetle šešane,
Niti grme sjajni dževerdani —
Zveka stoji mača i gadara,
I britkijeh sablja i handžara;
Tu se teška krvca prolivaše,
Do nebesa jedan glas čujaše;
Jeka stoji ranjenih junaka,

Grka stoji odsječenih glava;
Neko viče: „Jao, moja majko!“
Drugi viče: „Pridigni me, druže!“
Turci zovu sveca Muhameda,
A kršćani ime Isusovo. —
Na kršćanim mejdan ostanuo.
Oh! da vidiš Ličanina Tale,
Pobi Tale čavlenom batinom.
A kad vidi Smiljanić Ilija,
On napuni svoju dugu šarku,
Pak zapade za kladu jelovu,
A na kladu diljku naslonio,
Svoju šaru po kundaku ljubi:
„Moja šaro, ne ostala pusta,
Nemoj mene vatrom prevariti,
Za oko te ni moliti ne ću,
Zaliću te svu u suho zlato,
Na te metnut tri kamena draga,
Kraj kamenja vedro ogledalo.“
Svojoj šari vatru primaknuo.
Ali Tale dobre sreće biše,
Jer ga duga ne pogodi šarka,
Već pod Talom bagava kulaša;
Uprav smjeri kulu kroz kolane,
Ciknu kulaš kano guja ljuta
I pade mu po zemljici crnoj,
On pritišče Ličanina Talu;
Iza klade skočio Ilija,
Izmače mu čavlenu batinu,
Njome bije Talu Ličanina,
Tale junak bajatijeh legja —
Svaku jesu vatru ogreznula, —
Ne poznaje Smiljanić-Ilije
Ni njegove čavlene batine,
Izvuče se ispod svog kulaša,
Pak Iliju za prsi zgrabio;
Odmah pod njim ledina zaječa,
I muški ga pokupusi Tale,
Gnjavi, gnjete Smiljanića duši.
Al s' Iliji sreća prigodila,
Vrstan mu se druže pogodio,
Po imenu Pavle barjaktare;
Zatrkeć mu na pleća skočio,
Obje Tali ruke savezao;
Povedoše na rosnu poljanu.
Kad dogjoše vodi Žeravici,
Al kod vode Kladušanin Mujo,
Savezanih ruku naopako,
A uz Muju barjaktare Nuko,
Savezanih ruku naopako,
A uz Nuku Gjulić Ibrahime,
A uz Ibru Ograšić Alija,
Uz Aliju Kovačević Ramo;
Svima su im povezane ruke.
Ile Talu njima pridružio;
Ostali se razbjegnuli Turci.
Za njim goni Ivanovo društvo,
Misli Ile, da je Ivan s njima;
Istom mu se dade osluhnuti,
Nešto ječi tamo na daleko:
„Mili Bože! šta bi ono bilo?
Il je guja zapala u sťjene,
Te ti ciči, što izać ne može,
Il junaka oplakuju vile?
Daj da idem, što je, da ja vidim.“
Ali sjedi kapetane Ivo,
Junak grdnih dopadnuo rana;
Na njemu je devet grdnih rana,
Svaka rana smrti odgovara,
Od svake se vide džigerice.
Kad Ilija pobru opazio
I njegove rane ugledao,
Ciknu Ile kano guja ljuta,
Svom Ivanu pobri poletio:
„Moj Ivane! vrstan pobratime,
Možeš li mi rane preboliti?

Da ja tražim l'jeka za bônika.
Al mu veli kapetan Ivane:
„Smiljaniću! sladak pobratime,
Gradi meni sala i nosila,
Pak me nosi mojoj kuli b'jeloj,
Nek me vidi za života majka
I Angjuša, sestra od matere —
Nikad ranâ preboliti ne ću;
Šta je, brate, tam u klancim bilo?
Ima l' kogod mojih oklopnika?"
Ilija mu Talu dovodio;
Svemu se je dosjetio Ivo,
Pak je svomu pobri besjedio:
„Sve is'jeci turske poglavice,
Štono sam im povezao ruke;
Muju baci u zindan-tavnicu,
Nek tavnuje četiri godine:
Kad s' ispune četiri godine,
Izvedi ga putu na raskršće,
Pos'jeci ga na očigled sv'jetu,
Nek s' utješe majke i ljubovce,
Kojeno je u crno zavio;
A sokola, Nuku barjaktara,
Šteta ga je pogubiti, pobro,
Jer je dobar junak na mejdanu —
Dok sam Nuki savezao ruke,
Devet mi je načinio rana, —
Za nj prifati groše i dukate,
Nek imadeš za što piti vina;
Tali ćeš mi potkovat tabane, —
Trista ćeš mu udariti šćapâ,
Pak ga pusti na tursku Krajinu;
Junak Tale lagat ne umjede,
Sve će kazat pravo po istini."
Kad Ilija r'ječi razumio,
Gradi pobri sala i nosila,
Odnese ga u kršno primorje,
Donese ga okrečenoj kuli;
Vidila ga za života majka
I Angjuša, sestra jedinica;
Pak Ivane svijet prom'jenuo. —
A kad vidi Smiljanić Ilija,
Sve is'ječe Udbinjane Turke,
Kako mu je pobro naredio;
Baci Muju u zindan-tavnicu,
Za Nukića novce prifatio,
Tali dobro namaza tabane,
Pak ga pusti u tursku Krajinu.
Mujo sjedi u zindan-tavnici;
Biše u njoj za nedjelju dana;
Kad izigje nedjeljica dana,
Procvilio u tavnici Mujo:
„Oh, da znade Ivanova majka
I Angjuša, sestrica njegova,
Mujo bi se krstom prekrstio,
Pa uzeo dilber Angjeliju,
Pak joj bio za Ivana sine."
Mujo misli, da niko ne čuje,
Al ga čuje Angjuša djevojka,
Ona leti, ter materi kaže.
Tog mu majka jedva dočekala,
Iz tavnice Muju izvadila,
Odvede ga crkvi manastiru;
Tu se Mujo krstom prekrstio,
Ivan su mu ime postavili,
Da bi majka pregorila sinka.
Ali Muju fajde krstit nejma!
Sve se Mujo na sunce obzire,
Kad će zapast, kad će omrknuti,
Ko vučina, kad se na lov sprema.
Jedna večer omrknula biše,
A Mujo se dočepa gjogata —
I uteče na ravnu Kladušu.
Tad je Mujo gjogu nabavio

Iz primorja Ivan-kapetana,
Za života na njem četovao,
I junačke odnio mejdane.
Davno bilo, sad se spominjalo,
A mi da smo zdravo i veselo! —

Jukić-Martić.

Muja liječe vile planinkinje!

Pokliknula sa planine vila,
Vila viče kladuškoga Muja:
„Gdje si, Mujo, nigdje te ne bilo,
Pogibe ti dijete Halile,
U Kunari, visokoj planini,
Su trideset i četiri druga!"
To ne čuje buljuk-baša Mujo,
Jere Mujo sanak boravljaše,
Već to čuje Hrnjičina majka;
Ona budi svog sina Hrnjicu:
„Ustaj, Mujo, na noge lagane,
Pogibe ti Halil u Kunari
Su trideset i četiri druga!"
Onda Mujo na noge skočio,
Trkom trče u pjanu mejhanu,
U mejhani nigdje nikog nema,
Do daidže Kovačević-Rama.
Mujo viče svog daidžu Rama:
„Moj daidža, na noge lagane,
Pogibe mi Halil u Kunari
Su trideset i četiri druga!"
Onda Ramo na noge skočio,
Oni dobre konje pojagmiše
I debele konje pojahaše,
Pa ih eto pod Kunar-planinu.
Kad su bili Ramovu bunaru,
A sve pusta povaljana trava,
Povaljana, krvi poštrapana.
Leže leša tridest i četiri,
A sve Mujo leše premetaše,
Gleda leša od brata Halila.
Od Halila leša ne imade,
Onda Mujo tiho govoraše:
„Moj daidža, Kovačević Ramo,
Halila su Vlasi uhvatili,
Gledaj tlake oko druma puta,
Kud j' otišla tlaka kroz planinu,
Da idemo, da ih potjeramo."
Mujo nagje tlaku pokraj puta,
Pa sve goni tlaku kroz planinu,
Kud j' otišla tlaka od hajduka.
Kad on pade do jedne doline,
On pogleda šezdeset hajduka,
A pred njima Mijat harambaša.
Mujo gleda, a nema Halila,
Pa debela natjera gjogina.
Opazi ga šezdeset hajduka,
Pa na lake noge udariše,
Pa na vatru Muja dočekaše.
Tu je Muju loša sreća bila:
Četiri ga puške udariše,
A Mujo se vije na gjoginu,
Uzengjije nogam opiraše,
Pa za golu sablju prihvatio,
Ranjen Mujo istjera gjogina,
Posiječe trideset hajduka,
Uteče mu tridest kroz planinu.
Tu pobježe Mijat harambaša,
Ne dade mu gjogat od mejdana,
Već Mijata nogom prihvatio,
U travu ga zgazi djetelinu.
Ranjen Mujo osjede gjogina,

Nadžak trže i nadžak poteže,
Pa Mijata sve nadžakom tuče,
A sve Mujo za Halila pita;
Mijat njemu stade kazivati,
Što je njemu od Halila bilo:
„Sinoć jarko ićindiji sunce,
A ja bijah u Kunar-planini,
A kod mene šezdest i tri druga,
Pa bijasmo ožednjeli v'oma.
Kad dogjosmo Ramovu bunaru,
A kad spava trideset Turaka,
I pred njima tvoj bratac Halile.
Mi dogjosmo kroz zelenu travu,
Te poklasmo trideset Turaka,
A prenu se tvoj bratac Halile,
Pa u ruku pušku prigrabio,
Za njim puče do šezdest pušaka,
Uteče nam za studenu st'jenu.
Tri četiri puta zapalio,
Ubi meni tri četiri druga.
Tad na zemlju akšam pritisnuo,
Ja ne znadoh, što bi od Halila,
Da li ranjen uteče Halile,
Al se nije Halil obranio? —
N'jesam, Mujo, očima vidio."
Sad mu Mujo savezuje ruke,
Pa ga sveza za gjogata svoga,
A zavika svog daidžu Rama:
„Moj daidža, natjeraj putalja,
Goni konja za studenu st'jenu,
Ne bi l' našo tlaku od Halila,
Da vidimo, što je od njeg bilo,
Da l' uteče zdravo u planinu?"
Odmah Ramo posjede putalja,
Ramo pade pod studene st'jene,
Za stijenom tlaku nalazio,
Sve po travi poštrapala krvca.
Onda Ramo tiho govorio:
„O Halile, žalostan ti dajo!
Megjer si ti dopanuo rana."
Pa se tlakom Ramo nametnuo,
Kad on pade do jedne doline
I pogleda pod zelenu jelu.
Kad pod jelom Hrnjica Halile
Začu tutanj od konja putalja,
Halil viknu, a na noge sinu;
Hesabljaše Mijat harambaša:
„O Mijate, što me se ne progješ?"
Pa poteže pušku džeferdara,
Hotijaše ubiti daidžu.
Dok on pozna svog daidžu Rama,
Do njeg Ramo dotjera putalja:
„Moj Halile, moje d'jete drago,
Jesi li se lako obranio,
Moreš rane preboljeti, sine?" —
„Moj daidža, Kovačević Ramo,
Da bi tebi rane prebolio,
Što su rane kraj srca mojega,
A ne mogu one rane ljute,
Što je rana polag srca moga,
Mog sestrića Rajkovac-Bećira,
Što poginu Bećir kod bunara.
Meni sva se oblomila krila,
Ostaše mi pod kamenom ruke."
Tad dopade Mujo na gjoginu.
Kad pogleda Halile gjogina,
Njega pusta obojila krvca,
Halil vidje, gdje je ranjen Mujo.
Tada Mujo osjede gjogina,
Pa poletje Mujo do Halila:
„Jesi l' zdravo, moj brate Halile?"
„Malo sam se, Mujo, obranio."
Onda Mujo govori Halilu:
„Bogme sam ti, brate, poginuo,
Mene su ti rane osvojile,
Četiri su puške udarile,

Sve se svile oko srca moga.“
To govori, pa leže u travu,
Stade figanj Mujova Halila,
Svoje rane i zaboravio,
Pa Hrnjici bratu govorio:
„Moreš, brate, uzjahat gjogina,
Moreš li mi na Kladušu sići?“
Iz trave mu progovara Mujo:
„Niti mogu uzjahat gjogina,
Niti mogu rana preboljeti,
Nit se muči nit me nosi, Halko,
Već mi snimaj pusat i haljine.“
Tad procvilje Halil i daidža:
„Kako ćemo tebe ostaviti?“
Mujo Bogom stade zaklinjati:
„Nemojte me odovle micati!“
Tad daidža do Hrnjice dogje,
Sve mu pusat i haljine snima,
Ostavi mu gaće i košulju
I na plećim fermen od kadife.
Stoji figanj Mujova Halila,
Stoji cika Mujova gjogina,
Ali ranjen razgovara Mujo:
„Od te kajde ne imade fajde,
Ovako je od Boga sugjeno,
Meni vakat umrijeti dogje.
Vi hajdete bijeloj Kladuši,
Povedite Mijat-harambašu,
Bacite ga na dno u tavnicu.
Mrku ćete noćcu prenoćiti,
Pokupiti mlade Kladušane,
Vodite ih u Kunar-planinu,
Onda ćete mene ukopati,
U planini turbe namjestiti.“
Tada Mujo ostade pod jelom,
Eno odc Halil i daidža;
Oni idu bijeloj Kladuši,
Mujo osta rane bolujući.

Kad je tamam po jaciji bilo,
Poletješe samohite vile
Sa Prologa, visoke planine,
Pa padoše na Kunar-planinu,
Pa sjedoše na tisovu panju.
Kad zagrkta gavran ptica crna
Po akšamu, kadno vakta nema,
Onda vele dvije gorske vile:
„Negdje ima leša od junaka,
A dok grkće gavran ptica crna.“
Onda treća progovara vila:
„Ondje nema leša od junaka,
A dok grkće gavran ptica crna
Po akšamu, kada vakta nema,
Već je ondje ranjena junaka.
Potecite, vid'te, moje seke,
Da vidimo, gdje je ptica crna.“
Dvije vile na noge skočiše,
Pa padoše pod zelenu jelu.
Kad poletje gavran ptica crna,
Kad pod jelom nabacano granje;
A kad vile podigoše granje,
Kad pod granom nagjoše junaka,
Očim gleda, a avaza nema,
Puste mu se rane ohladjele.
Onda treću zavikaše vilu:
„Naša seko, hodi der ovamo!“
Kad je treća dolazila vila,
A kad vila opazila Muja,
Udari se rukom po koljenu:
„A moj Mujo, žalosna ti seka,
Megjer si mi dopanuo rana!“
Zavlači mu po damaru ruku,
Onda vila progovara mlada:
„Potecite, dvije moje seke,
Jedna hajde devetoj planini,
Donesi mi devetera cv'jeća!
Druga leti preko mora sinjeg

I donesi vode studenike,
Da mu vodom rane isperemo,
A od trava mehlem načinimo."
To rekoše, vile odletješe.
Iste noći u sedam sahata
Sastaše se sve tri kod Hrnjice,
Pa mu vodom rane izapraše,
A od trava mehlem udariše.
Dok su sišla dva sahata ravna,
A stade se Mujo pomicati,
Pa mu drugi mehlem udariše.
Dok se svanu i ogranu sunce,
Usta, sjede pod zelenom jelom,
Pa mu treći mehlem udarile.
Iza toga domalo zemana,
Onda Mujo na noge ustade,
Pa se sjeti nejačka Halila:
„Moj Halile, žalostan ti Mujo,
Evo ti se izl'ječio Mujo, —
Jesu l' tebi rane pritužile?"
A vele mu do tri gorske vile:
„De ne luduj, adžamio Mujo,
Već ti hajde tvojoj tankoj kuli,
Razgovori tvoju staru majku,
Obveseli tvog brata Halila."
Tada Mujo na noge ustade,
Mujo pade niz Kunar-planinu.
Svu noć igje, dok se ne rasvanu,
Pomoli se polju kladuškome.
Vid' Ajkune, sestre Hrnjičine,
Sve joj pusta na pendžeru glava,
A sve gleda sentu njemačkomu,
A sve grozne suze prolijeva.
Dade joj se nešto pogledati,
A u polju opazi pješaka,
Plaho igje poljem zelenijem.
Dovikuje svoju staru majku:
„O starice, majko milostiva,
Ev' odonud jednoga pješaka,
Baš ko hoda brata Muja moga."
„Šut', Ajkuno, kukavice crna,
Nemoj mojih povregjivat rana,
Ne spominji moga sina Muja!
Žalosna mu do vijeka majka,
A čemerna kuća ostanula!"
U ta doba Mujo pred avliju,
A zavika plemenita Ajka:
„Moja majko, evo nama Muja!"
Poletješe obje na avliju,
Ranjen Halil u bijeloj kuli.
A kad doču Halil za Hrnjicu,
Hitro skoči, ko da ne ležaše.
Na avliji Muja susretoše,
Jamiše ga na bijele ruke,
Pa ih eto na tananu kulu!

Hörmann, II.

Dva Ujunovića.

Knjigu piše Latinine Dujo,
A na ruke agi Hasan-agi:
„Kupi svate, aga Hasan aga,
Ne vodi mi malenih svatova,
Od hiljade ni manje jednoga,
Od hiljade ni više jednoga;
Ne vodi mi dva sestrića mlada,
Dva sestrića, dva Ujunovića,
Jer su oni teške pijandžije
A u piću teške kavgadžije,
Opiće se, učiniće kavgu,
Meni kavga nikad nije draga."

To je njega aga poslušao
I sakupi kićene svatove,
Od hiljade ni manje jednoga,
Od hiljade ni više jednoga,
Ne vodi mu dva sestrića mlada,
Dva sestrića, dva Ujunovića.
Do dva sina s majkom večerala,
Njima stara besjedila majka:
„Do dva sina, dva Ujunovića,
Šta ste daju mladi učinili,
Pa vas ne htje zovnut u svatove?
Kad bi htjeli majku poslušati,
Pa skinuti sajali haljine,
A obući derviške haljine,
Pa otići za njim u svatove;
Ako daju što do muke dogje,
Da vi daju jardum učinite."
To su djeca majku poslušala,
Pa skočiše na noge lagane,
Pa skinuše sajali haljine,
Obukoše derviške haljine,
Pa odoše za svojijem dajom,
Stigli su ga na prvom konaku.
Tuden su ih l'jepo dočekali,
Dva derviša s djecom posadili,
A djeca ih čorbom poljevala;
Al derviši za to i ne haju.
Kad su bili na drugom konaku,
I tude ih l'jepo dočekali,
Dva derviša s djecom posadili,
A djeca ih čorbom poljevala;
Al derviši za to i ne haju.
Kad su bili na trećem konaku,
I tude ih l'jepo dočekali,
Dva derviša s djecom posadili,
A djeca ih čorbom poljevala;
Al derviši za to i ne haju.
Kad se sjutra bio dan svanuo,
Kad se svanu i sunce ogranu,
I izagje Latinine Dujo
I iznese od zlata jabuku.
Pa podviknu Latinine Dujo,
Pa podviknu, ko da se pomami:
„Ko je tuden moj zet Hasan aga,
Nek ustr'jeli na koplju jabuku;
A evo mu tvrdu vjeru dajem,
Ako li je ustr'jeliti ne će,
Nit će otić ni odnijet glave,
Nit odvesti lijepe djevojke."
Kad to čuje aga Hasan aga,
Plesnuo se rukom po koljenu,
Puče saja čoha na koljenu:
„Ajme meni, dva sestrića mlada,
Dva sestrića, dva Ujunovića!"
Redom sjedi Mujo do Alije,
Pa pogleda jedan na drugoga,
Skoči Ale na noge lagane,
Zape str'jelu u zlatnu tetivu,
Pa ustr'jeli na koplju jabuku,
Dvije pole oko koplja pale.
Drugu im je mudrost iznosio,
On izvede devet vranih konja,
Pa podviknu, ko kad jelen riknu:
„Ko je tuden moj zet Hasan aga,
Nek preskoči devet vranih konja;
A evo mu tvrdu vjeru dajem,
Ako li ih preskočiti ne će,
Nit će otić ni odnijet glave,
Nit odvesti lijepe djevojke."
Kad to čuo aga Hasan aga,
Plesnuo se rukom po koljenu:
„Ajme meni, dva sestrića moja,
Dva sestrića, dva Ujunovića!"
Redom sjedi Mujo do Alije,
Pa pogleda Mujo na Aliju,
Skoči Ale na noge lagane,

Zatrka se trka junačkoga,
Pa preskoči devet vranih konja.
Treću im je mudrost iznosio,
On izvede devet djevojaka,
Na svih devet jednake haljine,
Pa podviknu Latinine Dujo,
Pa podviknu, ko kad jelen riknu:
„Ko je tuđen moj zet Hasan aga:
Nek uzima lijepu djevojku;
Al evo mu tvrdu vjeru dajem,
Ako li se koje druge maši,
Nit će otić ni odnijet glave,
Nit odvesti lijepe djevojke."
Redom sjedi Mujo do Alije,
Pa pogleda Mujo na Aliju,
Skoči Ale na noge lagane,
Pa on stere kanli kabanicu,
Po njoj siplje zlatne prstenove,
Pa se hvati pale okovane,
Pa podviknu Ujunović Ale,
Pa podviknu tanko glasovito,
Pa podviknu, ko da se pomami:
„Koja j' tude moja dajinica,
Neka kupi zlatne prstenove;
Al evo joj tvrdu vjeru dajem,
Ako li se koja druga maši,
Odsjeć ću joj ruke do ramena."
I sage se Angja Latinina,
Pa pokupi zlatne prstenove.
Zakucaše turski daulbazi,
Odvedoše kićenu djevojku.

Hörmann, I.

Smrt Senjanina Iva.

Sanak snila Ivanova majka,
Gdje je Senje tama popanula,
Gdje se vedro nebo prolomilo,
Sjajan mjesec pao na zemljicu
Na Ružicu nasred Senja crkvu;
Gdje zvijezde kraju pribjegnule,
A danica krvava ižljegla,
A kuka joj tica kukavica
Usred Senja na bijeloj crkvi.
Kad se baba iz sna probudila,
Uze štaku u desnicu ruku,
Ode pravo ka Ružici crkvi,
Te kazuje protopop-Nedjeljku,
Kazuje mu, šta je u snu snila.
A kad stari baku saslušao,
On joj ode sanak tolkovati:
„Čuješ mene, ostarila majko!
Zlo si snila, a gore će biti:
Što je Senje tama popanula,
Ono će ti pusto ostanuti;
Što l' se vedro nebo prolomilo,
I što mjesec pao na Ružicu,
To će tebe Ivo poginuti;
Što su zv'jezde kraju pribjegnule,
To će ostat mloge udovice;
Što j' danica krvava ižljegla,
To ćeš stara ostat kukavica;
Što l' ti tica kuka na Ružici,
To će ti je oboriti Turci,
A i mene stara pogubiti."
Tek što stari u riječi bješe,
Al eto ti Senjanina Iva,
Sav mu vranac u krv ogreznuo,
Na Ivanu sedamnaest rana,
Nosi desnu u lijevoj ruku;
Dogna vranca pred bijelu crkvu,

Pa govori ostariloj majci:
„Skin' me, majko, sa konja vrančića,
Umij mene studenom vodicom,
A pričesti vinom crvenijem."
Hitro ga je mati poslušala,
Skide njega sa konja pomamna,
Pa ga umi studenom vodicom
I zali ga vinom crvenijem;
Pa ga pita ostarila majka:
„Što bi, sine, u zemlji Taliji?"
Ode Ivo 'vako govoriti:
„Dobro, mati, u zemlji Taliji:
Dosta, majko, roblja narobismo,
A još više blaga zadobismo,
Pa se zdravo doma povratismo;
No kad bismo na prvom konaku,
Tu nas stiže i prva poćera:
Crni konji, a crni junaci,
Crne nose oko glave čalme,
Po jednom se vatrom preturismo,
Od njih niko ne ostade, majko,
Od nas niko ne pogibe, majko;
No kad bismo na drugom konaku,
Tu nas stiže i druga poćera:
B'jesni konji, a bješnji junaci,
Bijele im oko glave čalme,
Po jednom se vatrom preturismo,
Od nas niko ne pogibe, majko,
Od njih niko ne ostade, majko;
No kad bismo na trećem konaku,
Tu nas stiže i treća poćera:
Crna struka, a dugačka puška,
Pregorjele noge do koljena,
Po jednom se vatrom preturismo,
A po drugi biti započesmo,
Od njih, majko, niko ne pogibe,
Od nas, majko, niko ne ostade,
Do ostade tvoj sine Ivane,
I on ti je rana dopadnuo,
Evo desne u lijevoj ruke!"
To govori, a s dušom se bori,
To izusti, laku dušu pusti,
I umrije, žalosna mu majka!
Bog mu dao u raju naselje!
Nama, braćo, zdravlje i veselje!

Vuk, III.

Ženidba Milića barjaktara.

Mili Bože, čuda velikoga!
Kad se ženi Milić barjaktare,
On obigje zemlju i gradove
Od istoka pake do zapada,
Prema sebe ne nagje djevojke:
Glavit junak svakoj manu nagje;
Ženidbe se proći hotijaše:
No da vidiš čuda iznenada!
Jedno jutro u svetu nedjelju
Poranio Milić barjaktare
Na jutrenje Milješevci crkvi,
Pred crkvom ga namjera namjeri
Na junaka vojvodu Maletu
Od bijela Kolašina grada,
Pa govori vojvoda Maleta:
„Oj Boga ti, Milić-barjaktare!
Ti obigje zemlju i gradove
Od istoka pake do zapada,
A po ćudi ne nagje djevojke,
No ti hoću jedno čudo kazat:
Eno za te ljepote djevojke
U Zagorju ukraj mora sinja,

U onoga Vida Maričića;
Čudo ljudi za djevojku kažu:
Tanka struka, a visoka stasa,
Kosa joj je kita ibrišima,
Oči su joj dva draga kamena,
Obrvice s mora pijavice,
Sred obraza rumena ružica,
Zubi su joj dva niza bisera,
Usta su joj kutija šećera;
Kad govori, ka da golub guče,
Kad se smije, ka da biser sije,
Kad pogleda, kako soko sivi,
Kad se šeće kao paunice;
Pobratime, sva ti je gizdava,
Daleko joj, vele, druge nije.
A Vide je krasan prijatelju,
Prema tebe, prema doma tvoga;
Sva je slika, mio pobratime!
A i Vidu nije za te krivo,
Bez riječi daće ti djevojku;
Nit je prosi, ni jabuke daji,
Već ti kupi kićene svatove,
Pak ti idi Vidu po djevojku."
Tome Milić odmah kail bio,
Pa iz crkve ode dvoru svome,
Te on kupi kićene svatove
Po svoj Bosni i Hercegovini
I po Župi i Kotaru ravnu:
Sve junake mlade neženjene,
Dobre konje prije nejahane;
Kuma kumi Jankovića-Stojana,
Starosvati Pivljanina Baja,
A djeveri Mandušića Vuka.
Kad je Milić svate sakupio,
Diže svate, ode po djevojku.
Kad su bili prem Vidovu dvoru,
Na pendžer se Vide naslonio,
Pa kad vidje kićene svatove,
Sam je sobom Vide govorio:
„Mili Bože, lijepijeh svata!
Čiji li su, kud će po djevojku?"
U riječi, koju besjedio,
Pred dvore mu svati dojezdiše,
Gjuveglija riječ prihvatio:
„Mili taste, Vide Maričiću!
Moji svati sa Hercegovine,
Potegli smo na Boga i sreću
A po tvoju šćeru Ljeposavu."
To je Vidu vrlo milo bilo,
Pa podviknu svoje vjerne sluge:
„Sluge moje, otvorajte vrata!
Svatovima konje prihvatite,
Vodite ih u podrume donje,
Mile goste na bijelu kulu."
Gospodara sluge poslušaše,
Otvoriše na avliji vrata,
Pod gostima konje prihvatiše,
Konje vode u podrume donje,
Mile goste na bijelu kulu.
Poštu čini Vide Maričiću,
Časti svate tri bijela dana,
Dok navrši, što je kome drago;
Kad četvrto jutro osvanulo,
Dva su brata sestru izvodila;
Ja kakva je cura Ljeposava!
Kroz marame zasijalo lice,
Svatovima oči zasjenile
Od gospodskog lica i od'jela;
Svi svatovi nikom ponikoše,
I u crnu zemlju pogledaše,
Ja od čuda lijepe djevojke.
No govori curi gjuveglija:
„Oj punice, djevojačka majko!
Ili si je od zlata salila?
Ili si je od srebra skovala?
Ili si je od sunca otela?

Ili ti je Bog od srca dao?“
Zaplaka se djevojačka majka,
A kroz suze tužno govorila:
„Mio zete, Milić-barjaktare!
Niti sam je od zlata salila,
Niti sam je od srebra skovala,
Niti sam je od sunca otela,
Veće mi je Bog od srca dao:
Devet sam ih takijeh imala,
Osam ih je udomila majka,
Ni jedne ih nije pohodila,
Jer su jadne roda urokljiva,
Na putu ih ustrijeli str'jela.“
Kroz plač zeta punica dariva,
Dariva ga zlaćenom košuljom.
Al da vidiš i čuda i fale!
Kakva dara taste zetu daje:
Gizdava mu poklonio vranca,
Vrana konja, brate, bez biljege,
A na vrancu čultan do koljena:
Čisti skerlet zlatom izvezeni,
Zlatne kite biju po kopitim;
Bojno sedlo od šimšir-drveta,
Šimšir sedlo srebrom okovano,
Na oblučju kamen sija dragi,
O oblučju gospodsko oružje:
S jedne strane sablja okovana,
S druge strane šestoper pozlaćen;
Zauzdan je uzdom pozlaćenom;
Njime zeta svoga darivaše.
Najbolji mu šure peškeš daju,
(Najbolji je, najžešćijeh jada!),
Svoju seku šure zetu daju,
Baš sestricu curu Ljeposavu.
A kad Milić dara prihvatio,
Konja jaše, konj mu poigrava,
A zvekeće sablja o bedrici,
A žubore puca na prsima,
Na kalpaku trepeće mu perje:
Nije šala onaka djevojka!
Nije šala onaki darovi!
Podiže se kita i svatovi,
Razviše se svileni barjaci,
Zasviraše svirke svakojake,
Udariše jasni talambasi,
Začuše se svatske davorije,
Stade bakat surih bedevija,
Otidoše s Bogom putovati.
Kad su bili gorom putujući,
Stiže urok na konju djevojku,
Pa govori do sebe djeveru:
„O djevere, Mandušiću Vuče!
Zazor mene u te pogledati,
A kamo li s tobom govoriti,
Al nagoni muka na nevolju:
Kaži kumu, kaži starom svatu,
Nek ustave sure bedevije,
Nek ugase svirke i pop'jevke,
Uz jelike prislone barjake,
Nek me skinu sa dobra konjica,
Nek me spuste na zelenu travu;
Ljuto me je zaboljela glava,
Jarko mi je omrznulo sunce,
A crna mi zemlja omiljela,
Bog bi dao, te bi dobro bilo!“
Cvili, pišti djever do djevojke:
„Stani, kume, stani, stari svate!
Stani, pobro, Milić-barjaktare!
Ustavite svirke svekolike,
Ugasite svatske davorije,
Uz jelike prislon'te barjake,
Da skinemo sa konja djevojku;
Ljuto tuži moja mila snaša,
Ljuto ju je zaboljela glava,
Jarko joj je omrznulo sunce,
A crna joj zemlja omiljela,

Bog bi dao, da bi dobro bilo!“
Tad stadoše kićeni svatovi,
Ustaviše svirke i pop'jevke,
Djever skide sa konja djevojku,
Pa je spusti na zelenu travu,
On je spusti, ona dušu pusti.
Svi svatovi grozne suze liju,
A najviše Milić barjaktare;
Gjuveglija jadan naricao:
„Zaručnico, mlada Ljeposava!
Tu li tebe sugjen danak nagje!
Ni kod moga ni kod tvoga dvora,
Ni kod moje ni kod tvoje majke,
Već u gori pod jelom zelenom!“
Sastaše se kićeni svatovi,
Sabljama joj sanduk satesaše,
Nadžacima raku iskopaše,
Saraniše lijepu djevojku,
Otkuda se jasno sunce ragja;
Posuše je grošim i dukatim,
Čelo glave vodu izvedoše,
Oko vode klupe pogradiše,
Posadiše ružu s obje strane:
Ko j' umoran, neka se odmara,
Ko je mlagjan, nek se kiti cv'jećem,
Ko je žedan, neka vodu pije
Za dušicu lijepe djevojke.
Još nariče Milić barjaktare:
„Čarna goro, ne budi joj strašna!
Crna zemljo, ne budi joj teška!
Vita jelo, pusti širom grane,
Načini mi zaručnici hlada;
Kukavico, rano je ne budi,
Neka s mirom u zemlji počiva!“
Svatovima jošte riječ kaže:
„Braćo moja, kićeni svatovi!
Haj'te, braćo, da mi putujemo,
Hajde svaki, kako koji može,
A ja idem, kako konjic može,
Mojoj staroj na muštuluk majci.“
Digoše se s Bogom putovati,
Svaki ide, kako koji može,
Milić ode, kako konjic može.
Daleko ga ugledala majka,
Malo bliže preda nj išetala,
Konja grli, a Milića ljubi:
„Čedo moje, Milić-barjaktare!
Gdje su svati, gdje ti je djevojka?
Vodiš li mi zamjenicu, sine,
Koja će me jutrom zam'jeniti,
Dvor pomesti, vode donijeti,
Poregjati gospodske stolove?“
Al besjedi Milić barjaktare:
„O starice, moja mila majko!
Idu svati, ne vode djevojke:
Ostala je tvoja zamjenica
Ni kod moga ni kod svoga dvora,
Ni kod moje ni kod svoje majke,
Do u gori pod jelom zelenom!
No starice, moja slatka majko!
Brzo trči dvoru bijelome,
Pa mi steri mekanu postelju,
Ni dugačku ni vrlo široku,
Jer ti dugo bolovati ne ću.“
Proli suze Milićeva majka,
Povrati se dvoru kukajući,
Brže stere mekanu postelju,
Ni dugačku ni vrlo široku.
Kako dogje Milić barjaktare,
On se spusti na meku postelju,
Dok se spusti, on dušu ispusti.
Dok dogjoše kićeni svatovi,
Dotle s' Milić mrtav naležao;
Kad to vid'li kićeni svatovi,
Naopako koplja okrenuše,
Naopako kolo povedoše,

Žalostivu pjesmu zapjevaše;
Sabljama mu sanduk satesaše,
Nadžacima raku iskopaše,
Saraniše Milić-barjaktara,
Kuda jarko smiruje se sunce.
Osta jadna samorana majka,
Ona kuka kako kukavica,
A prevrće kako lastavica;
Ona ide svome vinogradu,
Kosu reže, pa vinograd veže,
Suze lije, čokoće zal'jeva,
Vinogradu tiho progovara:
„Vinograde, mili rukosade!
Ko je tebe mene zasadio,
Nikada te veće brati ne će!"
Kada bude na zahodu sunce,
Tad izlazi Milićeva majka,
Pa govori, a za suncem gleda:
„Blago mene i do Boga moga!
Blago mene, eto sina moga:
Eto g' majci, gdje iz lova ide,
Nosi majci lova svakojaka!"
Ni bi sina, ni od sina glasa.
Kada bude na istoku sunce,
Izilazi Milićeva majka,
Sunce gleda, pake progovara:
„Blago mene, eto mi snašice!
Ide s vode, nosi vode hladne,
Hoće mene staru zam'jeniti!"
Ni bi snahe, ni od snahe glasa,
Veće majka kuka od žalosti,
Kuka tužna kako kukavica,
A prevrće kako lastavica,
I kukaće do sugjena dana.

Vuk, III.

Kostreš harambaša.

Vino pije od Kladuše Mujo
S svojim bratom gojenim Halilom;
Kad je bilo noći po jaciji,
Huka stade širokog sokaka,
Zveka stade halke na vratima;
Mujo svomu besjedi Halilu:
„Vid der, brate, ko je na vratima?"
Halil pojde, al ne nosi ćorde,
Kara njega od Kladuše Mujo:
„Znaš, Halile, budalasta glavo!
Da smo dosta učinili jada
I junačkih mi odsjekli glava,
Dosti starih ucvilili majka,
Djevojaka u crno zavili,
A nevjesta u rod povratili."
Kad to čuo gojeni Halile,
On uzima brijetkinju ćordu,
Halil sajde na avlinska vrata;
Polu ćorde u ruci držaše,
Bojeći se, da ga ne prevare;
Drugom rukom otvorio vrata.
Al na vratim brzi tatarine,
U ruci mu ferman s tugrom carskom,
Ferman daje gojenu Halilu;
Kad Halile ferman prifatio,
Triput se je njemu poklonio,
Sva tri ga je puta poljubio.
Tatar svoga povrati konjica,
Otišće ga širokim sokakom;
Halil ode u visoku kulu,
Svom Hrnjici ferman potkučio.
Kad je Mujo ferman opazio,
Pram fermanom na noge skočio,

I on mu se triput poklonio,
I sva tri ga puta poljubio;
Razmotao careva fermana,
Pak on gleda, šta mu care piše.
Kad je Mujo ferman proučio,
Što mu care u fermanu piše,
Car je njemu r'ječi besjedio:
„Moj Hrnjica, moje d'jete drago,
Čuo jesam tebe na Krajini,
Da si dobar junak na mejdanu;
A Kostreš je meni dodijao
U Timani, visokoj planini;
Sve je moje džade zatvorio,
Neda proći bali trgovačkoj,
Ni hadžijam ćabu oblaziti:
Ja Kostreša ti ufati živa,
Ja njegovu sa ramena glavu,
Ja će, Mujo, tvoja za njegovu."
Kad to Mujo razumio biše,
Mišlju je se Mujo zamislio.
Pita njega gojeni Halilu:
„Što je tebi, mili brate Mujo?
Što se tako mišlju zamislio?
Što ti care u fermanu piše?"
Sve mu Mujo po istini kaže,
Pak Halilu r'ječi besjedio:
„Moj Halile, moje d'jete drago,
Da bježimo s glavom u kaure,
Svak se nama narugati hoće;
Al je mučno u Timanu doći
I ufatit Kostreš-harambašu;
Ja Timane ni vidio nisam,
Ni u njojzi Kostreš-harambaše,
Netol' ću ga ufatiti živa! —
Već sam čuo, gojeni Halile,
Kad su našeg pobru opanjkali,
Opanjkali caru čestitomu,
Našeg pobru, Osman-Samardžića,
On j' uteko Kostreš-harambaši,
S njim je bio u Timan-planini,
Brez promjene sedam godin' dana.
Čuo jesam, gdje mi ljudi kažu,
Da je došo Osman Samardžiću
Na Udbinu svojoj kuli b'jeloj,
Kazaće nam štogod od Kostreša.
Već Halile, opremaj malina,
Gon' malina na Udbinu ravnu,
B'jeloj kuli Osman-Samardžića,
I selam ćeš njemu učiniti,
Nek mi dogje mojoj b'jeloj kuli."
U Halila pogovora nejma —
Jerbo mlagji sluša starijega;
On oprema dobra konja svoga,
I pritišće pehlivan-malina,
Otjera ga na Udbinu ravnu;
Plaho goni gojeni Halile,
Dotjera ga kuli Samardžića.
Osman ga je s kule opazio
I pred njega junak izletio.
Halil s konja turski selam viče,
Osman mu je selam prifatio.
Halil svoga odjaši malina;
Gdje se sreli, tu se poljubili,
Za junačko upitali zdravje;
Po b'jele se ufatili ruke,
Izajdoše na visoku kulu.
Oni sili hladno piti vino,
Osman pita za Hrnjicu svoga:
„Je l' mi Mujo zdravo i veselo?"
Halil njemu r'ječi besjedio:
„Zdravo ti je na Kladuši Mujo;
Mujo ti je pozdrav učinio,
Da mu dogješ do visoke kule,
Da te vidi tvoj Hrnjica Mujo."
Kad to Osman razumio biše,
Slugu viče, da konja oprema.

Kad je sluga konja opremio,
Obojica na noge skočiše;
Halil jaši svog konja malina,
Osman jaši pehlivan-dorina,
I odoše na Kladušu ravnu.
S kule ih je Mujo opazio,
I on sleti dočekat Osmana.
Oni dobre konje odjašiše,
Osman Muji selam nazivaše,
A Mujo mu aleć prifaćaše;
Gdje se sreli, tu se poljubili,
Za junačko upitali zdravje.
Obadva se po ruke uzeše,
Izajdoše na visoku kulu,
Odmah sili hladno piti vino.
Kad se dobro ponapili vina,
Mujo mu je ferman izvadio,
Pak mu kaže, što mu care piše:
„Već Osmane, dragi pobratime,
Daj mi štogod kaži od Kostreša,
Je li junak, koliko ga kažu,
I kako ću u Timanu doći
I ufatit Kostreš-harambašu?"
Kad to čuo Osman Samardžiću,
To Osmanu vrlo mučno bilo;
Nit besjedi, nit mu odgovara,
Već pendžeru glavu okrećaše —
Junak gleda niz polje zeleno.
Opet Mujo r'ječi besjedio:
„Pobratime, što otkrećeš glavu?
Kaži meni štogod za Kostreša."
Poče Osman njemu besjediti:
„Nemoj mene pitat za Kostreša,
Jer sam s njime vjeru utvrdio,
Da ga junak ja izdati ne ću;
Mene Kostreš opremio l'jepo: —
Uveo me u pećinu st'jenu,
Gdje mu stoji na tri hrpe blago,
Spremio me kao sina svoga —
Nije fajde, da ti za njeg kažem.
Da i ideš u Timan-planinu,
Da si u njoj tri godine dana,
Ti Kostreša ni viditi ne ćeš;
Jer je junak Kostreš harambaša,
Više, Mujo, nego ti ga kažu.
S njim sam bio sedam godin' dana,
Nosio mu barjak pred družinom;
Car je na njeg silnu dizo vojsku,
Brez promjene tri godine dana —
Silne vojske po dvanest hiljada, —
Nikad njega ni vidili nisu.
Već se projdi, od Kladuše Mujo;
Bolje ti je bjegnut u kaure,
Nego tražit Kostreš-harambašu."
Kad to Mujo razumio biše,
Na njega se vrlo rasrdio:
„Jazuk tebi! dragi pobratime,
Kad ti voliš crnom kaurinu,
Nego pobri, od Kladuše Muji,
S kojim no si ti dojio ml'jeko."
Pak mu sjede carom popr'jećivat.
Kad to vidi Osman Samardžiću,
Niz obraz je suzam oborio;
Vrlo žali Kostreš-harambašu
I junačke vjere utvrgjene,
Jer se Muji ujat ne mogaše.
Pak mu Osman sjede besjediti:
„Kazaću ti za Kostreša svoga,
Al mu ništa učiniti ne ćeš;
Da podigneš svu Krajinu listom,
Ti Kostreša ni viditi ne ćeš,
Jer uteče u pećinu st'jenu.
Nit mu možeš zavrći busije,
Da ga čekaš, koliko mu drago;
Nit ga, Mujo, moreš prevariti;
Već ostavi do Jurjeva dana,

Pak ćeš kupit mlade krajišnike,
Koji nose ranu brez zavoja:
Kuća mu je divan kabanica,
Puška šarka i otac i majka,
A ne žali junak poginuti;
Takih skupi hiljadu junaka,
Pak ih vodi u Timan-planinu,
Sve ih digni u drenove klance;
Kada bude u oči Jurjeva,
Pokrij društvo u drenovu klancu,
Tako ćeš ga prevariti, Mujo --
Jer na Jurjev iz pećine pojde,
I on igje u Primorje ravno
S Primoranim hladno piti vino,
To je Kostreš svakad učinio.
Dobro gledaj, od Kladuše Mujo,
Kad povrvi društvo Kostrešovo
I pred njima Kostreš harambaša
Na doratu, ko na b'jeloj vili,
Vas u srmi i u suhu zlatu;
U ruci mu koplje od mejdana,
Sve je njemu srmom omotano
Od jabuke, gdjeno drži rukom,
Na vrh koplja medvijegja glava,
Ona ziva, reko bi je živa.
Deblja mu je u mišnici ruka,
Nego tvoja noga viš koljena;
Sjaju mu se toke kroz brkove,
Kano mjesec kroz jelove grane;
Uz njeg igju dva sestrića mlada,
Dva sestrića, dva Golubovića;
S drugu stranu do dva Panjovića,
Malo gori od Kostreša silna.
Ti ćeš vidit, što vidio nisi:
Za njim igje šest stotin' junaka,
Na šest stotin' atâ anadolskih,
Sve u srmi i u suhu zlatu.
Kada oni o Primorje projdu,
Ti ćeš, Mujo, zavrći busije,
Jednu, Mujo, u drenovu klancu,
A drugu ćeš u Policam, Mujo;
Nać ćeš ondje vina izobila
I rakije od godine dana;
Tude Kostreš iskuplja družinu,
I s njima se on poklada s pivom.
Treću vrzi u pećine st'jene,
Gdjeno ima i jela i pića,
Gdjeno jesti snaga Kostrešova.
Pak ćeš njega, Mujo, namamiti:
Kad se vrate uz polje zeleno,
Ti natjeraj pehlivan-gjogata
Ispred njiha, preko polja ravna;
Protjeraj ga i dva i tri puta,
Dok t' opazi Kostreš harambaša;
On će tebe junak potjerati,
Ti pobjegni u drenove klance,
Dočekajte njega iz busije.
Ako njemu ništa ne učiniš,
Bježi pred njim u Police st'jene.
Nek i tude dočeka busija.
Ako njemu ništa ne učiniš,
Bježi pred njim u pećinu st'jenu;
Čuvaj, Mujo, ti pećine st'jene,
Kad doleti Kostreš i družina,
Da pećine ne ujagme st'jene;
Jer ako ti ujagme pećinu;
Nigda ti ih vidit ne ćeš, Mujo."
Kad to Mujo razumio biše,
Što mu Osman Samardžija kaže,
Sve pokupi po izbor junake,
Kojim nije žao poginuti;
On sakupi hiljadu junaka
I pred njima mloge poglavice.
U tomu im Jurjev danak dogje,
Side društvo Muji dolaziti,
Sve dojdoše turske poglavice.

Pod b'jelom se kulom iskupiše,
Dobra gjogu Muji izvedoše,
I on ode pred družinom svojom.
Svi su Muji r'ječi govorili:
„Brez Osmana fajde ići nejma."
Sve okrenu kući Osmanovoj,
Pak dozváše Osman Samardžića:
Osman njima poći ne htijaše.
Oni njemu carom popr'ječuju.
Kad to vidi Osman Samardžiću,
Vrlo se je junak rasrdio;
On zajaši pehlivan-dorina,
I on s njima ode u Timanu;
I padoše u drenove klance
(Sutra će im Jurjev osvanuti,)
I pokriše po klancu družinu.
Huka stade drenovoga klanca,
Viska stade anadolskih atâ,
Svi rekoše: „Eto harambaše!"
Napr'jed jaši Kostreš harambaša,
Vas u srmi i u suhu zlatu;
Zametno se kopljem od mejdana,
S pored njime dva sestrića mlada,
S drugu stranu do dva Panjevića,
A za njime šest stotin' junaka
Na šest stotin' atâ anadolskih:
Sve u srmi i u suhu zlatu.
Gledaše ga turske poglavice,
I vidiše, šta vidili nisu.
I progjoše u Primorje ravno.
V'jeće čine turske poglavice:
I u klance vrgoše busiju;
Drugu meću u Police st'jene;
Treću vrgli u pećinu st'jenu. —
Tu je njima velika busija,
Jer su tude turske poglavice,
Nije lahko dočekat Kostreša.
Kad su l'jepo društvo razredili,
Svaki igje na svoju busiju.
Tale pade u pećine st'jene.
Gdjeno jesu turske mejdandžije.
Kada Tale u pećinu dojde,
U pećini piva izobila,
Tale pije žeženu rakiju.
Kad se Tale dobro ponapio,
Buči Tale po pećini st'jeni,
A izvrno ćurak naopako,
Ličinom se po njem opasao,
Naturio kapu jazvetinu,
Na kojoj je trista praporaca,
A potego čavlenu batinu,
S njom obara čaše i maštrafe.
Turci hoće da robe pećinu,
Neda Tale gotovine blaga,
Ni robiti Kostreševa mala:
„Ko dobije sutra na mejdanu,
Neka bude sve njegovo blago."
Sve se Tali smiju poglavice.
Kad su prošla tri bijela dana,
Pojde Kostreš iz Primorja ravna.
Opaziše iz pećine Turci,
Onda Muji sjeli besjediti:
„Hajde, Mujo, namami Kostreša!"
Ali Mujo njima odgovara:
„Neka igje Osman Samardžiću,
Bolje će ga Osman namamiti."
Hrnjici je Osman besjedio:
„Stid je mene od Kostreša, Mujo,
Poznaće me Kostreš harambaša;
Daćeš meni svog konja gjogata,
Ti uzjaši na moga dorata,
A ja igjem namamit Kostreša."
Odmah Mujo tomu kail biše.
Osman jaši pehlivan-gjogata,
I pojdoše niz drenove klance;
Osta Mujo čuvajući klanca,

U busiji društvo svjetujući.
Osman ode niz to polje ravno,
I opazi Kostreš-harambašu,
Na doratu, konju velikome;
U ruci mu bojno koplje siva,
A za njime ponosito društvo;
Sve pjevaju po dva naporede,
A pucaju iz malih pušaka.
Osman dobra pretjera gjogina
Ispred njiha do dva do tri puta,
I ispali do dvi breše male.
Opazi ga Kostreš harambaša,
Samur kalpak nad oči naturi,
Pak poteče, kako doro može,
A za njime sve nasrnu društvo.
Osman bježi u drenove klance,
Za njim Kostreš i njegovo društvo.
Dočeka ih iz busije Mujo
Sve na pušci i na vatri živoj.
Tu se strašni dženak učinio,
I s junakâ poletiše glave,
U klancu se krvca prolivaše;
Viska stoji atâ anadolskih,
Jer na njima binjedžija nejma,
Dosta jada i tamo i vamo.
Kostreš projde Mujinu busiju;
Osman bježi u Police sť jene,
A za njime Kostreš harambaša.
I tu njega dočeka busija
Sve na pušci i na vatri živoj:
Bilo jada i tamo i vamo,
I junačkih poletilo glava;
Tu se teška krvca prolivaše,
Niz Police ona tecijaše:
I tu mejdan osta na Kostreši.
Pobježe mu Osman na gjogatu,
Pobježe mu u pećinu sť jenu,
Za njim Kostreš leti na doratu;
Kad doleti Kostreš pred pećinu,
Al pećina Turak' napunjena.
Sve se sasta malo i veliko,
Tu se strašni bojak učinio,
Jer udari Kostreš na pećinu;
Zveka stade mača i sabalja,
Sve s junaka polićaju glave;
Dočekali iz pećine Turci
Sve na pušci i na vatri živoj.
Tu se strašna krvca prolivaše,
Strašna krvca konjska i junačka.
Tude Kostreš sve pogubi društvo.
Kad to vidi Kostreš harambaša,
Da im ništa učinit ne može:
On razjaši svog konja dorata;
K njemu ne smi niko iz pećine;
Kostreš viknu od Kladuše Muju:
„Izajdi mi iz pećine, Mujo!
Da s' uzmemo po plećim junačkim,
Da vidimo, ko je junak bolji?"
Kad to čuo Kladušanin Mujo,
Pogledaše jedan na drugoga,
Zastidi se obraz od obraza:
Mujo pojde iz pećine sť jene,
S Kostrešom se po pleća uzima.
Dok se Kostreš njega dofatio,
Odmah s Mujom o tle udario,
Saveza mu naopako ruke,
Pak ga veže za jeliku tanku;
Opet Kostreš iza glasa viče:
„Ko je tude Kovačina Ramo?
Nek izajde, da se ogledamo!"
Opet s' obraz od obraza stidi,
I izajde Kovačina Ramo.
I s Ramom je o tle udario,
I njeg veže za jeliku tanku.
Opet Kostreš iza glasa viče:
„Ko je tude od Orašja Tale?

Nek izajde, da se ogledamo
U Timani pod pećinom sťjenom;
Tebe Tale junačinom kažu,
Ti razbijaš čaše i maštrafe,
Piješ moju ženu rakiju."
Odmah Tale do Kostreša dogje,
S njim se uze po pleća junačka,
Kostreš s njime o tle udario;
Kako s njime lahko udario.
Pretrže mu po pasu ličinu,
Razder' mu se ćurak od vučine,
I odleti kapa jazvetina
I na njojzi trista praporaca;
Saveza mu ruke naopako,
I njeg veže za jeliku tanku.
Tako viče ličkog Mustaj-bega,
Tako viče starog Ćejvan-agu,
Tako viče Tanković-Osmana,
Tako viče Kičić-Useina,
Tako viče Adabašu Šušu,
Tako viče Novljanin-Aliju,
Tako viče Orlan-barjaktara,
Tako viče od Udbine Sulju
I njegova Nuku barjaktara:
Svim na izred mejdan pod'jelio,
Sa svakim je o tle udario,
Svakom svezo naopako ruke,
I svezo ih za jelike tanke.
Opet Kostreš iza glasa viče:
„Izajdi mi, gojeni Halile,
Da junački mejdan pod'jelimo."
Sramotno se učini Halilu
Ne izaći Kostreš harambaši.
Halil pogje iz pećine sťjene,
Al ga Tale od jelike viče:
„Ne igj' njemu u ruke, Halile,
Već ga udri čelikli nadžakom."
Halil mu se u ruke ne dade,
Već ga bije čelikli nadžakom;
On pomete ruke Kostreševe
I on svlada Kostreš-harambašu,
I sveza mu naopako ruke,
Pomože mu Osman Samardžića.
Kad su njega savezali l'jepo,
Sve izajde iz pećine sťjene.
Halil dr'ješi svezane junake,
Pak odoše u pećinu sťjenu:
Porobiše gotovinu blago,
Kostrešovu snagu iznesoše.
Mnogo nose junačko oružje,
Srmu, zlato, junačko od'jelo,
Što je prija Kostreš zadobio.
Po bogazu skidaju junake,
I fataju konje anadolske.
Kad se l'jepo opremili Turci,
Pl'jeno d'jele po družini svojoj.
Onda s' oni v'jeće učinili:
Ko će ići s Kostreš-harambašom,
Odvest njega caru čestitomu?
Govori im stari Čejvan aga:
„Neka igju svi oni junaci,
Koji jesu povezani bili,
Neka kažu, šta je bilo vamo."
Svaki ode svojoj domovini,
Poglavice ka Stambolu gradu —
Odvedoše Kostreš-harambašu,
Dovedoše caru čestitomu.
I to caru vrlo milo bilo;
Još pred njima na noge skočio,
A i Muju u čelo poljubi:
„Bre aferim! na glasu delijo,
Kad si meni doveo Kostreša."
Pak Kostrešu besjedio r'ječi:
„Haramzado! Kostreš harambaša,
Haramzado, gorska haramijo!
Ti si dosta počinio jada,

Svoju ćordu krvce napojio,
Već je vr'jeme da tvoju prolivaš."
Onda viknu Osman Samardžija:
„Dragi care, mili gospodare,
Ne pogubi Kostreš-harambaše,
Ja sam s njime bio u Timani,
Kad su mene tebi opanjkali,
Brez promjene sedam godin' dana;
L'jepo mi je kod Kostreša bilo,
I s njime sam vjeru utvrdio,
Da ga junak ja izdati ne ću.
Kad tvoj ferman na Hrnjicu dojde,
Pozvo me je od Kladuše Mujo,
Da mu štogod od Kostreša kažem.
Meni mučno kazivati biše
I pogazit vjeru utvrgjenu.
Sjedoše mi s tobom popr'jećivat,
Ja se, care, tebe poplašio —
I izdadoh Kostreš-harambašu;
Da ne budem vjeru pogazio,
Ti ga, care, ne bi ni vidio.
Nek svjedoče turske poglavice,
Je l' ovako, kako tebi kažem?"
Onda više budalina Tale —
Iza vrata k caru pogrampao,
Od njega se care poplašio —
Tale caru r'ječi besjedio:
„Istina je, moj predragi care,
Što ti kaže Osman Samardžija,
Jer je Kostreš od nas junak bolji:
Sviju nas je na mejdan pozvao,
Svim na izred povezao ruke,
Povezo nas za jelike tanke —
Mogo nas je sviju pogubiti:
Već te molim, moj čestiti care!
Nemoj njega, care, pogubiti,
Jer je junak Kostreš harambaša,
Veći junak, nego ti ga kažu;
Jazuk ga je, care, pogubiti.
Vrzi njega svojim serašćerom,
Ne će tebi učinit prevare,
Ni junačke vjere pogaziti."
Odmah care tomu gotov biše,
Pak upita mladih krajišnika:
„Možel'mo se njemu povjerovat?
Je l' istina, kako Tale kaže?"
Svi rekoše iza svega glasa:
„Istina je, care gospodare,
Ne će Kostreš učinit prevare,
Ni junačke vjere pogaziti, —
Jer je Kostreš junak na mejdanu,
Voli svoju glavu izgubiti."
Kad ih care razumio biše,
Prima njega za svog serašćera,
Rad hatara Osman-Samardžića.
I svima je vrlo drago bilo,
B'jele njemu odr'ješiše ruke,
Pak mu care besjedio r'ječi:
„Tvoju jesam poklonio glavu
Rad junaštva i mejdana tvoga;
Nemoj meni hinle učiniti,
Ni junačke vjere pogaziti:
Do sad jesi bio harambaša,
A od sad ćeš biti buljuk-baša;
Daću tebi pusat i od'jelo
I velika konja od mejdana;
Poslaću te Romani planini,
I još s tobom pet stotin' junaka,
Čuvaćeš mi klanca od Arapa.
Arapi su meni dodijali,
Sve su moje grade zatvorili."
Kad je Kostreš razumio r'ječi,
Carevu je poljubio ruku:
„Ne ću tebi učiniti krivde
Ni junačke vjere pogaziti —
Vjeran ću ti biti buljuk-baša."

Kada ga je care razumio,
Odmah care iznosi darove,
I Kostrešu sve od'jelo daje,
Sve od srme i od suha zlata,
I daje mu demiškinju ćordu,
I dade mu konja od mejdana;
Sve mu daje, što je obećao,
I ako mu bude od potrebe,
Silne vojske, koliko mu drago;
Krajišnicim od zlata čelenke
I velike agaluke daje;
Ne će Tale od zlata čelenke,
Ne će Tale sebi agaluka,
Već od cara ferman zaiskao:
„Nek je s mirom nama četovati,
Od murtata naših krajišnika."
I još baci od kulaša torbu:
„Uspi meni gotovine blaga,
Nek s' imamo za što napit vina,
Doka Tale u Krajinu dogje."
Na tomu se care nasmijao,
I dade mu, ne odreče r'ječi,
I nasu mu u zobnicu blaga:
„Hajde, Tale, u sto dobrih časa!"
Poletiše age krajišnici
I carevu poljubiše ruku.
Otolen se natrag povratiše,
I na dobre konje uzjašiše,
I progjoše mladi krajišnici
Sve kroz Stambol konje igrajući,
A za njima Tale kasajući,
Sve iz torbe pare prosipljući.
Dok izajde Tale iz Stambola,
Ne iznese pare ni dinara;
Tale kara pod sobom kulaša.
I dogjoše zdravo u Krajinu,
Smijući se Tali i kulašu. —
Osta Kostreš u Stambolu gradu
I postade carski buljuk-baša. —
Ova pjesma junacima dika.

Jukić-Martić.

Pašić Halil aga.

Čogor kuca Pašić Halil-age,
Čogor mu se čuje na Doljane.
Još da nije Jeline planine,
Čulo bi se vrelu na Cetine.
Sitno kuca Pašić Halil aga,
A sve piva, vesela mu majka:
„Ko će meni haber donijeti,
Da je moja prebolila Gjulsa,
Dao bi mu hiljadu dukata."
U to doba siv-zelen sokole.
Njega pita Pašić Halil aga:
„A Boga ti, siv-zelen sokole,
Kako mi je Mujagina Gjulsa?"
Njemu veli siv-zelen sokole:
„Da si zdravo, Pašić Halil aga,
Davno ti je preminula Gjulsa!"
Kad to čuo Pašić Halil aga,
Udari se rukom po koljenu,
Mor mu čoha puče na koljenu,
Muhur-prsten na dvoje, na troje;
Pa čogorom o tle udario:
„Moj čogore, pust mi ostanuo,
Kao gjergjef Mujagine Gjulse!"
Pa kalpakom o tle udario:
„Moj kalpače, pust mi ostanuo,
Kao fesić Mujagine Gjulse!"
Pa je ćurkom o tle udario:
„A moj ćurče, pust mi ostanuo,

Kao diba Mujagine Gjulse!“
Za godinu ata ne uzjaha,
A za drugu ćurka ne pregrnu,
A za treću kalpak ne ustače.
Govori mu ostarjela majka:
„A moj sine, Pašić Halil aga,
Hajd uzjaši ata golemoga,
A pregrni ćurka velikoga,
Još ustakni kalpak i čelenke.
Ja sam čula i ljudi mi kažu,
Da imade u Alage Fata,
I livša je i viša od Gjulse,
I boljeg je soja i plemena,
I više je ruha sakupila.“
Njojzi veli Pašić Halil aga:
„Progji me se, mila moja majko,
I ja znadem Alaginu Fatu,
Još je livša, nego što je kažu,
Ali nije mome srcu draga,
Kao što je Mujagina Gjulsa.“
Pa eto ga u zelenu bašču,
Primiče se tankoj sevlijici:
„Sevlijice, sevli ti si boja,
Tako bješe sevli Gjulsa moja!“
Primiče se rumenoj ružici:
„Ružičice, rumena ti li si,
Tako bješe Mujagina Gjulsa,
Tako bješe, al je više nema!
Ružičice, ja ti viru dajem:
Da se drugom oženiti ne ću,
I umriću, drugu uzet ne ću.“
Za njim mila pristanula majka,
„A moj sine, Pašić Halil aga,
Haram tebi materino mliko,
Ako ne ćeš poslušati majku.
Hajd uzjaši ata golemoga,
I prigrni ćurka velikoga,
Još ustakni kalpak i čelenke;
Pa povedi sa sobom subaše,
Niz Tarače pokupi harače,
Niz Cetine kupi desetine,
Niz Doljane poćeraj tovare,
U Alage konak učinite,
Tu ćeš vidit Alaginu Fatu.
Sutra sviće petak, džuma podne,
Otić će joj u džamiju babo,
Fatin babo i dvije amidže.“
Halil aga poslušao majku,
Pa ustače kalpak i čelenke,
A pregrnu ćurka velikoga,
I uzjaha ata golemoga,
Pa sa sobom povede subaše,
Niz Tarače pokupi harače,
Niz Cetine kupi desetine,
Niz Doljane poćera tovare,
Uprav bilu Alaginu dvoru;
U dvoru ih lipo dočekaše.
Kad u jutro petak osvanuo,
Malo vrime podne zaučilo,
Ode Fatin u džamiju babo,
Fatin babo i dvije amidže,
Sama osta lijepa Fatima
Sa svojijem tankim robinjama.
Poručuje Pašić Halil aga:
„Mogu l' vidit Fatimu divojku?“
Fata sprema tananu robinju,
Pa kazuje Pašić Halil-agi:
„Čekaj malo, Pašić Halil aga,
Sad ćeš vidit našu gospojicu.“
Da je kome bilo pogledatí,
Kad se poče Fata opravljati:
Jedno tilo, a tri su odila,
Jedna glava, a tri istifana,
Na vrh glave fesić od kadife,
Na fesiću grana od elmasa,
Valja grana hiljadu dukata;

Kudgod Fata glavu okretaše,
Na sve strane sunce udaraše.
Jedne uši, a troje mengjuše:
Jedne su joj od jakuta plava,
Druge su joj od zumurut kama,
A treće su od dragog kamena.
Jedno grlo — četiri gjerdana:
Prvi joj je od krmzi merdžana,
Drugi joj je od bila bisera,
Treći joj je od jakuta plava,
A četvrti od žutih dukata.
Jedne ruke — troje belenzuke:
Prve su joj izvezene zlatom,
Druge su joj u zlatu salite,
A treće su biserom kićene.
Bile ruke, tanke belenzuke,
To divojci lipo ujisaše.
Na tijelo obuče košulju,
Ja kakva je tanana košulja:
Nit je tkana, nit je opredena,
Već na zlatnu iglu opletena,
Opletena od suhoga zlata,
Potkićena sitnijem biserom.
Pod košulju gaće od kadife.
Kakve su joj gaće od kadife:
Više zlata, nego li kadife,
Do kolina izvezene zlatom,
Izvezeni vuci i bauci,
Od kolina orli i gavrani.
Ja kako su izvezeni orli:
Krilima joj bedre obavili,
E bi reko pa bi se zakleo,
Da će sada poletiti orli,
Odnijeti lijepu divojku.
Iznutra joj gaće postavljene,
Postavljene kunom i lisicom,
Kud se steže, da se ne priteže,
Da divojci ne nažulja tila.
Povrh gaća hareli dimije,
Sve u suhu zlatu izvezene,
Po dimijam izvezene guje,
U ustim im alem kamen dragi,
Kud se makne lijepa divojka,
Zijevaju izvezene guje,
Čini ti se, kao da su žive.
Po dimijam četiri kavada,
Sva četiri od suhoga zlata.
Opasa se mukademom pasom,
Na njemu je hiljadu dukata,
Krajevi mu biserom kićeni,
Pustila ih do niže kolina.
Još oblači svilene čarape,
Na čarape mestve i papuče,
Obadvoje izvezene zlatom.
Kosu splela, pa je podilila
U dvanaest sitnih pletenica,
Pod svakom je stotinu dukata;
Pa izvadi stambolsku čatiju,
Potkićenu sićanim biserom,
Njom se prekri, niz odaju pogje,
Primiče se vedru ogledalu,
Primiče se, pa se ogledava.
Mili Bože, lijepe divojke!
Oči su joj dvi morske trnine,
Valjaju joj polu bila svita;
Obrvice, morske pijavice,
Valjaju joj Šama i Misira;
Čelo joj je sitna hamajlija,
Preliva se kao žarko sunce;
Dva obraza, dva gjula rumena.
Lice joj je vridno Carigrada,
Usta su joj kutija šećera,
Prorezana parom carevicom;
Sitni zubi, dva niza bisera.
Pod grlom joj sjajna misečina.
Kad se tako opremila Fata,

Tad pošeta niz bijelu kulu,
Za njom idu četiri robinje:
Jedna nosi skute i rukave,
Druga nosi ibrišim-serdžadu,
Gdje će sisti Alagina Fata;
Treća nosi gjergjef od merdžana,
Na gjergjefu dubrovačko platno,
A u platnu igla od bilura,
A u igli svila iz Misira,
Što će vesti Alagina Fata;
A četvrta od zlata maštrafu,
U maštrafi bistra limunata,
Što će piti Alagina Fata.
Pa sigjoše u zelenu bašču,
Prostriješe ibrišim-serdžadu,
Kraj serdžade gjergjef od merdžana,
Kraj gjergjefa od zlata maštrafu
I u njojzi bistru limunatu.
Kad ulize Alagina Fata,
Stade škripa na nogam papuča,
Stade fuka dibe i kadife,
Zijevaju na okolo guje;
Stade zveka na grlu gjerdana,
Sijevaju elmas-kamenovi.
Žarko sunce na nebu stanulo,
Pa se čudi čudu nevigjenu;
Čini ti se, kao da se sunce
Zastidilo Alagine Fate.
Kad je vidje Pašić Halil aga,
Prepade se, pobići htijaše.
Njemu veli lipotica Fata:
„Ne boj mi se, Pašić Halil aga,
Nije ovo hajduk iz planine,
Već divojka, koja traži momka,
Negrijena i neobljubljena,
Kao što je Pašić Halil aga.“
Povrati se Pašić Halil aga,
Poče aga s Fatom govoriti,
U to doba kićeni svatovi
Pred bijele Alagine dvore.
Kad je Pašić pošo od matere,
Majka njemu svate pokupila,
Pa spremila Alaginu dvoru,
Da dovedu Alaginu Fatu
Za njezina jedinoga sina.
Kad svanulo i sunce granulo,
Povedoše lijepu divojku
Do bijelih Pašićevih dvora.
Kad je bilo s večer po akšamu,
Po akšamu i čak po jaciji,
Ne će aga u gjerdek divojci,
Za njim stara prestanula majka:
„Haram tebi moje mliko bilo,
Ako ne ćeš u gjerdek divojci.“
Beg je svoju poslušao majku,
Pa on ode u gjerdek divojci.
Dilber Fata stoji u budžaku,
Sva u srmi i u čistu zlatu,
Nakićena drobnijem biserom,
Sva odaja od nje odsijeva,
Kao da je sjajna misečina.
Mlide Fata, duvak će joj skidat,
Al on jamlja sadefli tamburu,
Pa on side u morsku šćemliju,
Sitno kuca, tanko popijeva,
A u svaku Gjulsu pripijeva:
„Moja Gjulse, moj očinji vidu,
Umrijeću, prebolit te ne ću!“
To izusti, pa dušicu pusti.

Kurt.

Hasan aginica.

Šta se b'jeli u gori zelenoj?
Al je snijeg, al su labudovi?
Da je snijeg, već bi okopnio,
Labudovi već bi poletjeli;
Nit je snijeg, nit su labudovi,
Nego šator age Hasan-age,
On boluje od ljutijeh rana,
Oblazi ga mati i sestrica,
A ljubovca od stida ne mogla.
Kad li mu je ranam bolje bilo,
On poruči vjernoj ljubi svojoj:
„Ne čekaj me u dvoru b'jelomu,
Ni u dvoru, ni u rodu momu.“
Kad kaduna r'ječi razumjela,
Još je jadna u toj misli stala,
Jeka stade konja oko dvora;
Tad pobježe Hasan aginica,
Da vrat lomi kuli niz pendžere;
Za njom trče dv'je ćere djevojke:
„Vrati nam se, mila majko naša!
Nije ovo babo Hasan aga,
Već daidža Pintorović beže.“
I vrati se Hasan aginica,
Ter se vješa bratu oko vrata:
„Da, moj brate, velike sramote,
Gdje me šalje od petero djece!“
Beže muči, ništa ne govori,
Već se maša u džepe svione,
I vadi joj knjigu oprošćenja,
Da uzimlje potpuno vjenčanje,
Da gre s njime majci u natrage.
Kad kaduna knjigu proučila,
Dva je sina u čelo ljubila,
A dv'je ćere u rumena lica,
A s malahnim u bešici sinkom
Od'jelit se nikako ne mogla,
Već je bratac za ruke uzeo
I jedva je s sinkom rastavio,
Ter je meće k sebi na konjica,
S njome grede dvoru bijelomu.
U rodu je malo vr'jeme stala,
Malo vr'jeme, ni nedjelju dana,
Dobra kada i od roda dobra,
Dobru kadu prose sa svih strana,
A najviše Imotski kadija.
Kaduna se bratu svome moli:
„Aj tako te ne želila, braco!
Nemoj mene davat ni za koga,
Da ne puca jadno srce moje
Gledajući sirotice svoje.“
Ali beže ništa ne hajaše,
Već nju daje Imotskom kadiji.
Još kaduna bratu se moljaše,
Da napiše listak b'jele knjige,
Da je šalje Imotskom kadiji:
„Djevojka te l'jepo pozdravljaše
A u knjizi l'jepo te moljaše:
Kad pokupiš gospodu svatove,
I kad pogješ njenom b'jelu dvoru,
Dug pokrivač nosi na djevojku,
Kada bude agi mimo dvora,
Da ne vidi sirotice svoje.“
Kad kadiji b'jela knjiga dogje,
Gospodu je svate pokupio,
Svate kupi, grede po djevojku.
Dobro svati došli do djevojke,
I zdravo se povratili s njome;
A kad bili agi mimo dvora,
Dv'je je ćerce s pendžera gledahu,
A dva sina pred nju ishogjahu,
Tere svojoj majci govorahu:
„Svrati nam se, mila majko naša,

Da mi tebe užinati damo!“
Kad to čula Hasan aginica,
Starješini svata govorila:
„Bogom brate, svata starješina!
Ustavi mi konje uza dvora,
Da darujem sirotice moje.“
Ustaviše konje uza dvora.
Svoju djecu l'jepo darovala:
Svakom sinu nože pozlaćene,
Svakoj ćeri ćohu do poljane;
A malomu u bešici sinku,
Njemu šalje uboške haljine.
A to gleda junak Hasan aga,
Pak dozivlje do dva sina svoja:
„Hod'te amo, sirotice moje!
Kad se ne će smilovati na vas
Majka vaša srca kamenoga.“
Kad to čula Hasan aginica,
B'jelim licem u zemlju udrila,
Uput se je s dušom rastavila,
Od žalosti gledajuć sirote.

Vuk, III.

Kuna Hasan aga.

U onoga Kune Hasan-age,
U njeg kažu samokove dvore,
I pred dvorom demirli kapija,
I u dvoru srebrena ćuprija,
Na čardaku ibrišim halija,
Na njoj sjedi Dževahir kaduna,
Pred njom jeste srčali bešika,
Na bešici jorgan od behara.
Ona lila sina Sejfulaha.
Za dvorom mu zelena livada,
Po njoj hoda devet paunova,
Pa za njima devet paunica,
Pa za njima devet paunčadi
I pred njima vidra vrlo mudra,
Megju njima rosna košutica.
Pred dvorom je crvena jabuka,
List joj pada oko Biograda,
A jabuke oko Banjeluke,
Miris joj se čak do cara čuje.
To začuje care gospodare,
I on posla dva ulaka mlada,
Dva ulaka, dva hitra junaka,
Po onoga Kunu Hasan-agu.
I odoše dva ulaka mlada,
Birden došli Hasan-age dvoru,
Oni viču Kunu Hasan-agu:
„Hajde, aga, tebe sultan zove!“
To je aga jedva dočekao,
Pa on skače na noge lagane,
Pa izagje na mermer-avliju,
A mlagji mu gjogu izvedoše.
On uzjaha debela gjogata,
Pa on ode ka Stambolu gradu.
Kad je bio kroz Stambol bijeli,
Tiho jaše, a prida se gleda.
On ne gleda ni tamo ni amo,
Veće gjogi izmegju očiju.
Kad je došo do carskih saraja,
Sjaha s konja, gdje i car sjahuje,
Čizme skida, gdjeno i car skida,
Pa unigje sultan-padišahu,
Pa on caru božji selam viknu,
Sultan mu je selam prihvatio.
Dogje, progje, pa kod cara sjede;
Odmah pita sultan padišahu:
„E vjere ti, Kuna Hasan aga,

Je l' istina, što ljudi govore,
Da s' u tebe samokovi dvori
I pred dvorom demirli kapija
I u dvoru srebrena ćuprija,
Na čardaku ibrišim halija,
Na njoj sjedi Dževahir kaduna,
Pred njom jeste srčali bešika,
Na bešici jorgan od behara,
Ona lila sina Sejfulaha,
I za dvorom zelena livada,
Po njoj hoda devet paunova,
Pa za njima devet paunica,
Pa za njima devet paunčadi,
I pred njima vidra vrlo mudra,
Megju njima rosna košutica.
Pred dvorom ti crvena jabuka,
List joj pada oko Biograda,
A jabuke oko Banjeluke,
Miris joj se do Stambola čuje?"
Govorio Kuna Hasan aga:
„Istina je, sultan-padišahu,
Istina je, što ti ljudi kažu.
Što mi hoda devet paunova,
Ono mi je do devet sinova,
A što jeste devet paunica,
Ono mi je devet nevjestica,
Što je s njima devet paunčadi,
Ono mi je devet unučadi;
I pred njima vidra vrlo mudra,
Ono mi je seka udovica;
A što kažu rosna košutica,
Ono mi je šćerca jedinica."
Kad to čuo care gospodare,
I on reče Kuni Hasan-agi:
„Hodi vamo, Kuna Hasan aga.
Hodi vamo, poklon šćercu meni!"
To je aga jedva dočekao,
Pokloni je, ni r'ječi ne reče.

Behar, II.

Jedinak u majke.

Rano vojska pokraj Save pala,
Rano pala, rano pozaspala;
Al ne spava pašin delibaša,
Plaho ga je zubak zabolio.
Kad je bilo oko pola noći,
Vila vilu iz vode doziva,
Treća joj se iz gore odziva:
„Šta je, vilo, šta je, posestrimo?"
„Evo danas devet godinica,
Kako smo se mlade posestrile,
Još se nismo, seke, darovale;
Noćas ću vas, seke, darovati:
Eno vojska pokraj Save pala
I u vojsci jedini u majke,
A pod njime vranac bez biljege,
Nije njega majka sačuvala
Od ujamka i od ureznika."
Mnidijaše, da niko ne čuje,
Sve to čuje pašin delibaša.
Kad je bilo sutra po sabahu,
On otide paši pred čadore,
Pa mu kaza, kako no je bilo.
Paša pusti dva lahka ulaka
Nek dovedu jedinog u majke,
Prepade se jedini u majke.
Kad je bio paši pred čadore,
Paša m' kaza sve, kako je bilo,
Pa mu dade enam-hamajliju,
I dade mu sablju dimiskiju,
Pa mu veli paša pod čadorom:

„Kad budemo sutra preko Save,
Staće t' vranac, žalosna ti majka,
Obnesi ga enam-hamajlijom,
A okruži sabljom demiskijom,
Udri konja čizmom i mamuzom."
Iza toga malo i ne progje,
Stade vojska Savu prelaziti.
Sva je vojska Savu prebrodila,
Al ne more jedini u majke,
Jer mu vranac stoji nasred Save.
Kad to vidje paša Ali paša,
Doviknuo jedinom u majke:
„Obnesi ga enam-hamajlijom,
A okruži sabljom demiskijom,
Udri njega čizmom i mamuzom."
Kad to čuo jedini u majke,
Kad je čuo, šta mu paša veli,
Obnese ga enam-hamajlijom,
A okruži sabljom demiskijom,
Udari ga čizmom i mamuzom.
Ciknu vranac kao ljuta guja,
Pa iskoči Savi na obalu,
Na nogama vilu iznosio.
Ona bješe kose omotala
Oko nogu vrancu bez biljege.
Uze vilu jedini u majke,
Uze vilu, pa je paši dade.

Behar, II.

Ljepotica Fata.

Dva se dana zajedno godila:
Jurjev danak i hadžilar bajram,
Tome mi se svako radovaše,
A najviše jedina u majke.
Ona veze bajramu košulju,
Ona veze, a majka je kune:
„Navezla je, ne izderala je!"
To djevojci vrlo mučno bilo,
Od jada je zaboljela glava,
Od žalosti i srce i glava.
Na gjergjef je glavu naslonila,
Na gjergjefu sanak boravila,
Na san joj je Azrail izašo
I na snu joj tiho besjedio:
„Ne kup' ruha, lijepa djevojko,
Ne kup' ruha, ne vezi čeiza,
Ja sam tebi ruho sakupio,
I bijele dvore načinio,
Samo n'jesam pendžer ostavio."
Prepade se lijepa djevojka,
Iza sna je na noge skočila.
Ona ode na visoku kulu,
Pa izigje na gornje čardake,
I otvara bojali sanduke
I povadi b'jelo ruho svoje,
Snese ruho na mermer-avliju.
Svome ruhu živu vatru dade,
Sva se svila pod oblake vija,
A zlato se u topove zbija,
Sam' ostavi jagluk od behara,
Ona trči niz polje široko
I dotrča Drini na obalu,
Triput ona Drinu posestrila:
„Drino vodo, po Bogu sestrice,
Ne nosi me plaho po dubini,
Već me nosi krajem po pličini!
Nemoj meni kose zamrsiti,
Ni bijelo lice nagrditi!
Nosi mene u to sinje more,
Sinje more pred Mehine dvore,

Ne bi l' mene Meho uhvatio."
Sveza oči jaglukom behara,
Sveza oči pa u Drinu skoči.
Voda bješe, ali znadijaše:
Ne nosi je plaho po dubini,
Već je nosi krajem po pličini.
Ne šće njojzi kose zamrsiti,
Ni bijelo lice nagrditi,
Neg je nosi u to sinje more,
Sinje more pred Mehine dvore,
I tu njojzi dobra sreća bila:
Uranio gongje Mehmed beže,
Uranio avdest uzimati.
Dade mu se nešto pogledati,
Pogledati u to sinje more,
Kad u moru ugleda djevojku.
Čim ugleda gongje Mehmed beže,
On poteče na to sinje more.
Poljem trči, pojas raspasuje,
Moru dogje, mor-dolamu skide
I zapliva u to sinje more
I uhvati ljepoticu Fatu.
Izvadi je moru na obalu,
Al djevojka jošte u životu.
On govori ljepotici Fati:
„Moreš znati, da ćeš preboljeti,
Da ja tražim po moru berbera,
Da kupujem po dukat mehlema?"
Progovara ljepotica Fata:
„Moj dragane, beže Mehmed beže,
Mogu znati, preboljeti ne ću,
Ti ne traži po moru berbera,
I ne kupuj po dukat mehlema."
To izusti, a dušicu pusti,
I umrije, žalosna joj majka!
Govorio gongje Mehmed beže:
„Bog ubio ribu brodarkinju,
Što je Fati lice nagrdila,
Pa mi nije Fata preboljela."

Behar, II.

Jovan begovica.

Obudovi Jovan begovica;
Puno mahla, a malo evlada —
Sam joj Risto od četrjest dana.
Za to čuo Banoviću Šćepo,
Pa zaprosi Jovan-begovicu:
„Pogji za me, Jovan begovice!"
Al govori Jovan begovica:
„Hoćeš li se primit Riste moga,
Riste moga, kao sina svoga?"
Primiću se sina, Riste tvoga,
Riste tvoga, kao sina moga."
Govorila Jovan begovica:
„Kupi svate, Banoviću Šćepo,
Pa ih vodi dvoru bijelome!"
Kada Šćepo r'ječi razumio,
On sakupi gospodu svatove,
Pak ih vodi Jovan-bega dvoru:
Sve svatove u nove ahare,
Vrane konje u nove podrume.
Tri bijela dana predanili;
Opremi se Jovan begovica,
Tri tovara natovari blaga —
I odoše gospoda svatovi,
Odvedoše Jovan-begovicu.
Kad su bili na prvom konaku,
Govori joj Banoviću Šćepo:
„Baci Ristu, Jovan begovice,
Baci Ristu u zelenu travu!"

Ona muči, ništa ne govori,
Već proljeva suze niz obraze.
Tu su oni noćcu prenoćili.
Kad u jutro bio dan osvanu,
Ali Šćepo konja razigrava,
Do svoje ga ljube doigrava,
Pa govori Jovan-begovici:
„Baci Ristu u zelenu travu;
Ako li ga ti baciti ne ćeš,
Živoj ću ti oči izvaditi."
Ona vadi od zlata gajtane,
Pa ih veže od jele do jele;
Sveza Risti od zlata ljuljačku,
Zavi Ristu u zlatnu mahramu,
Zaljulja ga i dva i tri puta:
„Nini, Risto, žalosna ti majka!
Kada puhne vjetar sa planina,
Ti ćeš mislit, da te ljulja majka;
Kad zapjeva ptica u gorici,
Ti ćeš mislit, da ti pjeva majka;
Kad iz neba rosa kiša pane,
Ti ćeš mislit, da te doji majka."
Tu je ona Ristu ostavila.
Kad su bili na drugom konaku,
Molila se Jovan begovica:
„Pusti mene, Banoviću Šćepo,
Da ja vidim Ristu, sina svoga!"
Puščio je Banoviću Šćepo,
Puščio je u goru zelenu.
Kad je došla u goru zelenu,
Al joj vile Ristu rastrgnule.
Kad to vidje Jovan begovica,
Doli pade, gori ne ustade,
Od žalosti Bogu dušu dade.

Jukić: Bos. prijatelj, III.

II.

Djevojka i sunce.

Devojka se suncu protivila:
„Jarko sunce, lepša sam od tebe,
I od tebe i od brata tvoga,
Od tvog brata, sjajnoga meseca,
Od sestrice zvezde preodnice,
Što preodi preko vedra neba,
Kao pastir pred belim ovcama.“
Jarko sunce Bogu tužbu dalo:
„Što ću, Bože, s prokletom devojkom?“

A Bog suncu tijo odgovara:
„Jarko sunce, moje čedo drago!
Bud veselo, ne budi ljutito,
Lasno ćemo s prokletom devojkom:
Ti zasijaj, preplani joj lice,
A ja ću joj udu sreću dati,
Udu sreću, sve sitne devere,
Zlu svekrvu, a svekra gorega;
Setiće se, kom se protivila.“

Vuk, I.

Blizanci prirode.

Vijer prosi u juga djevojku,
Vijer prosi, a jug se ponosi.
Tu su mi se vjetri zavadili
A studene vode pomutile,
Do jednoga Jovina bunara,
Gdje mi sjedi vijernica ljuba.
Na krilu joj tri blizanca sina:
Jednom ime: kiša divti-kiša,
Drugom ime: sjajna mjesečina,
A trećemu: na istoku sunce.
Govorila kiša divti-kiša:
„Svašta mi se obraduje, majko,
A najviše lijepa šenica.“
Govorila sjajna mjesečina:
„Svašta mi se obraduje, majko,
A najviše u putu putniče.“
Govorilo na istoku sunce:
„Svašta mi se obraduje, majko,
A najviše mloga sirotinja.
Svakoga ću, mati, ogrijati,
Ali ne ću onoga junaka,
Koji skudi lijepu djevojku.“

Petranović, I.

Djevojka i delija.

Br'jegom šeće gizdava djevojka
I za sobom golubove javi.
Susreo je okovan delija
Okovanih nogu do koljena
I bijelih ruku do ramena.
I govori okovan delija:
„Boga tebi, gizdava djevojko,
S čim ti tvoje golubove hraniš?
S čim ih hraniš i s čime ih pojiš?“
I govori gizdava djevojka:
„Biser krunim, golubove hranim,
Suze ronim, golubove pojim.“

Petranović, I.

Tri su tice...

(Kajkavska.)

Tri su tice morje preletele:
Prva nosi zdravlje i veselje,
Druga nosi grozdek od lozice,
Trejta nosi lacu od šenice.

Dragi Bože, da bi ova tica,
Koja nosi zdravlje i veselje,
Ostala pri nas:
Naše selo zdravo i veselo!

Dragi Bože, da bi ova tica,
Koja nosi grozdek od lozice,
Ostala pri nas:
Da bi gora dobro obrodila,
Saka loza vinca pol vederca!

Dragi Bože, da bi ova tica,
Koja nosi lacu od šenice,
Ostala pri nas:
Da bi pole dobro obrodilo,
Saka laca dala pol vaganca:
Naše selo zdravo i veselo!

Žedna djevojka.

(Kajkavska.)

Tri su ftice goru preletele,
Na toj gori dr'jevca ni kamenca,
Samo jeden javorek zeleni.
Pod njim sedi djevojčica mlada,
Svilu prede na zlato vretence.
E joj mi je žegja dodihala,
Išla ona hladne vode iskat,
Našla ona zdenca jograjenca.

Klekne ona, da če vodu piti,
Krikne, vikne junak iz planine:
„Ne pij vode, Rožica djevojka,
Ovog zdenca vile jogradile!“
„Ak su vile zdenca jogradile,
N'jesu vile vodu ostvarile.“
Klekne ona, da če vodu piti,
Kad napila, postala je vila.

R. Plohl Herdvigov, III.

Predi, momo, darove!

Pasla moma jelenke,
Na vodu ih navraća;
Jelenci joj pregjoše,
Al ne može ta moma.
Osvrte se jelenak,
Uze momu na roge,
Pak je hita na br'jege.
Gdje je moma padnula,
Tu je rasla brekinja,
K njoj dohode čobani,
Posjekoše brekinju,
Od nje prave svirale,
U svirale govore:
„Predi, momo, darove.“

Vuk, I.

Angja kapidžija.

Visoko se soko vije,
Još su viša gradu vrata;
Angja im je kapidžija:
Suncem glavu povezala,
Mesecom se opasala,
A zvezdama nakitila.

Vuk, I.

Gojenje vite jele.

Ja usadih vitu jelu
U kamenu u grohotu,
I dva lista miloduha,
Jedan stručak bosijoka,
Jedan prutac vite loze.
Progje ljeto, ne obigjoh,
Progje drugo, ne otidoh,
Dogje treće, nakanih se.
Pristupit se ne mogaše
Od visine vite jele,
Od treptanja miloduha
I dva struka bosioka,
Od širine slatke loze;
Iz stabla joj voda teče,
Iz njedara pčele lete,
A u vrhu vino teče:

Kupi pčele djevojčica
Za kavadom u njedarca,
Vino ljeva u gjerdane,
Miloduhom soluf kiti,
A bosjoka kitu bere,
Čim da zlato dvore mete.

Vuk, I.

Majka i sin.

Ivo majku po gjul-bašči voda,
Dovodi je mrkoj trnjinici:
„Vidiš, majko, mrke trnjinice!
Onake su oči u djevojke,
U djevojke a u moje, majko!"
„Neka, sine, sugjena ti bila!"
„I ti, majko, puno živa bila!"
Dovodi je krinu bijelome:
„Vidiš, majko, krina bijeloga!
Ovako je lice u djevojke,
U djevojke a u moje, majko!"
„Neka, sine, sugjena ti bila!"
„I ti, majko, puno živa bila!"
Dovodi je vinovoj lozici:
„Vidiš, majko, vinove lozice!"
Onake su ruke u djevojke,
U djevojke a u moje, majko!"
„Neka, sine, sugjena ti bila!"
„I ti, majko, puno živa bila!"

Petranović, I.

Majčin savjet.

Majka Pavla od volova zvala:
„Odi, Pavle, u kol' djevojaka,
Ti se hvataj, do koje ti drago,
Ti ne gledaj zlata oko vrata;
Tugja braća zlato sakovala.
Ti ne gledaj skute ni rukave,
Seje su joj navezle rukave,
A majka joj skute dodržala;
Nit joj gledaj kita ni majita,
Već joj gledaj oda i pogleda,
I gledaj joj ćudi djevojačke
I u kući suda vodenoga —
Raste li mu za obručom trava."

P. Mirković.

Jedina u majke.

Zasijala jasna mjesečina,
Po njoj šeće momče i divojče,
Al divojka viša od junaka.
Njojzi veli momče neženjeno:
„O Boga ti, gizdava divojko!
Il si rasla bora gledajući,
Il jablana, drva visokoga,
Il oraha lista širokoga,
Il si bila jedina u majke?"
Njemu veli gizdava divojka:
„A Boga mi, momče neženjeno!
Nisam rasla bora gledajući,

Ni jablana drva visokoga,
Ni oraha lišća širokoga,
Već sam bila jedina u majke,
Plaho me je majka milovala:
Rano me je u ložnicu slala,
Kasno me je iz ložnice zvala.
Kad ustanem iz mehka dušeka,
Šerbetom bi mene napojila,
Rumenom me ružom utirala,
A mlijekom mene umivala;
Ručala sam, kad sam gladna bila,
Večerala, kada god sam htila."

Behar, II.

Kćerka ide u tugje selo.

(Čakavska.)

Kada se hćerčica
Od majke diljaše,
Njima se obima
Serce rascipljaše:
„Ne pitam te, majko,
Blaga ni bogastva,
Neg te pitam, majko,
Blagoslova tvoga.
Blagoslovi, majko,
Tvoju hćercu milu,
Kâ te sad ostavlja."
„Hodi s Bogom, vilo,
Dobar put ti Bog daj!
Kada prideš, hćerko,
V ono tugje selo,
Ti ćeš se nasmijat,
Al ne ćeš veselo,
Kada sedeš za stol
S tvojim milim drugom,
Otert ćeš si oči
Svojim belim ruhom!"

Naša Sloga.

Beg-Emina i Fatima.

Kakva huka iz daleka:
Il carević vojsku vodi,
Ili pašić konje poji?
Nit carević vojsku vodi,
Niti pašić konje poji,
Već se voda pomutila,
Dvije seke zanijela:
Beg-Eminu i Fatimu.
Beg-Emina isplivala,
A Fatima potonula.
Tonujuć je govorila:
„Beg-Emina, seko moja,
Nemoj kazat miloj majci,
Da sam mlada potonula,
Već ti kaži miloj majci,
Da sam se ja preudala:
Sitan pisak — svati moji,
Jablanovi — diverovi,
A ribice — jengjijice,
Bistra voda — drakče moje."

Kurt.

Morić majka.

Sve Moriće pohvataše
I u grad ih odvedoše
I pare im otimaše.
Za njim leti Morić majka,
Ljuto plače, kosu guli.
Kad je prošla kroz Alače,
Sve Alače rasplakala,
Kad je prošla kroz Kovače,
Sve Kovače rasplakala.
Kad je prošla ispod Barca,
Sve je Barce razdrmala.
Skupiše se mladi Barci
I Moriće izbaviše,
Morić-majku utješiše.

Nikola Tordinac.

Tugja majka.

Igrali se vrani konji
Kraj Morave na obali;
Megju sobom govorili:
„Daj nam, Bože, vojevati,
A Morave ne broditi;
Morava je plaovita:
Sinoć momka zanijela,
A jutros ga na breg baca.
Da j' u momka svoja majka,
Za dan bi mu glase čula,
A za drugi razabrala,
A za treći na grob došla;
Al j' ú momka tugja majka:
Za godinu glase čula,
A za drugu razabrala,
A za treću na grob došla;
Al po grobu trava raste:
Detelina do kolena;
Po njoj pasu dva pauna
I dve tice paunice
I četvoro paunčadi;
Devojka im čobanica,
Na njoj kratka kabanica
I srebrna tkaničica.

Vuk, I.

Najveća je žalost za bratom.

Sunce zagje za Neven za goru,
Junaci se iz mora izvoze,
Brojila ih mlada Gjurgjevica,
Sve junake na broj nabrojila,
Do tri njena dobra ne nabroji:
Prvo dobro Gjurgja gospodara,
Drugo dobro ručnoga gjevera,
Treće dobro brata rogjenoga.
Za Gjurgjem je kosu odrezala,
Za gjeverom lice izgrdila,
A za bratom oči izvadila,
Kosu reže, kosa opet raste;
Lice grdi, a lice izrasta;
Ali oči ne mogu izrasti,
Niti srce za bratom rogjenim.

Vuk, I.

Djevojka timari konje bratove.

Oj Jeleno, oj goro zelena!
Nit Jelena, ni gora zelena,
Već je ono livada zelena,
Nit košena, nit je opašena,
Već je žela lijepa divojka
Bilom rukom i srebrenim srpom.
Što nažela, to konjima dala:
„Jite, pijte, konji brata moga!
Ujtro ćemo rano putovati
Preko polja, polje je široko,
Preko vode, voda je duboka,
Preko gore, gora je visoka.“

Marjanović.

Sirota cara umolila.

Boga moli sirota djevojka:
„Daj mi, Bože, krila sokolova,
Dugovide oči labudove
I šarena perja paunova
I dugačke noge ko u orla,
Da poletim stojnu Carigradu,
A na dvore cara od Stambola,
Da ja vidim, štono care radi.“
Boga moli, umolila ga je,
Te poleće u Stambolu gradu,
Na dvoru je caru počinula,
Vila mu se oko b'jela dvora,
Oko dvora i oko pendžera,
Sve slušala, što care govori.
Kad vidjela zgodu i priliku,
Ulećela caru u dvorove,
Te sultanu u krilo panula;
Klanja mu se i u ruke ljubi,
Te ga moli, ovako govori:
„Sultan care, zemlje gospodare!
Pušti mene brata iz tamnice,
Dvoriću te devet godin' dana.“
Na curu se sultan smilovao,
Te joj pušta brata iz tamnice,
Otpušti ih dvoru bijelome.

Vuk, VI.

Tužna sestrica.

Dva mlada junaka z boja su jahala,
Oni mi se jesu skupa zgovarali:
„Teško ćemo mi dva Solun grad objahat,
A još ćemo težje selo solunačko.“
Na selu mi ga nî nigdi ter nikogar,
Nego jedna sama mlada divojčica,
Ona sama sidi na zelenom zdencu.
Zaprosil je junak te hladne vodice.
Ona s jednom rukom vodicu davala,

S otom drugom si je suzice brisala.
„Čto mi se ga plačeš, mlada divojčica?
Poznavaš li mene, mladoga junaka,
Ali mi poznavaš mladoga konjica?“
„Ne poznavam tebe, mladoga junaka,
Poznavam konjica Ive, brata moga.“
„Povij nam, divojko, po čemu ga poznaš?“
„Dobro ga ja poznam po zlatnom strumenku;
Mnogi krat ga jesam z krilca nakrmila,
Z krilca nakrmila, z vedra napojila.“

Fr. Kurelac.

Smilje i djevojka.

Djevojčica smilje brala,
Smilje beruć govorila:
„L'jepo li si, smilje cv'ječe,
Pa kak l'jepo, tak i srećno;
Jer se lako ne otrunjaš
S tvoga drška tanušnoga!“
Njojzi smilje odgovara:
„Ti si ljepša i srećnija,
Tako mlada ko naranča;
Veselje ti čelo gladi,
Po licu ti ruže cvatu,
U očim ti zv'jezde trepte,
Ljubica t' se s usna smije,
Kroz grlo ti golub guče,
Po prsim ti i po vratu
B'jelo cv'ječe l'jera sjaje,
Jela ti se stasu klanja,
Drhću prsi od ljubavi,
Pliva srce u radosti;
A dušica djevojačka
Nit ti vene, nit ti sahne,
Dokle čuvaš, dokle bdiješ,
Da se u nju ne zakopa
Ljuta zmija otrovnica,
Te ne svije gn'jezdo svoje
I izgrize cv'ječe tvoje.“

Srpska djevojka.

U Milice duge trepavice,
Pokrile joj rumen-jagodice,
Jagodice i bijelo lice.

Ja je gledah tri godine dana;
Ne mogoh joj oči sagledati,
Crne oči ni bijelo lice;
Već sakupih kolo djevojaka
I u kolu Milicu djevojku,
Ne bi li joj oči sagledao.

Kada kolo na travi igraše,
Bješe vedro, pa se naoblači,
Po oblaku zas'jevaše munje.

Sve djevojke k nebu pogledaše,
Al ne gleda Milica djevojka,
Već preda se u zelenu travu.

Djevojke joj tiho govoriše:
„Oj Milice, naša drugarice!
Il si luda, il odviše mudra?
Što sve gledaš u zelenu travu,
A ne gledaš s nama u oblake,
Gdje se munje viju po oblaku?“

Al govori Milica djevojka:
„Nit sam luda, nit odviše mudra,
Nit sam vila, da zbijam oblake,
Već djevojka, da gleda preda se.“

Vuk, I.

Želja djevojčina.

Da sam jadna studena vodica,
Ja bi znala, gdi bi izvirala:
Izvirala b' dragu pod pendžerom,
Gdi se dragi svlači i oblači,
Ne bi l' me se dragi napojio,
Ne bi li me na srcu nosio.

Vuk, I.

Izgledanje dragoga.

Vjetar piri, ruzmarin miriše,
Čini mi se, da moj ide dragi!
Da ja znadem, otkuda će doći,
Putem bih mu bosiljak sijala,
Stranputice rumene ružice,
Nek mi dragi po mirisu dogje,
Po mirisu, a ne po sunašcu.

Petranović, I.

Sirota djevojka.

Odlomi se grana jorgovana
I ubila tri čobana mlada.
Prvog žali majka i babajko,
Drugog žali bratac i sestrica,

A trećega niko od nikuda,
Samo jadna sirota djevojka:
Jarko sunce, rano si izišlo,
Pak me nisi još ni ogrijalo,
A veće si zašlo za oblake!

Rad šta žale djevojke momka.

Ovce pasu dva čobana mlada,
Šećer Marko i Jandrija zlato,
Pod Budimom plandište činili.
Otište se stina od Budima
I ubi mi dva čobana mlada,
Šećer-Marka i Jandriju zlato.
Žali Marka i otac i majka,
A Jandriju u selu divojke:
„Lipi Jandre, u pismi te nema!“

Marjanović.

Tužba na polje.

Ravno polje, žao mi je na te,
Gdi moj dragi otide niza te.
On ne reče: S Bogom ostaj, draga,
Već on klobuk na oči namiče,
Crne oči u zemlju obara,
Desnu ruku na srdašce meće.
Što on klobuk na oči namiče,
To on veli: S Bogom ostaj, draga,
Što on oči u zemlju obara,
To on veli: Draža od očiju;
Što on ruku na srdašce meće,
To on veli: Ostavit te ne ću!

Vuk, I.

Djevojci.

Ovdje nama kažu
Momu neudatu;
Jal je vi udajte,
Jal je nama dajte,
Da je mi udamo
Za Ivana gjaka,
Popova nećaka,
Koji perom piše
Po orlovu krilu,
Te on zapisuje
Oči djevojačke
I lice junačko.

Vuk, I. (Kraljičke.)

Popu.

Mi dogjosmo ovde
Pred popove dvore.
Popovi su dvori
Borjem ogragjeni,
Borjem i javorjem;
I po njima šeta
Mlada popadija,
A za njome ide
Ćerka Singjelija,
Pak majci govori:
„Ustan, mila majko!
Te daruj kraljice:
Podaj svetlom kralju
Onog vrana konja,
Mladom barjaktaru
Barjak od ilinče,
A svetloj kraljici
Od zlata mingjuše;
A onim ostalim
Po kitu ružice,
Po drugu ljubice;
Neka su rumene
Kao i ružica,
Neka su ljubezne
Kao i ljubica."

Vuk, I. (Kraljičke.)

Starcu.

Ovdje nama kažu
Staroga vlastelja;
Kad u crkvu ide,
Žubori mu brada
Kao žuborika;
Kad iz crkve ide
Miriše mu duša
Kao ran bosiljak.

Vuk, I. (Kraljičke.)

Domaćinu.

U ovoga doma
Dobra domaćina:
Jeleni volovi,
Kaloper jarmovi,
Bosiljak palice,
Žito kao zlato.
Kralju, svetli kralju!
Divan barjaktaru!
Obrni se, pokloni se,
Poklon domaćinu!

Vuk, I. (Kraljičke.)

Kad svatovi polaze po djevojku.

Molila se mlada Petra majka
Starom svatu i vjenčanom kumu:
„Za rań' nama snahu dovedite,
U kosam joj sunca donesite,
U njedrima jasnoga mjeseca,
Da ogrije b'jele dvore naše."

Vuk, I.

Kad dolaze svatovi s djevojkom.

Durmitore, visoka planino!
Iz tebe mi tri sunca granuše:
Jedno sunce stari svat od svata,
Drugo sunce prvijenac s kumom,
Treće sunce gjever i gjevojka;
Koje sunce stari svat od svata,
To je sunce svate ogrijalo;
Koje sunce prvijenac s kumom,
To je sunce kolo ogrijalo,
Koje sunce gjever i gjevojka,
To Jovove dvore ogrijalo.

Vuk, I.

Kad dolaze muštulugdžije.

Puče puška, eto konjanika,
Puče druga, eto i drugoga,
Puče treća, eto i vojvode.

Naš vojvoda, kamo ti svatovi?
Ostali se na moru vozeći. —
Naš vojvoda, ko vozar bijaše?
Vozar beše gospogja devojka;
Sve svatove na vencu preveze,
Mladoženju na struk' ruzmarina.

Vuk, I.

Kad se opremaju svatovi.

Gotov'te se, kićeni svatovi!
Ajmo, ajmo, ne bilo uroka!
Da ranimo, da ne odocnimo,
Da ranije konak ufatimo.
Tugji ljudi — ne znamo im ćudi,
Tugja zemlja — pratioca nema;
Ko je konjik, priteži kolane,
Ko je pješak, na noge opanke,
Stari svate, opremaj svatove,
Gjeverovi lijepu gjevojku,
Pokićajte na ruke prstenje,
A na duvak kite i cvijeće!

Petranović, I.

Blagoslov roditeljski nad šćerkom.

Ajde, Maro, u sto dobrih časa,
Pratila te sreća do vijeka!
Slušaj svekra kao babu svoga,
A svekrvu kao svoju majku.
Sugjenika kao druga svoga,
Su kojijem misliš vjekovati,
A braću mu kao i rogjenu,
A sestrice kao svoje seke,
Nevjestice kao drugarice.
Bog ti, šćeri, na pomoći bio,
Tamo njima svijem ugodila,

Ko i nama, dok si u nas bila.
Pogji s Bogom u sto dobrih časa,
Čuvaj rodu poštenoga glasa!

Petranović, I.

Kad budu blizu kuće.

Raduj mi se, vojinova majko!
Ide vojno i vodi djevojku;
Do jako si pila sirotnjicu
Natrunjenu trunjem i pelenom,
Od jako ćeš piti jutrošnjicu
Natrunjenu smiljem i bosiljem.

Vuk, I.

Nesrećna djevojka.

Djevojka junaku prsten povraćala:
„Naj ti prsten, momče, moj te rod ne ljubi,
Ni otac, ni majka, ni brat, ni sestrica;
Al me nemoj, momče, na glas iznositi,
Jer sam ja sirota nesretna djevojka:
Ja bosiljak sijem, meni pelin niče —
Oj pelin pelinče, moje gorko cv'jeće!
Tobom će se moji svati nakititi,
Kad me stanu tužnu do groba nositi.“

Vuk, I.

Dva slavuja.

Dva slavuja svu noć prepjevaše
Na pendžeru prošene djevojke,
Pitala ih prošena djevojka:
„Oj Boga vam, dva slavuja mlada!
Il ste braća, ili bratučedi?“
Al govore dva slavuja mlada:

„Nit smo braća, niti bratučedi,
Već dva druga iz zelena luga;
Imali smo i trećega druga,
Imali smo, pa ga izgubili,
I čuli smo, da se oženio,
Pa idemo, da snahu vidimo;
Nosimo joj od zlata preslicu,
Na preslici misirsko povjesmo."

Vuk, I.

Ljubavni rastanak.

Dva cvijeta u bostanu rasla:
Plavi zumbul i zelena kada.
Plavi zumbul ode na Doljane,
Osta kada u bostanu sama.
Poručuje zumbul sa Doljana:
„Dušo moja, u bostanu kado!
Kako ti je u bostanu samoj?"
Odgovara iz bostana kada:
„Što je nebo, da je list artije,
Što je gora, da su kalemovi,
Što je more, da je crn murećep;
Pak da pišem tri godine dana,
Ne bi mojih ispisala jada."

Vuk, I.

Smrt drage i dragoga.

Dva se draga vrlo milovala,
Na jednoj se vodi umivala,
O jedan se peškir otirala.
Jedno ljeto niko ih ne znade,
Drugo ljeto svatko ih saznade;
Saznade ih i otac i majka.
Majka neda, da se dragi ljube,

Već rastavi i milo i drago.
Dragi dragoj po zv'jezdi poruči:
„Umri, draga, dockan u subotu,
Ja ću junak rano u nedjelju.“
Što rekoše, to i učiniše:
Draga umre dockan u subotu,
Dragi umre rano u nedjelju.
Ukopaše jedno do drugoga,
Kroz zemlju im ruke sastaviše,
A u ruke zelene jabuke.
Malo vr'jeme za tim postajalo:
Više dragog zelen bor izraste,
A viš drage rumena ružica,
Pa se vije ruža oko bora,
Kao svila oko kite smilja.

Vuk, I.

Udaja na daleko.

Pod onom gorom zelenom
I pod najvišom planinom
Vrani se konji igraju,
Pod sobom jame kopaju,
Srebrna sedla lomljaju,
Zlaćene uzde trgaju,
Dalek' se putu nadaju
Po lepu Janu devojku,
A Jana sedi, te plače:
Teši je mila snašica:
„Ne plači, Jano, zaovo!
Kada su mene gledali,
Onda su višnje sagjene;
Kada su mene prosili,
Onda su višnje cvatile;
Kada su mene vodili,
Onda su višnje zobane.“

Gorom jašu . . .

Gorom jašu kićeni svatovi;
Gorica im listom progovara:
„Kud idete, kićeni svatovi,
Kud idete, kud konje vodite?
Umrla je lijepa djevojka.
Na umoru majci govorila:

„L'jepo, majko, svate dočekajte:
Sve dva i dva u dvor uvedite,
Moga dragog u moju odaju!
Sve dva i dva za sofru sjedajte,
Moga dragog s mojim milim babom!
Svakom svatu po boščaluk dajte;
Djeverovim po tri boščaluka!
A mom dragom devet boščaluka!
Kad me nije mladu obljubio,
Nek bar nosi moje boščaluke,
Nek ih nosi, neka se ponosi
I neka se mene mlade sjeća!"

Ivan Zovko.

Mare i paun.

Sjedi Mare na čardaku,
Svilu prede, zlatom veze,
S paunom se razgovara:
„O paunu, l'jepa ptico!
Ne budi mi gospodara,
Sama sam ga uspavala,
Sama ću ga razbuditi:
„„Ustan gori, gospodaru!
Družina te u lov zovu,
Konji su ti osedlani,
Hrti ti su u liktarim,
A sokoli pod praporcim;
Pušti hrta za lisicom,
A sokola za grlicom.""

Petranović, I.

Na rastanku.

Ali-paša u grad Mostar ujaha
I donese hati-šerif od cara,
Da se pišu svi mostarski dilberi
I aginski i begovski sinovi,
I pred njima moj dilbere najprvi;
Uvedoše mom dilberu alata,
Svezaše ga za desnoga kanata.
Kad uzjaha beg Ali-beg na ata,
Držala se virna ljuba za rahta,
Priginje se virnoj ljubi sa ata,

Pa je ljubi pod al-fesić u lice:
„Ostaj s Bogom, moja slatka sladice!“
Ona njega pod al-fesić u čelo:
„Pogji s Bogom, moj nelomljen sokole!
Kad ti budeš niz to polje široko,
Tu ćeš naći bunar vodu studenu,
U bunaru bilu grudu snijega.
Jami grudu pa je metni u njedra,
Sapni puce, nek postoji mrvice,
Raspni puce, pa pogledaj niz srce:
Kako će se ona gruda topiti,
Onako će moje srce venuti.“

Kurt.

Djevojka mami sokola.

Sivi soko doletio
Mome dvoru na pendžere,
Mati moja vidila ga,
Ali nije bila vr'jedna
Ni ufatit, ni premamit.
O sokole, moj sokole!
A da mi te ufatiti,
Zlatan bi ti kafaz plela
I biserom potkitila,
Kada ručam, da mi gučeš,
Kad večeram, da mi pjevaš,
Kada spavam djevojčica,
Da mi lice prohlagjuješ
S tvojim krilim, moj sokole!

Petranović, I.

Za goricom selo pomaleno . . .

Za goricom selo pomaleno,
Pomaleno, al je okićeno.
Kroza njga se proći ne mogaše
Od momaka i od devojaka
I od onog cveća svakojaka:
Od selena i od kalopera,
Od bosiljka i od trandovilja,
Od kadive male i velike
I od one pitome ružice.

Vuk, I.

Ovčar i djevojka.

Zaspala devojka drenku na korenku,
Otud ide stado s dva mlada ovčara,
Jedan s mirom progje, drugi ne kte s mirom;
Govori devojci: „Ustani, devojko!
Ajdemo tam dole u to zlatno polje,
Da žnjemo pšenicu, da se nadžnjevamo.
Ako me nadžanješ, daću ti ja stado;
Ako l' te nadžanjem, ljuba da si moja."
Ustade devojka, metnu srp na rame,
Odoše tam dole u to zlatno polje.
Žnjeli su pšenicu od jutra do mraka.
Za devojkom veže devet mile braće,
A za momkom veže devet mili' druga.
Devojka nažnjela trista i tri snopa,
Momak je nažnjeo dvjesta i dva snopa.
Govori devojka: „Čuješ li, čobane!
Stado da mi dadeš, ja sam te nadžnjela."
Moli se čobanin, pak joj progovara:
„Što će tebe stado s premnogim ovcama,
Kad ti trave nemaš, stado da napaseš,
A ni vodu ne znaš, stado da napojiš,
Niti lada imaš, stado da planduje?"
Govori devojka: „Čuješ li, čobane!
Ja polja imadem, stado da napasem:
Moja sitna kosa, zelena livada:
A i vode imam, stado da napojim:
Moje čarne oči, dva bistra kladenca;
Ladak će im biti moje obrvice."

Vuk, I.

Izvirala Hrvatin[1]) vodica . . .

Izvirala Hrvatin vodica,
Na vodici Ivo i Marica.
Ivo dragu i psuje i kara,

[1]) Dio starog Sarajeva na lijevoj obali Miljacke.

Da mu draga s drugim razgovara.
Marica se Ivi kunijaše:
„Nisam, dragi, života mi moga,
Života mi i moga i tvoga!“
To se Ivo vjerovati ne će.
Od jada mu govorila draga:
„Jesam, dragi, s drugim govorila;
Šta ćeš, dragi, kad sam svakom draga!
Svaki veli, da sam šećer b'jeli;
Da sam šećer, u kahvi bih bila,
Davno bi me gospoda popila.
Svaki kaže, da sam cvijet lala;
Da sam lala, u bašči bih cvala,
Ljeti cvala, zimi opadala.
Svaki veli, da sam b'jela vila;
Da sam vila, u gori bih bila,
Davno bi me gora sahranila.
Svaki veli, da sam zv'jezda sjajna;
Da sam zv'jezda, sa neba bih sjala,
Od jada bih u oblaku bila,
Što se dragi meni ne vjeruje.

Ivan Zovko.

UMJETNA PJESMA

I.

Marko Marulić.

Marulić je prvak umjetnog pjesništva hrvatskoga i za to je sav hrvatski narod proslavio svečano g. 1901. 400-godišnjicu njegovog prvog djela „Judite".

Napisao je, a što opet preveo, više djela religijoznoga i moralnoga sadržaja, kano što su: *„Život sv. Jerolima"*, *„Od naslidovanja Kristova"*, *„Nauci sv. Bernarda"*, *„Dobri nauci"*, *„Urehe duhovne"*, *„Suprot slasti od blaga"* i *„Stumačenje Kata"* (Katonovi distisi), no najviše izagje na glas kao pjesnik epskim svojim djelom *„Judita"* (Libar Marka Marulića Splićanina, u kom se uzdrži istorija sv. udovice Judit u versih harvatski složena) u šest pjevanja i *„Istorijom od Suzane"*. Preveo je i kroniku popa Dukljanina. Neka djela prevedena su mu na talijanski, španjolski, francuski i njemački jezik.

Rodio se 18. augusta 1450. u Spljetu. Niže škole svršio je u rodnom gradu, a više u Padovi. Bijaše vrlo naobražen, te poznavaše više jezika. Pod stare dane ode u manastir sv. Petra u Gluhoj dolini na otoku Šolti, odakle se poslije vrati u rodno mjesto, gdje i preminu 5. januara 1527.

Dike ter hvalenja . . .

Dike ter hvaljenja presvętoj Juditi,
Smina nje stvorenja hoću govoriti,
Za to ću moliti, Bože, tvoju svitlost,
Ne htij mi kratiti u tom punu milost.

Ti s' on, kî dâ kripost svakom dilu nje
I nje kipu lipost s počtenjem čistinje;
Ti poni sad mene tako jur napravi,
Jazik da pomene, ča misal pripravi.

Udahni duh pravi u mni ljubav tvoja,
Da sobom ne travi veće pamet moja,
Bludeći ozoja s družbom starih poet,
Boge čtova koja, kimi svit biše spet.

Dà, ti s' nada sve svet, istini Bože moj,
Ti daješ slatko pet, vernim si ti pokoj,

A ne skup tri krat troj divička okola,
Pridavši još u broj s kitarom Apola.

Uzdvigni od zdola glas moj k nebu gori,
Gdi tvoja pristola čtuju svetih zbori,
Da der u tvem dvori bude ti uslišan,
Dokol izgovori od Judite pisan.

Judita, pj. I.

Od ljubavi božje človiku.

Prija će svit biti prez pravde i suda
I ljudi živiti prez muke i truda;
Pri će gorak bit med, sladak jad i nalip,
I vruć snig, mraz i led i oči steći slip;
Prija će sva mora prisahnut na sviti,
I ribe vrh gora počet se ploditi;
Pri će plod rodit panj osičen i suh vas,
I studen bit oganj kako led ali mraz;
Prija će natrag moć sve rike uzvrnut,
I svital dan u noć mrklu se obrnut;
Prija će prez gora sve zviri živiti,
I ribe prez mora počet se ploditi;
Prija će brda projt s mista i otiti
I suncu kripost ojt, da veće ne sviti;
Prija će biti mir u paklu i pokoj,
Imati gorska zvir u vodah stanak svoj;
Prija će sunce zajt ondi, gdi ističe,
I smrti lik se najt, ka mori človiče;
Prija će nebesa i zemlja s' sastati,
I mrtva tilesa nepokoj prijati:
Neg li će nikadar na manje prit ljubav,
Ku nosi Vičnji zgar človiku ne pristav;
A sve to svoje rad milosti nesmirne
Ka usknit ne ć' nikad pomoći privirne.
Tim nitkor ne zgubi ufanje do vika,
Jer vičnji Bog ljubi do smrti človika.

Dobri nauci.

Hanibal Lucić.

Najznamenitije mu je djelo drama *„Robinja“*, kojoj je uzeo gragju iz narodne predaje, a možda mu bijaše u radu osnovom i narodna pjesma o istom dogagjaju.

To je prva drama u našoj staroj umjetnoj poeziji, koja obragjuje domaći prijedmet.

Pored ove drame spjevao je pjesnik dvadesetak pjesama „ljuvenih“, prigodnica i poslanica. Od ovih pošljednjih osobito je lijepa *„Milici Koriolanovića“*.

Lucić se rodio oko treće četvrtine XV. vijeka na otoku Hvaru, a umro oko g. 1535.

Kad najpri...

Kad najpri ja tvoje vidih zlate kose
I oči, gospoje, ke srca zanose,
I dike još ine tvojega obraza,
Gdi narav načine sve lipe ukaza,
Ne mogoh ne reći i sudit u sebi,
Da je dar najveći lipota u tebi.
Nu kada procinih tvoj razum pak i ćud,
Tuj misal prominih, gospoje, i taj sud.
I evo ne vim reć, oda dva taj dobra:
Ali si lipa već, al umna i dobra?

Jur nijedna na svit vila...

Jur nijedna na svit vila
Lipotom se već ne slavi,
Jer je hvale sve skupila
Vila, ka mi srce travi.
Ni će biti, ni je bila,
Njoj takmena ka se pravi.
Lipotom se već ne slavi
Jur nijedna na svit vila.

Vrhu njeje vedra čela
Vridna ti se kruna vidi
Od kosice, ku je splela,
Kojom zlatu ne zavidi;
Svakomu je rádost vela,
Kad ju dobro razuvidi.
Vridna ti se kruna vidi
Vrhu njeje vedra čela.

Obrve su tanke i crne
Nad crnima nad očima;
Crne oči kada svrne,
Človik tugu prem da ima,
Tuga mu se sva odvrne
Za veselje, koje prima.
Nad crnima nad očima
Obrve su tanke i crne.

Kako polje premaliti
Ličca joj se ružom diče,
Ruža nigdar pri na sviti
Toli lipa ne izniče.
Mladost će se pomamiti,
Koja no se za njom stiče.
Ličca joj se ružom diče
Kako polje premaliti.

Pri rumenih njeje usti
Ostao bi kuralj zada;
Zubići su drobni, gusti,
Kako biser, ki se sklada;
Slatku ričcu kad izusti,
Bi rek mana s neba pada.
Ostao bi kuralj zada
Pri rumenih njeje usti.

Blažen, tko joj bude grlit
Grlo i vrat bil i gladak;
Srića ga će prem zagrlit,
Živiti će život sladak;
Žarko sunce ne će hrlit,
Da mu pojde na zapadak.
Grlo i vrat bil i gladak,
Blažen, tko joj bude grlit.

Lipo ti joj ustrepeću
Prsi bilji sniga i mlika,
Tere oči na nje meću,
Ki žalosti išću lika,
Jer ne mogu slatkost veću
Umisliti do vik vika.
Prsi bilji sniga i mlika
Lipo ti joj ustrepeću.

Prsti joj su tanci, bili,
Obli, duzi, pravni, prosti,
Gdi bi zelen venčac vili
Ali krunu od vridnosti,
Koga ne bi prihinili,
Od lefanče da su kosti?
Prsti joj su ravni, prosti,
Obli, duzi, tanci, bili.

Od svih gospoj, ke su godi,
Gospodščina njoj se prosi;
Meu njimi jer kad hodi,
Toli lipo kip uznosi,
Bi rek tančac da izvodi,
Tim se ona ne ponosi.
Gospodščina njoj se prosi
Od svih gospoj, ke su godi.

Grihota bi, da se stara
Ova lipost uzorita,
Bože, ki si svim od zgara,
Čin', da bude stanovita,
Ne daj, vrime da ju shara
Do skončanja sega svita.
Ova lipost uzorita,
Grihota bi, da se stara.

Pjesni ljuvene.

Petar Hektorović.

Bijaše vlastelin u Starom Gradu na otoku Hvaru, gdje se još danas vide njegovi dvori. Kao njegov prijatelj Lucić, bavio se i on pjesništvom, a podržavao je prijateljske veze sa pjesnicima dubrovačkim.

Najbolje mu je djelo idilska pjesan *„Ribanje i ribarsko prigovaranje“*, u kojemu nam ocrta život naših čestitih ribara, njihovo poštenje, bistrinu uma i domišljatost.

Taj je spjev još više znamenit s toga, što je pjesnik u nj upleo i tri narodne pjesme, koje je zabilježio, te im ujedno sačuvao i kajdu. To su prve narodne pjesme, koje su uopće zabilježene. Dvije od ovih *„Kraljević Marko i brat mu Andrijaš“* i *„Radoslav Siverinski i Vlatko Udinski“*, štampane su u prvom dijelu ove knjige.

Hektorović napisao je još nekoliko poslanica i nadgrobnica.

Rodio se g. 1478., a umro u velikoj starosti g. 1567.

Pojdosmo k Nečujmu . . .

Pojdosmo k Nečujmu za kušati sriću,
Gdi je bil Don Dujmu stan Baništriliću,
Koji Split ostavi i tamo se zavi
Cić božje ljubavi, da ga bolje slavi,
Luku tuj obravši za njemu služiti,
U svemu poznavši, da će zgodna biti.
Luka je velika, vridna za življenje,
U koj su razlika mista za lovljenje.
Ki u njoj plavi vežu liti dohodeći,
Na šest mist potežu tratu tuj loveći.
Dugo vrime Marul Marko je tu s njim bil,
Koga, mnim, da si čul i knjige njega čtil;
Ke su raznesene po sve svita kraje,
Čudno narešene, svake slasti slaje;
Ki cića uminja, koje on imiše,
I čista živinja svude poznan biše;

Ki svojom dobrotom, kudgodi je hodil,
I svetim životom svim je bil drag i mil;
Svu našu okruni stranu mnogom dikom,
I častju napuni i hvalom velikom —
Kim je urešen bil i jezik slovinski,
I kim se je dičil tokoje latinski.
Ja mnim, ona dila, ka vidih od toga,
Da ti nisu bila brez duha svetoga;
Ki mu da nauk taj, i razum u nj stavi,
Da ga zna svaki kraj, da ga vas svit slavi.
Marko Marul oni, komu se svi čude,
Koga glas svud zvoni i cvate od svude.
Znali su, njegova pisma ki su čtili,
Razuma takova jesu l' gdi vidili.
O Splite čestiti, ku si sriću imil,
Da s' vazda gnizdo ti razumnim ljudem bil;
U tebi knjižnici mnozi se rodiše,
Veli razumnici, koji slavni biše;
Ljudi vridna broja, kojih glas mukal ni,
Vazda družba tvoja bili su po sve dni;
Ki kriposti biše svake napunjeni,
Kako sami htiše, i vele hvaljeni.
Li Marul nad svima, za reći rič pravu,
Najveću čast ima i diku i slavu.
Zvizdami meu svimi kako sja danica,
Tako t' meu mudrimi ime mu protica.

Ribanje i ribarsko prigovaranje.

Šiško Menčetić.

On i njegov prijatelj Gjore Držić jesu najstariji dubrovački pjesnici. Njihove su pjesme ispremiješane zajedno, te ih je teško razlučiti. Pjesme su Menčetićeve većinom ljubavne, no ima ih i bogoljubne sadržine.

Menčetić potječe od ugledne patricijske porodice dubrovačke. Rodio se g. 1457., a umro je od kuge g. 1526. u svojoj 70. godini.

Slava njenoj ljepoti.

Jaki no tko venčac ružicom ukresi,
Ali zlat prstenčac biserom uresi:
Tako je ukresen vas tanac jur ovi,
Tako je uresen do vika da slovi.

A sve tom od gospoj, koja je za slavu,
Kojojzi vas svit poj nje liepos gizdavu.
Ona se jur gizda prisvitlim pozorom,
Jaki no taj zvizda danica prid zorom.

Svega me zanose nje ličca rumena,
Ka bi rek od roze liskom su skrovena;
Česa dil još slavi kosi nje svaki vlas,
Svit krunom na glavi dobiva zlatu glas.

Oh obraz i grlo za diku tuj nosi,
Za ku se njoj hrlo od svita vlas prosi;
Najliše crljena kad usta otvori,
Na kih se hvaljena koralja cvit zori.

Čeznem za tobom.

Jak trudan jelenčac poželi vodice,
Tako ja za venčac želim te, ružice,
Neka se pogizdam, neka te poslužu,
Neka te ka zvizdam slaveći pridružu.

Neka te postavim sunačcem upored,
I neka proslavim slaveći tvoj pogled,
Koji se dostoja u pisne pripivat,
A ti se gospoja od gospoj nazivat.

U mojem srcu tvoja slika.

U ruke ti sam da jednom srce moje,
Da činiš od njega, što hoćeš, gospoje;
Da srce razrežeš, našla bi svoj obraz,
Za kojim ja venem i stinem kako mraz.

Gjore Držić.

O Držiću znamo tek toliko, što je rečeno kod Menčetića, i da je u starije dane otišao radi nesretne ljubavi u samostan.

Pjesme su mu kao i Menčetićeve, tek iz nekih vidi se, da ga je toliko zanijela narodna poezija, e je neke pjesme spjevao posve na narodnu.

„*Prikazanje svatovsko*“ jest mala dramatska radnja, a spominje se samo za to, jer je to prvi dramski pokušaj u Dubrovniku.

Ne zna se ni godina poroda ni smrti Gjorine.

U lovu.

Lovac loveći, diklice,
S kragujcem drobne ptičice,
Bješe to mi gorko sunačce,
Ter iskah hladne vodice.
Ištući hladne vodice
Nagjoh si mlade diklice,
Gdi beru cvitak ružice,
Ter sebi viju krunice.
Imahu luke rožance
I s perjem zlate strelice.
Smirno se molim, diklice,
Pridrage moje sestrice:
Jeda gdi znate vodice,
Napojte naše služice.

Vila, kâ mnom vlada . . .

Vila, kâ mnom vlada i mojim životom,
Žestok mi trud zada nje rajskom lipotom.
Nje rajskom lipotom stravi me još toli,
Da vas vik i po tom jur mnom se svak boli.

Jur mnom se svak boli, ar zgubih još dušu,
Toj vili pokoli odlučih da služu,
Odlučih da služu, mneći bit njom blažen
A ne tač da tužu ranjen i poražen.

Ranjen i poražen u plaču još sahnem,
Ki će bit utažen, jur kad ja izdahnem;
Jur kad ja izdahnem, nad mnom će pisati:
Željah, da odahnem, tamnu smrt prijati.

Tamnu smrt prijati, ar velmi bi bolje
I saj svit parjati a ne imat nevolje —
A ne imat nevolje, ke ćutih cić vile,
Jak jelin u polje, izranjen od strile.

Djevojka je podranila . . .

Djevojka je podranila, ružicu je brala,
S bosilkom je razbirala, trudna je zaspala.
Nad njom poju dva slavica, djevojku su zvala:
Ustan gori, djevojčica, sanka ne zaspala!
Maglica se br'jegom krade, sad je na te pala;
Cvitje hoće opaliti, koje si nabrala;
Još te hoće privariti, ako nis' dobrala,
Za vjenačce drobnu ružu i cvitja ostala.
Djevojka se razbudila, slavicom s' ozvala:
A vi slavlji lužanini, velika vam hvala,
Koji me ste razbudili, jurve bih zaspala,
Razbiraje drobnu ružu i cvitja ostala.
Sinoć me je moja majka mladu hrabru dala,
Prid kojim sam vas večerak svezanih ruk stala.
Ži' mi majka, ži' mi bratac, pr'je ga nisam znala,
Niti sam mu rosnu travu pred konja metala —
Razma sinoć. Mila majko, tebi budi hvala,
Ka si meni djevojčici hrabra mlada dala.

Andrija Čubranović.

Bijaše rodom iz okolice grada Dubrovnika. Bavio se zlatarskim zanatom, a u dokolici volio je pjesništvu, što lijepo svjedoči krasna mu pjesan „*Jegjupka*“, koja ne samo da je stekla podražavatelja (Pelegrinović, Bobaljević, Mažibradić i dr.), već je zanijela i istoga Gundulića.

Javno govorila se u Dubrovniku g. 1527., a ljepota i krepčina Čubranovićeva stiha i govora bijaše uzrokom, te su je mnogi znali na izust.

Živio je u prvoj polovini XVI. vijeka.

Pitanje.

Što je vidit zrak danice
Sjajuć goru sa prozora
Pri svitlosti nje pozora,
Prid kim sunce grede nice?

Što l' rumeno i belo cvitje,
Kim veselo trsan cvita,
Pri nje ličcu, gdi osvita
Sve veselo primalitje?

Što l' su pjesni morske vile,
Ke toliko vas svit liči,
Pri nje slatkih mednih riči,
Ke mi dušu srcem dile?“

Jegjupka.

Već, neg zvizda . . .

Već, neg zvizda nebo zdrži
I pržine sinje more,
I sve listja na svit gore,
Veće te se dobra drži;

I već, neg bi sve želinje
Moglo željom dosegnuti,
I spomenom spomenuti,
I zavelit sve velinje.

Pače ner bi um i misal
Mogli izmislit do vik vika
I svih izreć moć jezika,
I nego bi svit upisal;

Sve, što godi srića u sreći,
Il je bilo, il će biti,
Sve ti budi rikom pliti
Usred hiže i s vrhom teći.

I sva dobra, ka su u kipu
U človičkom igda bila,
Sva ti budi svršno cila
U tvojemu slavno lipu;

I svi dari, ki se prave
U svih naju duš na sviti,
Svima duša tvoja sviti
Već, ner sviti svitlos slave.

Cavtlo ť, reslo i rodilo,
I delila i imila,
I gradila i novila,
I na prid ti sve hodilo!

Razum, pravda, ljubav, vira
Vazda u tebi stanom stale
I kriposti sve ostale,
Kojim nije broj ni mira!

Umnožaj ti moć i zdravje
Sve to veće dugo lita,
Moja kruno zlatom svita,
I me glave meko uzglavje!

Jegjupka.

Mavro Vetranić Čavčić.

Megju pjesnicima prvog perijoda dalmatinsko-dubrovačke knjige najproduktivniji je Vetranić, koji se odlikova u sve tri pjesničke grane.

Pjesme su mu najviše religijozno-moralne sadržine, no ima i takovih, u kojima crta dogagjaje u svijetu. Takove su na primjer pjesme: „*Vlasteostvu hrvatskomu*“, „*Tužba grada Budima*“ i druge.

Svoje nazore o životu i svijetu razvio je u velikom nedovršenom spjevu „*Pelegrin*“, a svoje samotno gotovo pustinjačko življenje na osamljenu otočiću ocrta u pjesmi „*Remeta*“, koja nije samo sa pjesničke, već i sa jezične strane zanimljiva.

Na dramskom polju lijepo uspije „*Posvetilištem Abramovim*“, gdje nam osobito nježno ocrta majčinu ljubav, i onda dramama „*Uskrsnutje Isusovo*“ i „*Suzana čista*“.

U tim radovima ugledao se on dašto, kao i mnogi drugi tadanji pjesnici, na talijanske uzore.

Iz talijanskog prijevoda prevede Evripidovu „*Hekubu*“.

Vetranić se rodi u okolici dubrovačkoj g. 1482. Bijaše benediktovac, te posta i opatom njihova samostana na otoku Mljetu. Pod stare dane napusti ovu čast, te ode na otočić sv. Andrije, gdje življaše u osami udaljen od bučna svijeta. Tu umrije g. 1576.

Vajmeh meni . . .

Vajmeh meni, moj Izače,
Kudje nam se sad otpravi?
Tužnu majku ter ostavi,
Da za tobom grozno plače.

Još cvileći kad uzdahne
Od jadova i tužica,
Drobni bosio i ružica
Do kor'jenka sve posahne.

Posvetilište Abramovo.

Pisanca u pomoć poetam.

Lončarom je gnjila dana,
Kada lonce pripravljaju,
Da ručice pristavljaju,
Kako hoće sa sv'jeh strana;
A pengatur vrhu svega
Ima volju i oblasti,
Da ne štedi n'jedne masti,
Kako hoće da sve penga.

A poetam čes pogodi,
Neka sl'jede mužu svoju,
Da na volju pjesni poju,
Kako hoće u slobodi.

Pjesni razlike.

Tko je blažen.

Vrh stvora svakoga blažen se nahodi,
Bez gr'jeha smrtnoga tko život provodi;
I blažen i čestit može se reći taj,
Tko bude pridobit i sebe i sv'jet saj;
I duha zlobnoga, ki je s nami u rati,
Potplati od noga tko bude splesati.
Nu vajmeh tko je taj, ki u t'jelu pribiva,
Da sebe i sv'jet saj i gjavla dobiva?
Zač r'jetci i mali sada se nahode,
U takoj pohvali ki život provode.

Pjesni razlike.

Oholosti.

Oholosti, što se baniš
I u svili i u zlatu?
Pr'jegje, ner se u zemlji staniš,
Ako ć' tvoju vidjet platu:

Stlači ures, stlači diku,
Ter po grobju pogji malo,
Da živ vidiš svoju sliku
I jadovno ogledalo.

Remeta.

Nikola Naljeśković.

Pjevao je pjesme ljubavne, bogoljubne i šaljive maskerate. Na dramskom polju poznate su njegove u stihovima pisane pastirske igre i komedije. U prvima crta se ljubav pastira i vila, a u drugima se podosta ijetkom šalom kori mlagji naraštaj, koji je zašao na stanputicu.

Naljeśković bijaše zvanjem trgovac, no u dokolnim časovima bavio se matematikom i astronomijom, u čemu bijaše toliki vještak, da se pri popravljanju julijanskoga koledara tražilo iz Rima i njegovo mišljenje o toj stvari, što on i učini u posebnom spisu.

Rodio se negdje okolo 1510. godine u Dubrovniku, gdje umrije g. 1587.

Moj v'jenče biserni...

Moj v'jenče biserni, izbrani cv'jete moj,
Moj druže privjerni, ki mi s' trud i pokoj,
Ako ti hoć', da znaš život moj skončani,
Kim sada ti vladaš i ures sunčani;
Kako no prol'jetja livade zelene
Urese od cv'jetja, ko zimi pak svene;
Tako se, gospogje, život moj uresi,
Kad k meni ti dogje, jak and'jel s nebesi.
A kad se od mene, džilju moj pribili,
Tve dike ljuvene i ures odili,
U tuzi ostah ja, kako no livada,
Ku sunce ne opsja u zimu nikada,
Neg po njoj od mraza povenu sva cv'jetja,
Bez tvoga obraza tako sam svenul ja;
Pale su sve slane i mrazi na mene,
Sa svake ter strane, jaoh, mlados ma vene;
Svenuvši tako ja stojat ću jak cv'jetje,
Dokli me obasja tve rajsko prol'jetje:
A žarko sunašce, bez koga na sv'jeti
Me tužno srdašce ne može živjeti,

Bojim se, gospogje, č'jem ovi mraz mine,
Da sunce ne pogje u strane u ine.
T'jem dokli ovi mrak drži me srdašce,
Drži ti pod oblak toj moje sunašce,
Da gorko na mene opeta obasja,
I da mi oždene sve slane s srca tja;
I da mi ogrije mu mlados, ka vene,
Kako no i prije uza te da zene.

Pjesni ljuvene.

Ivanu Vidaliu, vlastelinu krkarskomu[1]).

Slavni moj Vidali, prem te Bog onada
Dostojno pohvali, kad vam toj ime da,
Koliko da reče: jer tvoje pameti
Bit će vid daleče vrhu svih na sv'jeti.
Pameti zač tvoje vid dali providi
Kriposno sve, što je s načinom ter slidi.
Tim narod Hrvata vapije i viče,
Da s' kruna od zlata, kojom se svi diče.
Gospoda slavna pak bnetačka gdi čuju
Da tebe hvali svak, ljube te i čtuju.
Krkar se grad vami diči jak nevista
Imavši drag kami srid zlata pričista.
A l'jepi Dubrovnik sa svu te moć slavi:
Ovi je blažen vik cić tebe, svak pravi.
Slave je tvoje Hvar novi pun i stari,
Kojom te s neba zgar božja moć nadari.
T'jem ravni grad Zadar iz glasa upije,
Da imaš boži dar, ki druzim dan nije.
Šibenik još i Spljet s Kotorom svi druzi
Sc'jene te kako cv'jet srid zime na rusi.
Ja ne znam, kad svi ti ne mogu stoti dil
Kriposti izr'jeti ni slavnih tvojih dil,
Kako ja jedan sam da mogu toj izr'jet,
Koji se i ne znam, jesam li na saj sv'jet.

---

[1]) 16. novembra 1564.

Budi ti zadosti, molim te, da ja znam
Tej vaše kriposti i slabos, ku imam,
Ko željah pravo dim u pjesni izreći,
Da nu se nahodim veomi u smeći,
Jak d'jete kad u plav želeći uljeze,
K pučini ter uprav vihar ga zanese;
Želja se sva tada u strah mu obrne,
Vesal mu ispada, sva mu put utrne,
Smišljaje širinu duboke pučine,
Mrnari gdi ginu, mni i on da gine.
Prem takoj slabosti kad moje smišljaju:
Velike kriposti u tebi ke sjaju,
Ne um'jem početak uzeti od kuda,
A neg nać svrhu, pak smetem se od svuda.
Togaj rad molim vas ovi lis priklonit
Da primiš ti na čas, kako drag jedan cvit,
Za biljeg ljubavi pri tebi da stoji,
Za sve er te ne slavi, kako se pristoji.
Ino reć ne imam, nego te molim, znaj,
Da sam ja sluga vam; i z bogom ostavaj.

Guti Petra Hektorovića.

Vaj, guto prokleta, da bi se skončal v'jek
Tvojijeh dan i ljeta, ali t' se našal l'jek!
Otkud je u tebi tolika oholas,
Otkùd li dana bi tolika tebi vlas,
Da moriš čovika, koji ję kruna, čas
I slava i dika po svitu od svih nas,
Budući on zlamen istočnijeh od gora
Zvati se drag kamen jakoga Hektora?
Tom tvojom bolesti rek bi hoć na ništa
Svakoga dovesti njegova godišta.
Toj ti bit ne more, jer dokli sve rike
Budu teć u more, i po tom u vike
On ima živjeti i njegov slavni glas:
T'jem nemoj veće ti morit ga po svak čas,

Toj li hoć rvat boj, ohaj se krjeposn'jeh
A pridi na stan moj! Ma ne ćeš za moj gr'jeh:
Jer poznaš dobro ti, veće tuj boljezan
Da srce mu ćuti, neg da sam ja stezan
Od tvoje tej uze, davši mu tej muke,
Da mu ti priuze i noge i ruke,
Koje su tolike pjesni nam pisale,
K'jem n'jesu prilike do danas postale.
Molim te togaj rad, nemoj, svi Hrvati
Da na te plaču sad, hotjej ga parjati!

Poslanice.

Svomu sinu.

Moj sinko, po koli višnji Bog s neba zgar
Meni se umoli i da mi ovi dar,
Da budem tvoje ja veselje sčekati,
Duša će sad moja hvalu njemu dati.
Hvala ti, Bože naš, ki nas sv'jeh satvori
I ki nas sv'jeh vladaš i hraniš od zgori.
Sinko moj, a tebi blagosov ja daju,
Da ga Bog na nebi potvrdi u raju,
Da bi ti i tvoj drug do stare starosti
Živio život dug u božjoj milosti,
Da vam Bog blaga da, zdravje, mir na sv'jeti
I da plod od ploda budete vidjeti,
A dušam spasenje, na nebu vječni raj.
Smiluj se toj menje i sve toj, Bože, daj,
Ki si sam gospodar vrhu sva stvorenja,
Potvrdi s neba zgar, što ovdi rekoh ja.

Poslanice.

Dinko Ranjina.

Ranjina je pjesnik lirski, a odlikuje se od dojakošnjih pjesnika tijem, što se donekle oteo starom načinu pjevanja, te su mu pjesme kratke i jezgrovite i što im je pjesnik dao ljepšu i originalniju formu. Pored toga lijepe su i po svojim mislima. Neke (od kola) pjevao je kao i Držić na narodnu.

I Ranjina bijaše potomak otmene vlasteoske porodice, a ugleda svijet g. 1536. u Dubrovniku. Bijaše vrlo naobražen, te poznavaše lijepo i klasičnu literaturu. Došavši kao mladić po trgovačkom poslu u Mesinu na Siciliji, a poslije u Firencu, gdje bi krasno primljen na dvoru kneza Kuzme Medića (de Medici), poče se baviti pjesništvom, te izda ondje g. 1563. svoje većinom erotske pjesme pod naslovom „*Pjesni razlike*". Poput ostalih tadanjih pjesnika pjeva i on pored ljubavnih i pjesme bogoljubne.

Vrativši se u svoj rodni grad, bijaše biran sedam puta rektorom dubrovačke republike. Umrije g. 1607.

Tko hoće u miru...

Tko hoće u miru provodit život svoj,
Od prijatelj današnjih daleče svegjer stoj,
Er oni dotole ljube te i žele,
Dokoli srećome tvojom se vesele,
A kad pak u sreći tvoj vide prominu,
I oni tad zajedno s njom jednaga poginu.
Svijet je ovi na njeki došao način sad,
Da u medu sve taji njekoji žestok jad.

Pjesni razlike.

Nadgroblje Šišmunda Menčetića.

Putniče dragi moj, molim te s ljubavi,
Ne brzaj tolikoj, nu stupaj ustavi,
Ter pozrit kti sade, upraŝav pak mene,
Što su ove sagrade s mramorom kamene?

Ovdi, znaj, spjevalac Šišmundo počiva,
Ki svu čas svih mladac svom časti dobiva.
On svomu hotenju ne postavi platu
U dragu kamenju, u srebru, ni zlatu,
Nego li u tu stvar prem sasma čestitu,
Ka zginut nikadar ne može na svitu,
I za sve er susta smrtni ga zli poraz,
U sto mudrih usta sad žive njegov glas;
Ar pisma ljuvena tač mudra ostavi,
Da će vik spomena živjet mu u slavi.

Pjesni razlike.

Prijatelji.

Svenut bris imaše uz suhe svoje grane
Zelena prutja taj od loze izabrane,
Ku malu othrani i njoj se podveza,
Cić njega da ona pak tač listjem uresa.
Narav nam taj izgled prid oči postavi,
U komu za nauk nam kaže i pravi:
Da mi tej prijatelje imamo iskati,
S kim' na svit ne će nas ni zla smrt rastati.

Pjesni razlike.

Dinko Zlatarić

mlagji je suvremenik Dinka Ranjine, na kojega i podsjeća svojim pjesničkim radom. —

Pored lirskih pjesmica, od kojih su mnoge posvećene našoj Aspaziji, krasnoj i duhovitoj Dubrovčanki Cvijeti Zuzorićevoj, prevodio je na hrvatski neke drame. Tako je preveo Tassova „*Amintu*“, Sofoklovu „*Elektru*“ i Ovidijevu „*Ljubav Pirama i Tizbe*“. Ovaj pošljednji prijevod posvetio je osnivaču hrvatske štamparije u Nedjelišću u Megjumurju, grofu Jurju Zrinskomu.

Pjesme Zlatarićeve čustvene su, a jezik mu je biran i čist.

Sve na svijetu za kratko.

Sve na svit prihodi, sve trpi domala,
Na svrhu dohodi svaka čas i hvala.
Ne može dugo stat ni lipos ni mlados,
Ima se poharat i zdravje i rados.
Stvar kripka ovdi ni, tašta su sva dila
I brži naši dni od vjetra i strila!
Sve nas će ostavit: prijatelji, imanja,
Da je naš vas saj svit, gospodstva, vladanja.
Život se sve krade, i prije ga zgubimo,
I prije ga dopade skončanje, neg mnimo.
Tad nam sva poginu mišljenja i sprave
I kažu taštinu svjetovne zabave.
Blažen, ki na vrime stavlja se od tega,
Ter srcem čistime slidi put Višnjega.
On tužna ovoga bitja se izbavlja,
A blaga dičnoga na nebu dobavlja.

Pjesni razlike.

U smrt svoje sestre Kate.

Neredno dni tvoje potlači smrtni stril,
Ka srca i moje duše si bolji dil.
Zač bješe pravije, što zaman svegj želih,
Da umrem ja prije, ki prije rogjen bih.
Prije tebe ja postah na ovi tužni svit,
A na njem sad ostah za tobom cvil tvorit,
Što bi ti ostala sad za mnom suze trt,
Da bi se vladala razlogom gluha smrt.
Neg ona nemila, život nas stiraje,
Zelena od strila razabrat ne haje.
Ne drži vas sv'jet saj nesreći mojoj lik,
Nu mi je manji vaj, što nije dug moj vik.
Kratki su moji dni, a tomu jes biljeg,
Prije reda što meni po vlasijeh mete sn'jeg;
Što snaga skraćena još gine s nemira,
Ki mi prije vrimena iz tila duh tira.
Meni je tim samo razgovor i pomoć,
Da imam ja tamo za tobom brzo doć.
Možebit višnja vlas po svojoj milosti
Sastavit bude nas u vječnoj svjetlosti.

Pjesni razlike.

Brno Karnarutić.

Od sviju pjesnika hrvatskih prvi je opjevao boj pod Sigetom, u kojemu je pao hrvatski Leonida, ban Nikola Zrinski. Njegov spjev „*Vazetje Sigeta grada*" izašao je 18 godina nakon pada pomenutoga grada, dakle g. 1584., a to je djelo tijem vrednije, što ga je napisao suvremenik toga dogagjaja i što je to u neku ruku prvi hrvatski junački ep. Pored toga odlikuje se i objektivnošću, priznavajući i protivniku njegovo junaštvo.

Karnarutić bijaše porijeklom Zadranin.

Zrinski i Sulejman.

Zgodi se, da, buduć u tom Sigetu knez
Mikloš Zrinski, moguć gospodin i vitez
Visoka plemena a rukom hrabreni,
Poštena imena a vojnik ognjeni,
Biše hrvatski ban, hrvatski šćit tokoj,
Vas na viteštvo dan s Turci bijući boj.
Nimam toliku vlas, nimam moć toliku,
Da zreku njega čas i slavu veliku,
Da ovo di svaki, da se ne nahodi
Sada vitez taki, ča god sunce ophodi.
Začuvši Suliman, on turski slavan car,
Da ov hrvatski ban čini mu taku stvar,
Odluči odlukom careve svitlosti,
Prit s silom i s bukom njegove jakosti,
Ter mu grad podsesti i rvući dobiti,
Z njeg svih izvesti, tere jih pobiti.
I takova posla svršiti bivši vruć,
Kaure odasla, po svoj zemlji tekuć,
Zapovid noseći, ki god drži timar,
Da ide jazdeći, kud jazdi golem car.
Nigdor ne opteza, da u red se staviv

K caru se poteza, viteški se spraviv.
A on, spustiv po tom nikoko malo dan
Sam svojim životom z Carigrada ide van.
Biše s sebe svukal dolamu od svile,
A zlatnu obukal viš košulje bile.
Pridragi kamici za puca joj bihu,
S kih kako plamici ognjeni gredihu.
Pasom se j' opasal Stipana hercega,
A sablju pripasal biše Kender-bega.
Nigdor njega oprav ni umil sciniti,
V koj jazdjaše uprav krstjanstvo pliniti.
Svak mu se klanjaše priklono s poštenjem,
Gdi vas zlatom sjaše i dragim kamenjem.
Ovamo onamo glavom pokiniše,
Gledeć simo tamo, mimo kih miniše.
Tri baše vićnici, s kima se većuje,
I njega svitnici, kad godi vojuje,
Blizu ga jahahu, sablju, luk i strile
Sa zlatom imahu, konji kako vile.
Sto su ulakov pred njim, treset s svake strane,
A druga sto za njim, svi jednake hrane.

Vazetje Sigeta grada.

Gjuragj Baraković.

Najznamenitije mu je djelo „*Vila Slovinka*“, pjesan razdijeljena u 13 „petja“ (pjevanja), u kojoj pjesnik crta postanak grada Zadra i bojeve oko njega, isprepličući svoje crtanje raznim drugim pričama, kano što je opis neba i pakla, i miješajući u svoje pričanje mitologiju.

U tome spjevu ima i cijelo čislo soneta, koje pjesnik nazva imenom „zučnopojka“.

Još su mu znamenite pjesme „*Draga, rapska pastirica*“, u kojoj pjesnik nastoji proslaviti grad Rab i „*Jarula*“, stihovani izvadak iz „Sv. Pisma“.

Rodio se g. 1548. u okolini grada Zadra. Posvetivši se svećeničkome zvanju, postade u tom gradu kanonikom. Poslije ode u Rim, gdje je radio u hrvatskom zavodu sv. Jeronima. Tu i umre g. 1628.

Dvije zučnopojke.

Vidih cvita dva procvala
Prvo jedan od drugoga,
Dal' s korena sve jednoga
Vrapka stupa vele mala.

Njih lipota prem nastala
Da mirisa prospu svoga,
Za njih lipost prosih Boga,
Priko zime da bi ostala.

Vidih za tim ženu grubu
Gdi nabrušen kosor nosi,
Ništa osta pri nje zubu;

Kada oblast s neba sprosi,
Tada naglo pride k dubu,
Ter dva cvita zdol potkosi.

Vidih oba doli pasti
Na kamenje pristudeno:
Aj nemila, rekoh, ženo,
Velike t' su tve oblasti!

Zač ne pusti jošće cvasti
Uzorištvo njih rumeno?
Al je srce tve kameno,
Ter milosne nimaš slasti.

Milosrgja, reče, nimam,
Dal' nikomur činim krivo,
Prav dohodak moj vazimam;

Ne znam desno, već neg livo,
Zač općenu oblast imam
Vrhu svega, ča je živo.

Vila Slovinka.

Zadru gradu.

Sunce mi se diči zrakom,
A misec je svital mrakom,
Danicom se hvali zora,
A pučinom sinja mora,
Kad je tiho kako mliko,
Zadre grade, naša diko!

Pokojna je liti zemlja,
Kad joj oblak rosu pelja,
Na človiku ni zla volja,
Kad pšenicom rode polja,
Veselje ga jame niko —
Zadre grade, naša diko!

Radosno je primalitje,
Gdi mirisa drobno cvitje,
Tač oholo paun sidi,
Okol sebe kada vidi
Perje šaro i razliko —
Zadre grade, naša diko!

Dobar vojnik prime slavu
I visoko nosi glavu,
Kada dobra konja jaše
I zlaćenu sablju paše
I oružje svoje britko —
Zadre grade, naša diko!

Sve stvorenje po naravi,
Ča mu je ljupko, tim se slavi,
A primorje, Zadre, tobom,
Zač si slavan ti sam sobom,
Od mudrosti prez dna riko,
Zadre grade, naša diko!

Maslinice grane gojiš,
A javoru li nastojiš,
Čim se glava tvoja kruni,
Da t' se biser ne otruni,
To nam čudo ni veliko,
Zadre grade, naša diko!

Ti ne mariš tvrda mraza,
Ni srdita ljut-obraza
Poznat hote, ki te prite,
Kada lice s licem srite,
Od Rimljanov starih sliko!
Zadre grade, naša diko
I Atene sva priliko!

Vila Slovinka.

Ivan Franjin Gundulić.

Prvak hrvatskog pjesništva u našoj drevnoj Atini rodio se 8. januara 1588. od odlične porodice dubrovačke, koja je prijateljevala čak sa kraljevskom poljačkom porodicom, a imala je svojih posjeda i u Jakinu u Italiji, gdje je jednom u njihovoj kući prenoćio poljački kraljević Vladislav (g. 1624.), potonji poljački kralj (1632.—1648.). O Gundulićevim naukama i životu vrlo nam je malo poznato. Oženjen bijaše Nikolicom Sorkočevićevom, koja mu rodi tri sina: Franju, Mateja i Šiška. Franjo bijaše maršal u njemačkoj vojsci, a kako ga sam car poštivaše, vidi se najbolje odatle, što bijaše jednom u važnom poslanstvu u ruskoga cara. Ostala dvojica obnašahu poput njihova oca najveću čast u rodnom gradu.

Gundulić umrije 10. decembra 1638.

Njegov je rad vrlo bogat i raznolik. Omanji su mu lirski radovi pjesme: „*Ljubovnik sramežljiv*“ (po talijanskomu uzoru), „*U smrt Marije Kalandrice*“, „*Ferdinandu II., kralju toskanskomu*“ (velikom prijatelju hrvatske knjige), „*Pokorne pjesni kralja Davida*“ (prijevod iz Sv. Pisma) i „*Od veličanstva božijeh*“. Oveće mu je lirsko djelo „*Suze sina razmetnoga*“ (u tri „plača“: sagriješenje, spoznanje i skrušenje), kojemu je uzeo gragju iz biblije. Ljepotom svojom — kao uopće radovi Gundulićevi — zanijelo je ono mnoge pjesnike, te našlo megju njima više podražavatelja. Prvo pjevanje odlikuje se osobito lijepim realističkim crtanjem.

Najviše izagje na glas svojim epom „*Osmanom*“, koji ostade iza njega nedovršen, jer mu manjkaše sredina (po jednima XIII. i XIV., a po drugima XIV. i XV. pjevanje), čemu bijaše po svoj prilici uzrokom rana smrt pjesnikova, te ga poslije popuniše tri pjesnika: Marin Zlatarić, Petar Sorkočević i najposlije Ivan Mažuranić. U „Osmanu“ (20 pjevanja) opjevan je boj izmegju Poljaka pod kraljevićem Vladislavom i Osmanlija pod sultanom Osmanom II. g. 1621. kod Hoćima. Prvi put izda „Osmana“ štampom u tri sveska g. 1826. o. Ambrozije Marković u Dubrovniku, a drugi put „Matica Ilirska“ g. 1844. u Zagrebu sa popunom Mažuranićevom.

Na dramskom polju najviše je uspio pastirskom igrom u tri čina „*Dubravkom*“, koja je u neku ruku hvalospjev dubrovačkoj slobodi i koja se javno prikazivala u Dubrovniku 3. februara 1628. na dan sv. Vlaha, zaštitnika grada Dubrovnika, a valja spomenuti još i drame, izragjene prema talijanskim uzorima, kano što su: „*Arijadna*“ i „*Proserpina ugrabljena*“. Od „*Dijane*“ i „*Armide*“ sačuvaše se tek odlomci. Napisao je još ove drame: „*Galatea*“, „*Posvetilište ljuveno*“, „*Cerera*“, „*Kleopatra*“, „*Adon*“ i „*Koraljka*“, no one se izgubiše, te im je samo poznat naslov.

Kaže se, da je prevodio i Tassov „*Oslobogjeni Jerusolim*“.

Nazad desetak godina podiže mu hrvatski narod u rodnom gradu krasan spomenik.

Ljudski život.

Ah, sad imam pamet hitru,
Sve je, što sv'jet gleda i dvori,
Na ognju vošak, dim na vitru,
Sn'jeg na suncu, san o zori,
Trenutje oka, strila iz luka,
K'jem potegne snažna ruka.

Ah, nije život ljudski drugo,
Neg smućeno jedno more,
Neg plav jedna, ku u dugo
Biju vali kako gore;
I sred ov'jeh netom tmina
Čoek se rodi, mr'jet počina.

Bježi, kud znaš, što hoć', čini,
Zapad i istok vas ophodi,
I beskrajnoj po pučini
Sv'jet kružeći Indije brodi;
Krij se u jame gorsk'jeh hridi:
Smrt svuda te slidom slidi.

nije stvari, koja može
Ubjegnuti togaj suda;
U pokoju sred raskoše
Stoj bez misli i bez truda;
Bran se oružjem, zlato trati,
Ne ćeš joj se odrvati.

Smrt ne gleda ničije lice,
Jednako se od nje tlače
Siromaške kućarice
I kraljevske tej polače;
Ona upored meće i valja
Stara i mlada, roba i kralja.

Vedre krune, teška rala
Jednom kosom ona slama;
Ljepos, blago, snaga i hvala
Sve je prid njom na ognju slama;
Gluha i sl'jepa bez ozira,
Kud prohodi, sve satira.

Zgrade ohole, ke visješe
Njekada se do nebesa,
Sad rvane po tleh leže,
Gnusnim stopom stado ih splesa;
A od unuk se carsk'jeh hrane
Kosti gore neukopane.

Slavne gospogje i kraljice,
Kih liposti još se hvale:
Zlatne kose, drago lice,
Ljuven pogled ke su imale,
Ah, vigj, što su u ovo doba:
Malo praha u dno groba.

Gdi su mlaci prigizdavi,
Plemeniti i bogati,
Ki c'jenjahu njegda u slavi
Pored suncem uvik sjati?
Ah, što je od njih sad ostalo,
Neg li u zemlji zemlje malo?

Gdi junaci, koji snagom
Lave rvaše i medvjede?
Gdi razumni s r'ječi blagom,
Ki dažgjahu med z besjede,
Gospodeći srca umrla?
Smrt u pepeo sve je strla.

Gdi oni, ki se od svih ljudi
Dobitnici oglasiše?
Gdi li uzmožni, kih požudi
Krug malahan vas svit biše,
I ostali nebrojeni?
Svi su u laktu zemlje zb'jeni.

Vr'jeme hara stanac kami,
I žestoko gvozdje izjeda;
A hoćemo mi, da nami,
Ki smo od zemlje, svrhe né da?
A ako život naš je zgledan,
Vas nije drugo, neg hip jedan.

Gdi su istočna carstva stara?
Gdi gospodstvo od Rimljana?
Svi pod plugom, k'jem svit hara,
Od bremena su uzorana;
Jes, tko njegda sv'jetom vlada,
A ne zna mu se ime sada!

Što je bilo, prošlo je veće,
Što ima biti, još nije toga,
A što je sada, za čas ne će
Od prošastja ostat svoga:
Na hipu se vr'jeme vrti,
Jedan hip je sve do smrti.

Mru kraljestva, mru gradovi,
I njih plemstvo trava krije;
A er je umrlī život ovi,
Čoek u srcu mīran nije;
A svaki dan vidi očito,
Da nije ništor vjekovito.

Ah, da u što možeš r'jeti,
Da se uzdaš veće odi?
Je da u vr'jeme? Vr'jeme leti,
I u dohodu svom prohodi;
Zgledaj, gdi si; svigj se, tko si,
Ufaj, kaj se, moli, prosi.

Tko se rodi, svak umrije,
I bi, kao ti, prije tebe;
Da, kao njemu, i tebi je
Mrtvu biti od potrebe,
Da za tobom rode opeta
Novi narod, nova ljeta.

Suza sina razmetnoga, 2. plač.

Sunčanica.

Jur je došo Kazlar aga
K Smederevu, b'jelu gradu,
Za iznaći kćer Ljubdraga,
Sunčanicu l'jepu i mladu.

Ki se unuka unuk zove
Gjurgja despota i Jerine,
Od kih ime i sad slove
Niz slovinske pokrajine.

Sv'jetla je ovo djevojčica
Od koljena desposkoga,
Vid žugjeni i zenica
Sl'jepa starca, ćaćka svoga,

Za sve da su Turci hudi
Gospostvo mu staro oteli,
Gosposke se kaže ćudi,
Plemenit se djelim veli.

Prut kraljevski, njekad ki je
U rukah mu djedim bio,
Njemu je sada štap, na ki je
Tešku staros naslonio.

Države one, gdje njekada
Vlas desposka sterala se,
Kratka mu je sad livada,
Vrhu koje stado pase.

Straže mu su psi uzdani,
Krotke ovce puk podložni,
A pastiri i gorani
Prijatelji najuzmnožni.

Priprosta mu je kućarica
Mramornoga mješte hrama,
A raskošna svim ložnica
Trava uvehla, suha slama.

Šatori su izvezeni
Zelenoga dubja kitje,
Jestojska mu je sad medeni,
Voda i ml'jeko slatko pitje;

A od zlata čaše izbrane,
Slatke piće u kih stoje,
Ruke b'jele i snježane
Milostive kćerce svoje.

Dobri ovako starac traje
Najpokonjih dana dio,
Ki od dvanaes sinova je
Čestit otac njekad bio.

Ali njemu smrt nemila
Kroz namjeru hudu i priku
Svih je u brzo polomila,
Da ne osuši lica viku.

Tim je on sada osto veće
Jak opsječen dub u gori,
Komu vihar s plahe smeće
Grane skrši i obori.

Vuk i Ljubdrag, kih slovjaše
Glas s istoka do zapada,
S puške ognjene mrtvi ostaše
U podstupu Prage grada.

Gojko i Uroš sred zasjeda
Od turske su sablje pali,
Ki su u ognju priko leda
Za cesara vojevali.

Mikleuša i Stjepana
More utopi na pučini,
A dopade smrtna rana
Vlatka od guse u planini.

Glavu izgubi Grgur svoju
S prijateljskih zlih privara,
A u rdeljskom stignu boju
Smrt Miloša i Lazara.

Janko i Lauš od sv'jeh bjehu
Samo ostali jošte živi
Za razgovor i utjehu
Ćaćku u teškoj suprotivi,

Ki svu ljubav složi i stavi
Od dvanaes u dva ova,
I ko oči dvije u glavi
I gleda ih i milova.

Ali huda nad sve ine
Do brzo mu sreća uzroči,
Da mu u jedno zrak pogine
I od dva sina i od dvije oči.

Janka ne može uzdržati,
Da se na boj ne uputi;
U bogdanskoj tim ga rati
Pogubiše Turci ljuti.

A Lauša u isto vrime
Srete prika smrt na domu,
Ki ćaćkovo zovuć ime
Umr'je u rukah ćaćku istomu.

Tad toliko plakat uze
Od dvanaes prob'jen strila
Tužni starac, da ga suze
Osl'jepiše s grozna cvila,

I svršio još bi u plaču
Dni kroz teške nepokoje,
Razgovora da ne začu
Od jedine kćerce svoje.

Sunčanica mlada i l'jepa,
Od ke slovu svud kriposti,
Sv'jetlo ufanje ćaćka sl'jepa,
I štapak je u starosti.

Mile unuke on viditi
Želi od drage kćerce ove,
I u njih opet ponoviti
Sebe i mrtve sve sinove.

Ali je zaman da itko sada
Nje ljepotu dvori mnogu,
Za što djevstvo ona mlada
Zavjetova višnjem Bogu.

Mudri ćajko s biljeg veće
Pozna ovu nje odluku,
I što obljubit kćerca ne će
Vjerenika, ćuti muku.

Nu u sebi opet sudi,
Da od djetinjstva plaha ishodi
Ta nje miso, s koje žudi,
Da dni tako sama vodi;

Tim neka u njoj od ljubavi
Probudi se časna želja,
On razlike igre stavi
Od radosti i veselja.

Od bugarskih mlados sela
Na igre se kupi ove,
I ljuvena i vesela
Sjediljkam ih milim zove.

L'jepe djevojke i gizdave,
I seljani mladi s njima
Na nje idu i vrh glave
Svak od cv'jetja v'jenac ima.

U tanac se svi hitaju,
Svi začinju slatke pjesni,
I razlike igre igraju
U pokoju i u ljuvezni.

Vrh livade mlad uz mlada
Sjedi u cv'jetju razlikomu,
I r'ječ s r'ječim hitro sklada
Na uho šaptom ovi onomu.

Natječu se tuj pastiri,
I ukazat svaki uživa,
Da skladnije diple sviri,
I da u slagji glas popiva.

Zatjecat se još ne taže
Pastirice najmilije,
Ka začinje pjesni draže,
Ka li vjenčac ljepši vije.

Sjediljke ove skupio biše
Starac Ljubdrag na svom stanu,
Je da srce tvrdo odviše
Od sve kćerce one ganu,

Ter od mlad'jeh, kih ustrili
Slavna lipos nje velika,
Ki godi joj tu omili,
I obere ga vjerenika.

Tad kon l'jepe Sunčanice
Na sjediljke sej ljuvene
Od svud mlaci i mladice
Skupiše se nebrojene.

Ona mlada, za sve da je
Mučna u srcu cića toga,
Poslušna se kazat haje
Zapov'jedim ćaćka svoga.

Sve najljepše gube ime
Prid uresom nje uresa,
Jak prid suncem istočnime
Jasne zv'jezde od nebesa.

Čisti zlatni pram od kosi
Na vjetric je tih rasplela,
A od razlika cv'jetja nosi
Vjenčac vrhu vedra čela.

U pogledu ljuvenomu
Razbludno joj sja danica,
A u rajskom licu svomu
Capti trator i ružica.

Na ustih joj od veselja
Rumena se ruža smije,
Koprenica sn'jega bjelja
Bjelje od sn'jega prsi krije.

Tako ona milo hodi,
I toliku svjetlos ima,
Da u jedno vr'jeme izvodi
Tančac stupom, dan očima.

Pače c'jeneć, da je zora,
Što su oči nje ljuvene,
Rumena se rusa otvora,
I razliko cv'jetje zene;

B'jelim rukam po livadi
S drugam ga ona brat počinje,
Seljani se dižu mladi,
Kolo okolo njih začinje.

Usred kola od svirali
I od dipli na glas mio,
Da zabave sej pohvali,
Zače ovako mlad Radmio:

„Družbo l'jepa i vesela
Od mlagjahnih pastirica,
Kim sred oči zora b'jela,
A sunašce sja sred lica,

Pridružite u ljuvezni
S našim vaše skladne glase,
Da pojući slatke pjesni
Bitje ovo proslavja se.

Pojmo, pojmo, družbo draga,
Bježi mlados, leti vrime,
Od prolitja doba blaga
Uživajmo prije zime.

Ne čekajte, sv'jetla prama
Zlato u srebro da se obrati,
Bez svjetlosti i bez plama
L'jepih se oči pogled skrati.

Svaka od vas, l'jepe moje,
U mlagjahna svoja lita
Želje ispunjaj slatke svoje,
Grli rados, ljubav hita'.

Čestitos je ovo živa,
Blaženstva su ovo prava,
Ovako se l'jepa uživa
Mlados i nje dika i slava.

Što se pita, da se ima,
Što se žudi, da se steče,
Što je l'jepo blizu očima,
Da i od srca nije daleče;

Da dva mlada jedno žele
U životu stravljenomu,
I da vode dni vesele
Živeć jedan u drugomu."

Radmio prista, i taj čas se
S njim u tanac svi hitaju;
Dva začinju, a u sve glase
Skladno ostali otp'jevaju.

U šapat se igra obrati,
Ko se u tancu dozačina,
Pak uzeše pop'jevati
Četir mlada seljanina.

Prvi poče, ko njekada
Od hercega od Stjepana
Ugrabi se ljubi mlada,
Ka mu sinu bješe dana,

I ki je ona jad i smeću
I ćutjela i podnila,
Čim na starcu svim mrzeću
Draga je mlaca prom'jenila;

I ko paka cjeća toga
Sin mu se je poturčio,
I iz gospodstva herceg svoga
S djecom inom prognan bio.

Zapop'jeva drugi opeta,
Ko Biogradu pomoć poda
Prema silam Mahumeta
Ugrin Janko vojevoda,

I kako se ispod mira
Grada toga car oholi
Ljuto ranjen tad istira
Veće mrtav, živ nego li.

Ko se iz grada Dubrovnika
(Kliče treći) k Zadru uputi
Gjuragj despot, za na prika
Zeta Ugre podignuti;

I od Sibinja ko ban slavni,
I ugrska sva gospoda
Tad ustaše na boj spravni,
Neka mu se pomoć poda;

I ko s vojskom iz Budima
Kralj Vladislav sam se otpravi,
Ter Murata s neizmjernima
Silam razbi na Moravi.

A četvrti kliknuo bješe,
Ko ugrske skladne volje
Matijaša kralja uspeše
Iz tamnice na pristolje;

I ko utrugjen kralj hrabreni
Rvuć vojske od Turaka,
Na kopju se često odm'jeni
Od despota Vuka paka.

Bugarkinje jur pristale
I pjevanja bjehu draga,
Kad smete igre sve ostale
Svim došastjem Kazlar aga.

Pokli iska svud po gradu
Smederevu on zaludu
Sunčanicu l'jepu i mladu
Ukazati da mu budu,

Brži, nego brza str'jela
Od tole se s družbom d'jeli,
Bivši čuo, da se u sela
Ljubdrag otac s njom priseli.

Tu je nagje u zabavi
Od veselih sjediljaka,
I u pogledu nje objavi
Taj čas mu se sunčja zraka.

Pače b'jelim danom svanu
Crnom agi noćno lice
Na ljepotu rajsku izbranu
Od sunčane Sunčanice.

Zapažene od svud vidi
U nju jednu svačije oči,
I cv'jet sunce gdje ju slidi
Pored suncem od istoči.

Ali crnac ko se ugleda,
Ne zna od straha nitko, gdi je;
Sjemo, tamo svak ureda
Hoće bježat, a ne umije.

Sunčanica i s njom lipa
Družba od straha i od srama
Cv'jetje iz skuta na tli sipa,
Ke za zlatnih braše prama.

Poniknute l'jepe vile
Zamukle su mramorkome,
C'jeneć, da su tako skrile
Same sebe sjenom svome.

Od svuda su vrhu lica
Vlase od kosa raspustile,
Ali izmegju zlatnih žica
Sjahu im većma oči mile.

Hitri hadum sv'jem objavi
Veseo pogled, sliku dragu;
Spr'jed na prsi ruku stavi,
I u besjedu kliče blagu:

„Družbo mila, dni čestite
Ki trajete sred dubrave,
Uživajte i sl'jedite
L'jepe igre i zabave.

Nitko ne imaj strah, ni čezni,
Er došastje moje ne će
Razvrć vaše tance i pjesni,
Ni don'jet vam gorke smeće;

Pače u družbu vašu, ka je
Mnoge sreće, mnoge česti,
Gdi u miru svak dni traje,
I ja ću, za nać mir, uljesti:

Tim, gizdava družbo mlada,
Ovdi, gdi ste vi skupljeni,
Ne budi vam mučno sada
Dat za malo mjesta i meni."

Ko izreče te besjede,
Gdi sjen velik dub prostira,
Sam bez družbe Turčin sjede
Sred seljana i pastira.

Milostivo na staroga
Ljubdraga se pak obrati,
Tere poče ovako ga
S tvrd'jem kletvam uprašati:

„Ah, tako ti Bog s visine
Vratio očima vid žugjeni,
Vr'jedni i dobri domaćine,
Pleme tvoje spovjegj meni;

A po carsku slavnu glavu,
Tako ne po sabljom mojom,
Kad istinu skažeš pravu,
Ne ć' me uvr'jedit r'ječi tvojom.

Stari tvoji tko su bili?
Rec slobodno bez ozira:
Jesu li oni gospodili,
I iz gospostva ko ih istira?"

Na ovo u srcu smućen svomu,
Kliče starac pun žalosti:
„Spomenjivat nevoljnomu
Mučno je prednje čestitosti;

Er koljeno plemenito
Od pomoći tomu nije,
Koga uboštvo vjekovito
Pod teškijem ropstvom krije.

Nu gospodar taki kada
Zapov'jeda blago i milo,
Pod zakletvu ter mi sada
Od oči se to stavilo,

Od ničesa ne ću predat,
Sve ću kazat, nu, jaoh, bolje
Naricaću, neg spov'jedat
Od starijeh mojih nevolje.

Diže se iskat u svom dvoru
Lazar despot od Servije
Dva junaka po izboru,
Da uda za njih kćeri dvije.

L'jepu i mladu Vukosavu
Da Milošu Kobiliću;
A ponosnu i gizdavu
Maru, Vuku Brankoviću.

Od Mare se i od Vuka
Slavni despot Gjuragj rodi,
Vrh raškoga svega puka
Nakon svekra ki gospodi.

Od Gjurgja se i od Jerine
Mara opet kći rodila,
Cjeć ljepote nje jedine
Ku obljubi carska sila;

Nu se od cara bjehu silna
Obljubile većma tada
Plodne strane, mjesta obilna,
Gdi s Jerinom despot vlada.

On na dvore ko njegove
Za caricu im kćer odvede,
Posla im konje po sinove,
I primami ih, da ga sl'jede.

Podiže se pak da steče
Pod oružjem njih države,
I jedva despot živ uteče
Ispred sablje sve krvave;

A Jerina iz b'jeloga
Smedereva izagnana,
Za nać Gjurgja, vojna svoga,
Put ugrskih pogje strana.

Ovake mu pak da glase,
U Budimu kad ga srete:
„„Trgaj, trgaj s'jede vlase,
Tužni starče, s hude štete!

Gospostvo ote, i ispos'jeca
Tvoje vojske car ognjeni;
Grgur, Stjepan, naša djeca,
Robovi su osl'jepljeni.

Čuj, ke mi su sinci mili
Po jednomu sad glasniku
Plačnoj majci poručili
Trudne glase, zgodu priku:

Srce će se tve na pola
Rasc'jepiti, majko tužna;
Tva dva sinka, dva sokola,
Dva sl'jepca su i dva sužna.

Ti po svakoj sv'jeta strani
Gledaš, majko, na dan bio;
Nama se je zrak sunčani
Mlagjahnijem ugrabio.

Razlog bješe: mi dvojica
Da smo štapak ćaćku i tebi!
S ćaćkom starcom ti starica
Da nas vodiš, sad je tr'jebi.

Ali slušaj svu nezgodu
I naš teški jad nemili:
S očima smo i slobodu
Slatku i dragu izgubili.

Carica nas, majko draga,
Sestra naša, kćerca tvoja,
Prid Muratom ne pomaga,
Komu ljubi bit dostoja;

Pače i ona, vajmeh ista
Da nam kuću iskor'jepi,
Vrlom caru na svjet prista;
Zajedno nas s njim osl'jepi!

Ni joj ganu srce tada
Tvrgje od st'jene, vrlje od zv'jeri:
Ljubav od dva braca mlada,
Hudu miso da ne tjeri:

Za to, ako taj put sl'jediš
Ti, da l'jepe sve gospoje
U Budimu kad razvidiš,
Dv'je nevjeste nagješ tvoje;

Kada budeš, majko, tamo
Megj ugrskim gospojami,
Tužna majko, misli samo,
Ke ćeš hvale podat nami.

Jeda r'jet ćeš: imam živa
Ja dva sina, dva junaka,
U kih stoji i pribiva
Moga srca rados svaka?

Dva sina imam, moć ćeš r'jeti;
Nu dva sl'jepca, nu dva roba;
Oteše mi ih Turci kleti,
I sada mi ih drže oba.““

S nesrećnoga segaj glasa,
Ki mu poda plačna ljubi,
Starac despot pun poraza
Smrtno ubl'jedje, r'ječ izgubi.

U žalosti i u bolesti
Stanovit se omramori,
Ali ko se pak rasv'jesti
Jedva ovako progovori:

Od kada smo izgubili
Sva ina dobra mi na sviti,
Nastojmo se turskoj sili
Sužnji u staros ne učiniti.

Vjerna drugo, sa mnom hodi
Put slavnoga Dubrovnika,
Gdje se gostu u slobodi
Drži vjera svim velika.

Ali Murat budući slišo,
Gjuragj despot sa svim blagom
U Dubrovnik da je otišo,
Slobodom se štititi dragom,

Prešno otpravi poklisare
K Dubrovniku, sv'jetlu gradu,
Knezu i v'ječu šljući dare,
Da mu u ruke Gjurgja dadu;

Ili inako on zapr'jeti,
U krvavu ljutu boju
Da će na njih grad prodr'jeti
Carsku ognjenu sablju svoju;

Nu Dubrovnik sred pokoja
Ki od slobode krunu steče,
S mita od zlata, s pr'jetnje od boja,
Od vjere se ne poreče,

Tako da isti car oholi
Čudeći se tada kliče:
Cjeć tve vjere krepke toli
V'jek ćeš živjet, Dubrovniče!

I tako se prem dogodi:
Još Dubrovnik s davnom krunom
Stoji cjeć vjere u slobodi
Megju lavom i drakunom.

Ah, da bi uvik jakno sade
Živio miran i slobodan,
Dubrovniče, b'jeli grade,
Slavan sv'jetu, nebu ugodan!

Krune ugrske veći dio,
Svu bosansku kraljevinu,
I gdi je herceg gospodio,
Vlas poda se turska ukinu;

Još sred usta ljuta zmaja,
I nokata b'jesna lava
Oko tebe s oba kraja
Slovinska je sva država.

Robovi su tvoji susjedi,
Teške sile svim gospode;
Tve vladanje samo sjedi
Na pristolju od slobode.

U slobodnu gradu ovomu
Od zetovih tako ruka
Sačuva se despot, komu
Ja sam unuk od unuka;

I od našega svega traga
Ne nahodi nitko se ini,
Razmi ova kćerca draga,
Ka je razgovor moj jedini."

Ko ču ovo crnac, skide
Zlatnu mahramu iza pasa,
Sunčanici ter otide,
I u način ju blag prikaza,

Veleć: „Tva je sreća sada
I velika i čestita,
Istočnom si caru lada,
O djevojko plemenita!"

Sunčanica tada svrnu
Oči od srama i poniknu:
A svu ostalu družbu crnu
Crni hadum k sebi viknu;

Nu s njim ne hteć da se dili
Djevojčica časna i l'jepa,
Ugrabi ju on po sili
Isred skuta ćaćka sl'jepa.

Otet bi se mlada uzela
Strašnom crncu, ki ju hvata,
Golubica jakno b'jela,
Crnom orlu iz nokata.

Ali Ljubdrag u sljepilu —
Tužni starac nad sve ine —
Čuvši grabit kćercu milu,
Uhiti se za sjedine,

I ne ufajuć, da ju obrani,
Zaupi u glas pun žalosti:
„Na ovo li me, jaoh, dohrani,
Teška i trudna ma starosti?

Da li dosta, srećo huda,
Djedinstvo otet mě ne bi ti,
I od despota slavnih svuda
Pastirim nas učiniti?

I ljubljenim sinovima,
Ki biše oči mojih zenice,
Da moj život spravljat ima
I kol'jepke i grobnice:

Nu me sada sasma ovako
Sl'jepa starca još pokosi,
Čim se moje dobro svako,
Ma jedina kćerca, odnosi.

O ma kćerce! Nije je, nije!
Sunčanice, kćerce mlada,
Tvoj sunčani ures gdi je?
Jaoh, tko mi te grabi sada?

Ozovi se, kćerce mila,
Vigj, koja me boles c'jepa,
Ah, komu si ostavila
Ćaćka tvoga stara i sl'jepa?

Za ovo li, smrti pr'jeka,
Gluha mi se vazda kaza,
Ma nesrećna staros neka
Mre s hugjega svegj poraza.

Moja sl'jepa staros ova,
Ka mi u licu smrt svjedoči,
Bez gospostva, bez sinova,
I bez draz'jeh, vajmeh, oči;

I bez tebe slatko ufanje,
Kćerce mila, u koj meni
I sinovi su i vladanje,
I od oči vid žugjeni!"

Starac Ljubdrag tuži ovako;
Ali što mu toj pomaga?
S kćercom mu se veće odmako
Podaleko crni aga.

Osman, pj. 8.

Sokolica.

Jak no tigre, zv'jer srdita,
Iz planinske kad no spile
Lovac skupi i pohita
Porode joj drage i mile,

Puna b'jesa i čemera
U plahom se krši t'jeku,
I zlotvora dočim tjera,
Reži u gnjevu strašnu i pr'jeku;

Tako puna srdžbe ognjene
I ohola bojnica je,
Čim u pl'jenu zapl'jenjene
Oslobodit druge haje.

Megju oružja, megju konje
Ne teče ona, nego leti,
Tere smrtne i pokonje
Raspe lovcim vika i pr'jeti.

Napr'jed, nazad, s desna, s l'jeva
Grad udarac smrtnih valja,
Daž od leške krvi l'jeva
Topeć mjesta bližnja i dalja.

Lomi, krši, tre, potlača,
Bije, s'ječe, pleše i meće,
Sto desnica i sto mača
Da ima, mogla ne bi veće.

Leha i Kraka ubi u jedno,
Mačem progje oba hrlo,
A nemilo i neredno
Vitoslavu prikla grlo.

Priko pasa Gjurgja udara,
I ras'jeca u dva d'jela,
A odnese u Gašpara
Vrh od glave vas do čela.

Stuče Ostoji bočom glavu
I moždane sve mu proli,
On vas streptje, i u krvavu
Blatu pade na tli doli.

Još Biserko, d'jete mlado,
Ružom lice komu zene,
A veselo sjaju i rado
Oči l'jepe i ljuvene,

U plahoći bez ozira
Na bojnicu čim nasrće,
Ispod sablje britke umira,
Ku ona plaho na nj obrće.

Ali jedna zatočnica
Što da može proć tisući,
Budi zmija krilatica
I ognjeni zmaj gorući?

Oko nje su sjedinili
Poljaci se svi u buci,
I sto mača izvadili
Suproć jednoj samoj ruci.

Smiona dikla ne ima straha;
Ali čim ih bije i tuče,
Iznenatke sred zamaha
Viteška joj sablja puče.

Ne ustavlja se, bočom lupa,
I u zlotvorskoj grezne krvi;
Nu od leškoga svak čas skupa
Od svud mnoštvo veće vrvi.

Tada u smrtnoj čim pogubi,
Kraljević ju slavni gleda,
Prije, neg život mlada izgubi,
Skače s konjem sam napr'jeda;

Rastiskuje i uklanja
Sve viteze svoje s strane,
I da ju ničij mač ne ranja
Njegovim joj čini obrane.

Nije hrabrenom Vladislavu
Vik u srcu svom podn'jeti,
L'jepu bojnicu i gizdavu
Da neredno vidi umr'jeti.

Spomenjuje nje jedina
I zamjerna bojna dila,
Sred bogdanskih kad ravnina
U pomoć je caru bila.

A i toliko ona je l'jepa
I u rasrdžbi i u gnjivu,
Da pogledom st'jenje c'jepa,
I u ognju zgara živu.

Ni kraljević vik bi uteći
Od nje drazih oči mogo,
Da ne ustavlja ozir veći
Sad željenje svoje mnogo.

Krepku on miso ima ovu,
Da u nijedno viku doba
Vitezu se Jezusovu
Željet Turkinj ne podoba;

A i ures drag sunčani
Od sve l'jepe vjerenice,
Ki u srcu gleda i hrani,
Neda mu ino željet lice.

Sokolica ali veće
Videć, ino da ne more,
I da iz ove ima smeće
Rasutje izit nje najgore,

Za nikako ne upasti
U poljačke živa ruke,
Smiona grdi bez pripasti
Ognje, mače, str'jele i luke.

Pri slobodi smrt se haje,
Tiska — i nazad tako uzmiče,
A i kraljević ne pristaje
Vapit, niko da ju ne tiče.

Nu nije puta već napr'jeda,
Vojska je prid njom, za njom r'jeka.
Što će? gdi će? Da se prida,
Vladislav joj slavni vika.

Bojnica se netrpeća
Sva plam živi na ovo stvara,
R'ječ joj izrit neda smeća,
Rukom samo odgovara.

Ali se opr'jet zaman sili,
Na nju jednu svak se puti,
Pridat joj se treba, ili
Sasma ludo poginuti.

T'jem stegnuta s t'jeh nezgoda
U r'jeku se meće doli,
Štraplje uz gori plaha voda,
Kraj zamniva vas okoli.

Na vrh ona s dna iskače,
I na izmjenu ruke od lira
Sve, što može brže i jače,
Pruža, dilji i prostira.

Plove jak no laka riba,
I gdje s druge strane pazi,
Da se od r'jeke kraj prigiba,
Sl'jedi, i na dvor hrla izlazi.

Kraljević se slavni čudi
Nedobitno pazeć sminje,
I slobodu mnogu sudi
Od hrabrene Mogorkinje.

Tim sred skupa svih junaka
S prva ju diči, hvali i slavi,
Za podoban dar joj paka
Uhićene druge otpravi.

Bojne konje, sv'jetla oklopja,
I ostalo sve, što ote:
Štite, str'jele, luke, kopja,
Šlje joj na čas nje ljepote,

Veleć: „Da znaš, mač, sred moje
Ki desnice vidje sjati,
Jer se opasa za gospoje
Slobodivat, ne hitati;

Za što za sve da turački
Strah je i rasap naša sila,
Kraljević je svud poljački
Štit i obrana l'jepih vila."

Nu ko bojna dikla uza se
Opet mile druge vidi,
S tolikoga dara sva se
Panji, gubi, smeta i stidi.

U pameti misleć hodi,
Ko bi mogla zahvaliti;
Nu načina ne nahodi,
Tim ovako sta vapiti:

„Kraljeviću, glasa mnoga,
Dobita sam ja, dobita,
Ne od oružja, nu od tvoga
Blagodarstva plemenita."

Ko ovo reče, diže s vrata
L'jep ogrljaj hitro zglobjen,
Vas biserom vrhu zlata
I kamenjem draz'jem pob'jen.

Slovima se on optječe,
U kih pismo šti se od zgara:
„Svak odstupaj na daleče,
Mogorskoga kći sam cara!"

Za uzdarje posla ovo
Vladislavu hrabrenomu,
Veleć, da ime svud njegovo
U srcu će nosit svomu.

I da unapr'jed nigda veće,
Za harna se ukazati,
Proć krstjanim ona ne će
Nigdje s drugam vojevati.

Pak oružja na se stavi,
I na uresna konja skoči,
Tere s družbom put upravi
K carstvu očinu put istoči.

Osman, pj. 9.

Pjesma Dubravkina.

Sv'jetla i draga sred istoči
Zrak u cv'jetju zora kaže,
Nu je zrak ljepši naših oči,
Na licu u nas cv'jetje draže;
Dobiva ures naš veseli
Primaletje i dan b'jeli.

Eto iza zore b'jele
Sunce sv'jetli zrak pomilja;
Ali je pogled svjetlji vele,
Ki me sv'jetlo sunce strilja
Iz istoka od lipote
S oči, k'jeh zrak dušu mi ote.

Hod'mo veće, druge mile,
Čim na istoku sunce sviti,
Lir snježani puti bile
U jezeru bistru umiti,
Da od ljeposti zrak jedine
Danaska nam većma sine.

Dubravka.

Ivan Bunić.

Obitelj Bunića dala je dubrovačkoj knjizi više vrijednih radenika, kano što je prva poznata pjesnikinja Julija, koja življaše u XVI. vijeku, onda Miho i Luka, no najviše se proslavio i to kao vrstan lirik Ivan.

Kad se rodio, nije poznato. Zna se tek, da bijaše suvremenik Gjona Palmotića, kojega je Ivan često upućivao i savjetovao u njegovu radu. Umro je g. 1648. Njegova dva sina bijahu takogjer pjesnici. Bijaše to dakle prava pjesnička porodica.

Napisao je zbirku čustvenih lirskih pjesama pod naslovom „*Plandovanja*“, onda religijozni spjev „*Mandaljena pokornica*“ u tri „cviljenja“ i nekoliko pastirskih razgovora i duhovnih pjesama.

Budi nam spomena . . .

Budi nam spomena: ljudska su godišta
Vihar, plam i sjena, san, magla i ništa.
Vihar se zameće sred ljetne tišine,
Sv'jem sv'jetom uskreće, nu do čas pak mine.
Plam slame izgori, k nebesim ulazi,
Nu brzo dogori i sam se ugasi.
Sjena nas svegj slidi, nu kad smo u tmini,
Tere se ne vidi, i sjene s nami nî.
San ludu uskaže, da ima, što žudi,
Nu pozna, da laže, kad se lud probudi.
Magla sve pokrije o zori, da nu pak
Sva se opet sakrije, kad sine sunčan zrak.
Ništa je sve vrime, za danom noć hodi,
Za ljetom zle zime, svaka stvar prohodi.
Budi nam spomena: ljudska su godišta,
Vihar, plam i sjena, san, magla i ništa.

Plandovanja.

Djevojka kao ružica.

Skladnu li te narav mila,
O ljubljena ma diklice,
Svim priličnu satvorila
Cv'jetku l'jepom od ružice.

Kraljica je ona od cv'jeća,
Ti si kruna sv'jeh gospoja;
Ona je ures od proljeća,
Proljeće je mlados tvoja.

Pod veseľjem rumenilom
Ona ljute drače krije,
Pod prilikom ti premilom
Srce od lava, ćud od zmije.

Nju vjetrici tihi i blazi
I pozorna rosa goje,
Tebe vrući moji uzdasi,
Jaoh, i grozne suze moje.

Danom zora nju otvori,
A večer je pak povene;
Tva je ljepos l'jepa o zori,
A k večeru ljepša zene.

Plandovanja.

Gdje je ljubav?

Gdje kraljevstvo tve postavi:
Al sred oči mile moje,
Al u tužno srce moje,
Svemoguća o ljubavi?

U licu si sva onomu,
Kad ja gledam, ko si mila;
Kad li gledam, ko s' nemila,
U srcu si tužnom momu.

Nu moć, ako hoć i znanje
Ukazati, stan prevrzi:
Meni u oči, njoj u prsi
Stavi tvoje kraljevanje!

Plandovanja.

Beri cvijeće...

Ubiraj, diklice, dočim je proljeće,
Te l'jepe ružice i rano to cv'jeće
I drži spomene u branju od cvita,
Da kako cv'jet vene, svenut će tva lita.

Plandovanja.

Gjon Palmotić.

Dok na epskom polju ubra lovoriku slavni Gundulić, na dramatskom odlikova se najviše Palmotić.

Napisao je cijelo čislo drama, kojima crpa gragju sad iz klasične starine i njezine priče i mitologije, sad iz knjiga latinskih i talijanskih, sad pako iz domaće predaje i povijesti. Megju ove pošljednje ide: *„Pavlimir"*, *„Danica"*, *„Captislava"* i *„Bisernica"*.

Najznamenitije mu je djelo „Pavlimir", drama u 5 čina, u kojoj crta postanak grada Dubrovnika.

Od drama stranijeh motiva valja spomenuti: *„Atalantu"*, *„Natjecanje Ajača i Ulisa"*, *„Laviniju"*, *„Elenu"*, *„Ipsipilu"* i t. d.

Kao prevodioc pokaza svoju okretnost u *„Kristijadi"*, spjevanoj prema latinskom originalu nekog Talijana Girolama Vide, u kojeg ima samo 6 pjevanja, od kojih načini pjesnik proširujući gragju 24.

Palmotić spjeva još mnogo drugih različnih pjesama, kano što su pjesme, koje se pjevaju u kolu i u svatovima. Bijaše u neku ruku improvizator.

Rodio se 1606. u Dubrovniku od odlične obitelji, te tu i preminu, stigavši tamam vijek svog predšasnika Gundulića, g. 1657.

Dubrovniku.

Rasti, rasti, o slobodni
Dubrovniče, rasti veće;
Rasti, nebu grade ugodni,
Na velike česti i sreće.

Hvar, Šibenik, Zadar ravni,
Kotor, Trog'jer, Spljet hrabreni,
Tvoj će vazda ures slavni
U velikoj držat c'jeni.

Dalmatinsk'jeh sv'jeh gradova
Sv'jetla kruna ti ćeš biti,
Adrijanska sva voda ova
Dvorit će te i častiti.

Malo velim: tvoja slava
Prostr'jet će se i tvâ dika
Priko slavn'jeh sv'jeh država
Slovinskoga od jezika:

Od Adrije bistra mora
Do ledena mora okolo,
Svu tegobu višnjih dvora,
Gdi željezno drži kolo.

Pored glasom neumrlime
Svud hvaljeno i čestito
Tvê slobode slavno ime
Živjeti će vjekovito.

Tebe Goti, Švedi i Dani,
Bojni Ugri i Moravi,
Lešci, Moški, Pomerani
U mnogoj će hvalit slavi.

Bulgar, Bošnjak, Hrvat bojni
Dizat će te do nebesi,
I svi puci neizbrojni,
Naš kojim se jezik resi,

Rasti, rasti, o slobodni
Dubrovniče, rasti veće;
Rasti, nebu grade ugodni,
Na velike česti i sreće!

Pavlimir.

Kako ljepša . . .

Kako ljepša nad zv'jezde ine
Zrakom svojim sja danica,
Kad nebeske sred visine
Vesela se kaže lica,

Kad s uresom jes na sv'jeti
Ov'jem ljepos sadružena,
Djevojčica svaka r'jeti
Tad se može prem blažena.

Djevojčica tako svaka
Vidjeti je l'jepa dosti,
Koju resi sv'jetla zraka,
Sv'jetli ures od kreposti.

Čas pod nebi ovo je prava,
Istina je ovo dika,
Neumrla ovo je slava,
Koja žive do vik vika.

Ono je ures, što te resi,
Ono resi, što je pošteno,
Pošteno je pod nebesi,
Kripos, dobro svud hvaljeno.

Ova svjetlos potamniti
Ne može ti s huda oblaka,
Ovu ljepos usiliti
Ne može ti sila opaka.

Zaludu je uresiti
Vrat biserom, zlatom prame,
A od koralja usti otkriti,
Toj su ljudske sve zamame.

Ovo je ures pun slobode,
Podložne su stvari umrle
Strahovite na prigode
I na sile pr'jeke i vrle.

Ćud je dobra dar zlaćeni,
A čistoća biser b'jeli,
Rumen koralj, sram pošteni;
Ovi ures svaka želi.

Čas je veća smrt hrabreno
Sebi istoj sama dati,
Neg li živjet nepošteno,
Usiljena neg se zvati.

Došastje Eneje k Ankizu, njegovu ocu.

Petar grof Zrinski.

Bijaše ban hrvatski i mogućnik, a proslavio se i na bojnom i na književnom polju. Najznatnije mu je pjesničko djelo hrvatski prijevod junačkoga epa o boju kod Sigeta, štq ga madžarskim jezikom spjeva njegov brat Nikola. Hrvatski prijevod ima naslov „*Opsida sigetska*", a prevodioc potpisa se imenom „Adrijanskoga mora sirena". Napisao je i nekoliko lirskih pjesama. I supruga njegova Katarina Frankopanka bijaše spisateljica.

Kako ga tijesne prijateljske veze vezahu sa Dubrovnikom, dokazom je pored ostaloga i „Trublja slovinska", što mu je posvetio Menčetić.

Zaglavi tragičnom smrću na stratištu u Bečkom Novom Mjestu 30. aprila 1671. godine sa svojim šurom knezom Franjom Krstom Frankopanom.

Nijedno nî vrime . . .

Nijedno nî vrime kasno na kaštigu,
Ni v letu ni v zime, vrućini ni v snigu,
Gusto grihov brime nosi sobom brigu,
Kû pod zalih ime i dobri dosigu.

Rado zna zlo priti, kad človik ne čeka,
I Bog prija preti, neg žitak podseka,
Ki je dal živiti malo vrime veka,
Htil je posuditi pokoru cić leka.

Vsakomu j' človiku žitak dan po broju,
V kem služi za diku, ka j' večnem pokoju,
Za to j' i junaku dopuščeno v boju
Da kuša na znaku slavnu sriću svoju.

Lipo se j' skrbiti za mirno življenje,
Spametno spetiti nad naglo činjenje,
Svetom prohoditi lipo j' upućenje,
Al slavno umriti najlipše j' spećenje.

Opsida sigetska.

Knez Franjo Krsto Frankopan.

Pjesme Frankopanove, koje se čuvaju u bečkoj dvorskoj biblioteci, izdao je g. 1871. u Zagrebu Ivan Kostrenčić pod naslovom „*Vrtić*“ i to prema pjesnikovu „Gartlic za čas kratiti“.

Ponajviše su ljubavne, vesele i vedre, a ima ih i sjetnih, a to su one, koje je pjesnik spjevao za svog tamnovanja.

Valja osobito istaknuti, da je Frankopan zabilježio i nekoliko narodnih (Dijačke junačke) pjesama, a započeo je bio i jedan dramski rad.

Neke njegove pjesme, koje su prijevod talijanskih pjesama pjesnika Crescenta, koji nije niko drugi, nego nadvojvoda Leopold Viljem, izašle su troškom ovog potonjega g. 1656. u Bruselju.

Misal ukanjuje.

Nigda kad zapazi jarebica plaha
Jastreba hudobna obrh glave litat,
Ne zna kaj začeti od velika straha,
Neg se med travicom šetuje zakrivat.

Ali nut nesrićna, kak se zahman trudi,
Želeć vujti pticu, na pogibel ide;
Ne videć rizika u prugla zabludi,
Marljivomu lovcu tužna na del pride.

Tako ravno človik štima se zakriti
Čalarnoj nesreći, ka ga nastoruje:
Gdi najmanje misli sprotivnost dobiti,
Tu ga neprijatelj s prevarom skončuje.

Vrtić.

Cvitja razmišlenje i žalosno protuženje.

Kak ste lipo, drago cvitje,
Tak ste brzo premineće;
Daste spoznat, da veselje
Neg magnutje je trpeće.

Ako zora vas poliva,
S čistom rosom okripiva,
Al vas sunce povenuje,
Na zapadu iskončuje.

Što vam daje u liposti
Tihi sever batrivosti,
Povekšuju u žalosti
Nagla juga čalarnosti.

Tada diku pogubite,
Vsu ljubeznost preminite,
Daste spoznat, drago cvitje,
Da je radost neg magnutje.

Vim, od mene ste srećnije,
V kratkom žitku povoljnije;
Mirno, dično prebivate,
Jedan konči dan vživate.

Al ja nebog vse tugujem,
Nit hip ni čas ne radujem;
Je mi mladost ljuta žalost,
Srića moja neg čemernost.

U kolipki majku zgubih,
U ditinstvu oca stužih,
Imam krila prekinuta,
Do dva braca poginuta.

Milu sestru, koju ljubih,
U nevolji sad začutih,
Ljubu dragu, s kom se dičih,
Jur od davna da ne vidih.

Prijatelji prez pomoći,
A rodbina suze toči,
Verne sluge rastrešene
Prez obrambe zapuščene.

A da jeste, drago cvitje,
Vindar srićno ko magnutje;
Al ja tužan, otkad rodih,
Nit hip sriće ne nahodih.

Vrtić.

Jerolim Kavanjin

poznat je po *„Bogatstvu i uboštvu"*, najvećem spjevu u hrvatskoj literaturi. Ova velepjesan našeg pjesnika ima u 30 pjevanja 5443 kitice, a 32.658 stihova. To djelo nema tolike pjesničke znamenitosti, osim nekih mjesta, kano što je na primjer: kupanje Dianinih djevica (pjevanje X., kitica 210.—240.), već je više kao neka pjesnička enciklopedija svega, što je pjesnik čuo i zabilježio o našim krajevima, njihovoj povijesti, znatnijim ljudima i t. d., i kao zbornik njegove filozofije i vjerskih nazora.

Uzorom mu je gotovo svagdje Gundulić, a vidi se, da mu bijahu poznata i djela Vitezovića i drugih hrvatskih pjesnika.

Kavanjin potječe od plemićke porodice, a rodi se u Spljetu g. 1640. Pravne nauke svrši u Padovi u Italiji, te dobi doktorsku diplomu, a onda se vrati u svoj rodni grad, gdje bijaše odvjetnikom, a i sucem.

Starost proživi u seoskoj tišini, gdje i spjeva pomenuto svoje veliko djelo.

Radio je već u ono doba o osnutku akademije u Spljetu, kakova je tek iza više od podrug vijeka osnovana u Zagrebu.

Umro je 1714. godine u Spljetu.

Svijet je otišo naopako . . .

Dobre naše staretine
Nitkor ne će da već mari,
Likunica davna gine,
A mlaja je na otari',
Prednji običaj svak uklanja,
A novom se samo klanja.

Sv'jet je otišo naopako,
Hrvat žive jurve njemški,
A grdije što je tu tako,
Žene muški, muži ženski —
I u franaški načini nose
Ženski oborac, ženske kose.

Netko c'jeni, hudi da su
Ti zakoni u svem novi,
Kada kr'jepos ljudsku gasu
Duhu i nose zle otrovi,
Šteti vrsnos krstjanina
Misao tašta, meka, lina.

Zaklinjem vas, moji vlasteli,
I ostala bratjo mila,
Da ostaviv raskoš veli,
Prikažete jurve tila,
Žrtvu živu, svetu, dragu,
Našem Bogu, ne već vragu.

Bogatstvo i uboštvo, pj. 9.

Tromo je pero, bijeli prami...

Tromo je pero, b'jeli prami,
Nije ih crnom od razblude
Mrčit veće, al silami
Ogariti vojske hude,
Neka od boja i od ljubavi
Snažnije i hitrije pero pravi.

Ja sam skršio tr'jeske davne
I razdario bdenja mlada,
U kih pisah od nestavne
Sreće, častî, od nasladâ,
Ter se bolim, da izmine,
Zani i mene duh taštine.

Sada mi su težje misli
Prišastnega od spasenja,
Smrt je blizu, brž' su prišli
I vremena raščinjenja;
Rad bih moć r'jet istinito,
Da se hrvah hrabrenito.

Da seljanstvo ispunio sam
I težanje ne opako,
A da vjeru sahranio sam
Srcem, d'jelom, ako i mlako,
Za to da ufam krunu opravde
Na dan veli božje pravde.

Bogatstvo i uboštvo, pj. 17.

Petar Kanavelić.

Bijaše pjesnik svih triju vrsta pjesništva, no najbolje je uspio u epskoj, proslavivši se svojim religijozno-romantičnim epom „*Sv. Ivan, biskup trogirski*“, koji ima 24 pjevanja. Uzorom mu je Gundulićev „Osman“. U tome djelu prikaza život i čudesa ovoga sveca i Kolomanovu vojnu na Zadar.

Kanavelić opjeva znatnije savremene dogagjaje, kano što je dubrovački potres g. 1667. i oslobogjenje Beča g. 1683.

Rodio se na Korčuli g. 1631., a umrije g. 1719.

Od svijeh zalâ . . .

Od sv'jeh zalâ, kâ na sv'jeti
Tužan čovjek može imati,
Najgore je, tr'jebi je r'jeti,
Zlo — svak čas se zlu nadati.

Strah je oni, koji čini,
Da se u srcu ćuti i trpi
Pakô živi, kî u vrlini
Isto iz prsî srce drpi.

Jer zlo, koje iznenade
Čes nemila, sila plaha,
Na nj obori, ter na nj pade,
Zlo je zaisto, nu bez straha.

I u strahu dokli čeka
Zlo, koje mu ima doći:
On je čovjek bez čovjeka,
Duh bez duha, sjena od noći.

I jošte ako moć od nebi
Da zlo dogje brani i ne da:
Nu er se nada, mira u sebi
Nema i svegjer kopni i preda.

Sv. Ivan, biskup trogirski, VII.

Trešnja u Dubrovniku.

Crna sestra b'jela dana
Bješe sjeni sve prostrla,
A u snu dugu ukopana
Počivahu djela umrla.
Još ni jedan vrh od gora
Trak sunčeni ne vigjaše,
Ni u daleko jasna zora
Vedro lice rumenjaše.

U to doba mrkle noći
Poharanu svu u licu
Bi mi vidjet k meni doći
Plemenitu djevojčicu;
Zlatni bješe pram od kosi
Niz vrat b'jeli razkosala,
A oči, sred k'jeh sunce nosi,
Grozn'jem suzam poštrapala.

Ne držaše slike u slici
Nje uresa ures jasni,
Samo što još u desnici
Sv'jetli imaše prut oblasni.
A nje vrhu vedra čela
Vigjaše se kruna sjati,
I od slobodn'jeh biljeg djela
U kamenu dragom stati.

Kô je vidjeh blizu mene,
Smeća teška mene uhiti,
C'jeneć, da sin noćne sjene
Čini mi ono strah viditi.
Kad me vidje ona stati,
Ko da sam se omramori',
Pogled blag svoj na me obrati
I ovako progovori:

„Ne straši se i ne predaj,
Ja nakazan n'jesam huda,
Ustani se, slušaj, gledaj,
I piši uzrok moga truda,
Slovinskoga ja jezika
Kraljica sam s tobom ôdi,
Sred slavnoga Dubrovnika
Ka kraljuje i gospodi.

I ako ruke svemoguće
Tegnu me oblast moga Boga,
Čim sve obori dvore i kuće,
Sjedilišta carstva moga,
I ako opet meni u krilu
Moje puke vidjeh mr'jeti,
I za tešku čest nemilu
Živim ognjem sve gorjeti.

I ako strašno sv'jem vigjenje
Meni poraz tešku ukobi,
Da ne ljude mi povjerene
Jao na milost ganulo bi:
Gdje ja vidjeh sv'jetlih zgrada
Vrhe obraćat zemlji doli,
Gdje se ori i raspada
Što ća do tli, što do poli.

Gdje se u noć dan mi obrati,
Gdje se sakri nebu lice,
Gdje ne vidjeh već mi sjati
Zrak od sunca i danice,
Gdje mnjah, da se nebo otvori,
I da gnjev svoj na me meće,
I da zemlja svom ponori
Pożdr'jeti me hoće veće.

Koja bolest može biti,
Kô boljezan bješe moja,
Kada začuh svud vapiti
I uzdisat bez pokoja?
Majke plaču, oci cvile,
I ne daju, tko pomože
Sebe i sinke svoje mile
Videć ginut, ah — jao Bože!

Crkve Bogu posvećene,
Djevičanski sveti dvori,
Sve ostahu obraćene
Vrhom do dna, dnom do gori;
Po ulicah svega grada
Vidjeh puke na sve strane,
Srdce mi se jao raspada,
Prije neg mrtve zakopane.

I u smeći i u strahu
Gledajući smrt na glavi,
Ah je li tko, vapijahu,
Da se u pomoć nam objavi?
I ne bješe jaoh! nikoga,
Da njih teške tužbe čuje,
I nevolju puka moga
U potrebi pomiluje.

Sred Solima tako grada
Djeca kruha čim pitahu,
Po ulicah pali od grada
Kojim podat, ne imahu.
Kamen ne osta na kamenu.
Svi se puti zagradiše,
U čas vidjeh diku strenu,
L'jepo mene ka resaše.

Uzdignu se gora jedna
Od kamena razorena,
Sama pokrit ka bi vr'jedna
Sva mi dobra nebrojena:

Nu promisli tim u sebi,
Kada vidjeh čudo tako,
Može l' biti jao pod nebi
Bolest moja bješe kako?

Tako i njegda Troja pade
Grčk'jem ognjem izgorena,
Tako oćuće za tim jade
Korint, Argo i Micena;
I Rim tako njegda izgori
Cjeć cesarske nemilosti,
I njegovi sv'jetli dvori
Tako ostaše bez ljeposti.

Nu poguba njih nemila
Od umrle dogje ruke,
Neumrla meni sila
Poda ove teške muke.
Al će uzdignut Bog opeta
Iz pepela sve moje zgrade.
Za to nijedna stvar ne smeta
Moje ufanje krepko sade.

I ures će urastiti
Moj prel'jepi meni opeta,
Ko feniče na sem svîti
Iz pepela ka izleta,
Ja na kril'jeh od slobode
I mojih sina mudrih djela
Ne strašeć se nijedne zgode
Ptica izletim iz pepela.

I ponavljat vidim sada
Me zakone stare u meni,
Čim uzdrži mene i vlada
Skup za slobod sjedinjeni,
Ki posvetit sebe sebi
Spravan stoji i gospodi,
I umr'jet će pri potrebi
Za slobodu u slobodi.

Sreća.

Sreća u hitrom kolu svomu,
Kim obraća svej bez truda,
Kaže svak čas sv'jetu ovomu
Nov'jeh zgoda nova čuda.

Kroz naravne nekrepčine
U kolovrat sve prometće,
I koga uzn'je na visine
Danas, sjutra po tle meće.

I tko jučer sv'jetom vlada,
Ime danas ne zna mu se;
A za koga ne znaš sada,
Sad ko kralju klanjaš mu se.

Ovako nam sv'jet bjegući
Pod imenom sreće isprazne,
Tlapeć, hineć, varajući
Tegote iste čini lasne.

A sve od sv'jeta stvari uzmnožne,
Časti, blaga i uzvišenja,
Taštine su svej podložne
Na promjene i izgubljenja.

Sreća stavna, krepka i prava,
Nepomična kâ boravi,
Nebeska je samo slava,
Pravovjernim kû Bog spravi.

Za to ufanja sva na sv'jeti
U ovu sreću postavimo
I s sv'jem srcem i pameti
Ištimo je i sl'jedimo;

I ne će nas prevariti
Sv'jet načine skroz himbene,
Neg ćemo uv'jek srećni biti
U istom bitju bez prom'jene. —

Sv. Ivan, biskup trogirski, pj. 13.

Barun Pavao Vitezović.

Njegov književni rad vrlo je raznolik i bogat. Najviše bavio se izučavanjem jezika i povijesti, sakupljajući riječi, udešujući pravopis, proučavajući i pribirući listine i grbove, te je na tome polju mnogo privrijedio hrvatskoj knjizi. Tek taj rad nije još sav ugledao svjetla.

Nije zaboravio ni seljačkog staleža, te mu napisao lijep kalendar (1695.) i još dvije zabavno-poučne knjige. Vrlo mnogo pisaše na latinskom jeziku, i to ne samo prozom, nego i u stihovima.

Kao hrvatski pjesnik proslavio se junačkim spjevom „*Oddiljenje sigetsko*“, razdijeljenim u četiri dijela, u kojemu je opjevao poznatu katastrofu kod Sigeta. Vrlo je lijepa pojava, što se i tu opaža ponešto utjecaj narodne pjesme.

Vitezović ugleda svijet u Senju g. 1652. Škole svrši u Belgiji, a vrativši se u domovinu, bijaše hrvatskim zastupnikom u šopronjskom saboru, a poslije podžupanom ličko-krbavskim. Kako steče za svog boravka u Beču naklonost Leopoldovu i kako bijaše učena glava, posta vitez zlatne ostruge, kraljevski savjetnik i barun.

Radi svojih reformatorskih ideja teško je stradao, jer je poslije smrti Leopoldove, jamačno spletkama svojih i narodnih neprijatelja, izgubio sve svoje časti i imetak, te umro u velikoj bijedi g. 1713. u Beču.

Njegove zamisli izvode u XIX. vijeku Vrhovac i Gaj.

Nikola Zrinski svom sinu Jurju.

Jurju, d'jete moje, vidiš, da kot mravi
Od svih stran nastoje turski na nas lavi,
Da Siget dobavi car njihov poglavnik;
Ali da ga spravi na prah i na nik.
— — — — — — — — — — —
Za to zabav mnogu, za to strašne boje
I smrtnu nalogu nose nam takoje.
S tim Bog, kot pravo je, ah za mnoge zloće
Nas, stvorenje svoje, pedepsati hoće,
Otkud neg teškoće moramo se nadat,
Jer naše slaboće sila će obladat;

Gdje j' vjerno stat i srcem napriti,
Bogu se v ruke dat, jer nam je umriti.

— — — — — — — — — — — — —

U nebu nam rože vjekovječne cvatu,
Kê ćeš nam dat, Bože, po ovomu ratu!

Tu već ni brat bratu ne more dat lika;
Sila k malom jatu vrvi ah velika!
Sve se za vojnika to hoće zadjeti;
Smrti je prilika i k njoj je dospjeti.
Za to se dili ti, sinu moj ljubljeni,
Pusti oca bditi, a ti mi ne vehni:
Vikni jesu meni i trudi i rati,
I udi učeni ranam i nespati;
Ako i ostati ovdje meni bude,
S tim ću dokončati mnoge stare trude.
Evo starost ude skoro mi prosiže, —
A pak starci lude, koji smrti biže,
Jere u nje mriže svakomu je pasti,
Zgrabi ga sred hiže i najveće vlasti.
Ti mi jošće rasti v krjepostjah i liti',
Ti ćeš mi još k časti domovine biti.
Domu je služiti i prud mnogih gledat,
Ter na volju iti mladom srcu ne dat.

— — — — — — — — — — — — —

Tebe moga oka moram sahraniti:
Ti ćeš sablja boka domovine biti.

Bogu ćeš služiti i bojat se njega,
Vazdar ga imiti v dnu srca tvojega,
Ufanje, v kojega čvrsto ćeš ravnati,
Njega za svojega vojvodu držati.
Učićeš se znati svakojoj krjeposti
I za vjeru stati brez svake dvojnosti.
Krajičnoj složnosti pazi skrbežljivo
I svakoj dužnosti kraljevoj marljivo.
Glej mnoge pomnjivo od drugih prilike:
Sve čini skoznivo rad Boga i dike.

Poštuj tvoje slike, a starije časti:
Dobre svekulike; ljubi manje vlasti.
U prijazni rasti, vr'jednim dobro stvori:
Ne daj se nápasti, da t' srce obori.

Srcem se pokori poniženim Bogu,
A uho otvori svakomu ubogu.
Po dobrom razlogu, svakoja čineći,
Stavljaj, sinko, nogu, Boga se bojeći.
Bog ovo gledeći ne će te zabiti,
Neg darov d'jel veći hoće t' ud'jeliti.
Ja ću ti pustiti imanje sve moje,
Ko u trudnih liti krvjom spravljeno je;
Nadajuć se, to je, da našljednik očin
Ravnati ćeš tvoje čine na njegov čin.
Da tebe i Turčin i kršćan gledeći —
Pravi je ovo sin banov — može reći.
A ja otpusteći život sega sv'jeta,
I v nebu živeći, ko mi Bog objeta:
I kadi nam kita cvate v rajskoj slavi,
I Bog dušam svita vjernim u ljubavi.
Da te ne ostavi, hoću ga moliti,
Nek milost postavi, ka će s tobom biti.

Sada imaš iti poglavniku momu,
Poklon učiniti gospodinu tvomu.
Poklekni k ovomu s koljeni obima,
Proseć, da t' u svomu milosrgju ima;
Ter da vred svojima nam slugam provide,
Da z ovoga dima dalje čad ne pride,
Jer zmožni car ide -- i jur blizu grada,
Da se skoro vide — turska sila pada.

Hodi s Bogom sada u imanje tvoje,
Rad koga naslada tve majke gospoje.
Prijatelje moje i znance pozdravi,
Koji nose svoje prot meni ljubavi:
Neka oni zdravi brane domovinu,

Jer smrt mene spravi pod ovu zidinu.
S Bogom, dragi sinu, nij' čas govorenju,
Treba je družinu hrkati k borenju:
Stat ćemo se, scinu, u rajskom življenju!

Oddiljenje sigetsko, I.

Ignjat Gjorgjić.

U trećem perijodu dalmatinsko-dubrovačke knjige najznatniji je Gjorgjić. Sa Gundulićem i Gjonom Palmotićem čini on trozvježgje vrh dubrovačkog Parnasa. I dok se prvi odlikovao najviše svojim epom „Osmanom", a ovaj potonji dramskim radom, Gjorgjić izagje na glas kao vrstan lirik.

Pjesme su mu većinom vesele i vedre. Od bogoljubnih najbolje mu je djelo: „*Uzdasi Mandaljene pokornice*" u 8 „uzdisanja". Tu se crta pokornički život ove pokornice u nekoj pećini kod Marsilje, njezine patnje i blažena smrt.

Na dramskom polju okuša svoje sile dramom „*Judit*", a u prozi, koja se u to doba rijetko javlja, napisa uz svoj prijevod Davidovih psalama, „*Saltjer slovinski*", život kralja Davida i na po se život sv. Benedikta.

Njegove pjesme pribaviše mu često neprilika, i za to ih je više puta spalio. —

Gjorgjić se bavio mnogo i znanošću, a osobito filozofijom, filologijom i historijom, proučavajući domaće i talijanske biblioteke.

Rodio se g. 1675. u Dubrovniku. Najprije bijaše isusovcem, a poslije stupi u red benediktovaca, te posta opatom na otoku Mljetu.

Umrije g. 1736. u Dubrovniku u svog prijatelja biskupa Šiška Tudisija, pošto ga već prije radi nekih sporova sa dubrovačkom vladom lišilo opatske časti. —

Zgoda ljuvena.

Trudnom svitu noć na lice
Vrgla bješe sjenu blidu,
Da od ljuvezni potajnice
Na svoj tančac zv'jezde izidu.

Ja Ljubicu kon nje dvora
U zabitnoj čekah strani,
Kad nje u mjesto zgar s prozora
Bi mi dodan lis pisani.

Mrem od želje za prije znati,
Što mi piše ma jedina;
Nu moj želji svrhu imati
Nenavidna brani tmina.

Nije pomoći: iza gora
Jasni mjesec još ne istječe;
Sv'jeće rajsk'jeh od prozora,
Zv'jezde mi su prem daleče.

A želja me nuka i blazni
Tač, da skrovna draga slova
Proštio bih bez bojazni
Na plamenu od trjeskova.

Ali u cv'jetu i u travi
Srećnom zgodom meni tadà
Krilata se zvjerca objavi,
Spr'jed zlaćena, sv'jetla ozada.

Ulovih je i nad svime
Taj lov držah draži od zlata,
Jer njim sv'jetlit nauči me
Moja ljubav domišljata.

K pismu je prin'jeh i po njemu
Pomno vodeć plam krilati,
Na tem zraku živućemu
Sve razvidjeh, što htijah znati.

Ah, da ti je uv'jek hvala,
Oj s/'jetnjače prigizdavi,
Od livada zv'jezdo mala,
Drobna iskra od ljubavi!

Ne mogu te neg hvaliti,
L'jepa zvjerce, harnom pjesni,
Č'jem dostoja pomoć biti
Nepokojnoj moj ljuvezni.

Urešenje nepriprosto
Ti si od ljeta po naravi,
D'jelak sunca, a za njim osto
Za razgovor cv'jetju i travi.

Prid tvojijem zlatom zlato krije
I sobom se zlato srami:
Tvoj plam zlatnoj u tebi je
Ko u prstenu dragi kami.

Od zemlje si ti zenica,
Dan, ki leti sjemo i tamo,
Slika mudr'jeh djevojčica,
Ke se u noći kažu samo.

Svegj kušala cjeć dobrote
Dragu rados, zvjerce draga:
Mednom rosom dojilo te
Milo nebo, zemlja blaga!

Pjesni razlike.

Srce izgubljeno.

„Jeda je našo tko po nesreći
Izgubljeno srce moje,
Kê izgubih, vaj, hodeći
Za stupajom mê gospoje?

Za obilježu jes u njemu
Malo ufanja i radosti,
Straha i sumnje vele i k temu
Mnogo suza i gorkosti;

A nada sve ud'jeljana
Hitrom rukom od ljubavi
Mê Ljubice slika izbrana
I nje ures prigizdavi.

Znaj, koristi da u njem nije,
Povrati ga t'jem veselo;
Sve pob'jeno str'jelami je
I na pola izgorjelo.

A na milos po razlogu
Za uzdarje ću pokloniti
Sve, što imam, sve, što mogu,
Sve, što um'jem ja na sviti."

Tvorah ovuličbu u glase
Vas u plaču, vas u muci,
Kad mâ l'jepa prikaza se,
Noseć srce moje u ruci.

„Evo t' srca," ona reče,
„Sad, što obeća, htjej mi dati."
Dah joj sve, što sam, — a ona uteče
I srce mi, jaoh, ne vrati.

Pjesni razlike.

Pjesan.

Sej pjesni koje štiš, moj znanče, po njima
Slične su, sám vidiš, godištim mojima.
T'jem im k zlu ne pristaj, neg mojoj mladosti
Što ne zna, nauk daj, što zagje, oprosti.
Ostatci pjesnî onih ovo su, kojima
Plamenom smrt donih, kad igjahu put Rima.
I jer stvar razvitu raznose vjetri, znam,
Njih složih u kitu, koju ti darivam.
Ti njima gospodi; il su zle il n'jesu:
Čin' od njih, što t' godi; kakve god, tvoje su.
Metni ih, stri ih, užeži ih: dragi plam taj bit će;
Jer s svojijem sestram njih za vazda združit će.
Nu ne mnim to dilo od tvoje mudrosti,
Neg da ćeš njih milo prigrlit zadosti.
Sve s prva jes novo, nu s ljetim bude uzrit:
Cv'jetje je sad ovo, brzo će voće bit.
Ter znanju tvom za har skoro ću don'jeti
Kigodi sv'jetlji dar od moje pameti.
I pusteć r'ječi ine, ovo ću t' samo rít:
Da obći prvine i višnji Bog ljubit.

Pjesni razlike.

Zecovi i žabe.

R'ješe jur zecovi: „Što ćemo živi bit?
Život je naš ovi bolje nam utopit,
Jerbo smo prem slabi u svakoj protivi,
I da stvar mala bi, bježimo strašivi."
Počeše svi za to kupit se i spravljat,
Duboko gdi je blato, za skočit u nj na vrat —
Kad eto smetene tuj vide neredno
Žabe prestrašene bježati s kraja u dno.
Pazeći toj od njih tad jedan kliče u glas:
„Braćo, eto plašivijih jes zv'jeri veće od nas!
Eto odi vidimo, k'jeh i naš strah mori:
Doma se vratimo, jer n'jesmo najgori."
Tugama hoć pred sv'jem razgovor nać sebi?
Svegj misli, da mnog'jem gore je, neg tebi.

Pjesni razlike.

Fra Andrija Kačić-Miošić.

Prvi pjesnik, koji je svojom knjigom ugodio prostom narodu, bijaše Kačić. Njegova „*Pismarica*“, ili — kako je on nazva — „*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*“, najpopularnija je knjiga hrvatska. Pjesama ostalih pjesnika dalmatinskih nije mogao narod razumjeti, jer im bijaše suviše umjetna forma, a i sadržinom svojom nijesu ga takogjer mogle zanijeti. Njihova djela bijahu namijenjena više duševnoj aristokraciji, koja se u ono doba ponajviše zanimala klasičnom starinom. Putujući Kačić po narodu čuo je narodnu pjesmu, koja pjeva junake i junačke mejdane i upoznao misli i želje prostog naroda. Propitkivao je o prošlim dogagjajima, koje još narod pamtijaše, a onda proučavaše domaće kronike, te o svemu — želeći i prostom narodu dati knjigu — napisa gore pomenuto djelo i to u duhu narodne pjesme, od koje se razlikuje izmegj ostaloga tijem, što je Kačić upotrebljavao suviše srok, a pjesmu podijelio u kitice. Što mu se nije činilo zgodnim za pjesmu, napisa prozom, i tako je njegov „Razgovor“ u neku ruku povijest junaštva našijeh pregja. Tu su opjevani svi naši junaci i razni bojevi sa Osmanlijama. Ovom knjigom pobudi u narodu ponos i ljubav za knjigu.

Njegov „Razgovor“ ugleda svijet prviput u Budimu, no koje godine, to se ne zna, jer se nije sačuvao niti jedan primjerak. Drugo izdanje izašlo je g. 1756. Poslije toga štampan je gotovo 30 puta, te je tako raširen u narodu u stotine hiljada primjeraka.

U pjesmama zove se pjesnik imenom: starac Milovan.

Drugo mu je djelo „*Korabljica, pisma svetoga svih vikovah svita dogogjajih*“. Napisa i jedno latinsko filozofsko djelo.

Kačić se rodi g. 1694. (po Živaljeviću 1702.) u Bristu, selu Makarskog Primorja, od stare porodice knezova Kačića. Škole izuči u obližnjem samostanu zaostroškom, onda u Budimu. Vrativši se kući posta učiteljem franjevačkim, poslije pako papinskim nadglednikom samostana u Dalmaciji, Hercegovini i Bosni, što je najviše i doprinijelo, te je upoznao naš narod u raznim krajevima.

Umro je g. 1760., te je sahranjen u samostanskoj crkvi zaostroškoj, gdje mu je nazad nekoliko godina obnovljena grobnica. Haran narod podiže mu dva spomenika od mjedi: jedan u Makarskoj, glavnom gradu Makarskog Primorja, drugi u Zagrebu.

Pisma od kralja Vladimira.

Gorko cvili sužanj Vladimire
U tamnici kralja bulgarskoga,
Gorko cvili, danak proklinjaše,
U koji se na svit porodio.

Cini jadan, da ne čuje niko,
Al to čuje Kosara divojka,
Lipa ćerca kralja bulgarskoga,
Koji biše roda slovinskoga.

Pita njega Kosara divojka:
„Što je tebi, moj sužnju nevoljni?
Ali ti je majka omilila,
Ali ti je žao zavičaja?

Ali ti je gládak dodijao?
Al tamnica, jadna kuća tvoja,
Al na nogu negve do kolina,
Al na ruku teške lisičine?

Al si čuo, moj sužnju nevoljni,
Da s' udaje virna ljuba tvoja,
Ter proklinje danke i godine
I staricu jadnu majku tvoju?“

Govori joj sužanj Vladimire:
„Progji me se, Bulgarko divojko,
Nije mene žao zavičaja,
Niti mi je omilila majka,

Nit je meni gládak dodijao,
Ni tamnica, jadna kuća moja,
Ni na nogu negve do kolina,
Ni na ruku teške lisičine,

Nit s' udaje virna ljuba moja,
Jer se do sad nisam oženio,
Niti ću se jadan oženiti,
Jerbo ću ti brzo poginuti
U tamnici kralja bulgarskoga,
Samuela, da ga Bog ubio!
Na viri je mene privario,
U tamnicu tamnu postavio.“

Još mu veli Kosara divojka:
„Tà reci mi, moj sužnju nevoljni,
Od kuda si? od koje li zemlje?
Od koga li roda i plemena?“

Govori joj dite Vladimire:
„Ja sam sužanj od Hercegovine,
Dvorio sam kralja slovinskoga
U Tribinju, gradu bijelomu.

Što me pitaš za rod i za pleme,
I to ću ti poviditi pravo:
Ja sam, seko, roda gospodskoga;
Al sam sužanj kralja bulgarskoga.

U mene je blago nebrojeno,
Moja bi me iskupila majka;
Al me kralju ne da na otkupe,
Nego ište rusu glavu moju.“

Tišila ga Kosara divojka:
„Nemoj cvilit, moj sužnju nevoljni!
Ja sam ćerca kralja bulgarskoga,
Samuela, gospodara tvoga.

Rasplitaću žute kose moje,
Ljubiću mu skuta i kolina,
Noge ću mu suzam polivati,
Živim ću ga Bogom zaklinjati,

Da te pusti iz tamnice tamne
I pošalje staroj majci tvojoj,
Nek se tvoja obeseli majka,
Kad ugleda Vladimira sinka.“

Pak odšeta bilu dvoru svomu,
Ter se sama sobom razgovara:
„Što sam godir vidila junaka
Slovinskoga roda i plemena,

Ja ne vidih lipšega junaka,
Ni lipšega, ni pristalijega,
Nit ga može poroditi majka,
Od mladoga sužnja Vladimira."

Pak ulize u dvore bijele,
Ljubi bábi skuta i kolina,
Noge mu je suzam oblivala,
Ovako je bábi govorila:

„Daruj meni sužnja Vladimira
Za mojega virna zaručnika,
A tako ti svitle krune tvoje
I tako ti sinka Radomira.

Čini mi se, moj mili babajko,
Da će biti roda gospodskoga,
Dvorio je kralja slovinskoga,
Lipo zbori, ponizno govori.

Oprosti ga iz tamnice, bâbo!
A tako ti šarca konja tvoga,
I tako ti britke ćorde tvoje;
Jer je lipo momče Hercegovče."

Na to se je kralju nasmijao,
Kosari je tiho govorio:
„Nije ono momče Hercegovče,
Već je ono kralju Vladimire.

Ja ne mogu drugo učiniti,
Valja mi ga tebi darovati,
Sva je tvoja slika i prilika,
Slavi njega Krbava i Lika."

Kad razumi Kosara divojka,
Da će biti kraljica slovinska,
Od dragosti suze prolivaše,
Svomu bábi ruke celivaše.

Od tamnice ključe uzimala,
Tamnici je vrata otvorala,
Vladimira sužnja dozivaše,
Ter ovako njemu govoraše:

„Ustani se, kralju Vladimire!
Ter otari gorke suze tvoje;
Evo tebe zaručnica zove,
Lipa ćerca kralja bulgarskoga."

Ka je sužanj riči razumio,
Niz obraz je suzam oborio,
Blagoslivlje Kosaru divojku
Veće nego svoju milu majku.

Pak izagje iz tamnice tamne
I otide k dvoru divojčinu.
Lipo ga je taste dočekao,
Za zdravlje se s njime upitao.

Zove k sebi bulgarske terzije,
Da mu kroje sa zlatom haljine;
Oblači ga u skrlet i zlato,
Sinu sužanj kano sunce žarko.

Plemenit je sobet učinio,
Gospodu je na sobet sazvao,
Vinča njega s Kosarom divojkom,
Povrati mu krunu i kraljestvo.

Tu veselje veliko bijaše,
Ne može se, pobre, reći više;
U dvoru su bubnji i svirale,
A prid dvorom divno kolo igra.

U kolu su Bulgarke divojke,
Kolo vodi seka Kosarina,
Lipe ona pisme izvodila,
Svaku pismu seki pripivala.

Da je komu pogledati bilo
Samuela, kralja bulgarskoga,
Kako svoga zeta celivaše,
Celivaše i blagoslivljaše:

„Hodi s Bogom, drago dite moje,
Na putu ti dobra sriča bila!
Puno sam ti, sinko, sagrišio
I staricu majku rascvilio,
Držeći te u tamnici tamnoj,
Moreći te i žegjom i gladom,
Uzmi, sinko, zaručnicu tvoju,
Povedi je k bilu dvoru tvomu.

Pozdravi mi slovinsku gospodu
I staricu milu majku tvoju,
Koju no sam vrlo uvridio,
Brezakonje svako učinio."

Svim delijam pisma na poštenje,
Bog nam dao zdravlje i veselje!

Razgovor ugodni naroda slovinskoga.

Ženidba Sibinjanin-Janka.

Kad se ženi Sibinjanin Janko,
Sve obagje zemlje i gradove:
Slavnu Bosnu i Hercegovinu,
Dalmaciju, Liku i Krbavu;

Al ne nagje za se dijevojke,
Veće lipu Janju Temišvarku.
Prosio je i prstenovao
I zdravo se natrag povratio.

Maleno je vrime postajalo,
Od šure mu bila knjiga dogje:
„Kupi, Janko, gospodu svatove,
Kupi svate, hodi po divojku.

Al ne vodi Sekula netjaka,
U vinu ga kavgadžijom kažu."
Kad je Janko knjigu progledao,
Svoga šuru biše poslušao.

Kupi svate, ide po divojku,
Al ne zove Sekula netjaka.
Sekulu je majka govorila:
„Što će reći, drago dite moje,

Da te ujko u svate ne zove?
Ovo čudo ne će biti mani;
Strah je mene, poginuće ludo,
Jer je bio u zavadi s šurom.

Sedlaj, sinko, konja najboljega,
Koji no ti stoji u potaji,
I obuci bugarske haljine,
Ponazoru hodi za svatovim,

Ako Janku do potribe bude,
Nek mu moreš u pomoći biti."
Kad je Sekul majku razumio,
Skočio se na noge junačke,

Ter osedla konja od mejdana
I oblači bugarske haljine;
Za svatovim igje nazorice,
Da ga niko poznat ne mogaše.

Kad su došli k dvoru divojčinu,
Prida nje su sluge išetale,
Primaju im konje i oružje,
Na Sekula i ne gleda niko.

Sve svatove u dvor uvedoše,
Ter ih lipo za stô postaviše.
Na Bugara i ne gleda niko,
Osta sideć na stini studenoj.

Kada li se vinca ponapiše,
Šure zetu igre zametnuše;
Iznesoše na kopju jabuku,
Ter su njemu tiho besedili:

„Striljaj, Janko, na kopju jabuku:
Ako li je ustrilit ne možeš,
Nit ćeš otić, ni odniti glavu,
Ni odvesti lipotu divojku."

Kad je Janko riči razumio,
Udrio se po kolinu rukom:
„Ajme meni, Sekule netjače,
Ludo ti sam izgubio glavu!"

To je čuo crni Bugarine,
Ter je Janku tiho besidio:
„Ne plaši se, Sibinjanin Janko!
Ja ću striljat na kopju jabuku."

Pak se skoči na konja viteza,
Ter poleti kano soko sivi
I ustrili na kopju jabuku,
Oslobodi od napasti Janka.

Drugu oni igru zaigraše:
Izvedoše devet dobrih konja,
Ter govore vojevodi Janku:
„Sad priskači devet dobrih konja.

Ako li ih ne priskočiš, Janko,
Nit ćeš otić, ni odvest divojku."
Bugarin je Janku govorio:
„Ne brini se, mladoženja Janko!

I tu ću ti biti do potribe."
Zaleti se kano lastavica,
Ter priskoči devet dobrih konja,
Desetomu na sedlo skočio.

Treću oni igru zametnuše:
Izvedoše devet divojaka,
Ter govore vojevodi Janku:
„Sad poznaji tvoju dijevojku.

Ako li je poznavat ne moreš,
Nit ćeš otić, ni odvest divojku."
Teško se je Janko zamislio;
Al mu veli crni Bugarine:

„Ne brini se, gjuveglija Janko!
Ja ću tvoju poznavat divojku."
Skide s sebe bugarske haljine,
Sinu Sekul kano sunce žarko.

Svlači s sebe skerletnu dolamu,
Ter je stere isprid divojaka,
Pak prosiplje od zlata prstene,
Ter divojkam Sekul govoraše:

„Kupi sada od zlata prstene,
Ujno moja, Jankova divojko!
Ako li se koja druga maši,
Osić ću joj ruku do lakata."

Sve divojke na se odstupiše,
Ali ne kti Jankova divojka!
Već pokupi od zlata prstene,
Ter ih meće na bijele ruke.

Uze Sekul za ruku divojku,
Ter je daje vojevodi Janku:
„Eto, ujče, lipota divojka,
Ljuba tvoja, draga ujna moja.“

Od mila je Janko zaplakao,
Sekulu je tiho govorio:
„Teško ujcu brez svoga netjaka,
A netjaku brez svoga brajena.“

Otolem se svati podigoše,
Dijevojku Janju povedoše,
Pivajući, konje igrajući.
Onda bilo, sad se spominjalo.

Razgovor ugodni naroda slovinskoga.

Ante Kanižlić.

Rad ovoga književnika vas je religijozne sadržine. Sva djela, osim „*Sv. Rožalije*“, napisa on u prozi. Za školu sastavi „*Malu bogoslovicu*“, štampanu g. 1763., a za narod molitvenik „*Bogoljubnost molitvena*“. „*Kamen pravi smutnje velike*“ naslov je djelu, kojim raspravlja o uzrocima, za što se rastaviše zapadna i istočna crkva.

„*Sv. Rožalija*“, štampana godine 1780. u Beču, spjevana je u obliku pisma milozvučnom slavonskom ikavštinom. Pjesnik nam crta, kako panormitanska djevica i pokornica piše svojim roditeljima iz pustinje, opisujući im svoj život i moleći ih oproštenje. U pjesmi ima lijepih opisa, a najljepši je kupanje slavulja.

Kanižlić rodi se g. 1700. u Požegi, gdje bijaše članom isusovačkoga reda. Umrije g. 1777.

Kupanje slavulja.

Pokraj špilje živi
Kristal bistro teče,
Koji kano krivi
Žegju, da pit ne će;
Jer sve šuškajući
Kao no se tuži,
Da se ne pijući
Žegja im ne služi,
Niti ju što kada
Muti; tu ne pazi
Pastir svoga stada,
Da priko nje gazi,
Nego ako moje
Puste drugarice,
U planini koje
K njoj dolete ptice,
Da ju kuplju, piju,
Navlastito ptičak,
Kraljić ptica sviju,
I slava — slavićak.
Kljun u nju zamoči,
Pije, diže glavu;
Opet pije, i skoči
Na zelenu travu.
Pak se vrati k vodi,
Gleda, gdi je plitko;
Pazi i ophodi,
Da ne vidi nitko.
Pa kraj briga skoči,
Doli krilca stere,
Glavicu zamoči,
Kupa se i pere.
Otpočine mrva,
Pogleda i pazi

Kad videći crva,
Da po brigu plazi.
Pak glavu na krivo,
Sad nagiblje amo,
Sad s desne na livo
Prigne opet tamo.
U pogledu onom
Vidi radost niku,
Svoju u vodenom
Ogledalu sliku.
Kao da se ne će
Kupat, vodom brca,
Gleda, kako teče
I kljunićem štrca.
Od nike dragosti
Opet zaroniva,
Da se u radosti
Hladnoj naslagjiva.
Okolo s' okreće
I kano da pliva,
Krilcama trepeće
I umorno ziva.
Odleti na stranu,
Pruža se, raskrili,
Kljun tare o granu,
Glavom trese, krili.
Tribi se i čisti,
Perje vuče i vadi,
Da na red namisti,
Kljunom češlja, gladi,
Kao da zahvali
Za vodicu zdravu,
Kako zna, nju hvali,
I piva njoj slavu.
Više puta kao
Zanešena šutim,
Kakov mu je dao
Bog glas, misleć, ćutim:
Kad u jutro rano
Žuberi, grljuče,
Cvrči glasom, kano
Trči, vije, vuče.
Sad uzvisi jako
I radosno zveči,
Sad spušta polako
I kano zaječi.
Ko pomoć da više,
Žalosno se tuži,
Fi, fi, milo fiče,
I tužno produži.
Opet digne grlo,
Ptica kano ljuta,
Ćok, ćok tira vrlo
Po trideset puta.
Mislit ćeš, glas mili
Pritrgnuvši pukne,
A ona se sili
I još ne zamukne.
Vrti i obraća
Tako bez pristanka
I opet glas vraća
Na debelo s tanka
Sad jedno, sad drugo,
Glasno, tiho, kratko,
Ljuto, tužno, dugo,
Sve milo i slatko.
Neka čovik uči,
Nikad ne će znati,
Što njega nauči
Pivat narav mati.

Sv. Rožalija, pj. 11. i 12.

Pušite, hitri . . .

Pušite, hitri u jadra vitri,
Vitri mirni, lagji mirni:
Pade siver, prista jug.

Vodene gore ne pruža more,
Neg počiva, vas poziva.
Zapunite! Put je dug.

Vjetrići male rugaju vale;
Valja brodit, lagju vodit,
Napeta su jadra sad.

Punuše milom u jadra silom,
Ide sada lagja rada,
Vitrić služi sam njoj rad.

Nut morske zvizde, puna je gizde
Koji traže, njima kaže
Put na more srićni kraj.

Zvizda je rana i u po dana
Čudno sviti; za njom hiti
Lagja sad u željni raj.

Sveta Rožalija, III., 1.

Matija Antun Reljković.

Sav njegov književni rad namijenjen je prostom narodu, pak je za to i udešen spram narodne žice. Tom radu ima slavonski Hrvat mnogo da zahvali svoj kulturni preporod u drugoj poli XVIII. vijeka.

Najviše mu je popularan „*Satir*“, u kojem pjesnik crta ljepotu Slavonije i njezino tužno stanje iza dugih ratova sa Osmanlijama, svjetujući Slavonca, kako da to popravi. Povod tome djelu bijaše zatočenje pjesnikovo za sedmogodišnjega rata u Frankfurtu na Odri, gdje nagje neko slično njemačko djelce, prema kojemu spjeva svog „Satira“. No tu se nipošto ne misli prosto podražavanje.

„Satir“ izagje. prviput g. 1761. u Dražgjanima, no pjesnik ga poslije popuni drugim dijelom i izda šest godina kasnije (1777.) sa predgovorom, odnosno odgovorom na kritičare prvoga izdanja.

Pored „Satira“ napisa gramatiku, prevede mnogo ćudorednih priča i anegdota, onda Ezopove basne, a narodnom gospodarstvu namijeni svoju „*Pravu i pomljivo ispisanu ovčarnicu*“ (1776.).

Reljković potječe starinom iz Bosne, odakle se njegova porodica doselila u Slavoniju. Rodio se u Davor-selu (nekadanji Svinjar na Savi) g. 1732. Za rana posveti se vojničkom staležu, a u sedmogodišnjem ratu istaknu se svojim junaštvom, tako da je poslije odlikovan plemstvom. — Vrativši se iz zatočenja, službovaše još neko doba kod brodske pukovnije ko kapetan. Stupivši u mir, ode svom sinu Stjepanu, župniku u Vinkovcima, gdje i umrije g. 1798.

Težak.

Izmed sviju različitih stanja
I njihovih svake vrste znanja
Najsrićnije stanje jest težačko
I priprosto ono naselačko.
Evo kako Virgilius piše,
Dokle jošter na 'vom svitu biše:
Jedan, veli, pošteni naselac,
To jest, težak ili poljodilac,
Koji rogjen u niskomu stanju
I othranjen u tvrdom držanju,
Koji „dosta“ za bogatstvo prima,
Potribita za obranbu ima;
Koji priprost, pravedan u dilu,
A svist ima i čistu i milu,
Koga nit strah niti briga smeta;
Niti kakva u imanju šteta;
Koji slabim u kući imanjem,
Jošter manjim i potribovanjem,

U poslovih njegovoga stanja
Zadovoljnost najde kod oranja:
Onaj samo u jednomu danu
I veselim srcem poslovanu
Više, veli, raskošja uživa
I u miru u njemu pribiva,
Nego onaj za života svega,
Kog je zvizda vrgla svrhu njega,
I kog srića jeste odsudila,
Da u gradu kakvi zanat dila,
I koji se othranio meko,
Pak je mlahav u životu, reko.
Jerbo onog isto zdravje budi
U prozorje, kad ustaju ljudi,
Pak on ide s plugom na oranje,
Kao da bi išo na igranje.
I njemu je lak posao svaki,
Pod kojega polovicom taki
Bi gragjanin stenjati morao,
Koji nije nikada orao.
On vrućinu i zimu jednako
Trpi uvik i podnaša lako,
Obiknućem jerbo je okalit
I od sunca pomalo opalit,
Gdi gragjanin odmah bi rekao,
Kad bi nesvist i slabost stekao,
Da će ondi taki izdahnuti,
Niti bi se mogao ganuti.
Njegovo je jilo sve u kratko
Priprost jedžek, al ga jide slatko.
Nit on traži kakvoga začinja,
Neg što kuhač, glad njegov,
načinja;
— — — — — — — — —
Pak se njemu tako jisti rači,
Rekao bi, da su sve kolači.
Žegju gasi u zdencu dubokom,
Jali bistrim kojim god potokom,
Pak ustane, kada svrši jilo,
Prikrstiv se opet primi dilo.
A gragjanin nad zdilom uzdiše,
Zamisliv se po tanjuru piše,
Zalogaje po zdili primeće,
On bi jio, ali mu se ne će,
Jedan misli: nisam pazario,
Pak kako bi za jilo mario?
Ne pokupih nikad veresije,
A u zemlju ništa se ne sije.
Drugog želja „veći" biti muči;
Treći račun i za jilom uči,
Jer strah lomi, smetnut biti s časti
Pak će onda siroma propasti.
Toga svega težak ne tribuje,
Što on radi, to svakom tribuje.
Njegova je kruh i hrana roba,
Koju mora imati utroba,
I zato ju uvik prodat more,
Jer jist valja, drugač bit ne more.
Kad u večer veće rosa pade,
I kada on svoje vrime znade,
Kada sunce za goru pobigne,
I kad dim se nad selo podigne,
Onda i on s posla ide kući,
Pak još piva sam putem iduči.
Dočeka ga tude gazdarica,
A penju se uza njega dica.
On već dili kom mladu ptičicu,
Komu voćku, kom cvita kiticu,
A oni ga lipo zapituju,
I novine od kuće kazuju:
Jesi li se umorio, dado?
Sva je marva i potpuno stado.
Za tim odmah za večeru sidu,
Pak što Bog da, ono slatko jidu,
I što njemu gazdarica spravlja;
Nije skupo, al on ne zabavlja.

Najide se zapaprene repe,
Pak već legne pod rutavo ćepe
I prez brige do zore počiva,
Dokle njegov oroz ne zapiva,
I dokle ga on sâm ne probudi:
Ustan gazda! otidoše ljudi. —
O da srićnog i prezgrišna stanja!
O blaženog, mirna uživanja!
Da ti znadeš, moj dobri težače,
Tvoju sriću, pošteni zemljače,
Drugačije hvalio bi Boga,
Koji ti je udilio mloga.
Ti si jedan spahija maleni
I baš onaj težak pohvaljeni,
Od kojega i muke i truda
Uživaju druga stanja svuda.

— — — — — — — — —

Tebi zemlja za tvoj trud i muku
Uvik daje i pruža ti ruku,
I plaća ti trostruko nadnicu,
I dobitak vraća i glavnicu.
Nemoj na nju oružja potezat,
Neg zubaču za plugom natezat,
Daće ona prez svakog inada
I još više, što se ti ne nada.
Kada dakle već zora zabili,
On ustavši za poslom se dili,
Pak posluje, dok se ne umori,
Il dok njega sunce ne obori
Pod hrast koji u debelom hladu,
Jer težaci pomoći se znadu.
Ondi legne na zelenoj travi,
Pak počiva; to je pokoj pravi!
Vitrić puše, pak ga rashlagjuje,
Lišće trepti, pak ga zabavljuje,
Voda šušti, pak ga naslagjuje,
Slavulj piva, pak ga uspavljuje.
Dokle sunce jedno malo projde
I žestina velika mimojde,
Onda opet na noge ustane
Lagan, frižak, pak raditi stane.
Njem godina uvik štogod nosi:
Sada voće, sada sino kosi,
Sad piliće, sad u vrtlu zelje,
Sad jagnjiće, nek ima veselje.
A kad bude i nastane lito,
On ugleda klasovito žito,
Sad u snopje lipo povezano,
Sad u kršće redom ponizano.
Tada istom tovari na kola,
Upregavši po četiri vola,
Pak ga vozi na armane kući,
Njega vršit il batinom tući.
Volovi mu od ponostva hriplju,
A kola mu poda trhom škriplju,
On se isto u tom naslagjuje,
Jerbo hranu kući dobavljuje.
Jesen njemu napuni pivnicu
Novim vinom, voćem komoricu;
U vrtlu mu svake vrste zelja,
Kud će boljeg od toga veselja?
A kad bude jedno malo posli
I veliki urade se posli:
Dica su mu nemirna u kući,
Sve pitaju, kad će bravce tući?
Pak se onom sve raduju danu,
Kao otac, kad žetve nastanu.

— — — — — — — — —

O seljane dakle i oraču!
Zašto tražiš kruha nad pogaču?
Zašto želiš prominiti stanje,
Biti veći a imati manje?
Budi s tvojim zadovoljan stanjem,
Spori hranom i malim imanjem.
Ne rasipaj kroz često godenje,
Med ljudma je ovo govorenje:

Kad tko često prijatelje časti,
On će i sâm u potribu pasti;
Čovik ne zna, došaste godine
Biti žita ili hrane ine.
Nastoj dakle, da sustaviš hranu,
Da u kući ne imaš mahanu,
Nek zateče i staroga žita,
Nisu uvik sva jednaka lita.
Al ne valja opet škrtu biti
I svakom se živu omraziti,
Pak nikoga kruhom ne nuditi
I na konak u dom ne primiti.
Ne otiraj ubogoga s vrata,
Za obilnost, koja ti je data.
Poštuj Boga za tvog stvoritelja
I boj ga se, dilâ platitelja;
Pak cesára za upravitelja
I zakona božjeg branitelja;
I njegova poznaj namisnika,
Redovnika i svakog misnika,
Koji tebe na put nastavljaju,
Božju službu i zakon kazuju,
I cesárske kažu zapovidi,
Što se kada njem za bolje vidi.

Satir, II.

Čuvaj jezik od psovanja vire,
Nemoj piti odveć preko mire;
Ne psuj dušu, skupo otkupljenu,
Na priliku božju satvorenu.
Nemoj tugja ništa prigrabiti,
Jer ćeš po tom svoj dom oslabiti,
Jer grabljenje od takve je zloće,
Čak i dite za to trpit hoće,
Nego s tvojim zadovoljan budi.
Tvoji će se naplatiti trudi,
Ako radiš, što se većma može,
Pak govoriš: blagosovi, Bože!
Ne mrazi se s tvojima bližnjima,
Ne osvećuj, neg oprosti njima:
Osvetu je Bog seb' zadržao,
Njem prikaži, ne će ti bit žao.
Ako tako ti uživiš, pobro,
Na 'vom svitu biti će ti dobro;
A kad jednoč prestaneš živiti,
Za tobom će ljudi govoriti:
Bog mu prosti! dobar čovik biše,
Nikada se ni s kim ne mraziše,
Svakom dobar a nikomu zao,
Bog mu duši vični pokoj dao!

Petar Katančić.

Kao učenjak ističe se megju hrvatskim književnicima XVIII. vijeka u Slavoniji ponajviše Katančić. Bavio se proučavanjem starina i starih pjeneza, te je napisao o tom nekoliko djela. Znamenit mu je prijevod Sv. Pisma, koji je u više svezaka izašao g. 1831. u Budimu.

No uza taj rad bavio se i pjesnikovanjem, kojemu je tražio uzora u klasičnoj starini i u narodnoj pjesmi. U podražavanju narodnoj pjesmi vrlo je lijepo uspio. Svoje latinske i hrvatske pjesme izda g. 1694. pod naslovom „*Fructus auctumnales*".

Rodio se g. 1750. u Valpovu. Mladićem ugje u franjevački red, te slušaše u Budimu pored bogoslovnih i mudroslovne nauke. Najprije služaše kao profesor u osječkoj i zagrebačkoj gimnaziji, dok ne dogje g. 1796. za profesora u budimsko sveučilište.

Pošljednje godine svoga života proživi u samostanskoj tišini, te umrije godine 1825. U Valpovu podignu mu barun Prandau spomenik.

Plemenita četa[1]).

Žarko leteć od istoka sunce
Istom bija živce razigralo,
Al to viknu od Medvida vila,
Viknu vila u glasak potanki,
Kakvog Medvid jošter čuo nije,
Medvid, seko, nit Okić, nit Zagreb:
„Ustante se, zagrebačke vile!
Te kako ste zoricu zaspale?
Svate jeda vaše ne vidite,
Koji zorom k vam dohode rujnom
Istoj zori prilični i ruži?
Na noge se lake hitro, vile!
Na sokake potecite širom,
Odjazite pendžere i vrata,
Svate vaše krasne pogledajte;
Nije bilo takovih svatova,
Od kako smo mi pivat počele;
Lipi svati, plemeniti, mladi,
Mladi, seko, i podobni ruži.
Prid njima je plemić soko sivi,
Sivi soko Magdalenić Naco;
Na njemu je skrletno hodilo,
Zlatnim partam opšiveno lipo,
Na rukavi i na prsi rojte
Zlatne trepte kano žarko sunce.
Na lačami poširoka parta,
Opšivena sa zlatnima rojtam;
Na nogu mu izvezene čizme,

[1]) Plemenita Horvatskog Kraljestva četa slavnu madžarsku krunu za tuvat iz Zagreba se u Budim dileća, 1790.

A na čizmah ostruge od zlata.
Na glavi mu zelen samur kalpak,
Na kalpaku perjanica vije,
Po rameni kita bije zlatna.
U ruci mu madžarkinja sablja,
Koja no je zlatom okovana;
Sablje tašulj vezeni sa zlatom,
Na tašulju kruna Ugrinaca,
Izvezena biserom i zlatom.
Na pleći mu zeleni kajasi
Same svile, na njim zlatne gombe,
I fišekluk okovani zlatom,
Na njem ime kralja ungarskoga,
Slavnog kralja drugog Leopolde.
Vranac konjic pokriven ćultanom
Finog sukna od zelene farbe,
Opšivenim sa zlatnima partam.
Siva Naco kano žarko sunce,
Diše junak kao pramalić ruža.
Što Sekula biše prama Naci,
Kada Janju prosaše za Janka,
Baciv sa seb' bugarsko hodilo,
Na dolamu prstene sterući
Usrid kola lipih divojaka?
Nacu dvadest i četiri slide,
Sve po izbor plemići Horvati,
U istome skrletnom hodilu,
Vrance konje veselo jašeći.
Med njima su i četiri kneza,
Oršić Adam i brat njegov Ivo,
Obadva su knezi i vitezi;
Treći ide Vojkoviću Frane,
A četvrti Petaci Adelmo,
Knezi rodom, vridni oficiri.

Kneze slidi Samoborac Pero,
Barjak nosi od crljene svile.
Na njem cimer odovud Madžarskog
A odonud kraljestva Horvatskog.
Kopje zlatno, kita visi zlatna.
Za njim jaše ostali junaci,
Svi plemići roda Horvatskoga,
Čedni momci, veseli i mladi;
Obraz njima bilorujna ruža,
Usta zoru otvaraju lipu,
Iskre skaču iz očiju žive,
Vrance jaše, a zoricu dišu,
Dišu, seko, srce vilâ vuku.
Ej sestrice! U kolo se amo,
Slavne svate glasno popivajmo
I k Budimu otpravimo gradu;
Motriće ih Budimke divojke,
Mlado, staro, veliko i malo,
Motriće ih, ter će razgovarat:
Krasnih, seko, u jesen jabuka!
Gdi su tako plemenito rasle,
Koja li je zemljica donila?
Blaga majka takovih sinova,
Blaga zemlja takovih svatova!
Od kako je Budim, grad bijeli,
Nije bilo takovih jabuka,
Jabuk', seko, i pramalić ruža;
Nije bilo takovih junaka,
Krasnih, mladih, plemenitih, lipih.
Ej junaci, vesela vam majka!
Vas se kolo svako spominjalo;
Vile vami pismice pivale:
Živi bili, dobro vince pili,
Vince pili, mladi vazda bili!

Fructus auctumnales.

Marko Bruerović Derivaux.

Bruerović bijaše rodom Francuz. On dogje sa svojim ocem, poslanikom francuskim, g. 1774. u Dubrovnik, te tu tako zavoli naše običaje i naš jezik, da se čak ponosio imenom hrvatskim, te počeo pisati hrvatske pjesme, a u ome je tako lijepo uspio, da mu, što je jezika i pjesničke ljepote, ne možeš pjesama razlikovati od drugih dubrovačkih pjesnika. Na nekim pjesmama opaža se lijepo i utjecaj naše narodne poezije, s kojom se jamačno upozna za svog boravljenja u Bosni. Osobito je lijepo uspio u kolendama i satirama, a prevodio je i s latinskoga na naš jezik. Sve ga vrlo cijenilo i ljubilo.

Neko vrijeme služio je kao konzul u Travniku, gdje se i oženi jednom tamošnjom djevojkom. Poslije ode u Skadar, a najzad posla ga francuski kralj Louis Philipp g. 1823. za konzula u Alepo, no iskrcavši se na Cipru, uhvati ga groznica, te tu i preminu.

U smrt majke.

Prijatelju, Ante pobratime!
Što te nije meni u žalosti?
Ako igda, sada ti je vrime,
K meni dogji, dogji, požali me!

Ali ne znaš, al ne haješ za me,
Ali ne znaš teška jada moga?
Hodi, brate, nasloni se na me,
Da ti kažem jada golemoga!

Ona l'jepa, mila majka moja,
Koja me je na sv'jet porodila,
Negda radost, a sad želja moja,
S dušom se je, pobro, rastavila.

Ona l'jepa, mila majka moja,
Koja me je ml'jekom zadojila,
Negda radost, a sad želja moja,
Crvim se je hrana učinila.

Ona l'jepa, mila majka moja,
Koja me je njegom njegovala,
Negda radost, a sad želja moja,
V'jek u vječnu noćcu je zaspala.

Samo ostaje prazno i gadno misto,
Gdje no prije pusto sijevaše
L'jepo oko, kano sunce čisto,
Pusto, l'jepo i kad umiraše.

Počivaju do sudnjega danka
One hitre ruke dobrotvorne,
Kê radiše vazda bez prestanka
U koristi našoj neumorne!

Oni jezik, koji mene kriva
Opravljaše ukom i naukom,
Ol'jenio šuti i počiva,
Nit me vlada svjetom i odlukom.

One noge hitre i lagane,
K'jem vogjaše tance kano vila,
I starija bolje neg mlagjane —
Smrt nemila v'jekom je ustavila.

Koliko je vrsta od ukrastî,
Koliko l' je kr'jeposti na sv'jetu,
Smrt ih svijeh um'je nam ukrasti,
Sve utrgne u istòme cv'jetu.

Nu promisli jada golemoga,
Gdje toliko blago smrt umori,
A nada sve teška jada moga,
Neizvidnu štetu komu tvori!

Hodi dakle, ako haješ za me,
Pomagaj mi ječat i kukati,
Hodi, pobro, nasloni se na me,
Ne bi li me mogô utišati!

Lukijan Mušicki.

Mušicki je početnik umjetne poezije u Srba. Kao što je starim pjesnicima hrvatskim bio uzorom rad talijanskih pjesnika, tako se Mušicki ugledao na stare rimske klasike, osobito Horacija, kojemu je podražavao i mišlju i formom. Pjesme su mu većinom ode, ispjevane tada modernim slavenosrpskim jezikom, no ima ih nekoliko i u narodnom jeziku, tek u klasičnoj formi.

Njegovijeh djela izagje knjiga I. g. 1838., II. 1840., III. 1884. a IV. 1847.

Mušicki rodio se g. 1777. u Temerinu u Bačkoj. Rod njegov potječe iz Mušića u Srbiji, odakle mu i ime Mušicki. Gimnaziju svrši u N. Sadu i Segedinu, filozofiju i prava u Pešti. Zakalugjerivši se učiteljevaše od g. 1803. do 1812. u karlovačkoj bogosloviji; g. 1813. posta arhimandrit i nadstojnik manastira u Šišatovcu, 1823. upravitelj gornjokarlovačke eparhije, a 1828. episkop. Bijaše mecena Vukov. Umrije g. 1837. u Karlovcu.

Franji prvomu.

Hrvatska zemljo! Sv'jetli nam osvanu
Dan caru, kralju, dobrom i pravednom
Posvećen; istočnik sveopšte
Radosti, nadežde, sreće naše!

Dà, Franc naš dobri živi u zdravja
I danas cv'jetu! Jošt mu je zdrav korak,
Pogled nepokolebim k c'jelji
Trudnoj, al l'jepoj, visokoj činit

Svu svoju djecu (jednu familiju
Iz milijona) srećnu na vjekove!
Dà l'jepo ti je pogledati
Prostrano njegovih djela polje!

Prošavša djela Kliji predajmo sva; —
Da lire glasom djela mu sadašnjost
Pratimo slatko. Nek i gora
Petrova, Kapela i Velebit

I Klek sa Humom piju veselje. Kralj
Jednako ljubvom obima sinove
Junakorodne domovine.
Tâ nam je jedna, i on je jedan

Svim tvorac sreće, strujama sve on
Jednako poji krajeve naše sve.
Pokriva jednim štitom glave,
Ravan propisuje svima zakon.

Njemu smo ravni sinovi; megju sobom
Jedna smo braća. Današnje radosti
Jedan je svima bogat izvor.
K ljudskom veličiju jednu svima

Nam cijelj otvara. Govori iskreno
Ko svima: „Ja vam ne ću oskudjeti,
K toj samo vi po silam tako
Tecite, da ju i postignete."

Čujemo, oče, glas ti božestveni!
Tečemo k c'jelji. U srcu t' l'jep oltar
Dižimo svi, pred kim će oganj
Vječno črez c'jelo potomstvo gorjet.

Molimo nebo, dne da ti umnoži;
Jednimo volju, dne da t' usladimo;
U vis penjemo s' duhom složno,
Slavu da t' visimo slavom našom —

Ničega hudog ne ćemo trpiti,
Čim dobijeni lavri junacima
U miru venu. — Bit junakom
Polju na nravnosti, ljudska i slava

Nas k tronu tvome, suncu a našemu,
Sve misli, sile divno privezuju,
Il išli mi za plugom, ili
Letili r'jeke od Une k Rajni.

Simo Milutinović Sarajlija.

(Čubro Čojković.)

Prvi, koji je u Srba okrenuo pjevati na narodnu, bijaše Milutinović. Dašto, da se ne mogaše posve oteti utjecaju tadanje škole, a nejasnošću urodi i miješanje stranih elemenata.

Najznamenitije mu je djelo „*Srbijanka*“, u kojoj opjeva bojeve Karagjorgja i Miloša sa Osmanlijama. Pored toga izigje još na glas pjesmama: „*Zorica*“, „*Trojebratstvo*“ i „*Trojesestarstvo*“. Napisao je i povijest Crne Gore i Srbije, dramu „*Dika crnogorska*“ i tragedije „*Miloš Obilić*“ i „*Karagjorgje*“, a slijedeći Vukov primjer izda narodne pjesme „*Pjevanja crnogorska i hercegovačka*“ prviput g. 1833. u Budimu, a drugiput 1837. u Lipskom. Bijaše vrlo naobražen, te govoraše sedam jezika.

Rodio se g. 1791. u Sarajevu, odakle još dječakom krenu u Srbiju, gdje je za bojeva i buna mnogo stradao. Poslije ode u Beč i na nauke u Lipsko, gdje ga zavoli slavni njemački pjesnik Goethe, a odatle u Crnu Goru, gdje bijaše učiteljem vladike Rada. Vrativši se u Srbiju bijaše upraviteljem narodnih škola i nakon čestih progona i tamnovanja tajnikom u ministarstvu prosvjete. Tragedijom „Karagjorgje“ i oštrim svojim satirama dogje i opet u spor sa vladom, te umrije, provedavši vrlo buran život, u najvećoj bijedi g. 1848.

Soko i vrana.

Lov lovio soko tica siva,
Lov lovio, dok je ulovio,
Pak je sjeo lovak blagovati.
U tom njega vrana obletala
I najposl'je prema njemu stala,
Pa othuknuv prozbori sokolu:
„Ala ti se oba umorismo,
Dok taj lovak sebi ulovismo!“
Vrani soko odgovara kratko:
„A ti jedi, što si ulovila!“

Utjeha mojim roditeljima.

Nema noći niti sanka,
Kad se s vama ne sastajem,
Kad vas dušom ne zagrljam,
Tugu l' vašu ne dijelim.
Obje ruke oca ljubim,
Obje l' noge suzam mijem;
Srce svoje majci pružam,
K prsima ju ja prigrljam,
Kao ona negda mene,
Ne bi li je utješio.

Mili Bože, a na javi
Božjoj volji sl'jepo sl'jedim,
Ljubvom vašom sva začinjam
Djela moja i mišljenja,
Nadanje vam vršeć tijem.
To l' blaženstvo srca vaša
Nek nam javno k grobu mami:
S nadeždom je slatka srca!
Čiste l' duše Bog prinima
A u novi rajski život.

Tugju čujaj . . .

Tugju čujaj, nego i sam smišljaj,
Ipak svoju sve sl'jedit ne moraj,
Ko ni tugju, ako nije bolja.
Ništa s' ne muč' upitati vješta,
Ne stidi se i ne okolišaj,
Ne razmiči i ne oklijevaj
Nečje bolje primit i vršiti,
I sam znadeš poslovicu staru,
Ja ću ti je samo nav'jestiti:
„Nije grada u jednom kamenu,
Nije vojske u jednom junaku,
Nit u cigloj sve mudrosti glavi."

Trojesestarstvo.

II.

Antun pl. Mihanović Petropoljski.

Megju onima, koji utirahu put Gajevim idejama, zadivljuje nas svojim vrlim radom i dični pjesnik hrvatske himne „*Lijepa naša domovina*“. Taj rad nije opsežan, ali nam je drag, jer je niknuo iz vrela rodoljubna srca i to u onim tmurnim dnevima, kad je rodoljubna svijest snom mrtvijem spavala. Već njegova i Šporerova zamisao, da pokrenu u Beču (1818.) „*Oglasnik ilirski*“, koji bi bio prva hrvatska novina, kazuje nam dovoljno, kako je živo nastojao da svoj narod trgne iz dugog drijemeža. Da ne uspje u tome pothvatu, valja tražiti uzroka najviše u tadašnjim žalosnim političkim prilikama.

Valja spomenuti i to, da je on prvi namjeravao bio izdati Gundulićeva „Osmana“ (g. 1818.), no ni tu ne nagje odziva.

O tome, kako valja cijeniti materinski jezik, govori njegova knjiga „*Reč domovini od hasnovitosti pisanja u domorodnom jeziku*“ (g. 1825.).

Svoje pjesme priopćivaše u Gajevoj „Danici“, a neke štampa, bivši konzulom u Beogradu, u Srp. Letopisu.

Bijaše vrlo naobražen, te poznavaše više jezika. Služio je kao konzul u Beogradu, Solunu, Trapezuntu i Carigradu.

Rodio se u Zagrebu g. 1796., a umrije u Klanjcu u Hrvatskom Zagorju g. 1861.

Hrvatska domovina.

L'jepa naša domovino,
Oj junačka zemljo mila,
Stare slave djedovino,
Da bi vazda časna bila!
Mila, kano si nam slavna,
Mila si nam ti jedina,
Mila, kuda si nam ravna,
Mila, kuda si planina.

Vedro nebo, vedro čelo,
Blaga prsa, blage noći,
Toplo ljeto, toplo djelo,
Bistre vode, bistre oči:
Vele gore, veli ljudi,
Rujna lica, rujna vina,
Silni gromi, silni udi; —
To je naša domovina.

Žanju srpi, mašu kose,
Djed se žuri, snope broji,
Škripllju vozi, brašno nose,
Snaša preduć malo doji;
Pase marha, rog se čuje,
Oj, oj zveči, oj, u tmine,
K ognju star i mlad šetuje; —
Eto naše domovine.

Luč iz mraka dalko sija
Po veseloj livadici,
Pjesme glasno br'jeg odbija,
Ljubni poje k tamburici:
Kolo vode, živo kolo,
I na brdu i dolini
Plešu mlagji sve okolo;
Mi smo u našoj domovini.

Magla što li Unu skriva?
Nije l' to naših jauk turobni?
Tko li moleć smrt naziva?
Il slobodni, il su robni?
„Rat je, braćo, rat, junaci,
Pušku hvataj, sablju paši,
Sedlaj konja, ajd, pješaci,
Slava budi, gdi su naši!"

Danica, I. 10.

„Buči bura, magla progje, —
Puca zora, tmina bježi; —
Tuga mine, radost dogje, —
Zdravo slobost, dušman leži!"
Veseli se, tužna mati,
Padoše ti vrli sini,
Ko junaci, ko Hrvati,
Daše krvcu domovini.

Teci, Savo, hitra teci,
Nit ti Dunaj silu gubi,
Kud li šumiš, sv'jetu reci,
Da svoj narod Hrvat ljubi:
Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu mrtve grob sakrije,
Dok mu živo srce bije.

Fra Marijan Šunjić.

Bosna ponosna dala je našoj knjizi mnogo valjanih književnika. Počam od Matije Divkovića pa sve do najnovijega doba ponosi se ona cijelim čislom narodnih prosvjetitelja, megju kojima ponajodličnije mjesto zauzima Šunjić.

Bijaše vrlo naobražen, te je kao odličan gjak poznatoga poliglote Mezzofantia poznavao sve evropske jezike, a turskim i perzijskim jezikom pisao je kao i svojim materinjim.

Napisao je više latinski i talijanski pisanih djela, a hrvatska su mu ova: „*Razgovor vile Njemkinje i Slavjanke*“, „*Jelačkinja*“, „*Pokret naroda slavjanskog*“ i „*Rodoslovna Slovjenkinja vila*“, tiskana u IV. svesci „Bosanskog Prijatelja“. U ovoj potonjoj crta u stihu istoriju slovjenskog naroda.

Šunjić se rodi g. 1798. u selu Bučićima kraj Travnika. Filozofiju izuči u Zagrebu, a bogoslovlje u Ugarskoj. Kao redovnik vršio je razne službe i obnašao najveće redovničke časti, dok ne posta g. 1855. biskupom.

Za svog života mnogo je trpio, a g. 1834. čak dopade i tamnice, no on ne klonu, pače mlagje od sebe, kano na primjer Jukića i Martića, bodraše na trnovitu im putu.

Šunjić umrlje g. 1860. u Beču. Mrtvo tijelo sahranjeno mu je u samostanskoj crkvi u Gučoj gori.

Pjesnikinja vila.

U sr'jed Bosne, srca Ilirije,
Viš Travnika Vlašić je planina,
Široka je, duga i visoka,
Oblaci se na njoj odmaraju.
Skute stere prama Posavini,
Čelo digla k jugu u pramase,
Desnu krili pram zapadom sunca,
Ta se ruka Uzlomac nazivlje;
A u l'jevoj drži Gorčevicu,
Iz nje bije do šest bistrih r'jeka:
S juga Lašva, od istoka B'jela,
Od sjevera Ukrina pram Savi,
I Usora k Doboju se valja,
Od zapada Ugar i Vrbanja;
Konji, voli na hiljade pasu,
B'jelim ovcam broja ne imade!
Pram Travniku obrve nadvukla,
Iz njih vire svakoruke kule,
S oblacima zamotaju glave;
To se zovu Devečanske st'jene,
Tu stanuju Ilirkinje vile.
Nad st'jenama voda Devečani,
U sr'jed ljeta od nje trnu ruke;
To je vedro viłam ogledalo,

Tu s' češljaju, kose raspravljaju,
S bistrom vodom lice umivaju;
Viš vode su raskošne ljevade,
Nakićene cv'jećem svakojakim,
Svaki cv'jetak milo s' osmihuje,
Ponosi se i k sebi pozivlje.
Vile beru cv'jeće u kitice. —
Sad iz st'jena onih svojih kula
Pregledaju Travnik i doline,
Sad nad vodom pletu kose zlatne.
Pak uhvate kolo u ljevadi,
Visoke su, vitke, i tanahne
Sunce lice, a snijeg od'jelo!
Ispletene krune jim na glavi,
Oko kruna opkićene zv'jezde,
A na čelu trepti jim danica,
Opkružena mlagjanim mjesecom!
Po tkanicam dragi kamenovi
Posijani, plamte kao zv'jezde!
Kada vile kolo zaigraju,
Po kamenju zlatne pletenice
Tam i amo milo prikucuju,
Oči, srce, zanose s pameću!
Ne može se oko nagledati,
Od milinja Ilirkinjâ vilâ!
Ne može se uho naslušati,
Kako kite pjesme svakojake!
Vidile su Paklarke djevojke,
I pastiri iza šupljih st'jena
Nješt ukrali s uhom, okom željnim,
Jer se vile gledati ne dadu!
Dok opaze koga iz daleka,
Odma čeznu, bježe u oblake!
K vodi trče pastirice mlade,
Ne bi l' našle kakvo obiližje;
Katkad nagju češalj od biljura,
Zlatnih kosa katkad duge vlase,
Što s' ispale vilam češljajuć se,
Pa jih spliću sebi pod fesiće. —
Tko uhvati vilu iznenada,
Za njezine sitne pletenice,
(To je posô velikih junaka!)
Pobrati ga za nevolju vila:
Sablju daje u desnicu ruku,
A u l'jevu gusle i tamburu,
Uči njega boju i pjevanju,
Svjetuje ga i oda zla brani;
Poslije smrti grob mu ogragjuje,
Više glave lipu drvo sadi,
Naokolo rumene ružice
A na točke vodicu mu zida,
Nek mu ptice pjevaju sa grana
A ružice primame djevojke,
Bistra voda pozovne putnika.
Vila kiti u pjesmu junaštvo
Da joj pobro u njoj svegjer živi.

Rodoslovna pjesnikinja vila, I.

Pavao Štos.

Uspavana narodna svijest budi se u preporodno doba najviše pjesmom. Megju prvima pjesnicima budiocima eto nam i Pavla Štosa. Njegova pjesma *„Kip domovine vu početku leta 1831.“*, koja izagje na po se g. 1830., mnogo se čitala, te je mnogo doprinijela narodnome osvitu.

Prve njegove pjesme pisane su kajkavskim dijalektom, no poslije prihvati i on štokavštinu.

Spjevao je više prigodnica, kano što su pozdravi u počast Zdenčaju, Gaju i Jelačiću. Krasno mu je rodoljubno pjesničko djelo *„Soko hrvatski i slavska mati“* u 12 pjevanja (1848.).

Sluteći svoju smrt, napisa vrlo dirljivu oproštajnu pjesmu, u kojoj se dijeli od svijeta, svoga kraja i svojih župljana.

Njegova je pjesma i *„Mi smo, braćo, ilirskog sinci plemena“*.

Štos rodi se g. 1806. u Dubravici u Hrvatskom Zagorju, a umrije kao župnik u Pokupskom kraj Karlovca g. 1862.

Molitva domoljuba.

Bože! kojeg oganj sveti
Beskonačne rajske sile
Kano zraka sunca leti
Kroz duševne sv'jeta žile;
I po kojeg višnjoj zori
Sav sv'jet k tebi stupa bliže,
Da ti srcem čistim dvori
I svu mudrost vječnu stiže:

Tamnoj zlobi ne daj vlasti,
Da za ini rod podići,
Il bi moro rod naš pasti,
Te si sunca nikad stići.
Jošte prije, neg Slaveni
Kralje svoje pozdravljahu,

Prije, neg još posvećeni
Ikoj drugi rod poznahu;

U vjekova tmini pustih,
Gdje bezumna tupost vlada,
Tvoja milost glas od usti
Nam sačuva ća do sada.
Pa bi s njime sad propali,
Blago c'jene od najveće
Za pobjedu našu dali?
Oh to tvoja pravda ne će!

Da smo od Slave narod stari,
Kom je r'ječi glas prostrani,
To su tvoji višnji dari,
Iz ruk tvojih nam podani.
Za to nemoj dopustiti,
Da se tvoji dari gaze,
Kimi nam je k svrsi iti
Kroz tvê luči rajske staze.

Tvoja djeca svi su ljudi,
Samo tvoj je sluga svaki,
Samo tebi slava budi!
Mi smo drugi svi jednaki.

Stanko Vraz.

Megju lirskim pjesnicima u ilirskom pokretu prvak je Vraz. Najbolje mu je pjesničko djelo „*Gjulabije*“, posvećene dragoj (Ljubici), majci Slavi i domovini. Odlikuju se nježnom formom, intimnošću osjećaja i lijepim mislima.

Prviput izda pjesnik svoje „Gjulabije“, i to tek prva dva dijela, g. 1840. Godine 1841. izda zbirku balada i romansa „*Glasi iz dubrave žerovinske*“, a 1845. „*Gusle i tambura*“.

U hrvatsku knjigu uveo je Vraz i neke nove pjesničke forme, kano što su: gazela i glosa, a može se u neku ruku uzeti i početnikom balade u hrvatskoj književnosti.

No on je i osnivač hrvatske kritike, koja otpočinje vršiti svoje poslanstvo u njegovu „*Kolu*“, što ga pokrenu g. 1842. u društvu sa Rakovcem i Vukotinovićem. Uregjivaše ga g. 1842.—1843. i 1847.—1850. U almanaku „Iskri“ za g. 1844. napisa u prozi „*Put u gornje strane*“ (l. 129—150 str.).

Vraz bijaše rodom iz Cerovca u kraju žerovinskom u Štajerskoj. Rodio se 30. lipnja 1810. Gimnaziju učaše u Mariboru, prava u Gracu. Za ilirskog pokreta posjeti Zagreb, gdje se već živo radilo na polju književnom, te tu i ostade. U lijepom Samoboru, gdje boravljaše slavni skladatelj Livadić, nagje svoj uzor, što ga opjeva u „Gjulabijama“, i to ga još više privuče novoj domaji. Već u prvom tečaju „Danice“ javlja se on pjesmom. Godine 1839. izda u Zagrebu „*Narodne pesni ilirske*“, što ih sakupi još kao gjak po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske, a posveti ih Vuku Karadžiću. — Poslije postade tajnikom „Matice Ilirske“.

Vraz bijaše vrlo učen čovjek, te poznavaše većinu evropejskih jezika.

Oboljevši od sušice preminu u Zagrebu 24. svibnja 1851. Godine 1880. podignuta mu je na rodnoj kući u Cerovcu troškom Hrvata i Slovenaca spomen-ploča. „Matica Ilirska“ izdala je g. 1863. I., g. 1864. II., 1866. III. i 1868. IV., a kao „Matica Hrvatska“ g. 1877. V. knjigu njegovih djela i 1880. njegove „*Izabrane pjesme*“.

Jutrom svaki listak . . .

Jutrom svaki listak
Blista od rosice —
Sjajnije, neg alem
Na kruni carice.

Jutrom svaka grana
Glasom ptice zbori;
Jutrom svako srce
Bogu se otvori.

Jutrom ja te vidjeh:
Nebo — tvoje lice,
Munje — crne oči,
Str'jele — trepavice.

Jutrom u očima
Suza mi zablista —
Ko u ranoj ruži
Rosa srebročista.

Jutrom čak — bi reći,
Da krilatac zbori, —
Gdje no do tri r'ječi
Naški progovori.

Srce mi se otpre,
U nj Božić odleti,
Pa sad tu caruje
I zimi i ljeti.

Ojulabije, I.

Ja sam sin domaći...

Ja sam sin domaći,
Lišen domovine;
Ja ptica, proljećem
Što pjevajuć gine.

Ja metulj u cv'ječu
I šiba na vodi;
Ja duh, što sad živjet,
Sad će da ishodi.

Posadih za topla...

Posadih za topla
Sunčana proljeća
Ljubicu i druga
Razna, krasna cv'ječa.

Al za što uzniknu
Samo ti, nevene,
Te mi s tebe uv'jek
Jadno srce vene!

Božanstveno, sveto...

Božanstveno, sveto
Slovo od djedova,
Kuda si nam, kuda
Iz slavskih gradova?

Kud se god'jer krenem,
Puno j' tvojih traga,
Al nigdje nij' čuti
Tebe mila, blaga.

U grobu nam spavaš,
U grobu sadara,
Na koj huda sl'jepost
Pogrdom udara.

Nu kolo se sreće
Kreće bez pokoja:
Sinut će sunašce
I pred vrata tvoja.

O davni stupovi,
Od v'jeka bijeni!
Vi kletim rukama
Uresa lišeni!

Vi će te ko Memnon
Za koj dan zamn'jeti,
Jer će slave sunce
Opet da zasv'jeti.

Drobna žutovoljka . . .

Drobna žutovoljka
Žuberi u lugu;
Ždrali složnim redom
Putuju pram jugu.

Pram jugu, pram jugu
Iznad triju r'jeka
Uv'jek mene zove
Moga raja jeka.

Moga raja jeko,
Ti Ljubice moja!
Za što me ti zoveš,
Mamiš bez pokoja?

Bog je odsudio,
Pa megju nas jadne
Tri metnuo gore
I tri r'jeke hladne.

Za to valja, tužan
Da ja ovkraj stojim
I vlastitom krvlju
Svoje jade gojim.

Jer ja nisam ptica:
Bi br'jeg preletio,
Nit riba: bi vodu
Preplivati smio.

Gjulabije, II.

Slušao, ne slušao . . .

Slušao, ne slušao
Grm slavulja gusti,
U vilinski način
Slaže drobne usti.

Tako ni ja slave
Ne tražim, ne c'jenim,
Što prop'jevam danke
Duhom uznesenim.

Krasan si, moj kraju . . .

Krasan si, moj kraju,
Sva su mjesta ista;
Al od cv'jeta sreće
Nij' već n'jednog lista.

Samcat po njih šećem
S tugami bez broja,
Ko po groblju djece
Slava — mati moja.

Gjulabije, III.

U zemlji slovinskoj . . .

U zemlji slovinskoj,
Što se zvaše savska,
Stoji jedno brdo,
Na njem crkva slavska.

A ispred te crkve
Do tri lipe stoje,
Ko tri slavske sestre
Ispred kuće svoje.

Krasne te su, brate,
Tri lipe u proljeće,
Kad ih zelen-lišće
Kiti i miris-cv'jeće,

Gdje pružaju granâ
Ramena široka,
Kraj svoj blagosiljuć
Bi reć tri proroka.

Na to krasno brdo
Za doba proljetnje
Bjahu svakidanje
Pod večer mi šetnje.

Ko rogjene sestre
Ja te lipe grlih,
A crkvi se klanjah
Ko majci sin vrli.

Bjaše mjesec lipe,
Što mu kumovala
I u krsni kolač
Svoje ime dala, —

Kad ti jednom dogjoh
Pre sunčanog pada
I pred krovac sjedoh
Mirisa i hlada.

Krasna ti je večer,
Nebo bez oblašca,
Zapad tek nadahnut
Ko stidom sunašca:

Ispred crkve zuje
Komarci, mušice,
Svoje igrajući
Kolo jatomice.

Sve ostalo bjaše
Tako mirno, n'jemo,
Već je isti vjetrić
Na ružam zadr'jemo,

Te si mogo čuti
Baš i istog crva,
Kako zubi toči
Utrobinu drva.

Al u to nad glavom
Kliče drobna ptica,
Tužno i žalosno
Kano kukavica.

S tuge stade padat
S lipâ zdravo cv'jeće:
Tu i meni s muke
Srce zatrepeće.

Eno na zapadu
Nebo plamti u žaru,
Naličnu na skrlet
I zlatom protkanu.

I tu se ukaza
Čudesno vidjelo:
Ženski lik, odjeven
U ruho preb'jelo.

V'jenac ružmarina
Čelo mu obavi,
Nad čelo se zv'jezda
Živa mu postavi.

U l'jevoj mu ruci
Zlatan krst počiva,
Desnom na nebeska
Vrata pokaziva.

Još na mene oči
Milotom okrenu,
Još se mukotrpno
Ustima nasm'jehnu.

U to se otvore
Ta nebeska vrata,
I oči mi otmu
Silnim žarom zlata.

Kad se opet razabrah
I podigoh oči,
Vâs je zapad bjelan,
Nalik mramor-ploči.

Nema traga suncu
Ni ženskome liku,
Nema glasa zuju
Ni ptičjemu kliku.

Sve iščeze ko jutrom
Snovigjenje živo,
I ja bi sam sudio,
Da sam samo snivo.

Al mi stoje četir
Svjedoka vidjela: —
Te tri cvjetne lipe
I ta crkva b'jela.

Gjulabije, IV.

Gazele.

1.

Te moje pjesmice okvir su zrcala,
U koje je zraka tvoje ljepote pala —
Zulimko zlatna!
Te moje pjesmice srebreni su zvonci,
Kojim je zlatan jezik tvoja ljubav dala —
Zulimko zlatna!
Te moje pjesmice kitne su ružice,
Koje je tvoja stidnost rumenju nadahla —
Zulimko zlatna!
Te moje pjesmice smokve su i tunje,
Kojim tvoja duša miris je podala —
Zulimko zlatna!
Te su moje pjesmice nestašni leptiri,
Kojim tvoja milost stvori krila mala —
Zulimko zlatna!

Stankova pjesmica glas je od sto usta,
A bez tvoje bi slike bez traga propala —
Zulimko zlatna!

2.

Ždral putuje k toplom jugu — u jeseni,
A meni je put sjevera — u jeseni.
Past'jer čuva po planini krotka stada,
Pa se pojuć vraća kući — u jeseni.
Vrtljar kupi plod svog znoja, zlatne breskve
I jabuka rumen-voće — u jeseni.
Što se ljeti trudio mnogo oko njega,
Vinogradnik bere grožgje — u jeseni.
Tako svako kupi, bere i uživa
U veselju plod svojih muka — u jeseni.
A što, Stanko, plod je brigâ, mukâ tvojih?
Gorko voće — bol i suze — u jeseni.

3.

Strana j' pustoš i nezdrava, — gdje ne ima stana,
Tu ne niče cv'jet ni trava — gdje ne ima stana,
Tu v'jek biča od sunčana — dršće povjetarce,
Razl'jega se rika lava — gdje nema pristana.
Mirno leži štit od p'jeska — gujam iskićeni,
Od Meduze, kan'da j' glava — gdje nema pristana.
Za brežuljci pješčatimi — smrt čeka putnika
Karavane nekrvava — gdje nema pristana.
Gle, gdje trči noj! Gle krila — jadra, vrat katarka,
Kan'da brodić morem plava — gdje nema pristana.
Eno deva ko galija — bojna toponosna
S vodićem se približava — gdje nema pristana.
Smrca šaljuć iz potaje — buru zatočnicu,
Sipa p'jesak ko s rukava — gdje nema pristana.
Nathrvani burom panu — noj, deva, provodić
U skut njenih od ponjava — gdje nema pristana.
Strašno j' gledat na to groblje — vječno, beskonačno,
Tu zla smrca v'jek ne spava — gdje nema pristana.
Zla pustoši, o koliko — ne naličiš srcu,
Što od jada uzdisava, — gdje nema pristana!

Bura.

Buči, zviždi vihar kroz grede i tram,
Staro drma šljeme, stari drma hram.
Od smrti barjake noć je razastrla,
Spasonosne zv'jezde u svoj dvor zaprla.
Naprasitom rukom od oblaka gromni
Do oblaka trže Perun nebolomni.

„Jao nama munje, strahovita groma!...
Jeste li, dječice, svakolika doma?
Da li se križate!... ah! molite Boga,
Neka nam sačuva ćaku prem dobroga."

Prekrstiv se žena djeci kaže tak,
Kako brzo munja rastrže oblak:
„Slušaj, Vanko, slušaj! kako Bog nas kori,
Jer n'jedno molitve dobro još ne zbori.
Uzdignimo ruke kutu, gdje je spas,
Gdje je Bogorotke namješten obraz.
Ne bi li se smilit Božja mati htjela,
Vratila nam tatu zdrava i vesela."

Tako mlagjahnomu bracu Angja zbori:
A majka od brige ovako govori:
„Tâ on bi već davno kod kuće bit mogo;
Ne daj njemu tonut u pogibelj, Bogo!"

Za tim opet munja rastrže oblak,
Kraj peći pokaže od žene se trak.
Tu je mlada majka, a uza nju sjedi
Petorica drobne dječice u b'jedi.
Njim otide otac drvarit u luge,
Jer sudba ne dade njemu sreće druge,
Kâ mu već u zipci kaza puna srdi,
Da će uv'jek jesti samo krušac tvrdi.

Gle! opet opsinu kuću naglo bljesk:
„„Eno, mamo, tate..."" tada tres tres tresk!

Angji r'ječ prekine, uzdrma vas dom,
Padajuć na zemlju strmoglavce grom.

Dječica zavrisnu na vas glas nemilo,
A star'ji zamuknu, ko da nij' ih bilo,
Te se majka najpre od straha probudi:
„Mili Bože! — reče — u pomoć mu budi!
Šta si htjela kazat, Angjo, kćerce ljuba?“ —
„Vidjela sam ćaćka doći ispod duba. —“
„Tä moro bi davno već pred pragom biti,
Valjda bjelnu traci, kê ih munja hiti...
Kod kuma je osto, tješite s', tješite!
Sutra, djeco, doć će, don'jeti vam pite.“

Grom prestade: — majka djecu upokoji,
Da joj usnu svako na postelji svoji.
Al ona ne može usnut ni za čas,
V'jek ispred nje staše suprugov obraz.

Zapjevaše p'jetli, te i danak svanu,
Prenu se iza sna, spremi k poslu ranu:
Vatre si naloži, sude usporedi,
Tim i Angja stane i kroz vrata gledi:
„Za Boga, šta vidim? šta to leži tamo?
Brzo pogj'te amo, brzo, draga mamo!“
„Vajme, mili Bože!“ zavapi majčica
Od petoro sada drobnih sirotica;
Za glavu se uhvati, koljena se sruše,
Jer pod dubom suprug — leži joj bez duše.

Glasi iz dubrave žerovinske.

Traži i dat će ti.

Bog i Petar putovaše
Po l'jepome b'jelom sv'jetu,
Pa dogjoše k nekom kmetu,
Što se baš „Hans Müller“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je N'jemac od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“
N'jemac muči i ne zbori!
Već ih čorbom mah podvori.

Putnici se nahraniše
Kod tog kmeta baš do sita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
N'jemac vikne: „„Daj mi kesu
Punu novca, pa ajd k b'jesu!““

Bog i Petar putovaše
Po l'jepome b'jelom sv'jetu,
Pa dogjoše k nekom kmetu,
Što se: „Marco Rossi“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Latin od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“
Latin rekne: „Gratamente!“
Dajuć sira i palente.

Putnici se nahraniše
Kod Latina gostovita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Taj ne čeka druge dobe,
Nego reče: „Štacun robe!“

Bog i Petar putovaše
Po l'jepome b'jelom sv'jetu,
Pa dogjoše k nekom kmetu,
Što se „Erdeg Ištvan“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio je Magjar od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži,
Hvalit ćemo na tvom daru.“
Magjar vikne: „Tešek b'ratom!“
Dajuć mjerom obilatom.

Putnici se nahraniše
Kod Magjara ponosita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Magjar vikne: „Daj mi žita,
Da mi bude hljeb i pita!“

Bog i Petar putovaše
Po l'jepome b'jelom sv'jetu,
Pa dogjoše k nekom kmetu,
Što se „Matjaš Vjetar“ zvaše:
Čini nam se od imena,
Bio Slovenac od koljena.

„Božja pomoć, gospodaru!
Već ti nama glad dotuži,
Deder nama čim posluži;
Hvalit ćemo na tvom daru.“
A Slovenac kl'jet otvori,
Vinom, pitom mah podvori.

Putnici se nahraniše
Kod Slovenca darovita.
„Što smo dužni?“ — Bog upita —
„Kaži račun, makar više.“
Al Slovenac, duša čista,
Kaže odmah: „Braćo, ništa!“

Od to doba, znajte, ima
N'jemac kesu svagda punu,
Latin robe u štacunu,
Holi Magjar s hambarima
Žitom puna sva dvorišta,
Al Slovenac? nema ništa.

Gusle i tambura.

Tuga.

Ko pod jesen lastavice družne,
Skupljaju se na visokih st'jena',
Tu začinju pjesme milotužne,
Gledajući na gn'jezda ljubljena;

Za tim dižuć krila prem nerado
Kreću dalko za to sinje more;
Tak se prašta sad moje srce mlado
S tobom, gn'jezdo, moj domaći dvore!

Polje j' dugo, nebo je široko,
Al im ipak nalaze kraj oči:
Što j' preda mnom, to nijedno oko
Ne promjeri, nit pamet dokroči.

Man otiskam misli u to more,
— Lete brže od sokola siva —
Skoro udare na guste zastore:
Što j' za njimi? ne zna duša živa.

Nu opet se vraćam k dragom dvoru:
Tu j' vrt s cv'ećem, nad njim roj lepira,
Tu studenac pri lisnom javoru,
I lug zelen, u njem stanak mira;

Do njeg travnik, brz konjic na paši,
— Na nj se mahnem, da zviždaju grive, —
Tu i oganj, okô momci naši,
Svirajuć, il pojuć pjesme žive;

A na njivi žanjući sestrice,
Megju njima i ti, ljepša zore!...
Sve je prošlo! a ja skrivam lice,
Plačuć s tebe, moj domaći dvore!

Ousle i tambura.

Dr. Dimitrija Demeter.

Gajevi Ilirci nijesu pustili s vida nijedne kulturne inštitucije, pak tako ni pozorišta, koje bijaše u Zagrebu u ono doba njemačko. Oko njegova pohrvaćenja i oko njegove uredbe steče najviše zasluga Demeter. Bijaše mu upraviteljem i dramaturgom, te mu što originalnim radovima, što prijevodima pomoću revnih svojih drugova, stvori naskoro lijep repertoir.

Njegova su dramska djela: „*Ljubav i dužnost*“ i „*Krvna osveta*“, za tim najljepši njegov umotvor, tragedija u 5 čina „*Teuta*“, kojoj uze gragju iz povijesti starih Ilira, te libreta za opere: „*Porin*“ i „*Ljubav i zloba*“. Od novela najljepša mu je „*Otac i sin*“. Za prvu svesku Vrazova „*Kola*“ napisa krasnu epsko lirsku pjesan „*Grobničko polje*“, u kojoj ocrta hrvatsku pobjedu nad Tatarima i Mongolima. Napisao je više lirskih pjesama, a od davorija, koje se pjevaju još i danas, osobito je omiljela „*Prosto zrakom ptica leti*“.

Demeter potječe — kako mu i ime pokazuje — od grčkih roditelja. Nauke svrši u Padovi, te posta g. 1836. doktorom medicine. Pristade uz Gaja i posveti se posve knjizi i pozorištu. Kao uredniku II. knjige almanaka „Iskre“ valja da mu mnogo hvalimo, što je Mažuranić napisao svoje neumrlo djelo „Smrt Smail-age Čengijića“. Demeter uregjivaše od g. 1857.—1859. Gajeve novine, a g. 1870. pokrenu beletristički list „*Hrvatski Sokol*“.

Umro je 24. lipnja 1872. u Zagrebu.

Ja od Brente vidjeh . . .

Ja od Brente vidjeh obale zelene,
Čuh žuborit njene bistre vode,
Pokraj kojih grleći se hode
Umjetnost i narav ko sestre rogjene.
Vidjeh iz valova sjajna svoja lica
Kako diže ljuba od Neptuna,
Oholosti i dražesti puna,
Kao vrat svoj labud, ponosita ptica.
U svoj hlad me mrkle primiše maslene
Od arkvajskih brežuljaka mili',

U ljubavi gdje svak listak cvili,
U ljubavi cvate, u ljubavi vene.
Visoki platani grožgjem ovijeni,
Lombardije ravnine svilene.
Boromeja nedostižne st'jene,
Od tisuća ljeta nakrcani pl'jeni,
Pepeo kosti ljubovnika od Verone,
Latinskoga neba vječno ljeto,
Kist Urbinskog, od Kanove dl'jeto
I od Paladija zidine smione...
Slatke uspomene, najmiliji dio
Mog života! Jedno samo polje
U srce mi ustani se bolje,
Na kojem sam jednom tako l'jepo snio!
Komad od cvatućeg raja, mislit ćete,
Srebrom bistrog potoka opasan,
A na svakoj svrži slavuj glasan,
Od ljubavi pjesni koji poji svete,
Dol blažena, pribivalište pastira,
Gdje no vrve stada bezazlena,
Ljubavnike hladna krije sjena,
Zefir duva, frula neprestano svira,
Plaćuća se vrba nada vodom giba,
Bršljan penje, grozd kroz lišće viri,
Lipa cvate, kr'jepak dub se širi,
Vitka jela u vedrom se zraku ziba;
Ništa od sveg toga; kudgod oko stiže,
Ništa drugo, nego kamen goli;
Zaman tražiš zelen u toj doli,
Niti jedna trava glave tu ne diže!...
Sve je pusto, sve je n'jemo, sve užasno,
Grob golemi, gn'jezdo noćnih sova,
Jedan predjel carstva Plutonova...
Ipak si mi — polje milo, polje krasno.
Svak ovamo, kom je Hrvatka život dala,
Našeg roda to je sveta Meka,
Čiste krvi djedâ naših r'jeka
Tu je okaljanu sv'jeta čast oprala!

Svojim kraljem tu sve Hrvat spase kralje,
Batukanu kameni su ovi
Strašni bili stupi Herkulovi,
Gdje upisa udes: Do tuda, ne dalje!
Tu nek Hrvat uči, koja mu je c'jena,
Tu nek crpi hrabrost, ponos, volju,
Nek ne ište v'jek utjehu bolju,
Neg koju mu daje ova uspomena!!

Grobničko polje.

Davorija.

Prosto zrakom ptica leti,
Prosto gorom zv'jer prolazi,
A ja da se lanci speti
Dam tugjincu, da me gazi?
Tko ne voli umr'jet prije,
U tom naša krv ne bije!

Sam ću ubit svog jedinca,
Nož u srce rinut žene,
Neg da vidim od tugjinca
Slobode mi porušene...
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne bije!

Znam, da moji pradjedovi
C'jelim sv'jetom gospogjahu;
A ja jezik da njihovi
U ropskome tajim strahu?
Tko ne voli umr'jet prije,
U tom naša krv ne bije!

Sam ću upalit krov nad glavom,
Pripravit si grob gorući,
Neg da tugjin mojim pravom
U mojoj se bani kući...
Tko to izvest gotov nije,
U tom naša krv ne bije!

Grobničko polje.

Antun pl. Nemčić Gostovinski.

Nemčić je pored Vraza najbolji liričar u ilirskom pokretu. Pjesme njegove izdao je iza prerane mu smrti njegov prijatelj Bogović (g. 1850.). Osobito je nježan niz *„Lepiri"*.

U prozi napisao je satiričku veselu igru u 4 čina *„Kvas bez kruha, ili Tko će biti veliki sudac"*, onda *„Putositnice"*, u kojima ocrta svoje putovanje po Italiji, a započeo bijaše i jednu oveću pripovijest *„Udes ljudski"*.

Njegove pjesme odlikuju se milom nježnošću, a u prozi je pisac živ realista.

Rodio se 14. siječnja 1813. na dobru Edde u šomogjskoj županiji u Ugarskoj. Posveti se pravnoj struci. Godine 1848. bijaše zastupnikom u hrvatskom saboru, a g. 1849. županijski veliki bilježnik u Križevcima, gdje preminu 5. rujna 1849. od kolere.

Nazad nekoliko godina podignut mu je u Križevcima svečano krasan spomenik.

Grob kalugjera.

(Iz IX. vijeka.)

Moslavinskih sred planina
Samotan se grob vigjeva,
Nit ga krasi mramorina,
Nit ga suza kâ pol'jeva.

Tam nit slavulj, drobna ptica,
Milotužne pjesni cvili,
Niti nježna golubica
Vjerenika svoga krili.

Vrh stoljetnih javorika,
Kao ćuk noćnih usred tmina,
Vihar tudi tol urlika,
Da se ori sva dolina.

Al nit jauk od vjetara,
Nit samoća smrtne staze,
Uzrok nij', što sred njedara
Tebe čami obilaze.

Što ti krvi t'jek ustavlja,
To je priča čudnovata,
Ka od ust do ust se javlja
Kroz vjekove do tog sata.

*

Čudno sanja Bjelin bane
U svom dvoru Jelengradu,
I čim vedra zora svane,
Doziva si gospu mladu,

Tiho njojzi tada kaže:
„Slušaj, kruno ljepotica!
Ak te noći san ne laže,
Do mala ćeš bit kraljica...“

Sluša žena gospodara,
Pa mu tada probesjedi:
„Obmana te, bane, vara,
Dobar hrišćan san ne sl'jedi.“

Nu što srce slabe žene
Govoraše, ban ne haje,
Već napiše nebrojene
Knjige na sve sv'jeta kraje.

Kupi družbu sebi sličnu
Pod buntovnu svû zastavu,
Da ugrabi krunu dičnu
Starom kralju Radoslavu.

Al pravednu stvar Bog štuje,
A što njegov stvor gizdavi
Oholasto napastuje,
Od sniženja to izbavi.

Množ velmoža prevelika
Osta vjerna Radoslavu,
Pa on krvlju buntovnika
Od bojišta boji travu.

Nu Bjelina tašta slava
Kog je prije zasl'jepila,
Sada zmija devet glava, —
Osveta je ogrlila.

I čim zalud ban potiče
Na pobunu domovinu,
Pun osvete gnjevno viče:
„Budi dakle pl'jen tugjinu!“

Svrši boljar oholasti
Što no kletim ustma blazni;
Nu pravednost više vlasti
Brzo groznu krivnju kazni.

Ban opkopan u svom gradu
Bez pokoja jednom sjedi,
Kad u ponoć gospu mladu
Sluša u snu što besjedi:

„Oprošteno jest grješnima:
Zulumčaru, ubojici,
Oprošteno svima, svima —
Samo nije izdajici!“

I uzdrman gospu budi,
Da mu kaže, što sanjaše,
Al gospoja bolje ćudi,
Banu tako govoraše:

„Sanjala sam strašan sanak,
Da sam bila na sudištu,
Gdje se plaća čudan danak,
Gdje ti dušu vrazi ištu...“

Bana čami obilaze,
Rado bi i odustao,
Al ne vidi shodne staze,
Svoje glave mu je žao;

Jerbo tugjin najemljeni
Harači jur domovinu,
Ah, jedanput pokumljeni
Vrag ne vraća rad se u tminu.

Sviju zala zlo najveće:
Krivnja kini buntovnika,
U samostan tad uteče,
Jer ga plaši mač krvnika.

Al ni usred manastira
Sudbinu si ne ublaži,
V'jek ga dalje nemir tira,
V'jek zaludu pokoj traži.

Izdajica domovine
Nema dom sad ni ognjište,
Već kao divlja zv'jer planine
Odabra si utočište.

Žig na čelu, crv u duši,
Čine bana pomamljena,
Njegvo t'jelo se isuši
Kano grana usječena.

B'jesno kliče: „Svima, svima:
Zulumčaru, ubojici,
Prošteno je svima, svima —
Samo nije izdajici!"

Tako progje mnogo dana
Tek na kinu kalugjera,
Dok mu ruka nepoznana
Duh iz t'jela ne istjera.

Jednom nagju u planini
Rastrgano u sto strane
Truplo njegvo goranini,
Te ga tamo i sahrane.

Bez nadgrobna krsta i ploče
Tiho, tavno u zabiti,
Gdje se samo sove roče,
Gdje dan nikad ne zasviti.

*

Strunuše jur davno kosti
Izdajice kalugjera,
Al mu duh se bez milosti
Još i sad po sv'jetu tjera.

Od ponoći pa do zore,
U prilici vukodlaka,
Obilazi stenjuć gore,
Na trepet i strah seljaka.

Za to vihar tol urlika
Po samotnoj ovoj stazi,
Za to neki čam putnika
Čudnovato obilazi.

Oj Slovinko plemenita!
Bog te čuvao te nesreće:
Kalugjera da mahnita
Duh ti čedo ne ureče.

— —

Razne tavne slike...

Razne tavne slike
Prošlih jur vremena
Donosi nam često
Blaga uspomena.

Sad pred duhom trepti
San razblude davne,
Sada stare rane
Sudbine nestavne.

Što na ovom polju
Pjesnik skupi bilja,
To sad srodnim dušam
U sv'jet razašilja.

Lepiri, I.

Nijesam umio pjevat...

N'jesam umio pjevat,
Dok mi cvaše sreća,
Duh mi s rajskih slasti
Buduć sav u smećah.

Al otkad mi grud je
Svoga raja pusta,
Žaloban glas srca
Prodire kroz usta.

Tako i od slavulja
Pjesme zažubore,
Tek kad sunce milo
Skrilo se za gore.

Lepiri, II.

Kraj zelene Save...

Kraj zelene Save
Krvav boj se bije,
Svilokosa djeva
Tople suze lije.

S djevičanskom dušom
Tiho Boga moli:
Da pravda navali
Vragovâ odoli.

O sad znadem, za što
Bog i mene spasi:
Ganuše ga čistog
Angjela uzdasi.

Lepiri, XLI.

Pod nogama...

Pod nogama čudno
Šušti lišće suho,
Kano glas duhovâ
A u doba gluho.

U dolini cvjetnoj
Mraz se širi ljuti,
A pod njim se krasna
Zelen lišća žuti.

Zalud sunce sjaje
Taleć mraz ledeni,
Kud jednom mraz pade,
Nema već zeleni.

Lepiri, XLIII.

Ivan Mažuranić.

Osobitim pjesničkim darom i rijetkim umnim sposobnostima izdiže se u kolu Gajevih Iliraca Mažuranić. Već njegovi prvijenci u „Danici" odaju genija, koji će jednom biti dika hrvatskom narodu.

Prvo njegovo pjesničko remek-djelo bijaše *popuna Gundulićeva „Osmana"*. I da nije poslije više ništa napisao, već ovijem radom ovjekovječio bi bio svoje ime. No prava slava imenu njegovu puče rodom i svijetom tek njegovim junačkim epom *„Smrt Smail-age Čengijića"* (u pet pjevanja), kojim stupi u redove najvećih svjetskih pjesničkih genija. U tome spjevu ocrta pjesnik junaštvo Crnogoraca i poglbiju Smail-age Čengijića, imajući u svome radu pred očima naročito dva svijetla uzora: stare klasike i domaće javor-gusle.

Napisao je i nekoliko političkih brošura, a sa Užarevićem složi *„Njemačko-ilirski slovar"* (1842).

Rodio se 11. kolovoza 1813. u Novom Vinodolu u Hrvatskom Primorju. Škole učaše na Rijeci, u Subotištu i Zagrebu. God. 1841. postade odvjetnikom u Karlovcu, g. 1850. državnim nadodvjetnikom, a 1861. hrvatskim dvorskim kancelarom u Beču, koju službu obnašaše pet godina. Godine 1872.—1873. bijaše predsjednik hrvatskog sabora, a od g. 1873.—1880. ban hrvatski, i to prvi, koji je nikao iz prosta roda, radi čega dobi ime ban-pučanin.

Pošljednjih deset godina svoga života proživi u miru u Zagrebu, gdje umrije 4. kolovoza 1890. Sahranjen bi svečano na Mirogoju u zajedničkoj grobnici ilirskih preporoditelja.

Njegova sabrana djela izdao mu je g. 1895. njegov sin Vladimir, poznat dramatski spisatelj.

Zemlji slovinskoj.

Oj slovinska zemljo l'jepa,
Što sagr'ješi nebu gori,
Da te taki udes c'jepa
I jadom te vječnim mori?

Ah, da 'e proklet, tko cić vire
Na svojega reži brata:
Jer nesreća tvoja izvire
Samo iz toga kalna blata.

Potištenî tvî sinovi,
Gospodičnoj njegda u vlasti,
Izrodi su il robovi,
Željni s ovcam travu pasti.

Ti od njegda braću tvoju
Tugju u jarmu hladno gleda,
Nit ih brani, kako svoju
Tr'jebi 'e branit braću od b'jeda.

Pače ni to ne dopusti,
Brat da bratom svojim te zove,
Ali od ognja svojih nebljusti
U sve 'e oganj bacat krove.

T'jem istinu r'ječ čuj paka,
Kû me nebo r'jet nadiše:
Ti si majka od junaka,
Nu robova vele više.

Robovi su tvî junaci,
Tvoji sebri, tva gospoda,
Robovi su tvî vještaci
I svi tvoga kî su roda.

I ropstvo će tvoje iz tmina
Na gospodski dan iziti,
Kad paklenih dno dubina
Bratinska se mrzost hiti.

Osman, pj. XV.

Grofu Janku Draškoviću.

Kada su naši u v'jeku prošastome
I dušom oci i t'jelom jezik mili
I vjeru slatku i slatki dom branili,
O, da mi je u v'jeku bilo živjet tome!

Al mignu obrvom Bog svemogom svóme,
I eto gdje krepki oci naši i čili,
Jeziku okrilje i vjeri i domu u sili,
Zamiču u tmine — a mi smo krvi trome!

Zamiču u tmine i sam još jedan viri
Ko luč iz tminâ, koj nam oce kaže,
A taj je Janko, o poštujte ga, Iliri!

Očinski štujte luč očinske snage
I na njem pal'te srca, 'er što je draže,
Neg motrit oce i sl'jediti im trage?

Nebesa su . . .

Nebesa su knjige od v'jeka,
Gdje svojim prstom Višnji piše,
Neka vidi, tko ga n'jeka,
Čijim duhom stvor saj diše.

Vjekovitijem na njih slovi,
K'jeh ne izbrisa ikoje vrime,
Ki sagradi vas sv'jet ovi,
Štije se višnje Stvorca ime.

Osman, pj. XIV.

Lašcu ne vjeruj . . .

Kad neki dan kod vrča tebe zazovnuo Mitar
Lopovom, ti lašcem potvori, Arbo, njega.
Pa kada poštenim čovjekom zazovnu te jučer,
Vjerovà: al vjerovat nikada lašcu nemoj!

Novica.

Sunce zagje, a mjesec izagje.
Tko se vere uz klance niz klance,
Ter se krade k onoj Gori Crnoj?
Ob noć grede, a ob dan počiva,
Junak njegda, sad ne junak više,
No trst, kojoj svaki hlad kidiše.
Šušne l' gdjegod pokraj puta guja,
Il rujeva ispod grma zeče,
Tad on, njegda ljući guje ljute,
Mal' ne zeca plašljiviji kleca.
Misli jadan, da je gorski vuče,
Il još gori brgjanski hajduče,
Ter se boji, gdje će poginuti,
A ne stiže, što mu srce muti.
Skupo drži svoju rusu glavu;
Nit je zlatna, nit je pozlaćena:
Vidi mu se, mrijet mu se ne će,
A jest nješto, što ga napr'jed kreće.

Je li hajduk, il uhoda turska,
Što uhodi sviloruna krda,
Il volova stada vitoroga?
Nit je hajduk, nit uhoda turska,
Već Novica, Čengića kavazu:
B'jesan Turčin, krvnik Gore Crne,
Koga znade i staro i mlado,
I ne bi ga pronijele vile,
A kamo li noge na junaku
Crnom Gorom na bijelu danu.
Ob rame je diljku objesio,
Ljut jatagan o pojasu reži
I kraj njega do dva samokresa.
Gujsko gn'jezdo strukom prikrilio,
Lak opanak na noge pritego
A gô rakčin na junačku glavu,
Od saruka ni spomena nema.
Bez saruka eto Turčin igje:
Vidi mu se, ginut mu se ne će,
A jest nješto, što ga napr'jed kreće.

Pomno junak Cuce prevalio,
Još Bjelice ratoborne k tome,
Ter se maša kršnijeh Čeklića,
Njih se maša, a Bogu se moli,
Da mu dade i njih prevaliti
Ni čuvenu ni gdje ugledanu:
Vidi mu se, mrijet mu se ne će,
A jest nješto, što ga napr'jed kreće.

Drugi p'jetli u polju cetinjskom,
A Novica u polje cetinjsko;
Treći p'jetli u mjestu Cetinju,
A Novica pade na Cetinje.
Tud'jer straži božju pomoć zove:
„Božja pomoć, cetinjski stražaru!"
Ljepše njemu straža prihvatila:
„Dobra kob ti, neznana delijo!
Otkuda si, od koje li strane?

Koja li te sreća nanijela,
Ter si junak rano podranio?“

Mudar Turčin, za nevolju mu je,
Mudar Turčin, mudro odgovara:
„Kad me pitaš, kazat ću ti pravo:
Ja sam junak od Morače hladne,
Od Tušine, sela maleńoga,
Ispod gore glasna Durmitora,
Nosim troje na srdašcu jade:
Jedni su mi na srdašcu jadi,
Što mi Čengić smaknu Moračane;
Drugi su mi na srdašcu jadi,
Što mi Čengić pogubio baba;
A treći mi na srdašcu jadi,
Što je još više, da još krvnik diše.
Već tako ti Boga velikoga,
Pusti mene tvome gospodaru,
Gospodaru i mome i tvome,
Ne bi li mi izl'ječio jade.“
Mudrije mu odvratila straža:
„Skin' oružje, neznana delijo,
Pa nos' glavu, kuda tebi drago.“

Uprav Turčin dvoru na kapiju,
A pošljednja iz vidika zv'jezda:
Bješe zv'jezda age Čengijića.

Smrt Smail-age Čengijića, II. pj. Noćnik.

Oluja.

Noć je vani sl'jepa, gluha,
Nigdje glasa, već što sipi
Rosa sitna, kô da nebo plače.
Mrak se gusti, pomrčina gusta
Zapodjede ravnicom i gorom,
Da ne vidiš pred očima prsta,
A kamo li stazu pred sobome.
Teško onome, koga sade
Stiže u putu noćca crna,
A noćišta, jadan, ne imade!

Pognaše se nebom vjetri;
A odande plahe munje,
Nebeskijem ognjem sjecajući;
Sad ti smrtne blište oči,
Sad još gušću, neg bje prije,
Navlače ti na vid tminu.
Pak za njimi čuj sad grmljavinu,
Gdje no najpr'je iz daleka tutnji.
Pak sve bliže, krupnje, strašnje,
Urnebes se gromki goram ori.

Stoji tutanj neba i ravnine,
Stoji jeka drage i planine:
Sva je zgoda, bit će gràda teška.
Teško onom, koga sade
Stiže u putu noćca crna,
A noćišta, jadan, ne imade!

Smrt Smail-age Čengijića, IV. pj. Harač.

Dragutin Rakovac.

Ime Rakovčevo blista na prvoj stranici Gajeve „Danice", za koju on napisa zanosnu pozdravnu pjesmu. Kao oduševljen Ilirac napusti svoju službu, te stupi u red Gajevih pobornika, a kad se osnovalo nastojanjem Haullkovim gospodarsko društvo, postade mu tajnikom i urednikom gospodarskoga mjesečnika.

Izdao je pjesmaricu i više knjiga za prosti narod, a sa Vrazom i Vukotinovićem osnova list „*Kolo*". Osobita mu je zasluga, da je pored svega toga revno sakupljao *narodne pjesme.*

Rodio se 1. studenoga 1813. u Vugrovcu kraj Zagreba, a umrije u Zagrebu 22. studenoga 1854. kao prvi čuvar narodnog muzeja, za čiji osnutak i razvitak steče neprolaznih zasluga.

Mužu.

Mužu budi pjesan posvećena,
Koj besmrtnost svojega imena
Svim vjekovom izručit nastoji:
Koji zlato lasnom petom gazi,
A pred nikim kao rob ne plazi,
Nit se groma, al nit munje boji.

Njegov velji cil je: dužnost, pravo,
Njegva sredstva: um i srce zdravo,
Njegva nada: da mu Bog pomaže.
Što će njemu pohvala množine,
Što li slavja, redi, česti ine?
Njegva čine sv'jest jedina važe.

Kud ga ona pouzdano vodi,
Tud on smjelo po strminah hodi,
Makar isti pakao se ori!
Što on mara za pogrde hude?
Što, da drugi gnjev prot njemu bûde,
Kada rajska jezgra u njem gori?

On us'jeva za vječitost zrnje,
A iz dalke ceste krči trnje,
Kojom napred stupa čovječanstvo;
Silnim letom ruši guste mrake,
Pa se krili nebu pod oblake,
Da potraži sakrito božanstvo.

A kad njegda narodi zamuknu,
Kada svi se svjetovi raspuknu
I stvor c'jeli bude razvalinom:
Tad on samo u božanstvo kapne,
Koj na ovom sv'jetu žile napne,
Da je vr'jedan živjeti na inom.

Danica ilirska, III., 20.

Sila ljubavi.

Duboka ko more, vjerna kano jeka,
Čvrsta kao `zrno, bistra kano r'jeka,
Žarka kano iskra, tiha kano raka,
Jest pod svakim nebom prava ljubav svaka.

Nje ne može mrzli sjever oledenit,
Niti ikoj vihar iz dna iskor'jenit,
Niti iko sunce otopit joj krila,
Jer je sa nebeskim uv'jek srodna bila.

Iz nesreće sisa novi život, pije,
U verugah ropstva slobodno se vije,
Na lomači zlobe s pepela se diže,
Sve više ustaje, čim je pala niže.

Lasno prekoraca potoke, brjegove,
Posm'jehom prodira goleme jazove,
Uv'jek se ponavlja kao hidre glava,
Sa žitkom se bori, smrću poigrava.

Ona se u spone nikake ne steže,
Nje ni mjera, prostor, niti vr'jeme veže,
Već kad jurve ovdje isteče joj doba,
Vilovitom silom vlada preko groba.

Danica ilirska, III., 34.

Petar II. Petrović Njeguš.

Njeguš je pored Mažuranića najbolji epski pjesnik u našoj književnosti. Najznamenitije mu je epsko djelo „*Gorski vijenac*", u kojemu nam pjesnik živo ocrta dogagjaje u Crnoj Gori za vladike Danila (na kraju XVII. i na početku XVIII. vijeka) i očišćenje Crne Gore od poturica. Ovim se djelom tako proslavi, da mu je prevedeno, kao i Mažuranićev „Čengić-aga", na više evropejskih jezika. Kao nastavak ovome epu smatra se drama „*Lažni car Šćepan Mali*". Napisao je pored toga više drugih pjesnî, kano što su: „*Slobodijada*", „*Luča mikrokozma*" i t. d., a osobito je lijepo opsežno mu djelo „*Ogledalo srbsko*", zbornik narodnih pjesama o raznim bojevima crnogorskim počam od XVI. vijeka ovamo.

Njeguš bijaše vladika crnogorski, te naslijedi u Crnoj Gori Petra I., koji mu bijaše stric. Rodio se 12. studenoga 1813. u selu Njegušima. Kršteno mu ime bijaše Rade, a Petrom se prozva, kad stupi u kalugjere. No Crnogorci ga i danas zovu „Vladika Rade". Učiteljem bijaše mu pjesnik Milutinović, koji ga pouči u onome, što će mu kao glavaru Crne Gore trebati, a uzgajaše ga na špartansku. Vladikom posta g. 1831. Njeguš osnova na Cetinju štampariju i ujedno prvu školu, a združi u jednoj ruci i duhovnu i svjetovnu vlast.

Bijaše vrlo visoka rasta, za mušku ped viši od najvišeg Crnogorca, te vrlo lijepa pojava, osobito u narodnom crnogorskom odijelu, koje nosaše gotovo uvijek.

Pedesetih godina teško oboli na prsima, te ode tražiti lijeka u blagom talijanskom podneblju, no zaludu. Prestavi se 31. listopada 1851., te bude po vlastitoj želji sahranjen na vrhu Lovćena.

Svake godine izlazi gore o Petrovu dne crnogorski narod, te čini pomen svome prvome pjesniku i otadžbeniku.

— — — —

Crnogorac svemogućemu Bogu.

O ti, bićem beskonačni,
Bez početka i bez kraja!
Početak si sam osnova,
I kraj svega u tebe je.
Ti, dubino neizmjerna,
Ti, visoto nedolećna,
Ti si sjajnost svoju skrio
Mnogostručnim pokrivalom
Veličanstva i prostranstva!

Ti se ne daš, da te vidi
Oko duše najumnije,
Nit um tebe uobrazi,
No tek počne o teb' mislit,
Zanese se u beskrajnost,
Sve s višega k višem hodeć,
Leteć željno da te vidi,
Ili sjenku barem tvoju.

Al zaludu njemu muka,
Po prostoru tumaranje,
Kada si ga ti stvorio
Kratkovidno i slijepo,
Da u tebe ne pogleda,
No se natrag mora vratit
U ćeskotnom svome hramu,
Zaneseno, utrugjeno,
Veličinom začugjeno.

Pogledam li vječnost stvarî,
Pogledam li svjetlost sunca,
Pogledam li sjajnost, hitrost
Milijonâ gornjeg svoda:
Sve to mene udivljava,
Tebe kaže svemoguća,
I duša te moja mala
Više svega uzvišava,
Tebe, što si više svijeh.
I te r'ječju svu stvar krećeš,
Bog si uma duše moje.

Koliko je daljnost tvoja
Od kratkoga uma ljudskog,
Svekolike umne glave,
Što su dosad na sv'jet bile,
I po sada te se rode,
Da u jedno pero sliju
Silu misli najvišijeh:
Ne bi znale crte povuć,
Niti r'ječi upisati
O tvojemu veličanstvu.

Ah, ti stvari previsoka!
Jer si mene takvog dala
Kratkovidna i malena,
I čemu sam ja podoban?
Ja se nadam: nešto tvoje
Da u dušu moju sjaje.
Neizvjestan, al se gordim
Što sa tobom svojstvo imam.

No i bilo štogogj malo,
To se može upodobit
Spram sjajnosti tvoje velje
Premalojzi iskri ognja,
Koja pogje tamom lećet
Od ognjena okeana,
Dok se opet k njemu vrati.

Ti s' okean beskonačni,
A ja plovac bez vesala,
Misli su mi bura jaka:
Sa mnom čine valovanje,
Nagone mi napred plivat,
Žele štogogj vidijeti;
No kako ću vodom hodit,
Kad u ruke vesla nemam,
Već sam dužan stajat tužan
U smrtnome čamcu malom
Na sredinu okeana,
Dok s' prevrati čamac isti
I okean mene proždre.

Ja se zemlje car kazivam,
Ja se gordim i ponosim,
Jer vrh svega zemnog vladam;

Ja s prirodom često ratim,
Pobjegjavam tresk gromova,
Pobjegjavam zuk vjetrova
I sinjega ljutost mora.

Ja umnima letim krilma
Oko sunca i planeta,
Znadem njinu veličinu,
Znadem njina krug tečenja,
Njinu svjetlost i bistrotu;
Ja nad ljutim lavom, tigrom
I nad svijem životnima
Mora, zemlje i vazduha
Vladam umom i carujem:
Sve s' to mene pokorava,
Sve mi s' klanja i služi mi.

Kudgoda se ja obratim,
Veličanstvo svud ti vidim;
Pogledam li kita, slona,
Pogledam li mravca, muhu,
Pogledam li ravna polja,
Raznim cv'jećem nakićena,
Pogledam li gorde gore,
U zelenost obučene,
Ili cv'jetak jedva vidni:
Svud te vidim svemogućna,
Najmanji te cv'jetak slavi,
Kâ najvišeg svjetlost sunca.

No ah, tvorče, što sam smrtni
Ja u sravnost tvoje sile,
Tvog mogućtva, veličastva?
Mogu li se živ pokazat
Sprama tvoje veličine?
Ti, koji si premudrošću
U prostranstvu vazdušnome
Sazdâ sv'jeta milijone
I sve jednog s drugim svezâ
Tvojim lancem nevidivim,
I svakome život dao,
Te uredno svoj tok čine,
Jedan drugom svjetlost daju!

Ko se ravnit s tobom može?
Ja li smrtni da se ravnim
Sprama tvorca besmrtnoga?
Ja li tebe da spodobim,
Teb', koji si sama vječnost,
Spram koje se jedva mogu
Ja pokazat, da sam bio,
I na sv'jet se pojavljao!

Ti, božanstvo previsoko,
Koje živiš u prostoru,
Nad prostorom, pod prostorom,
U svijetlim planetama,
U zrakama sjajna sunca
I u svaku malu stvarcu,
Nam vidimu, nevidimu!
Ti svačemu život daješ
Nevidivom tvojom silom.

No ko će te opisati,
Ko li umom obuzeti?
Um si kratak dalo čojku,
Ne može te ni nazreti,
A kamo li vidijeti,
Već um leti čojka slijep
Po prostoru beskrajnome
Tražeć svjetlo po tavnini,
Kako sova u mrak noćni.

Al ja više sile nemam,
Da izbliže tebe vidim,
Već iz stvarî vidimijeh

Stvoritelja njina slavit
I s čugjenjem velikijem
Dušom, srcem tebe vikat:
Ti si car moj i sveg drugog,
Kojega je ruka vrgla,
Temelj svemu vidivome,
I u koga ruku stoji,
Konac iste veličine.
Tebe slava beskonačna,
Tebe časti prekovječne,
Tebe hvala, ka svemoćnu
Neka bude i biti će,
Dok je sv'jeta i naroda!

Dr. Stjepan Ilijašević.

Kao pjesnik čisto idealnog smjera poznat je megju pjesnicima novijeg doba Ilijašević. Bog, otadžbina i čovječanstvo, — to su tri osnovne misli cijele njegove poezije, čija je forma gotovo uvijek uzorna.

Svoje pjesme izdao je u četiri oveće sveske. Najbolja mu je prva sveska „*Izabrane pjesme*“ (1876.)

Ilijašević ugleda svijet 1. siječnja 1814. u Oriovcu u Slavoniji. Posvetivši se svećeničkom zvanju posta kanonikom u Varaždinu, gdje i umrije 30. siječnja 1903.

Za hrvatsko školstvo steče kao nadzornik i kao pedagoški pisac velikih zasluga.

Vjera.

Tužne grudi, kakva bol vas c'jepa,
Eda l' njojzi nigdje nema l'jeka?
Ima, ima. Neba kćerka l'jepa,
Vjera, ranam melem jest od v'jeka,
Vaša bez nje ne uminu bol.
O, kada bi trubâ od Jerika
Urnebesna zaorila rika,
Br'jeg da trepti, s nje da trepti dol:

„Sveta vjero! ti si glasnik mira,
Ti si zv'jezda širom tamne noći,
U dvojbah si kotva posred vira,
V'jeke majka čudotvorne moći.
Makar kuca kobni smrti čas,
Komu srce ti si ohrabrila,
Nek se sruši na nj i pakla sila,
On u tebi s nadom gleda spas.“

Duh ljubavi.

Kaži, tko si, ljubavi duše silni!?
Više, neg se uspinje smjela misô,
Dublje, nego l' ponire oko bistro,
Miljeno šapćeš.
S tebe prašak prašku se približava
I sjedinjen ustaje velegorjem,
S tebe r'jeka sestru si r'jeku grleć
Osviće morem.
Sve, što krije zemlja u krilu hladnom,
Što po njojzi miče se, raste, veze,
I što svjesno nît si života prede,
Čedo je tvoje.
Ti od'jevaš danak u svite b'jele,
Nojcu tješiš blaga mjeseca svjetlom,
I ko pastir zlaćeno stado nebom
Zvjezdice paseš.
O kolike biti rasute širom
Ko u v'jenac pleteš u slogu vječnu,
Voda i zrak, kopno i vatra s tebe
L'jepo se glede.
Jest! ko otac ljubezno čedo svoje
I svak korak prirodi mudro ravnaš,
Našem umu krila dajući, u vis
Da ga ponesu.
Nek, gdje dižeš, jalna ti smrt obara, —
Tâ obara, samo da ljepše dižeš,
Njoj usprkos zemlji na četir strane
Cvate ti porod!
Tko bi tvoje zbrojio blagodati?
Rosne kapi, proljetnih zlato kišâ,
Sitno lišće, zelenih ures gorâ,
Zbrojit će prije.
Kaži, tko si, ljubavi duše silni?!
Više, neg se uspinje smjela misô,
Dublje, nego l' ponire oko bistro,
Miljeno šapćeš.

Antun Pasko Kazali.

Megju dalmatinskim pjesnicima XIX. vijeka obiljem pjesničkih umotvora nadvisio je sviju Kazali. Od originalnih radova najbolje su mu pjesni: *„Zlatka"*, *„Trista vica udovica"* i *„Grobnik"*. Bijaše urednikom *„Glasniku dalmatinskom"* (1855.—1858.), a prevodio je mnogo iz stranih jezika na hrvatski (Homer, Schiller, Byron, Milton, Shakespeare).

Rodio se 29. travnja 1815. u Dubrovniku, te bijaše svećenikom. Umro je 16. siječnja 1894.

Batukanova smrt.

Koga stiže srda Batukane,
Bio Hrvat, il Tatarin bio,
Svih ti lupa mlatom željeznijem;
A gdjegod bi kane dohvatio,
Zaman pripor i zaman vidari,
Crnom bi ga zemljom sastavio.
Nema štita, da bi odolio,
Ni oklopa, ni gvozdena šiška;
Gdje dopire mlatom Batukane,
Sve se shrusta i u mrve streska.
Pūt i gvožgje, kost i krv i žile
Um'jese se u nekakvo kalo,
Što ti ne bi niko poznavao.
Svak se sunu pr'jed takovoj srdi;
Za bježake i ne haje kane,
Nego tjera pravo pred sobome
I satire ljude i živine,
Što nahodi na svojemu putu.
Pod udarcim zemlja zapanjena
Sva se trese mukajući strašno,
Ječe vječna brda iz okola,
A Sušica, voda valovita,
A Sušica za trenutak stanu.
Malo vr'jeme bješe postajalo,
Svak odleti ispr'jed Batukana,
Svak s' ukloni nekrotivoj sili,
Svak s' ukloni, gdje ko bolje može.
Za užasnim svojim vojevodom
I Tatari srca pribavili,
Nahrupili oda svake strane,
Preuzeli klance Šubićeve,
Prek Hrvanja izagnali vojsku,
A suzbili čete Dragoševe
Do Čudnića, br'jega kamenita.
Kad to vide braća Draganići,
Jednim duhom konje potaknuše,
Položiže bojna koplja svoja,
Udariše na silnoga kana
I na strašnu družinu tatarsku.
Hoće l' sreća, hoće li nesreća,
Najmlagji je Rako Draganiću
Prs' na prsa protiv Batukana:

Kres obori svoga protivnika,
A Kupiša razlomi mu prsa,
A najmlagji ni da makne kana,
Nego skrši svoje vitko koplje
Na prsima svoga protivnika.
Ulomkom je o tli udario,
Pa istegnu svoju novakinju,
Vrati konja opet na Tatara.
Kad ga vidi Kreso i Kupiša
Pokliknuše kano pomamljeni:
„Okani se ljutog boja, Rako!
Izginuli svi mi do jednoga,
Ti ostani miloj našoj majci,
Nek si majci, Rako, za zakletvu!“
Ne htje Rako braću poslušati,
Već se tisnu brže ponapr'jeda,
Te zamahnu svojom novakinjom.
U to doba silni Batukane
Zamahnuo željeznijem mlatom,
Susrete se s mlatom novakinja,
Susrete se više u uzduhu,
Novakinja u tisuću mrvâ
Zasjala je na crnoj zemljici,
Gola Raku desnica ostanu.
Ali ni to nije dosta bilo:
Mlat mu slazi istim zamahajem,
Istom percem konja opahnuo,
Mrtav konjic ispod Raka panu.
Konjic pao, Rako ostanuo;
Batukane ko bik ranjen riče.
Hoće Kreso i Kupiša hoće,
Hoće sada tisuć vitezova
Da obrane ono momče mlado,
Da g' od smrti nedvojne izbave.
Ali svaki veće posla ima,
Neg bi mogo sada dovršiti.
Na svakom se kosa naježila
Gledajući ono momče mlado
Bez oružja i bez konja svoga,
A nad njime silnog Batukana
Rasrgjena ko divljega zmaja;
Svak okolo mukom zamuknuo,
U svakomu krvca samrznula,
Nij' dihaja od teškoga straha.
Da je komu bilo opaziti
L'jepo lice Otkaje djevojke,
Kako no je ljuto potamnjelo,
Potamnjelo ko zemljica crna,
Pobl'jedile usnice crvene,
Zadrhtala kano trepetljika,
Prignula se konju na sedloce,
Sad bi reko, da će izdahnuti.
U to doba Rako, momče mlado,
Iza pasa noža povadio,
Preskočio kano lastavica,
Umetnu se silnom Batukanu,
Umetnu se na lijevu stranu
Megju vranca i slabiju ruku,
L'jevom rukom uzdu prihvatio,
Desnom maše noža plamenoga.
Da tko vidi čuda nevigjena!
Istom zgleda silni Batukane
Toga noža u Rakovoj ruci,
Ko da ga je str'jela ustr'jelila,
Mlat željezni iz ruke mu panu,
A on stanu kano mramor kami,
Bez otpora smrtnu ranu primi.
Za trenuće u tihoj žalosti
Svrnu oko na ljubljenu kćercu,
Bez prikora i bez pogovora,
Svrnu oko, na tle mrtav panu!

Orobnik, I., 17.

Mirko Bogović.

Njegov najživlji rad na književnom polju pada u doba strogoga apsolutizma, koji je gušio svaki narodni pokret, i tu se istaknu Bogović kao odlučni i neustrašivi zatočnik narodnih prava. Pisao je pjesme, pripovijesti i drame, a pogotovo je bogat njegov publicistički rad. Lirske su mu zbirke: „*Ljubice*“, „*Smilje i kovilje*“, „*Domorodni glasi*“ i sitnije anakreontske pjesmice: „*Vinjage*“ (4 sveske), „*Strjelice*“ i „*Slike i prilike*“.

Još je ljepše uspio na dramskom polju, crpajući gragju svojim dramama („*Frankopan*“, „*Stjepan, pošljednji kralj bosanski*“ i „*Matija Gubec*“) iz domaće povijesti.

Uregjivao je list „*Neven*“, te radi jedne pjesme priopćene u tome listu, dopade i tamnice. Uredio je i devetu svesku Vrazova „*Kola*“ (1853.), a napisa i više *novela*.

Bogović ugleda svijet 2. veljače 1816. u Varaždinu. Bijaše isprva vojnikom, a poslije stupi u činovničku službu, te posta velikim županom i ministarskim savjetnikom. Bijaše pravi član jugoslavenske akademije.

Umro je g. 1893. u Zagrebu.

Ustaj, rode!

Ustaj, ustaj, mili rode,
I duboki san svoj stresi,
Da te v'jek i pravda vode
Tam, gdje vječna luč se kresi;
Gdje j' narodâ sveti hram,
Prazno j' tvoje mjesto tam.

Tamo jur svi puci hrle,
Mjesto sebi da osvoje,
Svi se bratski tamo grle,
Izgledaju sine tvoje:
„Još ih nema?“ „Nema, jao!“
Duboko si, rode, pao!“ —

Pao baš jesi naopako,
Al si pao sam po sebi,
Nu svegj nisi pao još tako,
Da se podić mogo ne bi,
Ustaj samo u taj čas,
Napr'jed! — sl'jedi v'jeka glas!

Vr'jeme u vječno more teži,
Niti koga ono čeka,
A tko uprav s njim ne bježi,
Stić ga ne će do v'jek v'jeka;
Za to napr'jed! s njim u b'jeg,
Put ti kaže Slave st'jeg!

Da se u nas . . .

Da se u nas manje zbori,
Više pako djelom tvori,
Manje da se pojuć buči,
Više pako tiho uči,
I duhovno bi nam polje
Svud rodilo mnogo bolje.

Mladosti uspomena.

Ej mladosti moja mila,
Ti si meni nekoć bila
Blagi cvjetni perivoj!
Tada mislih: nikad ne će
Venut v'jenac mlade sreće,
Jasni l'jepi v'jenac tvoj.

Al što bludno srce sniva,
U istinu drukče biva
Svuda baš na sv'jetu tom,
Strogo vr'jeme sve razlupa
U gore, pa još raščupa
Cv'jeće hladnom rukom svôm.

Samo blaga uspomena
Dogje katkad kano sjena
U moj mali tihi stan,
Pa mi poje tužno milo
O svem, što je nekoć bilo
I što je prošlo kano san.

Tada vidim množ ružica,
Množ poznatih milih lica,
Uza sebe opet cvast,
Al čim ruka se primiče,
Družba jednom se odmiče
I ja vidim zastor past.

„Napr'jed gledaj!" — razum veli —
„U sadašnjost se preseli,
Budućnosti gradi hram!"
Al šta je hasne? Vr'jeme bježi,
Ludo srce natrag teži
Tražeć svoju sreću tam.

Kolo, VIII.

Ivan Kukuljević Sakcinski.

Najviše zasluga steče za prikupljanje *historijske gragje*, putujući po svim krajevima naroda našega, pak i po inozemstvu. Osnova historijski zbornik „*Arkiv*“ i napisa cijelo čislo povjesnih knjiga, a po običaju naših Iliraca bavio se i on pjesništvom i lijepom knjigom. Množinom i raznolikošću svojih radova on je prvak u hrvatskoj književnosti.

Napisao je više knjiga pjesama, od kojih su mu ponajljepše „*Slavjanke*“ (1846.), a za pozorište napisa dvije historijske drame: „*Juran i Sofija*“ (1839.) i „*Stjepko Šubić*“ (1841.). Prvom dramom otpoče niz hrvatskih predstava na tada još njemačkom pozorištu u Zagrebu.

Sastavio je i više *novela*, a sakupljao je poput Rakovca i Topalovića revno hrvatske *narodne pjesme*, te ih izdao u četvrtoj svesci svojih sabranih djela g. 1847.

Priredio je i neke *stare hrvatske pjesnike* za tisak, te napisao svu silu *monografija*. Za zasluge imenovali ga mnogi domaći i strani znanstveni zavodi svojim članom.

Rodi se 29. svibnja 1816. u Varaždinu. 1840. bijaše natporučnikom u Italiji, te tom prilikom spase Preradovića hrvatskoj knjizi, odvrativši ga od njemačke pjesme.

Stupivši u javnu službu posta velikim županom, poslije narodnim zastupnikom. Bijaše i predsjednikom „Matice Hrvatske“. Umrije g. 1889.

Oblaci.

Oblaci! Oblaci!
Vi nebesko vélo,
Vi uzdasi zemni,
Vi slobode s'jelo.

Med vama se orli
U svom kolu vïju,
Pod vašom obranom
Zrak slobode piju.

A Slavjane tužne
Duboko pod vama
Podjedno pritišće
Raznog ropstva tama.

Šaljite vi orle
Dolje k Slavjaninu,
Da ga ti nauče
Letjet u visinu.

Molitva hrvatskoga rodoljuba.

Bože! koj si doveo rod Hrvata
Na jug topli sa hladnih Karpata,
Gdje no staše Hrvatska Velika,
Daj, da rodu svane stara dika.

Vodeći ih preko sedam r'jeka
Po sedmeroj braći sedmog v'jeka,
Dao si zemlje Hrvatom prostrane,
Od Dunava, Mure do Bojane;

Daj, da budu s nova ovi kraji
Od hrvatske vlasti zavičaji,
Daj, da Hrvat vrage sve satare,
Ko što j' satro Gote i Avare.

Bože! Ti si dao mač osvete
Ljudevitu, kada Franke klete
Trikrat razbi i trikrat narodu
U sedam ljet povrati slobodu.

Ti si dao kraljem našim slavu,
Opr'jeti se mletačkome lavu,
Razbit N'jemce, Franke i Normane,
Zadat Rimu i Bizantu rane.

Daj, o Bože! sada, kada s nova,
Nakon sedam prošlijeh vjekova,
Narod pravo krune svoje spasi,
Da se vrate slobode mu časi.

Ti si, Bože, voljom tvôm Hrvata
Stvorio štitom sred mira i rata
Za krst, za red, za ljudsku prosvjetu,
Na dušmana najgroznijeh štetu.

Daj, o Bože! ini da jezici
Ugledaju u istinskoj slici
Rod hrvatski i njegve zasluge,
Pa da skrše zadane mu tuge.

Ti si, Bože, sred Hrvatske stare
Uništio Turke i Tatare,
Podigô si krvnih spomenika
Pokraj Jajca, Siska i Grobnika.

Dao si rodu Zrinjske i Hrvoju,
Množ velikih muževa na broju,
Al si dao još i odmetnikâ,
Roda svoga jadnijeh krvnika.

Daj, o Bože! v'jek i savez novi
Da sad stvore hrvatski sinovi,
Odmetničtvo i jal da prestane,
A narodu novo sunce svane.

Tebi se je stavit, Bože, htjelo
Jugoslav'ji Hrvatsku na čelo,
Da duševnom silom napr'jed krene
Braću Srblje, Bugare, Slovene.

Daj, o Bože, bratskoj da u slozi
Roda sreću ništa već ne zgrozi,
Ti rod ravnaj, ti ga napr'jed vodi
K veličini, k prosvjeti, k slobodi!

Slavjanke.

Dr. Matija Ban.

Pored Kazali-a i Pucića Ban je najznatniji književnik dubrovački novijega doba. Svojim literarnim radom nastoji pripomoći zbliženju Srba i Hrvata.

Najviše je uradio na dramskom polju, napisavši više tragedija, kano što su: *„Mejrima“*, *„Jan Hus“*, *„Vukašin“*, *„Car Lazar“* i *„Nikola Zrinjski“*, a pored toga napisao je cijeli niz *lirskih pjesama*, onda raznih drugih poučnih i *povjesnih* knjiga, kano što je *„Zrcalo povjesnice dubrovačke“*. Godine 1850. uregjivaše zabavnik *„Dubrovnik“*, a g. 1853. izda svoje *„Različite pjesme“*.

Rodi se 16. prosinca 1816. u Dubrovniku, a preminu 14. marta 1903. u Beogradu, gdje je proživio mnogo godina (od 1844.), što kao uzgojitelj kćeri kralja Aleksandra Karagjorgjevića, što kao profesor vojne škole.

Jutrenja molitva.

Mi i danas ustadosmo živi,
O Gospode sv'jeta i vječnosti,
Nek s mirisom jutrenjega cv'jeća
Glas se digne naše zahvalnosti.

Ti i danas svoj blagoslov spusti
Na sv'jet čitav, nek se srećno budi:
U vazduhu ptica, što te slavi,
Riba u vodi i na kopnu ljudi!

Nek oplodi novo sunce njivu,
Ratarevim znojem orošenu,
Da obilnom siromašak hranom
Trpezicu vidi pokrivenu.

Kroz pustaru putnika sprovedi,
A mornara čuvaj na pučini,
Da dospiju kraju puta svoga,
Te ih zdravo dočekaju njini.

Tamnu dušu, što osvetu sniuje,
Oj razgali, namjeru joj smrvi,
I zadrži ubojici ruku,
Da se bratskom ne omasti krvi.

Satrvena srca, koja cvile,
Poutješi, izl'ječi im ranu,
Il održi barem, da u ponor
Očajnosti crne ne upanu.

A na one, što uzdišuć grješni
S nam zajedno viču ti: Oprosti,
Izlij, Bože, milosrgje tvoje,
Da odahnu, svake griže prosti.

Ko dan ovaj, tako još nek mnogi
Zateku nas žive, Gospodine,
Ali svaki u djelima svetim
Neka tobom blagosloven mine.

A pošljednji kada nam osvane,
Ti ga tiho nad nama zatvori,
Pa od gr'jeha očišćenoj duši
Vječnih dana dvorove otvori.

Dr. Jovan Subotić.

Subotić je znamenita pojava megju srpskim književnicima XIX. vijeka. Uman, kao malo koji njegovih vršnjaka, obdario je svoj narod obiljem književnih radova, koji se ne odlikuju samo svojom raznolikošću, nego i pravim narodnim značajem. Najbolje je uspio u epu i drami, no imade od njega i nekoliko krasnih lirskih pjesama.

Epsko mu je djelo *„Kralj Dečanski“*, a drame: *„Zvonimir, kralj hrvatski“*, *„Nemanja“*, *„Miloš Obilić“* i dr. — Sastavio je čitanke za srednje škole u Srbiji, onda je napisao mnogo kritika, povjesnih rasprava i raznih drugih članaka. Istaknuo se i kao javni zvaničnik i govornik.

Rodio se 11. veljače 1817. u Dobrincima u Srijemu. U Budimpešti svrši pravne nauke i položi odvjetnički ispit. Godine 1862. bijaše septemvirom u Zagrebu, a dvije godine iza toga primi upravu hrvatskoga pozorišta. Poslije ode u Osijek, onda u Zemun, gdje i umrije 27. januara 1887.

Neko vrijeme bijaše i poslanikom u hrvatskom saboru, a *„Matici srpskoj“* dugi niz godina predsjednikom i urednikom njezina *„Letopisa“*.

Mrtva Vida.

Mrtva leži mala Vida
U svili i cv'jeću,
Nakićenu u kovčeg je
Od grimiza meću.

Ko je vidi, misli, da je
Od mermera d'jete
I da ga je izrezalo
Kanovino dl'jeto.

Što si, Vido, tako hladna
Kao santa leda?
...Zavidi mi jarko sunce,
Toplote mi ne da.

Što se, Vido, ne probudiš
Iz tog dugog sanka?
...Tako mi se l'jepo sniva,
Da ne želim danka.

Ustaj, Vido, eto hoće
Da te u grob metu — —
...Neka metu, ja ću nići
U zumbulu cv'jetu.

Ispit ruže.

Kaži meni, ružo mila,
Otkud tebi rumen tvoja? —
„Mene djeva pogledala,
Kad poljubac prvi dala:
Otud meni rumen moja!“
Kaži meni, ružo mila,
Na što tebi rumen tvoja? —
„Kad me djeva momku dade,
Da ga ljubi, tim da znade:
Na to meni rumen moja.“

Kaži meni, ružo mila,
Otkud tebi miris tvoj? —
„Mene djeva zadanula,
Kad za dragim uzdanu
Otud meni miris moj!“
Kaži meni, ružo mila,
Na što tebi miris tvoj?
„Nek zna momak, kad
Za njim djeva da uzdiš
Na to meni miris moj!“

Kaži meni, ružo mila,
Otkud tebi trnak tvoj? —
„Mene mati kćeri dala,
Kad u kolo nju poslala:
Otud meni trnak moj!“
Kaži meni, ružo mila,
Na što tebi trnak tvoj? —
„Da od ruke momka smjela
Ja obranim njedra b'jela:
Na to meni trnak moj!“

Ognjeslav Utješenović Ostrožinski.

šenović spada u kolo pjesnika, kano što su pjesnik „Lazarice" Joksim .a Kazali, Subotić, Vl. Vežić i Martić, kojima bijahu uzorom u njihovu narodne javor-gusle. Svoje pjesnikovanje otpoče u „*Danici*", a prvi- . naslovom „*Vila Ostrožinska*" izda napose g. 1845.

Godine 1860. štampa svoj spjev „*Nedjeljko*", a 1862. *prijevod Davidovih ama* i *biografiju* svog slavnog pretka kardinala Gj. Utješenovića. Pisao e i o *estetici*.

Rodio se 21. augusta 1817. u Ostrožinu u Hrvatskoj od oca stražmeštra. Bijaše vrlo radišan, te je uvijek učio, a stupivši u javnu službu, lijepo napredovaše. Nakon raznih službi posta g. 1875. velikim županom. Za cijeloga života pazio se vrlo lijepo sa slavnim Preradovićem, s kojim je nekoliko godina zajedno služio.

Umro je g. 1890.

Pjesniku „Krijesnica" [1]).

Kada slušam mile pjesme tvoje,
Čini mi se, slavulj ptica poje.
Oganj krešeš i kr'jesove pališ,
Sa svih stranâ goriva prinašaš,
Da usplamte rodu na veselje. —
R'ječi su ti raspupane ruže,
Megju koje kriješ ime svoje.
Od mene ga, lje, sakriti ne ćeš,
Lako ti se imenu dovijam:
Po svom rodu drvo se poznade,
Gdje je ruža i trna imade.
Nešto sjaje kroza ruže ove,
Baš kô da su toke Ivanove. —

Sve je divno i sve je nebesno,
Što zavijaš u pjesme ognjene.
Ali, pobre, da istinu kažem,
Čini mi se, prevarit se ne ću —
Da u toli ognja nebesnoga
I goriva ima zemaljskoga:
Jer sve slaviš u podobi drage
Domovinu svoju omiljelu.
Kaži pravo, tako bio zdravo:
Sa šta mi se u ruže sakrivaš?
Miluješ li i slaviš li tako
Domovinu sa svoje djevojke?
Il djevojku s domovine svoje?

Vila ostrožinska.

---

[1]) Ivanu Trnskomu.

Naše lagje.

Ako j' zima zaledila r'jeku,
N'jesu naše potonule lagje;
Doć će sunce i pred naša vrata.

Led će žarko rastopiti sunce,
R'jeka naše lagje ponijeti,
A zlotvorske voda odnijeti. —

Vila ostrožinska.

Vile i umjetnici.

Kad bogovi zemlju ostaviše,
Ostadoše na utjehu sv'jeta
Umjetnici i bijele Vile,
Na njihovih da na žrtvenici
Stare slave plamen ne ugasne.

Pjesnik pjeva pjesme vilovite,
Vila mu ih posestrima slaže
Iznenada, kada njojzi drago.
Te kâ prelja hitra na vreteno
Mehku svilu, na klupko ih mota;
Nagji konac, sama se odmota.
On prebira gusle svoje divne;
Al su gusle od zelen javora,
A Vila je pod javorom bila,
Slatke glase u javor ulila.
Samo drvo jasnim glasom zveči,
A sva gora divnom jekom ječi.
Tu je Vila učiteljka bila,
Ona ga je tomu naučila. —

Kada stoku pastiri napasu,
Žarko sunce za goru zamiče:
U kolo se sastanu igrači,
Djevojčice hvatajuć o pasu.
Djevojke su posestrime Vilâ,
I vode ih za ručice Vile,
S toga viju u poskoku v'jence —
Uz glas mili svirale pastirske —
Od cvijeća od mlade momčadi,
Kâ od smilja i sitna bosilja.
Tu su Vile učiteljke bile,
One su ih tomu naučile.

Slikar sliku omiljelu duše
Bojom slika na tananu platnu.
Ali mu je u srdašcu Vila,
B'jela ruka pokraj srca živa,
A u ruci kist mu domišljati.
Mahne njime po tananu platnu,
Kao al eto slike i prilike,
Zorolike umjetnika dike.
I krasna je, da joj nije para,
Divno čudo, što ne progovara.
Tu je Vila učiteljka bila,
Ona ga je tomu naučila. —

Vješti *vajač* iz mramor kamena
Teše dl'jetom podobu uzornu.
Al je Vila na kamenu bila,
Život dala mramoru ledenom.
Vješti vajač s toga u kamenu

Zri podobu uzoritu duše,
Pa dlijetom samo koru ljušti.
Tu je Vila učiteljka bila,
Ona ga je tomu naučila.

Naimari b'jele zigju dvore,
B'jele dvore, uzvišene hrame.
To se vozi, reže, teše, nosi,
Vrti, struže, diže, niže, zigje,
I vrsta se kamen za kamenom,
Sve na svoje mjesto osnovano.
Na okolo svjetina se sl'ježe,
Te se čudi tvoru kamenomu,
Što tihano u visine raste,
Da postoji na mnogo koljenâ. —
Tu je Vila majstorica bila,
Vještom rukom osnovu snovala.
Naimari, silni argatari,
Svi ti rade, po osnovi grade.
Tu je Vila učiteljka bila,
Ona ih je tomu naučila.

Glumište nam ogledalo v'jeka,
Sv'jetle kaže slike prošastnosti,
Tu iz groba život uskrsava.
Vješto glumac ulogu razvija,
I svjetinu njome podučava,
E da bi joj koristio primjer. —
Svog junaka tko mu kaže čine,
Oka pogled, duha pomišljaje
I negdašnjeg hoda mu korake?
Tko mu pruža besjedâ strijele,
Da ih meće, a promašit ne će?
Tu je Vila učiteljka bila,
Ona ga je tomu naučila.

Na saboru slobodnih državâ
Govorniku govoriti valja.
Stane junak na mjesto pogledno,
Da besjedom bije bojak ljuti.
Sve ti gleda, motri, očekiva,
Da polete krilate riječi. —
I krasno je besjedu smislio,
Sve na pamet l'jepo naučio.
Govorniku sad je započeti,
A kad tamo, on ti ni zapeti.
Uzmuca će, puši mu se glava,
Al u srcu on se pouzdava.
Ele gore, na visoku tr'jemu
Sjedi Vila, te mu namigiva.
Gledne na nju, ali mu se čini,
Da je b'jelu knjigu zagledao,
Te mu lete krilate riječi,
Kâ roj pčelâ iz košnice pune,
I svaka je ognjevita str'jela;
Svi se dive sa besjede žive.
Tu je Vila učiteljka bila,
Ona ga je tomu naučila.

Vele mudro stari ljudi kažu:
„Blago onom, kom Vile pomažu".

Vila ostrožinska.

Janu Koláru.

U neko doba slavenskom sv'jetu bî
Nemila sudba sakrila istinu.
Razdružen duh bî slavskog roda,
Tugjini Slavenu braća srodna.

Al Tatra duha slobodna porodi,
Te rodoljubnim glasom tu klikne on
Na vrhu gorâ vilorodnih,
Braću da zove u kolo duha.

Kolarov glas zaori: od crnoga
Do b'jelog, sinja Jadra od mora do
Hvalinskog, svuda jeka ječi;
Sláva od radosti suze roni.

Tad Slaven njedra srodnomu otvori
I cjelov svojski, svesrdno nudi mu,
I Gaj u gaju hrvatskomu
Zaigra novo Slave kolo.

Kolaru! Tvoje ime već uznese
Slavenski genij jasne u visine,
Da vjekovječno ono bude,
Da mu se vjekovi svijeta dive.

Vila ostrožinska.

Petar Preradović.

Kao što je Demeter najbolji dramatičar, Mažuranić najbolji epik, tako je Preradović najbolji hrvatski liričar novijega doba, a smatra se uopće pjesničkim prvakom u ovo četiri vijeka hrvatskog umjetnog pjesništva.

Na pjesničkom polju oglasio se prviput u Kuzmanićevoj „Zori dalmatinskoj" (g. 1844.) pjesmom *„Zora puca, bit će dana"*, a naskoro slijediše: *„Djed i unuk"* i *„Putnik"*, najpopularnije pjesme hrvatske.

Nije mnogo pjevao, ali većina njegovih pjesama suho je zlato, te i nije čudo, da ih je toliko narod zavolio.

Pjesnik izdao ih je sâm u dva puta: g. 1846. *„Prvence"*, a g. 1851. *„Nove pjesme"*.

Najbolje je uspio u čustvenoj lirskoj poeziji, koja mu je većinom ljubavne i rodoljubne sadržine, a okušao je svoje sile i u epu (*„Prvi ljudi"* i *„Lopudska sirotica"*) i drami. Epi ostadoše žalibože nedovršeni.

Spjevao je dramu *„Kraljević Marko"*, gdje govori o narodnome uzgoju i libreto za operu u 4 čina *„Vladimir i Kosara"*.

Prevodio je Dantea (V. spjev) i neke njemačke i poljske pjesnike.

Preradović se rodi 19. ožujka 1818. u Grabrovnici kraj Bjelovara, odakle — svršivši tamošnju vojničku školu — krenu u vojnu akademiju u Bečkom Novom Mjestu, gdje se već javlja njemačkom pjesmom.

Postavši poručnikom posjeti svoju mater i prolazeći Zagrebom doču glase o ilirskom pokretu. Godine 1838. bi premješten u Milan, te sreća htjede da se ovdje upozna sa Kukuljevićem, a poslije u Mlecima sa Dimitrovićem, koji ga predobiše za hrvatsku knjigu. Od 1843.—1847. službovaše u Zadru, za tim do 1849. ratovaše u Italiji. Te godine budne namješten u Zagrebu kod bojnog odsjeka banskog vijeća, dok g. 1851. ne posta pobočnikom bana Jelačića.

Već se prije toga oženio i postao kapetanom. U časti napredovaše sve više, a živio je poslije što ratujući u Italiji, što službujući u raznim gradovima u Ugarskoj, Hrvatskoj i u Beču. Svojim vrlinama uspe se do generalske časti.

Već u Temišvaru šezdesetih godina opasno oboli, te svojoj boljetici tražaše svuda lijeka. Nemogavši ga naći, podleže joj 18. kolovoza 1872. u Farafeldu kod Veslave, te bude sahranjen u Beču, odakle mu haran narod prenese smrtne ostanke 11. srpnja 1879. u Zagreb, gdje mu na Mirogoju podiže lijep mramorni spomenik.

Njegova *„Pjesnička djela"* izašla su troškom naroda g. 1873., a *„Izabrane pjesme"* nakladom „Matice Hrvatske" g. 1890.

Zora puca...

Polnoć progje — što me budi
U to doba iz sna moga?
Žice same zaigrale
Na guslama djeda moga,
Zaigrale iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć progje — još pokriva
Mir preblagi dol i goru,
Ali lagan vjetrić šapće
Od istoka k sinjem moru,
Šapće slatko iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć progje — još u tmini
Nebo, zemlja jest i voda,
Ali s'jeva od istoka
Sjajna vila slavskog roda,
Glasi amo iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Zora puca, bit će dana!
Okreni se k zlatnom vedru,
Slavna zemljo dalmatinska:
Evo Zore u tvom njedru,
Da otkrije zakopana
Tvoja blaga — evo dana!

Zora Dalmatinska, I., 1.

Pozdrav domovini.

Zdravo da si, domovina mila,
Moja majko, zdravo, zdravo bila!
Pozdravlja te vjeran sinak tvoj.
Iza duga, teška putovanja
Tvomu licu on se opet klanja
I pruža ti vrući cjelov svoj.

Primi, majko, primi cjelov rado,
Vjeruj, nikom takvoga ne dadoh,
Nit ću dati u životu svom.
Ljubav, kojom ovaj cjelov zbori,
Bez takmaca uzorito gori,
Gori samo na oltaru tvom.

Mila zemljo! da te k svojim grudim
Pritisnuti mogu, kako žudim,
Zagrlit te o da imam vlast!
Srce bi ti izjavilo bilom
Neizrečnu, na tvom krilu milom
Koju sada opet kušam, slast.

O sretna se ćutim, opet sretna,
Kao sužanj, iza dugoljetna
Tamnovanja kad stupi na zrak;
Kao brodar izgubljen na moru,
Otimajuć život svoj ponoru,
Kad ugleda bliza žala trak.

Kroz suze te gledam od radosti,
Ne mogu se nagledati dosti.
Željna duša rastopljena sva
Razl'jeva se po licu tvojemu,
Sve milujuć — mila si u svemu,
Majko, onom, koj te ljubit zna.

Progjoh sv'jeta na sve četir strane
Vidjeh kraje toli opjevane,
Kojim slava do nebesa vri,
Svi su l'jepi u svojemu resu,
Svi su l'jepi, al svi skupa n'jesu,
Što si, majko, meni samo ti.

Ti si meni sve, što zovem svojim,
Sve, što ljubim, sve, što željom gojim,
I bit ćeš mi kroz danaka broj,
Koje mi je sudba odredila. —
Zdravo, zdravo, domovino mila,
Pozdravlja te vjeran sinak tvoj!

Želja djevojčina.

Navrh neba sunce sjalo,
Na dnu mora biser sjajni,
Megju suncem i biserom
Djeva stala, umovala:
„Visoko je žarko sunce,
Duboko je drobni biser;
Da sam ptica lastavica,
K suncu gore letjela bi,
Da sam riba plivačica,
K biseru bi doplivala;
Suncem bi se pozlatila
A biserom nakitila,
Pak bi mila svakom bila.“
Dogje ptica lastavica,
Pa djevojci govorila:
„Na što tebi sunca zlato,
Kad si zlato svoje majke?“
Dogje riba plivačica
I djevojci govorila:
„Na što tebi drobni biser,
Kad si biser djevojaka?“

Pjesmica.

Prazan časak kada mi se daje
Iza danâ mučna poslovanja,
Mahom duša zaboravlja vaje,
A duh opet k pjesmici prianja;
Kao d'jete, kad škola prestaje,
Prvim skokom iz nemilog stanja
Zaboravlja, pretrpjelo šta je,
I leptira opet svog naganja.

Oj pjesmice, mila drugo moja,
Vjerenice od Boga mi data,
Koje glasom za jadom udata
Odahiva duša iza boja,
Ti jedina, a druga nikoja,
Utjeha si duši obilata!

Oluja.

Oblaci se viju naokolo,
Kiša pada,
Iznad grada
S'jeva munja, puca grom.

A ja gledam sa prozora
Mutnim okom
Po širokom
Rasplakanom sv'jetu tom.

Obuzme me tuga neka,
Te u svoju
Crnu boju
Zavije mi cio sv'jet.

Čini mi se, ko da nigda
Iza kiše
Ne ću više
Žarkog sunca oko zret.

Priroda se uv'jek prima
Našeg srca,
U njem zrca
Jasnost svoju i svoj mrak.

Jasni dani, da ne znamo,
Progju lako,
Mračni pako
Ostavljaju uv'jek znak.

Radost i muka pjesnikova.

Majka ima l'jepe kćeri
Na udaju usporedo,
Kćeri su joj san i bdjenje,
Svegj ih pazi i ogleda,
Ljubi, mazi i njeguje,
A u misli već nagagja:
Kako koja udat će se,
Jer ne dvoji ni najmanje,
Da će sv'jet se jagmit za nje.
To je radost sretne majke.
Ali majka uboga je,
Nema svile ni kadive,
Nema resa ni nakita,
Da bi kćerke odjenula
I pristojno izvodila
B'jelom sv'jetu na uglede,
Veće mora jadna mati
Prnjami ih od'jevati.
To je muka tužne majke.

Ima pjesnik l'jepih misli,
Uznesenih čuvstva ima,
U njih mu je san i bdjenje,
Svegj ih pazi i njeguje,
Mazi, ljubi, obožava
I visoke smjere snuje:
Kako će se dopadnuti,
Kad izigju u sv'jet b'jeli
I razviju čar svoj c'jeli.
To je radost pjesnikova.
Ali pjesnik oskud'jeva
Na izrazu, na odjevu
Svojim mislim, svojim čuvstvom.
Uzor stoji pred njim jasno
U milju si i ljepoti,
Ali tužan ne dostiže,
Da mu r'ječju oblik shvati,
Krpež mora u sv'jet slati!
To je muka pjesnikova.

Ljudsko srce.

Ljudskom srcu uv'jek nešto treba,
Zadovoljno nikad posve nije:
Čim željenog cilja se dovreba,
Opet iz njeg sto mu želja klije.

Zašto tako, preziruči hljeba
Svakidanjeg, u prsima grije
Vrućom željom okrutnog jastr'jeba,
Koj ga uv'jek gladnim kljunom bije?

Megj kol'jèvkom traje i megj rakom
Našem žiću odveć kratko doba,
Za to srce u nazočju groba

Uv'jek drhće željom sve jednakom,
Misleć uv'jek: zemlja ima slasti,
Koja ne će s njime u grob pasti!

Pamet i srce.

„Na pr'jestolu ja sjedim u glavi,
Ti u prsih niže mene doli,
Pokori se dakle ter ostavi
Vječni nemir, s kog me mozak boli."

Tako pamet srdašcu upravi
Nemirnome svoj ukor oholi.
„I more je" — srdašce nastavi —
„Svuda niže neg bregovi goli:

Jesu l' za to još ikad bregovi
Zapov'jedit mogli, da ne bije
More više njima u podnožje?

Tvoju visost Bog ti blagoslovi,
Al ne diraj u pravo ničije,
Iz mog žara ti si svjetlo božje!"

Mrtva ljubav.

Gdje ću tebe, o ljubavi moja,
Sad zakopat, kad si izdahnula?
U mom srcu nije ti pokoja,
Jer si pokoj sav mu razmetnula.

Da te legnem u zemljicu crnu,
U zemljici ti ne bi sagnjila,
Zemska vila dragocjenost tvoju
U kamenje predrago bi zbila.

Da te spustim u duboko more,
U moru se ne bi rastopila,
Morska vila dragocjenost tvoju
U biser bi predragi salila.

Pak bi došli ljudi blagohlepni,
Iz zemlje bi tebe iskopali,
Iz mora bi tebe izvadili
I po sv'jetu svuda rasprodali.

A ti idi, nek te uzdisaji
K nebu dignu, tamo zv'jezdom budi,
Tamo meni žalosnome sjaji,
Tamo ne će dostignut te ljudi!

Nada.

Divna zv'jezdo našeg žića ódi,
Komu tvoji neznani su čari?
Tko se rodi, kom ti ne ugodi,
Tko li ostari, kog ti ne prevari?

U djeteta još nezrelom oku
Kazuješ se ko zjenica blaga,
Ti mu sv'jetliš k prvom, slabom kroku,
Ti se sjaješ iza njegvih traga.

Ti mladića u muževne dane
Željom vodiš, podupireš činom,
Ti muževne na sve četir strane
Sile goniš gorućom žestinom.

Ti zastorom svojim zablještivim
Slabom starcu kriješ blizu raku,
Te on gleda okom radostivim
Ponarast si dječicu nejaku.

Ti izvodiš sužnja iz tamnice
Na slobode otvorena polja,
Ti mu snimaš teške okovnice,
Ter ga puštaš, kud je njega volja.

Siromahu ti si sve bogatstvo,
Bogatome još veći imetak,
Veselome neizmjerno carstvo,
Žalosnome veselja početak.

Sretnome si sreća bez poraza,
Nesretniku poraz hude kobi,
Ljubljeniku duga cvjetna staza,
Neljubljenom mostac k cvjetnoj dobi.

Siroče te milom majkom zove,
Bjeguncu si milo utočište,
Brodaru si slika zemlje nove,
Ter svakome, štogod koji ište.

Divna zv'jezdo našeg žića ódi,
Komu tvoji neznani su čari?
Tko se rodi, kom ti ne ugodi,
Tko li ostari, kog ti ne prevari?

Milim pokojnikom.

Pokojnikom milim, za življenja
Koji rodu učiniše glas,
A primjerom svojim bodre nas,
Da nam trudnja i napor ne jenja;

Da na putu muke i trpljenja,
Na putu si u budući spas,
Ustrajemo i budemo kras
Mukotrpnog svoga pokoljenja:

Njim vila mi ide u pohode,
Te ih vječnim sankom on'jemljelih
Milom r'ječi razgovorit želi.

Hajde uz nju i ti, mili rode,
Rod bo samo, koj si mrtve štuje,
Na prošasti budućnost si snuje!

Knezu P. Petroviću Njegušu.

Crne Gore s visokog vidika
Grob ti s'jeva na sve četir strane
I, ti buduć svega roda dika,
Roda sve mu klanjaju se grane.

Crnogorskog iz svog sokolika
Ti se diže nad care i bane
Sjajnim umom duha uzornika,
Blagom ćudi duše izabrane.

Kao čovjek, kô vladar i pjesnik,
Rodu svome bio si nebesnik,
Ime sja ti u nebesa kr'jesu,

A u rodu na vječna vremena
Svježa će ti ostat uspomena
I svjež „gorski v'jenac" ti na l'jesu!

Stanku Vrazu.

„Žeravinske dubrave" u hladu,
Po kojoj ti „glasovi" se ore
I mirisne „Gjulabije" zore,
Počivaš nam po l'jepom si radu.

Tu ti „ose" i „komari" znadu
Odstranjivat nepovoljne stvore,
A vile si pridešuju zbore
„Gusala" ti i „tambure" skladu.

U taj zaklon, gdje nam živ još jesi,
I gdje svatko nagje, tkogod traži,
Sve na izbor duhu naslade si,

Sv'jet naš ide rado, da se blaži,
I prerado blažit će se tude,
Dok god'jer ga na tom sv'jetu bude.

Starac klesar.

U prastaroj kamenari
Starac sjedi sjedobradi,
Rukovodi zanat stari:
Reže, dube, struže, gladi,
Neprestano uv'jek radi,
A što radi, ne pokvari.

Oko njega na gomile
Leži blago svake struke,
Leže sredstva svake muke,
Leže znaci svake sile:
Pluzi, brane, srpi, grablje,
Malji, kl'ješta, noži, šila,
Topi, puške, koplja, sablje,
Dl'jeta, pile i šestari,
Vesla, sidra i kormila,
Kisti, pera, kolobari,
Sť jezi, grbi, žezla, krune,
Mitre, štapi, čisla, krsti,
Javor-gusle još bez strune,
A i zv'jezde svakog reda,
A i v'jenci svake vrsti,
I kol'jevke još bez čeda,
I l'jesovi još bez mrca,
I kipovi još bez srca —
Od ubjela bjelodano
Sve potanko izdjelano.

Kamenari usred sr'jede
Baklja gori luči bl'jede,
Rasvjetljuje to prostorje,
B'jelim čini b'jelo tvorje.

K starcu čeljad svegjer vrvi
Sa svih strana ovog sv'jeta,
Obog spola, svake krvi,
Zrele dobe, mladih ljeta,
Zdravo, bolno, umno, ludo,
Sretno, b'jedno, dobro, hudo;
Pojedince, četimice,
Leti, trči, hramlje, plazi,
Željno k njemu sve dolazi,
Klanja mu se do zemljice.

Oko starca sv'jet se zbija,
Izabire svako sebi,
Što mu valja po potrebi,
Il po želji što mu prija.
Silan ogled tu je stvarî,
Ispit, pokus, premetanje,
Vika, buka, natjecanje,
Jagma, stiska — sajam stari;
Ali starac ne pazari.
Studen, stvrdnut ko od leda
Mirno sjedi, râd svoj radi,

Niti sluša, niti gleda
Komešanje te čeljadi.
Samo katkad digne vjegje,
Okom mahne, sakup pr'jegje,
Migne amo, migne tamo,
Sv'jetu dare ponaznači,
Al po svojoj volji samo.
Zalud molbe, žalbe, plači,
Zalud kletve i zdvojenja;
Što odluči, to ne m'jenja.

Koji sretni te radosni,
Koji b'jedni te žalosni
Darenici odilaze
Svaki s svojim kamen-darom,
Stazom novom ili starom
Širom zemlje prostor gaze.
Al taj kamen tvar je huda:
Svakim časom više tešča,
Nosioce stoji truda,
Stoji znoja sve to žešća,
Malakše im sila pusta
Svakim krokom ispod njega,
Na pošljetku svaki susta,
K zemlji kamen pritisne ga.
Površajem zemlje c'jele
Kamen-kipi svud se b'jele,
Kraj bilježe putnom vaju,
Gdje putnici počivaju.

Vječnost — to je kamenara,
Božja provid — luč u sr'jedi,
Ljudski udes — starac s'jedi,
Od kamena mnoštvo darâ
To su sudbe i sudbine
Ljudskoj sreći ili b'jedi,
S koje svaki put svoj sl'jedi,
Putujući svaki gine,
Dok u grobu ne počine!

Smrt.

U svesilju ti sila najjača,
U svem'jenju ti stalnost jedina,
Zapad sv'jeta, istok njegva plača,
Usagjena u vječnost istina,
Jedinica od postanka svog;
Ti vladajuć u Tvorčevo ime
Vlast vrhovna svud si i nad svime,
A nad tobom vječnost samo — Bog!

Neizmjernost snuje ti krajine:
Neba kruge i pljevice gumna,
Glibe mora i gorâ visine,
Sitna mrava i čovjeka umna,
Sve obimlje tvoga srpa mah,
Svi stvorovi — svi su tvoje roblje,
Svi prostori samo tvoje groblje,
U svemiru svud tvoj mori dah!

Sred vječnosti stojiš i obaraš
V'jek joj tajni u vjekove n'jeme,
Snebivanjem bićâ tako stvaraš
Njojzi tečaj, umrlijem vr'jeme.
Sve, što tonu u prošasti sjen,
Sve, što biva trenom bivajućim;
Sve, što trenom biti će budućim:
Bješe, biva, biti će tvoj pl'jen.

Otkad vijek svoj priroda vije,
Mrači kroz nju svud i sjena tvoja.
Gdje joj god'jer koja klica klije,

Gdje joj život ragja muka koja,
Tu i zamet zameće se tvoj:
Životvornog lica joj svjetline
Naličje si tamno, s kojeg gine
Opet život svakog ploda njoj.

Nada svim si ljudstvom razavila
Crni čador svoga nadstojanja,
Pod njim s' ori napor ljudskih sila,
S težnje spasa, s želje uzdržanja
Čovjek v'jekom s tobom bije boj,
Ah bori se kraće ili duže,
Da najposl'je položi oružje
I žićem ti plati harač svoj.

Samo s tvoje nesmiljene ćudi
Poznaju te zemlje ove djeca;
Ljudski jauk, otkad plaču ljudi,
Cv'jel živine, otkad vaj joj jeca,
Glas prirode svaki, čil i loš,
K tebi vapi, moli milosrgje,
A ti tvrda, ko što kamen tvrd je,
Smilila se nikad n'jesi još.

Stazom zvanja, kojom Bog te zovnu,
Mirno, hladno stupaš kroz sve v'jeke:
Sada trneš zv'jezdu pravjekovnu,
Sad iskricu prosinulu teke;
Sad obaraš glavu, sv'jetli dom,
Silna duha, c'jelom sv'jetu kobna,
A sad crvka nevidivo drobna,
Nepoznata u bezimlju svom.

Uv'jek ista otkad sv'jet te pozna,
Svuda ista, kudgod sv'jet se stere,
Bez razlike svuda uv'jek grozna,
A u grozi nemjenjive mjere,
Svuda uv'jek preda tobom strah,
Oko tebe mrvež, razvaline,
Ugje, truplje, kosti i strvine,
A za tobom pepeo sâm i prah!

Što si, kad si okrutnica toli?
Čemu porod, kad si crv u njemu?
Čemu život, kad tobom doboli?
Čemu sav sv'jet? Zar da sav u svemu
Samo bude tvojoj žetvi sâd?
Tko bi znao na to odgovora,
Izmegj tvorca i njegovih stvora,
Tko bi reko, da ti pozna sklad?

Nedokučnost biće ti sakriva,
Duh u mislî moru, kao ronac,
Tumarajuć samo o njem sniva,
Tražeć tebi uzrok, cilj i konac,
Nagje samo slutnje biser taj:
Ti da jesi pr'jelaz samo bićâ
S ovog sv'jeta i na njemu žića
U življenja drugog tajni kraj.

Što si god'jer, iz onog si ruke,
Koji svjetla po nebesih rasu,
Te no sjaju i uče neuke,
Dobra oca sv'jetli stvori da su;
Dobrotu mu svaka živa stvar
U dokazih bez broja razlaže,
Dobrotu mu svako djelo kaže,
Dobar bit ćeš i ti njegov dar!

Bogu.

I.

O Bože silni! sićušan crvak tvoj,
Kojemu s'jeva glavica s iskrice
Tvojega vječnog svjetla, otaj
Crvak miče se na slavu tebi.

Dahom mu svojim iskricu tu rasjaj,
Da tebi sija on što većim ljeskom
I kr'jesnicom bar da bude megj
Svjetlonoscima tvojega slavlja!

Uznesen žarkom ljubavi k tebi on
Gori od želje: shvatit, opsegnut i
Pjesme si v'jencem tvoje biće
Oviti; ali zemniku tužnom

Pamet se muti, um se zapanjuje
I klone miso, tajnu motreći tvog
Bića, tekuću kroz svu vječnost
I po beskrajnosti svud rastrtu.

Kud god'jer krene duh mu se, svagdje te
Vidi i čuje, svagdje tvojim se on
Divi čudesom i u svemu
Ljubavi, mudrosti i svemoći.

Pozna ti trag; sva priroda govori
O tebi glasom svojih bezbrojnih na
Udiv stvorova, ili mûkom
Kazuje na te, da jesi — svagdje!

Ti jesi!... a šta jesi?... kojim da te
Likom okruži, kako da zahvati
Ljudska te miso, kada ti se
Njoj otimlješ ko daljina oku

Na strane sve i svud? Ah u zrcalu
Ljudskoga t'jesnog pojma cjelovite
Slike ti nema — mjera ne mož'
Da neizmjernosti, kap da moru

Bude okvirom! Ti sve nadilaziš,
Svih preko megjâ ti se raširuješ,
Svih iznad stupnja ti se dižeš,
A što o tebi u um siže nam,

To jeste ono malo, i sužnju što
Od neba silnog t'jesan na prozor mu
Uze zas'jeva! — Šta si, umu
Ostaje tajna do v'jeka; ali

U srce svako, kom se otvaraju
Pram nebu čuvstvâ cv'jeti, neprestano
Sipe, ko blaga rosa, v'jesti:
Kakav nam jesi, o Bože tajni!

II.

Ti jesi blag i dobar i milostan,
Ti jesi jak i mudar i pravedan,
Ti jesi svet i blažen — o ti
Jesi jednome na struku razvoj

Sviju vrlina! Um si nad ume sve,
Vječnik vremenâ, car neizmjernosti,
Vladar udesâ! Tebi nema
Para, ni druga, ni premca, niti

Takmaca: jedin ti si za sebe u
Svemiru bitnik, a sva druga bivad
Pram tebi to su praške, što tek
Tvom se na suncu vide, da jesu!

Sve s tebe biva: vir si, iz koga svi
Životi teku, more, u kojem se
Sve smrti tope, uzrok prvi
Svega na sv'jetu i cilj mu zadnji!

Ti sve razvijaš i unapregjuješ
M'jenom: sve ide i prolazi, svemir
Vječni je svem'jenj, ti jedini
Samo u njemu vječna si stalnost!

U vr'jeme miso kamogod zaroni,
Kud god'jer prhne ona u prostoru,
Svud tebe nagje, ali tebi
Iskona nigdje ni konca: vječnost

Tvojim je v'jekom, vas sioni svijet
Tvojim je stanom, a u sv'jetu tom
Silnom ne mine časak, niti
Kapljica kane, nit listak šušne,

Nit ptica pisne, misao krene il
Srdašce kucne igdje i ikada
Bez tvoga znanja; sve bezbrojne
Stvorove svoje i sve im znake

Opstanka i sve jave života im
Imadeš ti na umu, i svim se ti
Odzivlješ ocem pravednikom,
Ljubav bo tvoja sviju je majka!

Sva sila, sva moć sv'jeta ovog tvojoj
U ruci leži, ona opet ti je
I blaga svakog puna, tako
Njom i usrećuješ sve, što činiš,

I sreću svu u vlasti svojoj imaš.
O ti ju vječnim milosti poplavom
Širom razl'jevaš, i vaskolik
Sv'jet vječitim uspjehom nataplješ;

Al joj i svaku kapljicu ujedno
Na vagi pravde strogo dosugjuješ
Jedincu; ti sav sv'jet svojoj po
Volji udesuješ i periš i

Na boljak putiš; al slobodnoj ipak
Tim volji na put ne staješ nijednoj;
I tako ti i zlu na moru
Sv'jeta valovat svakom dopuštaš,

Al vali svakom sleći se moraju
Opet megj stalne obale smjera tvog
I nosit općem blagoslovu
Lagje: u tom ti višnja je mudrost!

III.

O Bože! ko da smogne izn'jeti na
Vidik vrlina tvojih svekoliko
Obilje, ko da suncu sv'jeta
Sve izbroji blagotvorne zrake?

Na koncu svaka pjesma umorna na
Podnožje pada tvom veličanstvu i
U skrušnji svojoj samo jošte
Tepati može moleć se tebi:

Ja samo tvoje zvučak sam milosti,
I prah je stan moj, ter povjetarce, što
Iz njega časkom dignu mene,
U nj me opeta i spusti evo.

Oprosti, Višnji, da se u tvoju ja
Zaletjeh visost; vrh nedokučnosti
Odabrah svrhom sebi, da se
Omjerih tvome na neizmjerju!

Slavom se tvojom vjekovi svi ore,
Nebesa ječe njome, i sunce ju
Sv'jetlom prijavlja suncu, a glas
Moj šta je zboru u tom svemirnom?

Što hak slabog na izdahu lahora
Uz hûk vihrovâ — što i praporca zvek
Uz tutanj zvonâ — što i puć u
More kamečka uz šum valovâ!

Majci.

Lik tvoj mili, majčice moja,
Nad prošlim mi pomalja se v'jekom,
Ko pun mjesec noćnim nad vidjekom
Svršena boja.

I u blagu tu mjesečinu,
U okrilje utječem se tvoje,
Kada god'jer bježim tuge koje
Sadanju tminu.

I počinem pri tebi, panem
Na krilo ti glavom i zabušim
Lice si u nj, stisnem se i skrušim,
D'jete postanem.

A ti, ko što nekada rabiš:
Šuškajući po glavi mi l'jepo,
Čelo gladeć, ljubeć oko sl'jepo
San mi dovabiš.

A sanak blag, glatku ko svilu
Da razvija tihano i lako,
Nemilje mi porazmrsi svako
Tvome na krilu.

Pa kako da te ne žalim oj!
Kako da ti ne zavidim sjeni,
Kad si jošte i sad u spomeni
Zaštit mili moj.

Majko! mnoge godine slomi,
Nagomila već na grob ti vr'jeme,
Ali jošte ne uduši t'jeme
Bol za tobom mi.

Sveudilj još ona — bijući
Bilom srca — zadaje mi rane,
Ter prestat će samo, kad prestane
Srce mi tući.

Sveudilj još ona obliće
Grob ti, kuca po njemu i grebe,
Ne bi l', majko, probudila tebe
S nova u žiće.

Da to može! lik da ti mio
Opet vidim, da se u nj zadubim.
Oj da te se nagrlim, naljubim,
Sretan bi bio!

I srećom si smućen, poražen,
R'ječce možda prozborio ne bi;
Što da kažem, kazao bi tebi
Muk mi preblažen.

Ali kad to biti ne more,
Dok nas d'jele različiti sv'jeti,
Daj mi barem vili se popeti
Do tebe gore.

Neka ona kaže ti pojem,
Koli mila i sad još i draga,
Mila, draga iznad svega blaga
Sinu si svojem.

Budi i ti njemu za uhar,
Kano do sad u svemu i svudi,
Bdij i vodi... oj nadalje budi
Angjel mu čuvar!

A zemaljskom putu na svome
Kada klone umoren ti sinak,
Prvi daj mu za grobom počinak
Krilu na tvome!

Ivan vitez Trnski.

Revnim nastojanjem oko bugjenja narodne svijesti ističe se u kolu naših Ilira ca i čestiti starina Trnski, pored Martića danas još jedini živi svjedok onih zanosnih vremena. Na pjesničkom polju proslavi se najviše svojim rodoljubnim pjesmicama „*Krijesnicama*“ (I. 1862., II. 1865.), namijenjenim rodoljubivom ženskinju.

Ove pjesmice dopriniješe najviše njegovoj popularnosti. Vrlo je zaslužan i tijem, što je prvi upozorio naše pjesnike na akcenat, napisavši o tom posebnu studiju. — Kao prigodnu pjesniku nema mu u nas gotovo premca.

Od većih pjesama valja spomenuti: „*Anu Lovićevu*“ i „*Bana Berislavića*“, a napisao je pored toga cijeli niz, sličnih povjestica.

Mnogo je prevodio iz stranih jezika, a prijevodi su mu tako vjerni, da kadikad dostižu original. Najuzornliji mu je prijevod Schillerova „*Zvona*“. To je pravo remek-djelo prevodilačke vještine. Preveo je Puškinova „*Onjegina*“, Šekspirova „*Otela*“, „*Kraljodvorski rukopis*“ i cijelo čislo pjesama raznih njemačkih i slavenskih pjesnika. Ove potonje izda g. 1904. „Matica Hrvatska“ pod naslovom „*Iz slavenske rodbine*“.

Pisao je i pripovijetke. Najbolje mu je na tom polju djelo pedagoška pripovijest „*Učitelj Dobrašin*“.

Kruna njegova rodoljubiva nastojanja imalo bi da bude društvo hrvatskih književnika u Zagrebu, kojemu je predsjednikom, i koje je njegovim zauzimanjem dobilo dobrotvora iz sviju strana svijeta, gdje je starina imao kojeg imućna rodoljubna poznanika.

I dražesna Plitvička jezera, gdje svako ljeto starac proboravi, izagjoše na glas njegovim nastojanjem.

Trnski se rodi 1. svibnja 1819. u Rači u bjelovarskoj županiji. Kao gimnazijalac upozna se u Zagrebu sa prvacima ilirskoga pokreta, od kojih dobivaše knjiga. U Gracu svrši tečaj za krajišku upravu, te službovaše poslije u raznim pukovnijama, a u časti tako napredovaše, da postade g. 1867. pukovnikom, a g. 1871.—1872. bijaše veliki župan. Iza toga dogje u Zagreb, gdje i danas živi u miru. Trnski bijaše najbolji drug i pobratim Preradovićev.

Na kući, u kojoj se Trnski rodio, podiže narod o 50-godišnjici književnog mu rada mramornu spomen-ploču.

Slava mladosti.

Oj mladosti, oj dragosti!
Dobo snage, dobo zdravlja,
Dobo burne odvažnosti
I na zemlji rajskog slavlja!
Silo divna u naravi!
Tebe moja pjesma slavi.

Ti si l'jepo, vito drvce,
Što put neba pružaš grane,
Zdrava soka — čiste krvce
A žestine razigrane,
Pomamna si i vilovna,
U pomami napredovna.

Stas ti vitak, lišce krasno,
Noga brza, neumorna,
Oko bistro, grlo jasno,
A ruka ti ratoborna,
Dalje vidiš, bolje čuješ,
Rasteš, bujiš, obiluješ.

Tebi zora ljepše rudi,
Tebi sunce ljepše sine,
Većma nadme miris grudi,
Tebi vr'jeme brže mine:
Krasna jutra i uranci,
Divne noći, srećni danci!

Ti uz srca glas prianjaš,
Tebi guče to golublje,
Ti najslagje sanke sanjaš,
Ti uzdišeš ponajdublje.
Na oblaku gradiš dvore,
Gdje angjeli s tobom zbore.

Tebi samoj svijet tepa
I nad'jeva uz tepanje
Imena ti slatka, l'jepa:

Ti si sv'jetu milovanje,
Dika, duša i srdašce,
Zora, zlato i sunašce!

Ti si stidna i srameća,
Veselit se ti umiješ,
Najslagja je tvoja sreća,
U sav grohot ti se smiješ,
Za brigu te briga nije,
Po srcu ti jed ne rije.

U noge se ti uzdaješ,
U kolo se hvataš složno,
Igre svake igrat haješ
Razdragano, raspoložno,
Za igranje brza, hitra,
Veselo ti srce titra.

A ljubeći ljubiš pravo,
Ljubiš vjerno, postojano,
Ti se jedna nadaš zdravo
I izgledaš pouzdano,
Želje tvoje, želje vruće,
Snatrenje su i čeznuće.

Ti se dižeš hametice,
Da prkosiš kletoj zlobi.
Kad tuguješ nedužnice,
Kamen tvrdi zaplako bi;
U tvom li se raju smrče,
Suze roniš ponajgrče.

U kog da se sv'jet uzdaje,
Kada mu je do poleta?
Na mlagjijeh sv'jet ostaje,
Mlada ljeta — nada sv'jeta.
Mladost svako snosi breme,
Mladost svagda slavno pleme.

Oj mladosti, zelen bore,
Zeleniš se svega v'jeka,
A tvoje su kitne gore,
Dô, livada, bistra r'jeka;
Tvoji slatki ti dòmjenci,
Tvoje pjesme, tvoji v'jenci.

A kad mineš, dobo krasna,
Spominjanje najslagje si,
Razdragaš nas kadšto za sna,
Još nas žacnu tvoji b'jesi,
I pojuri po kostinah
Čudna tvoja munjevina.

Blago našoj omladini,
Ako shvaća, što nam vr'jedi,
Blago miloj otadžbini,
Kad joj mladež sreći gledi,
Kad mladuje i djevuje
I mladujuć napreduje!

Rajska ptica.

Kud se ono vere
Mladi kalugjere?
Kud ga vodac vodi,
Cio dan da hodi,
Da u manastiru
Ne će bit na miru?

Možda što mu smeta
Žalost mladih ljeta,
Možda mu je dosta
I braće i posta;
Možd na svetoj gori
Drugoj strasti dvori?

Sunca mi! tâ nije
Na njem mana tije,
Jer u kalugjera
Duša Bogu smjera
I kud skroman hodi,
Samo Bogu godi.

U cvijetu, travi
On Svemožnog slavi;
U goru, cvijeće
Svaki dan se šeće,
Od božje miline
Da ga želja mine.

Svaki cvijet smatra,
Kakva mu je vatra:
Gleda lišće glatko,
Kako Bog ga satko;
Motri, pazi, sudi,
Pak se Bogu čudi.

Gleda radnu pčelu
Na brzome djelu,
Kako sred mirisa
Med iz cv'jeta sisa,
Pazi kukce, mrave,
Stvore božje slave.

Ne mož u radosti
Naslušat se dosti,
Kad za zore rane
Kos zviždukat stane,
Kad mu gorsko vrelo
Šapće preveselo.

Ali čuj slavulja,
Eno, gdje se ljulja,
Uz žubor se vrela
Buka započela:
Klikti, u vis siže,
Spušta niže — niže.

Kale uz te glase
Divno naslagja se,
Čuda ga uzn'ješe,
Pak u kamen kleše:
„Slava tebi, Bože,
Koj ovliko može!"

To je vrlo milo
Višnjem Bogu bilo,
Te namisli veću
Sluzi svome sreću:
Rajski glas da sluša,
Raj da dolje kuša.

Eto rajske ptice
Crnoj zemlji nice,
Na kamen je sjela,
Pjevat započela,
Sipe sa nebesa
Milinja čudesa.

Svaki stvor se smuti,
Slavulj, kos zašuti,
Sluša družba c'jela:
Kukac, mrav i pčela,
Sluša plaho zv'jere,
Sluša kalugjere.

Duša mu se tude
Od čuda zabude,
Ukipi cijelo
Njemu se tijelo,
Sluša, čezne, gine;
Vr'jeme brzo mine.

Ptica u vis krenu,
Kalugjer se prenu,
Pa se na put diže,
I već kući stiže,
Pak se čudom čudi:
Tu su drugi ljudi.

Starca b'jele brade
Nitko ne poznade,
Pa da brat im bude,
Svi se tome čude,
Vjerovat se neda,
Što im pripov'jeda.

Tad se sjećat stane
Oče igumane:
„Ja sam" — reče — „čito,
To je istinito,
Pred godina dvjesta
Brata jednog nesta."

Starac se veseli,
Pak im onda veli:
„Evo, Bog i vjera,
Onog kalugjera!
Slušo sam uz česmu
Rajske ptice pjesmu."

Pak još hoće ote
Sjećat se milote,
Hoće još da zbori,
Al se nice sori,
Ode na istinu
K Bogu u visinu!

Kletva peru pjesnikovu.

Palo pero iz visoka
S krila orlu Perunovu.
Pero vila ujagmila
U modrome božjem zraku,
Pjesnika je darovala,
Njemu tiho govorila:
„Moj po Bogu mile brate,
Nâ orlova tebi pera,
Da bilježiš divne pjesme,
Divne pjesme miloglasne.
Pero ti je divne sile
I vještine, Bogom dane;
Kušaj silu i vještinu
Bistrim umom, burnim srcem!
Ti mi slavi i veličaj
One ljude pravednike,
Slično reci, što je zdravo,
Pomno kaži, što je pravo,
I istinu perom gudi
I ljubavi slava budi!
O napretku rodu pjevaj,
Sve s naprednim blažibogom,
Ne bi l' koga užgo r'ječmi.
Al da mi se prekamičeš,
I za tugju crnu volju
A za svoju za nevolju
Da ushtiješ dvorit sili
I u zv'jezde kovat podlo:
Onda silu zatajalo,
Izdalo te za sve v'jeke,
Prokleto ti pero bilo!"

Knez Medo Pucić.

Pucić je megju pošljednjim dubrovačkim patricijima, koji se bave lijepom književnošću. Izdao je više pjesničkih djela, kano što su: „*Talijanke*“ (Zagreb 1848), „*Pjesme*“ (Karlovac 1863.) i epska pjesan „*Cvijeta*“ (1856.). Pored toga uredi „*Antologiju starog dubrovačkog pjesništva*“ (Beč 1844.), a sa Banom i Kaznačićem izda almanak „*Dubrovnik*“. Zanimljiv mu je *prijevod Homerove Odiseje* u narodnom desetercu, kao što i toliki prijevodi od Dantea i drugih talijanskih pjesnika, onda Mickiewicza, Berangera, Puškina i drugih. Na talijanski prevede „*Kraljodvorski rukopis*“ i Gundulićeva „*Osmana*“. Ima od njega još i povjesnih i raznih drugih djela.

Rodio se 12. ožujka 1821. u Dubrovniku. Škole izuči u Italiji, a mnogo godina proboravi u Parizu i u raznim drugim krajevima Evrope, te se pun znanja i iskustva vrati u svoj rodni grad, gdje se bavio lijepom knjigom kao i javnim prilikama. Tu i preminu 30. lipnja 1882.

Soneti.

I.

Šta je život? Neka l'jepa nada,
Uživanje božijega sv'jeta,
Časti, ljubve, slave, blagih ljeta,
Koja hoće da te smami mlada.

Šta je život? Spomena nerada
Nekog čara, nekog amaneta,
Nekog časa obožanja sveta,
Što nijesi kušao nikada.

Šta je život? Časovno primirje
Megj silama boreće prirode,
Cv'jeće zemno, nebesko lepirje;

Šta je život? Ta odušak ubah,
Kojim narav kroz svakakve zgode
Vraća Bogu stvoriteljni uzdah.

II.

Umorenu dušu kad istrudi
Prazna buka gragjanskog života,
Škrip radila, majstora rabota
Tä i vika svakakvijeh ljudi,

Na odih nam pret'ještenih grudi
Onda sama priroda — ljepota,
Nakićena divnijeh krasota,
Čudesa nam svoja tajna nudi.

Te od vida šumastijeh gora,
Cvjetnih polja i zelenog mora
Taka slast nam po krvi se lije,

Da se mašta očistimo svije,
I opet nas predobije sila,
Kojom narav život nam je svila.

Svetomu Vlahu.

Slava tebi, boži svetitelju,
Zaštitniče slobode nam blage,
Hrani zdravo narod u veselju.

Mi idemo naše kušat snage,
Po svijetu bolju tražit sreću,
A ti čuvaj osobe nam dráge.

Mi idemo; svaku godin treću
Doći ćemo ljubit ti otare,
I zavjetnu izgorjeti sv'ješću.

Zemlja skupa nama krati dare,
Kršovita sva nam je država,
Osušena ljetne od pripare;

Ne mili se o njoj nam zabava,
Nama s' hoće da što bolje prudi,
Bolja korist a i bolja slava.

Sv'jet daleki bogatstvom nas nudi;
Žitko more sve nas sebi zove,
Pune blaga otkriva nam grudi,

Krim pšenicu dava na snopove,
Marsilj svilu, Zmirna vunom mami,
Misirci nam slatki bob gotove.

Pa dje gremo, ideš i ti s nami,
Pod tvim st'jegom svud nam je očina,
Pod njime smo svud slobodni sami.

Sveti Vlaho, ti si nam jedina
I nà kopnu i na moru dika,
Ti si ljubav, ti si čast, istina,
Ti si prava sreća Dubrovnika.

Cvijeta.

Fra Grgo Martić.

Bosanski franjevci gojili su ponajviše prozu, a vrlo malo pjesmu. Imade nekoliko pjesničkih pokušaja, no tek rijetki zavregjuju veću pažnju. Najviše uradi na tome polju Martić, koji se svojim radom diže u red prvih i najboljih hrvatskih pjesnika.

Glavno su mu djelo „*Osvetnici*“, spjevani u duhu narodne pjesme, kojima ovjekovječi svoje ime. Sastoje od sedam spjevova, od kojih su najbolji „*Obrenov*“, „*Luka Vukalović*“ i „*Kiko i Zelić*“.

U „Osvetnicima“ ocrtana je dugovječna i očajna borba sa Osmanlijama, koja završuje godinom 1878.

Po osnovi prof. A. Pavića ispjeva, upotrebivši neke narodne pjesme, epopeju „*Boj na Kosovu*“ (Zagreb 1886.), a ujedno opjeva i boj pod Biogradom pod naslovom „*Obrana Biograda g. 1456.*“ Osim ovih znatnijih djela ima od njega više davorija u „Danici“, onda raznih što izvornih što prevedenih pjesničkih radova.

Njegova sabrana djela izašla su u dvije sveske: „*Osvetnici*“ (g. 1893.) i „*Posvetnici*“ (g. 1895.)

Pjesnik priča, da je spjevao i oveći ep „*Osmanidu*“, koja da je nesretnim slučajem propala. Sa svojim pobratimom Jukićem sakupljao je narodne pjesme, koje je O. Filip Kunić izdao g. 1858. u Osijeku u dvije sveske pod naslovom „*Narodne piesme bosanske i hercegovačke*“.

Martić se rodi 5. veljače 1822. u Rastovači kraj Posušja u Hercegovini. Došavši u samostan kreševski, u kojemu i danas u miru živi, ode poslije na nauke u Zagreb, gdje se upozna sa ilirskim prvacima, onda u Stôni Biograd, te budne g. 1845. zaregjen u redovnike. Bijaše župnikom u više mjesta, od kojih valja spomenuti Novi Šeher, gdje ispjeva svoje remek-djelo „Luku Vukalovića“, i Sarajevo. Martić govori više jezika, a za svoje zasluge dobi više odličja.

Pod pjesmama potpisivaše se obično imenima: *Ljubomir Hercegovac* ili *Radovan*.

Oproštaj Luke Vukalovića.

Bože mili, na svemu Ti hvala!
Sinoć Luka s ljubom večerao,
Jutros rano obuva opanke,
Što mu vrzla preko noći ljuba;
Obuvače čvrsto spinja Luka,
Bi reć kani preo gore crne
Ono sedam sve zgaziti brda;
Petlje bere, u tle oči vere,
Bi reć nješto skrivio je teško,
Pa da mu tko i žut dukat daje,
Ne bi od njeg izmamio r'ječi; —
Na noge se popeo lagahne,
Ter preprti na uprte torbu,
A po torbi struku preturio,
Dugu šaru jamlja po srijedi,
Ni stalo mu nije za malijem,
Jer dugoj je lako steći male;
Ljut jatagan pojasu dodava,
A gleda ga ljuba iz prikrajka,
U b'jelu se lišcu prom'jenila,
Ma mu ništa nije besjedila,
Jer može se u zloj desit ćudi,
Pa će pràvu okarati ljubu
Mješte drva il kamena ljuta,
Ja l' nesrećne nečesove glave,
S kôm se vojno razmegjiti sprema.
Pošto sjajnu šaru dobavio,
Preo kućnjeg praga prevalio
(A taj mu je planina vrletna).
Niti veli: s Bogom ostaj, ljubo!
Nit joj kaže, kô će doba doći,
Da ga čeka vjerenica draga,
Ni do kog će prijatelja poći;
Pa tako je teško rastajanje
I za ljubu velo raskajanje;
A u tom su tvrdokorni ljudi,
Pa ne ćemo njima zamjeriti,
Jer imaju briga osobnijeh,
Što ne treba da kazuju vojni.
Pokraj svojih stajâ mahnù Luka,
Gdje mu bleji na uranku marva,
Pa ni njoj se javom ne prijavlja; —
Kraj volovskih prolazi priuzâ,
Ne veli jim: s Bogom, hranitelji! —
Pa i milu promašio majku,
Gdje mu gnâše u popasak janjce.
Što jih čuva za šezdeset ljeta,
Osim što je tkala i ljuljala,
Pa jih jošter svrstovati znade.
Na nju Luka hiti oči vrane,
Reć bi, da je prijekorom kara,
Što mu nije brata odnihala,
Koji bi ga sl'jedom slijedio
Pustom glavom preo sv'jeta pusta.
Bi joj reko: s Bogom ostaj, neno,
I prosti mi hranu rogjenice, —
Al je svaka žalostiva majka,
Kad se česvu pridomišlja jadu,
Ma je majka sjetna svakojako,
Pa ne sluti dobra putovanja,
Jere nema blizu zborovanja,
Zborovanja a ni pjerovanja,
Da bi njemu taka preša bila.
Ništa njega ne pitala stara,
Jer može se u zloj desit ćudi,
Pa bi pravu okarao majku
Mješte drva i kamena sinja,
Ja l' nečesve ukobljene glave;
Ipak njemu oprostila hranu,
Jer je Luka blagodaran majci,
A mnogo se i ne kaje stara,
Što mu ništa govorila nije,

Jer bi svoga uvr'jedila sina
Mješte drva i kamena sinja,
Pa mu žao ostalo bi na nju.
Ode Luka mahom mimo majku,
Mimo svoje dobro svekoliko;
Nigdje njega suza ne ožari,
A svagdje ga tuga opečali —
Al ništa ga ne može da vrati.
Pratila ga nazorice ljuba,
Jer ljube su srca nježnijega,
Pa od sina dalje prate druga,
I koma se rastaju od vjerna.
Kad na razboj izmašio Luka,
Vrnù oči i ne htijuć vrane
A na svoje nebogo imanje,
Gdje će njemu ostanuti pusto
Bez vidoka i prez nastojnika.
Kad ugledà svoju ljubu vjernu,
Gdje za njime bosa teče tekom: —
I u njem se srce raskajalo,
Pa sastavlja oko ljube ruke;
Da tko vidjè, ljubi je, rekò bi,
Al bi svoja ogr'ješio usta,
Jer tu nema puno cjelovanja,
A ljubavi uv'jek izobila
Bez miljenja i prez zagrljanja,
Pa njihove čari šapću duše,
A srca jim zbore utajana,
A medne jim nijeme su usne;
Istom one r'ječju procvanule,
Ko ružični cvijetom pupoljci,
Pa vjerenik vojni besjedio:
„S Bogom ostaj, moja ljubo vjerna!
Pripazi mi s'jedu roditeljku,
Da joj žao ne ostane na te
I na mene, gojenika svoga;
Jer će meni mrijet biti teško,
Ako na me suzu pusti gorku:
Za Bogom je roditeljka prva,
Pa i tebi, ko i meni, ljubo! —
Pazite se i pomažite se
I pašite sjerotinju nadom,
Dan za danak i Gjurgjev će doći;
Ako nama Bog i sreća dade,
Vaše tašte ne će biti nade.
Čuvaj doma i kod doma blaga,
I dočekaj prijatelje harno;
A kad Turci na konak ti dogju,
I njih l'jepo podvori svačijem,
Medenijem a i pečenijem,
Sve jim podaj, a svog ne daj hara,
A to sama i bez svjeta znadeš: —
Ako li te upitaju za me,
Pravo kaži, ni slagati ne ćeš,
Otišô je k b'jelu manastiru
Pričestit se i Bogu moliti
I podvorit b'jela manastira
Rad zavjeta svojih golemijeh. —
Tako Turkom kazivat ćeš, ljubo,
A ti posti danu Vidovomu,
Da te čuva nevidovna jada,
I da vidiš vjerenika žudna,
Kadgogj, ljubo, u vijeku svomu;
Još ako ti dobra sreća dade
Od utrobe iza mene sina,
Izn'jet ćeš ga k b'jelu manastiru,
Pa imenom krstit Vidovijem,
Ne bi l' bolje vidjevao dane,
Neg što mu je vigjao babajko,
Pa babajka pomenuo svoga
Boljom srećom i božijom daćom; —
A nemoj se priudavat, ljubo,
I pet puta da prelete ždrali
Sa sinjega mora na Dunavo,
Pa toliko da se puta vrate,
Pa da ti tko i istinu kaže:

Dokle kobne ne obigješ klance,
Gdje su moje kosti trli vuci. —
Ako bi te tko upito, ljubo,
Na junačku vjeru vjerenitu,
I svetijem zakleo Jovanom,
A muška je pod oružjem glava,
Na koju sam okrenuo stranu, —
Valja vjeri vjerovat junačkoj,
Ne laži mu, no mu pravo kaži:
Neka makne na Korita ravna,
O Gjurgjevu kad zaviju vuci
Po zelenu omarovu lugu;
Kudgod krene kroz vito omarje,
Nek zapjeva, što je za junaka,
A prip'jeva, što mu duša traži,
A za kapu djene obilježje,
Krstašicu omarovu granu,
Da ne gubi brez nevolje glavu.
A poznat će gorsku haramiju
Po crljenoj kapi oštruljici
I po tokah na prsijeh sjajnih,
I po ljutu golotrbu nožu,
I po struci kita kostretnijeh,
Srebrenijem ovijenih nizom,
I po sjajnu dugu dževerdaru,
Gdje ga gladi preko krila vjerna,
A na st'jeni junak se odmara,
Il padalo, ili vedro bilo,
Ili pije na raskršću pivo,
Prohodnika i nezaziruć,
Van da bi mu štogod trebovalo,
Pa zaište za ljubav junačku,
Pa valja mu dati, netajati,
Jer za više prepiranja nema; —
Tako ćeš ga ubav'jestit, ljubo; —"
Zbori Luka i više besjeda,
A ljuba ga sa jadom pogleda,
B'jedna ljuba stoji zablugjena,
Kano hladna na raskršću st'jena;
Jadila bi, plakala bi hudo,
Al će svomu zadat rane vojnu,
A vrnut ga zna da kući ne će;
Kloni lišce, crne vegje svija,
A na srcu cvijel zauzbija...
Tek mu veli na rastanku tešku:
„Zar ti ode u hajduke, Luka?"
Pa po tomu već govora nema,
B'jelo žarom žarilo je lišce,
A puče joj srce u njedrijeh,
Pa ako je koja od ovijeh
Junakinja kadgogj suze lila
Pri nemilu toli rastajanju,
Ni ova jih kratit mogla nije,
Pa ne će joj rugati se vile,
Jer i hladni rosu rose kami,
Kad jim žarki pritužuju plami,
Tere svoje znojom muke kale.
Granu žarko po selu sunašce,
Stara vrati iz popaska janjce;
Jur su svakom od ručanja doba,
Al na ručak majci snahe nema;
Pa su doba i od užinanja,
A nje ne bi ni na užinanje;
Žarko sjedè pa i zagjè sunce,
A nevjeste jošter k majci nema;
Staroj majci dugo danovanje,
A njoj kratko bilo zagledanje;
Jer je glêla, a ne pregledala,
Nit vranijem očim dostizala,
Sinje gore i urvine b'jele,
Od Javora pa do Durmitora,
Što su vedro za nebo prirasle,
I s b'jelim se grle oblacijem,
Kud će vojno njezin putovati,
A gdje li će vojno stanovati,
A gdje li će noćevati vojno;

Gledala jih pa jih je i klela
I svojijem opasala jadom:
Sinje gore, vi ne bile puste,
Ni mojemu neobične vojnu,
Ni njegovoj od zle kobi glavi;
Ne žalte mu hlada bukovoga,
Ni kladenca vrela studenoga,
Nek umoran nije željan hlada,
Neka mojih ne osjeća jada;
A vi b'jele po gorama vile,
Hranite ga a i branite ga,
I drugujte, al ne mamite ga,
Jer ako mi zamamite vojna,
Ja ću ići za goru na vodu,
Pa ću mutit bistricu vodicu,
Gdje sjedate pa se ogledate,
Ter zabludne mamite junake
Na jabuke i na crne oke
I na zlatne vlase očešljane,
To ću vama vrelo pobuniti,
Ne će vam se lišce sjenovati,
Ni zlaćene kose preljevati,
Pa ne ćete mamiti momaka. —
...Tako neva nabrajala mlada,
Dok bje danka bez nemila mraka,
I obila i gore i vile,
Jer od tijeh gora prostranijeh
Još je njejna prostranija mešta,
A još su joj obilniji čari,
Nego što su ti vilinski dari.
...Sunce leglo i jurve zaspalo,
I minulo doba večeranja,
Sve je palo pod koprenu crnu,
Na nijemu šutnju odazvano,
I radari i čobani mladi,
I koji su pogubili ovce,
A i marva u torovih spava, —
Al starica još ne večerava. —
U to doba i nevjesta draga;
Pa da rekneš, dragi pobratime,
Od druge bi pamet odskočila,
Ja l' se ne bi u dom ni vratila,
Ona muči, ništa ne pov'jeda,
Niti plače, niti koga kara,
Nit svekrvi svoje kaže jade;
A svekrva — kò i ona znade
Kobne mjere sina utajati
I na svoje rane privijati — —
Tako dvije druge boravile
I sjerotne dneve prometale,
Snaha stoku muze i sabraja,
A svekrva na pašišće ganja,
Snaha snuje i tkalo potkaje,
A svekrva predivo joj daje, —
Hljeba ima, i smoka imadu,
Što je božja ud'jelila daća,
A Lukova ruka dohranila,
Pa se hrane i oda zla brane.
Kod svekrve nevjesti je l'jepo,
Gdje svekrva za kćer snahu znade,
A još ljepše kod nevjeste majci,
Gdje se štuje vojinova majka,
Od svojijeh draža roditelja,
Pa velimo, da jim nije ružno.
...Tko će ići, da dostigne Luku!
A ne bi ga dostignule vile! — —

Osvetnici: Luka Vukalović, I.

Nije krivo...

Nije krivo oružje krvavo,
Pa ni ljudi nisu krivi hudi;
Već je zloba i nemilost kriva
Od ljudskoga okorjela gnjeva,
Što ih prîje Abelova kletva,
Ter se mraze i nemilo raze;
A da nije starih zadjevica,
Ne bi bilo novih pozledica;
O! da Bog da, ne bilo im traga,
Nek se ljudi sklanjaju megju se,
Kano drvlje jedan do drugoga,
Pa nek žive jedan uz drugoga,
Zajimljući jedan u drugoga,
Bratskog hara i ljubavna čara —
Tad im zloba ne će tvorit kvara.

Luka Vukalović, VI.

Oj pijevni mi...

Oj! p'jevni mi, sjerotinjo vilo,
Oslovi mi teške popijevke,
Od junaka i oružja ljuta,
Od mejdana i mrtvijeh glava,
Od mejdana i zadanih rana,
Koje no ti preboliti ne ću...
Take pjesme nisu vele drage,
Al reda je pjevati jih, vilo,
I pomenut naraščaju svomu,
Nek se znaju kobni prigogjaji,
Neka pamte naši omlagjaji,
Gdje je srećno za družinu bilo,
Gdje l' dobilo, gdje li ščetovalo,
Gdje li koji vitez upanuo,
Neka jim se za mogilu znade,
Da jih tvoje opojaju druge,
Posestrime drage raskajane,
I žalosne ljube rasplakane,
Da kom koja kadgogj na grob dogje
I donese sjerotana sina,
Pa pomene babajkova čina.
Jer to mu je baština jedina,
Što no mu je ćaća ostavio,
Za zakletvu i osvetu svetu,
Kô jabuku zlatnu na ogranku,
Kô kad grane sunce na uranku;
Sva se sjaje i svakom odaje,
Pa se momci utrkuju za nju,
Koji će je ustr'jelit na granju,
I ubranu don'jet domu svomu,
Neka mu je dika i čelenka,
I u rodu vječna popijevka.

Bojevi turski i crnogorski, IX.

Epilog.

Braćo moja, slavni mučenici!
Evo pjevam, što mi grlo daje,
Dokle još mi krvca hrabrost grije,
Dok mi srce za mejdanom hlepi.
Dok me za rod topla ljubav kr'jepi.
Dok mi moja godi posestrima.

Ako s vama borio se nisam,
Jesam bdio na vaše junačtvo,
Jesam vaše zlopatio boli,
I vaše sam osjećô udese,
Pa ja pjevah, ne što mi je drago,
Već ja pjevah za diku junačku,
Jer to njegda ostat će pričanje
U slavnomu našem naraščaju,
Kad njegovih nestane dušmana
(Nestat li jih igda do vijeka?)
Nek vjekuje pop'jevka junačka...
Oj! junaci pokojne vi duše!
Uz sva vaša djela neumrla
I moja se duhom druži vila,
Nek bi i njoj uspomena bila.

Vita jelo, vini k nebu grane,
Mili Bože, pokloni nam zdravlje;
Jelo, grane, da otpočinjamo,
Zdravlje, Bože, da se spominjamo!

Bojevi turski i crnogorski, IX., 5.

Luki Vukaloviću.

Klikni, vilo, nad Zupce krvave
Još cigleno za života moga,
I našega sjetna drugovanja,
I pomeni vojevodu harna —
Zatočnika i moga i tvoga, —
Al se vini proz mrke oblake,
Jer vidišno sad ti lećet nema
U te krši i jadove klance. —
Krši jesu uzgor i doslije,
Po njima ti i sad pasu ovce,
I kozliće kojkaju djevojke,
Ali nije prela Lukovije, —
Ne sjaju se sprama sunca diljke,
Ne c'jeri se ljut nož spram mjeseca,
Ne šćukuje drug sa brda druga:
Kud li jutru na uranku druže!
Na kojem li raskršću se naći,
U kojem li ždr'jelu pričamiti,
Da još koju bulu ucv'jelimo,
Što je svomu bajri jagluk vezla
Prip'jevajuć uz gjergjef ob'jesna,
Kad joj bajro naše cv'jelje majke
I ždjevaše puste savardoke...
Sad od toga prela nema veska,
Sve je tiho, kano zaljuljano,
Nitko već ti otkliknuti nema,
Da klikuješ i godinu ravnu,
Van pokrutiš kosti niza klance,
Što po njima ostale su puste,
Pa da i njih sve pokrutiš, vilo,
Pokrutiti ne ćeš Lukovije,
Jer je žive odnio jih Luka
U tugjinu, gdje nikoga nema,
Što bi mu jih pomenuo puste...
Jadi moji! Daleko je po me,
A tebi je vijnut nemiono,
Jer i tebe malo ko tu znade,
Prem su ljudi od plemena tvoga;
Ali nisu tvoje gore lišće,
A niti su istog osjećanja,
Jer da bješe tvoje gore listi,
I Lukova braća, kô se viču,
Pregnula bi djeverovat Luki,
Kada se je kršno kolo vijlo
U sumračju krnjava mjeseca
Za slobodu i junačko slavje,

Gdje no kuknu raja dugotrpna
I povrže rala i oranje,
A sve muško prija za oružje,
Čobanice tek ostaše same
I sijede pri prikladnjim majke —
Skrbne svoje jade bortajući
I dušmane na prag čekajući...
Čujavala i Drava i Sava,
Čujavala i Moskovka majka,
Počulo se, ali čulo nije,
Gdje vuk strvan na raskršću vije,
Svakomu je u nehoru bilo,...
No vuk da je bajo u nehore,
Teško bi se okušao mrsa,
On ne baje, već zaimlje krdo,
Dokle krdo ne ugje za brdo...
Njetko ipak baja, al ne haja,
Dok s Lučinom krv ljevaše raja,
Ali bojna raja ne dotraja,
Da s pobjedom mučne vjenča muke,
Jer joj nestà sa poprišta Luke, —
Nesta njega, nesta sokoliva,
Sjerotinja šćuka u nečaju...
Ti tek osta klikujući, vilo,
Sa Ozrena kobeći Cetinje
Preko sedam brda zaglušnije,
Pominjući Lukovo junačtvo,
Dokle gusle žicam dopjevale
I perile pjesmu nespjevanu...
Kazala si, što je jada bilo,
Al ne šćede i ne smjede, vilo,
Reć, radi šta u sv'jet nage Luka,
A povrže lono neosvetno:
Il mu nesta brašljenice bojne,
Il mu bojni posustali druzi,
Il mu vražje pristrije pletivo?...
To ti znaše, al ne povjedaše —
Rek bi nikom, jere meni nisi,
Väljda skriva sramotu domaću,
Da se čegov crn obraz ne javi —
S njeke hine i pravo bi bilo,
Ali meni ostalo je krivo,
Prem zna Rade, tko mu konje krade,
Al ne znava, tko skida samare,
Na tomu nam dospje nedopjevka.
Nu tekar ču iz tvog zaglušaja
Prisnu slutnju prenut iz gusala,
Neka nam se pjesma ne okrnji,
Ti je poreć, lale moje, ne ćeš,
Jer još haješ pobratima Luku
I njegove muke zatočničke
I njegovu u bježan nepravdu
I njegove do izbjega druge,
Kad no se je vjerilo za pravdu
Sa sinjega mora preko gora,
Preko Bosne i Drine valovne,
I još dalje perilo se perje
I pirila iskra slobogjaja, —
A kad bilo da se krvca lije,
Od tih baja gjavoljega nije
Krvoljevca za ždrijelo druga,
Da ne pripa na Cetinje Luka
Do koljena glavna osvetnika...
Pa po tomu što uradi Luka,
Grahovo će pričati do v'jeka.
...Kada junak uhrva Grahovo,
Sjede Luka da odmara druge
Većemu se nadajući radu, —
Istom panu tamo pohogjani,
Što jih ne bje u krvnu vršaju,
Već kad no se već vršaj ovrši,
Dopanuli kô na gotovinu,
Da posegnu junačtva učaje,
Jer i njihna tu bila starina
U Trebinju i oko Trebinja,
Pa snitili da se u zbor nagju,

Ne bi l' komu pripalo knjažestvo,
Il će braća sljubit Ljubibrata,
Il Dučića snubit za preljuba,
A vojvodi šuplje do oblaka.
Tako se je splićalo pletivo
Bez Lukova znanja i pozvanja.
U to pao Omer Mihajilo,
Kano oro med ptiće goliće — —
Pa sultanskim fermanom zatrubi,
Da se sila ustaštva zarubi, —
I mah mače vojvodstvo sa Luke
I na nekog Pajića nasadi —
I s tim razdor u narod ogradi,
Ko bi lakše svršio zadaću — —
Pa nit Dučić dukova Trebinja,
Nit Ljubibrat jadnu braću sljubi,
A i Luki zv'jezda zamrknula,
Ter se manu i roda i rada
I vrže se glavom bez obzira, —
Navrno se usput na Cetinje
I sudbinu knjazu izjadao,
Al mu mučno dobro reko knjaže,
Jer i njemu u nehoru bilo,
Bez vojvodstva prijamiti Luku,
Jer bi bilo u supor Omeru,
Koji vaja i na Goru Crnu,
A i braća valjda manisala
Kukavnomu vojvodstvu Lukinu, —
Što ni njima pristanulo nije.
Kad mu i tu kuknula pjevaljka,
Prepuklo mu srce u njedrije —
Proli suzu a prokle nehajstvo,
I nebratsku vražbu i lukavstvo,
Ter otište, kud mu oči dale,
Kano soko, kud mu vjetar duha
S ljuta žala od sinjega mora,
Dok se Crnom na obali nagje,
Gdje mni junak, da u svojtu dogje,
E bi krvi iz lišca mu dali
I s njim pošli na Grahovac mali, —
Al malo mu ko tu znade jade, —
S česa skuka srcoboljan Luka
I ujde ga ala pozlobnica,
Pa ga zemlja u se uze crna — —

*

Leti, sejo, preko mora crna
I pani mu na mogilu sama —
Od nikoga još neoplakanu,
Te orosi suzam pobratskijem,
A okiti smiljem grahovskijem,
Koje jošter povenulo nije —
I prišapni u rudinu gluhu:
„Ne otruhni, srce davorovo,
Još te pjeva drvo javorovo!“

Branko Radičević.

Branko je najbolji srpski liričar u prvoj poli XIX. vijeka, a njegova poezija tijem je vrednija, što se odlikuje svježim narodnim duhom, nježnošću i intimnom srdačnošću. Te mu rijetke odlike i pribaviše toliku popularnost, kakovom se ne može podičiti nijedan drugi pjesnik srpski.

Radičević bijaše zapravo prvi srpski pjesnik, koji udari čisto narodnom stazom, te je na tome polju živo promicao Vukova načela. Što je otpočeo Milutinović, a nastavio Njeguš, to je na tom polju kraju doveo Branko.

Rodio se 27. ožujka 1824. u Brodu na Savi. Godine 1830. dogje mu otac u Zemun, te ondje pohagjaše Branko osnovnu školu, a g. 1836. stupi u karlovačku gimnaziju, gdje svrši šest razreda. Filozofiju učaše u Temišvaru, a od g. 1845. pa sve do svoje smrti (30. juna 1853.) bijaše sveučilišnim slušateljem u Beču, gdje nagje u Vuka i Daničića svoje najbolje prijatelje i učitelje. Na sveučilištu slušaše najprije pravne, onda medicinske nauke. On podleže istoj boljetici, kao i njegov nešto stariji pjesnički drug Stanko (Vraz), a haran narod odazva se želji pjesnikovoj, što je izrazi u „Gjačkom rastanku", te mu g. 1883. prenese iz Beča kosti na Stražilovo kraj Karlovaca.

Pjevati poče iste godine, kad i Ilijć (1843.).

Na glas izagje svojim *„Gjačkim rastankom"*, zagrijanim slogom bratinskom. U pjesmi *„Put"* oštro udara na Vukove protivnike.

Napisao je i dvije epske pjesme *„Gojko"* i *„Ajdukov grob"*, a kanio bijaše opjevati i kosovsku katastrofu, tek prije htjede posjetiti Kosovo, što žalibože spriječi neumitna smrt. Svoje pjesme izda sam pjesnik g. 1847.

Pošljednjih godina njegova života napušta pjesnika mladenačka šala i dosjetka, te njegova poezija postaje ozbiljna i sjetna, a kadšto zadojena je ijetkom gorčinom.

Stražilovo.

Sunce jarko zašlo već od davna,
Očō danak, došla nojca tavna,
Mome platno davno pokupile,
Pa s' odavde mene izgubile,
Sve mi milo nojca rasplašila,
Što ne mogla, u tamu zavila,
Nigde traga od dana bijela,
Crna nojca sasvim preotela.
Al opeta čini se meneka,
Kao bela da zorica zori,
Tice poju, gore stoji jeka,
A kraj mene potočić žubori;

Ja se šetam, družina sa mnome,
Mi idemo Stražilovu tome.
Pod nogama ona rosna trava,
A sa strane brda mirisava,
A ovde se potok pošalio,
Pa nam puta mladim preprečio,
Preko njega skačemo lagani,
I evo nas na drugojzi strani,
A odavde sve još ubavije:
Kako sama dodina se vije,
Kako gora podigla se gusta,
A po gori sve ta lipa pusta,
Lipa cveta, cvetići mirišu,
A uz miris vetrići uzdišu,
A uz vetrić kosi poklikuju,
Uz kosove braća podvikuju:

Gjački rastanak.

„Ao, danče, ala si mi beo!
Još bih dugo gledati te hteo,
Al kad mi se veće smrći mora,
Nek se smrkne izmegj ovih gora,
Tu nek mi se hladna kopa raka,
Tu će mene zemlja biti laka".
Pa potrči bistrome izvoru,
Pa dohvati tu lipovu koru,
Pa se napij vodice hlagjane,
Pa ubrzaj te noge lagane,
Udri gorom, po stenju se veri,
Pa jagode, pa cvetiće beri.
S Bogom ostaj, krasno Stražilovo,
Mnogi te je u zvezdice kovo,
Mnogi reče: „Ao, rajska sliko!"
Al kô ja te rad ne imô niko.

Guslama.

Gusle moje, ovamo te malo,
Amo i ti, tanano gudalo,
Da prevučem, da malo zagudim,
Da mi srcu odlane u grudim —
Tä puno je i prepuno sreće:
Čudo divno, što ne pukne veće.

Zoro bela, sunce ogrejano,
Lisna goro, polje obasjano,
Cveće milo, roso, bistro vrelo,
Pa ti jošte, moje čedo belo —
Ko da gledne čarno oko tvoje,
Pa u srcu da mu ne zapoje?

Ao, svete mio i premio,
Krasno li te Višnji udesio,
Samo — samo, da još mreti nije...
Al već neka, kad inako nije.
Danas, sutra čas će udariti,
Jarko sunce meni zakloniti,
Iz ruku mi jasne gusle trgnut,
Moje telo pod zemljicu vrgnut:
Al što pevah, ne će propanuti,
Nakon mene hoće ostanuti,
Dok se poje, dok se vince pije,
Dok se kolo oko svirca vije,
Dokle srce za srcem uzdiše —
E, pa dotle — a kuda će više?

Pozdrav.

Oj sunašce, što razgoniš
Puste noći silne tame,
Oj ti nebo, što no roniš
Rosne svoje suze na me;

Oj ti goro, što no gajiš
Mile pesme, mile tice,
Oj livado, što se sjajiš
Puna rose i travice;

Dolo, stado, janjci dragi,
Vrulo, cveće mirisavo,
Mili vetre, vetre blagi,
Oj izvore, zdravo, zdravo!

Moje sunce.

Na nebu mi jedno sunce sjaje,
Danju sjaje, a noću zalazi:
Ti si, otac, moje drugo sunce,
Koje meni nikad ne zalazi.
Nekada sam imo jošte jedno,
Zrak je njegov već odavna sedno,
Majci srce u grudi ne bije,
Tavna zemlja nju odavna krije.
Ti i bratac — to je sada sve,
Što no osta srcu mom otpre.
O, moje srce pevanjem se žari
I tebi misli s tim da blagodari;
O ne mož' biti, ne mož' nikad ovo,
Jer slabačko je vrlo peva slovo.
Tvoja dobra kao sunca svet,
Moji pevi ka mirisni cvet:
Sunce sjaje, sunce život šalje,
Cvetak miri, ali ništa dalje.

Kad mlidija umreti.

Lisje žuti veće po drveću,
Lisje žuto dole veće pada,
Zelenoga više ja nikada
Videt ne ću.
Glava klonu, lice potavnilo,
Bolovanje oko mi popilo,
Ruka lomna, telo izmoždeno,
A kleca mi slabačko koleno:
Dogje doba, da idem u groba.
S Bogom, žitku, moj prelepi sanče,
S Bogom, zoro, s Bogom, beli danče,
S Bogom, svete, nekadanji raju,
Ja sad moram drugom ići kraju.
O da te tako ja ne ljublja žarko,
Još bi gledo tvoje sunce jarko,
Slušo groma, slušao oluju,
Čudio se tvojemu slavuju,
Tvojoj reci i tvome izviru —
Mog života vir je na uviru.

O pesme moje, jadna siročadi,
Deco mila moji leta mladi:
Tedo dugu da sa neba svučem,
Dugom šarnom da sve vas obučem,
Da nakitim sjajnijem zvezdama,
Da obasjam sunčanim lučama:

Duga bila, pa se izgubila,
Zvezde sjale, pa su i presjale,
A sunašce ono ogrejalo —
I ono je sa neba mi palo:
Sve nestade, što vam dati spravlja, –
U traljama otac vas ostavlja.

Jovan Ilijć.

Starina Ilijć jest otac poznate pjesničke obitelji srpske, otac pjesnika Milutina, Vojislava i Dragutina. Ilijć postade popularan radi narodnog značaja svojih pjesama. Na pjesničkom polju radio je pola vijeka, te izdao četiri knjige pjesama. Prvijenac bijaše mu „*Jedinom*", koji spjeva g. 1843., a zbirke štampa ovijem redom: I. svesku g. 1854. u Beogradu, II. 1858. u Novom Sadu, III. 1868. u Beogradu i IV. pod naslovom „*Dahire*" g. 1891. u istom mjestu.

Ilijć ugleda svjetlo svijeta g. 1823. u Beogradu. Gimnaziju svrši u Kragujevcu, filozofiju u Beogradu, Eperiješu i Beču. Godine 1848. i 1849. bijaše dobrovoljcem u ratu, a poslije se vrati u Srbiju, te postade najprije činovnikom državnoga savjeta, poslije gimnazijalnim profesorom u Negotinu, onda članom velikog suda i g. 1869. ministrom pravde. Iza toga budne naimenovan članom državnog savjeta, a od g. 1882. življaše u miru. — Bijaše odlučan zatočnik Vukovih jezičnih reforama.

Umrije g. 1891. u Beogradu.

Jedinom.

Oče nebesni!
Ti, koji sjediš vrh zv'jezda gore,
Angjeli koga besmrtni dvore,
Kome se klanja svijet čudesni!

Nebo se topi u rajskoj pjesni,
Blagost ti poju zemlja i more,
O Tvojoj slavi sve tvari zbore:
I mravak slabi, kâ i lav b'jesni.

Riječ gdje Tvoja božanska vlada,
U Tebe jednog sve živo s' nada,
Tvoju i meni daj milost steći:

Na sinjem moru, u noći tamnoj,
Vihoru b'jesnom, buri pomamnoj —
Ne klonut duhom Tebe slaveći.

O premila . . .

O premila gorice zelena
I cvrkutni vi luzi rogjeni,
Davno, davno željnom nevigjeni:
Zdravstvujte mi ljeta nebrojena!

Zdravstvujte mi ljeta nebrojena!
Jer na vaši svijetli tjemeni,
I u njedri smiljem obastreni,
Primaste me često ushićena.

Nuto staze, koju sam hodio,
I studenca, gdje sam boravio,
Pak i lipa! i lozica medna!

Pod vašijem lijepijem hladom
Da je meni vjekovati mladom,
V'jek bio b' mi godinica jedna!

Srbija je moja postojbina,
Samorasna vilogorka krasna,
Sv'jetla licem kô zvijezda jasna,
Te nam trepti s nebeskih visina!

Što je butum zemlje od starina,
Megj njima je vigjena i glasna,
Plemenita i prostotom časna,
Kô lik ruže il bijela krina!

Angjeli te divnu okitiše,
Besmrtija vijenac ti sviše,
Glas ti dade posestrima vila!

Usred onih zv'jezda nebrojenih
Tvoj je pr'jesto krunom okrunjeni:
Napr'jed, mila, tako sretna bila!

Napr'jed, napr'jed, eno zora svanu,
Znak višnjega blagoslova to je!
Tä Bog nigda ne ostavlja svoje,
S tvrdom vjerom kada mu pripanu!

Na megdanu, na sv'jetlom divanu,
Gdje se slava u besmrtnost poje,
Nek se ime preuznosi tvoje,
Kâ ponosit kedar na Livanu!

Slavna šćeri l'jepe Slave stare,
Vjerna majci, koja te odgoji,
Primi ove svesrdija dare!

Da zli dusi ne potknu te zlobom,
I ne svete srca u potaji,
No da slava nav'jek bude s tobom!

Vladislav Vežić.

Kao što je već na drugom mjestu rečeno, Vežić ide megju one pjesnike, koji pjevahu u duhu narodnom. Na glas izagje svojim spjevom „*Sigetski junak Nikola Zrinjski*“ (1866.) u pet pjevanja, a nakon smrti mu štampane su tek njegove „*Milovanke*“, posvećene znamenitijim našim narodnim i književnim preporoditeljima.

Krasni su mu prijevodi Goetheove „*Ifigenije*“, „*Armina i Doroteje*“ i „*Egmonta*“, a prevodio je i s ruskoga od Lermontova („*O caru Ivanu Vasiljeviću*“).

Vežić bijaše rodom iz Selina u Dalmaciji (1825.), a posvetio se pravnoj struci, te postade javnim bilježnikom u Varaždinu u Hrvatskoj, gdje i umrije g. 1894.

Pjevati počeo je već u „Zori Dalmatinskoj“, a poslije javlja se — makar i rjegje — u svim vigjenijim listovima hrvatskim.

Majka i sin.

Zrinja grada u dvorani sjajnoj,
Prepletenoj zlatom i kadivom,
Nakićenoj slikama otacâ,
I oružjem, znakom od junakâ,
Zan'jela se ljepota gospogja,
Baš Jelina, Zrinjskova kneginja,
U duboke jadovite misli.
Divnim licem k prsim poniknula,
B'jele ruke u nasukriž svela,
Od žalosti oči oborila,
Te za crnu zemlju prionule;
Preo usnâ uzdah joj romoni,
A niz lice biser-suze roni.
Uz tu sliku od mramora b'jela,
Iz koje ti, kano progovara,
Dostojanstvo uznešene duše,
I duboka od srdašca žalost,
Stoji krasno materino čedo,
Muško čedo, a majčina slika:
Od djetinje na izmaku dobe.
Po licu ga dohvatila zraka,
Zlatna zraka sunčanoga traka;
Sjaje d'jete u božjem plamenu,
Kano da je mlagjahno sunašce,
Koje no će onu sliku divnu
Razgaliti, srce utješiti,
I osušit one suze gorke.

Kano iz sna, iz teškijeh misli
Kneginja se trznu, te povinu
Oko sebe onaj pogled divni;
Pa kuda će materino oko,

Nego tamo, kud naginje srce,
Neg na svoje uz koljena čedo!
Kad ugleda ucv'jeljena majka
Uz koljeno svoje čedo drago,
Tko bi onu izustiti mogô
Bol i radost, što joj srcem minu,
I na licu blijedom prosinu!
Obje ruke prama njemu širi,
Pritište ga na lebdeća prsa,
Kano melem na ranu goruću,
Ožari ga žarkijem cjelovi,
Orosi ga toplijem suzama,
Zadahnu ga tajnim uzdisajem,
Kô čistinom, iz srca čistoga.

Kano kada ružici rumenoj
Žarko sunce u njedra zaviri,
A kapljom ju rosa obiseri,
Te joj miris u njedarcu bûde:
Tako mladu u srcu čedašca
Ispod žara majčinih cjelovâ,
Ispod vlage majčinijeh suzâ,
Nepoznate prozjenule ćuti!
Pîta d'jete r'ječju i očima
Milu majku, za što suze roni,
I u boli za što toli toni?
Usta divna pred čedašcem majka,
Pak kô vječnog da je Boga puna,
Vako čedu govoriti stade:
„Slušaj, sinko, šta ti majka kaže,
Šta ćeš čuti, sve u srce sputi,
Pa sve čuvaj, kô amanet sveti,
Dok dorasteš, miio čedo moje,
I do sablje i do konja bojna;
Kad dorasteš, moje čedo drago,
I do sablje i do konja bojna,
Tad se sjeti majčinijeh r'ječî,
Nek ti budu opomena sveta,
Tvrdi pravac u životu tvome.
Gledaj s ovog ponositog visa,
Šta ti oko pregledati može:
Gledaj polja, kô široka mora,
Kano da ti tonu pritisnuta
Pod zlatnijem klasjem i obiljem;
Gle doline u bujnosti divnoj,
Kano da su trojno urodile;
Gle brežuljke, kô biser nizane;
S jedne strane obronkom prepleli
Grozdoviti redom vinogradi;
Gledaj gore s dubravom od v'jeka,
Gdje se nikad sjekira ne glasi;
Gledaj tamo pram sjeveru, sinko,
Plovne r'jeke, poljem poniknule,
Kô srebreni golemi pojasi;
Gledaj b'jela po brežuljcih sela,
I gradove po brdih popete...

Ali tko bi sve izreći mogô,
Šta ti oka zjenica zasiže!
Kaplje milja sa svakim pogledom
Slatko kaplju u srce ganuto!
Je li, sinko, to je pogled divan!
Je li, sinko, to je zemlja divna!
Gledaj, gledaj, ne bi li ti srce
Bilo življe u prsiju za nju;
Gledaj, gledaj, ne bi li ti oko
Od ljubavi proplakalo za nju!
Al poslušaj, mila brigo moja:
Šta tu vidiš, to je samo mala
Jedna strana od te zemlje krasne;
Ali veću, ali ljepšu stranu,
Pogled tvoga ne dosiže oka.
U ovome krasnom zavičaju
Živi narod krasan i junačan,
Jedan krvlju i jezikom jedan,
Kô od jedne da je rogjen majke;

Narod mlad još, narod budućnosti,
Kano i ti, moje čedo drago.
Star ti daje savjet i nauku,
Al mladost je za velike čine.
Taj zavičaj zemljice hrvatske,
I taj narod, što u njemu biva:
To je, sinko, naša majka prava,
Majka nama sv'jem bliža i sveća,
Neg ja tebi, neg ja tebi, sinko.
Ova zemlja sa narodom ov'jem,
To je naša mila otadžbina,
Kraljevinom zove se hrvatskom.
Zv'jeri ljute u pustinji gluhoj,
Zráka ptice i mora strahote,
Svaka svomu prija zavičaju,
A mi da se od njeg odmetnemo
I za tugje svoje pregorimo?
Tko će majku zam'jeniti tugjom,
Tko l' progristi sisu materinu,
Svetu hranu oskvrnuti kletvom!
To odmetnik samo radit može,
A od takvog nek te čuva Bože."

Ljubi majka sinka u čeoce,
Pak nastavlja slatke razgovore:
„Iz Azije bujica se digla,
Veljim mnoštvom i surovom silom
Navalila ta bujica strašna
Na pitome Europe strane:
Porušila carstvo i kraljevstva,
I do naše dovrzla se zemlje,
Pače od nje, čuj nesreće, sinko,
Osvojila već golemu stranu,
Velik narod zarobila robljem
I prekrasnu opustila zemlju."

Prima majka za ručicu sinka,
Vodi njega po sjajnome gradu,
Pak milošte vadi iz srdašca,
Zavija ih u srce nejako:
„Vidiš ovo oko nas bogatstvo,
Vidiš ove zlaćane palače
I obilje dragoc'jena blaga,
Časne trude tvojih pradjedovâ;
Vidiš one podvornice krasne
I ubave tamo zaseoke:
Sve, šta možeš pregledati okom,
Od Boga su sve darovi naši.
Ime nam je od starine slavno
I zjenica mile domovine;
Al se bojim, moje čedo drago,
Da će malo postajati vr'jeme,
Pak će ovud bašovati Turci.
Ime će nam slavno potamnjeti,
Domovinu ako izgubimo;
Jer smo po njoj samo slavu stekli,
A s njom bi ju, jadni, izgubili.
Oci gr'ješe, a sinovi često
Nose gr'jehe od otacâ svojih;
I tebi se otkupiti valja
Od grjehote očevoga čina,
Grdne ljage kuće Šubićeve.
Otac ti je, od nevolje pr'jeke,
Da sačuva to držanje svoje,
Mir s Turčinom, bolan, učinio,
I s njime se kano pobratio;
Tko s dušmanom prijateljstvo sklapa,
Taj mu ruke u okove nugja,
Taj izdaje otadžbinu svoju.
Za to, sinko, ako mi dorasteš
I do sablje i do konja bojna,
Mah razvrgni te okove teške,
Uznesi se, moje čedo drago,
Do velikih svojih pradjedovâ,
Kojih slike u dvorani ovoj,

Kô da su se u te zagledale,
I ozbiljnijem sjećaju te okom:
Da se od njih ne odrodiš nikad,
Neg da budeš, što su oni bili:
Hrabar junak na bojnome polju,
Krotak gragjan u životu mirnom;
Da ćeš ragje poginuti slavno,
Neg se ikad poniziti, sinko,
Pred krvnikom otadžbine svoje,
A kamo li s njim se bratimiti:
Da ćeš vodit ovaj narod krasni
Za slobodu i za vjeru časnu
Proti kivnom ljutom Osmanliji,
Al i drugom, bio tko mu drago,
Našoj koji zagrozi slobodi,
Il narodu o glavi uzradi.
Moli Boga, da ti milost dade
Za Hrvatsku poginuti zemlju,
Ne bi li ju otkupio krvlju:
Dično ti je, moje čedo drago,
Za rogjenu poginuti zemlju.
Ako, sinko, uzradiš ovako,
Zv'jezdam će ti ime okovati,
I slavit te do sudnjega dana
Tvoga roda zahvalno potomstvo."

Sluša d'jete materine r'ječi,
Koje no mu, kô rosica topla
Na srdašce padaju nejako,
Te u srcu usklijale ćuti,
Ćuti divne, kô ih želi majka!
Pade d'jete majci oko vrata,
Pa bi rada pov'jedati majci,
U nejaku šta ćuti srdašcu.
Suze roni i d'jete i majka,
Suze roni od milinja čuvstvâ,
Što im sada rominju po grudih.

Mili Bože, one slike divne,
Gdje se ljubav materina zgara
Sa ljubavlju nevina čedašca,
Da čudesa za buduće stvara!
U majčinom ljupkom zagrljaju
Na udarcu srca uzrujana
I pod žarom majčinih cjelovâ,
Svetom vlagom majčinijeh suzâ.
D'jete majci vjeru zavjerilo:
Da će biti, šta mu želi majka.

Ta zavjera djeteta nejaka
Na plamenu srca materina
Velebnija bješe i svetija,
Nego kada u vremena stara
Zaklinjô se d'jete Hanibale
Svomu ocu na žeravi svetoj.

Sigetski junak Nikola Zrinjski.

Jovan Sundečić.

Iza smrti vladike Rada ostade Crna Gora — izuzam neke narodne pjevače — bez svoga pjesnika. Istom ga opet dobi u Sundečiću i u gospodaru njezinu knezu Nikoli, u kojega je Sundečić kao tajnik njegov službovao lijepo čislo godina.

Sundečić je lirik više idilskoga smjera, a pored toga pjeva pjesme žarke, rodoljubne i pjesme poučne, kao što su „*Sjetva*“ i „*Vršidba*“, koje su jasno ogledalo pravog narodnog uzgoja.

Megju ovećim njegovim pjesničkim radovima ističu se: „*Krvava košulja*“, „*Anđelija Kosorića*“ i „*Brat Marko i sestra Jeka*“, onda niz idila „*U polju*“.

Pjevati poče već kao đak zadarske bogoslovije u „Zori Dalmatinskoj“, a postavši sveštenikom izda više pjesničkih djela, od kojih su znatnija: „*Srce*“, „*Niz dragocijenoga bisera*“ i „*Cvijeće*“.

Pokrenuo je i neke političke i literarne listove, a uređivaše i „*Glasnik dalmatinski*“ (1855.—1861.)

Njegove „*Izabrane pjesme*“ izda g. 1889. „Matica Hrvatska“, a pošljednje djelo pjesnikovo bijaše njegova „*Tužna knjiga*“, u kojoj su pjesme ojađjena oca i prvijenci njegova sina Pere, darovita pjesnika, koji umrije u cvijetu svoje mladosti.

Sundečić se rodi g. 1825. u Golinjevu kraj Livna, a preminu 29. jula 1900. u Kotoru.

Junak.

Oblaci se mute,
Vijavica vije,
Sikću munje ljute,
Grom ametom bije:
Junak diga čelo
Ponosito k nebu;
Napr'jed stupa smjelo,
Jer tek rgje zebu.

Klanac je do klanca
Pun zasjeda kobnih,
A šanac do šanca
Pun dušmana zlobnih:
Junak diga čelo,
Pa ne će da luta;
Napr'jed stupa smjelo,
Krčeć sebi puta. —

Uždila je borba,
Smrt odsvuda stiska;
Grmi, ječi korba,
Kletva, jauk, piska:
Junak diga čelo,
Srce mu ne trne;
Napr'jed ide smjelo,
Rukom vatru grne. —

Al sudba najzada
Već mišicu digla,
Da ga sasvim svlada,
Doba su mu stigla:
Junak diga čelo,
Smrt bez straha pazi;
Stupa ipak smjelo:
Smjel i u grob slazi. —

Ko rad nije...

Ko rad nije da podlegne
Zla udesa zlosti:
Taj s pameti nek ne skida
Nikad čovječnosti.
Čovjek rogjen, da se s b'jedam
U životu bori:
Bori li se? — najsvetiju
Ljudsku dužnost tvori;
I što više odol'jeva,
Kad ga udes davi,
Tijem više uznosi se
Kao čovjek pravi,
Koji znade da svoj obraz
Mužanstveno čuva:

Kad sve bukti oko njega,
I s'jeva, i gruva. —
Svak po mekim dušecima
Znade da se valja,
Ama čovjek uklanja se
Svem, što njega kalja.
U nesreći ka u sreći
Hrabro značaj pazi:
Po tri puta on je čovjek,
S pravca svog ne slazi:
Tvrdo stoji — i sve mu je —
Sve do ljudske časti;
Tvrdo dube — i kad pane,
Pošteno će pasti. —

Poboljela tica mala...

Poboljela tica mala,
Poboljela — oj!
Presn'jećena ne skakuće,
Nit joj čuješ poj.
Perca joj se nastršila,
A glavicu, gle!
Pod krioce pòdavila:
Nju su muke zle

Ob'rvale; — trepti sjetna:
Poginuće, joj! —
Oh, pomozi, dobri Bože!
Oh, pomozi njoj!
I moj sinak, ka ta tica
Boluje mi, vaj!
I mom sinku, dobri Bože,
Ti zdravljice daj!

U nemoći pruži njemu
Spasonosan l'jek;
Ne dopusti, da mu mlagjan
Prekrati se v'jek!
Grjehota je, da se struni
Taki zelen cv'jet;
Grjehota je, da mirisa
Ne čuje mu sv'jet.

Bože, spasi malu ticu,
Njoj povrati poj!
Bože, spasi i mog sinka!
Spasi, Bože moj!
Da procvjeta i prinese
Uma bogat plod,
Da mu pjesme ne poželi
Njegov mili rod! —

Tužna knjiga.

Naše polje.

Polje, polje,
Naše polje
Žudi truda,
Ište volje,
Jaka truda,
Volje plamne,
Da s' razigju
Tmuše tamne,
Koje s' nada nj
Strašno zbile,
Ka paklene
Grube sile.
Našim znojem,
Našim radom
I u poslu
Velim skladom:

Procvalo bi
Polje naše,
Bilo b' žita,
Bilo paše;
U pretek bi
Bilo svega,
Bilo blaga
Božijega. —
S'jevnule bi
Sunca zrake,
Razmakle se
Kobne mrake,
Zavladala
Svjetlost prava,
Puknula nî
Nebom slava. —

Sjetva.

Našim majkama.

Tako majke! — Vaš je poziv velik,
Presvet poziv, — do ozoja težak.
Vi dojite djecu i gojite,
Mukujete i djecu učite,
Dajete nam svece i vragove —

Prva njega i staranje prvo
Oko djece — vam je povjereno.
Kakvom dušom vaše grudi dišu:
Pomladak vî istom dušom diše.
Zbore djeca — kako zbore majke,
Tvore djeca — kako tvore majke,
Mole djeca — kako mole majke.
Častan porod — od časne je majke,
Domoljuban — s majkom domoljubnom,
Bogoljuban — s majkom bogoljubnom.
Vi ste rodu sv'jetle prehodnice,
Vašom dušom cio narod žive;
Kakve majke — i narod je taki:
Odrogjene — odrod mu pridaju;
Od čilijeh — čil se porod ragja.
Duh narodni duboki je pečat,
Po kojem se narodi poznaju;
A taj duh se s njedra majčinoga
Samo sisa u majčinu ml'jeku. —
Majčina je riječ čudotvorna,
Majčin pogled dostojanstvom s'jeva,
Njena suza rastapa kamenje,
Njezin uzdah do neba se penje;
Ruke su joj pune blagoslova,
Prsi su joj pune svemoguća,
Srce joj je neiscrpno vrelo
Osjećaja veličanstvenijeh. —
Riječ, pogled i majčina suza,
Uzdah, ruke, prsi i srdašce:
To su oni biser-naimari,
Što no tvrdi temelj udaraju
Narodnoj nî vilovitoj zgradi. —

I vi,... i vi,... naše mile majke!
Žive bile — ka u gori vile!
Ugledom nî majčinstva blistajte,
Svoje — tugjem svegj pretpostavljajte,
Svoje hugje — bolje je, no tugje,

Izvezeno, resam potkićeno,
Našarano i napirlitano.
Ogledalom domorogja vrla
Budite nam, naše drage majke!
Gledaju vas ponosne tugjinke:
Pazite se njihova pr'jekora,
Da vas kao guja ne upekne,
Što skretate vjerom u nevjeru,
I gubite tugje mimo svoje,
I tugjim se paunite perjem
Kraj svojega perja zlatoperja.
Cio svijet znade i priznaje,
E ste vr'jedne takme u junaštvu
S Rimkinjama i sa Špartankama:
Pa kakav bi grdan zazor bio,
Kad se i vi isticale ne bi
Svetim ognjem svoga domoljublja,
Gdje s' ističu prvakinje majke
Kod naroda bud kojeg na sv'jetu
S litijama svojijeh svetinja!

Dajte, majke!... Bog vas pomogao!
Budite nam dušom, srcem svoje;
Mimo svoje — ništa svetijega
Ne budi vam na bijelom sv'jetu!
Vi nam svoje... sa svojim... za svoje:
Sunce bi nas uz vas ogrijalo,
Žarko sunce narodne slobode. —

Sjetva.

Braći.

Amo, braćo, s Drave do Balkana,
Sa Dunava do Jadranskog žala,
Kojima je sudba nam'jenila
Život i smrt, slavu i nevolju,
U jedinoj istoj zajednici! —

Amo, braćo!... jednodušnom voljom,
Punim srcem prečiste ljubavi,
Da narodnu prosvjetu stvaramo,
Bez koje no grad bismo zidali
Na zemljištu od sićušna p'jeska,
Gdje no bi ga svaki vjetar moga
Uzdrmati — s podom poravnati. —
Naša b'jeda od prastarih doba
Jest: nesloga, prokleta od Boga,
Ravnodušnost spram razvitku uma,
I sebičnost — kumir obljubljeni,
I presuda — što nas c'jepa grdno,
I zavidnost — naša kuga stara,
I tvrdičnost — naša rana ljuta:
Šest sestara gnjeva božijega,
Koje valja i bičem i batom
Da iz naše zadruge tjeramo,
Ako nam je do tog zbiljimice,
Da smo narod megju narodima,
Koji no se pravo, po istini
Tako zovu, i zvati se smjedu. —

Amo, braćo!... stvorimo prosvjetu,
U jedinoj gužvi savijeni!
Prosvjeta će ozračit duhove,
Duhovi će začeti pojmove,
Pojmovi će razgaliti misli,
Misli će se stopit u načela,
Načela će ljubav razbuditi,
Ljubav hoće k činu pristupiti,
A čin će nas sv'jestan i odvažan
Samo moći — iz prašine dići. —

Vršidba.

Ljubomir P. Nenadović.

Nenadović pisao je ponajviše pjesme didaktičnoga smjera i tu je prilično lijepo uspio, osobito u opisima, no glavno mu je polje putopis. Za svoga života mnogo je putovao, a od svih zemalja najbolje poznavaše Crnu Goru. Opisao je pored nje Italiju, Švicarsku i Njemačku.

Rodio se 14. rujna 1826. u Brankovini blizu Valjeva. Više nauke učio je u Francuskoj, Njemačkoj i Švicarskoj, a došavši u otadžbinu, stupi u javnu službu, u kojoj lijepo uznapredova, te posta načelnikom u ministarstvu prosvjete.

Umro je 21. siječnja 1895. u Valjevu.

Nije privigjenje . . .

Poznajem te lepo jošte iz daleka,
Ideš kao avet, kao tamna senka;
Sve bliže i bliže minuti te nose,
Već ti vidim zube i vrh oštre kose.
Svak se tebe plaši — tako si ti jaka —

Prema tvojoj snazi svet nema junaka,
Svagda si u poslu, rušiš i obaraš:
Što se život zove, to u prah pretvaraš.
Tvoji su pogledi grozni i studeni:
Vidim te sve bolje — ideš pravo k meni.

Košulja.

Razboli se kalif, car od sto država,
Nit može da jede, nit može da spava,
Nit može da legne, nit može da sjedi,
Sav u ognju gori, srce mu se ledi.

Vladao je dugo u carstvu velikom,
A nikada dobra ne učini nikom;
Za zlatom i srebrom letele mu želje,
Zgrabio je sebi sva bogatstva zemlje.
Štogod nešto vredi, sve se njemu nosi,
Svi drugi ostaše i goli i bosi.
Pa sad kalif pade i teško boluje,
Najbolje lekare zove, da ih čuje;
Moli i preklinje, da mu leka traže,
Da mu ljute muke i patnje ublaže.
Al niko ne može njega da izleči,
Gorko kalif tuži i od jada ječi.
Smrt očima vidi, al jošte uzda se,
Sve bogatstvo daje, ko mu život spase:
Jedan derviš stari najpošlje mu dogje,
Uzdahnu duboko, pa govorit pogje:
„O, kalife! smrt je gospodar nad svima,
Ali tvom životu jošte leka ima:
Nagji u tvom carstvu čoveka jednoga
Sasvim zadovoljna, potpuno sretnoga,
Košulju njegovu ti obuci na se:
Zdrav ćeš odmah biti — to će da te spase!
Al potpuno srećan onaj mora biti;
Koji te prevari, daj ga obesiti!“
Obradova s' kalif — od radosti plakô,
Takav lek je njemu naći vrlo lako:
Pa zove i pita prve bogataše — —
„Nismo, nismo srećni!“ oni povikaše,
Pa redom nesreće i nezgode svoje
Pred kalifom oni uzdišući broje.
Tad po celom carstvu razigju se sluge,
Al srećnog ne nagju, svuda nagju tuge.
Kad su se vraćali niz neke livade,
Vide jednog starca duge, bele brade,
Po dugoj haljini opasô se likom,
Stoji usred polja s toljagom velikom;
Niti ima kape, nit obuće ima,
Dve, tri ovce pasu, on gleda za njima.

Kad su sluge bile kraj toga ovčara,
Oni ga pitaju, on im odgovara:
„Potpuno sam srećan — i ništa ne želim!
Potpuno sam srećan, ja vam opet velim!“
Tad viknuše sluge: „Daj, košulju skini:
Za kalifov život to je lek jedini.“
Ovčar svoju dugu haljinu otvori:
„Ja košulje nemam!“ — tiho progovori.

Pod Medvednikom.

Evo jednog mlina megj gorama dvema,
Osim jednog starca tu nikoga nema,
Jedva se pomiče, godine ga smele,
Popao ga paspalj, i oči mu bele;
Drven krov na mlinu nakrivio s' malo,
A trulo mu sleme tek što nije palo;
Bistra voda šušti preko lakomica,
Razbija s' na vitlu u bezbroj kapljica.
Dva debela vepra brboću po jazu,
Ispod mlina guske čuju se po glasu.
Pod brdom nastrešak od tankih sošica,
U njemu se vidi stotina košnica;
Jato kokošiju na suncu se griju,
Dva mala petlića megj sobom se biju,
Jedan garov skoči, čeljusti mu zjape,
A mačka na pragu liže svoje šape.
„Pomozi Bog tebi, o starino seda!“
— „Tà on samo laje, ali ne ujeda.“ —
„Imaš malo vatre, da duvan zapalim?“
— „Hvala Bogu, zdrav sam, zadovoljan malim.“ —
„Tà ti si gluv, starče, kao hladna stena!“
— „Vode ima dosta, pomeljara nema.“ —

Evo, sešću ovde, da s' odmorim malo,
Za razgovor njegov nije mi ni stalo,
Od ranoga jutra kroz planinu ovu

Sa puškom u ruci luto sam po lovu. ·
Završjô sam bio, planina je pusta,
Vas dan nisam ništa metnuo u usta.
Odavde ću lako sve niz ovu reku,
Odvešće me ona u poljanu neku.
„Starče, dobri starče, imaš malo proje?“ —
— „Eto, štogod vidiš, božije, pa moje!
Tu sam se rodio, porastô i svikô,
Al sam i tumaro, čini mi s', kô niko.
Čovek je kâ novac, ide tamo amo,
Kad izgubi vrednost, mi ga ne gledamo.
Iz tugjega sveta davno došô doma,
Tu niti sam bogat, niti sam siroma;
Ovaj mlin mi daje i hleba i pića,
Pa spokojno čekam končinu svog žića.
Progju i prolaze dani i godine,
Ja ne slazim nikad tamo u doline.
Ovo me je mesto svagda veselilo,
I junetu slagje, gde se otelilo.
U samoći ovoj oko mene trepte
Iz davne prošlosti uspomene svete.
Zadovoljan sobom, svet mi ovaj mio,
Život nikad meni nije teret bio,
U mladosti mojoj, u vremenu staru,
Čuvao sam Drinu, tukô s' na Mišaru;
Imao sam konje jošte nejahane,
Nosio sam puške srebrom okovane.
Slazio sam s vojskom do Morave hladne,
Izdržo sam bitke velike i slavne.
Haj, tâ to je život, kad sloboda svane, —
Mi smo je dobili, nek su proste rane! —

Megju junacima ja sam junak bio,
S vojvodama srpskim rujno vino pio,
Sve ih ja poznajem i sviju se sećam,
Kad o njima mislim, kâ da ih sad gledam.
Tâ to su junaci i sokoli sivi,
Ko ih god spomene, neka im se divi!

I Bog može jošte dva sveta stvoriti,
Ali takvih nigda ne će se roditi!
No nijedan od njih, prećutat mi s' ne da,
Ne bješe ko onaj, što ga videh negda,
Što ga videh jošte u detinjstvu svome,
Pa mu slika osta u tom srcu mome.
Život njegov beše štit srpskoga roda,
A smrću njegovom vaskrsnu sloboda.
I od tada, eto, celog moga veka,
Ja ne videh nigda takova čoveka...

Gore ispod brega, tu nam kuća beše,
Onda puna kuća, — sad svi izumreše.
Još sam mladić bio, dugo pre ustanka,
Rupi jedan čovek u kuću iz mraka.
„Gdje je Pavle?" reče — za mog oca pita —
Moj otac dotrča, kapu dole skida,
Pa se poljubiše i sedoše tiho,
Mi se uklonismo, ne ostade niko.
Kakav je to čovek, — takvih nema više,
Ni slikar ga ne bi mogo da nariše:
Velikoga čela, pokučasta nosa,
Niz pleća spletena pala mu je kosa,
Ozbiljna izgleda, visokoga stasa,
Velikih brkova, a krupnoga glasa.
Obrazi okrugli, široke mu grudi,
A pogled mu takov, — mrtve da probudi.
Obrve spojene kô lastina krila,
Noge su mu lake, ide kao vila,
Crnoga odela, a oružja sjajnog,
Rek bi: ide pravo sa Kosova slavnog.
Posedeše malo, otvoriše s' vrata,
Moj otac izagje, ode put vajata:
Oružije uze, pa oba kretoše.
Jednu malu četu viš kuće sretoše,
Pa odoše u mrak, svaki od njih ćuti,
Samo suho lišće pod nogama šušti.
„„Došli Turci neki"" — reče meni mati —

„„Da globe po selu, skupo će ih stati!““
Pred kućom smo dugo ćuteći stojali,
Strašno doba beše, al s' nismo bojali.
Čeljad pogje spati, pa sam pošô i ja — —
„Ko to beše, mati?“ — „„Birčanin Ilija.““

Ilija Okrugić.

Glavno mu je polje narodna drama, što je najljepše zasvjedočio svojom „*Šokicom*“, koja se sa osobitim uspjehom predstavlja ne samo na hrvatskim, ego i na srpskim pozornicama. No svoj književni rad otpočeo je i završio jesmom. Otpočeo ga lirikom i to ponajviše rodoljubnom, a završio religijsko unačkim epom u 17 pjevanja o junačkom branitelju Biograda *(Sveti Ivan Kapistran)*.

Sav njegov književni rad zagrijava misao o slozi jednokrvne braće. — lijaše i pučki skladatelj.

Rodio se 12. svibnja 1827. u Karlovcima, a umro je kao župnik i opat i Petrovaradinu g. 1897.

Ljubav.

Velika si, uzvišena,
O ljubavi, kćerko raja,
Sa nebesa donesena,
Da se svijet s rajem spaja!
Ljudma da si vječno vrelo
Svake sreće, svakog milja,
To za dušu, to za t'jelo
Ispod štita tvog okrilja.

Od božijeg ti si bića
Ljubavi mu plam od plama,
I njegova odsjev žića,
Koje jeste ljubav sama,
Što sve ljubi, a bez mjere,
Bez razlike, bez ikoje
Krvi, roda, spola, vjere:
Svi u jedno da se spoje.

Ljubav samo svijet b'jeli
U vrt rajski nama stvara;
Sinu ljudi ko angjeli,
Kada s njena gore žara,
Svrhu svega ljubeć Boga
Čista srca, čiste duše,
A kô sebe — bližnjeg svoga,
Bez čistoću da naruše.

Kakvu l' sreću ljubav budi
Ona bračna čista, sveta —
Srce srcu, grudma grudi
Traži, veže širom sv'jeta.
I sve čvršćom, jačom biva
Sa porodom srca svoga,
Mladi joj se krvca živa
Blagoslovom veza toga.

Porodična ljubav to je,
Što srodnike grleć hvata,
Megjusobno da je goje
Iste krvi sestre, braća,
I svi, koje majka mila
Slatkim svojim ml'jekom goji
I odnjiha sred svog krila,
Svi da budu svojtom svoji.

Ah al ona ljubav šta je,
S porodične što izvire,
Te ko žarko sunce sjaje,
I dalje se rasprostire,
Ni Spas njojzi ne odoli,
Posveti je svojim jadom,
Kad no gorke suze proli
Nad rodom si i nad gradom!

Kad uzdahnu r'ječi ove:
Koliko sam puta htio
Skupit tvoje sve sinove
U jedinstva savez mio,
Kvočka pilad ko po krila —
A ti ne htje, ti odusta,
Snaći će te kob nemila
I ostati kuća pusta!

O ljubavi roda sveta
Jednog ml'jeka, iste krvi!
One drage grude sv'jeta,
Gdje uzr'jesmo tračak prvi!
Gdje trajasmo mlade dane,
Po'rvasmo ljudsko doba
I gdje starost će da pane
Na počinak u dno groba.

Veliko je tvoje krilo,
Daleko ti plamen grije;
Ti obimaš svedno milo
Drugu braću, druge seje,
Sve, koji su srodni nami
Polag krvi i jezika,
Za kojim nas srce mami,
Jer su istog roda slika.

Odsjev živi, odsjev pravi
Majke ml'jeka našeg bića
I majčine sve ljubavi
I narodnog našeg žića —
To po davnih običajih,
To u domu ili vanka,
U veselju, il u vajih
Svetijeh mu od postanka!

Kako majka prima čeda —
Prama svjema ruke stere,
Sve ih grli, a ne gleda,
Kog su doma, koje vjere:
To je ljubav tek rogjena,
Ljubav prava i potpuna;
Božjom suzom posvećena
Rodoljublja zlatna kruna!

Je l' nam sudba teška mõra?
Il prokletstvo kakvo staro?
Pa nam sreća sve to gora
I ljuto nas Bog pokaro:
Da se braća jednog roda,
Zaboraviv majku dragu,
Mrze, taru a bez ploda,
Tek na radost svomu vragu.

I kolju se: tko je veći,
Tko stariji, tko li bolji,
Mjesto da se u zlosreći
Sljube, snagju u nevolji!
Progone se ko tugjinci
Radi pusta rad imena,
Ko da n'jesu majke sinci
Jedne krvi i plemena!

Avaj, rode! ili pregni!
Vragu radost sam razori;
Pram nebitnom srce stegni,
A ljubavi njeg otvori, —
Tom angjelu pravog mira,
Toj nebesnoj kćeri raja,
Okle sreća sva izvira,
Što sve ljubi i sve spaja.

Ao, rode, krasno li je
Takvu ljubav njegovati!
Kamo sreće, njom što prije
Da se sljube Srb-Hrvati!
Ko iskrena braća prava
Jedne majke i jezika,
Kao dika, kao slava,
Ko ljubavi božje dika!

Tamo preko oceana
Mnoga nam se braća slažu,
Sa raznijeh slavskih grana
Rukuju se i pomažu.
Samo s kletve zar s' ne mogu
Ljubit Srbi i Hrvati,
I ne mogu gojit slogu,
A jedna ih rodi mati?!

Malo više tek razbora,
Malo više bratske volje,
A sitnica svih pregora —
I poći će sve na bolje.
Slavna prošlost — sve nas goni,
Da budućnost slavna bude;
Da s' ne smiju nam dušmani,
A potomci — kunu, kude

Luka Botić.

Pored hrvatskih epičara Mažuranića i Martića istaknu se šezdesetih godina omiljeli pjesnik Luka Botić. Kao i ovaj potonji, pjeva i Botić na narodnu, tek u njega prevlagjuje znatno lirski elemenat i romantika, radi čega ga i ubrajamo megju naše romantičare. Spjevao je tri oveće epske pjesme, od kojih mu je najljepše „*Pobratimstvo*" (1854.), romantični ep u pet pjevanja. Godine 1861. izagje njegova „*Bijedna Mara*" u šest pjevanja, u kojoj je pjesnik ocrtao ljubav mladog muslimana Adela iz Klisa i krasne ali nesretne djevojke Mare, rodom Splićanke. Treće mu je djelo „*Petar Bačić*" (1862.) u devet pjevanja.

Sve pjesničke radove Botićeve obavija neka sjeta, što se dva brata: kršćanin i musliman, sinovi jedne majke, još ne upoznaše, no njegova nam pjesma naviješta skori osvit toga dana.

Botić se rodi g. 1830. u Splitu. Isprva htjede se posvetiti svećeničkom zvanju, no dogogjaji burne godine 1848. ponukaše ga da ostavi bogosloviju, te krene pješe, pretrpivši na putu mnogo muke, kroz Bosnu u Srbiju, gdje mišljaše dobiti službu. Prevaren u nadama krenu u Zagreb, odakle ga poslije uze k sebi za vlastelinskog činovnika vladika Strossmayer. Ojakovo ga biralo, kako bijaše uman i značajan muž, g. 1861. u hrvatski sabor, no već g. 1863. shrvan teškom bolešću preminu ondje.

Da me hoće...

Da me hoće draga
Zdravo dočekati,
Zdravo dočekati,
Milo pozdraviti:
Što mi nosiš, zlato,
Iz tog Klisa tvoga? —
Ja ti nosim, dušo,
Rumenu jabuku —
I nosim ti, dušo,
Gjulsije vodice,
I nosim ti, dušo,
Srce obranjeno:
Pram jabuci, dušo,
Da mi se rumeniš,
Da uzdišeš, dušo,
Mirisom ružice,
A da vidaš, dušo,
Srce obranjeno. —

Bijedna Mara.

Pjesnik.

U visini nadomak oblaka,
Gdje svjetlije sjaje blago sunce,
Gdje se žamor svjetova razbira
Kao bajna svirka iz daleka,
Kada pjesnik u prestolje sjedne,
Što je prestol od suhoga zlata,
Iskićeni blagom i kamenjem,
Na kom sjede zemaljski carevi,
Pram prestolju jednom pjesnikovom,
Bescjenome duha samotvoru?
Što su krune blaga zemaljskoga
Na glavama gordijeh vladara
Prama kruni traka sunčanijeh,
Što isplеće zora na uranku,
Da umilna okruni pjesnika?
Što je žezlo zemaljskijeh sila
Pram šibiki bajnoj, čudotvornoj,
Što pretvara blago u bescjenje,
Vrata rajska čovjeku rastvara?
Kad se silni sazdatelj svemira
Sam u sebe ljubezan zagledo,
Cjelov njegov i svesilna ljubav
Od miline stvori se čovjekom,
Posadi se u prestolje divno
U visini nadomak oblaka,
Gdje svjetlije sjaje blago sunce,
Gdje se žamor svjetova razbira
Kao bajna svirka iz daleka,
Bog pogleda plod ljubavi svoje,
Bog pogleda čovjeka pjesnika.
Tad uzdahnu i sam sebi reče:
To je naša slika i prilika.
Al je čovjek nevjera nestašna,
Ob'jestan se Bogu iznevjeri,
Sa prestolja silazi na zemlju,
Blato muti, kroz trnje se vere,

Rukam tjera maglu sa očiju,
Pa zaplače zdvojno, očajano;
Poželje li opet svog prestolja,
Blago njemu — prazan na njeg čeka!
Očaja li, kukavan do kraja,
Jao mu se i teško ti mu se,
Bit mu dosta i blata i trnja...

Bijedna Mara, IV.

Zaplavila zora od Mosora...

Zaplavila zora od Mosora
O Petrovu o ugodnom danu,
Tiha zora i vedra i rosna,
A već pjesnik čudan uranio,
Svoj je niski domak ostavio,
I šeta se po ulicam spljetskim:
Sluša, p'jetli kako s' učestali,
Sluša, na rad gdje idu težaci,
I stražare sreta sa izmjene,
Gdje polaze kući zijevajuć.
On će svakom „dobro jutro" viknut,
Hoće svakog nasmijati šalom,
A njega mi svatko s mirom pušta,
Jer ga vide sa jutra vesela;
Dobro znadu, da se s vilom druži,
Da m' vještice naudit ne mogu,
Niti urok, niti ograjisaj.
Al tko bi mu i naudit mogo,
Kada znade, što nitko ne znade?
Znade vilu a bez kozjih nogu;
Zna vještice i zna mast njihovu
Osim noći, osim krnja lonca;
Vukodlaka svakoga poznade,
Da mu glogov ne treba na putu,
Pa da bi se s njime stoput sreo;
I macića znade zla i sitna,
Što mu s puta hromucajuć bježi
U kapici svojoj kroz živike.
Zlo se boji pjesnikova glasa
I njegova slova obajana
I njegova oka očarana;
Što zlo nije, pjesniku se smije
I veselo igra oko njega,
Kô što mu se jutros na uranku
Sva priroda od zemlje do neba
Bajna, čarna, vilinska i rajska,
I ponosna sa krasote svoje,
U toj divnoj spljetskoj okolici,
Kud prolazi, da posluša vilu,
Za korakom svakim igra, smije.
Blažen pjesnik gleda i uživa,
Blažen pjesnik sluša i uživa;
Zrakom srče tihu vedru radost
Rasijanu kano kâd tamjana
U tom božjem hramu velikome.
Lakom srče, al u čudu ne zna,
Radost li sa zemlje vije s' k nebu,
Ili s neba snihodi na zemlju:
Kako su se rajski priljubili!
Živa slika nebeskijeh vrata,
Rascvala se zora nad Mosorom
Vedra, mila, sjajna, plamenita,
Prelila se po prostranom nebu,
Kao sunce u šarenu dugu.

Suncu neda pomoliti lica,
Hoće svoju ljepotu da kaže;
Ali sunce, muško, preko nježne
Svoje sv'jetle trake prebacuje
Po Sugjurgju i starom Kozjaku
I po surom goletnom Marjanu.
Bila brda na zapadu sjetna,
Kao starost bez mlagjane vatre,
Pa kako ih sunce pomlagjuje!
Udova se Vranjica podigla
Uzdišući iz ~~tihana mora~~,
Oko sebe gleda sretna brda,
Kako sjaju vedra i vesela,
Pa se moru oko sebe tuži;
A more joj u tihom talašcu
~~Nješto~~ šapće, reko bi je tješi.
Ali puste na jednom radosti!
Sad se i njoj sunce ukazalo,
Sad je i nju sunce ukrasilo,
Sad u moru svoju ljepost gleda
Kô djevojka krasna u zrcalo.
Al kako se more zaigralo
U tihome sjajnom talasanju!...
Sve sad igra veselo i pjeva,
Sve pozdravlja poželjeno sunce:
Brda, dole i ptica i travka,
Tu nijemu pjesmu pjesnik sluša,
I duša mu raskošno zapliva
Povrh sjajnih zraka sunčanijeh,
Pa zanesen i sam zapjevao:
„Sjaj mi, sunce, domovini slatkoj,
Oj preslatkoj, miloj domovini,
Da s' nagledam njena divnog čara!
Al ti ne sjaš, sunce, da je krasiš,
Kroz krasotu njenu da me tješiš,
Što robuje tugjinu grješnica,
Što nepravdu tugju svojom prozva!
Već ti sjaješ, odsjev stvoriteljev,
Da pokažeš čovjeku propalom,
Njemu jednom razumnom da kažeš
Od toliko ~~božijeh stvorova~~,
Da života nejma bez slobode,
Da ljeposti bez slobode nejma —
I ti, sunce, sjaješ neumorno,
Kroz toliko stoljeća već sjaješ
Bez promjene ~~od zore do mraka~~,
Bez promjene iz dana u drugi,
Da jedinu slobodu proglasiš,
Pa tko te je, sunce, do sad čuo,
Kad li će te čitav svijet čuti?
Al jedine oj blage utjehe,
Što si, sunce, toliko ustrajno!
Šta ja ne ću, da ugledat možeš,
Da mi dom moj slobodu doživi!
Od mene će otpuh praška biti,
Al u grobu rastvoreni prašak
Za slobodu razigrat se hoće...“

Bijedna Mara.

Stevan Vladislav Kaćanski.

Kaćanski je malo pjevao, ali što je pjevao, sve je jedro i krepko. Na glas izagje za bune pjesmom *„Noćnica“*, no najviše lovora steče epskim spjevom *„Grahov laz“*, koji priopći g. 1862. u „Javoru“. Kao pjesnik slobodnih i rodoljubnih ideja bijaše ljubimcem srpske omladine. Sakupljene mu pjesme izašle su g. 1879. u Novom Sadu.

Kaćanski se rodi g. 1830. u Sentomašu u Ugarskoj. Gimnaziju izuči u Karlovcima i Segedinu, a prava u Jegri i Zagrebu. Od g. 1850.—1857. proboravi kod svoje kuće baveći se pjesnikovanjem, a od g. 1858.—1870. službovaše u Srbiji kao gimnazijalni profesor.

Pošljednje godine bavio se najviše javnim prilikama, te uregjivaše list „Veliku Srbiju“.

Umro je g. 1890. u Beogradu.

Četa.

Podigla se gola stena,
Golo brdo od kamena,
Na granica Crne Gore
Plavom nebu pod oblake
I spustilo kršne krake
Na jadransko sinje more,
A sumorno golo čelo,
— Kud tek kozja noga stiže,
Nad oblake u nepelo
Nad Grahovom gordo diže.
Nema u te kršne kraje
Potok vodom da žubori,
Nema jeka da zaori
U planini —
tišina je!...
Tišina je mrtva tamo,
Ko da žive duše nema,
Tek po koja sova samo
U zasenku stene drema,
Plašeći se svetlog zraka,
Ili kobac koji suri
Za tićima što projuri,
Kao munja iz oblaka!
Ali danas na uranku,
Na osvitu Spasov-danku,
Neki žagor tam se diže,
Kao da gora dahom diše,
Kao da crno stenje zbori
Noćne tajne — rujnoj zori!
— — — — — — — — —
Nije žagor od tih stena,
Ni od krša ni kamena,
No je sinoć u mrak palo
Na kamena brda ova —

Na noćištu tu ostalo
Jato sivih sokolova:
Crnogorca — dece ljute,
Bojnim duhom zadanute!
A jutros se bude iz sna
Na dušeku tvrdom svome
Deca Šparte...
nezavisna,
Na kamenu studenome.
S tog se danas žagor digo,
Kroz te krše, kroz to stenje,
Duh života tamo stigo
I ori se kroz kamenje:
Oj! megj stenjem,
Megj kamenjem,
Spasov-danku
Na uranku,
Širom su se vatre male
Razgorele, razbuktale.
Malo drva,
Malo žara —
Malo šiblja —
Malo gara —
Malo plama —
Malo dima —
Ta logorska vatra ima!
Al kraj vatre sede momci,
Naučeni muci svakoj:
Gladi — žegji — stuži jakoj,
Sokolovi — Crnogorci!
Neki jedu —
Neki s' griju —
Neki sedu —
Neki piju —
Neki opet šalu zbiju,
Pak se smiju...
Neki trnom vatru čara,
Neki granja na nju meće,
Il krtolu ispod žara
U pepeo vreli preće.
Neki vadi čibuk mali,
Duvan križa, da ga puši,
Megj dlani ga tare, suši,
Pak ugarkom čibuk pali,
Duvan pršti,
Dim se vije,
On ga guta
Srče, pije —
Kao nektar malvasije!
Neki britka noža vadi,
Ogleda ga — dlanom gladi,
Vidi — gvožgje oštro, glatko,
Pak se smeši — grozno slatko...
Neki opet pušku sprema:
Kremen steže,
Pogon veže
I fišeke prebrojava, —
Neki drema,
Neki spava,
Spava možda potonj san —
Ko zna, šta će njemu mladu
U krvavom danas radu
Dosuditi Spasov-dan..?

Grahov laz.

Oj oblaci...

Oj oblaci, mutna oka,
Što na istok putujete,
Što i mene ne uzmete?
— Ja sam dete sa istoka.

Vi bežite kudakoje
Po pučini plavetnila,
Tako beže želje moje
Od nedraga do nemila.

Mutna vaša nedra kriju
Vodu, da nam polja plode,
Al što moje oči liju,
Od te vode jadi rode.

Vaš grom bije u najveće,
A moj — od njeg vene cveće,
Dok vaš bijes burom traje,
Moj nikada ne prestaje!

Hajd, oblaci, haj'te oj!
Žurno, mili, laka skoka,
Haj'te, haj'te pram istoka;
Na istoku dom je moj!

Nosite mu vode plodne,
Orosite njive rodne,
Uprljano krvlju tavno
Omijte mu lice slavno.

Al ne noste groma svoga,
Pucali su gromi tamo, —
No zefira vi tihoga
Ponesite njemu samo —

I još mili pozdrav: Oj,
Zdravo da si, rode moj!

Oj proigrani...

Oj proigrani i propevani
Detinjstva moga veseli dani...
Ko u snu zlatnom da sam te snio,
Mladosti prve spomene mio!

Mnogo godina megj nama stoji,
Crnih i tužnih — da nas razdvoji,
Da s jadom zbrišu iz mog sećanja
Slasti detinjstva i — spominjanja...

Al spomen blista u srca tami,
Ko jarkog sunca u magli sjaj —
Pa tek po katkad iz grudi mami
Slagjano-gorki uzdisaj.

Stjepan Buzolić.

Naslov njegove zbirke pjesama *„Bog, rod i svijet“*, izašle prviput g. 1871. (drugi put 1896. troškom naroda u Zagrebu), označuje nam osnovne misli Buzolićeve poezije. U toj knjizi, koja je štampana nakon smrti pjesnikove u popunjenu izdanju, ima gotovo polovica prigodnih pjesama, spjevanih što u raznim veselim ili žalosnim časovima hrvatskoga naroda, što odličnijim našim muževima. Svojom rodoljubnom žicom bijaše pjesnik učitelj i uzor našem mlagjem pjesničkom naraštaju u Dalmaciji.

Buzolić je dosta prevodio iz talijanskoga, a najveći mu je prevodilački rad Danteov *„Pakao“*.

Rodio se 5. listopada 1830. u Obrovcu, gdje posta poslije župnikom. Godine 1866. primi upravu učiteljske škole u Arbanasima kraj Zadra, kojom upravljaše sve do svoje smrti g. 1894.

Moje milje i omilje.

Mila mi je rujna zora,
Što s istoka tek izvire,
Ter po sv'jetu s rodnih gora
Svjetlost svoju rasprostire;
Dočim ptice pjevačice
Iz tankoga grla svog
Hvale, slave sa grančice
Stvorca sv'jeta svemožnog.

Žarko sunce milo mi je,
Kad se s brda pomaljuje,
Ter se pram njim narav smije,
Stvor se svaki pomlagjuje;
Od sanka se svoga budi
Bilje, trava, šari cv'jet,
Čovječje se šire grudi,
Veseli se čitav sv'jet.

Milo mi je sinje more,
Kad je mirno poput ulja,
Labudovi kad u nj nore,
Kad se po njem lagja ljulja;
Kad ga oblak obavije
I prikrije tamnilom
I silni ga vjetar bije,
I za gromom grmi grom.

Milo mi je ravno polje,
Jedrim klasjem pozlaćeno,
I pitomo to prodolje,
Bujnom lozom okićeno,
I livada i rudina,
Što ih kruni zelen bor,
Što ih resi djetelina,
Žuto cmilje i trator.

Mio mi je u pučini
Zim-zelenih niz otoka,
Što no pustoj u daljini
Šire mi se ispred oka:
Čim za neba jošter vedra
U tišini sumračnoj
Brižni mornar skuplja jedra,
Tamo ište prebjeg svoj.

Mili su mi za proljeća
Srebrnasti potočići,
Što romone izmegj cv'jeća,
Po kom hrle laki ptići;
Tu, kad ljetno sunce zgrije,
Kad me svlada teški rad,
Ispod jelâ granatije
Ištem odmor, ištem hlad.

Mila mi je lastavica,
Što lepršа po jezeru,
I ljubezna grličica,
Što no guče o večeru,
Kad pastirče zadijeva
Mile diple za svoj pas,
Ter on sluša, kako djeva
Ćurličući diže glas.

Milo mi je snježno šljeme
Gorostasne te planine,
Što no diže gordo tjeme
U nebeske u visine;
Mio mi je gaj zeleni,
Bl'jedi mjesec, zv'jezda sjaj,
I slavićâ zanešenih
Klik veseli, tužni vaj.

Mio mi je zalaz sunca,
Kad rumene kroz oblake
Od vrhunca do vrhunca
Umiruće str'jelja ždrake;
Čim brežuljci i poljane
Zdravom zvuče Marijom,
Ter pomorcu suza kane,
Što tad sjeća slatki dom.

Mila mi je molitvica,
Što je sunca na zahodu
Samohrana udovica
O muževljem moli godu;
I što ribar u plavčici
Nakon znoja obilnog
Bogu kliče i Djevici
Iz dubanca srca svog.

Mila mi je iznad polja,
Izmegj bristâ, posred sela,
Pusta skromna bogomolja,
Il crkvica b'jela, b'jela;
Uz crkvicu grobovište,
Gdje izdana, tužna kćer
Mile majke ploču ište,
Da tu cvili, pod večer.

Mlado čedo milo mi je,
Kad majčine uz pop'jevke
U nju gleda, njoj se smije,
K njoj se klisa iz kol'jevke;
Pram propelom kad ručice
Čedno sklapa, te za njom
Bogomile molitvice
Nježnom tepa usnicom.

Milo mi je momče mlado,
Što za narod i slobodu
Srnuo bi svagda rado
I u vatru i u vodu;
Nit se u njeg ugasio
Vjere svete žarki plam,
Niti mu se ogadio
Umjetnica vilâ hram.

Mio mi je starac s'jedi,
Što srčene omladine
Budnim okom staze sl'jedi,
I namjeru i vrline;
A stranputne i mlitave,
Jarom svetim nadahnut,
Puti, bodri k v'jencu slave,
Vrletni im krči put.

Mila mi je djevojčica
Stidna, čedna i radina,
Kad je resi trobojnica,
Kad joj mila domovina;
Kad uz život bez poroka,
Uz kršćanski čisti goj,
Ko zjenicu svoga oka
Ljubi krasni jezik svoj.

Mila mi je skromna djeva,
Što no, sv'jetu uklonjena,
Pokorničke pjesme pjeva,
Bogu vječno zaručena;
I sestrica milog srca,
Što, gdje žešći bjesni rat,
Tu u pomoć mrućim vrca,
Ko rogjena, slatka mat.

Braća su mi moja mila,
I sestrica jedinica,
I majka mi ostarila,
Moga oka zjeničica!
Mila mi je uspomena
Preminulog roda mog,
U duši mi uc'jepljena
Sveta slika baba svog!...

A sve milje i omilje
U tebi mi, Bože mili;
Moj ti narod pod okrilje,
Tugjoj mi ga otmi sili;
Složi uda razdrobljena
Hrvatskoga roda mog;
Blagoslovi sva plemena
C'jelog roda slavjanskog!

Petar Micca.

Junaci su i junačka djela
C'jelom sv'jetu na izgled i diku;
Svud ih prati slava neuvela,
Svak im diže spomenik il sliku;
Otac sinu, a djed unučadi
Gleda da ih u pamet usadi.

Junakâ je i ponos i dika,
I ako je tal'janskog plemena,
Prosti vojnik, vrli Petar Micca,
Siromašnog roda i koljena;
Njem, uz pomoć vile posestrime,
I ja kanim da proslavim ime.

O početku v'jeka minuloga
Sa zapadnih alpinskih brdina
Silna vojska kralja francuskoga
Dovrvjela do grada Turina;
Pram gradom se vojska utabori,
Da g' osvoji, il da ga obori.

Pjemonteški hrabri vitezovi
Junački se sa dušmanom biju;
Samokresi, ogromni topovi
Živi oganj na dušmana liju,
Gdje olovo i prah ne dolete,
Tu dol'jeću pjemonteške čete.

Tako, pobre, kad vihor navali,
I sruši se vrh dubravâ gusti,
Silno hrašće skrši i obali,
Ovdje, ondje dubravu opusti;
Ele strašna vihorova sila
Gorê ipak nije uništila.

Ljuto cvili turinski vojvoda,
Ljuto cvili i suze proliva,
Jer mu Francez poput naglih voda
Oda svuda na grad navaljiva;
Za tvrgjavom tvrgjavu poplavi;
Jedna cigla još mu ne zaglavi!

Misli junak misli svakojake,
Pa sve misli u jednu smislio;
K sebi zove po izbor junake,
Te je njima tiho besjedio:
„Ne plašte se, moji vitezovi,
Dok nam osta zadnji pribjeg ovi!

Sad će dušman i njeg osvojiti,
Al će ipak na njem poginuti;
Jamu ćemo pod tvrgjom probiti,
Prah puščanì po tlehu posuti;
A čim Francez u tvrgjavu bane,
Radit ćemo da tvrgjava plane."

Na te r'ječi vitezovi vrli
Odahnuli; a kad r'ječ izreče,
Svak se jagmi, svak za poslom hrli,
Grud zemaljska i željezo ječe;
U tom poslu, o moj vrli Micco,
Tebe ipak ne nadvlada niko.

Put pod zemljom jur su prokrčili,
Pod tvrgjavom izdubli pećinu,
Po pećini prah su namjestili,
Prahom stali posipat šupljinu.
Al čim oni pod tvrgjom to snuju,
Jur dušmana nad tvrgjavom čuju.

U to Micca, poput munje sive,
Latio se tanahne trstike;
Nataknu joj zeru vatre žive,
Ter svjetuje svoje družbenike:
„Sad će, braćo, u lagum tvrgjava!
No vi bježte, nit gubite glavâ!

Pozdravte mi slavnog vladaoca,
Slatku djecu i ljubu milenu,
Milu majku, ostarjelog oca,
Drage seke i braću rogjenu;
Rado bi ih pomagô do greba,
Al moj život otadžbini treba!"

Kad se vojska od njega razluči,
Ter izleti kroz tamnu šupljinu,
Micca Bogu dušu preporuči
I nesrećnu svoju domovinu,
Pa desnicom, što ne drhće s straha,
Taknu iskrom u gomilu praha

Nalik Etni, kad iz grudi jake
Dim, lug, oganj i sumpor i kamen,
Ričuć str'jelja nebu u oblake,
Brže, neg bi izustio amen,
Silna tvrgja u lagum prsnula;
Francuska se vojska raspanula.

Grad razvija vesele zastave,
Kad ču rasap dušmanina svoga,
Svirke svire, sveta zvona slave,
Tu se pjeva, tu se slavi Boga;
Cv'jećem kite prozore, ulice,
Od radosti svakom siva lice.

Al kad čula majka otadžbina,
Kako Micca sebe žrtvovao,
Da je spasi od kletog tugjina,
Od mila je svatko proplakao;
Zavapilo malo i veliko:
„Bog ti duši, naša vječna diko!"

Gjura Jakšić.

Nakon smrti Radičevićeve nastavljaju njegov pjesnički rad dva mu mlagja druga: Jakšić i Jovanović.

I Jakšić je pjesnik čustva, a odlikuje se dubokom psihologijom i krepčinom pjesničkoga izražaja.

Spjevao je oko 150 što lirskih što epskih pjesama, te napisao 29 pripovijedaka i tri drame. To je odista mnogo, ako se uzme na um, da je pjesnik neprestano težio posvetiti se posve drugoj umjetnosti: slikarstvu, da je živio u teškim životnim prilikama i da je umro u najboljoj muževnoj dobi, kad bi se njegov talenat tek stao pravo razvijati.

Predmet njegovim lirskim pjesmama jest najviše vlastiti mu život i domaće javne prilike, a u pripovijetkama i dramama crpa gragju što iz povijesti, što iz života, gdje mnogo toga nalazi, što valja išibati i ismijati.

Od epskih pjesama najznatnije su: „*Mučenica*", „*Bratoubica*", „*Nevesta Pivljanina Baje*" i „*Barjaktarovići*". Drame su mu: „*Seoba Srbalja*", „*Jelisaveta, kneginja crnogorska*" i „*Stanoje Glavaš*". Pripovijesti mogle bi se podijeliti na pripovijesti romantične, satirične, na pripovijesti o životu Srba u Ugarskoj, na seoske pripovijesti iz Srbije i na one, u kojima se crtaju ratni dogagjaji.

Njegova pjesnička djela izašla su u deset svezaka.

Jakšić se rodi 27. jula 1832. u Crnji u Banatu. Osjećajući u sebi slikarskoga dara istupi iz trećeg gimnazijalnog razreda i pogje u Temišvar, poslije u Peštu, da uči slikanje. U to osvanu burna 1848. i 1849. godina, koje ga pometoše u naucima, jer i on stupi u dobrovoljačku četu. Pedesetih godina eno ga u Beču, kamo je i poslije dolazio, gdje uči slikarstvo.

Tu se upozna sa svojim drugovima Radičevićem i Jovanovićem, tada već na glasu pjesnicima, što i njega ponuka, da se posveti pjesništvu.

On je megjutim i dalje snatrio o slikanju, te posjetio i Monakov, no nužda ga prisili da krene u Srbiju, gdje je još neko vrijeme slikao, a poslije se posveti književnosti. Službovaše sad ko učitelj osnovnih, sad srednjih škola, teško kubureći, čemu je mnogo doprinijela njegova brojna obitelj i nemirna i nestalna mu ćud.

Umro je 16. studenoga 1878. godine kao korektor državne štamparije u Beogradu.

Staze.

Dve preda mnom staze stoje:
Jedna s cvećem, druga s trnjem;
Gvozdene su noge moje,
Idem trnju da se vrnem.

Ja ustupam cveća staze,
Kojima je noga meka;
Nek po cveću žene gaze,
A trnje je za čoveka.

Veče.

Kao zlatne toke krvlju pokapane
Dole pada sunce za goru, za grane.
I sve nemo ćuti, ne miče se ništa,
Tä najbolji vitez pade sa bojišta!
U srcu se život zastrašenom taji,
Samo vetar huji, — to su uzdisaji.
A slavuji tiho uz pesmicu žale,
Ne bi li im hladne stene zaplakale.
Nemo potok beži,
Ko zna, kuda teži?
Možda grobu svome,
Moru hlagjanome!
Sve u mrtvom sanu mrka ponoć nagje;
Sve je izumrlo. Sad mesec izagje!
Smrtno bleda lica gore nebu leti:
Poginuli vitez eno se posveti!

Siroče.

Zelen-lisje goru kiti,
Miris-cveće polje šara,
A u lugu sirotašce
Tihu goru razgovara:

„I ti imaš majke svoje,
Goro čarna, goro mila!
Pa te tvoja dobra majka
Danas lepo opremila.

Kadiveli-dolamicu
Obukla ti od miline,
Išarala meke grudi —
Ravna polja i doline.

Pa kada je u samoći
Tvoga srca želju čula,
Mirisom te duše svoje
U milosti zadanula"...

I još dete mekim glasom
Tužnoj gori zborit poče,
Al uzdanu gora čarna:
„O, siroče!... O, siroče!..."

Samo čovek, tvrda srca,
Mirno sluša, hladno ćuti;
Tek od gladi kad premine,
Na grobu će uzdanuti.

Drug.

Ponoć crna suze roni,
Daleko je dan.
U ovako gluvo doba
Što mi ruši san?

Neobično potok huji,
Neobičan čas
Pokajnicâ, siroticâ
Nosi tužan glas.

Za kim tuže jadne kćeri;
Kome ovaj plač?
Hej! u gori leži sinak,
S njime krvav mač! —

Zajedno su drugovali,
Ko sa bratom brat,
Razdvojit ih nije mogo
Ni krvavi rat.

Za njim cvile meke žene, —
A šta čini drug?
Pitaj ponoć i zvezdice
I zeleni lug:

U ruci mu sablja seva,
A u oku grom, —
Osveta se krvna sprema
Drugu milenom — —

Osmeh.

Volem slušat morskijeh talasa
Strahovitu smrtonosnu jeku
I noževa krvožednu seku
I lajanje nesnošljivih pasa;

Volem čuti groma lelek pusti
I urlanje lavova svirepo,
Nego osmeh umereni lepo
S čovečijih tankih slušat usti.

More davi, strašno lav ujeda,
Sablja seče, grmeć grom obara, —
Al toliko pokora ne stvara,
Kao osmeh čovečijeg jeda.

Ja sam stena.

Ja sam stena,
O koju se zloba mori,
Svetska čuda i pokori.
Mnogi težak oblak, jeka,
Krš gromova, oganj, kletva
I sto čuda neba, zemlje
Razbilo se o meneka,
Usamljena.
Na sredini morske pene
Cepam munje i gromove,
A talase rikajuće
Sa hrapavim kamom grudî
U kapljice sitne mrvim.
U noćima smrti strašne
Na rame mi tice sleću
I zloslutim grakću glasom
Pakost, zlobu i nesreću,
Što zlokobnih
Dvaest osam stojim leta,
Preziruć, smejući se
Pakostima bezbožnika,
Hladna, nema,
Za radosti i za zlosti,
Nepomična, neosetna,
U kojojzi otrov-srce,
Umorena ljuta zmija,
Na uzglavku — večnom mraku, —
Na kamenu od uvreda,
Razmrskana ćuti, spava.
Ja sam stena — al krvava!
Isparana gnevom, jedom,
Zaljuljana mukom, bedom!

Smrt mi grozna, nemilosna
Sa pesnicom koštunjavom,
Zlokobnicom oka svoga,
Umiruća časom preti.
Čekaj, sele!
Još ne želim ja umreti!
Dok se zemlja ne zatrese,
Burno more ne zajoše,
Ne pocrni sjaj zvezdani
I meseca svetlost bleda
Ne zavije u oblaku
Božje pravde i istine,
Sjajne zore i večeri
Zrak crveni ne proturi
U krvave ljute zmije,
Kojima će duh večiti
Po jauku, bolu, pisci
Nesrećnoga šibat sveta.
Donde, donde
Uvregjeno srce moje,
U večitom bolu, gnevu,
Smeha se je zaželelo!
Ha! il možda ne će doći
Strašnog suda glas užasni?
Možda nikad ne će moći
Gorkoj muci i jauku
Nasmejat se srce moje?...
Idi! Idi!
Ne diraj me mraznom rukom;
Da preživim večnost tužnu
Na vrletnom mome visu,
Gde me čuda i otrovi
Zlobnog sveta uzvisiše,
Al otklen ću sam, po volji,
Stajat, pasti, ili večno
Zla i podlost prezirati
Lednim okom gorskog lava. —
Ja sam stena, — al krvava!

Put u Gornjak

Od Velikog sela do samoga Ždrela
Kô da j' vila neki ćilim razastrla
Od zelene trave i svakake šare,
Da sebi domami umorne bećare;
Pa doklen ti vila lakog sanka bira,
Hlagjan potok slabe noge ti ispira,
Vetrovi ti tihi lepi miris daju,
Zaslagjene hrane gorkom uzdisaju.

Sa dalekog puta umoran sam seo,
Ne bi l' sanka našô, setan, neveseo.
Povilo se cveće, polegla je trava,
Ali mene sanak davno izbegava!
Sila se je misli vrzlo po pameti:
Mnogo li sam stradô, kad se srce seti!
Nikad dobro jutro, nikad dobro veče,
Meni noćca lako nikad ne proteče. —
U mislima tako uzdanô sam jako,
A suze su tekle niz obraz polako.
Od grudi se mojih večan oganj stvori,
Da u njima duša pre roka izgori!
Po golemom svetu mlagjan se potucam, —
Što gromovnik nisam, da na sudbu pucam?!
Sve, što mi je bilo nedrago i drago,
Ostavljat sam morô ravno, podjednako!
Pa gde sad počivam — o, da divna mesta!
(Lepša nikad nije s uresem nevesta!)
Izvezeno cvećem, okićeno goram!
Ja i ovo mesto ostaviti moram.
Eno već se kriju sjajnog sunca zraci,
Ka zapadu zlatni putuju oblaci.
Torbicu sam svezô, opanak pritegô,
I ja bih sa suncem nekud dalje begô!
Ali jedno srce, drugo sudba želi:
Ja po sudbi moram, što ona prideli.
Vidiš ono stanje, što se nebu penje? —
To je volja sudbe, gorko prideljenje!...

Kô bolanog nada nebu podignuta,
Podiže se gora od kamena ljuta,
Bonu diže glavu a kolenom kleca,
Kamenito srce Mlava joj proseca, —
Zajazit se ne da: mumla, ječi, stenje
I u muci teškoj proždire kamenje.
Na nju grešnu sunce nikada ne sija,
Samo grom je mraznu sa hukom probija,
Plamenita munja opali joj lica,
Da većma potavni sramna prokletnica!
U nečistom nedru večnu kletvu skriva,
Za to gdegde grmi — i nemo počiva;
Blagoslov je proklô — srpski care Lazo, —
Kako bi joj i Bog milosti ukazô?...
— Pored nje me bujne tvrda staza vodi,
Ali kuda, kuda? — Kud sam orô hodi:
Poviše oblaka, i od neba više,
Jer u mesto neba pust se kamen diže.
Ne čuje se tica, baš nikakva glasa,
Do večite huke bezbožnih talasa.

Ne znam dalje staze, ne znam daljeg puta;
U vakoj se gori najlakše zaluta.
Oslabele noge dalje ne moždu,
A i kud će dalje — dalju tražit bedu?...

Iznemoglo telo survalo se dole
Pored neke puste razvaline gole.
Tvrdinja je bila nekad ovo stara,
Čuvala je verno svoga gospodara.
A danaske šta je razvalina ova?
— Postala je gnezdo surijeh orlova!...
Slušala je negda bojnih truba zvuke.
Šta danaske sluša? — Megjede i vuke!
Silena je vojska ovde stanovala, —
Namesto je vojske mahovina pala!
Pod mahovom leže stare slave znaci;
Oružije svetlo, konji i junaci.
Sve tu mirno leži pod stenom strahote,

Iz prašine njine gušteri se kote.
Na njoj danas sedim,
I daljinu gledim.
Valjda gdegod bliže
Miran krov se diže,
Ili dobar pastir stadu sledi belom?
Al ništa ne beše u okolu celom!
Kao da je kamen u ljutini pukô,
I u pukot svoju sve živo povukô?!...

Al šta se zabele u gorskome mraku?
To je bela kula na crkvi Gornjaku!
Raširila krila labudova bela,
Beloću je snega na sebe uzela;
Krst se na njoj blista, suncu odgovara,
I po hladnoj steni zlatne pruge šara.
Jedno se je zvono s bele kule čulo,
U mome je srcu triput odjeknulo;
Zapojaše tiho kalugjeri sveti,...
Možete l' me noge bar donde poneti?
Eno mi dvorišta, eno dvorskih vrata:
Primiće me u dvor strana, nepoznata;
Odmor će mi dati, to mi samo treba;
A blagoslov na nas Bog šalje sa neba.

Ponoć je...

...Ponoć je,
U crnom plaštu nema boginja.
Slobodne duše to je svetinja,
To gluvo doba, taj crni čas.
Al kakav glas? —
Po tamnom krilu neme ponoći,
Kô grdan talas jedan jedini
Da se po morskoj valja pučini,
Lagano huji, kô da umire,
Il da iz crne zemlje izvire.

Možda to dusi zemlji govore?
Il zemlja kune svoje pokore?
Il nebo možda dalje putuje,
Da moju kletvu više ne čuje,
Pa zvezde plaču, nebo tuguje,
Pošlednji put se s zemljom rukuje?
Pa zar da neba svetu nestane?
Pa zar da zemlji više ne svane?
Zar da ostane
Tama?...

I hod se čuje.
Da l' ponoć tako mirno putuje?
Ni vazduh tako tiho ne gazi.
Kô da sa onog sveta dolazi?
Il kradom oblak ide na više?
Il bonik kakav teško uzdiše?
Il angjô melem s neba donosi?
Il oštru kosu, da ga pokosi?
Da ljubav ne ide?... Da zloba nije?...
Možda se krade, da nam popije
I ovu jednu čašu radosti?
Il možda suza ide žalosti,
Da nas orosi tužna kapljica? —
Ili nam mrtve vraća zemljica?

Vrata škrinuše...
O, duše! o, mila seni!
O, majko moja! o, blago meni!
Mnogo je dana, mnogo godina,
Mnogo je gorkih bilo istina;
Mnogo mi puta drhtaše grudi,
Mnogo mi srca cepaše ljudi;
Mnogo sam kajô, mnogo grešio,
I hladnom smrću sebe tešio;
Mnogu sam gorku čašu popio,
Mnogi sam komad suzom topio...
O, majko, majko! o, mila seni!
Otkad te, majko, nisam video,

Nikakva dobra nisam video. —
Il možda misliš: „Tä dobro mu je,
Kad ono tiho tkanje ne čuje,
Što pauk veze žicom tananom
Nad onim našim crnim tavanom:
— Megju ljudma si, megju bližnjima.“
Al zlo je, majko, biti megj njima:
Pod ruku s zlobom pakost putuje,
S njima se zavist bratski rukuje,
A laž se uvek onde nahodi,
Gde ih po svetu podlost provodi;
Laska ili dvori, izdajstvo služi,
A nevera se sa njima druži.
O, majko, majko, svet je pakostan, —
Život je, majko, vrlo žalostan.
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

Na Liparu, II.

Posle smrti.

Noževi kad mi srce podele,
Nad grobom zvekne krvavi mač,
Slatke devojke, ružice bele,
Ne ću da čujem vaš gorki plač!

Nemojte reći: „Ovdje počiva
Ljubavi naše uveli struk!“
Ne kunte zemlju, nije vam kriva;
Stišajte jada laskavi zvuk.

Nemojte trošit ruže ubave,
Kiteći njima moj večit dom.
Recite samo: „Dosta je slave:
Veran je bio narodu svom.“

r. Jovan Jovanović Zmaj.

Množinom i raznolikošću lirskih pjesama natkrilio je Zmaj svoje drugove Radičevića i Jakšića, te se za to — uzevši amo još neke pjesničke odlike — smatra općenito prvakom srpskih liričara.

Na pjesničkom polju javio se g. 1849. u „Letopisu". Prvijenci bijahu mu većinom ljubavne sadržine. Na glas izagje svojim *„Ojuličima"*, u kojima opjeva svoju ljubav (1864.), a poslije *„Ojuličima uveocima"*, u kojima je dirljivo opjevana smrt mile mu ljube i drage dječice.

Mnoge pjesme priopći u hrvatskim listovima, osobito „Nevenu".

Pored ljubavnih pjevao je i pjesme rodoljubne i razne prigodnice, a napisao je više vrlo uspjelih balada, kao i satiričnih pjesama, a naročito šaljivih oda.

Prvenstvo steče i kao omladinski pjesnik, te mu na tome polju nema premca u hrvatskoj i srpskoj knjizi. Dječije pjesme uredi i izda u dvije knjige prof. Šević u Beogradu *(Čika Jova srpskoj deci)*.

Istaknu se i kao vrstan prevodioc. Preveo je više ovećih pjesničkih djela, od kojih valja spomenuti: Aranjeva *„Toldija"*, Pötőfijeva *„Vitez Jovana"*, Lermontovljeva *„Demona"*, Tenysonova *„Enoh Ardena"*, *„Istočni biser"* i *pjesme Mirze Šafija.*

Pokrenuo je više listova, kano što je beletristički list *„Javor"*, dječiji *„Neven"* i šaljivi: *„Žiža"*, *„Komarac"*, *„Starmali"* i *„Zmaj"*, po kojemu i dobi onaj nadimak, što ga poslije i sam pisaše uz svoje ime.

Napisao je više pripovijesti i veselu igru *„Šaran"*.

Godine 1882. izda naročiti odbor njegove pjesme u velikom zborniku *„Pevanija"*, a *„Novu pevaniju"* štampa poslije u dvije sveske „Srpska književna zadruga".

Pošljednji pjesnički radovi bijahu mu na narodnu spjevane *„Snohvatice"*, što ih izda u tri sveske.

Jovanović ugleda svijet 27. studenoga 1833. u Novom Sadu. Svršivši gimnazijalne nauke, učaše prava najprije u Budimpešti, onda u Pragu, pak najzad u Beču. Godine 1861. postade podbilježnikom u rodnom gradu, a g. 1863. nadzornikom Tekelijanuma u Budimpešti, gdje se dade sada na medicinske nauke, te g. 1870. otpočinje u Novom Sadu liječničku praksu. Kao liječnik službovaše poslije u više mjesta, od kojih valja spomenuti Kamenicu, Beč, Zagreb i Beograd.

Zadnje dane proživi u svojoj omiljeloj Kamenici, te tu izdahnu 14. lipnja 1904. godine.

Nevinašce.

Gledi l', sanja l', oseća li,
Želi l' čega, žali l' za čim
Malo čedo, nevinašce,
Na kriocu mile majke?
Zna li, da ga ljubi mati?
Oh, slast ga je pogledati!
Punan ti je ko kap rose
U šarenom
Razvijenom cvetu — —
Ko da nema nevolje na svetu.

Tiha noćca, nebo vedro,
Mesec šeće megj zvezdama;
Dete prati oči gore,
Za očima s' ruke dižu;
Valjda hoće koju zvezdu,
Il grumečak sjaj-meseca!
Ne zna iskat, ni moliti,
Samo voli, što se sjaji,
Tim bi se on igruškao,
Pa se praćka i razbaca, —
Želju pušta po zvezdama,
Živo, srećno i bezbrižno —
Prvu želju
U prvom poletu — —
Ko da nema nevolje na svetu.

Sit je zvezda, sit meseca,
Majka ga je nadojila,
Pa mu pesmom oči sklapa,
Milom pesmom sanak zove,
San mu nosi slasti nove,
U dušu mu zvezde lije —
Takve, kakvih nigde nije.
Vidi majka, zaspao je,
Pa ga spušta u kolevku,
Poljubi ga, ljuljušne ga,
Pevuška mu milo, tiho.
Oh, kako mu lice žare,
Zasipajuć srećom rajskom
Majke glasi i uzdasi,
Što angjelci
U sanak mu pletu — —
Ko da nema nevolje na svetu.

Veče.

Sunce j' prešlo svoje pute
Preko neba — njive plave,
Sad će ptice da ućute,
— A zvezdice da se jave.

Još je svetla ona strana,
Jošte zapad rumen krasi —
Kao spomen velikana,
Koj se smrću ne ugasi.

Pastir svoju vrulu laća,
Pesma krila razavila,
Radenik se s polja vraća,
Njega grle deca mila.

Tišina se sveta vije
Po seocu našem širom,
Večer ide, da pokrije
Sve umorne blagim mirom.

Pred proleće.

Ljuta zima, ka da htede
Svet zagušit rukom jada.
Snegom gaze do dva brata
Puni vere, puni nada.

Oni trpe, što se mora,
Pa se oštrom vetru smeju,
Do boljih se dana teše,
Ljubavlju se svojom greju.

Nije im se smrzlo srce,
Klonula im nije duša.
Oni poju: „Studen ova
Samo grudi naše kuša.“

I gle sreće: toplije se
Na istoku sunce javi:
Sneg se topi, vetar beži,
Noć sve kraća, led se kravi.

I još malo, pak će kitit
Goru lišće, travu cveće.
Tad će da se lepo šeće,
Da se šeće kroz proleće.

Hrvatska omladina, II., 1.

Pesma o pesmi.

Kad se ono s prva greha
Nebo naoblači,
Te moraše ljudi
Iz raja izaći, —
Ko kad sivi soko slomi
Svoje desno krilo,
Tako im je gorko,
Tako teško bilo.

Jedan drugog bolno gleda:
„Ovako se živet ne da!
Tâ mi kan da nismo ljudi;
Prazna srca, prazne grudi,
U praznini muke s' jate,
Zar nas kletve dotle prate,
Il će očaj da nas strati,
Ili ćemo podivljati!“

Na taj vapaj, na te glase
Tvorac sveta smilova se:
„Ja dosudih vašem grehu
Težak deo,
Al da tako težak bude,
Nisam teo.
Sigji dole, ćeri moja
Najmilija!“
A kći sigje — to je bila
Poezija.

I na zemlji ko da novo
Sunce sinu,
Te razvedri praznu tminu,
Pustolinu.
Gde je bola, gde je jada,
Pesma blaži;

Gde se klone, gde se pada,
Pesma snaži;
Gde su ljudi dobre ćudi,
Pesma s' ori;
Što ne možeš drukče reći,
Pesma zbori;
Gde utehe nema druge,
Pesma stiže;
A gde sumnja sve obori,
Pesma diže.
Eno majke kod kolevke
Čeda tija,
Čedo spava a majka ga
Pesmom njija.
Pesma miri ljepše nego
Cveće majsko,
A što pesma čedu želi,
To je — rajsko.

Eno crkve, božjeg hrama —
Pun je sveta;
Verni poju, pesma s' diže
Kroz kubeta.
Gdegod crkve, svud se taki
Glas razleže,
To pojanje slabe stvore
S Bogom veže.

Nad mrtvacem pesma plače:
„Svjati Bože!"
A iz groba nadi niču,
Pa se množe.
Tă i grob je tek kolevka
Boljeg danja,
— I zvona su samo pesme
Pouzdanja.

Eno svati, opet pesme,
Divni dani!
Pesma s' peva mladoj nevi,
„Biser-grani."
Pesma trese pred mladence
Rosno cveće,
Dovarava, dočarava
Rajske sreće.

Eno ratar s teškim trudom
Ore rado;
Eno pastir u samoći
Javi stado;
Eno moba složno pregla,
Složno radi, —
Trude, patnje i samoću
Pesma sladi.

Suzna majka sina čeka
Iz daleka;
A i sinak o njoj sneva,
Pa popeva.
Pesma ide kroz svet ceo,
Ne mori se:
„Mila mati, Bog će dati,
Nadaj mi se."

Pod stoletnim hrastom sedi
Guslar stari,
Prošlost vraća, duše krepi,
Srca žari.
Haj, što Srbin još se drži,
Kraj svih zala —
Pesma ga je održala,
Njojzi hvala!

Gde je bola, gde je jada,
Pesma blaži;
Gde se klone, gde se pada,
Pesma snaži;
Gde su ljudi dobre ćudi,
Pesma s' ori;

Što ne možeš drukče reći,
Pesma zbori;
Gdje utehe nema druge,
Pesma stiže;
A gde sumnja sve obara,
Pesma diže.
Jer u pesmi nema mržnje,
Ljubav vlada;
U pesmi je cvetak vere,
Melem nada.
Tko ne shvati, pesma šta je,
Šta li može,
Za njega si zaman kćerku
Poslo, Bože!
Dok o rajskoj sreći sneva
Duša življa,
On će, kletnik, da se sledi,
Il podivlja.

Neguj pesmu, njom ćeš skrotit
Ljuta tigra, —
Ali pesma ne sme biti
Pusta igra.
Pesma mora biti sveta,
Biti čista,
Baš kô zvezda, u visini
Što se blista.
Mora biti bogodana,
Plemenita,
Mora biti obasjana,
Istinita,
Mora teći iz dubine
Srca zdrava, —
Taka pesma sve osvaja,
Pokorava.
Taku pesmu gaji, neguj,
Dok te traje!
Ne skvrni je lažnom dušom,
Svetinja je!
Progonite l' take pesme,
Čiste, svete, —
S Bogom, srećo — s Bogom, nade,
S Bogom, svete!

Tiho, noći...

Tiho, noći,
Moje sunce spava,
Za glavom joj
Od bisera grana,
A na grani
Ko da nešto bruji —
Tu su pali
Sićani slavuji:
Žice predu
Iz svilenog glasa,
Otkali joj
Duvak do pojasa,
Prikrili joj
I lice i grudi,
Da se moje
Sunce ne probudi.

Gjulići.

Ovaj pramen kose plave...

Ovaj pramen kose plave
To je kosa moje majke,
Ovaj pramen kose crne
To je kosa mog babajke.

Ovo su mi ko dva cveta
Iz detinjstva, iz davnina;
Ova rosa na tom cveću —
To je suza njina sina.

Gjulići uveoci.

Vidiš onu zvezdu gore...

„Vidiš onu zvezdu gore",
Astronom mi jedan reko,
„Mozak stane, kad pomisliš,
Kako j' zvezda ta daleko.

„Mi vidimo zvezdu ovu,
Vidimo je, kako trepti,
A nje možda davno nije,
— Veruješ li?" — Verujem ti,

Daleko je, visoko je, —
Sto godina dugih progje,
Dokle njena svetla zraka
Do našega oka dogje.

Jer s' i meni kadšto čini
Usred noći sam stojeći,
Ko da čujem slatke glase,
Ko da čujem mile reči.

Čini mi se, ko da vidim
Svetlo lice zvezde svoje;
Ja je vidim, ja je vidim,
— A nje davno nestalo je...

Gjulići uveoci.

U spomen jednom kaldrmdžiji.

„Smrt dolazi, opominje,
Da se na put večni spremam,
Evo dvesta forinata, —
Više nemam.

Uvek pognut, ja ne vidjeh,
Kako gore sunce sija.
Grbio sam, klečao sam —
Kaldrmdžija.

Kucao sam po kamenu
Celog svoga trudnog veka...
Tika-taka, tika-taka,
Neka, neka.

To klećanje nije bilo
Pred ćudima zle gospode,
Al što skuckah, evo tebi,
Srpski rode!

Sve, što imam, tebi dajem
Žuljne ruke dlanom grubim —
Ne rad slave: samo za to,
Što te ljubim.“

— E, pa hvala, dragi Petre,
Ti fukaro dična soja;
Na tvom daru alemi su
Skupa znoja.

Putuj pute izagrobne,
Gledaj sunce kako sija:
Onde će ti ruku stisnut
Tekelija.

Tam te ne će niko pitat,
Za života šta si bio,
Već: uradi l', što si mogo,
Kaldrmdžijo!

Sirotinju često vodi
Plemenita viša misô.
Puti su im sada lakši,
Jer ti si ih kaldrmisô.

Druga Pevanija.

Gvožgje.

Kad je Bože zemlju stvaro,
Nije hteo, da prazna bude;
Rekao je, da se u njoj
Razgranaju razne rude.

Al evo ti suznim okom
Jedan angjo k njemu dogje,
Molio ga, preklinjo ga,
Da ne stvara crno gvožgje.

„Ne daj, Bože, zemlji gvožgja,
Može biti ljutih muka,
Vekovi se mogu tresti
Od nevolje, od jauka!

Može zemlja pako biti,
Mogu s' ljudi robljem zvati,
Tirani se osiliti,
A narodi robovati.

Pa da čovek, slika tvoja,
U lancima suze lije
Na sramotu duha sveta, —
Onda bolje, da ga nije!“

„Ne brini se,“ Bog mu reče —
„Čoveku ću dati svesti,
Kadgod ushte, kadgod pregne,
On će moći lance stresti.

Ne brini se, ne će čovek
Trebovati tvoga plača:
Od tog istog crnog gvožgja
Moć će skovat ljuta mača!“

Tri ajduka.

U po burne crne noći
Feruz-paša iz sna skoči.
Žižak drkće, ko da čita
Stravu sanka s bleda lica.
Feruz-paša kadu pita:
— Kamo ključi od tamnica?...
Tri godine kako trunu —
Oh, ajdučki pepo kleti!
Pa još ni sad mira nema —
U san dogje, pa mi preti!
„Nemoj, ago, nemoj noću
Silaziti u tamnice,
Sutra ćemo poslat Muja,
Da pokopa kosti njine!"
— Hahahaha, babo moja,
Ni živih se nisam boja,
Dok su bili za užasa,
A nekmoli mrtvih pasa!
Moram ići da ih vidim,
Kako leže na trulištu,
Da ih pitam, što me zovu,
Što me traže, što me ištu! —
...Uze žižak — zraka drkće
Na pašinom bledom licu —
Za'rgjana brava škripnu —
On se spusti u tamnicu.

U tamnici, lednoj stravi,
Gde jakrepe memla davi,
Gde se groze hladne guje,
Kad se sete nekih muka —
Onde sede tri kostura,
Tri kostura od ajduka.
Ili sede, il se samo
Feruz-paši tako stvara,
Pred njima su na kamenu,
Ka na stolu, tri pehara.

Progovara ajduk prvi:
— Evo, pašo, pehar krvi!
Imao sam vernu ljubu —
Kad me pokri ova tama,
Ostala je jadna sama —
Nije sama... mač u ruci,
Pa povika: Gde ste, vuci?
Tako stiže do tvog dvora,
Puče puška odozgora,
Probi srce jadne žene —
Evo pehar krvi njene!
Krasno j' vino, puna j' čaša —
Nazdravi mi, Feruz-paša!

Sama s' ruka paši diže,
Sama noga kroči bliže,
Pehar popi, ciknu muka,
Ciknu paša — a te kosti
Smejaše se... „Bog da prosti!"

Progovara ajduk drugi:
— Kad sam dopo ovog groba,
Pitala me majka moja:
Po što ćeš mi prodat roba?
A ti reče: Tri tovara.
A sirota majka stara
Znojila se danju, noću,
Nit je jela, nit je pila,
Dok krvavim nije znojem
Tri tovara izmučila.
Kad ti sinoć blago dade,
Ti se, pašo, smijat stade:
To je, bako, tek za ranu;
Tvoj je sinak junak bio,
Ako j' um'o kamen gristi,
Mora da se ugojio!
Svisnula je majka moja —

Ovaj pehar pun je vina,
Krvavoga njenog znoja!
Krasno j' vino, puna j' čaša –
Nazdravi mi, Feruz-paša!

Sama s' ruka paši diže,
Sama noga kroči bliže,
Pehar popi, ciknu muka,
Ciknu paša — a te kosti
Smejaše se... „Bog da prosti!"

Progovara ajduk treći:
— Kad sam dopo ovih tmina,
Imao sam u gorici
Nedorasla, slaba sina.
Htelo dete pušku dići,
Puška teška, slabe ruke —
Poče jadno suze ronit,
Što ne može u ajduke.
Plakalo je, gladno, žedno,
Što mu babo ovde trune,
Plakalo je, pa je svislo —
Evo čaše suza pune! —
Krasno j' vino, puna j' čaša —
Nazdravi mi, Feruz-paša!

Sama s' ruka paši diže,
Sama noga kroči bliže,
Pehar popi, ciknu muka,
Mrtav pade do ajduka.
Mrtav pade — a te kosti
Smejaše se... „Bog da prosti!"

August Šenoa.

Zasluge Šenoine na pjesničkom i na literarnom polju uopće tolike su, da se on smatra prvakom novije lijepe književnosti hrvatske.

Kao pjesnik istaknu se najviše u baladi i pjesničkoj pripovijesti, za koje crpaše gragju gotovo uvijek iz krvave prošlosti hrvatske. Takove su na primjer pjesme: *„Propast Venecije"*, *„Veliki petak u Pizi"*, *„Fratarska oporuka"*, *„Prokleta klijet"* i *„Smrt Petra Svačića"*.

Još se više proslavi u pripovijesti, osobito povijesnoj, te mu na tom polju nema daleko premca. On je vještak u crtanju značajeva, te umije majstorski prikazati davno minule dogagjaje i lica, a jezik mu je poetičan i milozvučan. Napisao je cijelo čislo pripovijesti, kano što su: *„Zlatarovo zlato"*, *„Ćuvaj se senjske ruke"*, *„Ilijina oporuka"*, *„Prosjak Luka"*, *„Diogenes"*, *„Prijan Lovro"*, *„Mladi gospodin"*, *„Barun Ivica"* i *„Seljačka buna"*. Od manjih osobito je lijepa crta *„Pruski kralj"*. Pošljednje i najveće djelo njegovo bijaše historijski roman *„Kletva"*, u kojemu ocrta veliki hrvatski pokret u XIV. vijeku. „Kletvu" pjesnik stvaraše u svojoj teškoj bolesti, no ona ostade žalibože iza njega nedovršena, te je poslije dopuni pjesnikov drug i prijatelj, književnik J. E. Tomić. Oko stotinu pripovijesti zamisli za svoje teške, gotovo jednogodišnje bolesti, no rana smrt ne dadne da se izvrše lijepe želje i nade.

No ne bijaše on samo prvak u povjesticama i historijskoj pripovijesti, nego i u *feljtonu,* a mnogo zaduži svoj narod i vještim uregjivanjem nekadašnjega *„Vijenca"* i nastojanjem oko unapregjenja hrvatske drame i opere, čemu mnogo doprinese što svojim kritikama, što pisanjem i prevogjenjem boljih dramskih radova iz stranih literatura (na primjer *„Romeo i Julija"*).

Njegov rad stekao je priznanja i van granica Hrvatske, te su mu mnoge pripovijesti prevedene u razne strane jezike.

Rodio se 14. studenoga 1838. u Zagrebu, gdje svrši gimnaziju i polovicu pravnih nauka, koje nastavi u Pragu. Već ovdje stade pisati, a kad ga je Abel Lukšić pozvao u Beč, da uregjuje njegove listove *„Glasonošu"* i *„Slavische Blätter"*, dade se svom dušom na literarno polje. Godine 1866. dogje u Zagreb, gdje postade naskoro bilježnikom u gradskoga poglavarstva, a poslije senatorom, koju je službu vršio savjesno sve dotle, dok nije od teške bolesti, koje se dobavio nakon velikog zagrebačkog potresa (9. studenoga 1880.), tjelesno posve shrvan klonuo.

Izdahnuo je 12. prosinca 1881. godine.

Još pošljednji dan ostade svjež duhom, te kazivaše u pero nastavak „Kletve", a zadnja mu riječ bijaše „Hrvat". „Matica Hrvatska" izda osam svezaka njegovih *„Pripovijesti"* i *„Izabrane pjesme"*, a nakladom knjižare Hartmanove izagjoše mu ostale njegove pjesme pod naslovom *„Različite pjesme"*.

Ljubavi.

Ah ljubavi, ah tajno sveta,
Vjekovita ti dušo sv'jeta,
Života gorkog slatki mede,
Ti sunce usred crne b'jede;
Čarobit boljeg sv'jeta slute,
Dokučit tko će tvoje pute?
Božanstva baštinice mila,
Pred tvojom silom šta je sila?

Iz pjesme „Strmogled".

Pjev hrvatskih gjaka.[1])

Na noge, braćo! Hora je sada,
Sjajan i slavan svanuo hram,
Dvorane zlatne vilina grada
Dobri si narod podigo sam.
Svjetlilo svanu
Boljemu danu,
V'jek nam se sretan sretnima rodi.
Na noge braćo, sada je čas!
Na noge, braćo! Svjetlom k slobodi!"
Ori se gromom naroda glas.

Na svetom grobu naših djedova,
Koji za mili padoše dom,
Neka se kupi četa sad nova,
Ponosna, smjela, svoja u svom.
Mudrost i znanje
Budi nam zvanje,
Napretka barjak neka nas vodi
Sada u slavni duhova boj.
Na noge, braćo! „Svjetlom k slobodi!"
Hrvatske kliče mladeži voj.

---

[1]) O otvorenju hrvatskog sveučilišta 1874.

Plameno srce nosi u grudi,
Na jasnom čelu istine znak!
Budimo c'jeli, budimo ljudi,
Širimo svjetlo, gonimo mrak:
Vr'jeme je za nas
Kucnulo danas,
Spas nam je znanje, znanje nam sila,
Znanje nam slava, znanje nam čast.
Hrvatska zemlja, majka nam mila,
Znanjem će živjet, rasti i cvast.

Trojedni sinci trojedne muke,
Mlagjani cv'jete plemena svog,
Zakletvi svetoj složimo ruke,
Neka nas čuje zemlja i Bog:
Znanje nas vodi
Svjetlom k slobodi,
Jedna smo duša, jedno smo t'jelo,
Jedan nam sladak jezika r'jek;
Uprimo rukom, radimo smjelo,
Žrtvujmo domu mladi si v'jek!

Pogjimo širom našega kraja,
Nosimo rodu znanja si plod,
Iz mraka nek se podigne raja,
Sv'jetal i snažan budi nam rod:
Svjetlo k slobodi
Neka nas vodi!
Neka se svrši zakletva sveta,
Neka se čuje svud kao grom,
Dokle je v'jeka, dokle je sv'jeta:
Slavan i sretan hrvatski dom!

Kameni svatovi.

I.

Vrletnim pod Susjedgradom
Živio vam starac mlinar.
Broji vreće pšeničnice,
Broji mlinar b'jeli dinar;
Srce mu se razveseli,
Sm'ješeći se starac veli:
„Vreće, kese, zemlju, mlin,
Sve će dobit dragi sin."

Vrletnim pod Susjedgradom
Živi s njime mlinarica,
S njime broji, s njim se znoji,
Baš je vr'jedna gazdarica;
Kako b'jelo rublje sklada,
Šapće kroz sm'jeh: Snaho mlada!
Kada dogješ u naš mlin,
Bit ćeš gospa — goso sin!

Ide vr'jeme, majka radi,
Štedi, kupi, redi, gladi,
Niže, kupi sve to više,
Čeka, čeka i uzdiše;
Perje čiha, kuću sprema,
Majka čeka, snahe nema.
A jedinče, majčin sinu,
Ocu starcu pripomoć,
Radi tiho u svom mlinu,
Pa se muči dan i noć.
Malo zbori — mnogo misli,
Valjda su ga jadi stisli.

Pa će jednom sinu majka
U pol plača, u pol sm'jeha:
„Sinko, život nije bajka, —
Kad se ljubi, nema gr'jeha;
Zakona je božjeg krivac,
Kad je mladić samoživac.
Gledaj, sinko, ja sam stara,
S posla otac već malakše;
Mlada gospa redi bolje,
Mlada legja nose lakše,
Pa bi ćako rado gledo
Od svog čeda milo čedo.
L'jep si, mlad si, imaš čime;
Nema nigdje takvog mlina,
Nema nigdje takvog sina.
Sto srdaca željkuje te,
Sto djevica šćekuje te.
Dobre kuće, lica l'jepa —
Pamet ti je, sinko, sl'jepa!
Što ti duša sama tuži,
Gaseć silom srca plamen?
Što se srcem ne udruži?
Sinko, sinko, ti si kamen!
Sinko, sinko moj, ne veni!
Sinko dragi, daj se ženi!"
„Majko!" klikne sinak mili,
O vrat majci ruke krili
U pol plača u pol sm'jeha:
„Nemoj dalje da me koriš,
Da od toga, majko, zboriš!
Kad se ljubi, nema gr'jeha.
Nisam, majko, nisam kamen;
Srce mi je cigli plamen,
A pri poslu revne ruke
Zatomljuju srca muke;
Ljubim, majko, kunem ti se,
Više, neg li zlatna zv'jezda
Ljubi neba vedre vîse,
Neg li ptice svoja gn'jezda;
Od sveg toga ljubim više,
Sva mi duša ljubav diše.

Čuj me! — tamo lice kreni,
Pa se, majko, ne rumeni.
Šutio sam dugo, dugo,
Sada zbori, moja tugo:

Bilo ljeto, mutna noć,
Meni bilo u grad poć.
Tiho, niti lišća šum
Muti sv'jeta sveg počinak,
A tvoj, majko, dragi sinak
Gazi mirno gorski drum.
Kad na jednom — na okretu,
Gdje se grada malo niže
Mala crkva k Bogu diže,
Kan da vidim sliku svetu.
Stanem, mutne tarem oči,
Tu s obala mjesec skoči:
! divotni sjaj razl'jeva
Do propela,
Gdje je b'jela
L'jepa mlada klekla djeva.
Ja ni daha! — pa se zgurim,
Šutim, slušam: ona plače,
Jeca, stenje sve to jače,
Zdvojno drvo spasa grli
Vapeć: „Bože neumrli!
Umire mi sl'jepi ćako;
Nisam silna, ni bogata,
Ovaj mali krst od zlata
Dobro mi je moje svako:
Oj primi ga, Bože, primi!
Duše s oca mog ne snimi!"
N'jem ko kamen tada stajah,
Ko da vidim, kako s raja
Ruka božja prestavila
Angjelića čudomila.
Smutila se moja pamet — —
To je moga milka zamet.

Sve sam do sad pritajivo,
Al sve noćju, al sve danju
Ovu sliku vidim živo:
Majko! ja ti ljubim — Janju!"
„Janju ljubiš, nesretniče?"
Gnjevna majka, gnjevno viče:
„Janju ljubiš, prosjakinju,
Zabogarku, golotinju,
B'jednu curu sl'jepca Tome!
Ti jedinac doma stara,
Bogatoga sin mlinara?
L'jepo bome, dično bome!
Za to moje teške muke,
Da ih grabe l'jene ruke,
Za to l'jepa pogačica,
Da ju lomi nitkovica?
Ajd u b'jednu k njoj koljebu!
Odrpanku slatko ljubi,
Pa majčino srce gubi!
Vij joj v'jenac ti od sirka,
Steri postelj od koprive,
Gusle sl'jepca nek su svirka,
Kukaj, krpaj, da se žive!
Idi sv'jetom, pjevaj, gudi,
Da ti darak d'jele ljudi;
Al se mlinu ugibaj,
Jerbo, jadni sine, znaj:
Ubila me str'jela mahom,
Ak mi Janja bude snahom!"
Al iz mlina čuo sve to
Stari mlinar. Njega eto!
„Veži jezik! Ni da pisneš
Gledaj, ženo, da otisneš —
Vidiš! Kakva oholija!
Siromah sam bio i ja;
Stanovasmo pod koljebom!
Hranismo se crnim hljebom,
Dobri Bog je dao svašta,

Uz bogatstvo siromaštva;
Časno radi, skromno jedi,
Pa ti poso zlata vr'jedi,
Ženo! tebe bocka gjavo.
To je, sinko, volja moja:
Janju ljubiš — pa je pravo,
Janja bit će žena tvoja."
„Majko, majko, nemoj tako,
Crne kletve sije pako;
Da su tebi moje oči,
Da ti srce tako skoči,
Da ti uho glas joj sluša,
Ne bude ti tvrda duša!
Zaklinjem se, majko, Bogu,
Pustit Janje ja ne mogu!"
Stara šuti, gnjev svoj guta;
Stari šuti, ode ljuta.

II.

Oj veselja! Šta je? Šta je?
Po svem selu eto graje:
Stare babe lakte boče,
Razvaljuju čudom usta,
Iz kućica ljudi skoče:
„Ele čuda, čuda pusta!"
Svati idu! „Čiji, kuma?"
„Mlinarova mlada sina;
Janju ženi! Roba fina!"
„Je l' taj dječak sišo s uma?
Gavan vodi curče boso!
Ak je l'jepa, ak je vita,
Nema Janja šupljeg boba,
Vrag u torbi ima oba;
Nije Janja bez kopita!"
Kuca zvonce sa vrleti
Kao kreljut nebesnika
I na savez zove sveti
Dvoje mladih blaženika;
A po strmoj gorskoj stazi
K crkvi zvonka družba gazi.
Nejde stara. Kod ognjišta
Ogarak u vatru tiska,
Šuteć sve od jada piska.
Jadna Janja ne zna ništa;
Da bi ona sve to znala,
Ne bi sad pod v'jencem stâla.
Stara svatom ručak redi,
Tako mlinar zapovjedi,
Stari mlinar ne zna šale —
Plam i gnjev joj lica pale,
Nadimlju se s b'jesa prsi.
Zove zvonce u hram sveti,
Sad će svati doći k svrsi.
Na prag kući stara leti,
Gnjevnom rukom srce tisnu,
Gnjevnim grlom ljuto vrisnu:
„Ubila me str'jela mahom,
Ak mi Janja bude snahom!
Kleta družbo, na toj st'jeni
Kamenom se okameni!"
Zahujila olujina,
Razvalila s' nebesnina,
Puče str'jela
Usred sela:
B'jeli zidi l'jepog mlina
Crna sad su razvalina.
Svati: otac, muž i žena
Tvrd su kamen do kamena,
Stara sv'jetom kud vrluda,
Kažu ljudi, da je luda.

*

Projurilo mnogo ljeta
Preko l'jepog božjeg sv'jeta,
A zidine Susjedgrada
Prah, pepeo već su sada.
Jošte stoje kamen-svati,

Lako ćeš ih prepoznati,
Mladu, mladog, kuma vitog
I djevera kamenitog.
Pa kad usred burne noći
Munja crni oblak sjeca,
Usred noći o pô noći
Neki mukli glas zajeca —
Zvonce li je, što tu bije?
Nije, brate, zvonce, nije:
Uz rumeni neba plamen
B'jela žena plače, stenje,
Grli kamen, ljubi kamen,
Da sve drhće kruto st'jenje;
Ruke joj se k nebu šire,
Burom zdvojni glas prodire
U pol plača, u pol sm'jeha:
„Kad se ljubi, nema gr'jeha."
Pitaj narod pri toj gori:
„Šta će ona rosna st'jena?"
Pa ti narod odgovori:
„To su svati od kamena."

Fratarska oporuka.

Sa truna reče Josip car:
— „Svim redovnikom nek je kraj!
Tolikih zdravih ljudi kvar,
I bez njih ćemo steći raj.
Dokle god siže carstva hatar,
Po mojoj volji tako budi,
Nek svoju halju svuče fratar,
Nek žive kao drugi ljudi.
U njinih dvorih odsele će
Stanovat bolni ljudi, gjaci,
Pisari, sužnji il vojaci;
A pune zlata, srebra vreće
Na zadnji grošić nek se zbroje
U blagajnice carske moje:
Tim novcem digoh učilišta,
Ja za se od tog ne ću ništa."

To cara Jose reče moć,
Sva graja njega malo smete,
Još isti dan, još istu noć
Teklići širom carstva lete,
Sve vičuć: „Svatko sada znaj:
Svim redovnikom nek je kraj!
Pavlini, čujte, Jezuite!
Sve b'jele, sive, crne svite!
Svak svoja prsa triput tuci,
Pa za tim svetu halju svuci.
To volja jeste cara, kralja;
Vladara svoga slušat valja."

Daleko grom se carstvom širi,
A strašnom javom bude san;
Od trusa drhću manastiri,
Strahovit ide sudnji dan;
I mnogu gorku čuo Beč:
Zaludu! kad je carska r'ječ.

I dogje glas do Lepoglave,
Do tihe šumske postojbine,
Gdje b'jeli fratri od starine
U l'jepih dvorih Boga slave.
Gospoda jesu, bogataši,
Al uz to ljudi, kako treba,
Ne kruti, ljuti velikaši,
Već širom d'jele darak neba
Šljivaru, kmetu, zlo kad vr'jeme

Navalilo na zemlju brėme.
Gospoda jesu, časte, piju,
I skladno gude, l'jepo rišu
I narodu svom knjigu pišu,
Pa s Isusovci bojak biju.
Al zadnja i njim dogje hora,
Pavlina zbor se selit mora.

Tek što je opat čuo glas,
Zvonara odmah viknu brat:
— „Svu braću zovni ovaj čas,
Zatvori za tim velja vrata,
Svih zberi, čuli, u dvorište,
To opat, reci, strogo ište."

Lagano već se hvata mrak
I k zapadu već sunce tone,
Kroz večernji taj tihi zrak
Na umiranje zvona zvone.
Fratara dugo čislo kroči,
U crnu zemlju glegju oči,
Probl'jegjelo im s brige lice,
I kako vjetar pri oluji
Lelečuć s valom ljut se bori,
Po lepoglavskih svetih dvorih
Žalopjev „de profundis!" bruji.

U dvorištu kad zbor se skupi,
Razredišė se fratri b'jeli,
I pred njih opat mirno stupi,
Pa svojoj braći ovo veli:
— „Uzdignite sad Bogu duše,
Zavapite sad iz dubine!
Sva gr'ješna srca nek se skruše,
Nek ćute: sve da smrtno gine!
Da l' čuste zvona svetog hrama?
To blize smrti zveči glas;
A znate l' i to, pitam vas,
A znate l' komu zvone? Nama.

Dă, moja braćo, moji sinci!
Svi živjet ćemo pojedinci;
A umr'jeti će sveti zbor,
I ovaj slavni božji dvor,
Koj slovijaše trista ljeta,
Opustjeti će! Žalost! Šteta!
Pre, nego svane mladi dan,
U ovaj dvor će doć komesar
I reć vam, kako želi cesar,
Da našeg reda više nije!
Da c'jelo blago, što imamo
Na komesara ruke damo,
Pa volja božja slušati je!
O pogjite u ime božje,
I neka Višnji sve vas prati,
Svak nosi križ svoj, kako može,
A Bog će vam se smilovati.
Razigjite se sv'jeta širom,
Poštenja sijte čista sjeme,
Pob'jedit ćete ljuto vr'jeme,
Oj pogjite mi, braćo, s mirom.
Al stante časak! Pamtite li,
Što vazda bjahu fratri b'jeli?
Hrvati, sinci našeg puka.
Ta sveta zemlja rodi nas,
Imutak naš je pučka muka,
To pamtimo u ovaj čas!
Pred vaše dadoh sn'jeti lice
Taj silni evo kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun mislim baš talira.
To duguju nam što šljivari,
Što gragjanin, siromah kmet,
Dužnici sve Hrvati stari,
Tă naša krv, naš rod, naš sv'jet.
Mi čekali bi ljeta duga,
Do sudnjeg dana; — sad je druga.
Jer državi l' to dogje ruku,

Plemiću jao! jao puku!
Isplatiti će morat odmah
I Hrvat propast će siromah.
Imetak naš od trista ljet
Razgrabiti će tugji sv'jet.
Jedincu fratru zakon krati,
Da namre komu oporukom
— Pa bio otac — bila mati —
Sve blago mu je „mrtvom rukom!"
Al sada redu smrt se sprema,
Zar ima za to zakon? Nema.
Pa pravimo sad oporuku:
Imetak budi našem puku!"

Tad opat plamom voštanice
Zapali silni kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun tinja baš talira:
„Oj, Bože, praštaj gr'jehom mojim,
Dužnikom praštam evo svojim."

Svi redom plamom voštanice
Zapale silni kup papira,
Sve same dobre obveznice,
Milijun planu baš talira:
„Oj Bože, praštaj gr'jehom mojim,
Dužnikom evo praštam svojim!"

Razkrilio se nebom mrak,
Sa hrama smrtno zvono ječi,
Od vatre sav se žari zrak,
Fratara zbor kraj vatre kleči,
A psalam grmi sve u šir:
„Oj Bože, daj nam vječni mir!"
Gromore bubnji, vojska grne
U sveti dvor sred noći crne,
Uz vojsku dogje i komesar,
I javi svim, što reče cesar.
Pokloni tad se opat muče,
I komesaru preda ključe.
„A blago?" pita isti mah
Glavara starca sluga cara.
Al opat njemu odgovara:
„Na, evo vam ga! Pepeo, prah!
To baština je našeg puka,
Fratarska to je oporuka!"

Kugina kuća.

Nad pučinom zadrhtao mjesec,
Iz oblaka diže sjetno čelo;
Tužno gleda prema onoj strani,
Gdje do br'jega dr'jema malo selo.
Dr'jema selo kao galeb b'jeli
Na igalu zguriv se pod krila,
Ne hajući, jesu l' vali sjeli,
Da l' još huji olujine sila.

Zdrava minu Marija,
Svud je mirna krajina;
Poboja se mali Rade,
L'jep jedinac Jele mlade.
Skoči Rade preko puta,
Strininog se hvata skuta:
„Strino mila, strino slatka!
Maja mi je u grad pošla,
Maja nije natrag došla,
Strah je, strino, tvojeg Ratka!
Vidiš, vani noć je gusta,
Rade samcat — kuća pusta;
Noću idu vilenjaci

I vještice, vukodlaci:
Pusti, strino, — ja se bojim
Da pod krovom spavam tvojim."
I zadr'jema mali Rade,
L'jep jedinac Jele mlade.

*

Nakraj sela stoji lipa stara,
Starija od ljudskog pametara;
A pod starom hladovitom lipom
Drven krst sa Isusovim kipom.
Prema kipu čudna žena sjela,
Crnoj smrti posestrima b'jela,
Zmijska kosa niz rame joj pada,
Čelik-zubi stišču se od jada,
Krvav mjesec oči su joj plamne,
A sred noći vijori se tamne
B'jela halja, — gole kosti krijuć,
Crni vazduh b'jelim bičem bijuć;
U raspelo gnjevnim okom gleda,
Vehle usne s b'jesa joj se pjene,
Rad bi napr'jed — ali krst joj neda
Poć u selo, — ali eto žene
Mlade Jele, — gdje no ide žurna,
Da je ponoć ne zastigne burna.

„Stani, Jelo!" — b'jela prosi:
„U selo me odmah nosi,
Noć mi stazu zagalila,
Noga mi se utrudila!"
— „Da te nosim, čudna seko!"
Kroz strah vrati mlada Jela —
„Potrena sam borme c'jela,
Naše selo nij' daleko,
Nà kapljice, pa se napij,
Na mene se tad uštapi."

Al sve življe b'jela prosi:
„U selo me, Jelo, nosi!"
„Ne ću, kumo," — Jela veli,
„Ma ni za sv'jet ne ću c'jeli!"

„Ne ćeš? Znajder, ja sam ona
Grobarica svesiona,
Koja ništi, hara, gazi,
Što po mojoj niče stazi;
Kud mi noga stane,
Trenom život sane;
Carstva minu,
Sela ginu,
Dub se suši,
Sv'jet se ruši,
Svuda, svuda, rastu grobi,
Gdje se moja noga kobi.
Ako mariš živjet, Jelo,
Ponesi me sad u selo!"

— „Strašna ženo, men se mani!"
— „Čuješ, Jelo, stani, stani!
Ja sam zator smrtne krvi,
Štogod dirnem, sve se mrvi.
Vojska pada
Iznenada,
Ne od sablje, ne od str'jele,
Neg od mene, žene b'jele!
Vodom plivam, — burom srnem.
Zrakom letim, — zemljom prnem;
Uporedo
Sred postelje
Morim čedo,
Roditelje;
Morim popa i ratara,
Davim bokca, smaknem cara.
Ljudska kletva —
Moja žetva,
Moja radost — ljudska tuga,
Rasap sv'jeta — moje biće,

Smrt čovjeka — moje žiće,
Ja sam, Jelo, — kuma kuga!
Ili gini, — il me nosi!"

„Vražji rode, ma i tko si,
Ni za carsku sv'jetlu sreću
U selo te pon'jet ne ću!"
Zdvojno Jela vrati kugi.

— „Ti me ne ćeš, pa će drugi;
Ali čuj me, u svem selu
Štedjeti ću čeljad c'jelu;
Žrtvu obrah si jedinu:
Glavu smrvih tvomu sinu.
Nuder, Jelo! Ne prkosi!
U selo me brže nosi,
Sve će kuće smrt obredit,
Ali tvoju hoću štedit."

„Rade! Sinko!" majka vrisnu,
Zdvojno rukom srce stisnu,
„Rade! Sinko!" Tebe gubit,
Tebe gubit i ne ljubit,
Tebe da mi jedu crvi,
Slatka krvi moje krvi!
Tebe više da ne gledam!
Ne, ne, zlato! Ja te ne dam!"

— „Nuder ho'š li? Nemoj dugo!"

— „Evo pleći! hajdmo, kugo!"

*

Čujder, čuj!
Tam i tuj
Šušti selom b'jela sjena,
Uz ulicu, niz ulicu
Svaku dirnu kolibicu,
Tek bi jedna poštegjena.
Sjena hukne,
Srce pukne,
Sjena dahne
Život sahne;
Pa kad muklo
Ponoć tuklo,
Svuda teško uzdisanje,
Svuda strašno umiranje;
Štogod mrakom počinulo,
Nije zorom osvanulo. —

Zaman zoveš i grobara,
Zaman popa i zvonara:
Od kuge je c'jelo
Izginulo selo.

Jela? — Nju mi goni strava,
Gdje kod kuće Rade spava.
Kuća sama,
Svud je tama.
„Rade!"
Glasa ne imade.
„Sinko!" vikne sad na vrati,
Al joj jeka „sinko" vrati.
Čučne, plaho prisluškiva,
Da l' se dahom sin oziva.
Ništ ne diše. Pali sv'ječu,
Ne bi l' našla svoju sreću.
U komoru munjom hrli,
Ali — praznu postelj grli.
„Rade! ču li! dogje maja,
Evo slatkog zagrljaja,
Što cjelova,
Halja nova!
Rade, sinko, nevaljanče!
Što se skrivaš, moje ranče?

Sve preleti, sve prekapa
Sred dvorišta, kraj ognjišta,
Ali nigdje — nema ništa!
„Ha! Tu, gledaj, leži kapa!

Njegva kapa! Ne budali!
Već te imam, tepče mali!
Ali čija usred puta
Ondje noga utisnuta?
To je njegva! Kamo? — Jao!
Od kuće je otišao!
Bože! — Ljudi! — Draga kugo,
Dajte d'jete, nemam drugo!
Rade! Rade! mili Rade — —"
Polumrtva na tle pade
Na koljena
B'jedna žena.
Po zemlji se plačuć vlači,
Sto cjelova žarkih tlači,
Gdje su sinka stope male
Tuj u p'jesku zaostale.
„Kleta kugo, kukavice!
Uzmi mene, varalice!
Sve ću, slatka kugo, dati,
Al mi d'jete, d'jete vrati!"

Za ogradom stoji kuga,
Vjetar vije plašt joj b'jeli,
U po grožnje, u po ruga
Strašna kuga majci veli:
„Šta me kuneš, ženo luda?
Kuću sam ti poštedila;
Zar je kuga kriva bila,
Što van kuće sin vrluda?
Tam kod strine ga zatekoh,
Pade on i pade strina;
Jelo, ti već nemaš sina!
Što ti rekoh, ne porekoh."
Na to s mjesta
Kuge nesta.

*

Iz starinskih tad grobova,
Proklijala čeljad nova,
Pomladi se malo selo,
Radi revno i veselo.
Na svih licih cvate sreća,
Ništ se kuge već ne sjeća.
Samo gdje se bibavica
Na igalu grmeć pjeni,
Stoji kuća samotnica,
Pusta st'jena na toj st'jeni.
Sve naoko vr'jeme shara,
Kuće vr'jeme ne ogriza;
Al ne vidiš tu ni s bliza
Ni pješaka ni ribara.
Samo kada mjesec zasja,
Zlato sipljuć na to st'jenje,
Iz valova gromoglasja
Čudna pjesma čudno stenje:
„Tko ste, božji ljudi,
Kazano vam budi:
Ne želi nevolju
Susjedovu polju;
Njegvo poharano,
Tvoje razrovano;
Brata tko zagrebe,
Zakopao sebe.
To vam Jela veli,
Ah, vjerujte Jeli,
Pa molite Boga
Za jedinca moga,
Da mi dâ počinka
Kraj mojega sinka!"

Tude pjeva sl'jepa Jela,
Kraj postelje prazne čuči,
Kapu ljubi pjevajući;
Tako priča sv'jet iz sela — —
Dom joj jošte dobe ove
Kuginom se kućom zove.

Božji sud.

U davno doba dva življahu gazde,
Dva susjeda, al rek bi do dva vraga,
Uza se teku njinog polja brazde,
Od jednog skokom mo'š do drugog praga;
Al obojica gledala se pr'jeko,
I nikad jedan drugom „zdravo“ reko.

U jednog bila kuća puna svašta,
Za kućom bujne zemlje trista rali,
O vratu ženi lanac zlata tašta,
I silnom stokom gazda mi se hvali,
Talira sv'jetlih u njeg pune vreće,
Nu rek bi — hvala Bogu — dosta sreće.

A drugi? Bogalj: koljeba mu b'jedna,
Pjeskovito mu polje — ni za hljebac,
U štalici mu koza samo jedna,
U goste k njemu ne će niti vrebac;
Dă, pravi bogalj! Zimi zimuj s gladom,
A ljeti znoj se, pa se tješi jadom.

Al dosta nema ljudska duša dov'jek,
Sve silno blago slabo ju veseli,
I „dosta“ ne će nikad reći čovjek,
Čim više ima, time više želi,
Pa tako baš i onda vam je bilo:
Siromaštva se bogatašu htilo.

„Gle!“ reče ženi jednom volje nujne,
„Sve našoj sreći rek bi dobro služi:
I l'jepa stoka, livade nam bujne;
Al ne mož' da se zemlja zaokruži,
Jer susjed ima pašnjak kraj potoka,
Pa brani, da mi ide k vodi stoka.“

„Ej luda glavo,“ žena, „što je za to?
Pa kupi, imaš hvala Bogu dosta.“

„Ej, mudra glavo," muž joj reče na to,
„Ni moja pamet nije tako prosta,
Tä htjedoh! Sto sam škuda dávo,
Al „ne ću!" na to odvrati mi gjavo!"

„A ti mu otmi," progovori žena.
„Al kako otet, kada moje nije?"
„Talira imaš, al si, mužu, bena!
Gdje novac ima, tu se svašta smije:
Tu imaš suca, imaš i svjedoka,
Pa moć će k vodi l'jepa naša stoka."

Za danâ malo planu pravda huda;
Naš gavan baca silu zlatna mita,
Al bogalj viče: „Ajdemo do suda,
Od mudrog suda nek se pravo pita.
Taj hrast sa krstom moj je megjaš pravi,
Pred dvjesta ljeta pradjed moj ga stavi."

A sudac veli: „Gdje je hrast sa krstom,
Tu stoji megja, — doć ću sutra tamo,
Tu možeš pravo svojim pipat prstom,
Po krstu sudit ću vam megje samo;
A nema l' krsta, nema ni megjaša,
Pa tužitelju sve do vode paša."

„Gdje krsta nije, ni megjaša nema" —
U potaji si šapče žena noći
I tajno k hrastu iz kuće se sprema.
„Oj tu se može lako još pomoći;
Ispalimo taj biljeg od megjaša,
I sve do vode paša bit će naša."

I dogje hrastu, dignu gvožgje b'jelo,
Da briše krst! — Čuj, gromki grom zaori
I puče str'jela — dršće nebo c'jelo,
A str'jela s neba ženu, hrast obori.
Bez duše žena gavanova leži,
Na čelu krst joj str'jela ubilježi.

A kada zorom sudac hrast zagleda,
Probl'jediv reče gavanu seljaku:
„Tu, kume, više suditi se neda,
Jer pravo eno vidiš u tom znaku,
I klanjat tek se smiju slabi ljudi,
Gdje plamnom rukom Gospod pravo sudi."

Postolar i vrag.

(Po narodnoj pripovijetci.)

Bio jednom postolar,
Pošten čovjek, al već star:
Mnogo djece mnogo treba,
A u kući nema hljeba;
A djeca sve viču „kruha!"
Otkud kruha? Nužda 'e gluha.
Šije starac c'jele noći,
Šije starac, već mu ruke
Slabe htjele iznemoći,
Ižuljene od zle muke;
Vikne: „Pomoz, ma i tko si!
Baš da vrag mi pomoć nosi".
Tek si majstor r'ječi reče,
Iznenada kuc na vrata!
Eto vraga: „Dobra veče!
Kakvo dobro od zanata?"
„Nije dobro", na to stari:
„Slab užitak staro šilo,
A u kući loše stvari;
Bi l' pomoći, vraže, bilo?"
Vrag će na to: „Pomoć laka;
Svega blaga preke mjere,
Al to znaš, da ruka svaka
Drugu ruku opet pere:
Za to posl'je sedam ljeta
Sa mnom ćeš put moga sv'jeta."
Sila Boga lje ne moli,
Glad ne pita, tko ga hrani.
Majstor moj na sve privoli,
I dušu si utamani;
Al u kući b'jela kruha,
Žuta zlata, l'jepa ruha.

Sinak božji zakasnio,
Mnogo puta još do neba;
Tu prenoćit putem treba,
Majstoru se navratio;
„De počinka, domaćino!"
Goso daje staro vino
I pečenu jarebicu
I mekanu posteljicu.
Bog osvanu prije zore,
Pa besjedi: „Oj majstore!
Na svemu ti hvala moja,
Pa mi reci do tri želje,
— R'ječ istina bit će tvoja —
Bile male, ili velje!"
„Hvala ti na tvojem daru;
Pa kad hoćeš, da ti kažem,
Ove želje, gospodaru,
Pred mogućnost tvoju slažem:
Na tronošku tko mi pane,
Bez mene nek ne ustane;
U prozor mi tko zaluče,

Bez men glave ne izvuče;
Tko u vrtu krušku takne,
Bez mene se ne odmakne."
A Bog reče: „Čudni ljudi!
Al što želiš, to ti budi."

Ide vr'jeme, dogje rok:
Eto vraga skok na skok,
Kuc na vrata iznenada.
„Dobra veče, stari goso!
Već je hora, pusti poso,
Brže bolje ajdmo sada,
Puna mjera sedam ljeta,
Put mojega treba sv'jeta."

A majstoru naopako!
„Čekaj, dokle večeramo;
Tko će gladan sad u pako?
Na tronošku sjedi tamo!"
Na tronošku vraže sio, —
Ko prikovan da je cio.

„Gotovi smo da idemo!"
Vrag da skoči, pa se trza,
Baca tamo, baca sjemo,
B'jesno škripi, lud se vrza,
Ko tamjanom da ga kadiš,
Ili svetom vodom hladiš:
Psiče, puše, kune, psuje,
Grize, plače, jadikuje;
Al badava! kako sio,
Ko prikovan da je cio.

„Oj računi tebi pusti!
Sedam jošte dajem ljeta
Tvojoj duši ovog sv'jeta,
Al me, goso, pusti, pusti!"

„Id, lugjače, do nedraga!"
Majstor reče, vrag do vraga.

Ide vr'jeme, dogje rok,
Eto vraga skok na skok!
Kuc na prozor iznenada:
„Dobra veče, stari goso!
Već je hora, pusti poso;
Brže bolje ajdmo sada,
Puna mjera sedam ljeta,
Put mojega treba sv'jeta."

A majstoru naopako!
„Čekaj, dokle večeramo;
Tko će gladan sad u pako?
Pod prozorom čekaj tamo!"
U prozor ti vraže luče, —
Svoje glave ne izvuče.

„Gotovi smo da idemo!"
Vrag da skoči, pa se trza,
Baca tamo, baca sjemo,
B'jesno škripi, lud se vrza,
Ko tamnjanom da ga kadiš,
Ili svetom vodom hladiš;
Psiče, puše, kune, psuje,
Grize, plače, jadikuje:
Al badava! lud zaluče,
Svoje glave ne izvuče.

„Oj računi tebi pusti!
Sedam jošte dajem ljeta
Tvojoj duši ovog sv'jeta,
Al me, goso, pusti, pusti!"

„Id, lugjače, do nedraga!
Al kad dogješ, ne budali!
Kraj je onda svakoj šali."
Majstor reče, vrag do vraga.

Ide vr'jeme, dogje rok,
Eto vraga, skok na skok!
Kuc na vrata iznenada;

Dobra veče, stari goso!
Već je hora, pusti poso,
Brže bolje ajdmo sada!
Puna mjera sedam ljeta,
Put mojega treba sv'jeta."

Lija majstor stiska oči:
„U l'jep čas mi došo jesi!
Gle tam krušku, deder skoči,
Pa krušaka daj natresi;
I kruške mi nosi simo,
Da se putem osladimo."

Skoči vraže, ludo zv'jere,
Trese kruške do zla b'jesa,
Dokle do tri pune mjere
Krušaka se ne natresa.
Lugjak krušku uhvatio, —
Ko da si ga pril'jepio.

„Gotovi smo da idemo!"
Vrag da skoči, pa se trza,
Trese tamo, trese sjemo,
B'jesno škripi, lud se vrza,
Ko tamnjanom da ga kadiš,
Ili svetom vodom hladiš;
Psiče, puše, kune, psuje,
Grize, plače, jadikuje:
Zalud! krušku uhvatio, —
Ko da si ga pril'jepio.

„Oj računi tebi pusti!
Sedam jošte đajem ljeta
Tvojoj duši ovog sv'jeta,
Al me, goso, pusti, pusti!"

„Ao, vraže, naopako!
Ako sam se zapisao,
Da ću s tobom poć u pako,
Nisam svoje kruške dao.
Kraj je sada svakoj šali,
Ja ti rekoh, ne budali!"

Skoči majstor, skoče momci,
Redomice vratolomci,
Povadiše to remenje,
Gjavolčetu legja glade.
Gjavo kuka, gjavo stenje,
I kroz suze i kroz jade
Gjavo gosi to govori:
„Oj pustoga vam remena!
Joj! nemojte! tä to gori,
Ni vrag nije od kamena;
S toga za l'jek legja mojih,
A s žuljeva mojih hudih,
Jošte dvaest ljeta tvojih
Na ovome sv'jetu budi!"

„Kraj je sada svakoj šali;
Ja ti rekoh, ne budali!"

Pa sve više čeljad gipka
Zamahnula to remenje,
A sve više kao šipka
Vrag se trese, vraže stenje;
Pane remen, opet zviznu,
Vrag se vije, jecat briznu:
„Jao! jao! dosta! dosta!
Nek ti duša bude prosta."

„Id, lugjače, do nemila!"
Majstor reče, vrag do vraga;
Nikad njemu više traga.
Istina vam sve to bila:
Od majstora to sam slušo,
Kad sam kod njeg vino kušo.

Hrvatska pjesma.

Glasna, jasna od pameti
Preko dola, preko gora
Hrvatska nam pjesma leti
Sve do sinjeg tamo mora,
Časak meka,
Čas ko grom:
Vječna jeka
Za naš dom —
Davor oj,
Brate moj!
Nek se slože grla bratska:
Živila Hrvatska!

Širom vala pjesma zvoni,
Naša pjesma iz sto grla,
Kada u sv'jet lagju goni
Od mornara četa vrla.
Talas vrije,
Gine br'jeg;
Slavno vije
Naš se st'jeg;
Mornar moj
Pjeva: oj!
Složite se, grla bratska,
Živila Hrvatska!

Davor, braćo, s duše pune,
K zv'jezdam nek se pjesma vine,
Kada klikće, plače, dune,
Kao vjetar sred pučine.
Svako doba,
Svaki čas,
Sve do groba
Diži glas!
Pjevaj oj,
Brate moj!
Nek se čuju grla bratska:
Živila Hrvatska!

Napoleon Špun Stržić.

Prestao je žalibože rano pjevati, jer mu valjade sve‚sile posvetiti svome zvanju i pravnoj književnosti, u kojoj njegovi radovi zauzimlju ponajodličnije mjesto. —

Svoje pjesme izdao je g. 1865. pod naslovom „*Iz mladieh lietah*“. Lijepa je pojava, što se na njima opaža blagosovan utjecaj narodne poezije. Ima tu lirskih i epskih pjesama.

Rodio se g. 1839. u Požegi u Slavoniji, a škole polazio je u rodnom gradu, onda Zagrebu i Pragu. Bijaše sveučilišnim profesorom u Zagrebu i neko vrijeme narodnim zastupnikom. Za bosansko-hercegovačke zapreme bijaše pridijeljen poznatom slavnom generalu Josipu Filipoviću. Danas službuje u u Zagrebu kao septemvir.

Majci.

Večer mekim skutom sv'jet prikriva,
Na drveću lišće tiše zbori,
Sve polaglje potočić žubori,
A u gn'jezdo ptičica se skriva.

Svuda mirno te mirnije biva,
Samo s crkve na brežuljku gori
Skromno zvono dolinom se ori —
Slatku spomen u meni oziva.

Ta crkvica s'jeda spominje me,
Majko moja, na tê s'jede vlasi,
Što no drago tvoje kriju tjeme,

A pozdravi zvona večernoga
U mom uhu ječe kao glasi
Blagosova nježnog, majko, tvoga.

Nisu ono oči . . .

Nisu ono oči,
Već su plava dva jezera,
Iz njih bajnih sjaju
Do dva zrna od bisera.

Nisu ono oči,
Već čarobne dv'je ljubice,
Gdje im b'jela zora
Nježno ljubi rosno lice.

Nisu ono oči,
Dva s' angjela tamo sm'ješe:
Sagjoše mi s neba,
Bolno srce da utješe.

Slava i ljubav.

Čuh, gdje svijet tebe slavi
I zanešen ime ti spominje —
Meni bješe, kano da je
Grud mi ledno posulo tad inje.

Sunašce je žarko — slava,
Mlada ljubav — kap je rose rane —
Ja se bojah, kap da sitna
Od sunčana žara ne usane.

Al iz sitne rosne kapi
Razlilo se more od miline,
A to sunce — slava tvoja —
Sjajem rajskim rubi mu pučine.

U planini.

U planini povrh st'jene —
Tamo stoji stara kula;
Sto je jada proživjela,
Do pola se već sasula.

Pusto kano ona kula
Bit ćeš i ti, srce moje,
Kada kloneš boreći se
I noseći jade svoje.

Tužno gledi u sv'jet b'jeli,
Sanja sanak davne slave,
A tek katkad zelen bršljan
Zaigra joj povrh glave.

A tad će te, srce moje,
Te ljubavne uspomene
Časom slatko razigrati —
Kano bršljan one st'jene.

Iz mladieh lietah.

Lavoslav Vukelić.

Od pjesnika, što nam ih dade Lika, izagje na lijep glas Lavoslav Vukelić. Pjevao je pjesme lirske, megju kojima ima najviše ljubavnih i rodoljubnih, a pored toga pisao je crtice i pripovijesti, od kojih mu je najljepša *„Hajduk Rade"*. Ima od njega i prijevoda s češkog, poljskog, ruskog i talijanskog jezika (*„Franka Riminka"* od S. Pellica).

Njegova djela izdao je poslije njegove smrti pobratim mu Bude Budisavljević pod naslovom *„Književno cvieće Lavoslava Vukelića"* (Zagreb 1884.), a da je ta knjiga doživjela dva izdanja, najbolje je svjedočanstvo, kako ju je živo prigrlio harni hrvatski narod.

Vukelić se rodi g. 1840. u Kosinju u negdašnjoj otočkoj pukovniji. U Senju izuči gimnaziju, a g. 1860. ode u Beč, da svrši upravni naukovni tečaj za Krajinu, te postade g. 1862. poručnikom. Poslije službovaše u raznim krajiškim mjestima, dok pri osnutku nove političke uprave ne posta g. 1875. podžupanijskim tajnikom u Krapinskim Toplicama, gdje i preminu 26. ožujka 1879. godine.

Što je istina.

Zaludu pitaš: što je istina?
Iskazat ti je ne će ljudski glasi,
Dok strast il strava srca žar ti gasi,
I duha l'jetu dok uspreže mah.

Zaludu pitaš: što je istina?
Dok tebi samu teku tvoji časi,
Dok želiš, samo tvoj da čam se spasi,
A bezbroj drugih krši bure strah.

Sokoli srce, nadvladaj se sam,
Prioni dušom cio sv'jet uz c'jeli,
Pak istine ti zorica zab'jeli!

Kad čovještva ti ljubve plane plam,
Dubine srca tvoga će rasinut,
A sa dna srca istina se vinut.

Kod Solferina.

„Dovojevah! — sugjene mi evo! —
Tugju zemlju mlada krvca kvasi,
Mladu v'jeku luč se evo gasi;
S Bogom, dome! S Bogom, rode moj!
Rana žari, čekića i reže —
Bih li plako, Bože, bih li pjevo?
Čujem evo, evo zadnji čas:
Mučeniku bliži mi se spas! —
Vruć je danak, ljut je bio boj,
Mnogi bratac, mnogi dušman leže,
Brat i dušman jedan kraj drugog;
Prehujala, pregrmila bura,
Dovriskao „en avant!“ i „hura!“
Jednim, drugim sad već sudi Bog.
Rana žari, čekića i reže —
Aj! Gle onog, što me oborio!
Pavši sam ga s zemljom sastavio,
Te preživjeh ubojicu svog.
Mili Bože, što bijasmo krivi
Jedan drugom, da ko lavi ljuti
Srnusmo se s glasa ukinuti!?
Na Krajini moja zipka stala,
Francezka je njemu život dala,
A Talija obadvama — grob.
Možda tamo na obali Seine
I za njime mlado srce vene,
Možda strepeć zlu mu sluti kob.
Oj, a moja ostarjela mati
Moli Boga, da joj sinka vrati;
A mi evo mrtve braće zglob. —
Što nas pon'je sa milog ognjišta?
Što nas skobi sred krvna bojišta?
Koji rodu s naše smrti prid? —
Bože, Bože, ako jesi, gdje si?“
...U to zv'jezda na nebu zakr'jesi,
Mučenika pren'je smrti brid.

S Bogom Lici.

Srce mi puca, licem suza teče,
Liko mi majko, s Bogom ostaj, s Bogom!
D'jelit se s tobom sudbina mi reče;
Al ti se d'jelim klecajućom nogom:
Što dalje, — snaga više ponestava,
Srce što gubi, sve više poznava.

Trikrat se po tri izviše godine,
Što nogom stupih preko megje tvoje.
Prekužih dosta i jada i kine,
Život mi mladi često dodijo je;
Al u čas ovaj niti jednog trena
Ne stravi srca tužna uspomena.

Kao da nije dosti rane bilo
Ostavit svoje drago milovanje,
Spomena slatkih jato nahrupilo,
Optiču divne slike me i sanje:
Spomena slašću srce se opaja;
Rastanka bola ljuće ga razdvaja.

Nije mi časit! S Bogom, Liko, s Bogom,
Časna mi s'jeda Velebitska glavo!
Livade, polja, šume, luzi, s Bogom,
Sunce vam sjalo, dažd vas osvježavo!
Grudica svaka postala vam plodnom,
Plodnom mi Lika za napredak zgodom!

Napr'jed nek trgne narod taj kremenit,
Prodr'jet će kojom utetivi stazom;
Visinam duh se ponese plamenit,
Stov'jeke tmine nesta jednim razom. —
Al jer još čami? — što napretku treba? —
Brate moj mili, hljeba, samo hljeba.

Lice mu mrko sunce ogarilo,
Al ispod vegja bistro oko s'jeva. —

Rutave grudi inje mu pokrilo,
Al srce vruće grudi njegve zgr'jeva. —
Tište ga često nestašice svake,
Al on tek življi ispod teške tlake! —

Ne zna se zborom laskavim udvorit,
Nevik je tugjoj predati se volji, —
Zmaj je, na krivdu kad mu se oborit;
Al znaš li ćud mu — od njeg nigdje bolji,
S čovjekom ljudski, — pa vjerom ne krene,
Prije ti strunu Velebitske st'jene! —

Pa s vami življah devet godinica,
Ljubeć i ljubljen — a sad evo — s Bogom!
S Bogom mi, rode! — Svijetla ti lica!
Rasti slobodom, rasti bratskom slogom;
Al u bogatstvu, u slavi, slobodi
Ličkom se nikad duhu ne odrodi.

Dr. Ivan Dežman.

Umro je vrlo mlad, navršivši tek 32 godine, no iza sebe ostavi lijepu književnu ostavštinu: što pjesme i pripovijesti, što znanstvene radove.

Omanje pjesme izda u zbirci „*Poletar*“ (g. 1868.). To su većinom rodoljubne pjesme, onda neke romanse i balade. Od epskih pjesama valja spomenuti „*Smrt grofa Rabate*“ i njegovo najbolje pjesničko djelo romantični ep u 12 pjevanja „*Smiljan i Koviljka*“, što ga posveti svom velikom učitelju Franu Kurelcu. Ispjeva i čislo pjesama o sjgetskom junaku, a u „*Vijencu*“ napisa četiri pripovijesti, od kojih mu je ponajbolje uspjela pripovijest „*U Mokricah*“.

Od znanstvenih radova valja spomenuti: „*Rječnik liječničkoga nazivlja*“ (g. 1868.) i „*Čovjek prema ljepoti i zdravlju*“. Njegove „*Sabrane spise*“ izdala je g. 1896. „*Matica Hrvatska*“.

Rodio se 6. svibnja 1841. na Rijeci, a umrije liječnikom u Zagrebu 24. listopada 1873. godine.

Godine 1871. uregjivaše sa Ivanom Perkovcem, a g. 1872. sa Drom Fr. Markovićem beletristički list „*Vijenac*“.

Franu Kurelcu.

Bilo vr'jeme, kad ti meni reče:
„Ustaj, sinko, na put da idemo,
Da na Vučku goru te povedem,
Da zakoliš okom naokolo,
I da rekneš: „Evo zlata čista,
Čista zlata i Slovinstva bistra.
Da ti, sinko, u pameti sine
Naša slava i davnina naša,
Da ti srce jekće za prsima,
I da oči vesele mi topiš
U milini kol'jevke ti slavne.“
I noć bila crna, strahovita:
Ti mi primi slabu drhtavicu,
Vodeći me šumom nesječenom,

Vodeći me putem nekrčenim,
Mene plaha sokoleć divotom:
Tă pogledom ishoda sunašca,
I pogledom mora hrvatskoga,
Divnih glavic, planin vilogojnih.

Bile noge moje klecalice
Nenaučne putu neobičnu;
Izmjenice posrtale one,
Al nesreću uv'jek uklonila
Ruka tvoja, uzdanica moja.

Tako bješe meni do Poklona,
Od Poklona na gorje se dalo;
Jer kako se planina dizala,
Onako me snaga ostavljala.
I bijaše meni, da ti rečem:
„Ja ne mogu, oče, napredovat."
U to meni mrčavu ti kaza,
Sred mrčave izvor vode hladne,
I reče mi: „Napij mi se, sinko,
Izvornice, vode ozdravnice!"
Pa krenusmo hitro uzbrdicom.
Ti preda mnom ka uzletan oro,
Ja za tobom ka sokolić sivi.

Ne bje dugo veće postojalo,
Popesmo se planini na teme,
I ti glednu s desna na lijevo,
Pokaza mi golemi Velebit,
Te mi reče: „Onamo da gledaš!
Ondje, sinko, ragja sunce nam se."

Puče zora b'jela i rumena,
Pozlati se naš Velebit kršni,
Sva će narav od veselja rasti,
Sve radosno istoku pogleda,
Pa sred sjaja neba istočnoga
Nagje nam se ogrijano sunce."

Hoče oči meni da iskoče,
Hoće srce grudi da rasklopi,
Ti još uze tada mi glagolit:
„Ne bi l' l'jepo, slatki sinko, bilo,
Da ti načmem jednu pjesmu davnu?"
I ti onda iz duše povadi
Dvanaest pjesam, dvanaest biserov,
Al ja pjesme zadnje ne doslušah,
Jer se oči moje zasjenile,
Zanesoh se mlagjan u pameti:
Vidilo se meni, da me vodiš
Na krilatu b'jelcu brzoletu
K jednoj gori silnoj, strmenitoj:
Oblakom se vrh joj zadjenuo,
Na njem Bojan, na njem Lumir bjaše,
Sred njih bjaše nagorkinja vila,
I pozdraviv oba poznanika,
Ti ovako nagorkinji kaza:
„Nuto, seko, najmlagja mi sina,
Komu drhće ruka za guslami,
Komu gine srce za pjevanjem."
To čuv vila imenom me kliče,
I dade mi gusle i reče mi:
„Ne skvrni mi mojega javora,
Na tugju mi gusal ne navijaj,
Ni tugjinke da s njom pjesme pjevaš!
Evo tebi sjajnih tu ogledal,
I eno ti tvojega pjevanja."
I pokaza na livadu jednu:
Po njoj naše djeve djevovale,
Po njoj naši momci momkovali,
Po njoj naša stada plandovala;
Sve bi naše po njoj i po našu.

Raslo srce, lice mi procvate
U slušanju vilinog žubora,
Primih gusle vesel i prevesel
I na mlade prislonih je grudi,

I kako se na daru zahvalih,
Htio namah na žicah se kušat.
U to k sebi ja se povratio,
I r'ječ čuo iz ustiju tvojih:
„Rad šta mi se okameni, sinko?"
Ja ti na to ništa ne otkazah,
Već evo ti mojega prvenca,
Da po njemu znadeš i doznadeš,
Tko u vilin povede me dvore,
Tko mi dade gusle javorove.

Posijao mùkôm ti ledinu,
Na meni je, da ti dam prvinu.

Smiljan i Koviljka (Posveta).

Mita Popović.

Na pjesničkom polju javlja se g. 1862. u „Danici“, a poslije piše u svim vigjenijim listovima srpskim. Svoje pjesme izda u više svezaka. Godine 1874. izagjoše u Pančevu njegove „*Odabrane pjesme*“, g. 1877. bojne pjesme: „*Pred vaskrs*“ i 1878. „*Svetli dani srpski*“, a g. 1884. u Zemunu njegove pjesme od 1874.—1884. godine. Pored lirskih pjevao je i epske pjesme i prevodio, a okušao je svoje sile i u drami, tek tu nije uspio („*Car Jovan*“, „*Krvavi presto*“ i dr.).

Rodio se 3. srpnja 1841. u Baji u Ugarskoj. Izuči prava i posta najprije gradskim velikim bilježnikom u rodnom gradu, a poslije odvjetnikom u Somboru, gdje uslijed teškog napora pomjeri pameću, te umrije 6. srpnja 1888. u Budimpešti.

Kući.

Leti parobrode kao labud beli,
A Dunavo silna talasa se reka;
Oj skoro ćeš, majko, videti meneka,
Tä skoro ću, majko, videti tebeka!

Kao oči njene, njene oči same,
Umilno se smeje plavo nebo na me.
Zeleni se šuma, zeleni se granje,
Da mi veće bude moje radovanje: —
A sunašce jarko sija, peče žarko,
Da što lepše bude moje putovanje.

Leti parobrode... Ja na njemu sedim,
Pa veselim okom već na selo gledim.
Rumene su kule, odžaci se puše...
Ko će da opiše radost moje duše?
Srdašce mi igra... a parobrod stoji...
Odmah sam, odmah sam, odmah sam kod svoji!

Kroz stoborje gledim, kod stoborja stojim,
Srdašce mi igra u nedrima mojim.
U avliji maloj zelena je trava,
Na zelenoj travi šarov pseto spava.
Pružilo je šape na zelenu travu,
A na šape crnu i čupavu glavu.
Na klupicu malu majka mi je sela,
Preslica pred njome i kudelja bela,
Al točak ne zvrči u preslice tanke...
Daleko su misli stare moje majke!
Sestrica mi mlada maramicu rubi,
Za to će je bratac slatko da poljubi!
Pored male seje golubica mala,
Što no joj je verna drugarica dala;
Golubica bela, njeno radovanje,
Slatko radovanje — vascelo imanje!
Al braća mi draga nisu sada tude,
Da iz crnih misli majku mi probude.
O kako ću, Bože, da otvorim vrata,
I ovijem ruke oko njena vrata?
Puknuće mi srce od radosti velje:
Ispuniše mu se sve njegove želje!
Al šta će mi majka od silnih milina,
Kad zagrli davno nevigjenog sina!

Crna kvaka zvekne, zalaje šarove,
Te majčine tužne rastera mi snove,
Golubica bela u visinu prne, —
Trgne mi se majka, trgne i pretrne.
Opazi meneka, pa k meni poleti:
„Sada ću ti, Bože, slatko već umreti!“
Skoči mi i seja sa trave zelene,
Pa grli i ljubi, ljubi, ljubi mene!

Ugjemo u malu, u odaju staru,
Tri ikone svete na belom duvaru,
Kandilo pred jednom sad tinja, sad plane...
Sjutra će nam sveti Ilija da svane.

U avliji žamor, razgovor se čuje,
To su moja braća — braća moja draga;
Da ih stara majka ne kori, ne psuje,
Došli su joj kući pre večera blaga.
Skinuli su kape, u odaju stupe,
Pre no što bi sjeli na šarene klupe,
Poljube mi majku, o goleme muke,
Majku mi u lice, a mene u ruke!
Pa onda me glede, dugo, dugo glede,
Žalosno mi glede te obraze blede; —
Ne poznaju mladi, ne poznaju svoga,
Ao, Bože sveti, brata rogjenoga!
Al ni čudo nije! Tä celoga veka
Nevolja i tuga grizla je meneka!

„Ko je ovo, znate l'?" majka ih zapita — —
„Taki je i nije — ko naš bratac Mita!"
Odgovore majci sirotani ovi,
A suza im sjajna u očima plovi,
Oko im se mlado u suzama kupa,
Pa uzdahnu tužno po hiljadu puta!

Zaplače se na to i majka i sele,
Pune su joj suza dve ručice bele;
Zaplačem se gorko, zaplačem se i ja...
U očima mutnim biser-kamen sija.

To opazi sunce kroz taj prozor mali,
To opazi sunce, pa se sve upali,
Te nam suze sjajne, te bisere mlade,
Sa poljupcem žarkim sa lica ukrade,
Pa za otim živo za bregove zagje:
Da drugome svetu pokaže, šta nagje!

Drobna kapljo . . .

„Drobna kapljo, čista kapljo,
Reci meni, od kuda si?
Ko ti dao toga sjaja,
Što te tako lepo krasi?

Il si rosa sa gjurgjice,
Il iz mora kamen dragi,
Il kišica plodonosna,
Što Bog šalje s neba blagi?

Ako si mi sitna rosa,
Odlazi u perivoje,
Ako si mi dragi kamen,
U kruni je mesto tvoje.

Ako si mi plodonosna
Nežna kiša neba plava,
Idi, kapljo, na poljane,
Gde te rado čeka trava."

„Nisam rosa, da ti odem
U šarene perivoje,
Nit iz mora kamen dragi,
Da j' u kruni mesto moje.

Ni rosulja nisam kiša,
Da se spustim na poljane,
Da ti trava mirisava
Ne uvene, ne izdane.

Već sam suza oka tvoga,
Suza gorka, suza ledna —
A u meni što se sjaje,
To je duša tvoja bedna!"

Milan Kujundžić Aberdar.

Mlagjih godina pjevao je rodoljubne i ljubavne pjesme. Ove potonje odlikuju se osobitom nježnošću i lijepim slikama. Pjesme izdao je u dvije sveske, od kojih je prva (Prvi jek) izašla g. 1868., a druga (Drugi jek) g. 1870. Zbirkama dade naslov *„Aberdar“* (složeno od aber, to jest haber = vijest i dar), koji upotrebljavaše kao svoj pseudonim.

Napisao je i nekoliko novela, kano što su: *„Noć na Dorćolu“*, *„Biogradski zmaj“* i *„Bačka lala“*. Poslije se dao kao i Špun na nauku, te napisa više znanstvenih spisa.

Rodio se g. 1842. u Beogradu. Sveučilišne nauke svrši u Beču, Monakovu, Parizu i Oxfordu, te postade profesorom velike škole u Beogradu. Godine 1886. bijaše ministrom pravde. Umro je g. 1893. u Beogradu.

Haj!

Rekao nam bog bogova:
U boj, deco, protiv mraka!
Ne pitajte, ko vas gledi,
Ja vas gledim iz oblaka.
Vedro čelo, ruka čila,
Srce puno, haj!
Ko slobodu svetu ljubi,
Ruku ruci daj!

Slatka pesma nas ispraća,
Slatka usta mole Boga,
Da nam srcu dade sunca,
A u ruke groma svoga.
Družinice, braćo draga,
Haj, na noge, haj!
Daleko su puti naši,
Ustani, ustaj!

Ko će bratski, brat smo njemu,
Ko dušmanski, dušman smo mu.
Neka steže crni lanac —
Pustiće ga našem gromu.
Barjaktaru, barjak diži,
Hajde pravo, haj,
Oklen čuješ ponajdublji
Ropski uzdisaj!

Aberdar: Prvi jek.

Dodirni rukom žice . . .

Dodirni rukom žice,
Izmami iz njih guk,
Oh on će kaz'ti više,
Neg ljudski pusti zvuk.

Zemaljski lanci tonu
U divnom guku tom,
Srca se tu sastaju
U čaru nebesnom.

Oči se sklope tiho,
Iščezne udes klet,
Oh, to je onaj, dušo,
Nebesni, drugi svet.

Nek se izljube srca!
Slobodno im je tu,
Zagrljaj ovaj ragja
Blaženost večitu.

Dodirni rukom žice,
Izmami iz njih guk —
Oh, on će kaz'ti više,
Neg ljudski pusti zvuk.

Vilče.

Kadiva — oči crne,
A kosa — meka svila,
Na ružičnim se ustma
Dva cvetka zagrlila.

Nestašna joj je zora
Ljubnula belo lice,
A tamna neka nojca
Svione trepavice.

Pogje li, čisto gledaš,
Gdje angjeli je nose,
Zbori li, misliš: biser
Potokom osuo se...

Junakinje joj vile
Srdašce okupale,
Svoj osmeh nebo šilje
Na njene usne male.

I šilje kolo vilsko,
Da uz nju život živi —
I mušku pesmu moju,
Da joj se mladoj divi.

Aberdar: Drugi jek.

Gjuro · Kovačević.

Prvi literarni radovi Kovačevićevi idu u doba njegovih bogoslovnih nauka u bečkom sveučilištu. U to vrijeme javlja se u Krešićevu „Naše gore listu" i Lukšićevu „Glasonoši". Piše izvorne novele, prevodi slovačke, megju njima krasnu Kalinčakovu novelu „Laska a pomsta" (Ljubav i osveta), a ujedno pjeva u Gajevoj „Danici ilirskoj". Godine 1865. izda u Zagrebu svoje *„Prve pjesme"*, koje povoljno ocijeni u „Književniku" pokojni Weber-Tkalčević, a g. 1871. u Osijeku *„Pjesme"*.

Kovačević se rodi 24. ožujka 1842. u Osijeku. Najprije htjede da postane svećenikom, te ga vladika Strossmayer posla u bečki pazmanej, no naskoro ostavi bogosloviju, te se posveti pravnim naukama, koje svrši u pravoslovnoj akademiji u Zagrebu. Od g. 1875. živi kao odvjetnik u Gjakovu.

U noći dan.

Stravljena kada tone mi duša
Mila u tvoja okašca dva,
Kojih se drago sunce to svako
Na nebu sunca divnije sja,

Kada za time pogledam sjenu
Čarobnih vjegja, obrve dv'je,
A sjenom divnom kako se kr'jèse
Ko b'jeli danak očice tvê,

Tada mi duša ponikne nikom,
Divna je neka očara moć,
Kad vidim, gdje se sa b'jelim dankom
Posestri, sasta čarobna noć.

Moja djeva.

Ah, l'jepa vam je djeva moja mila,
Ko da je bajno okupala lice
U sjajnom žaru rumene zorice,
Ko da je nikla sunašcu iz krila.
Jest, svegjer mislim, premećući misli,
Da Višnji nebo, sunce, zv'jezde krenù,
Da djevu moju ukrase milenu,
Da vr'jedna bude divne mu pomisli.

Ah, draga vam je moja mila djeva,
Tà sunca draža, kad okašcem trene,
Od sv'jeta draža, kada se nasm'jene,
Kad šuti draga, draga kada pjeva.
Ah, svegjer mislim, premećući misli,
Da Višnji neba sveg dragosti snese,
Da djevu moju milenu urese,
Da vr'jedna bude divne mu pomisli.

Milorad Popović Šapčanin.

Pjesme Šapčaninove — bilo lirske, bilo epske — kao i njegove drame i pripovijesti, prožima iskreno osjećanje i neki mili dašak i živo rodoljublje. Osobito mu ugodno zvuči idilska žica, te je u toj vrsti pjesništva najbolje uspio. —

Svoje lirske pjesme štampao je u više svezaka. Godine 1863. izda „*Ljubičice*“, g. 1866. „*Selo u detinjskim spomenima*“, a g. 1883. „*Žubore i vihore*“. Uspjelije njegove epske pjesme jesu: „*Nevesta Ljutice Bogdana*“ i „*Monah*“, a drame: „*Zadužbina*“, „*Miloš u Latinima*“, „*Hajdukov grob*“ i dr.

Mnogo više pisao je pripovijetke, kojih izagje šest svezaka, a ima od njega i putopis „*S Drine na Ništavu*“. U pripovijetkama umije pobuditi živ interes. —

Radio je mnogo i na pedagoškom polju, kao i oko pozorišta.

Rodio se 7. srpnja 1842. u Šapcu u Srbiji. Svršio je bogoslovne nauke, no poslije stupi u državnu službu, te posta tajnikom u ministarstvu prosvjete, a poslije upraviteljem kraljevskih dobara.

Umro je 14. veljače 1895. u Beogradu.

Još u mome mladom dobu...

Još u mome mladom dobu
Čuh strujanje zvuka neka
U visini, u nizini,
Iz blizine, iz daleka.
Čas su zvuci daljnih zvona,
Čas vihori sa vrh gore,
Čas šuštanje lisnih grana,
Ćas potoci, što žubore;
Sad zazvoni ko glas majčin,
Koji vazda za mnom bludi —
Il ko glasak od slavuja,
Na uranku što nas budi.

Mlado momče hitro, smelo,
Pratili su glasi ovi
Na uranku jutarnjem u,
U večernji šaren-snovi;
Kao večni pozdrav neba
Brujali su slatki kori —
U srcu mu odjeknuše
Ko žubori, ko vihori —
I glase im burne čulo
U prsima kako uje,
Pa i momče zapevalo
Uz nebesne pevne struje.

Snevalo je, pevalo je
O ljubavi daha slatka,
O prirodi, o bolima —
Gorčinama veka kratka;
Pevalo je zemlji, nebu —
Tä ko miris ružin-cveta
U duši je osećalo
Žive dahe oba sveta.
I kogod mu pesmu čuje,
Osetiće bïla oba —
S Bogom, pesme, rosno cveće
Mladalačkog moga doba!

Sestri Danici.

Odavna sunce umorno
Za gusti oblak mače
I nebo tužno, sumorno,
Kišicom blagom plače.
Nikoga nema, Danice,
U mirnom, poznom dobu —
Ja jedan stojim samo
Na tvome mirnom grobu,
I kunuć sudbu, koja nas
Već tako rano deli,
S kišicom suze prolivam
Na ovaj šimšir sveli.

Studeni vetar utehu —
Nežnoga druga dono:
Kroz golo granje lipovo
Večernje čujem zvono.
I preko mirnih grobova,
Oh, kako tužno zvoni!
Kao da zbori s mrtvima,
Kao da suzu roni!
Kolko mu puta, Danice,
Slušasmo zvonke zvuke,
Šetajuć vrtom zelenim,
Stištene držeć ruke.

I eto smrt nas rastavi —
Ti ležiš tu u miru,
A ja kroz borbu vijem se
U svetskom mutnom viru.
Tako su dani oblačni;
Usahle draži, slasti,
Klonule ruže mirisne,
A bësne slepe strasti!
Pa na tvom grobu, Danice,
Burnom je srcu tiše,
Kad sluša zvono večernje
I romon hladne kiše.

Ciganska pesma.

Čergo moja, čergice,
Od čagjava platna,
Ti si meni kućica
Srebrna i zlatna.
Gospodski su dvorovi
Nepomične stene,
A ti pratiš cigana,
Kuda god se krene. —
Gudi, gudi, gudalo,
Povrh tankih žica!
Usta su mi prepuna
Tananih pesmica.

Moja živa vatrica,
Što mi kuću krasi,
Svetlucari veselo,
Nit se kadgod gasi;
A plavčasti dimovi
U modrom prozraku
Motaju se, kupe se,
Ko avet po mraku.
Gudi, gudi, gudalo,
Povrh tankih žica!
Usta su mi prepuna
Tananih pesmica.

Venac slave ciganske —
Porodica čila,
Na najvećoj studeni
Kočoperna bila:
Kad zaveju smetovi,
Ja po snegu gacam,
A kad sijne proleće,
A ja se razbacam. —
Gudi, gudi, gudalo,
Povrh tankih žica!
Usta su mi prepuna
Tananih pesmica.

Mila moja lulice,
Nigde tebe nema,
Ti mi ne daš, kad sam sâm,
Da duša zadrema;
Koturići maleni,
Različite boje,
S vama hitrim odleću
I sve brige moje. —
Gudi, gudi, gudalo,
Povrh tankih žica!
Usta su mi prepuna
Tananih pesmica.

Meni slava ne treba
Ni bogatstva velja,
Mi smo crni cigani,
Siromašnih želja;
Naša torba duboka
Izvora je živa,
U njoj niču mirisna,
Bogata jestiva.
Gudi, gudi, gudalo,
Povrh tankih žica!
Usta su mi prepuna
Tananih pesmica.

Naša sreća šarena,
Naši zlatni dani
Razležu se živahno
Na naših ćemani;
Jer mi, deca prirode,
Pesnici smo stari:
Kome nisu pevali
Veseli čergari?
Gudi, gudi, gudalo,
Povrh tankih žica!
Neka lete pesmice
Kao jato ptica!

Žubori i vihori.

Starci i pesma.

Kraj rumena plama, oko vrele žari,
Na klupice niske posedali stari,
Iz lulica dim se u kolute kruži:
Nevesta ih lepa rumenikom služi.

Dim ne kolje oči, vatrica ih greje,
Tiho i lagano zbori se i smeje,
A misli i reči daleko im odu
Megj junake, što se biše za slobodu.

Pa u plahim grudma novi život krenu,
Zagrevaju ljubav blaženom spomenu —
I dokle im čežnja po bojevma bludi,
Tiho tužna svirka lagano zagudi.

Vrlome pevaču otvore se grudi,
Pa pesmama tužnim srca im probudi,
I poskaču, mrze, što su zaman seli:
Podmlagjeni, čili — i na boj bi hteli!

Žubori i vihori: Božić, X.

Umukoše hladne struje...

Umukoše hladne struje,
Vetrić trči, skače,
A gorice haljinicu
Zelenu oblače.

Toplo sunce razgrejava
Zemlji hladne grudi —
Zdravo, sunce, i u men se
Vreo život budi!

Žubori i vihori: Iz prve mladosti, II.

Al je nebo očišćeno . . .

Al je nebo očišćeno,
Al livada miri,
A vetrićak sa planine
Ćarlija i piri.

Kapljice se otiskuju
Sa rosnatih grana —
Sve miriše kao ruža
Neomirisana.

I u mojoj mladoj duši
Sve se lepše kreće —
Zdravo da si, rosna kišo,
Zdravo, premaleće!

Žubori i vihori: Iz prve mladosti, XII.

U proleće.

Ptičica se opet spušta
Od grane do grane, —
I drozdovi i slavuji,
Ptice milovane.

Ne bojte se, krilatići,
Moj majušni svete!
Ja vas ljubim ka i pesmu,
Kad je razvedete.

Poletite gorom, dolom,
Rasturite glase!
Tä i meni iz prsiju
Pesma otima se!

Žubori i vihori: Iz prve mladosti, XIII.

Draga Deanovićka Dimitrijevića.

Draga je prva žena u našoj književnosti, koja je svojim pjesmama vinula do pravog pjesničkog značenja, jer ma da je Dragojla Jarnevićeva pjevala pjesme, njezino je glavno polje novela, a Milica Stojadinovićka više izagje na glas živom rodoljubnom žicom, dajući tako krasan primjer ženskinju.

U Draginim pjesmama očituje se žarko čustvo i neki bolni prijegor i tiha sjeta.

Svoje pjesme izdala je g. 1869. u zasebnoj knjizi, o kojima je ocjenjivač „Letopisa" za g. 1873. napisao vrlo pohvalnu ocjenu.

Svijet ugleda g. 1843. u Novom Sadu, a prestavi se g. 1870., navršivši tek 27 godina.

Bež od mene!

Bež od mene!
Ili stani — još jedared stani,
Te na moje grudi
Još jedared pani,
Još jedared da ti ljubim usta,
Da mi lakša bude
Pomrčina pusta
Crna groba, grozna samovanja,
Teške bolje, teška tugovanja;
Beli danak, a bez sunca jarka,
Da mi lepši, da mi bolji bude,
Da me lepa slika tvoja —
Da me prati svugde.
Ti si duša duše moje,
Bez tebe bi sunce ovo
Izgubilo zrake svoje,
Bez tebe bi i to cveće bajno
Oh — svenulo, svenulo odavno.

Bež od mene!
Ja te moram pregoreti;
Al te nikad
Za celoga veka
Ne ću, veruj, preboleti.
Navek će mi duša moja,
Rastopljena u tom zraku,
Nevigjena, nečuvena,
Kano svetlost belom danku,
Uza tvoje lepo lice —
Navek biti priljubljena,
Pa će tako tiho, lako,
Kano zora na istoku,
Kano ruža na korenu,
U mirisu u plamenu
Kradom bditi,
Pa ljubiti.

Moje želje.

Oh, što nesam
Ljubičica mala,
Baš bi se na tvojih
Grudi rascvetala.
Pa kada bi zora
Svetu zasijala,
Ja bi samo tebi,
Dušo, mirisala.
Razvila bi
Moje vite grane,
Pa bi s' lako svila,
Moj mili dragane,
Ne ko bršljan
Oko vite jele,
Nit ko ruža
Do te lipe bele,
Već ko ona
Golubica siva,
Što golubu svome
Na grlu počiva.

Il da mogu
Da se stvorim tica,
Pa da prnem nebu,
Više tih zvezdica:
Ja bi tamo
Sagradila dvore,
Pa bi vazdan mlada
Stanovala gore.
Tek katkada,
Kad bi svi pospali,
Ja bi moja krila
Lako razavila,
Sletela bi dole —
Ne mirisnom cvetu,
Niti tome
Prostranome svetu,
Veće mome
Ubavome zlatu,
Da mu biser ljubim
Po belome vratu.

Aleksa Šuljok.

Pisao je pričice i pjesme u „Naše gore list", no posebice nije nikada ništa izdao, jer se ne htjede isticati.

Balada *„Ban Leget"* sačuvala mu trajni spomen u hrvatskoj knjizi. Po njoj napisao je pokojni Dežman libreto za Zajčevu istoimenu operu.

Rodio se u Samoboru 19. srpnja 1843. od oca Eduarda Šuljoka, tamošnjega vlastelina. Zagrebačku gimnaziju polazio je od g. 1855.—1863., koje godine položi ispit zrelosti. U nižim razredima bijaše odličan, u višim srednji gjak. I prava svrši u Zagrebu. Još razmjerno mlad popeo se do časti vijećnika kr. sudbenoga stola u Zagrebu. Bijaše plemić, no nigdje se kao takav ne potpisivaše. Umro je 16. listopada 1884. u c. kr. općoj bolnici u Beču, odakle mu smrtne ostanke prevezoše u rodno mjesto i sahraniše naspram groba Ivana Perkovca, nad kojim se uzdiže krasan Rendićev spomenik. Starina Trnski veli o njemu, da bijaše gospodičić zgodan, umiljat i otmen.

Ban Leget.

U Sutjesci u tvrdom gradu
Tu mrije stari Stjepan ban,
Sinovima jur d'jeli vladu,
Nut vječni mu je blizu san.

On Zahumlje mi jednom daje,
A drugom ravne Zete vlast,
A ovom ratni pl'jen priznaje,
A tomu novu d'jeli čast.

„Ja ostavljam vam, sinci, zemlju,
Ponòsit, hrabar Bosne rod.
Dok ruke vaše ne zadr'jemlju,
Vam ne ote je gr'jeha plod.

Posrnula mi mladu pamet,
Bijaše gr'ješan misli let:
Ah! Legetu je gr'ješan zamet,
Bar on nek život vodi svet.

U Trebinju vam skot taj leži,
Nek svegj ga tvrdi čuva grad,
Dok smrt na njega ne zareži,
Dok ne slomi ga post i glad.

Za mojom krunom jednoč segnu,
Za žićem — vražja klica ta!..."
I starac okom sivim pregnu,
I starcu bĭlo srca sta.

U trebinjskomu Leget dvoru
Već ne kaje svog oca blud
U postu i svetom razgovoru,
Već ljubavlju mu plamti grud.

A ljubu mu iz noćnog dr'jema
Čudnovat trgne — sladak san:
„Oj dragi, oca tvog već nema, —
On umr'je, a sad ti si ban!"

— „Hej, osedlaj mi, dušo, hata,
Koj da je brz put vihora!
Gdje sjaj me čeka žezla zlata!
Ko pustinjak da živim ja?!

Daj konja, što je brži groma,
I gvozden, dušo, dodaj bič.
Hej, preko gora i proloma —
Sad — sad će biti plač i krič!"

I preko gora, preko dola
Ko munja leti strašni sin,
Što utvara je sad još gola,
Za časak bit će gotov čin.

— „Vi, nebraćo, vi, moja braćo,
Vi d'jelite zar bansku čast?
Što? Ne bi l' ja se žezla laćo?
Tä starija je moja vlast!"

Nad odrom oca mač svoj trže —
I brat za bratom poginu.
I na glavu si krunu vrže
Ko pravu svoju očinu.

Na krvav pr'jesto Leget sjeda,
Po Bosni zemlji stere rat.
Posvùda požar, pomor, b'jeda:
Sin oca mori, brata brat. —

U trebinjskomu Leget dvoru
Već ne kaje svog oca blud
U postu i svetom razgovoru,
Već ljubavlju mu plamti grud.

A ljuba mu iza sna skoči,
Nju trznu strašan, grozan san:
„Bježˌ bježi!... Šta mi vide oči!
Još noćas bit će sudnji dan!"

— „Gle, svud su zemljom sada noći,
Pod nebom muklo stenje grom —
Ne mogu nikud, nikud poći!
Čuj strašan prasak, neba lom?"

„Kraj Sutjeskoga tamo dvora
Planinâ tu se diže red,
Iza tih morda, dragi, gora
I grozâ tih će nestat sl'jed!"

— „Tä jedva držim se na nogu,
Ko okužen da sav je zrak —
O skrij me, dušu skrij ubogu,
U gusti mè zagrni mrak!"

Kraj Sutjeskoga tamo dvora
Planinâ tu se diže red,
A nad njima ko druga gora
Tu diže s' pr'jeteć starac s'jed.

— „Ja vidim, čujem, što on kliče,
I vidim munje bljesak bl'jed.
Nad vrškom za njim tu se miče
Poubijane braće red.

Daj, daj mi, dušo, konja brza, —
Daj!... Umorene braće red
S planina slazi i amo brza,
A kuga njihov sl'jedi sl'jed!"

O osedlaj mi, dragi, groma,
Bježi, bježi s gromom brzo daj
preko gora i proloma
Za časak, il već nikad, znaj.

O osedlaj mi, dragi, hata,
Kog stignut ne će niti smrt, —
Mut krunica mu — uzda zlata,
A bičem mu je mačev rt."

— „Ko pod da mi se hvata nogu,
Pocrnio mi očnji vid.
O daj se moli za me Bogu,
Tâ strašan je dvorane zid!

Ne mogu nikud, joj ne mogu,
U dvorani je groze mah;
Ne mogu više maknut nogu,
Gle, na pragu već sjedi strah!"

Na vrata Leget pogled skupi,
U pogledu je strah i led — —
— „Ne, na prag, kugo, mi ne stupi,
Ne vodi amo braće red!"

Ko ranjen vuk on u vis gjipi,
Poleti, srće skočit van —
Na vratim stožer s tiha zaškripi
I mrtav pade Leget ban.

Danilo Medić.

Bijaše genijalan talenat, što mu prizna i pokojni Šenoa (Vienac br. 31., g. 1879.), no gonjen sudbinom i nesrećom nije mogao razviti dovoljno svojih sposobnosti, a bijaše tomu mnogo kriva i nestalna ćud njegova, što se najbolje vidi odatle, kako je brzo mijenjao svoje ciljeve. Rogjen g. 1844. u Ličkim Doljanima, posveti se najprije trgovini. Godine 1857. budne unovačen, a 1859. bijaše u ratu u Italiji kao podčasnik. Iza rata ga nestade, kad li se nenadano vrati iz Rusije, gdje učaše više škole i gdje prevede „*Slovo o polku Igorevu*". Onda htjede biti svještenikom, no napustivši bogosloviju, budne novinarom i najposlije željezničkim činovnikom. Umro je u srpnju g. 1879. u Zemunu od sušice.

Lijep dokaz njegova dara jesu njegove „*Različite pjesme*" (g. 1873.).

Preveo je i Mickiewiczeva „*Konrada Wallenroda*".

Pjesme moje.

Pjesme moje, kitno cv'jeće,
Blazi zvuci rodnog kraja,
U vami se sve okreće:
Muka pakla, sreća raja;
Sad ste kano djeva smjerne,
Sad gordošću neumjerne.

Slobodne ste kano soko,
A velike kano nada,
I vesele kano oko,
Ili srce, kad ne strada;
Sad ozbiljne poput starca,
Sad groznije od udarca.

Za to moje misli ginu
Sve za konja i junaka,
Za hrvatsku domovinu,
Za ljepotom djevojaka,
Za poletom sokolova
I spomenom pradjedova.

Posl'je svake rujne zore,
Kad no su mi na um pale:
Bajne luke, lomne gore,
Vile su me natjerale,
Da se latim zlatne strune,
Da pozdravim huku Une.

Što tanane rosi site,
Site drhću, r'jeka teče,
Ali, jao, Velebite,
Još na tebi njegve zveče;
De prekini teško puto,
Junak mrzi ropstvo ljuto!

Hanibal.

Hitro, žreci i sufeti,
U hramu vas vogja čeka!
Glas se ori, narod leti,
Razl'ježe se kršna jeka:
Tu lavova ljutih rika,
Tu brzijeh konja vriska,
Gluhi šapat, šum i vika,
I svuda se narod tiska.

A Hamilkar u oltara —
Sam mu pogled Rimu grozi,
Stoji sredi poglavara,
Kano Moloh megju bozi.
Jedva što se mnoštvo steče,
Uz hrabroga Hamilkara,
Maloljetni junak kleče
I za ocem progovara:

„Kunem ti se rujnom zorom
I sunašca prvim zrakom
I Atlasom, lomnom gorom,
Dnevnim lučem, noćnim mrakom;
Kunem ti se prvim plačem,
I devetim mojim godom;
Kunem ti se punskim mačem
I ponosom i slobodom;

Kunem ti se mojim štitom
I pjesama naših zvukom
I stolicom ponositom,
Kunem ti se desnom rukom;
Kunem ti se tokom Nila —
I tako mi očnog vida
I tako mi višnjih sila
I visine piramida;

Kunem ti se ljutom ranom
I njezinim blagim l'jekom,
Kunem ti se zadnjim danom
I majčinim slatkim ml'jekom,
Kunem ti vjernim robom
I očinskim tvojim hljebom,
Kunem ti se samim tobom,
Kunem ti se plavim nebom;

Kunem ti se orla letom —
I tako mi sviju b'jesa;
Kunem ti se svijem sv'jetom
Od Orkusa do nebesa,
Kunem ti se tvojom vlasti
I tako mi djetskih šala
I vojničke naše časti
I imena Hanibala:

Da ću vječnim strahom Rima
I Rimljana krvnik biti —
I ne ću se nigda s njima
Ni u grobu pomiriti;
Ja sam Rimu kuga, b'jeda
I strašilo za togate:
Za odrasle i za čeda,
Za uboge i bogate.“

I minulo neko vr'jeme,
Rima stiže teška kletva;
Još ne klija zlobno sjeme,
A osveta posta žetva:
Već u prahu Sagunt spava
I nesta mu s zemlje traga,
A Hanibal poput lava
Preko gora, preko draga.

Gazi Alpâ lomne hride
I prezire svake trude;
Pod zidove Rima ide,
Da ga Puni na smrt sude;
Man se kupe legijoni,
Na Trebiji, na Tičinu;
Vrazima se sreća kloni;
Svuda rimski bojci ginu.

Po svuda ih sreća služi,
A Hanibal čete vodi,
Da za Rimom ruku pruži,
Da ga spali, preporodi:
Da potjera mirne lare
I penate iz domova,
Da poruši dvore stare,
Da zapali hram bogova.

Rima snagje veća strava
Od vojvode Kartagena,
Nego kada zlato dava
Teškim vjesom ćorde Brena.
U korot se majke svile,
I plaše se djeca mala,
Kad o pr'jekom jadu cvile:
„Muči, eto Hanibala!"

Na zemlji je sve netrajno:
Sl'jepa sreća, mladost luda,
Sudbe krute vr'jeme krajno,
Plač i tuga, starost huda:
I hrabroga vogju više
Stara sreća ne pomaga:
Bogovi ga ostaviše
I pregjoše u stan vraga.

Iznad Zame suton pada;
Noć prolazi, časi lete,
No se junak ne prepada,
Već razgleda hrabre čete:
„Jednog na sto, više nema"
Misli sjetan Hanibale —
I s time se u boj sprema,
Da udari na ostale.

Zora sinu i na njega
Vodi mladi Scipione:
Sto orlova, trista st'jega:
No junački duh ne klone,
Već uporno vraga srete.
No zaludu sile male,
Nadvladaše rimske čete
I podleže Hanibale...

I usamljen junak stoji,
Hrabra mu je vojska pala,
Samo zadnju nadu goji
U viteškog Hazdrubala
I u sretni ishod rata;
Al gle opet sreće hude:
Odsječenu glavu brata
Rimljani mu na dar nude.

Vitez uzr'jev rusu glavu,
Vjerolomnu sudbu kune,
I da barem spase slavu,
Pod barjake kliče Pune;
No spavaju legijoni,
Nestade mu ljutih lava,
Ne miču se teški sloni,
Samo osta cigla slava.

Još ne vrze rata sjena,
A na Tibru Katon ište:
Da se ruši Kartagena!
Uplašene majke pište
I svake se žrtve čine,
A Hanibal natrag kani,
Da je spase, il da gine
I da svetu kletvu hrani.

A djevojke nakit nose,
Da se iz njih lanci kuju —
I svilene režu kose,
Da se uža zasukuju;
Posvuda se čete kupe,
Da se brani voljnost grada,
Da ga vrazi skupo kupe,
Ako junak ne nadvlada.

Tu se svaka čuda tvore...
Već se ruše gorde st'jene
I dvorovi punski gore
I nestade Kartagene;
A Scipio sredi dima
Na krvavi prizor zirnu:
U njem uzr'jev sudbu Rima
Junačko mu srce dirnu!

Vogja Puna srca tužna
Mahnu grada razvaline,
I bez svite i bez sužnja
Odvrže se u planine,
Ter od tuda na sve kralje,
Na knezove, velikaše —
Moleć čete knjige šalje,
No žene se Rima plaše!

Sv'jet se rimskoj slavi divi,
Al Rim s puste želje zgara,
Jer Hanibal jošte živi.
I već šalje poklisara,
Taj zaklinje Antioha:
„Daj ga predaj vlasti Rima,
Dok nam opet sin Moloha
Ne udari na vratima."

Tad on nagnu čašu jeda
I na zemlju mrtav pade,
A Lacium pripov'jeda
Prepačene teške jade —
I slavu mu sv'jetom širi;
Utuviše djeca mala
I Rim, s k'jem se ne pomiri:
„Muči, eto Hanibala!"

Dr. Ivan Zahar.

Na pjesničkom polju javlja se g. 1866. Pjesme su mu najviše lirske, tek u romansi i baladi osjeća se donekle epski elemenat. Pored pjesama, u kojima pjeva ljubavi i domovini, piše i *novele, humoreske* i *feljtone*. Svoje pjesme izda g. 1880., od kada se poslije vrlo rijetko čuje njegova pjesnička žica, pošto se više posvećuje publicistici.

Kasnije spjevao je tek ciklus pjesmica „*Travke*".

Zahar se rodi g. 1845. u Zagrebu, gdje i danas živi baveći se odvjetničkim poslom.

Vile.

Još nam živu vile!
Kad večernjim miris hlatkom
Preko cvjetnih livadica
Vrelo šapće tajnom slatkom,
Nježno pjeva slavuj ptica,
Mjesec srebrom svud zal'jeva,
Zv'jezde siju — duša trepti,
Što ju dira i ogr'jeva?
Što opaža? za čim hlepti?
Blažena je, uznesena,
Zemlja u njoj živjet presta;
Tek za nebo ima mjesta —
Nije, nije nebo sjena!
Sve naokol šapće, zbori
O prekrasnom veličanstvu,
Sve naokol žićem gori
U nebesnom djevičanstvu.
Nebo, zemlja tu se stiču,
Srce sluti — vile niču.

Još nam živu vile!
Naroda nam srce drago
Hrani o njih slutnje tajne,
Svoga duha sipa blago
U priče si o njih bajne,
Stoljetnik nam sjedokosi
Pripov'jeda unučadi;
V'jest se sluša i raznosi
Naraštaja preko mladih:
Ima radost, koja prije,
Kada tuga srce shvati,
Ima ljubav, što pred vrati
Našeg žića vjerno bdije;
Ima pravda i osveta,
Što na krivca mačem smjera:
Nebesnica ruka sveta — —
Takva nada, kakva vjera.
Rode! Cv'jet ti cvate žića,
Dok su tebi takva bića!

Još nam živu vile!
Kakova se pjesma ori
Čudesnica svud po zraku
Po jezeru i po gori
I u zori i u mraku?
Zar su žive r'jeke, vrela,
Gaj i polje i livada?
Po gradovih, širom sela
Nikad pjesma ne zapada!
U pjesme nam vile meću
Zgode v'jeka, l'jepost kraja,
Znamen svakog uzdisaja,
Slavu, ponos, jad i sreću.
Bistro gleda narod mili
Vjekove si i junake,
Dok se tako pjesma krili
Nad kol'jevke i nad rake,
Sva nam zemlja jedan stanak,
Sva nam prošlost jedan danak.

Još nam živu vile!
Ponosni smo, što nam Tvorac
Krasote si tračak dade:
Krasnu dušu, divni dvorac,
Gdje no vile stan si grade;
Što nam zemlja krasna, rodna,
Puna dragih uspomena:
S njih je ona pjesma plodna
Od doline do šljemena,
Čuvajmo se kao smrtce,
Da ne tegne tugjin silom
U njedarcu rodu milom
Otrovati l'jepo srce.
Dub i listak, travka svaka,
Drag nam zemlje prašak crni;
Budmo čeljad od junaka,
Kad nam tkogogj svetost skvrni,
Tă v'jek širom zemlje mile
Poletaju naše vile.

Dr. Franjo Marković.

Marković je pjesnik idealista, pun žive vjere i uzdanja, da će jednom svanuti bolje doba, te pored svoje rodne grude i Slavenstva ljubi čitavo ljudstvo, propovijedajuć slobodu, bratsku ljubav i izmirenje.

Makar da je pisao ponajviše epske pjesme, on je u cijelom svome radu lirik. Najradije obragjuje slavensku prošlost, punu borbe sa Nijemcima. Na glas izagje svojim krasnim romantičnim epom „*Kohan i Vlasta*“ (1868.), koji je vjerna slika meke i pomirljive slavenske duše. Gragju uze iz krvave povijesti polapskih Slavena.

Napisao je i idilski ep „*Dom i svijet*“ i oveći spjev „*Povratak pod hrvatskoga kralja*“, a ujedno je prevodio iz poljskoga, te mu je tu osobito krasan prijevod Slovackove pjesme „*Otac okuženih u El Arišu*“, koju prevede i Tomo Maretić.

Na dramskom polju istaknuo se dramama: „*Karlo Drački*“, „*Benko Bot*“ i „*Zvonimir*“, kojima — kao što i naslovi kazuju — uze gragju iz hrvatske povijesti.

Godine 1884. izdala je „Matica Hrvatska“ njegove pjesme pod naslovom „*Iz mladih dana*“.

Pošljednjih godina spjevao je cijelo čislo misaonih soneta, priopćenih u „Vijencu“.

Marković je uveo u hrvatsku knjigu prvi jampsko mjerilo.

No on ne pjeva samo pjesme, nego je poznat kao filozof, estetičar, književni kritičar i esaista. Nema gotovo znatnijeg starijeg hrvatskog pjesnika, čija djela ne bi on opširno proučio i prosudio.

Marković je pravi član „Jugoslavenske akademije“ u Zagrebu, za koju napisa vrlo mnogo znanstvenih radova.

Rodi se 26. srpnja 1845. u Križevcima. Posveti se filozofskim naukama, te je već dugo čislo godina sveučilišnim profesorom u Zagrebu.

Bijaše i zastupnikom u hrvatskom saboru, te se odlikovaše umnim i rodoljubnim besjedama.

Oj pjesmo naša...

Oj pjesmo naša, roda tješilice,
Vilinski dare, kićena škrinjice,
U tebi vila svijet smjesti boži:
Tu sunce, zv'jezde, mjesec, zoru složi,
I ružu, što no nevenući miri,
I slâvju, poj nedopjevni što širi,
Tu biser-niz se drâži ljubavnijeh
Ni ikad prosut ni potamnjen vije,
Od pregjih k poznim uv'jek prelazeći;
Tu v'jenac suzâ mučeničkih titra, —
Oj kad će jednom prestat suze teći? —
Don'jela drugi v'jenac sudba hitra,
S kog svem će rodu zasjati se lice!
Oj pjesmo naša, s neba poslanice,
U kosi ti je jagoda i pelen,
Za pojasom ti viri zimozelen,
A trnovim si opasana pasom;
Gdje trnanijem poljem našeg roda
Krv s noge tvoje ubodene kane,
Bar niče cv'jet pod trnjem s divnim krasom.
Od istoka nam svuda do zahoda
Po razbojištih ko Kosovka šećeš,
S junaka palih gavranove krećeš,
Na izdahu im duše primaš u se,
Iz mrtvih u novorogjene mećeš,
Nek sile naše nikad ne satru se.
Oj pjesmo naša, ti nebeska dûgo,
Ti sjaš, al... sunca nema dugo, dugo!

Dom i svijet, I.

Vlasta.

U osvitnome zemlja s'jerku sjaje,
Sunašce žarko, dragoga si, čaje.
Lice joj cv'jećem bjelorujno rudi,
Zelenih strni kob'jer krije grudi,

Sto lahorom se tihim talasaju
I rosnih kapi ogrljajem sjaju.
A r'jekâ žile romone joj bujno,
Te biju strujno i dalekočujno.
Iz duše misli iščezle djetinje,
Tê zv'jezde sitne s visa modra, tija,
Te svod nebeski vedar se razvija,
Da primi sunce, jedino milinje.
U susret njemu zemlja uzdah šilja:
Tu ševu, što se s pjesmom u vis vije,
A sunce vraća cjelov rajskog milja:
Tu rujnu zoru, neka dragoj sije.
I sinu dragi: sunce se zazlati —
Trepetom sjajnim zemlja sva zaplinu,
Bezbrojnom rosom pogled dragom vrati,
U svakoj odsjev njegvih očju sinu.
Bezbrojnih glasa milosklad zazvoni
I prama suncu strujno zaromoni.
Sav trepet duše draga s dragim spaja,
U moru pjeva grle se i sjaja!
Al ima ljepša od te drage draga,
U većem sjaju oko njeno pliva,
I punije joj srce rajskog blaga,
Da dragog jednoč grli i cjeliva!

U slatkom Vlasta s okna gleda mûku,
Naslanja lice o bijelu ruku,
Ko ruža da se k snježnom l'jeru kloni:
Na ruci okov više joj ne zvoni.
Sa zlatom pramâ sunčan trak se sliva,
A usnâ dah joj cv'jeća dah cjeliva,
U oku modro nebo se ogleda,
Ko angjeo čuvar u snu tiha čeda.
Bijele grudi svjetlo joj obliva,
Ko misô dragog na njih da počiva,
Ko da ih angjeo krili b'jelim krije.
A duša rajskim trepetom joj sije,
Ko drhtav talas, mjesec što pros'jeva: —

Tak dragog duša dušu joj razgr'jeva.
Kad rosan biser iz daleka blisne,
Kad slavulj pjesmu milu zabiljisne,
Tad uzdrhtano srce šapne Vlasti:
Ah on! to ide on, to ide on!
Kad lišćem šušne lahor umion,
Od blize grud joj ustrepeće slasti,
Te sluteć zbori: on to ide, on,
Raj njezin, njezin vasmir vasion!
Kad miomiris cv'jeća ju oblije,
Razdragano joj srce bijuć bije,
S milote sva se rastaplja ljubezne,
Za dragim draga gori, gine, čezne!
Za njegvih ruku rajskim zagrljajem,
Za njegvih očju ljubavnijem sjajem,
Za njegva srca uzdrhtanim hlaptom,
Za njegvih usna cjelovnijem šaptom.
Još ne ide dragi, još je b'jeli dan,
Još nije pao tihi, tamni san.
Kad plašt se crne porazvine noći,
Oh, tad će doći, tad će dragi doći!

Za modrom već se sunce krije gorom
I zapadnom ju ovjenčava zorom.
I gine sunce, trak za trakom gine,
Ko djevičanskog v'jenca da je sjaj,
Ko da ostavlja angjeo zemski kraj.
Iz duše Vlasti trak za trakom pline,
Otajstven joj se pootvara raj.
Jur zašlo sunce, suton se raskrilja,
Večernja zv'jezda titrajuć zasije,
Za suncem gleda puna tiha milja.
U srcu Vlasti sjajan trepet bije,
Omamljuje ju groznosladak mrak, —
Zaliven suzom očiju joj trak.

O sigji, slatka, tajinstvena noći,
U tvojoj blagoj, čarobnoj tihoći,
S drhćućim, vlažnim mjesečine trakom,

S bl'jedećim što se ginuć grli mrakom,
Tihane vise trepećuć pokriva,
U snivajući dol se s visa sliva!
O dogji, noći, s lahorenjem bajnim,
Što cv'jeće šaptom milo ljulja tajnim,
Grleć mu grudi ljubazno šaputa
I biserne mu r'ječce stresa iz skuta.
O dogji, noći, s tvoje rose ljeskom,
Što svodu tiho ispada nebeskom,
Te dol i vis biserci sjajni kriju,
Ko angjeoske da se misli siju.
O dogji, noći, s tvog otajstva čarom,
O dogji sjajna s tvojih zv'jezda žarom,
Nek štitom božim dvoje dragim sjaje,
Nek ljubavne im prve zagrljaje
Zvjezdovnim plaštem čuva i pokriva
I s cjelovi se njihovimi sliva!
O dogji tiha, tajna, sveta noći,
O dogji, tad će i on, — i on doći.

Za nebom Vlasti otelo se oko,
Izgubi u njem pogled se duboko,
Te roni, roni u beskrajne vise,
Ko molitvica u njih n'jema skri se.
Za čas ko zv'jezda iz neba se vrati,
Za čas je more zv'jezdâ stalo sjati.

Nad zemljom mjesec stere pokrov bjeo,
Ko da je d'jevi b'jel mrtvački veo,
A zv'jezdâ pruga ponad nje se svila,
To angjela su sjajna pala krila,
Plačući što je zemlju preklopio,
Ah zemlju, gdje je narod poginuo!
S tišine lahor kadšto dane tio,
Ko da se uzdah umirućeg čuo.
Dolinom potok žalobno žubori,
Ko zadnja suza kad na licu gori.
Tam neba rub i tamni vrh se ljube,
Ko da je gavran crn nad trupom pao.

Spod ruba bljesak kadšto se zasjao,
Ko smrtan nož, pod plaštem što se skriva.
U mraku tam se kućarice gube,
A tam ih mjesec bljedilom pokriva,
Ko da nad grobnim mogilami sniva.
Na nebu zv'jezde plačno, tužno blište —
Slavjanskog puka tužne to su duše,
Što slute, da će ostavit nebište,
Jer zlotvori će s visa da ih ruše,
Gdje u slobodi tečaj vrše sjajan
I boži pr'jesto harnim kruže tekom.
U ropstva jaz će pasti, dubok, vajan,
Ah past će dolje, zginut tamo v'jekom!
Ko kr'jesnice će tiho tinjat samo,
Ah, svačja noga gazit će ih tamo;
Na groblju slavskom bit će suze rosne
Igračka tužna bure nemilosne!
Od zv'jezde k zv'jezdi šapat prhnu tajan,
Zašapta bolno zv'jezdan zbor beskrajan.
Sve zv'jezde jednu zvjezdicu opkole,
I trepte, ko da milost od nje mole,
Pred sestricom si ko da suze liju,
Oj tako milo, tako tužno siju,
I biserne joj traka r'ječce šilju.
Sve njezinom se utiču okrilju,
Sve od nje život, spas, slobodu mole,
Nek svojim bolom njim otkupi bole.

Na nebu šapat Vlasta sluša, sluša —
Sa užasa sva protrnu joj duša.
Sve misli joj se jedna k drugoj kriju,
Ko cv'jeće, mrazni vjetri kad zaviju.
Od čuda Vlasta sva se omramori —
Na licu svjetlo čarobno joj gori,
Ko angjeoski da je kamen kip.
Oživi za čas, te u tilji hip
Niz lica suza za suzom obori
I bisernim se tokom tiho vije.

U suzah tih — svih zv'jezda trepet sije,
I mjesec zrake u njih kupa bl'jede,
Ko da ih tude posvetiti grede.
Tajinstven, svet je suza njenih sjaj:
U njem se boži utopio raj,
U svjetlu tom angjeoske duše rone,
U struji toj nebeski zbori zvone.
Iz oka Vlasta takve suze lije,
Iz duše k Bogu molitva se vije:
Za milijone ona diže glas,
Za milijone moli milost, spas,
Nek milijone ropska kob umine —
I još za jednu dušu ona moli,
Neumirnu a s neumirnom boli — —

Sa neba zv'jezda jedna padom šine —
Od l'jera miris lahoreći dane —
A Vlasta vriskom umirućim pane.

Za čas se digne, al ne živa više,
Ne živa, ipak napr'jed stupa i diše.
U baštu slazi, gdje no cvate l'jer,
U bašči k l'jerom svoj upravlja smjer.

Ko ljiljan b'jel megj ljiljani se šeće,
Na snježni vrat im snježnu ruku meće,
Te mirno trga, l'jer za l'jerom bere,
U svaki cv'jetak po suzicu stere;
U ljiljanovih grudih suza blista,
Ko da je u nje duša pala čista.
Nabravši l'jera punu rukov'jet,
Uzvine oči na taj krasni sv'jet,
I gleda zv'jezda mili, čarni sjaj —
Svog dragog oči u tih zv'jezdah gleda,
Ah njegve oči kob joj vidjet neda!
I sluša lahor, vrući uzdisaj,
I pije miris cv'jeća, slatki dah,
I sluša rosu s ruže tiho kapat,
Ah, njegvih usna ne će slušat šapat,

Ah, njegvih usna nikad ljubit ne će!
Iz bašte Vlasta tihim krokom šeće —
Još zadnji pogled na taj svijet baci.
U dušu joj se svi mu sliju traci,
U njih joj srce dragog svoga grli, —
Ah, njega nikad ne će grlit veće,
Ah, nikad, nikad vidjeti ga ne će!
Iz bašte Vlasta brzim krokom hrli,
U tamnicu se, tihu sobu, vrati
I zatvori ju prozori i vrati.
Ni dašak u nju ne dopire zraka:
Ah, to je njezin l'jes, to njena raka!

U zlatnu žaru djene ljiljan-cv'jeće,
Svadbeno na se b'jelo ruho meće,
Na djevičansko tad se spusti lože,
I sklopi oči — smiluj joj se Bože!

Iz ljiljan-cv'jeća miris se izliva,
I kružeć stvara lake, b'jele slike,
Angjelke suzne, sjajne, bl'jedolike.
Već more vala mirisavih pliva...
Iz njih se kolo angjeosko diže,
I prama Vlasti plije bliže, bliže,
Te oko nje se s pjesmom rajskom vije.
Sve brže kolo angjela se toči,
Dražesnije sve lice im se sije,
Umiljnije sve na nju glegju oči — —
I već za b'jelu ručicu ju shvati,
U vis nebeski sobom ju uznese.
Beskrajno svjetla more stalo sjati.
Bezbrojne vječne luči tu se kr'jese.
U sjaja vale oko Vlasti tone —
Ah, jedno u njih zgledat čezne lice,
Al zalud, zalud svud joj oči rone — —
I već joj pale teške trepavice.
Pak pruža ruke iz tog mora sjajna,
Na donji sv'jet prek prostora beskrajna
Za jednim grudma ruke pružat želi —

Al neizmjeran svjetla kraj ih d'jeli,
Al teška ruka već se dići neda.
Ah, samo svjetlo, svjetlo ona gleda,
Beskrajna pred njom žara struja n'jema —
Ah dragog nigje nema, nema, nema!...
Ni maći već se ne može joj t'jelo,
Nad njim se more svjetlosti nadvelo.

I prošo jurve Kohanu taj dan,
Ko beskrajan al divan, sladak san.
Pun nade on je luto, pun života,
Oživila ga ljubavi milota.
U dragoj misli iščeznule sve mu,
U nebu košto zv'jezdice bezdanom
U osvitanju zginu jutrnjemu.
Kad pala noćca, gradu se uputi.
Čeznućem svi mu zaigrali ćuti —
Ko rose kap, na listu što trepeće.
Pod okno došav, kamen on odvali,
U tili časak dragoj izbi sleće...
Nebeski zvuci u njem zakucali,
Opsipan svjetlom rajska otvara vrata,
Polećet hoće na grud svoga zlata —
Tu leži Vlasta u bl'jedećem mraku:
Ah, stupio je u njezinu raku!
Po mrtvoj dragoj mjesec b'jeli sije,
Nad glavicom joj sjajan v'jenac vije:
Nebesko svjetlo titra joj nad t'jelom,
Ko mjesečina po ljiljanu b'jelom.
Preklopile joj b'jele vjegje oči,
Al kroz njih žar se neki rajski toči.
Na usnah lebdi čaroban joj sjaj,
Ko rose kap na procvaćeloj ruži:
To lebdi njezin zadnji uzdisaj,
To duša njena oko usna kruži.
Uz mrtvu dragu Kohan mirno kleče,
Na njene oči gleda, usta njena,
Nepomičan, ko da je mrtva sjena,

Ukočen, miran, bezr'ječan i n'jem,
Ko tihi cv'jet nad humkom grobnijem.
Al suzan mlaz mu preo lice teče;
Na dragoj suze biserom se kr'jese,
Ko zv'jezde, što ih Bog iz ruku strese
Na zemlju, kad je ko grob tiha pusti,
Kad plaštem mrak ju zaogrne gusti.
Iz suza biser k biseru se niže;
Iz njih se sjajna pruga k nebu diže,
Nek po njoj duša dragina se vrati,
Životom nek joj lice počne sjati.

I netom Vlasta otvorila oči,
Al u njih nije ovog sv'jeta sjaj.
Iz usta r'ječi šapat slab se toči,
Al takvim šaptom zbori samo raj.
I rukom b'jelom Kohana zagrli,
Al tako duše grle se umrlih.
I cjelovom mu usta dirne usti —
Na usnah dragog draga dušu pusti.
I glavica joj klonu na uznako —
Nad mrtvom dragom dragi dalje plako.
Na grudih njenih glavu svoju skloni,
U licu njenu pogled n'jem mu roni,
I teče suzâ nepresušan vir,
I mirom čuva sveti groba mir.
A mjesečina sjajna se nadvela
Nad dvoje dragih — dva mramora b'jela.

Kohan i Vlasta: Ljiljani, III.

Zadnja zdravica.

Markgrof Gero gozbu priregjuje,
Zove triest polapskih knezova;
Izmirit se valjda s njimi snuje,
Il je gozba zasjeda im nova.

Na poziv se čudni svak uzruja,
Bi li išo, ne bi l', mnogi dvoji;
Da ga gosti Gero, stara guja?
Al i da se Slaven N'jemca boji?!

Veselit se Slaven uv'jek mari,
Piti vina, slatke medovine;
A kad ide mudrac, Beneš stari,
I sumnjivca svaka briga mine.

Ide svaki; kad se s rodom d'jeli,
Šalom tješi majke plačnu slutnju,
Iz ruku se ženi trga b'jelih,
Na brižnu se oca smije šutnju.

Veseo svaki u Lužicu jaše,
Misleć: „Ma čim grof te zaplest kušo,
Ne ćeš marit van za pune čaše,
Van za pjesmu, vedra slavska dušo."

Sve ih Gero dočekuje l'jepo;
Svi su došli, a i Ljubor tu je,
Njegov Ljubor, to orugje sl'jepo,
Što svom rodu i sebi njegve kuje.

Markgrof goste za stol sjajan sjeda;
Već se zlatne raznašaju zdjele,
Već će kupa puna da se reda,
Da besjede počmu se vesele.

Stari Beneš, što u čelu sjedi,
Ustajući prvi čašu diže,
Bistrim okom na okol obredi,
I sm'ješeć se s'jedim brkom miže:

„Što smo, grofe, na tvoj poziv tude,
Nije ludost kriva, već žegj naša.
Znaj, da k sebi pozvao si ljude,
K'jem je slatka, ma i tvoja čaša.

I dužan si napojit nas vina:
Dost si slavske napio se krvi.
Prazno bure već nam domovina,
Skoro će ga rastočiti crvi.

Za krv našu bar nam vraćaj vino,
Nek zamrlo srce nam oživi;
A tad — dat ćeš uzdarje još ino,
I taj tamo, koj nam najveć skrivi.

Jadnik taj, što prema tebi sjedi,
Pokraj kćeri tvoje, lutka njena!
Al da i mislim na njeg, on ne vr'jedi,
Propala mu kod nas uspomena!

Pravo si ga k dragoj djeo tamo,
Nju nek gleda, njeno sluša slovo;
Jer da na nas i pogleda samo,
Odmah bi nam slatko vino strovo.

I pravo si porazredo sluge:
Svakom gostu peharnik po jedan,
Nam da toče iz posude druge,
A on s tobom tek je piti vr'jedan.

Samo vina! Da žegjamo, ne daj,
Nek ti gozba nije šala puka.
Oštro li ti zborim, amo gledaj:
Mač u svakog čvrst i čvrsta ruka.

Je l' de, braćo? Vino krivo nije,
Što mu gazda otrovne je ćudi;
I za stolom stare naše zmije
Ostajemo pravi zdravi ljudi!"

Poslušaju starca. Jedva sluge
Iz kondira zlatn'jeh točit stižu;
Sred tih dvora, legla mnoge tuge,
Vedri gosti veseo žamor dižu.

Čaše zveče, provodi se šala,
A i pjesma — u tih kletih dvorih,
Gdje se slavstvu sjaset smisli zala,
Slavska pjesma sad se u njih ori.

Sam je Ljubor oborio oči;
S tuge li, što nije megj junaci?
Čas na Gera pogled mrk ukoči,
Čas na goste kradomice baci.

Sad mu sjetan posmjeh vedri lice,
Čuješ pjesam domorodnih glase,
Sad se suzne sviju trepavice,
Kad pomisli na svoj rod i na se.

A kad vigje, da malakšu gosti,
Ovaj zuri, taj jezikom mete,
Onaj steže ukočene kosti,
Taj se ruši, taj nogama plete;

I kad vigje zlorad posmjeh Gera
Na tu viku, nered, metež pjanih,
Čas mu stid u lica krvcu tjera,
Čas bl'jed s gnjeva uskočiti kani.

„Vina, vina! suha su nam grla!"
Viču gosti hrapavimi glasi.
„„Dost je vina, vi gospodo vrla,""
Šapne Gero; ježe mu se vlasi.

Znoj mu s čela kapa, lice bl'jedi,
Al sabrav se diže čašu i zbori:
„„Prem vas često u srce uvr'jedih,
Našli ste se u tih mojih dvorih.

Hvala vam; jer tvrda mi je nada,
Da će s gosti izmirit se gazda;
Uz vesele čaše mržnja pada,
Vi će te se smirit tu — za vazda.

Vinom će vam ublažit se duša,
Nestati će gnjeva, prozr'jet oči..."
Gosti viču: „Šuti! Tko te sluša?
Grla su nam suha, vina toči!"

Grof se smuti, pri srcu ga stište,
Kao da ga strašan zločin peče;
Ogledâ se, ko da pomoć ište,
Ustaje, al slab kraj stolca kleče.

Prepade se Ljubor, na stol gledne:
Ne treskoće čaša, uz nju koči
Grčevno se ruka, svaki bljedne,
Zja i b'jele izvaljuje oči.

I zahropću ko gavranjim graktom:
„Grla gore, ne moš' vina naći?"
Taj, podbočiv tešku glavu laktom,
Sad ju trga, al ne može maći;

Taj se stolcem pruža kao klada,
Taj zgrčene rastezuje ruke,
Onaj, skočiv, svija se i pada,
Taj grgoće, taj se pjeni od muke.

Sav s užasa Ljubor drhće i trne...
Sad se sjeti slične zgode! Skoči, —
Raspozno je nîti spletke crne!
Bl'jed ko st'jena do Beneša kroči;

Da zdravicu napit smije, prosi,
Prosi starca za njegovu čašu;
Beneš škrinu: „Ne poznam te, tko si!"
A prezirno drugi rukom mašu.

Al davnine Ljubor sjeća starca,
Na njekočnje spominje ga boje,
Sjeća, kako on ga, još dječarca,
Iz kacige napajao svoje.

„Daj mi čašu svoju!“ Ljubor prosi;
Tako prosi, ko se mr'jeti sprema.
Starcu oko zasine, zarosi,
Zborit hoće — usta drhtnu n'jema.

Shvaća Ljubor, za čašom mu siže,
Oko mu je puno sreće i jada;
I zastenja, sva se grud mu diže,
I r'ječ po r'ječ iz usta mu pada:

„Braćo, velim: braćo! Vaš sam bio
Za svog v'jeka, i vaš jesam sada;
Ako vas je za čas ostavio,
Dajte bratu, da bar s vami strada.

Srce mi se polom otkinulo,
Al polom je uv'jek bilo vaše;
Domovine glas je uv'jek čulo,
Uv'jek žarko za naš rod kucaše.

Razan bješe put nam, svrha — jedna;
Ja sl'jep lutah, vi — gledaste zdravo.
K Geru smami ljubav mene b'jedna,
Vi ga znaste, — znaste, da je gjavo.

Obeća mi pomoć, da vas spojim,
Da plemena ujedinim naša;
Spojio nas sad gjavolstvom svojim,
Spojila nas strašna njegva čaša.

Vaša smrt, o dajte, nek je i moja,
Da bar s braćom ko brat vjeran mrijem;
Kad ne d'jelih s vami slatka boja,
Da bar s vami gorku čašu pijem!“

Vrisak ču se grozan: ko smrt bl'jeda
Do Ljubora srćuć sleti draga,
I čašu mu trga, pit mu ne da.
Odvraća se Ljubor, lica blaga.

Nježno dragu otisne od sebe,
Ispi, šapnu: „Svi smo otrovani.“ -
Svak se lecne, srcem ga prozebe;
Škrgnuv dižu se i njišu pjani;

Pak protežu ukočene ruke,
K balčakom ih kunuć privit rade;
Slablji ruše se od strašne muke,
Jači zadnjom silom mač već vade.

Usta Beneš; okom ukočenim
Zapov'jeda: mir! — i svi se smire;
Spadnu mači rukam sagrčenim,
Al se prsi s b'jesa hripljuć šire.

K prsim Beneš Ljubora si vine,
Na glavu mu teške ruke meće;
Duša mu se krili u visine,
Za svoj rod u Boga prosi sreće;

U mrijućim blagosiva žive,
Što su sada i što no će biti;
Blagosiva i prave i krive,
Zna: na koncu mora dobro priti.

Diže glavu. Ko kad sunce jasno
Kroz olujne crne prodre tmuše,
Kroz lice mu, skrivljeno užasno,
Prosinula svjetlost silne duše.

Jasnim glasom tihoj družbi zbori:
„Ispijmo mu sve otrovno vino,
Nek otrovom nikog već ne dvori,
Djeci našoj nek dâ piće ino.

Al — na neman da mislimo mrući?
Ne! Naš rod nam zadnja misô budi!
Što ga jest i bude, c'jelov vrući
Podajmo mu, veleć: da su ljudi!

Zadnje misli u v'jenac mu svijmo,
Nek mu sretno, vedro resi čelo;
Za slobodu zdravicu mu pijmo,
Bio uv'jek zdravo i veselo!

Zapjevajmo rodu: neka živi,
Nek se širi, raste, buji, cvjeta!
Ma što vrag mu, moreći ga, skrivi,
Nek ga drži želja naša sveta.

Dok na nebu jasno sunce sije,
Dok se slavski pjeva i govori,
Dok nad sv'jetom pravda božja bdije:
Zadnja nam se zdravica nek ori.

A taj, N'jemac, nek odn'jemi, neka
Ljudski ćuti, a za ljudstvo c'jelo:
Tad i u njem bratimo čovjeka,
I on bio zdravo i veselo!"

Sve oživi r'ječ mudraca s'jeda,
Duša njegva sobom ih zan'jela.
Zveče čaše, zdravica se reda,
Umirući pjeva družba c'jela.

A krvavih očju, sivih usta
Skoči Gero, da za čašom segne,
Al pokročiv teška noga sustà,
On se sruši, mrtav se protegne.

Slabije se kuca, tiše pjeva;
Za čas n'jemi sjede tu mrtvaci;
Al lica im nješto obas'jeva:
Zdravice su zadnje sveti traci.

Milenko Grčić.

Umiljati ovaj pjesnik, koji pobugjivaše svojim radom vrlo lijepe nade, bijaše iste sudbine, kao i njegov predšasnik Branko. Učio je kao i ovaj medicinske nauke u Beču, no zarana uhvati sušicu, koja ga surva u grob.

Rodio se u Čereviću u čarnoj Pruškoj gori g. 1846., gdje i preminu g. 1875., navršivši tek 29 godina.

Svoje pjesme izdao je pjesnik g. 1869. u Beču. To su svježe i nježne što ljubavne što idilske pjesmice.

Poslije njegove smrti izašla je u bečkoj „Srbadiji" (1875.) njegova posmrčad pod naslovom „*Mozajik*". Ima tu svega 29 pjesmica.

Tebe nema...

Kitnjasto se kolo eno
Pred kućicom tvojom sprêma, lako sprêma;
Sve se cure uhvatile,
Samo tebe jošte nema... tebe nema!...

Star ti babo kolo gleda
Kroz prozore žalostivno, žalostivno;
U oku mu suza drhti:
Jer ne vidi čedo divno i predivno!...

On kraj kola mene vidi
Žalostiva i presjetna, oh presjetna;
Ali ne zna, da me mori
Tuga 'naka — istovjetna, istovjetna!...

Ja ne idem kolu za to,
Što i meni sreće sprêma, lako sprêma;
Većem tebe da potražim,
Al u kolu tebe nema... tebe nema!...

Putnici.

„Oj potoče, bistra oka,
Pomogô ti Bog!
A što si se otisnuo
Od izvora svog?“

— „Oj putniče, vedra čela,
Pomogô ti Bog!
A što si se otrgnuo
Od selanca svog?“

„Selo mi je malo, brate,
Uzak mi je kut,
Otrgoh se — u daljinu
Na života put!“

— „I izvor je mali, brate,
Naspram nada mog,
Ja u more, ti u gore, —
Pomogo nam Bog!“

Franjo Ciraki.

Na književnom polju javio se lakim i nježnim ljubavnim pjesmicama, što ih priopći g. 1870. i 1871. u „Vijencu“ i koje poslije izda na po se.

U taj list pisao je i poslije pjesama, novela i raznih literarno-umjetničkih studija. Pored „*Sitnih pjesama*“ ističu se jedrinom misli i lijepom klasičnom formom njegove „*Florentinske elegije*“. Nešto je prevodio i za pozorište, a g. 1890. izda knjigu mudrih rečenica pod naslovom „*Rečenice*“. (Pabirci po lijepoj knjizi). U novije doba radi na ovećem idilskom epu, a pored toga bavi se historijsko-genealoškim studijama.

Ciraki je mnogogodišnji načelnik grada Požege, gdje ugleda svijet 10. studenoga 1847.

Rodoljupke.

Domovino krasna
Divnih krasotica,
Budi vazda jasna
I vesela lica!

Eto krasne tvoje
Milovidne kćeri
Jake su nam srcem
Na hrvatskoj vjeri.

Ponose se eto
Svoga jata perjem
Više, no tugjinke
Zlatom i biserjem.

Čuj, gdje zbore samo
Materinjim glasom,
A trobojnim, gledaj,
Pašu nam se pasom.

Ljube čast, poštenje,
I nauku svaku,
Poslu privikoše
I tešku i laku.

Uz dušice takve
Dično je vjekovat
I budućnost ljepšu
Lako nam je snovat.

Domovino krasna,
Vesela nam budi,
Uz krasne će duše
Osv'jestit se ljudi!

Sjeta.

Cvatu u busu
Ljubice plave,
Ruže u vrtu
Rumene mave.

Milom u gaju
Ptičice poje,
Pjesmicom gâle
Srdašce moje.

Zima će banut,
Teški su puti,
Strah me, da više
Ne ću ih čuti.

Zima će sn'jegom
Pasti po cv'ješu, —
Strah me, da više
Vidjet ga ne ću.

Srce mi mlado,
Skače u grudi,
Mio mi sv'jet je,
Mili mi ljudi.

Zima će kucaj
Oledit vrući,
Strah me, da više
Ne će mi tući.

Sveta mi bojazan . . .

Sveta mi bojazan srce obuzima, kada mi noga
Stupi u portika hlad, preslavne prošlosti hram.
Dični panteon vrlih muževa italskog roda
S kamenog podnožja dol ponosno glegje u dvor,
Kazujuć c'jelome sv'jetu dične mramorne slike,
Slavan što učlni mač, uman što izumi um.
Vidim te dobro, Kazime kneže, medičke krvi:
Slavan živi ti glas, ocem te zove tvoj dom.
Uz tebe sjajni unuk Lorenzo, koj plemena svoga
Zlatom ovjenča grb, grada svog podiže sjaj.
Rado pozdravljam i vas, slikarstva majstori vrli:
Umjetnost majka vam bi, umjetan dobiste kip.
Starac Linardo i snažni Angelo, takmaci negda,
Sada položiše kist, prestade megj njima boj.
I vas, o pjesnici vrli, ljubljeni sinovi muza,
Zahvalan proslavi rod, podigav mramorni kip.
Dantu u kamenoj ruci divna vjekovita pjesan,
Koja će trajati svegj, dokle i čovječji rod.
Eno Petrarka, slagjani pjesnik, stoji zanesen,

Mramorno oko još rek bi o djevojci sni;
Uz njeg Bokačio stari čita svog Dekamerona,
Šalom je drûgu rad l'ječiti ljubavnu bol.
Svrni sad okom pram l'jevoj kamena portika strani:
Ozbiljni sasto se zbor — ozbiljan bješe mu rad —
Muževi znanja i uma, pute što otkriše sv'jetu,
Potomstvu kazuju svom, silan što izvede duh.
Megj njimi znamenit muž, što knezove vladati uči,
Mudri Makiavel sm'ješeć se glegje u sv'jet.

Florentinske elegije, V.

Andrija Palmović.

Pjesme njegove odlikuju se originalnom dikcijom, klasičnom jedrinom misli i prirodnom vedrinom crtanja. I u tome kan da mu nema premca megju hrvatskim pjesnicima.

Malo je pjevao, ta svega je tek knjiga od nekih 150 stranica, ali pored svega toga može da stane u red naših najvećih pjesnika. Palmović bijaše lirik, a volio je refleksiji. Najbolje je uspio u popijevci (Pjesma u „Bosanskom korabljaru"), odi i elegiji, a od sviju lirskih forama najmilija mu bijaše sonet. Pjevao je i epske pjesme, no i tu preteže lirski elemenat.

Vrlo je lijepo prevodio, osobito iz poljskoga, a napisa i dva sastavka u prozi. —

Palmović rodio se 27. studenoga 1847. u Rasinji u Podravini, a posvetio se svećeničkom staležu, te kapelanovaše gotovo cijelog svog vijeka, dok ne postade najposlije župnikom u selu Komarevu kraj Siska. No tu teško oboli i krenu u Zagreb, da u bolnici potraži lijeka, tek zaludu. — Izdahnu 10. veljače 1882. i sahranjen bi bijedno na Mirogoju.

Njegov pobratim Fran Folnegović izda g. 1883. njegove „*Pjesme*", kojima je sebi ovaj skromni pjesnik postavio vječit spomenik.

Ujam.

Pokraj bučna slapa umilnu na dolu
Blizu mala sela — malen tu je mlin,
Gdje se nagje seljak i seljakov sin,
Ne bi l' svagdašnjega bilo mu na stolu.
Za to mlinski kotač dan i noć se kreće,
Bisernicu vodu, kamen brašno meće.

Šûmom šumi voda, ruši se i hita,
Ljudi jedni nutar, drugi grnu van.
Šiba tuče: „Ti ta, ti ta, nosi žita".
„Ti vreću na ovu, ti na onu stran!
Koj si kašnje došo, pričekaj do reda!"
Drzovitim glasom mlinar zapov'jeda.

Prvi, što su došli, oko mliva čêplju:
Jedan puši lulu, drugog hvata dr'jem;
Neki kamenare gleda opet n'jem,
Gdje po dvoru trošne kamenove kleplju,
Neki bud se šale, budi krko zbore,
Na štibru se tuže, bud glavare kore.

Ni mlinaru niko ne će ostat dužan:
Čim su tašće vreće, tim on bolje sit.
Bila suša sada, leda l' teglo bit;
Bio Božić južan, gore, nego kužan:
Njegov mu je, vele, svim u prkos strujam
Sve nadosut moguć krivi onaj ujam.

U njega ti ima preubava kćerka,
Gužvica joj stasak, lišce šipak rûd,
Namamne joj oči, grude sn'jega grud,
Hitra — kano laka vjeverica zv'jerka
U svem ti je gledno, milosno čeljade;
Samo joj za jednu pogrešku se znade.

Vila brodarica iska od junaka
Desnicu mu ruku, da ods'ječe, oh,
Ova tek za ujam srce sve ti sploh
I obadva oka uzeti je jaka.
Nejdi, brate, onud, jer ćeš teško za njom
Lutajuć pogibat i noćju i danjom!

Tomić Mihovile.

Dalko se čuje Barakovac gora,
Gdje se vide davna otpočîla
Silnog hajdučine, mrkonje vuka,
Tomić-Mihovila.

Stogodna hreka na mahovoj stelji
Lulu pije, l'jevi brk si gladi:
Ne bude dobra, već kojemu tomu —
Kojekakvi jadi.

Da li se zakleo doć mu do glave
S preko mora crni Arapine?
On zar, u Feme krčmarice pijuć,
Da se za to brine?

L'jepa mu Orka crveniku služi,
Preda nj' stavlja ovnujskoga mesa,
Obilna plaća dopala joj rukû:
Zlata puna kesa.

Ču li, djevojko, zapodjede Arap,
Skiti ruho, pak da pobjegnemo!
— Od kuda l'jeću zlatòkrile utve
Tamo — tamo ćemo...

Sav ću od žive izgorjeti želje,
A za žarkim p'jeskom svoga doma,
Umroh za svetimi vrelî i hladom
Uzgoritih pôma!

— Mudro se dosjeti, pjani neznanče,
Kuda pamet, kamo li ti oči,
Kud bi moj sugjeni, da mi je za te
Arapina poći? —

Hoćeš li, ne ćeš, tu pitanja nema;
Da se kriješ nebu pod oblake,
Sva te ne istrže mudrost iz ove
Uzdanice šake!

— Ala si kukavan, mladi moj hrâbro,
To ja rekoh tek na oči nêne;
Evo ću krišom u goru se otkrast,
Dogji iza mene.

Metnut ću na se i svilu i zlato,
Kucat ću u sitnu tamburicu,
Njezin gdje počuješ glas — tu me nagješ
Svoju zaručnicu. —

Zagje djevojka u zelenu goru,
Žice dira, tanen glas izvija:
Davori! Davori! moj Arapine,
Prevari te zmija.

Pravo okrenu, još pravije dogje,
Komu željno pošla namjerniku:
Speti na sjedalu Miju hajduka
Gustu u bukviku.

Čudom se čudio Mijat hajduče:
— Sveti Bože! tog ni čuh, ni vidjeh,
Niti me ikad na tih visinah
Takva što obigje.

Krasna djevojka! Ko carevna da je,
Glas joj ko i tamburica zuči,
Što li ju don'jelo — ili je makla
S menom da hajduči?

Vjera li? jeknu iz hajdučkog grla:
— Vjera! vjera! u djevojke sveta,
S njom ti svoj svojega traži, pak bilo
Preko b'jela sv'jeta.

Zdravo mi da si, haramijo gorska!
Izbavi me nevolje i pakla!
Tako te vjerno poslužila puška!
Hrgja te ne smakla!

Skini de s vrata mi tog Arapina,
Koj pod silu dragom otimlje me,
Grozi se, da će me nekud u svoje
Dalko odvest pleme.

Rekoh mu poći za tambure glasom.
Nu! nu! — počuj — eno ga gdje tapa —
Još ću zaigrat, al pjevat ne mogu
Ostavlja me sapa. —

— Zlo si zaputio, gromko će Mijat,
Ovud li je djedovina tvoja? —
Dobit ćeš hurijâ nà drugom sv'jetu
Za čas i bez broja.

Pak mi on peri „nepromašu pušku".
Puče pusta... ko da drmnù str'jela!
Svali se Arap s probušenim srcem
Dno duboka ždr'jela.

Hvala! i tri puta hvala! junače,
Progovara utješena Orka,
Kako sam sada sva sretna: što nisam
Crna prekomorka.

Već me ti uzmi za vjernu ljubovcu,
Milo mi je s takovim junakom!
S tobom ću svikud — ko danica zv'jezda
Svojim za mlagjakom!...

Kako si, djevojko! nevjerna dragom,
Mrtav pade Arap s te ljepote,
I ja bi mogo past, — bjež! da još ruke
Ne okaljam o te.

Konju Mrkodinu.

Davor, konju, davor, Mrkodine,
Još od vile češljana ti griva
Lahka prši preko dalkih njiva,
Pjena vrije s ob'jesti žestine,
Kad li pane sunce na zreniku,
Hlad u gustu tražiš si vrbiku.

Još te nije uprezala ruka,
Nit si kada očutio sedlo,
Niti se je ikada izvedlo,
Da si gnan od krvoždna vuka.
Divalj jesi: arapinu parac;
Al još n'jesi...što bje Markov Šarac.

Kako li će onda biti, konju,
Kad, ždralovim zakitiv se peri,
Mladi vojno kalpačić naheri,
Pak poleti u tu staju dônju,
Ter iz grla junačkog zapoje:
„Davor, konju, davor, dobro moje!?"

Kad te uzme opremati gizdav:
Sedlo metat, ljutom uzdom uzdat,
Hoće li se u te moć pouzdat,
Da ćeš, svoga viteza ne izdav,
Zdrava izn'jet iz nevolje smrtne,
Da ti nigdje noga ne posrtne?

Na topove burne i gromovne
I oružja munjeviti bljesak
Nek slobode čudotvorni vesak,
Taj nebeski poruk se ozovne,
Onda — ne bud srca udovačka,
Već da imaš tri srca junačka!

Tako grive, krvlju poštrapane,
Opet će ti vile češljat harne,
Takav konjic, ko drugi, ne parne;
Ime njegvo živi na sve strane, —
I tvoje će ime se pron'jeti
Na očinske dole i vrleti.

U kićenoj vitezova sviti
Poletan ćeš poigravat kući,
Na pameti ono imajući:
U dobru je lahko dobru biti;
Na muci se poznaju junaci
I megj konji — konji vilenjaci.

Domovini.

Domovino, ime svetih osjećaja,
Želja će ti moja s kitom mira stàti
U svoj mili zaklon, u njedarca ta ti,
Onako će stati — kako još ne stajà.

Gledeć — kud narodna neman se odvaja,
Neka već se nikad megju nas ne vrati,
Jer sotona otac, sebičnost joj mati:
To će stražnji vapaj mojih bit vapaja.

Kad mi blisneš divna svimi vrlinami
U nazočju kivnih tvojih tužitelja,
Da se takav odmah trzne i posrami;

Kako da te više bezbožnik ucv'jelja?
Koj i kapu rado pred tobom bi skino,
Neporočna moja l'jepa domovino!

Sonetni vijenac. Magistrale (Velebit, 1878.).

Gjuro Arnold.

Megju pjesnicima, koji se javiše sedamdesetih godina u „Vijencu“, odvaja nekud osebujnošću forme i živom plastikom nježan liričar Arnold. Prijedmetom mu je najviše vlastito ognjište, priroda i domaja. Pjesme su mu kratke, slike lijepo uokvirene, dojamne i dirljive. Gotovo sav njegov pjesnički rad prikupljen je u dugom čislu tečajeva „Vijenca“.

Pored lirskih napisao je par uspjelih epskih pjesama, kano što je pjesma „*Radak*“ (Hrvatski dom) i „*Damjan Juda*“.

Njegove „*Izabrane pjesme*“ izdala je g. 1899. „Matica Hrvatska“.

U prozi napisao je noveletu „*Samo četvrt sata*“ („Vijenac“, 1888.), a za srednje škole više školskih knjiga. Lijepa mu je rasprava „*Etika i povijest*“.

Svijet ugleda 24. travnja 1854. u Ivancu u Zagorju. Na sveučilištu učaše historiju i filozofiju. Da usavrši svoje znanje, putovaše u inozemstvo. Godine 1880. postade doktorom filozofije, te je danas sveučilišnim profesorom u Zagrebu.

Augustu Šenoi.

Bijaše mrak...
Ni sitnih zv'jezda ljuven trak
Pros'jevô nije noći krilo n'jemo,
U polju cv'jet, u gori list je dr'jemô:
Životu nigdje znak.
A domovinu vidjet bilo bôno
Kô tih i silan grob —
Na kom je patnik-narod kano rob
U zlatnu sanju o slobodi tonô.

Tišinom ču se netom romon... zvuci
Gusala skladnih uza budni: oj!
U tvojoj gusle bile vještoj ruci,
Iz tvoga grla čaran teko poj...

U gori list, u polju cv'jet se prenô,
Kroz oblak sinô zv'jezda zlatan s'jev,
I mjesec lice pomolio sneno —
Da vidi p'jevca, čuje slâdak pjev.
A narod sav se oko tebe zgrnu,
Kô djeca, kad im majka pričat stane,
Zaboravio ne bi l' b'jedu crnu,
Na javi što mu žića crni dane.

I grudi su ti rasle... oči sjale...
I suze sreće na njih zadrhtale:
O slavi pregjâ kad si stao pričat,
I pjesmom krepku volju im veličat.
A rodu bilo — kô da sniva san
O veličini i jedinstvu svetom...
Okr'jepljen s nade kada spazi netom:
Uz pjesmu tvoju da mu svitô dan.

A sad? — — — —
Salomljen luk i gusle javorove,
Porastrgane strune — vazda nove —
On'jemio im za v'jek bajni sklad! — —
A tvoja usta više nam ne zbore
O slavnih djedih... prošlih davno v'jecih;
Na licu našem teške suze gore, —
Pri duši nam je ko bez majke djeci.

Baš kako čašku modri sklapa slak,
U dolu kad se nojca sjetna roči:
I ti nam sklopi tako drage oči —
I nasta mrak...

Oh ne, ne! Samo tuge crna tmuša
Zavladala je širom zemlje mile;
Al misli, što ih tvoja rodi duša,
U jedno su se žarko sunce zbile.
I dok će sunce ovo nas ogr'jevat,
U naše duše krepku volju liti:
I tvoja će se divna pjesma pjevat,
A uz nju ćeš nam divan življet i ti!

Oh, plači samo . . .

Oh, plači samo, kad te sjeta mori,
I jad se svine oko srca tvog;
Na liščU tvome svaka suza gori
Ko molitvica, što ju sluša Bog.

Ne mari pri tom, što te ljudi psuju,
Ta oni mru, a s njima njihov r'jek;
U zv'jezde tebe moje pjesme kuju,
A s njima, dušo, ti ćeš živjet v'jek.

Kud zirnem samo . . .

Kud zirnem samo — svuda stoji smrt:
U šumi list... u bašti cv'jetak strt...
A vjetar huji preko poljskog drača
Ko b'jesni zamah krvnikova mača.

Trenutak još — i past će stidan sn'jeg,
I pokrit golo rašće... dol i br'jeg —
I dragi humak ponad grobne jame,
Gdje srce trune, što je bilo za me.

Kopni snijeg . . .

Kopni sn'jeg, a gorsko vrelo
Opet buči dolom;
Proljetna se pjesma ori
Šumom jošte golom.

Prvo cv'jeće željno srče
Trake sunca jasna;
Kudgod zirneš, priroda se
Trga sva oda sna.

Moja samo ruža ne će
Više da se budi, —
Jerbo su ju preduboko
Zakopali ljudi!

Kad proz tiju noć se viju...

Kad proz tiju noć se viju
Tijih zv'jezda stada bl'jeda, —
Svako pitam: Gdje se kriju
Ona moja sitna čeda?

Ali sjajnih sa visina
Niti glaska čuti nije;
Oko mene svud tišina
Kao usred rake tije.

Samo jedan čempres viti
Čudno šušti kroz noć kasnu:
Svoja čeda nać ćeš i ti, —
Kad ti sjajne zv'jezde zgasnu!

Moj duh.

Ja znadem, da se kobni čas
I meni s tiha sprema,
Gdje odati će zvona glas,
Med živim da me nema.

Od t'jela jači duh će moj
Pri slatkom ostat rodu, —
Dok slavno se ne svrši boj
Za pravdu i slobodu.

Al znam i — da me nije strah
Pod humak sagnut čelo;
U pust se može raspast prah
Tek moje krhko t'jelo.

A onda će se sreće pun
Nad sjajne zv'jezde vinut,
I pasti tu pred božji trun —
I kao himna plinut.

Sjeni Franje Račkoga.

Što je spalo s neba sunce netom,
Kano s oka božjeg suza vrela?
Sunce spade — jer se Tvoga čela
Takla samrt ledna rukom kletom!

Grozne tuge noć se munje l'jetom
Slegla, jaoh! preko doma c'jela;
Kroz noć sjaju — samo Tvoja djela
Istine i pravde vatrom svetom...

Ta će vatra narodu ti harnom
Tješit srce i osv'jetlit glavu —
Ko slobode genij zubljom čarnom;

Pak će onda iz njeg niknut divi,
Da ostvare prošlih dana slavu...
S kojom treba da Ti ime živi!

Domovina.

Zimska nojca već se šulja dolom,
Sitne sv'jeće po svem pali selu;
Sn'ježak prši — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu b'jelu.

Nakraj sela stoji kuća stara,
Kano raka čini ti se grobna;
Al da vidiš, kako pogled vara,
Ded zaviri na okanca drobna.
Nasred stola sv'jeća dogor'jeva,
Do nje zdjela, pladnji, sugje ino;
Majka kćerci, gle, uz zipku pjeva:
„L'jepa naša domovino..."

Sinčić mali ocu si na krilu
Drži knjigu, punu slika, bajka —
I začaran sluša pjesmu milu,
Što mu snenoj seci pjeva majka.
Netom šapnu rujne usne sina:
„Reci, tato, što je domovina?"

Otac svoje pogladio zlato,
Pak mu milo odgovara na to:
„Dok si bio malen kao seka,
Domovina bila ti je c'jela:
Ona zipka kićena i meka,
Majka, ja i ova izba b'jela.

Zipka te je ljuljala u sanje,
Majka svojim ml'jekom dojila te,
Ja po izbi — nakon muke danje
Igrah s tobom igre umiljate.

Malo posl'je pružila se širom
Preko dvora, vrta, naše njive;
Donle, gdje no stoje vrbe sive,
Gdje no gorski potok šumi s mirom,
Onda njojzi pripadala staja
I kravica, što nas ml'jekom hrani, —
Male koke, što nam nose jaja,
Vjerni kudro, što nam kuću brani.

Posl'je, kad ćeš poć u prvu školu,
Pružit će se ona po svem dolu;
C'jelo selo obujmit će tude,
U njem dobre i radine ljude.
Dà još više: one humke, šume,
Što će ljeti jagodami rodit;
One b'jele staze, ravne drume,
Kud će tata nedjeljom te vodit.

Ali tvoja duša dobro sluti,
Da još dalje vode ovi puti:
Vode preko polja, r'jeka, gora,
Vode uzduž širokoga mora.
Svud se nagju sela, b'jeli gradi,
Svuda bistra uma dobri ljudi:
Kojim isti govor život sladi,
Kojim isto srce grije grudi.

Oh, daleko, sinko moj, se pruža
Ova naša domovina krasna;
Njeno ime — mirisna je ruža,
Njena slava — zv'jezda v'jekom jasna.
O toj slavi pričat će ti knjige,
Što no ćeš ih diljem škola učit;

Pri tom često morit će te brige,
Kako li ćeš pravo sve dokučit.

Ali za to duša će ti ronit
U davninu nevidovnih megja,
Iz nje će ti kao bajka zvonit
Zveket mača junačkih nam pregja.
Ti ćeš doznat, kako su za grudu
Zemlje svoje lili krvi česme —
I sudbinu kako su si hudu
U vječite okovali pjesme.
Čut ćeš, kako bjehu tvrgjom jakom
Čovječanstva prosvjetnome rodu;
Kroz stoljeća branili ga šakom,
Spasili mu vjeru i slobodu.
Pojmit ne ćeš samo, je l' im jača
Snaga uma bila ili mača —
Jer su kadšto usred bojne buke
Pograbili pero još u ruke,
Njim su čuvstva ocrtali vrela,
Smjele misli, mašte plamen živi;
Satvorili ona sjajna djela,
Kojim i sad cio sv'jet se divi.

Tako pregji namrli nam slavu,
A sa slavom ovu dragu zemlju, —
Pak su onda naslonili glavu,
Tihi sanak da u groblju dr'jemlju.
Al iz groba glas nam šalju oni:
Nek na umu svegj nam domovina —
Ne ćemo li, da kô zv'jer nas goni
Tugjim sv'jetom strašna kletva njina!
Kako i ja možda, sinko zlati,
Već nad groba crnim lebdim jazom,
Duša brižna htjela bi mi znati:
Hoćeš li mi ti djedova stazom?"

Sinčić — dosle mramornom u muku —
Na srdašce metnuo je ruku,

S tužnih misli glavica mu gori,
Al on ipak krepkim glasom zbori:
„Hoću, tato — kunem ti se vjerom —
Radit u dan, učit u noć kasnu;
Junak bit ću mačem ili perom
Za tu našu domovinu krasnu!“

Sretnom ocu krupna suza kane:
Znamen sveta blagoslova n'jema;
Sinčića si žarko ljubit stane,
Pa ga onda na počinak sprema.

Zimska nojca pustim vlada dolom,
Ljudi u san tonu po svem selu;
Sn'ježak prši — svakom stablu golom
Rad bi natkô košuljicu b'jelu.

Hugo Badalić.

I Badalića uvede u lijepu knjigu Šenoa, makar da je već prije nešto pisao u „Hrvatskoj lipi“ („Paukove mreže“). Istaknuo se svojim radom i u gjačkom almanaku „*Velebitu*“, napisavši za nj nekoliko pjesmica i lijepu studiju o XIV. i XV. pjevanju Gundulićeva „Osmana“. Pjesme njegove vrlo se rado čitale, no istom njegov libreto za Zajčevu operu „*Nikola Šubić Zrinjski*“ učini ga popularnim.

Najbolje je uspijevao u pjesmama, u kojima crta svoje dojmove iz djetinjstva i u prigodnim pjesmama. Prilično je mnogo i prevodio (Goetheov „*Faust*“, Šekspirov „*Koriolan*“), a priredio je za „Maticu Hrvatsku“ i antologiju hrvatskoga pjesništva (1892.).

Matica Hrvatska izdala je g. 1896. njegove „*Izabrane pjesme*“.

Rodio se 18. rujna 1851. u Brodu na Savi. Gimnaziju pohagjaše u Zagrebu, sveučilište u Beču. Postade gimnazijalnim profesorom, a g. 1896. ravnateljem donjogradske gimnazije u Zagrebu.

Umro je 4. svibnja 1900.

V

Djedovski dom.

Posred sela navrh br'jega
Stari mi se diže dom:
Bujna zelen oko njega,
Slatka spomen srcu mom.

Nit u tebi, dome mili,
Ja proživjeh žića cv'jet;
Nit razumjeh, što me sili
Da te ljubim nad sav sv'jet.

Već kô malo tugje d'jete
Ja te vidjeh r'jetko kad:
Pa ipak mi misli svete
Pobugjuješ još i sad!

„Pradjedova naših, sine,“
— Zborio mi otac s'jed, —
„U tom domu ime gine,
Ovdje ti je umro djed.“

Ovdje sam ti i ja skakô,
Ah to bješe kratak san, —
Tad najednom — ja sam plakô, —
U sv'jet bilo poć mi van.“

A ja slušah i sve pamtih,
Što zboraše otac moj,
I kô ljutit tad usplamtih
Prot nepravdi tolikoj:

Za što ne bih i ja tuda
U zeleni smio lug,
Pastir s ovcom kud vrluda,
Gdje no zlatni brazdi plug?

Gdje su divni vinogradi,
I livadâ šaren sag,
Gdje mi oko u nasladi
Dom djedovski gleda drag! —

Minuli su zlatni časi
I djetinjstva moga sni,
Al u meni v'jek se glasi
Uspomena dana tih.

I kad tvoj mi sad još, dome,
Pred očima sine lik,
U srcu se vazda mome
Sjetno-slatki budi klik:

Zdravo, kućo nasred sela,
Tugjinac sam za te ja;
Bud mi zdrava i vesela,
Meni — Bog što dobri da.

I tad opet kao prije
Pjesme mi se ori poj;
Pa nek za me doma nije,
Sva Hrvatska stan je moj!

Tri grada.

Tri grada, tri mi drage slike
U harnoj duši bude misli svete;
Njim srce diže spomenike,
Njim s pjesme cv'jeća skromne v'jence plete:
Nek prvi v'jenac bude zavičaju,
A drugi mog djetinjstvu stanu,
Nek treći v'jenac mog života raju
Iskaže želju nekazanu.

Oj Brode moj na hladnoj Savi,
Ti zavičajno moje drago mjesto,
Tek slika mi se tvoja javi,
I već u tebi živjeti sam prestô.
Al uv'jek rado do tebe se svratih:
Proživjeh mnoge sretne čase;
Nek dobra kob ti za sve dobro plati,
Budućnost nek ti slavom sja se!

O Kostajnice, zdravo stoj mi,
Djetinjstva moga učitelju mili!
Tek sad te pravo duša pojmi,

Tâ u tebi smo jošte djeca bili!
Nametali su tugje nama misli,
Tugj jezik nama do zla boga,
Hrvatska su nam nježna krila stisli,
Da ne letimo svoj do svoga.

Al zalud sila, zalud lanci,
Zarobiti nas nikad mogli nisu:
Nepristupni su naši klanci,
Slobode naše gn'jezdo je na visu.
Slobode znak mi s tvojih piri brda,
Natrusiti ga kugom ne daj,
Sinova tvojih nek je vjera tvrda,
Ti sretan — sretni dom nam gledaj!

O Zagreb-grade, željo živa,
Po stoput opet pozdravljam te evo!
Ja ne znam, što u meni biva:
Kad na te mislim, plakô bih i pjevô!
Kô malo kad no ja ubogo gjače
Zvonika tvojih zgledah slavu,
Ti vidje, gdje mi mlada duša plače:
„O da l' ću igdje sklonit glavu?"

A ti me primi kano sina,
I očinske mi svoje raskri grudi.
Tvoj glas mi šapnu sa visina:
„Ti čitav čovjek, dobar Hrvat budi!"
Glas mili taj mi uv'jek srce dira,
I spominje me slatko na te;
A pjesmi mojoj dotle nema mira,
Dok ne pobrati sve Hrvate.

Oj braćo moja sa svih strana,
U jedno kolo hvatajmo se složni:
Hrvatskih sjetimo se dana,
I biti ćemo opet slavni, možni!
Svih želja naših, sviju zlatnih nada

Jedinstva Zagreb nam je meta;
Nek možno c'jelim on Hrvatstvom vlada,
I uv'jek novom slavom cvjeta!

Tri grada, tri mi drage slike
U harnoj duši bûde misli svete;
Njim srce diže spomenike,
Njim s pjesme cv'jeća skromne v'jence plete;
Svih spomen-slika to su slike draže,
Pod zlatne ja ih stavljam ključe:
Nek uv'jek moje bolno srce blaže,
Hrvatski dom me ljubit uče!

Poštar Osip.

U seocu s tornja zazvonilo podne,
Igdje l', brate, hlada, igdje l' krčme zgodne?
Dv'je tri ručkonoše, djevojčice mlade,
Upiljile pogled u duge nam brade,
Misle da, smo „dige.“ — „Bon giorno, šiori,“
„Bog daj dobro jutro,“ — drug im s konja zbori,
A djevojke drage, čuvši rodne zvuke,
Od veselja plaču, šire spram nas ruke:
„Bog daj dobro zdravlje i njim i njihovim!“
Što se čudiš, brate, djevojkama ovim:
Naš je čovjek svagdje od istoga kova,
Mekan prama strancu kano glina ova;
Gragjanin i seljak, bogataš, siromah,
Kako vide stranca, perkelaju omah,
Pa ti stranac misli: to su renegati.
Jest, dabogme, stranče! to ti valja znati:
Uslužnost je naša jadu našem kriva,
Al se pod tom korom zdrava jezgra skriva:
Poštujemo svoje običaje stare,
Dv'je tri tugje r'ječi srca nam ne kvare.
Tâ počekaj, stranče, bit ćemo i tvrgji,
Ne ćemo se klanjat svakoj tugjoj rgji. —

Al u c'jelom selu za l'jek krčme nema!
Moj se sudrug srdit na put dalji sprema,
Kad al netko viče uz naglasak oštar:
„Hod'te k meni, braćo!“ — Seoski je poštar,
Dobričina čovjek u kuću nas prima,
S nama rado d'jeli, što na stolu ima,
S blagoslovom božjim, gazdi na veselje,
Utažismo brzo sve tjelesne želje;
U toj prostoj kući sve nas bratski sreta,
Kao da smo znanci od desetak ljeta,
A naš Osip dobri, pun zdrava humora,
Sve ti priče znade i s kopna i s mora.
„Je li, moj Osipe, to je mlin taj, je li,
Za koji u šali bodulskoj se veli,
Da ga žena mužu uklepa u ruke,
Nek na večer dnevne zaboravi muke?“
A da vidiš samo mlin taj čudne vrsti:
Mlat o jakoj gredi, o njem žrvanj čvrsti,
Pod njim žrvanj donji, pa zavrti mahom,
Drnda gornji žrvanj, brašno sipa prahom.
I dok ja za šalu mučno vrtim mlinom,
Poštarova žena sa snahom i sinom
I dječicom dragom oko nas se sviju:
Odrasli se slatko momu poslu smiju.
Oj dječice draga, tä smijte se i vi,
Ja vas tako volim, da ste zdravi, živi!
Blago majci, ocu, koji vas imadu
I na dobro rodu uzgojit vas znadu:
Vi ste nada naša, sm'ješak vaš nam godi,
Nek vas božja ruka k boljoj sreći vodi!
Otvorite usta, da užijem raja:
Naglas, poznat meni iz mog rodnog kraja,
Vaša slatka usta nepokvaren zbore,
Slušo bih vas, djeco, od mraka do zore.
A što tako milo u srcu mi biva,
Što me tako blaži ova slika živa:
Moja zipka stala na slavonskoj Savi,
Moj suputnik dobar Zagorac je pravi,

Kršni morski otok ove ljude rodi,
Pa sad, učenjače, amo k nama hodi,
Dogji, slušaj, gledaj: znanost ti je sl'jepa,
Što nas zbog sitnica na tri roda c'jepa,
Pa na živu vrelu uvjeri se b'jedan:
Rogjena smo braća, mi smo narod jedan.

Koja ljudska sila da raskine spone,
Što u bratsku c'jelost vežu milijone?
Moj Osipe, zdravo! Dok je našeg roda,
Držimo na umu: krvca nije voda!

Iz cikla: „Na Adriji."

Fra Ivan Despot.

U Despota bijaše živa i poletna pjesnička duša, za to su mu rodoljubne pjesme prave varnice, no i njegova žica kadikad sjetno zazvuči *(„Suze“)*.

Svoje prvijence izda g. 1881. u knjizi pod naslovom *„Prve iskre“*.

Proza njegova sakupljena je u knjizi *„Malo zrnja“*, a opisao je u posebnoj knjižici i svoj put sa Martićem na Lovćen.

Vrlo su mu lijepi prijevodi Smilesova *„Značaja“* i Cantuovog krasnog djela *„Zdrav razum i pošteno srce“*.

Despot se rodi 19. kolovoza g. 1851. u Zaostrogu u Dalmaciji. Bijaše franjevac. Umro je u Splitu g. 1881., odakle mu smrtne ostanke preniješe u rodno mjesto, te ih sahraniše tik crkve zaostroške, u kojoj je tamam na ulazu raka slavnog starca Milovana.

Ne ću...

S poprišta ne ću nigda,
Maknuti nigda stope,
Kud no me ponos pope!

Smrklo se nebo vedro,
Pucali gromki gromi,
Ništa me, ništ ne slomi!

Mako se stožer tvrdi,
Bezdano puklo more,
Nagnule s' gorde gore:

Ja ću ko stanac stati,
Prkosit ljutom boju —
Gledeć u zv'jezdu moju!

Na tristoljetnicu Julija Klovija.

Zemljo sveta, zemljo silnih diva,
Majko slave, domovino mila:
Na grob danas tvog sokola siva,
Na grob slavni miljenika vilâ!

Njegov grobak vječni grad sakriva
Mukom tajnim angjeoskih krila;
Na grob danas, da ti iskra živa
Munjom plane tvoga Rafaila!

Oj Hrvatska, majko mučenika,
Kad će noga da ti sv'jetom šeta,
Da sabereš slavu svojih dika?!

Kada njinu posakupiš slavu,
Otim v'jencem okitiš si glavu,
Slavljenicom sjat ćeš svega v'jeka!

Hrvat.

Hrvat s kršne pade Karpat-gore,
Hrvat gorda divski snizi brda,
Hrvat Obru ključa krvi more,
Hrvat stade klisura ko tvrda.

Hrvat srće, gromovi kud ore,
Hrvat adska zasu žvala grda,
Hrvat ljudstvu divne spasi tvore,
Hrvat vitez paklenih sred srda!

Hrvat slavom slazi preko sv'jeta,
Hrvat nosi lovor-v'jenac slave,
Hrvat div je, ljudskog ponos cv'jeta.

Hrvat za dom pada usred boja,
Hrvat junak žalit ne sme glave,
Hrvat umr'jet — slast najveća moja!

Rikard Jorgovanić.

Njegove pjesme, a još više novele, stekoše mu mnogo čitatelja megju ılagjim svijetom, osobito u ženskinja. Jorgovanić umio je zainteresovati itaoca, no jedina mu mana bijaše, a u tome stoji u živoj opreci spram ovačića, da mu književni rad ne imagjaše uvijek stalne tendencije.

Djela njegova izašla su sabrana tek nakon njegove smrti u više sveaka. Od tih je jedna knjiga pjesama. Od pripovijesti valja spomenuti: „*Crne iti*“, „*Žena i ljubovca*“ i „*Mlinarska djeca*“.

Uspijevao je lijepo i u feljtonu.

Rodio se 16. travnja 1853. u Velikom Taboru u Zagorju. Svršivši šest imnazijalnih razreda stupi u klerikat, no naskoro ga ostavi, te budne najprije ačunarski vježbenik, onda informator.

Uslijed amputacije noge oboli na prsima, te umrije od sušice 24. listoıada 1880.

Moja pjesma.

Ko sakrivena čista česma,
Ko dašak cv'jeta mi je pjesma,
Tvoj nevigjeni slaveć čar;
Ni nježne ruke dodiraja,
Ni cjelova ni zagrljaja
Ne žudi dostići u dar.

Tek zvukom želi biti malo
Čarova tvojih ogledalo
I nečuvena nikim proć —
Ko zv'jezda, koja planu netom,
Obasjana sunaca sv'jetom
Da planuv — propada u noć.

Noć.

Kud okom gledam, slušam uhom,
U pokoju sve leži gluhom:
Nit šušti listić, niti poje
Slavuljak tužne pjesni svoje;
Sred ružinoga cv'jeta čista
Draguljasta se rosa blista,
Al nema pčele, nit leptira,
Da krilima ju krasnim dira;
Nit čovjeka, nit zv'jer nij' moći
U otajnoj sad čuti noći.

Kud okom gledam, slušam uhom.
U pokoju sve leži gluhom:
Svud znaci noći razastrti
I udarili pečat smrti,
Pa sv'jet se netom čini c'jeli,
Ko mrtvac da je posto velji — –
I zv'jezde — gledeć s neba nice –
Ko sitne da su voštanice,
A turobnoga mjesec lika
Ko svjetiljka je pokojnika...

Smrt.

Sva je narav već zamukla, n'jema,
Leptir kunja, mala ptica dr'jema,
Bučni potok skrio se pod cv'jeće,
Ni on smetat noćnom muku ne će.

Što je mene zaboljela glava?
Što mi srce obilazi strava?
Što mi mutno oko roni suze?
Što mi duši tihi pokoj uze?

Nešto šušti, granje se rastvara,
B'jela ruka s granja cv'jet óbara,
Tužno lice sviće usred tmine,
Kako sviće — svitajući gine.

Na oku mi još je suza blaga:
To je moja nevidovna draga,
To je smrt, što već sa rukom b'jelom
Za strvenim posiže mi t'jelom...

Ante Kovačić.

Pjevati počeo je u „Hrvatskoj lipi", a poslije javlja se u Šenoinom „Vijencu" pjesmama i novelom *„Baruničina ljubav"*. U pjesmama rodoljubnim najviše slavi svoju postojbinu Zagorje i Sutlu, koja dijeli jednokrvnu braću Hrvate i Slovence, no prava žica bijaše mu satira. U pripovijestima udari novim realističkim pravcem. — Pored jur pomenute novele napisa ove pripovijesti: *„Fiškal"*, *„U registraturi"*, *„Ljubljanska katastrofa"*, *„Seoski učitelj"* i *„Ladanjske sekte"*. *„Megju žabari"* naslov je nedovršenom romanu, što ga pisaše za „Balkan".

Početkom osamdesetih godina bijaše Kovačić vogjom jednog dijela omladine hrvatske, te je uredio prvi tečaj almanaka „Hrvatske".

Rodio se u srpnju g. 1854. u Mariji Gorici kraj Sutle. Izučiv prava budne odvjetničkim pisarom u Zagrebu, gdje se dosta nakuburio. Jedva što steče g. 1889. odvjetničko mjesto u Glini, pomjeri pameću, te umrije već iste godine 10. prosinca u Stenjevcu.

Zagorju.

Da ste zdravo, vlastelini
Ubavog mi rodnog kraja!
Ja pozdravljam vaše dvore,
Vaše kćeri ljepše maja!

Ja pozdravljam vaša polja,
Vaše njive i doline;
Ja pozdravljam vaše krasne
Vinorodne visočine.

Ja pozdravljam Sutlu r'jeku,
Jordan mojih dječjih dneva,
Nježnu sliku moje mašte,
Milu metu mojih spjeva!

Nit je Dunaj, nit je Dnjepar,
Nit je r'jeka brodarica;
Nit joj žalom šeće vepar,
Niti leti orlovica.

Kroz vrleti katkad bukne,
U nizinah opet jenja,
Vjeran pralik naših nada,
Naših čuvstva i mišljenja.

Al što ono šapću vali?
Da usahnut Sutla voli,
No da njome dušman d'jeli
Jedan narod na dv'je poli.

Hrvatskoj.

Ovoga sv'jeta svu raskoš i sjaje
Da posakupim u rukovet pjesme,
Ista nebesa da posude raje,
Jošte se tebi prispodobit ne sme;
Ima li igdje u zelenom v'jencu
Toliko cvjetna mirisnoga daha,
Ljepote si, ko u gorskom studencu,
Sliku gdje gleda mlada zora plaha?

Zlatni vrčevi puni su nektara,
Uz spjev i ljubav traju čarni dani,
Živa vatra djevojačkih njedara
Mnogom junaku u čas srce rani:
Tuj struji lahor iz gajeva gustih,
Gdje golub guče bjelokrilom zlatu,
Gdje no ti kćerim ružice na ustih
I morski biser na labudnom vratu.

Bajnu dragotu za istočnih noći,
Pitoma juga plodovno obilje,
Na zemlji igdje je li naći moći,
Ne spominjući hrvatsko omilje?
Želiš li Švice nebotične skale,
Gudure, jaze, pjevanje pastira,
Pohitaj, stranče, do te grude male,
Kad sl'jepac gusle u podvečer dira.

Zaklikće duša, prsi su preť'jesne,
U prvi sumrak oko čim zagleda
Šare mora, ko u duge nebesne,
Dok trudno sunce na počinak sjeda;
Sve na nj pozr'jevaš, ko d'jete na majku,
Nehote harom prignu se koljena;
Život bo sliči na slabašnu šajku
Sred inog mora više nesmiljena.

U srcu netom hvale spjev zazvuči,
Da sin sam zemlje Hrvatske ponosne,
Iz grudi zamne usklik prodiruči:
Lovore amo, pôme mironosne,
Ovjenčat glavu mučenici treba,
Podignut nam je slavoluke poći,
Zapalit kr'jese, da plamte do neba,
I čin da majci ljubav posvjedoči!

Ne ima krasa, sv'jetu nij uresa,
Koj tvojem, majko, i s daleka nalik;
Prazna je zemlja, prazna su nebesa,
Ti samoj sebi uzor si i pralik:
Što ikom drago, ti nam vr'jediš više,
Sinovom ti si bogomolja sveta,
Jedinoj tebi svaka duša diše,
Ti naših žudnja jedina si meta.

Zdravo, Hrvatska! Aleme mog roda,
I zdravo kraju ljubavnoga sanka:
Evo mog v'jenca: haran sin ga poda,
Ubran je rosom tiha za uranka.
I dok je mora i sunčana ljeska
I dokle pjesme po kršnih vrletih,
Kojimi tutnji rika gromotreska:
Ti ćeš u slavi, dome moj, živjeti!

Almanak „Hrvatska", 1882.

Jovan Hranilović.

Pored Arnolda, Badalića i Jorgovanića javlja se u to doba na pjesničkom polju i Hranilović. Na glas izagje poslije svojim *„Žumberačkim elegijama"* (g. 1887.), vojujući pjesmom za taj dijelak hrvatske zemlje. Dvije godine iza toga izda *„Pjesme svakidanke"*, a „Matica Hrvatska" g. 1893. štampa njegove *„Izabrane pjesme"*.

Pored pjesama — što izvornih, što prevedenih — pisao je Hranilović mnoge ocjene i naučne članke, od kojih mu je najljepši studija o pokojnom Palmoviću (Balkan, 1886.). Neko vrijeme uregjivaše *„Vijenac"*. Nastojeći što više upoznati braću Srbe sa književnim napretkom našim, piše mnogo u „Letopis". Poznat je i kao elokventan govornik.

Rodio se 18. prosinca 1855. u Kričkama blizu Drniša u Dalmaciji. Svršivši bogoslovne nauke u Zagrebu, posta unijatskim parokom, što je i danas u Novom Sadu.

Oj vi gorski svećenici . . .

Oj vi gorski svećenici,
Neshvaćeni mučenici,
Niko ne zna vašu tugu,
Nit vam jade ne poznaje, —
Vi možete drug tek drugu
Isplakati svoje vaje;
Sretnimi vas ljudi misle,
A vas teške b'jede stisle.

Sn'jeg praminja, bura vije,
Nigdje puta, staze nije;
Na vrletnoj gorskoj kosi
Što l' to jecnu, što l' to sinu?
— To svećenik starac nosi
Umirućem popudbinu;
Po smetovih teško kroči,
Da u b'jedu nadu toči.

Sve je pusto, nigdje ništa,
Nigdje krova nit ognjišta,
Vjetar cvili, kiša lije, —
Podaleko iza gora
Grom se ori, munja sije;
Ko do župnog stupa dvora
U to kasno noćno doba:
Valjda mrtvac iz svog groba?

B'jedan putnik, — služba zove
Njega ove u visove;
A župnik ga rado prima
Tä i kud bi mogo sade?
S njime d'jeli sve, što ima,
Tek mu svoje krije jade:
O puka mu zbori b'jedi,
Da ga brani, da ga štedi.

Oj vi gorski svećenici,
Svog naroda prosvjetnici!
Vaše duše, srca trake,
Dalko siju, griju milo,
Praznovjerja goneć mrake,
Lomeć zloći krhko krilo,
Kroteć pučkoj strasti b'jese,
S njih da sv'jet se ne potrese.

Kad se digne teška ruka
Izmučenog, jadnog puka,
Očajnički na gospodu,
Što mu sišu znoj sa čela,
Gaze pravdu i slobodu, —
Vaša rječca mudra, smjela
Rišuć božjeg sina muke,
Sustavlja mu teške ruke.

Oj vi gorski svećenici,
Božje pravde navjesnici!
Utješnici cvilnoj suzi
Prezrenoga, jadnog puka,
Jedini mu vjerni druzi
Posred sreće, posred muka,
Prezirom vam sv'jet to vraća,
Progon vam je svjetska plaća.

Kad vam s tuge srce svisne,
Kad vas ljuta boljet stisne,
Ko vas pita, gdje vas boli?
Ko vam suzu da utomi?
Šuti, trpi, pjevaj, moli,
Makar da se srce lomi;
Ko još da se za vas brine,
Kukavice sred planine!

U pustoši, u samoći
Ostavljeni, bez pomoći
Vašoj maloj u sobici —
Bog će zadnji dah vam čuti, —
Kô cvjetići samonici
Tako ćete uvenuti;
Skroman grob sred vašeg stada.
To vam konac i nagrada.

Oj vi gorski svećenici,
Božjoj slavi žrtvenici,
Vaše suze, vaše jade
Kano cv'jeće angjel kupi,
Da vam krasan v'jenac dade,
Kad vam k smrtnom logu stupi;
Jer je vaše sve trpljenje
Bilo drugim na spasenje.

Žumberačke elegije, IV.

Tjeraj ovce, djevojčice...

Tjeraj ovce, djevojčice,
Preko vode tako lako,
Vedra gorska sokolice,
Čist tek gorski sn'jeg je tako.

Sve ti ovce već progjoše,
Šojčica tek ne će mala,
Sve se druge udadoše,
Samo ti si zaostala.

Crven-kapa na glavi ti,
Zlatnim vezom nakićena; —
Tako mašta l'jepo kiti
Sreću raja nesugjena:

Upletci ti jošter zvone
Djevojačkih po ramenih,
A druge već suze rone
S ideala razorenih.

Čekaš, kô što majka stara
Čekala je nekoć tvoja,
Dok ju vojno kod oltara
Vjenčao je posl'je boja.

Čekaš, dokle mladić koji
Tvoje srce čisto, mlado,
Vrlinom si ne osvoji,
Pa ćeš tad ga uzet rado.

Ah! kad onaj to bi znao,
Što u grobu davno sniva!
— Na vojnici on je pao,
A ti tome nisi kriva.

Ne plači mi, k čemu suze?
Tà još nisi izgubljena;
Ako njega Bog ti uze,
Nij' ti sreća polomljena;

Pusti samo suzam teći,
Suze l'ječe teže rane,
A i ti ćeš suzom steći
Veselije, sretne dane.

Još je rano, — sv'jet još štuje
Tvoga srca bol duboku,
Al već mnogi uzželjkuje
Za se suzu u tvom oku.

Tjeraj ovce, djevojčice,
Preko vode tako lako,
Vedra gorska sokolice,
Čist tek gorski sn'jeg je tako.

Sve ti ovce već progjoše,
Šojčica tek ne će mala!
Sve se druge udadoše,
Ti si na čas zaostala.

Daj joj, brate, sjekiricu,
Da napravi mostić mali,
Da preveze i Šojčicu
K onim drugim na obali.

Dok ti jednom drugi neko
Pruži ruku, djevojčice,
Da te vodi tamo preko,
Gdje su druge drugarice.

Žumberačke elegije, V.

Na grobu Andrije Palmovića.

Pozdravili opet veseli slavulji
Rodne naše zemlje sagove zelene;
Zasjalo je cv'jeće sitni kô dragulji,
Reseć kosu Vesne netom probugjene.

Ah! vrh tvoga eno groba zelenoga —
Poborniče mladi idealnog sv'jeta,
Suzna žrtvo svoga zvanja pjesničkoga!
Istu čarnu Vesnu svladala je sjeta.

Rosnom suzom ona na križu ti zlati
Skromni natpis silnom srcu, duhu tvomu,

Rad bi suzu barem uzdarjem da vrati
A za pjesme tvomu srcu pjesničkomu.

Sipa sjetno rukom mirisnom si cv'jeće,
Pletuć v'jenac povrh tvoga mrtvog čela,
Zemljica što rodna na grob ti ga meće,
A kog ti je zloba uskratiti htjela.

Ne znala te sreća, ne znali te ljudi,
Nad njima visoko tvoj se genij vinu,
Gonile te svuda vrane divlje ćudi,
Al visoko genij tvoj nad njima sinu.

Tvoja biser-duša s angjeli se združi,
Tvoje pjesme njim su davno znane bile;
A budućnost teško hrvatska nam tuži
Povrh tvoje puste tamburice mile.

Nestat će ih sviju u vjekova sjeni,
Koji tebe ovdje poznat htjeli nisu,
A tvoj grob zeleni, prezren, ostavljeni
Zasjat će hrvatske slobode na visu.

Mala šajka tvoja sjetnog „korabljara"
Dospjeti će jednom do žugjene mete;
A budućnost naša puna zorin-žara
Okovat će zlatom čarne ti „sonete".

Pa kada nam svane proljeće hrvatsko,
Kad slobodi našoj dogje zlatno doba,
Sjetit će se brata vjerno srce bratsko,
Samotnoga tvoga, zelenoga groba.

Janko Kamenar.

Njegove pjesme rasute su po listovima i almanacima. Većinom su ljuavne, zadahnute daškom romantičnim, te ih prožima vrlo nježno osjećanje.

Kamenar suragjivaše najviše u „Vijencu“ (od g. 1877.) i u almanaku Hrvatskom domu“, kojemu bijaše jedne godine i urednikom.

Rodio se 23. listopada 1856. u Krašiću kraj Karlovca. Mladost svoju rovede u divnom gorskom kraju kraj historijskoga Ozlja grada, što silno tjecaše na njegovu pjesničku dušu. Svršivši sveučilišne nauke u Zagrebu, osta gimnazijalnim profesorom. Godine 1878. vojevaše u Bosni, te u to doba riopći u „Vijencu“ nekoliko dirljivih pjesmica. Godine 1892. dogje pod kraj raznika u Zagreb, gdje teško oboli, te za nekoliko dana (11. rujna) preminu naponu mladenačke snage.

Pred polaskom.

U onom dolu pokraj zelen-luga —
U dvoru b'jelom cvala mi je drúga,
Gdje tihom r'jekom labud plovi —
Ah, tu mi bjahu mladi snovi.

Nad dolinom se penje moja gora,
Gdje soko leti povrh gorskog dvora,
Moj dome usred tamnog luga!
O srce moje puno tuga!

Daleko tamo grad se ljeska b'jeli,
Kud ponosni su hati nju odn'jeli, —
A ljepša bjaše nego luna,
I draža mi neg carska kruna...

Sad poći nam je, vranče, b'jelim sv'jetom,
Uz njene dvore mini brzim l'jetom; —
Al samo da mi grud ne svisne,
Kad lik joj čarni s okna blisne.

Uoči boja.

Sjutra možda već me u grob sune
Vrelo tane ili sablja ljuta, —
Zvonite mi, zlatne moje strune,
Zvonite mi! zadnji vam je puta.

U tugjini grob mi resit ne će
Ni strmògled, niti čempres viti,
Grobom mojim ne će cvasti cv'jeće,
Niti križa... v'jenca ne će biti.

Ne će zvono smrtno moje t'jelo
K tihom groblju na počinak zvati...
Grom topova bit će mi op'jelo,
Grobom bojni plesat će mi hati.

Nasred bojnog polja humak mali —
Modro nebo nad njim — — ništa više!
Oko mene druzi popadali,
Krvca poljem njinu slavu piše.

Samo ti ćeš, pjesmo, bit kraj mene,
Vjerna drugo nad sve drûge ine!
Pozdravi mi drage udaljene,
Mile gore moje otadžbine.

Pozdravi mi majku staru, s'jedu,
Što na domu za mnom plače sama,
Poljubi mi onu djevu bl'jedu,
Crnog oka, sunčanoga prama.

Pa im reci, reci milim zvukom,
Da ne tuže, nek im nije žao,
Što sam mlagjan ubojitom rukom
Za slobodu braće dično pao.

Sjutra možda već me u grob sune
Vrelo tane, ili sablja ljuta; —
Zvonite mi, zlatne moje strune,
Zvonite mi, — zadnji vam je puta.

Dragutin Ilijć.

Od sinova Ilijćevih najviše se proslavio Vojislav, no obilnošću književnoga rada prestiže svoju braću — uzevši amo i Milutina — Dragutin. On piše lirske — većinom refleksivne pjesme, onda novele i drame, a napisao je pored toga raznih drugih članaka i studija. — Osobito voli mitologiji.

Od drama valja spomenuti tragedije „*Vukašin*“ i „*Jakvintu*“, komediju „*Lihvarku*“ i čarobnu igru „*Ženidba Miloša Obilića*“. Novele izda g. 1892., a u „*Otadžbini*“ priopći dijalošku pjesmu „*Oslobogjeni Prometej*“.

Pjesme su mu rasijane po svim vigjenijim listovima srpskim.

Rodio se g. 1857. u Beogradu, gdje je sada gimnazijalnim profesorom.

Istina.

Istina je nož oštreni,
Pod njim uvek krv poteče,
Al se trulež okuženi
Samo takvim nožem seče.

Istina je uvek gorka,
Kao pelin dušu kida;
Al pelenom ipak za to
Groznica se ljuta vida.

Istina je večna truba,
Što iz mrtvih na sud budi,
Grešnik ne će da je čuje,
A pravednik njojzi žudi.

Beli Vide.

U snežnom plaštu na belom hatu
Javi se s gora on,
Sneg se preliva u rujnom zlatu —
I plavi nebosklon
Nad lavinama survanim trepti,
A Beli Vide na hatu leti,

Leti, ko mladi div,
Sunčanog štita nad sobom diže,
Vito mu koplje u nebo sîže,
Te para oblak siv.
S planina snežnih eno se kreće,
Nad urvinama ledenim leće,
I dugog mraza stud
Na megdan kliče svud!

A u jasnom rumenilu
Preko gora zavejanih
Obasjani, razdragani,
Poklikuju kolegjani:
„Beli Vide, Beli Vide,
Plamnim kopljem ti razmahni,
Rastapaj se, snežni zide,
A s planina zavejani'
Nek zamrzlo pljusne vrelo,
Zažubori potok čist:
„Ide Vide, da obide
Belo stado, gorski list!"

Jasno klikću kolegjani,
Razleže se dô i breg:
„U Vida je štit sunčani,
Okopneće gorski sneg!"

A Beli Vide desnicom mače,
Ognjeni pod njim zahrza hat,
Plamenim kopljem zemljicu tače,
Odbeže noć u sunovrat!
Odbeže studen, stopi se sneg,
Životom dahnu dô i breg!

Marin Sabić.

Elegancijom forme, nježnošću i bujnošću boja i finim rasporegjajem misli odlikuje se megju mlagjim hrvatskim pjesnicima u Dalmaciji Sabić. O tome daju lijepo svjedočanstvo njegovi „*Trenutci*“, štampani g. 1904. u Donjoj Tuzli. Najmilijim mu je prijedmetom more i svemir.

Pored pjesama pisao je mnoge znanstvene studije, a vješt talijanskome jeziku, kojim je i počeo pjevati, preveo je mnogo hrvatskih i raznih drugih slavenskih pjesama na taj jezik, te to kani izdati u zasebnom djelu.

Rodio se g. 1860. u Starom Gradu na otoku Hvaru. Izučivši gimnaziju ode u Beč i Zagreb, gdje svrši prava, te se najprije posveti žurnalistici, radeći kod listova „*Il Diritto Croato*“ i „*Narodnog lista*“, dok se g. 1893. ne posveti svom pravničkom zvanju, te je sada javnim bilježnikom u Budvi.

Kraj kolijevke.

Na kol'jevku majka pogledava
I ko sjena samotnica bludi:
Tiho... tiho... Janje moje spava —
Janje moje da se ne probudi.

Šapće majka, a čedo joj drago
Već je davno vječni san usnulo,
Već je davno materino blago
U tamnome grobu istrunulo.

Šapće majka — do kol'jevke b'jele
Ko sjena se samotnica šulja:
Bdije dane, bdije noći c'jele
I kol'jevku prisluškujuć ljulja.

Bdije majka — bdijuć prisluškiva:
Nešto drhće, nešto zrakom diše,
Kano uzdah a iz srca živa —
A kol'jevka lagana se njiše.

Na kol'jevku majka pogledava
I ko sjena samotnica bludi:
Tiho... tiho... Janje moje spava —
Janje moje da se ne probudi.

Na dnu mora...

Na dnu mora dubokoga
S vedra neba zv'jezde sjaju...
Ja ih gledam, pa se čudim
Zlatnih zv'jezda divnom sjaju.

Pa sve mislim i premišljam:
Koje se je čudo zbilo?
Je l' biserje na dnu mora
U zv'jezde se pretvorilo?

Il visine vaselenske
Zv'jezdama su dodijale,
Pa su zv'jezde — neba site —
U dubine moru pale?

Kao cvijet...

Šesnaest joj je bilo kitnih ljeta
A duša joj ko hram bila svet:
U vrtlogu bučnog rasla sv'jeta
Kao cv'jet.

Mamio je drhtaj srca vrela,
Mamio je čarnih misli l'jet —
Pa je ljubeć cvala i ocvala —
Kao cv'jet.

Ljubeći je cvala i ocvala,
Ljubeći joj mladoj bilo mr'jet —
A da mladost gine, nije znala,
Kao cv'jet — —

Večer.

Sunce zagje. S Rata lahor piri
I borovom šumom cv'jeli —
A borova šuma šušteć miri —
Bujni cvijet neuveli.

Ko hrid tražeć, gdje će da se smiri,
Zrakom kruži galeb b'jeli —
A na moru, te se u dalj širi,
Golemo se jedro b'jeli.

Sunce zagje. Trepereći niče
Večernjica s neba čista:
Zvono s br'jega na počinak kliče.

A za Ratom — mora vrh tihana —
Premaljetni mlagjak blista
Poput oštra srpa usijana.

Usnule su tamne gore...

Usnule su tamne gore,
Širom glulio polje spava,
A na b'jeloj mjesečini more
Čarno prosijava.

Sija mjesec: bez talasa
Tiho širno more dr'jema,
A iz mora mrka i bez glasa
Niče hrid golema.

Sija mjesec s neba plava
I saneno more čara,
A pučina širna podrhtava
Ko od tajna žara.

Ko od žara usna slasnih —
I hrid mrku šapćuć ljubi,
A cjelov se kao uzdah strasni
U noć tihu gubi...

Nad glavom mojom...

Nad glavom mojom zv'jezde kolo vode,
A ja u krilo tajinstvenoj noći
Umornu glavu spuštam u samoći,
Trudbenik željan mira i slobode.

Prignute glave u dno duši zrijem
I čar s visine sjajnih zv'jezda ćutim,
Ko da nadzemnim stupajući putim
Neizmjerjem se iznad zv'jezda vijem...

Ona moli . . .

Ona moli... Pobožno i smjerno
Sklopila je svoje ruke b'jele:
Tiho šapću rujne usne vrele,
Tiho šapće mlado srce vjerno.

Ona moli... Krotko lice sije
Blagim žarom svetog nadahnuća —
Ona moli, a molitva vruća
Lagana se sa usana vije — —

Molitva se vije sa usana —
Sa usana a iz srca čista
Kô dah cv'jeća, te na rosi blista,
Kô u hramu miris tamijana.

Molitva se vije s srca vjerna —
S srca žudna lazurne vedrine
I kô mirluh tajinstveni gine
U pučinu neba neizmjerna...

Trenutci.

Dr. Gavro Manojlović.

Godine 1881. izda svoje prvijence u omašnoj knjizi (672 stranice), koja pobudi u kritici živ interes. Knjizi je naslov „*Mladi dani Veljkovi*“. Cijelo je djelo kao neki pjesnički dnevnik iz ratne godine 1878., kad no je i pjesnik sablju pasao. Gotovo svaki i najsitniji doživljaj sa bojišta ocrtan je u tim pjesmicama, koje su iskreni odraz pjesnikovih dojmova.

Poslije je pjesnik vrlo malo pjevao, jer se posvetio svojoj struci, a pored toga uregjuje omladinski list „*Pobratim*“.

Manojlović je rodom iz Osijeka (g. 1860.), te je sveučilišnim profesorom u Zagrebu.

Evo luga . . .

Evo luga, gdje smo bili
Prekjučer tu plaho snili
Gledajuć u zv'jezde tije,
Kako noć se zemlji smije,
Pa me n'jela iz propasti
Tiho tamo, gdje no rasti
Vidjeh prve uzletaje,
Prve srca usplamaje;
Tad ne marih, je l' me čeka
On čas turska puška pr'jeka;
Sad sam opet u tom gaju,
Da l' me opet sretat znaju
Iste misli? Jao, Bože!
Zar se sada snivat može,
Sanjom osut krv i rane?
Oj, što sad mi noga stane?
Što li ono oko gleda?
Eno ondje posl'je reda
Čudan znamen usred boja,
Jagodice zelen-hvoja,
A nad njome rujna lica
Tiha, sjetna jagodica.
Da te trgnem, mila prijo,
I utaknem na grud tijo!
Nosit ću te u dim sobom,
Da mi daneš zar nad grobom,
Mojom krvi oblivena
Možd uveneš onog trena,
Spustiš sa mnom k zemlji lice,
Jagodice, jagodice!

Usred boja.

Ura! Ura! muko odjek
Dolinom se stvara;
Ura! Ura! tu s visina
Bojnim praskom para;
Sve se giblje žešće, žešće,
Top za topom češće, češće
Napr'jed dere, mrtvu m'jenja
Preko crnog onog st'jenja,
Gdje se kupe ljudski mravi;
Grom za gromom tutnji gori
Do visina onijeh plavih,
Gdje se jek sa jekom bori,
Nebo lomi, nebo muti,
Ko da sad će rasprsnuti —
Oj! al ono tiho spava
Usred podna, ponad strava —
Vječno nebo da se muti?
Sve je mirno; srce samo,
Čisto srce može tamo
Začut Boga uzdanuti.

Nad samoću . . .

Nad samoću stara grada
Tihom sjenom nocca pada.
Prve zv'jezde veće sjaju
Samotnom mi uzdisaju,
Veće eno krvav rudi
Punan mjesec iz ravnine —
Tam daleko, tamo bludi
Miso moja u daljine.

Zar mi znadu opet doći,
Pa me sresti u samoći
Divne slike onih dana
Isred tutnja, isred rana,
Gdje no čitav, snažan bijah,
Gdje je duša puna bila,
Puno srce, miso tija,
Stotinama rasla krila?

Krasna sanjo, zemljo sveta,
Vaš me dah još svud obl'jeta;
On će pratit svud me sjenom
I sa zadnjim mojim trenom!
Pružate l' mi dug da platim,
Toj mladosti što ste dale,
Ono trena da pozlatim
Dahom duše zadrktale?

Evo plaće duše moje!
Evo već se okol roje
Poput zv'jezda nebom gore
Plahe pjesme da se stvore!
Ko bi reko, da se rane,
Da se tutanj sred strahote,
Kad na toplo srce pane,
Promeće u pjesme ote?

Mladi dani Veljkovi.

Milka Pogačić.

Na pjesničkom polju javlja se osamdesetih godina u Šenoinom „Vijencu", te naskoro steče lijep glas, kakovim se ne mogaše podičiti prije nje niti jedna pjesnikinja hrvatska ni srpska. Svoje pjesme izda g. 1885. u posebnoj knjizi pod naslovom „*Prve pjesme*". Pjesme su lirske, a prijedmetom im je najviše vlastiti život pjesnikinje, otadžbina i svijet.

Pogačićka piše i pripovijesti, a najbolje joj je uspio niz psiholoških crta iz školskoga života, što ih priopći u „*Domaćem ognjištu*", kojemu je ona urednicom.

Mnogo radi oko udruženja hrvatskih učiteljica i oko prosvjećenja ženskinja.

Pjeva i pjesme dječije, te je napisala knjižicu „*Slava mladosti*".

Svijet ugleda g. 1860. u Zagrebu, gdje i danas živi. Ondje je učiteljicom ženskoga liceja.

Oj da sam cvijet!...

Oj da sam cv'jet!...
Da rast mi je u kutu,
Ne poznat zlobu ljutu,
Ne poznat jadan sv'jet —
I zavisti, te ljudske druge,
Ne poznat jada, ne znat tuge —
Oj da sam cv'jet!...

Oj da sam cv'jet!...
Sred tajstvene mi šume tije,
Gdje srebren potočić se vije,
I ptice poju, moj da tu je sv'jet;
Moj dragulj — da su rose sjaji,
Moj šapat — vjetra uzdisaji —
Oj da sam cv'jet!...

Oj da sam cv'jet!...
I u to carstvo moje
Da zanese te oko tvoje, —
U moj da dogješ sv'jet!
I opaziv me, da se prigneš
I da me trgneš, da me digneš...
Oj da sam cv'jet!...

Bez tebe sam...

Bez tebe sam — lagja mala,
Što ju vjetar morem goni,
Igrajuć se po volji ju
Vrhom nosi, do dna roni.

Bez tebe sam — zadnja lasta,
Što ju družba ostavila,
A zima joj nemilosno
Malo srce salomila.

Bez tebe sam — zlatna žica,
Ali tvoje ruke nema,
Da me dirne... Bez tebe je
Zlatna žica, žica n'jema.

Mojim dvorom...

Mojim dvorom pod prozorom
Cvate ruža malena,
Od laskanja slavuljeva
Sva je rumena,
A od moga uzdisanja
B'jedna, žalosna.

Pognula je k crnoj zemlji
Svoju glavu mlagjanu,
Pak iz čaške na tlo stresa
Rosu bisernu,
Vidjela je tako pasti
Suzu jadovnu.

Doć će sunce, popiti će
S zemlje sjajnu rosicu,
Doć će drugi, otrti će
Gorku suzicu,
Dok ti kasniš ubrat ružu,
Ljubit djevojku.

Dr. August Harambašić.

Pjesničke prvijence priopćivaše u omladinskom listu „Smilju", a naskoro iza toga javlja se u „Vijencu", „Hrvatskoj vili", „Balkanu" i drugim beletrističkim listovima i almanacima. Lakoćom stiha i otadžbeničkim karakterom svojih pjesama postade naskoro — osobito megju mlagjim svijetom — njegovo ime popularno. Izdao je više pjesničkih zbirki, kano što su: „*Ružmarinke*" (g. 1882.), „*Slobodarke*" (g. 1885.), „*Sitne pjesme*" (g. 1885.) i „*Tugomilke*", a „Matica Hrvatska" izdala mu je „*Izabrane pjesme*" (g. 1895.) i „*Pjesničke pripovijesti*" (1889.). Godine 1886. izdao je „*Bugarske pjesme*" (prijevod). Za djecu napisao je zbirku pjesmica i pripovijedaka „*Smilje i kovilje*" i „*Mali raj*", a sa Zmajem složi „*Zlatnu knjigu*".

Harambašić je mnogo pisao i prevodio za pozorište. Sastavio je libreto za Zajčevu operu „*Zlatka*".

Pored toga preveo je mnogo velikih pripovijesti i romana iz drugih književnosti, osobito poljske (n. pr. Sienkiewiczew „*Quo vadis*").

Rodio se 14. srpnja 1861. u Donjem Miholjcu kraj Valpova. Posvetio se pravnoj znanosti, te je danas odvjetnikom u Zagrebu.

Moje srce.

Moje srce crkvica je b'jela,
U njoj divan žrtvenički kam;
Na njem gorit života će c'jela
Za Hrvatsku ljubavi mi plam.

Na njem sve ću žrtve doprinašat
Za slobodu milog roda mog;
Na njeg sve ću želje, nade snašat,
Ne bi li ih ostvario Bog!

Al pod kamom tim je raka c'jela,
U njoj žića počiva mi pol;
Moje srce crkvica je b'jela,
A u njojzi grobak, drag mi tol.

Nad njim eno krst se diže mali,
Pod njim draga vječni sniva san;
Crn mi udes nju u grobak svali,
Al i mrtvoj tu je njojzi stan!

Vatroslavu.

Kad mi duša mlada sva u očaj klone,
Sjećajuć se gorko pretrpljenih jada;
Kad mi živo srce već u zdvojnost tone,
Plačući na grobu mojih l'jepih nada:
Moja pamet jadna, kô zv'jezda bludeća,
Samo tebe traži i tebe se sjeća. —

Ide sv'jetom priča, da je drug za druga
Na tirana nalog dao oči same;
Ali ja bih dao bez boli i tugâ
I sâm život za te, kao i ti za me;
Ne bi po me bila žrtva to, već sreća,
Od naslada sviju ljepša, a i veća.

Znadeš, što je tuga, mrtva ljubav što je,
Znadeš, što je grana, slomljena po sr'jedi,
Znadeš i veselje, znadeš boli moje,
Raduješ se sa mnom — i plačeš u b'jedi;
Što je brat mi rogjen, seka, otac, mati,
Nada slast i sreću tebe bratom zvati.

Jedan grobak mali — taj mi dušu truje,
Taj i tebi često vrele suze mami;
Al još ljepši uzor moje srce štuje,
A i u tvom žarki za njeg plamte plami:
Hrvatska je divna, u njoj sve nam slasti,
Za nju ćemo živit, za nju u grob pasti.

Nek se pakost širi, nek se koči zloba,
Nek se m'jenja samo, što se m'jenjat mari,
Mi smo i budemo — ma u koje doba —
Vazda vjerni druzi, prijatelji stari:

Tvoja radost živa — moje je veselje,
Tvoje nade mile — mog su srca želje.

Eto gledaj, brate, što nam srca spaja,
Što nam bratskim miljem mlade topi grudi:
Otadžbina, ljubav, srodstvo osjećaja,
Njima srce, duša, njima život budi!
Uz taj zavjet sveti, uz taj poklič oba
Biti ćemo braća do i preko groba.

Badnjak.

Skromna, čedna večer,
Tihi, blagi mir;
Zemlja sa nebesi
Slavi sveti pir;
Plaho je umukno
Šumni svjetski glas:
Zemlja stidno čeka,
Da joj dogje Spas.

Badnjak... Mala rječca,
Ali pojam svet,
Koga svako štuje,
Bio kako klet;
Ah, ta čovjek ipak
Nije tvrdi kam:
Teško samo onom,
Ko je danas sam!

Vani cića zima
Sam će dah ti spreć,
Al kod sretnih ljudi
Sve se žari peć;
Soba je malena,
Al je sreće stan:
Nije život, nije
Samo puki san!

Gle, na prostom stolu
Stoji mali bor,
Sav u suhom zlatu
Kao božji tvor:
To je zlato krivo,
Priprost mu je sjaj,
Al u oku djece
To je — pravi raj!

Dječica su sitna,
Pa je sitan dar,
Al na licu majke
Sja se sreće žar;
Ručice se dižu
U zahvalnost k njoj,
Slatka rječca „mamo“
Anđelâ je poj.

Angjeli su sašli
U taj mali hram,
Sretan im se divi
Baš i otac sam;
Gleda djecu, ženu,
Pupoljke i cv'jet,
Pa mu miso leti
U budući sv'jet.

Minuti će brzo
Sve za danom dan:
Hoće l' i tuj uv'jek
Biti sreće stan?!
Svakoj našoj sreći
Pr'jeti teška kob:
Već će možda k ljetu
I nju skriti grob!

Sve, na sv'jetu što je,
Sve to mora mr'jet;
Al će pupolj ostat,
Ako svene cv'jet.
Stoljeća će proći
Kano oka gled,
A na sv'jetu bit će
Uv'jek stari red.

Kraljevstva će minut,
Gradovi će past;
Obiteljska sreća
Jedina će cvast.
Ona nam je svrhom
Sveg života tog:
Blažen, kom ju dobri
Blagoslovi Bog!

Blažen u životu,
Kogod nije sam,
Ko ljubavi može
Podić sveti hram;
Jer kad dužnost zovne
Na odlučan čin:
Ako otac pane —
Ostati će sin!

B'jedan, triput b'jedan,
Ko je sam kô panj:
Na tom božjem sv'jetu
Nema sreće za nj!
Hladna smrt će doći,
Pa će i on mr'jet:
Za njim ne će ostat
Pupoljak, ni cv'jet!

Badnjak... Samo časak,
Pa će i on proć;
Kroz svu vječnost traje
Samo jedna moć:
Sve, na sv'jetu što je,
Sve to mora mr'jet,
Samo čista ljubav
Mladi sav taj sv'jet.

Sokolu.

Smjele glave, ohole,
A kreljuti jake,
Vini mi se, sokole,
Nebu pod oblake;
Tamo ti je pravi sv'jet,
Pa što k zemlji sl'ješ;
Nije za tvoj brzi l'jet
Da sa vrepci l'ješ.

Neka ružam maleni
Pjevaju slavulji,
Neka cv'ješe šareni
Obl'ješu metulji;
Nisi ptica pjevica,
Druga ti je snaga,
Neka tvrda litica
Bude tvoja draga.

Gdje se gore blistaju,
Sn'jegom pokrivene,
Gdje se munje krstaju,
Kad oluja krene:
Tamo traži živalj svoj,
Tamo ti je zgoda,
Tamo vlada, brate moj,
Zlaćana sloboda.

Tamo budi s družicom
Posred topla gn'jezda,
Sokol sa sokolicom
Blizu jasnih zv'jezda;
Nek se nebo prozirno
Povrh tebe diže,
A ti glegji prezirno,
Kako gamad gmiže.

Ako li te opkole
Ljudi na tvom visu,
Ti im reci, sokole,
Da ti gazde nisu;
Već se glave ohole,
A kreljuti jake,
Opet vini, sokole,
Nebu pod oblake!

Siročad.

Po zemlji sn'ježak pao,
Po duši težak jad;
Ah, teško vam je, teško
Za tužnu siročad.

Oluja vani bjesni
I zameće taj sv'jet.
Na njojzi mladić drhće
Kô povenuti cv'jet.

I plače, jako plače
Za svojom sestricom,
Što rani grob već nagje
U mekom sn'ješku tom.

Pa i on smrt si želi,
A još je tako mlad —
Ah, teško vam je, teško
Za tužnu siročad!

Po zemlji sn'ježak pao
I bljedne sunca trak,
Po zemlji se kô bogac
Polako sl'ježe mrak.

S grmečka ptice sl'jeću
Na b'jeli sn'ježak taj,
I traže koje zrno
Uz tužni cvrkutaj.

Al nema zrnca, nema,
A umori ih glad; —
Ah, teško vam je, teško
Za tužnu siročad! —

Hrvatska je, dušo . . .

Hrvatska je, dušo,
Svaka moja miso,
Dok ko čovjek budem
Mislio i diso.

Hrvatska je meni
Raj i život pravi,
Ona mi je uv'jek
U srcu i glavi.

S njene teške kobi
Jad mi srce c'jepa:
Ti si, ko i ona —
Uboga, al l'jepa!

Ružmarinke.

Josip Milaković.[1])

Pored radova za mladež *(Božićnice, Mali svijet, Mali hrvatski deklamator, Prve ljubice, Izabrane pjesme za mladež, I., Proljetno cvijeće* i list *Hrvatska omladina)* napisa ove zbirke pjesama: *„Hrvaćanke"* (Zagreb 1883.), *„Iz uvela lišća"* (Sarajevo 1890.), *„U zatišju"* (Sarajevo 1892.), *„Vjetar i talasi"* (Sarajevo 1897.) i *„Staze i putevi"* (Donja Tuzla 1900.). Još izda na po se: *„Biografske bilješke", „Majka u našoj narodnoj pjesmi", „Majka u narodnim poslovicama", „Zmaj Jovan Jovanović"* i uredi dvije knjige omladinske antologije *„Naša pjesma"*.

Učiteljuje od 1887. godine u Bosni, a rodom je iz Samobora u Hrvatskoj (1. kolovoza 1861.).

Ne traži pjesme . . .

Ne traži pjesme zračnoj u visini,
U duše tvoje skriva se dubini.

Ne traži pjesme usred sv'jeta n'jema,
Ne traži pjesme, tvog gdje srca nema.

Ne traži je u sumračnoj daljini,
U duše tvoje skriva se dubini.

Ko bajna djeva puna mile draži
Ljubimca svog će sama da potraži.

I kad te zovne, k njojzi tad se vini,
U duše svoje nać ćeš je dubini.

Al pustiš li je, nigda, nigda veće
Na gudalu ti zadrhtati ne će.

Staze i putevi.

---

[1]) Izbor mojih pjesama uredio Silvije Kranjčević.

Na vrelu Bosne.

Što žuboriš, r'jeko tiha,
Poput šapta noćnih bajka,
Što ih priča, kada njiha
Svoje čedo, dobra majka?
Što to šapću tvoji vali
Iz pećina provirući,
Ko uzdasi uzdrhtali
Iz srdašca prodirući?

Ili priče pričaš davne,
Ili pjesme o mejdanu,
Il stranice čitaš slavne
Na b'jelu se našav danu?
Il ti broje hitri vali
Brojanice vrelih kapi,
Koje tu su progutali
Tvoji sjetni, tajni slapi?

Starac Igman u planinu
Sluša priče od vjekova
Zagledav se u dubinu
I tu tajnu tvih valova;
Mlada djeva zamišljena
Tiho snatri, tiho duma —
Ko da ljubav zbori njena
Iz tog šapta i tog šuma.

O kolike suze vrele
Kanule su sred tog vira,
A rane nam ne zac'jele
Od ubojnog negda pira! —
O ja znadem šapat vala
I topola drhtaj bolni:
Tu je bratska krvca pala,
Kajin jeca tu nevoljni.

Šumi, šumi, poj pop'jevke
Kroz goru i ravno polje,
A kad progješ kraj kol'jevke,
Gdje se bratska čeljad kolje,
Moćnim glasom ti zašumi
Ko u divljem urnebesu, —
Nek te shvati i razumi,
Kad vjekovi dugi n'jesu!

Čedo spava...

Čedo spava usred sanka n'jema,
Ni ne sluteć, kud se majka sprema,
Ne snivajuć, kaka bol je mori,
S koje sretni opustješe dvori.

O toplome sanja zagrljaju,
O majčinom slatkom poljubljaju,

O ljubavi čistoj i beskrajnoj,
O nesreći ne snatreći tajnoj.

A majka mu izmed oba sv'jeta
Sad će eto da se nebu šeta — —
Zemske spone duh će da joj skine,
Da u rajske visove se vine.

Tužno svjetlo izbom podrhtava,
Gdje do majke malo gongje spava,
A majka se diže opčarana — —
Smrt prikriva bešu od mergjana...

Čedo spava usred sanka n'jema,
Ni ne sluteć, kud se majka sprema,
Al angjeo njegov put stražara
U raj krilma ulaz joj zatvara...

Vjetar i talasi.

Bez majke.

Umrla mu majka još za rane zore,
A njemu su rekli: ona samo spava;
Al mu nekud čudno, što te sv'jeće gore,
Za što majku cv'jeće svuda okružava?

Čudno mu je, što ga sve miluje, drâga,
Ali nigdje sm'ješka, već ozbiljnost n'jema.
Što toliko sv'jeta stupa preko praga?
Za što tugja ruka sobama posprema?

Ne zna, što mu otac mramorkome šuti,
Sažaljivo što mu svaki progovara?
Ah srce mu malo nešto strašno ćuti,
Njegovo se nebo možda sad razara?

O smrti mu nekoć pričala je baka —
Ah da samrt nije možda došla amo? —
Ne, ne, nije samrt dražesna, ovaka —
Tä majka se sm'ješi, ona spava samo.

I kako je mališ ljubi, voli jako,
Ni ne sluteć smrti râne joj i hude,
Sve se boji, ljuti, — oh što zvone tako,
Da mu milu majku od sna ne probude!

U zimskoj noći.

Tavna ponoć i mećava,
Dr'jema do i br'jeg;
Tiho l'jega u bjelini
Ko b'jel papir po crnini
Sn'jeg.

Ko da strašna ide java —
I ti čuješ mr'jet,
S žićem kao da se d'jeli,
Pa će skoro usnut c'jeli
Sv'jet.

Snijeg pada, zatrpava,
Ko da sve će strt —
Čini ti se: kraj tvog stana
Tiho tapa do okana
Smrt.

Sumrak se je hvato...

Sumrak se je hvato. Dva mi sinka mala
Na koljenu mome nejačad su bila;
U bolnici majka prvu noć im spala,
A dječica k meni stisnula se mila.

Pusta bješe izba u trenutku tome,
Kao krmilarom napuštena šajka, —
U to veći licu okrenu se mome
I zapita milo: Gdje je naša majka?

U čelo sam oba poljubio vruće;
Oh što bih im drugo i rekao bio?!
Sumrak se je hvato oko naše kuće,
Odgovor im na to u mom oku skrio.

Rudjela je zora...

Rudjela je zora. Opustjeli dvori
Ječali su s milog dječijega poja;
Kliktao nam sinak, sve se izbom ori:
Danas će se vratit draga majka moja!

I bolnička kola pred kapijom stala,
Iz njih nama blisnu tvoja lica mila,
Srca su nam jače, žarče zakucala,
Ti si nam se opet povratila bila!

Zan'jemio kliktaj djeteta nam draga —
Ono tebe nije prepoznalo više —
Rudjela je zora. Ti vrh našeg praga
Sa suncem u njedrim stupila si tiše.

Prvi snijeg.

„Eno sn'jega, tato!“ mališi me zvali.
— Prvi sn'jeg je pado gustim pahuljama —
U košuljku oni uz prozor su stali,
Tapšajući s milja malim ručicama.

Oj bezbrižna ljeta, vi glavice nježne,
To maštanje vaše — divno li je tako!
Pahuljice ove ledene i snježne
Spuštaju se vama jošte lako, lako.

„Al ti, mili tato,“ sve mi dalje cvrče —
„Šubaru golemu kupi nama svakom,
Kakva je u onog, što no snijeg zgrće,
Glegj, vidi ga dolje našijem sokakom.“

...Pito sam ih: „Čemu kapa vam golema?“
Gledeć kako pada mäna crnog jada —
A manji će mirno, ozbiljno posvema:
„E, znaš... pa da i nam — po njoj snijeg pada.“

Pjesma u pjesmi.

Pisao sam pjesmu, a misao moja
Bludila je usred svemira široka.
Sučelice meni sjedio je sinak
Vrebajuć na pogled iz mojega oka.

I tek digoh glavu, pozdravi me mališ —
Vidim, gdje bi htio, da se s njime šalim,
Pa sa milih usna uz dražesni sm'ješak
Dobaci mi cjelov prstićima malim.

Ko da hoće r'jeti: Tă mani se pjesme,
Man se divnih slika, zv'jezda i sunašca,
Ona nije l'jepa, kao što je sladak
Evo ovaj cjelov sa mojih ustašca!

Pričao sam priču...

Na krevetku svome — baš je večer bila —
Sjedjeli su oba, a ja prigjoh k njima.
Mjesečina izbom divna se razlila —
E, da pričam nešto mojim sokolima!

O moru im pričah, kojim šajka plije —
Kazujuć im neba divotnu pučinu,
O narodu b'jednom, koji za njim žije,
I o div-junacim, što za njega ginu.

A oni bijahu s pripov'jesti ove
U dušama malim silno potreseni;
Gledali su nebo, zvjezdice gdje plove —
Kao sinjim morem čamci zapaljeni.

Zamišljeni tako tvrdo su zaspali,
Baš kao angjelci b'jela od mramora —
I boreć se hrabro možda oba pali
Usred tužne priče — tamo: preko mora...

Majka.

Zabolje te glava,
Majko djece moje, — o kako su slatko
Šaputali r'ječi melemne i nježne
Sinovi ti mali, a čeoce glatko
Milovale ruke mekane i snježne!

Pomoć valja majci!
I smišljahu mali ljekarije svake,
Kako da se tebi ljuta bolja stiša.
Ne, nijesu ovo r'ječi istom kake,
Ozbiljni su snovi ovijeh mališa!

„Je li, dragi tato — ?"
Tu se diže veći, upitkuje milo —
„Ja ću lječnik biti, pa ću l'ječit maju — ?"
... Ko od srca da mu otrglo se bilo,
Neislovnom čežnjom očice mu sjaju.

„„A ja — biskup biću!
Biskupa se bolest mnogo više boji!""
... U taj časak vidjeh, kako hitro ode
Zadnji tračak boli sa obraza tvojih —
Pa gdje ne bi, majko tolike gospode?!

Večer.

O zlatno veče!
Ko biser-školjka sobica nam mala
Od mjesečine sva je zablistala,
A dječica kraj pendžera nam stoje
I zlatne zv'jezde prstićima broje.

I naše duše
Na krilu mašte nekuda se viju,
Gdje zlatni sanci ljube se i smiju
Na dušecima golubljega perja
Daleko — sve do na kraj neizmjerja.

I tako nam je,
Ko da smo davno, davno tako stali
I s nama naši ti angjelci mali —
I tisuć ljeta da je prošlo veće
Neopaženo pokraj naše sreće.

Staze i putevi.

Kćerci.

Tvoje oči plave,
Ljubičice nježne,
Sred zemljice sniju
Hlagjane i snježne.

Al tek ode sn'ježak
I sunašce grane,
U ljubicam modrim
Tvoj mi pogled svane.

Njih mi sl'jeću misli
Ko šarni lepiri,
Jer dušica tvoja
U tom cv'jeću miri...

Gle, prvi puta...

Gle, prvi puta divne majske ruže
Nad grobom tvojim šire miris svoj,
I sagnuv glave, ko da sjetno tuže,
Milotom svojom rese humak tvoj, —
I prve laste, grobištem što kruže,
Nad grobom prvi sad ti poju poj, —
I proljet nova, puna čara, slavlja,
Nad grobom tvojim prvi put se javlja.

I ja ti danas na to mjesto sjetno
Koračam, seko, evo prvi put, —
Do nedavna mi bješe srce sretno,
Al eto udar slomio ga krut:
I dô i gora — sve je divno, cvjetno,
A u njem pustoš: jad ga mori ljut,
Sa majskim cv'jećem donosim ti eno
I prve suze, zlato izgubljeno!...

Ti snivaš mirno prvi sanak sreće,
Na sv'jetu koje n'jesi mogla nać,
Al mene tuga ostaviti ne će,
Ni u mom grlu smiriti se plač. — —
Ti ne znaš, seko, da sad cvate cv'jeće —
O rad bih na dno tavna groba sać:
Na hladne grudi da ti ružu stavim —
I pramaljeće novo da ti javim...

Vjetar i talasi.

Baš sam s groblja...

Baš sam s groblja krenut htio
Punan tuge ponajcrnje,
Kada zapeh na tvom grobu
O ružino oštro trnje.

Dvije grane ko dv'je ruke
O mene se prikopčale, —
N'jeme r'ječi — ali su me
Kod tvog groba zadržale.

Staze i putevi.

Sjedili smo pokraj mlina...

Sjedili smo pokraj mlina
Zadubljeni usred snova, —
Gledajući, kako prska
Sitan biser iz valova.

Slušali smo staro kolo,
Gledajući, gdje se kreće, —
Šutjeli smo zamišljeni
Puni čustva, mlade sreće.

Ti si prsi resila mi
Sred veselja svog nevina
Poljskim cv'jećem, što je cvalo
Pokraj starog šumnog mlina.

Za uzdarje ja te ljubnuh
U rumena usta tvoja
I rekoh ti, da si meni
Ponajdraža seka moja.

A to bješe, mila seko,
Najmilija tebi plata:
Za priznanje ovila si
Bratu ruke oko vrata.

Davno progje oto doba:
Mlin zapušten sada stoji,
Al preda mnom redaju se
Ponajljepši sanci moji.

I kad idem kraj tog mlina
I kad slušam šum valova, —
Tad se sjećam onih dana,
Spominjuć se onih snova.

Pa kad gledam, staro kolo
Sred mašine kako dr'jema,
Želio bih, da se krene, —
Al nek šuti... tebe nema...

Notturno.

Na trepavice ne će sanak meni,
A zvono ponoć muklo otkucava;
Ja slušam, kako sve već tiho spava,
I gledam mjesec kako kraj srebreni.

U mojoj duši bl'jede ničU sjeni:
Sve znana lica, niz poznatih glava —
U sjenam tijem ko da oživljava
I davna proljet, sanci izgubljeni!

I kušah prenut usnu zakovanu,
Izvabit rječcu, koju prsi žele,
Raspirit vatru davno zapretanu.

Al one stoje tihe, n'jeme sade,
Ko uspomenâ mramorne arkade,
Na tihoj što se mjesečini b'jele...

Vjetar i talasi.

Vojislav Ilijć.

Vojislav je prvi unio u poeziju srpsku nove motive, tražeći svojoj pjesmi uzora što u starih klasika, što u slavenskoj mitologiji, a osobito modernoj knjizi romanskoj, odakle često pozajmljuje i formu. Odlikuje se u crtanju mirnom plastikom. On je prvak megju najnovijim srpskim liricima.

Prvi put izašle su njegove pjesme u Beogradu g. 1887., drugi put 1889., treći put 1892., a poslije smrti izdali su njegovi poštivači g. 1895. lijep almanak pod naslovom „*Vojislavljeva spomenica*“ sa literarnim prilozima boljih srpskih književnika.

Vojislav je mlagji brat Dragutinov, a ugleda svijet mjeseca travnja 1862. u Beogradu. Od g. 1887.—1892. bijaše korektor u državnoj štampariji, poslije pisar u ministarstvu, a najposlije potkonzul u Prištini. Umro je g. 1894. u Beogradu.

Zvezda.

Noć je vedra, blaga,
Bledi mesec sja,
U milini tone
Vasiona sva.

I zvezdice mile
Rasipaju zrak...
Samo jedna trepnu,
Pa je pokri mrak.

Čija beše zvezda?
Bog jedini zna!
Spokojna je, mirna
Vasiona sva.

Grm.

Munjom opaljen grm na surom proplanku stoji
Ko crn i mračan div. I guste travice splet
Gordi mu uvija stas — i gorski nestašan laor
Leluja šaren cvet.

I zima dogje već i svojom studenom rukom
Pokida nakit sav i goru obnaži svu,
Al mloga zima još sa hladnim vetrom će doći,
A on će biti tu.

Laku noć!

Laku noć, laku noć,
Sunce tone za planine,
I pošljednji trne zrak;
Kroz poljane i doline
Prikrada se crni mrak.
Svud spokojstvo tiho vlada,
Lahor šumi, rosa pada,
Laku noć!

Kô šuštanje mirnog mora
Kroz tišinu bruji glas,
To angjeo povrh gora
Tiho slazi megju nas...

Laku noć, laku noć,
Dok ne svane zora plava,
Dok ne grane beli dan,
Po pučini zaborava
Nek nas vodi slatki san —
Mir je. Tiho kô uzdasi
Izumiru sveti glasi...
Laku noć!

Molitva.

Kad jeknu zvona s crkvice stare
Tiho i bônô kroz noćni mrak,
A suvo granje zašušti blago,
Ljubeći prvi zoričin zrak —

Svetinje puna duša mi leće
Tamo, gde večni boravi Bog,
Pa mu se moli molitvom blagom:
O, čuvaj, Bože, angjela mog!

Angjela onog, što bludi noću,
I s duše goni nesnosan san,
I duši mojoj kreposti daje
U gorki časak, u strašan dan.

Angjelskim krilom neka me štiti
Kroz život ovaj mučan i klet —
A smrt kad dogje, nek sa mnom onda
Ka nebu zračni upravi let.

Sumoran dan.

Kiša sipi... U daljini
Povila se magla gusta;
Dan prolazi u tišini,
Gora nêma, polja pusta.
U mrtvilu sve počiva,
Nigde nema stvora živa.

Svuda pustoš i dosada
Caruje i vlada,
Niti srce štogod želi,
Nit se čemu nada.

Rasijano pogled bludi,
Tromo idu časi,
Iz daljine zvono gudi,
Razležu se glasi —
Odjekuju na daleko...
Mora da je umro neko.

U poznu jesen.

Čuj, kako jauče vetar kroz puste poljane naše
I guste slojeve magle u vlažni valja dô...
Sa krikom uzleće gavran i kruži nad mojom glavom,
Mutno je nebo svo.
Frkće okiso konjic i žurno u selo grabi,
I već pred sobom vidim ubog i stari dom:
Na pragu starica stoji i mokru živinu vabi,
I s repom kosmatim svojim ogroman zeljov s njom —
A vetar sumorno zviždi kroz crna i pusta polja,
I guste slojeve magle u vlažni valja dô...
Sa krikom uzleće gavran i kruži nad mojom glavom,
Mutno je nebo svo.

Zimska idila.

Zima je pokrila snegom doline i polja ravna
I tavne, visoke gore. Vijori snežnoga praha
Po pustom viju se polju, i cela priroda ćuti,
I listak poslednji vene od zimskog studenog daha.

Veselo puckara plamen u skromnoj izbici našoj,
I mačak na banku drema. Kroz tamu večeri blede
Dugačke i svetle senke po zidu čudno se viju,
A oko ognjišta sniskog ozebla dečica sede.

Deda uzeo lulu i s pažnjom o dlan je bije,
Pa ispod pojasa vadi listove duvana suva,
I kad ih izgnjavi dobro, on onda napuni lulu
I mirno pušeći sluša vetrinu, što poljem duva.

Po kadšto zaškripe selom volujska drvena kola,
I gavran nad njima grakne. Za tim se razgovor čuje:
To se komšija Panta sigurno iz gore vraća,
Pa žurno ispreže stoku i čeljad po kući psuje.

A deda ovako priča: „Odavna u selu našem
Življaše uboga žena sa malim jedincem svojim;

To beše nemirni Pavle. Pamtim ga i sada lepo,
I ako to beše davno u mladim danima mojim.

Hiljadu osam sto... Sad ne znam, kojega leta,
(Al Bunoparta je onda na Rusa pošao bio)
Zima je velika bila. Reke se zamrzle rano,
A sneg od osam stopa polja je i gore krio.

U jedno studeno jutro, kad majke ne beše doma,
Mali se podiže Pavle i ode van našega sela —
I nikad ne dogje više. Ljudi ga tražili vazdan,
A jadna njegova majka plačući život je klela.

Tako je plakala ona vazdan i svu noć gorko,
Vrteći vreteno tanko. Ona je molila Boga,
Da joj bar mesto kaže, na kome okonča Pavle,
Te jednom da vidi jošte umrlog jedinca svoga.

Bogu se dosade molbe, ogrne svoj topli ćûrak,
I zovne svetoga Petra. Petar mu istinu kaže,
Za što ta žena plače. To bude Gospodu krivo,
Uzme palicu, dakle, i pogju da Pavla traže.

Nagju ga u samom raju... On se popeo lepo
Na rajsku lisnatu voćku, pa zlatne jabuke jede;
A dole, na cvetnom podu — u belom i čistom ruvu —
Još mloga nekakva deca jabuke jedu i sede.

Megju njima jaganjci bleje i zvonca srebrna zvone,
I mlogi leptiri lete po rajskom mirisnom cveću;
Kroz cvetne poljane rajske biserne protiču reke,
I rajske, šarene tice na mirne obale sleću.

A Gospod podviknu tada: O Pavle, čapkune jedan,
Ko te je doveo amo da rajske jabuke mlatiš?
Silazi sa voćke dole! obuj se i natrag idi,
Pa majku da slušaš lepo, kad svome domu se vratiš.

Jedne večeri, deco, Pavle se povrati kući;
Kiridžije ga našle, što često prolaze selom:
Polumrtav je ležo na snežnom seoskom drumu,
Umoran bled i zanet sa jako prezebłím telom.

Mi smo od njega čuli, kako je na nebu bio,
Jer nam je pričao uvek o rajskom životu svome,
Ali od toga dana majku je slušao lepo,
Posle je, zanata radi, u varoš otišo s njome."

*

Štekće lisica gladna, i vijor poljanom duše,
A oko pojata selskih sa rikom oblaze vuci,
U selskoj čagjavoj krčmi svirka se i pesma čuje,
I jednoliko sitno hore se njihovi zvuci.

I tonu u jasnoj noći. Na sniskom ognjištu starom
Ogroman mačak drema kraj ogorelog panja,
Kad vijor naleti jače, on lepo otvori oči,
Pa zevne nemarno dvared i opet spokojno sanja.

Poslednji gost.

Ponoć je odavno prošla. U krčmi nikoga nema,
Osim krčmara starog, što zguren kraj toplog plama
Pretura debelu knjigu. Na polju mrtvilo vlada,
I sitna kišica sipi i gusta caruje tama!

U tom se kucanje začu. U krčmu ugje naglo
Čudnovat nekakav gost; usne mu grozno se smeše;
Iz praznih šupljina očnih studena pustoš se širi,
U ruci držaše kosu. To samrt ledena beše.

Krčmar je dremao mirno, držeći debelu knjigu,
Kad samrt tiho mu prigje i mirno stade nad njime,
Pa onda uzede pero s krčmarskog, prljavog stola
I svojom mrtvačkom rukom zapisa sopstveno ime —

I za tim u budžak ode. Iz tanke polutame
Strašno se kezila otud... Vetar je sa vlažnom rukom
Tresao prozore mutne i teška rastova vrata,
Zviždeći kroz praznu krčmu sumornim i strašnim zvukom.

Omorika.

U dubini tavnih gora, gde široka lipa miri,
Usamljena omorika crne svoje grane širi.

Njeno tavno, tužno lisje na večnu te tugu seća...
Ah, ja znadem njenu prošlost, ko i prošlost drugog cveća:

Vidiš one razvaline na visini mračnih gora?
To su tužni spomenici razorenih carskih dvora.

S gorkom tugom bacajući suzni pogled sa visine,
Carski sin je davno nekad željno gledo u doline —

A u veče pevao je setnu pesmu punu bola,
I na nju se odzivala druga pesma odozdola.

Car je slušo pesme ove, pa u gnjevu i u žaru
On zatvori svoga sina u visoku kulu staru.

Od to doba bacajući suzni pogled sa visine,
Carski sin je s mračne kule željno gledo u doline:

Tamo gusta lipa miri i svilena bleje stada
I hori se tužna pesma, što pastirka peva mlada.

Ona zove svog dragana, što u tvrdoj kuli čami,
I pesma se bolno hori po večernjoj tihoj tami —

I pesma se bolno hori i bolniji glasak biva,
Al na njene setne glase odgovora nigdi živa!

Vekovi su prohujali i proveli burne dane,
I survali sjajne kule i kapije i dvorane.

Više njih se paprat diže i s rujina šušti stari,
I s graktanjem oro suri uzvija se i šestari.

A sumorna omorika nad njenim se diže humom,
Ona znači večnu tugu i peva ju s tihim šumom.

Poslednja noć u Tamplu.

Svetilo dana gubi se i gasi,
Zapadu tavnom na krioca čista,
Ko alem dragi, što nebesa krasi,
Orijon bledi treperi i blista.
I gine sunca moć —
Nad strašnim Tamplom, čarobne raspustiv vlasi,
Tavna se spušta noć.
I kao prizrak — oborene glave —
Gde ljupka lika ne slazi vedri dan,
Burbona gordi sin, mezimac sreće i slave,
U gordoj javi poslednji sneva san,
Svrši se, dakle! Nad bledom njegovom glavom
Sudbina hladna podiže udar svoj;
I njegov duh, izmučen surovom javom,
Ispovest čudnu u snu kazuje njoj.
Potmulo bruji Sena. Na plavom nebesnom svodu
Bezbrojna kandila rasiplju bledi zrak,
A vreme žuri — u brzom i nemome hodu
Jedno po jedno gasi i proregjuje mrak.
I u snu blagom prošlih i svetih dana
On vidi davno zapušten stari dvor,
I hladni uzor, božanstvo srdačnih rana,
I njezin čuje laskavi i tajni zbor.
Kroz gusti bršljan, što kiti svodove tavne,
Blag lahor duše i slatki žubori glas...
On čuje pozdrav prošlosti sretne i davne,
I duhom ljubi uvele mladosti kras.
Tu prvom sijnu zrak svete ljubavi i snova,
Tu šumor granja i šarnih tičica klik,
Milinom čudnom detinjstvo podiže s nova,
I stare majke svetao i dragi lik —
I nemo, grozno u zvuku srebrnih žica
Kroz tanku maglu zacipljen gleda on
Pogažen grb, obezobražena lica,
I gnjevom Boga u prah položen tron!
O gde su sada sukrivci grehova strašnih,

Na njinim grudma da tešku utoli set?
Gle, nikog nema! u ruke pravde i kazni,
Igračku svoju ostavlja celi svet —
I on se strese. Na trošnom drvenom stolu
Zaprska žižak, utrnu — i presta zrak;
I kao pokrov kajanju gorkom i bolu
Odaje Tampla ispuni gusti mrak...
Nojca se tavna uzvija i kreće
Na krilu magle božanska i čista,
I bistra rosa orošava cveće,
Pa tiho sjaje, treperi i blista,
I mutni bega san —
Nad strašnim Tamplom prvi se zračak sleće,
I svetli sviće dan.
I sve, što živi, u milosti tone,
Slaveći Boga i zorice kras;
Užasi adski još njega muče i lome,
Te vičnim uhom dželatski čuje glas
I pozdrav... Čuj! ključevi zvučno se hore —
I hladna jeza prožma ga silom svom;
Usne su neme, i ako srca zbore:
O milost, tribuni gordi! o milost sužniku tom!

Pod nogama mojim...

Pod nogama mojim otimlju se vali,
Silan je i strašan njihov burni let;
A nad mojom glavom uzneli se ždrali,
Oni žurno lete u daleki svet —
Oni žurno lete u predele juga,
Gde se cvećem krasi postojbina druga.

Obale su puste i poljane mirne,
A studeni vetar leluja mi vlâs...
Tužno šumi trska, kad je krilom dirne,
Šumi kao bolni umirući glas.
S krikom lete ždrali više moje glave,
I gube se tio u daljine plave.

Sto sam tužan tako? Šta mi tišti grudi?
Uvenula mladost, il odbegli maj?
Kud mi setni pogled u daljine bludi?
I čega se tiče gorki uzdah taj?
Buni li mi dušu ta priroda snežna,
Il mladosti moje uspomena nežna?

O, putnici ždrali! s ove sure stene,
Mahovinom sedom što se krije sva,
Valovi stoleća o koju se pene,
Ostavljen i tužan dozivljem vas ja:
Vas progoni zima u predele juga,
Iz predačkog kraja mene goni tuga.

Ah, misao moja za vama se kreće,
Gde jeseni mračne ne caruje ćud,
Gde na zemlji vlada večno premaleće,
I mlagjani život razleva se svud —
Gde spomeni stoje odiskonskih dana
I mirisne šume drevnoga Livana.

Gde poklonik sêdi u čarobnoj noći
Smerno dvori Boga i besedi s njim;
Gde molitva šumi po čudnoj samoći,
I k nebu se diže od izmirne dim,
I šum tiho struji od mrtvoga mora,
I tišina veje sa prastarih gora.

Mato Ostojić.

On je najstariji u kolu pjesničke braće Ostojića. Pjesme svoje priopćivaše u raznim listovima, kano što su: „Balkan“, „Novi vijek“, „Vijenac“ i „Prosvjeta“. Odlikuju se krepčinom pjesničkoga izraza i dojamnom lapidarnošću. Sabrane izagjoše u dvije sveske: „*Iskre i plamovi*“ (1894.) i „*Ugarci*“ (1900.).

Mato (rogjen 10. kolovoza 1862. u Povljima na Braču) prevodi lijepo sa talijanskoga, španjolskoga i portugalskoga *(Belkiss)*, a sabrao je za „Maticu Hrvatsku“ mnogo narodnih pjesama. Sa svojom braćom sprema veliki zbornik hrvatskih narodnih poslovica, kojih skupiše oni oko 40.000.

Napustiv školu vrati se u očinski dom, te je tamo ugledni gospodar.

Sa mnom ostaj . . .

Nespjevana moja pjesmo, srce, dušo, krvi moja,
Sa mnom ostaj; ti me tješi, razgovaraj i sokòli:
Bez tebe bih na tom sv'jetu smrtnik strado s nepokoja
Vlastitih mi i naroda posred jada, posred boli.

Sa mnom ostaj, ćerko mila, tă vječna je tvoja mladost
I ljepota. U proljeću mojih misli i podviga
Ti ćeš cvasti puna čara, a tvoj mirluh, tvoja sladost
Rajit će me i opajat u teškobi zemnih briga.

Sa mnom ostaj, ljubeznice, tvoj već miraz obezb'jedih,
Ni kraljice sabske ne bje toli sjajan, veličanstven:
Ljudska pamet nije kadra da prosudi, što on vr'jedi,
Jer mu izvor neiscrpiv, sav uzvišen, sav božanstven.

Sva ti dadoh smjela krila mog poleta i zanosa,
Mašte moje zlatna runa i po izbor uma cv'jeće,
Moga neba žarka sunca, sv'jetlo perje mog ponosa,
Moje dike i uzore i sva milja moje sreće.

Obmame ti moje dadoh protkane zlatom sanke,
Gusala mi zadnji titraj i mog spomen vilovanja,
Moje snove i zamisli, kasne noći i uranke,
Savjesti mi gromki odjek i čeznuća klikovanja.

Cjelove ti dadoh slatke, neporočne, čiste, svete,
Tople suze i osmjehe, bolne srca uzdisaje,
Svih mi tajna zlatne ključe, i molitve i zavjete,
Moj svečani oltar vjere i nadâ mi usplamaje.

I dadoh ti žar moj silni u mlazovlju krvi vrele,
Gordi sl'jeg moj ideala, moje borbe i mezeva,
Sva pregnuća i pregore bez bojazni duše smjele,
I oluja mojih munje i gromove mojih gnjeva.

Sa mnom ostaj, pjesmo moja, sa mnom diši, sa mnom ćuti
Spram ljubavi i slobode, spram mog gn'jezda i ognjišta,
Spram naroda mučenika i vječnih mu patnja ljutih,
Spram njegovih svetih težnja, spram grobova i stratišta;

Spram istine bajnog svjetla i ljepote uzvišene,
U svemilju veljeg pojma, od iskona što nam blista,
Spram b'jednika potištena i sirote ucviljene,
Spram krvavog, časnog znoja trudbenika s čela čista.

Sa mnom ostaj, sa mnom ustaj na mračnjaštva tmine gluhe,
Na zlotvore moga roda i njegove janjičare,
Na zlobnike, tlačitelje, na smutljivce i zloduhe,
Na zaraza i poroka novov'jekih barjaktare.

Nespjevana moja pjesmo, srce, dušo, krvi moja,
Sa mnom ostaj; ti me tješi, razgovaraj i sokòli:
Bez tebe bih na tom sv'jetu smrtnik strado s nepokoja,
Vlastitih mi i naroda posred jada, posred boli.

Cjelivam te, harfo . . .

Cjelivam te, harfo, i o klin te vješam,
Kao britku sablju minulih megdana,
Pa ponosan moga vilovanja s tobom,
Optačem te suncem mojih zlatnih dana.

Cjelivam te, harfo, al te ne pregaram,
Nit se tvojih zvonkih još odričem struna,
Jer mi vrelo srce još izl'jeva treba,
Jer mi plamna duša uhvanja je puna.

I na klinu pustu milovat ću tebe,
Razgovarat mojih svemiljem čeznuća,
U tebi ću savit gn'jezdo mom slaviću,
Krila ću mu podat mojih nadahnuća.

U zatišju tvomu njegovat ću njega,
Pìtat ću ga dahom moga vjerovanja,
Posred opće suše v'jeka sebičnjaka
Pojit ću ga sokom moga čuvstvovanja.

Cjelivam te, harfo, i o klin te vješam,
Ko zavjeta čislo izmoljeno smjerno,
Al mi duša na njem još utjehe vapi:
Prebirati još ga skrušeno i vjerno.

O blagdanim mojim s tornja ideala
Budi meni, harfo, zvono mog prenuća,
Pa ću ti se opet pun zanosa svetog
Na mezevu ozvat pjesnik uskrsnuća.

Na moj vjenčani dan.

Čeznuća mojih o visoka goro,
Na tvoje evo uzletih vrhunce!
Smio i krepak kao krtaš orô
U sreće moje zagledah se sunce:

O bajna luči moga svjetlom dana
Nad gn'jezdom mojim budi postojana!

Sv'jestan ga savih bljeskavim biserjem
Tvrde mi vjere, ko hrid zavičajna,
Najmekšim srca obložih ga perjem
Raskošna gr'jeva i pokoja rajna,
Posuh ga duše ljiljanima vrlim,
Blažen da u njem sada nju zagrlim.

Od dogji, ljubo, slatko željkovanje,
Blagdan naš svanu! Dogji i pregaraj
Proljeća tvoga bujno djevovanje,
Ljubavi sa mnom sveti tamjan zgaraj
Mirluha vječnog; i himnu života
Pjevajmo, dušo, ljepoti ljepotâ.

Oh, dogji, ljubo, klikom i ushitom,
Vjerna ko Sara, ljupka ko Rakela,
Beskrajnih čara blagovjesnom kitom,
Velebna duhom i ponosna čela;
Pa jaki vjerom, svegjer umom budni,
Njegujmo sreće polog nadobudni.

Zirni mi, dušo, u dno srca, zirni,
Hrvatstva moga u taj glogolj silni
Odraza sjajnih ko naš danak pirni,
I plamom mojih čuvstva nedokrilnih
Tvoj fosfor splini, duh tvoj istovjetuj,
Hrvatstva Bogu sa mnom se zavjetuj.

Vrh zipke naše Krstu uporedo
Taj st'jeg moj diži, i pod tim znamenjem,
Ah! sv'jesna njega, ti mi gaji čedo:
Sam ću ti pjesmu prožetu spasenjem
Hrvatske b'jedne za nj spjevati, mila,
Da s njom ga pitaš i kr'jepiš ga čila.

Pričaj mu zgode divne i krvave
Pov'jesti naše: u njoj ga čeliči

Uzora veljih prama suncu slave,
Roda mu uskrs i jedinstvo kliči,
Što ne bje nama, njemu bit će dato,
Čeznuća naših to uživat zlato.

Kršan mi samo, srca umu ravna
Omladak ragjaj, il ti pusto njedro
Ostalo nav'jek. Ne ću ti kukavna!
Poštenim samo komu čelo vedro
Znojem se ljeska i krepošću rudi,
Ah, samo njemu slatkom majkom budi!

Ugarci.

Ivan Kazimir Ostojić.

Prve pjesme priopćivaše još gimnazijalcem u „Katoličkoj Dalmaciji“, a došav u Zagreb, da uči u sveučilištu pravne nauke, bijaše revnim suradnikom „Hrvatske vile“. Godine 1883. izda zbirku ljubavnih pjesama: „*Poletarke*“. Svoje studije i crtice u prozi štampa poslije u Splitu pod naslovom „*Primitiae*“, a kad je njegovim nastojanjem osnovana u Donjoj Tuzli, kamo poslije dogje kao odvjetnički perovogja, tiskara, izda ondje novu zbirku pjesama: „*Suze i osmjesi*“ (1900.).

Prevodio je i s talijanskoga, francuskoga, latinskoga i njemačkoga jezika. Sa talijanskog preveo je nekoliko novela Ciampolia i D'Anunzia.

Rodio se g. 1863., te je nakon gimnazijalnih svršio pravne nauke i krenuo za tim u Mostar za odvjetničkog perovogju. Poslije bude prislušnikom u okružnog i kotarskog suda u Donjoj Tuzli, odakle naskoro istupi, te se danas ondje bavi odvjetničkim poslom.

U njemu dobi hrvatska knjiga osobitog Mecenu.

Rodnom kraju.

Kano jato b'jelih golubova,
Kano grude prebijela sn'jega
Savilo se poput gn'jezda selo
Pokraj mora podno strma br'jega:
Rado li te opet vigjam eto,
U mom srcu usagjeni kraju!
Zdravo, moji poznanici stari
I ti kršni mlagji naraštaju!

Kao mornar na visoko more
U sv'jet pogjoh, vrtloge mu, vire,
Tražeć djevu nepoznatu — sreću,
Nalazeći — samo njene hire.
Nakon mnoge bure i oluje
Opet gazim bračko moje žalo,
Nakon v'jeka sebičnoga mraza
Staro me je sunce ogrijalo.

Eno crkve gore na brežuljku,
Pokraj crkve ponosna zvonika,
Oca kuća eno se bjelasa
Iz zelenog gustoga borika.
Zvoni, zvoni, čarobna li zvuka,
Slatke li mi uspomene javlja!
Mila majko, ljupko li je bilo
Uv'jek zvono Gospina pozdravlja!

Predvečerje. Zapadno je sunce
Tek zapalo, još se zapad žari.
Vraćaju se s trganja težaci,
Poju pjesmu veselo mornari.
Mladi momci i djevojke mlade
Igraju se slobodno i brate — —
Sretni li ste, seljani mi dragi,
Sretni li ste — a sami ne znate!

Materinskom jeziku.

Bogat li si, jeziče moj mili,
Miloga mi, ubogoga roda,
Dar najljepši, najskuplje mi blago,
Što mi ikad Svemožni ga poda:
Zahvalan ti klanjam se i divim,
Tobom mislim, osjećam i živim.

Učitelj si bio meni prvi,
Mio drug mi od malenih nogu;
Žića ne znam pojmiti bez tebe,
Niti sanjat bez tebe ne mogu —
Blag me čuvar pratiš danju, noći,
Uv'jek vjeran, v'jek mi u pomoći.

Mile su mi one divne r'ječi,
Kojim majka počela me zvati,
Kako li je ugodno i slatko

Tepati mi bilo: mati, mati!“
Kako bjehu puni svakog čara
Prvi glasi ljubavnoga žara!

Sve mi tuge, radosti i čežnje,
Sve mi usko skopčano je s tobom,
Poput sjajne povlačiš se niti
Med kol'jevkom mojom i med grobom:
Ti me prvi pozdravi za c'jelo,
Smrtno ćeš mi pjevati op'jelo.

Sve, što jesam, po tebi sam samo,
S tebe valjda ostaće mi traga,
U tebi mi bogatstvo i ponos,
Moja slava, utjeha i snaga;
Mnogi boj sam s tobom za te bio,
Harfe žice s tobom poljubio.

Mekan, zvučan, gibak si i jedar,
Motaš mi se dražesno i svijaš,
Kao glazba, žubor, romon, što li,
Svakom sluhu ugagjaš i prijaš;
Tvoji zvuci, prelazi i m'jene —
Glas su za me čarobne sirene.

Tvoje pjesme slašt su meni prva,
Napjevi ti samom srcu zbore;
Kako puk nam od'jeva i kiti
Svoje misli, čustva, razgovore,
U veselju kako li i tuzi
Svojoj vili, utiče se, druzi.

Ljubim, sv'jete, ljubim dom i narod,
Zemlju svoju, običaje, ljude,
Staru slavu, nove tekovine,
Znojem, krvlju natopljene grude,
Ljubim silno, dok mi duša diše,
Al jeziče, tebe — ponajviše!

Suze i osmjesi.

Iz „Uspomena".

Kao da vas živim okom gledam,
Dragi moji seljani i mili:
Nedjeljom se nakon službe božje
Oko crkve brojno sakupili.

Učitelja čujem i glavara,
Redom sela prve poglavice:
Razgovore, primjedbe vam slušam,
Svagju, šalu, sm'jeh i doskočice.

Poznam svakog: pomorcu su Ivi
Oni crni pos'jedili vlasi:
Borio se junački i dugo
S ljutim lavom — s morskimi talasi.

Sada gleda nebo i oblake,
Biokovo i Mosora tjeme —
Misli malko, pa ko mudra glava
Priča skupu, koje li će vr'jeme...

Od pustoga rada pognutoga
Eno tamo Marka kamenara;
Ribar Vicko sluša i pogleda,
Da li riba u luci ne bâra.

A težaci, blaženi i srećni,
Što se jednom odmarati smiju,
Posjeli su, zapalili lule,
Vesele se, dirkaju i smiju.

Eto u to iz crkve i žênâ —
Žure kući, dvanaest je sati:
Blago vama, sada ćete srećno
Svoj sa svojim slatko blagovati!

Marija Kumičić.

(Enjuškina.)

Megju hrvatskim pjesnikinjama vrlo je simpatična pojava Marija Kumičeva. Pod pseudonimom Enjuškina priopćila je čislo pjesmica u raznim stovima. Te pjesmice zgrijeva ljubav otadžbenička i sreća obiteljska. Najepše su pjesmice, što ih posveti svome vojnu. Nazad par godina izašle su abrane u posebnom izdanju.

Svjetlo svijeta ugleda 11. prosinca 1863. u Varaždinu, a g. 1882. udala e za proslavljenog hrvatskog romansijera i dramatičara Eugena Kumičića Sisolskog).

Cvati, ružo!

Cvati, moja ružo mila,
Krasan već se blista maj;
Iz tiha te sanka zove
Zlatnog sunca divni sjaj.

Ako li ćeš procvjetati,
L'jepo ću te njegovati:
Rosom ću te zaljevati,
Stručak svilom povijati.
Na prozor ću tebe stavit,
Gdje ćeš dragog mi pozdravit.
Kad se trudna posla lati,
Ti mu stani mirisati;
Tvoj ga miris nek opoji,
Duh razvedri, upokoji —
I sve, što mu ruka piše,
Nek ljepotom tvojom diše,
Da uživa narod moj.

Pjesmi.

O, poleti, pjesmo vjerna,
U moj dragi rodni kraj,
A sa sobom daj ponesi
Vrelog srca odisaj!

Pozdravi mi šume, njive,
Hrle Drave mutni val,
Pozdravi mi plodna polja,
Mirisavi dravski žal.

U dvorištu rodnog doma
Pozdravi mi ružin cv'jet;
Rumen-ruže sadila sam
I rumen mi bio sv'jet.

Pozdravi mi sobu milu,
Gdje ugledah božji dan,
Gdje mi vedra duša snila
Djevojački bajni san.

U toj sobi, pjesmo moja,
Ugledat ćeš obraz drag,
Na njem oblak sjete plije,
Moje majke obraz blag.

Poljubi joj modre oči,
Usta, lica, s'jedu vlas,
Pa joj reci, na nju misleć
S njom provodim mnogi čas.

Dr. Velimir Deželić.

Rad mu je bogat i raznolik. Napisao je više knjiga pjesama, onda manjih i većih pripovijesti, literarno-historijskih rasprava, kritika i recenzija. Pored toga uregjuje dva lista: „*Prosvjetu*“ i „*Vitezovića*“. Pjesničke su mu zbirke: „*Pjesme*“ (Zagreb 1899.), „*Kopnom i morem*“. Soneti s puta (Zagreb 1900.) i „*Zvuci iz katamkomba*“ (Zagreb 1902.). U prvoj su zbirci pjesnikovi prvijenci, koje kritika vrlo srdačno pozdravi, a u potonjim dvjema knjigama ocrtao je pjesnik svoje dojmove sa puta po Italiji, po Dalmaciji i Bosni.

Pjesme njegove proniče duh kršćanske mistike, što se osobito opaža na zbirci „Zvuci iz katakomba“.

Od pripovijesti znatnije su: „*U buri i oluji*“ i „*Prvi kralj*“, kojima uze gragju iz hrvatske povijesti.

Kao predsjednik „Zvonimira“, literarnog društva hrvatskih sveučilištaraca u Beču, uredi „*Spomen-knjigu Gunduliću*“.

Megju literarno-historijskim radnjama ističu se osobito dvije: „*Iz njemačkoga Zagreba*“ i „*Maksimilijan Vrhovac*“.

Velimir je sin poznatoga hrvatskoga spisatelja Gjure Deželića, a rodio se 21. veljače 1864. u Zagrebu. Isprva učaše medicinske nauke u Beču, no poslije pregje u filozofski fakultet, te tu postigne doktorat. Sada je pristavom u knjižnici hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu.

Majka.

More, more, veliko si,
Tajno, sveto, veličajno,
Uzvišeno, kad na tebe
Ljeska božje sunce sjajno!

Al kako je sm'ješno sitna
Ta pučina i dubina,
Kad se uz nju gleda mala —
Jedna suza materina!

Inspiracija.

Još malo prije bila pusta soba,
Tek slabe luči titrao mu plamen,
Još malo prije patniku je bl'jedom
Na srcu mòra ležala kô kamen,
A sada čuj! Kô da mu tankim velom
Zavezala je oči tajna sila,
I polagano uzdiže se duša
I čini mu se, kô da ima krila.
Čeznuće sveto, puno svetog straha,
Raskrililo se nalik oceanu,
Koj kaže grudi blagoj mjesečini,
U njenom sjaju kad mu čari planu...
Azurom zraka svjetlo poigrava,
Milijun bl'ješti dragih kamenova,
I kuda gledne, stvaraju se zv'jezde,
I kuda dahne, svuda dražest nova!

Je l' san, je l' java? Čarobnim se sm'ješkom
Sva narav sm'ješi, sve mu daje slasti.
U divnoj himni c'jeli sv'jet se budi
I sitna travka i golemi hrasti.
„O da si zdravo, harfo vasione!
O napred, druzi, klikćite uz mene!
U jedno srce c'jeli sv'jet se stvara
I s nama ćute iste kamen-st'jene.
U svetom miru paome se njišu,
U mjesečini mramori se b'jele,
U svetom miru izmirena braća
Gle cjelove si puni sreće d'jele."

Još malo prije bila pusta soba,
Tek slabe luči titrao mu plamen,
Još malo prije patniku je bl'jedom
Na srcu mòra ležala kô kamen:

A sad mu lice grozničavo sjaje,
Pa ma ga sjeta već i posve strla,
Iz očiju mu, gledaj, genij blista,
Za čas će stvorit djela neumrla!

*

O reci, što si, čarobnice čudna?
O reci, tko si, kojoj ruke svete
U časak znadu stvoriti iz praha
Jehovi nalik čarobajne sv'jete?
O reci, tko si? Otkuda si došla,
Kô zv'jezda ona, što je nekoć sjala
Božanskim magom pred božansko d'jete,
U nepoznati kad ih kraj je zvala?
O jesi l' čula vapaj umirući,
O jesi l' čula jauk ljudi b'jednih,
O jesi l' čula u božanskom raju
Za boštvom vapaj ljudi pravde žednih?
I smilujuć se taknula se krili
Za časak smrtnih, duh da za čas dignu
I koljeno da svoje u tom prahu
Pred vječnim miljem i krasotom prignu?
O reci, što si? Ti, što zboriš blago
I očima zapov'jedaš, da glede —
I ušima zapov'jedaš, da čuju —
I ustima zapov'jedaš, da sl'jede?
O reci, tko si? Ti, što rosom svetom
Osvježit znadeš uvenulo cv'jeće,
O ti, kraj koje uznesena duša,
Kô oko ruže laki lepir l'jeće?
Oj reci, što si? Nalik s'jevku str'jele,
Što blagih noći nebom poigrava,
Lagano, tiho, kano da se boji,
Da onoga ne probudi, što spava.
Ti? što tol tiho iznenada slaziš
I mineš brzo kano rosa čista,
Al oko onom, kojega se takneš
Još dugo suzom blagoslova blista?

O reci, što si? Ti, što kano oblak
Na zapadnome nebu zlaćen suncem
Tek tren se cakliš, a da onda mineš
Za brda boli užasnim vrhuncem.
O reci, što si, tajno čudna, sveta,
Rad koje čovjek lugjakom se čini,
I sklopiv oči ipak svjetlo vidi,
Dok drugi gledeć lutaju po tmini!
O reci, što si? koja si sa Alpa
Napoleona k piramidam zvala,
U očima upalila mu munju,
Što c'jelim sv'jetom palila i sjala.
O reci, što si? Ti, što divnog Danta
U gudurine vodila si Hada,
Da njegva pjesma, taknuvši se Stiksa,
Još neumrlo živi — vječno mlada?
O reci, što si? koja Galileja
U okovima ipak puna sreće
Primorala si, da je gromko kliko:
„Ej spalite me!... al se ipak kreće!"

Oj sveta silo, tajna, veličajna,
Oj, tko si? što si? Tko bi za to znao?
Ja vjerujem, da b'jednom čovječanstvu
Kô mističku te ružu Višnji dao.
Al budi, što si? U dolini suza
Daj dolje b'jedne iz tog praha diži
I suze briši i čudesa tvori
I ljudska srca sve to više zbliži!
I kad bi sv'jet već svisnuo s očaja,
Gigantskom nogom jer ga mržnja strla,
Nasm'ješi mu se, dahom ga zadahni,
Nek opet tvori djela neumrla!

Charon.

Na moru sv'jetli večer ljubičasto,
A pjenom morskom vjetrić poigrava,
U sumračini teškoj stara zemlja
Gigantsku djecu brda uspavljava.

U moru pljesak vesala se čuje,
Hitroplovka se brzo lagja ljulja,
U moju dušu kano noćna tama
Turobna miso na novo se šulja.

U mraku brodar Charon mi se čini,
Ledena usta za me su mu n'jema,
Života moga lagja mrakom plovi
Do onog kraja, otkud glasa nema.

Miramare.

Nervoznom žurbom bije sinje more
O drsku hrid, na kojoj soko bdije:
Ponosit dvorac, kome ravna nije,
On gleda doli, more, nebo, gore.

Sa hridinom se vali živo bore,
A s modrog neba zlatno sunce sije,
Iz pjene morske šarne boje lije,
I sluša, kako vali šumno ore.

A dvorac stoji kao ranjen soko
I sumorno, ko da ga bol izgara,
U tuzi zuri na more široko.

Uposred svega pramaljetnog čara,
Na čelu kanda peče ga duboko
Još zadnji cjelov meksičkoga cara.

Ponte dei sospiri.

Na mostu stojim, „mostu uzdisanja“,
Kraj mene l'jeću b'jeli golubovi,
U srcu mi se stara tuga novi
I s'jeda prošlost kao tužna sanja.

Ja čujem lance, jauk robovanja...
Dă! ovdje zbori svaki kamen ovi
O suzama i mržnji, što se tovi
Sa ljudskim mesom usred tamnovanja.

Slobodi, koj si učio miljune,
Pellico, zv'jezdo moga mladovanja!
U uzah ti sloboda već ne trune!

Al dalje vodi l'jet me mojih sanja
I suzama se moje oči pune:
Jer c'jeli sv'jet je most tek uzdisanja!

Riva degli Schiavoni.

Hrvata „rivom“ naši su te zvali,
Ti l'jepi žale mletačkoga grada.
A iznad tebe mnogi Hrvat strada
Od onih, što su ovdje stražu stali.

I kad bi znali morski zborit vali
Svu pov'jest naših nevolja i jada,
Tad ne bi more mirno bilo sada,
Olujom tvoji bjesnili bi žali!

I nebo crno mrštilo bi čelo
I sipalo bi osvetnice str'jele
Na ove dvore mramorne i b'jele.

I sažgalo bi ovo gujsko s'jelo
I duždev dvor i sliku Vincentina,
Gdje zadarskoga Mlečić gazi sina.

Slapovi Krke.

Olujom strašnom, b'jesnom grmljavinom
I tisuć slapa, tisuć sunovrata,
U jaz se surva Krka, strah te hvata,
A opojen si nadzemnom milinom!

Dragulji sjajni siplju se s rubinom,
I sn'jeg i safir kr'jese se kraj zlata,
Uz ml'ječne pjene zv'jezda bl'ješte jata,
I plamne iskre liju se s modrinom.

A s jaza ključa, penje se i vrije,
I prska zlatni biser, prah se puši,
I gole krši svojim ml'jekom bije.

Giganta b'jes, koj gromom hridi ruši,
Tuj druži se sa nimfom, što se smije
O tajnom čaru tiho šapćuć duši.

Oj Miljacka...

Oj Miljacka, alaj si mi mila,
Otkada sam prviput te zgledo,
I nad tobom ono čelo s'jedo
Trebevića, zaštitnika vila!

Kano soko pokraj tebe krila
Uznosito diže b'jelo čedo,
Sarajevo, Bog mu nikad ne do,
Da ga mržnje obavije sila!

Kako srce radovat se ne će,
Kada vidi, kako iznad groblja
Nema više raje niti roblja.

Na grobovim novo cvate cv'jeće,
A sa čalmom hrvatka se brati...
Zar da nebo blagoslov nam krati?

Rosa mystica.

Lagano izmegj mirta nojca kreće,
Srebrne niti plete grančicama,
Tihano lahor šapće ružicama,
Pučinom morskom zvjezdno kr'jesi cv'jeće.

Milinjem dršće rosno pramaljeće...
Gle... ko da travom lakim nožicama,
Klitija bl'jeda k meni stupa sama,
I ručicu mi iznad prama meće.

Kraj mene sjeda, duša moja strepi,
Ćutim joj dah i miris svježe kose,
A velike joj zjene cjelov prose.

Jesi li ti to kano sanak l'jepi?
O, pogji sa mnom, ima još i za te
Po njivam rajskim cv'jet, koj vječno cvate.

Zvuci iz katakomba.

Stjepko Ilijić.

Pjevati poče — poput mnogih naših pjesnika u Dalmaciji — talijanski. Prviput se oglasi pjesmom hrvatskom u zadarskom „Narodnom listu“ g. 1885., gdje je pisao u podlistku crtice i kritičke studije. Poslije se javlja u „Vijencu“, „Prosvjeti“, sarajevskoj „Nadi“, „Novom vijeku“ i „Jadranu“.

Godine 1901. izagje u Donjoj Tuzli njegovo prvo djelo: „*Pjesme u stihu i prozi*“, a g. 1903. popuni Preradovićev epski spjev: „*Lopudsku siroticu*“.

Mnogo je prevodio iz talijanskoga (Foscolo: Grobovi), a isto tako prevodi hrvatske pjesme na talijanski, izvješćujući o hrvatskoj novijoj knjizi u čuvenim talijanskim listovima „Fanfulla della domenica“ i „Nuova Rassegna“.

Rodio se 1. rujna 1864. u Starom Gradu na otoku Hvaru, te se posveti učiteljskom staležu.

Pretproljetno jutro.

...I tihi dašak u vedrine drhće,
Ko nježni trzaj nevidljive lire,
I milo gladi vrhunce stabala
Gdje rani pupolj, ko djetinje usne
Cjelova žedne, pohlepno upija
Životne struje, koje no prol'ječu
Vazdušnim krilim povrh zemlje snene.
— — — — — — — — — — — —
...I zora sviće i tananim svjetlom
Vrhunce gole i dolove mirne
Draškajuć grli, a životni pelud,
Što rujnom maglom pom'ješan obl'ječe
Vazduhom svježim, šaram i mirisom,
Što no će skoro drhtati u cv'jetu,
Opaja slatko —
I sunašce trĕne

Svevidnim okom, u kojemu dršču
Zametci sjajni mladoga života,
Što no će skoro trzajima snažnim
Uzbudit novu harmoniju bića.
Sunce zavlada — a snopovi ždraka
Pobjedonosno kroza šumu gluhu
Šire se eto. A mladosti nove
Životni dašak posvuda prodire.
Osjećaj vrući snage i života
Iz žilja klije, prel'jeva se granjem,
U pupku rudi, što se cv'jetku sm'ješi.
— — — — — — — — — — —
I blago svjetlo sve se više širi
I grli polja, dolove i gore;
A tam na hridi, gdje no krdo b'jelo
Njuškajuć vazduh crpa snage nove
U tihim strujam tankog miomira,
Što nad njim l'ječu, pastirova frula
Nov poj prebira:
Srce pjesme kuca
Sa srcem zemlje; iz tog sklada niču
Nade i griju čovječansku dušu,
Iz koje bije životvorni vrutak
Novijeh čuvstva. Priroda prebire
Po nježnim strunam akorde života —
I poj se novi na tananim krilim
Kroz vedro jutro pretproljetno gubi
Beskrajnim svjetlom po vedrini neba!

Jakovu Leopardi-u na stoljetnicu rogjenja.

(29. lipnja 1798.—1898.)

Na veličajnom kolutu vremena
Čitavi v'jek odmaknu,
Otkada mračna u kol'jevci vila
Cjelovom hladnim tvoje usne taknu,
I sabrav sjetna i žalobna krila

Vrh tvoje mlade i nevine glave
Zapoji pjesmom boli veličajne:
I zorom žića nav'jesti te tajne
Puteve kobne slave.

Svesilnom geniju um se tvoj pokloni,
I k žarkom suncu velje poezije,
Što nas iz Rima i Atine grije,
Duh tvoj zaplovi odvažno i smjelo,
Al teško onom, kom na bl'jedo čelo
Žalobni genij stade
Rušeći prve mladenačke nade:
Ni vrutak silne Homerove pjesme,
Ni romon moćne Vergilove lire
Sjetni mu duh ne smire!

Osvitak sjajni proljeća života
Bolni ti duh ne prene,
Nit iskra žarke zjene,
Što nova čuvstva u srdašcu goji,
Raskošjem slatkim našu dušu poji,
Tvojih ne taknu grudi.
I žarki tračak, što no zorom rudi,
Dà ljudsko srce i vasmir ogrije
Novijeh nada sv'jetom zasuv sjeme,
Zalud je sjetno tjeme
Žario Tvoje. — Na obzorju mračnom
Sjetnoga žića, tajstvena, bez sjaja
Lebdila zv'jezda tamnoga očaja.

S bešike um Tvoj pragu groba sleti,
Pred ljudskim tamnim ništavilom pade,
Dubljinu boli izmjerivat stade,
Što s njedra tužnog čovječanstva klije,
Ko avet mrka svoja krila širi,
Čitavi sv'jet prikrije
Utvarom veljom, iza koje viri
Otajna, kobna, stravična, ledena,
Samrti bl'jede grozničava sjena!

Pod teškim, pustim šljemenom Veseva
Krvavim srcem tvojim —
Možda još sad zamn'jeva
Mistične boli jeka,
Koju no v'jek do v'jeka
Baštinstvom sjetnim čovječanstvo stavlja
Potomkom tužnim — dok Ginestra stara
Sjetni Ti v'jenac plete
Okolo rake svete
I tajnim mirom duh Tvoj razgovara!

Eto već zràka žugjene slobode
Cvjetni tvoj dom ovija,
Starinskim sjajem ponosno mramorje
Čarobnom Talijom sija,
Pukoše lanci teški,
Velebna pjesan jedinstva se ori
Iz tisuć žarkih grudi,
Novoga žića u čarobnoj zori
Stari se ponos budi,
I povrh tvoje izmorene glave
Savija v'jenac neumrle slave!

Sa drevnog krša dalmatinske st'jene,
Gdje Hrvatska mi majka nujna sjedi
Spuštene kose, poniknute glave,
I suznim okom gledi
Zidine, kule, slomljene stupove,
Sorene b'jele dvore,
Sve samo tužne sjene
Starinske njene slave,
Čekajuć zalud trak b'jele zore
Slobode stare — — s ovih tužnih žala
Pjesniče vrli, sjetni pozdrav primi
Žalobnim šumom jadranskoga vala!

Silvije S. Kranjčević.

Na pjesničkom polju pojavi se početkom osamdesetih godina, te svrati već svojim prvijencima na sebe pažnju literarnih krugova. Prve pjesme najviše su patriotske sadržine, a što dalje pjeva, to i njegova pjesma naskoro napušta uzani krug rodne grude, te pomalo zahvaća ljudsku dušu, život i svijet, čovječanstvo i čitav svemir, nastojeći da rješava tajinstvene probleme njihove.

Jedrina njegova stiha, originalna zamisao i majstorski dotjerana forma, koja je gotovo uvijek u skladu sa idejom, jesu one odlike, kojima njegova pjesma utire sebi put ne samo megju prvake hrvatskoga Parnasa, nego koje joj stiču poklonika i u stranim literaturama. Tek kadikad nije pjesnik dovoljno jasan i suviše je jak pesimista, kakav se na primjer javlja u novijim radovima, košto su njegovi „*Trzaji*".

Svoje prvijence izdao je g. 1885. pod naslovom „*Bugarkinje*", te ih je posvetio sjeni pokojnog Šenoe, a „Matica Hrvatska" izdala je g. 1898. njegove „*Izabrane pjesme*". Od većih pjesničkih radova valja spomenuti alegorijsku pjesan „*Prvi grijeh*" i „*Uskočke elegije*".

Kranjčević se rodi dne 17. veljače 1865. u Senju, gdje svrši gimnaziju, a onda ga poslaše u Rim, da u kolegiju „Germanico-hungaricum" svrši bogoslovne i filozofske nauke, no on ih naskoro napusti, te krene u Zagreb, gdje g. 1886. položi ispit za gragjanske škole. Onda krenu u Bosnu, te službovaše kao učitelj trgovačke škole u Mostaru, Livnu i Bijeljini, a kad je pokrenula zemaljska vlada u Sarajevu beletristički list „Nadu", pozvan bi ovamo za njezina urednika, te budne imenovan učiteljem učiteljske škole. Kao profesoru ove škole povjerena mu je od g. 1904. uprava sarajevske trgovačke škole.

Vili pjesme.

O tă nemoj pustit mene,
Med svojima nemam svoga;
Nemam nikog, do li tebe,
Svoje vjere, svoga Boga.
Pred tvoje sam noge pao,
Da ti dvorim, dok me traje;
Pelenom se ovjenčao,
A sve mislim, lovor da je!

O tă nemoj pustit mene,
Pa da svisnem u samoći,
Pa da srćem poput sjene
Jadni sl'jepac sl'jepom noći;
Već mi nosi tajnu tugu,
Dušu moju po vedrini,
Kroz šarenu gdje se dúgu
Svijet ovaj rajem čini.

Dok progledah, sitno čedo,
U kol'jevci brbljajući,
U oblak sam tebe gledo,
Kud me smâmi titrajući,
Gdje u carstvu priče šarne
Mali bógo sanja plovi;
Ljuljkaju ga pjesme čarne,
Lepet krila serafovih.

I plako sam s tajne želje,
Svoje čežnje ne znajući;
Drhtalo je srce tako
Tvoje nebo gledajući;
A kad dogji gluhi sati,
Trzavo sam snivo tebe;
Pitala je čedo mati:
Što ga boli, gdje ga zebe?

— Što me boli, majko moja,
Ni danas ti ne znam reći;
Samo ćutim, majko moja,
Sve to ljuće da će peći!
Što u srcu, majko, peče,
Nije, majko, rana laka;
Čudne boli, što se l'ječe
Onim sm'ješkom sa oblaka!...

O ti, suzo svih srdaca,
Kad s pjesničke želje ginu;
Sjajni trače, što ga baca
Toplo sunce u prazninu;
O ti, koju srce voli,
Slatka vilo slagjih usti, —
Neka peče, neka boli,
Samo ti me ne zapusti!

Bez tebe sam mrzak sebi,
A uza te svemir grlim,
I kad dignem oči tebi,
Ko po cv'jeću trnjem hrlim.
Zv'jezde su mi oči tvoje,
Munje tvoji osjećaji,
Srce tvoje — sunce to je,
Što srcima dobrim sjaji.

Gle, ja ne znam sreće steći,
Ne znam puzit a u prahu;
Ne umijem ništa reći,
Što nij' srcu na uzdahu!
Mnogo se je, vilo, oko
Narugalo već budali:
Jedni što su previsoko,
Drugi što su nisko pali!

Al što marim, gdje se smiju,
Il preziru ili škode,
Kad me tvoje misli griju,
Kad me tvoje zv'jezde vode, —
A kada se srce c'jepa,
Onda boli melem ištu,
Gdje ti dišeš, vilo l'jepa,
Kroz prirodu na nebištu.

O daj vatrom s toga neba
Istine mi pali usti,
Angjeoskog daji hljeba,
Ne zapuštaj, ne zapusti,
Da sa kama hladna, gola,
Tvojim prožet zborim žarom,
Uzdižući kupu bola
Bogu pravde pred oltarom!

Kad mi klone . . .

Kad mi klone hladno čelo,
Kad dogori sv'ječa moja,
Kad mi mrtve oči sklopi
Samilosna ruka koja —
I kad tugja suza čija
Oplače mi puste dane,
Braćo moja, ljudi moji,
Smilujte se onda na me!

Kopajte mi mirna groba
Na brežuljku u slobodi,
Pospite ga sitnim cv'jećem,
Kojim svježa gora rodi.
Spletite mi v'jenac zadnji,
Što po rosi ranoj miri,
Da po njemu rado panu
Male ptice i leptiri.

O te ptice i leptiri,
O taj dragi svijet mali,
Stoput su me, stoput su me
Nesuglasna razdragali.
A ja sam ih rado gledo,
Tepao im pjevajući,
Ljubio ih kano ropče
Za slobodom uzdišući.

I kad čuju mlade mome,
Okle živa pjesma zuji,
Veselo će tamo doći,
Gdje su leptir i slavuji —
Ah, ja ne ću ništa znati,
U pepelu okle žara —
Al nek pjeva, nek se širi
Svačje srce sred njedara!

Nek se pjeva, nek se grli,
Nek se lako kolo vodi;
Ne bojte se zlobna sv'jeta,
Njega nema u slobodi.
A čemu vas za njeg briga,
Čemu vam se patit s njega?
Ljubite se, dok ste živi,
Da ne mroste željni svega.

I ako se desi negdje
Kakva b'jeda bosa, gola,
Što je svijet hladno goni
Iz svog tora, iz svog kola,
Grobu momu neka dogje,
A ja ću se molit Bogu,
Nek me pusti stati malo,
Da mu nešto kazat mogu.

Reći ću mu: Što si došo?
Nemam hljeba, da ti dadem,
Nemam krvi, da te grijem;
Tä ni sebe ne imadem!
Krova nemaš? Lezi amo
U moj ovaj krevet mali,
Da d'jelimo i to zadnje,
Što su meni ljudi dali!

Zapad sunca.

Srce šuti — — tone zv'jezda sveta,
Ko da mrije mrtvac dragi,
A lahorak kano uzdah blagi
Pozdrav mu je sv'jeta — — —

— O što vidje, zv'jezdo žarka,
Kuda li ti träka pade,
Osuši li suzu koju,
Ogrija li čije jade?
O sve site i sve gladne
Tješio ti cjelov vrući,
Pa je li ti žao sv'jeta,
Zadnji trače umirući? —

— — Je l' mi ovog sv'jeta žao?
Tä gledim ga kroz eone,
Moje trake vjekovima
Kroz žile mu krvcu gone,
A ja jurim, kud me nosi
Moga puta vječna meta,
I ti pitaš: je l' mi žao,
Je l' mi žao ovog sv'jeta?! — —

— Da, ti juriš bezdnom vječnim,
Al ti si nam svjetlo dao,
Al ti si nas svojim žarom
Iz mrtvila podigao.
Kroz prirodu život diše
Tvoj plameni cjelov vrući;
O je li ti žao sv'jeta,
Zadnji trače umirući? —

— — Je l' mi žao ovog sv'jeta?
Ni ne vidim mrve lake!
Ne voli mi žarkog sjaja,
Povija se u oblake!
A kad prodrem oblak gusti,

Rasplinem ga u etiru,
Onda vidim, gdje se puši
Krvna ljaga u svemiru! — —

— Da se puši, vidim i ja;
I ja gledim s tvoga neba,
I ja krv bih svoju dao,
Nek se puši, gdje je treba;
Tä krvca je prva žrtva,
Idealu što se pali,
Med zv'jezdama da bi jednom
I mi ljepše zasijali! —

— — Krv tu gledim kroz eone
I sve slušam vapaj ljuti;
Svemir šuti — vama nije
Dosugjeno počinuti.
O što li je igra vaša
Tek u gvožgje i olovo?
To vas pitam, to vas pitam,
Jadno pleme Kajinovo! — —

— Pitaš, što se čovjek pati?
Kako komu vjetar dunu;
Kako koga rodi mati
U krpama il — baršunu!
E to mu je patnja ljuta,
E to mu je borba c'jela;
Više pravde, više kruha
I slobode i vidjela! —

Srce zape... tone zv'jezda sveta
Ko kad mrije mrtvac dragi, —
A lahorak kano uzdah blagi
Pozdrav mu je sv'jeta.
I gledam ga, gdje pod obzor tone —
— O je li ti sv'jeta žao? —
U mom oku trak mu zadrhtao
Kano pozdrav vasione.

A sa zlatnog zapadnog vrhunca
B'jela mi se vila smije;
Čujem pjesmu sfera nebesnijeh
I tješi me pozdrav sunca.

Kako tone veličajnim mirom,
Kako vedro zadnji trak mu blista!
Ko ideja vječita i čista
Carstvuje svemirom...

I kad crne oblačine guste
Strme preda nj legji blatne,
Onda junak sa tetive zlatne
Oštru str'jelu gromom pusti.

I razvedri i u život budi,
Kano oko, u kom ljubav vrije,
Sa nebesa slatko nam se smije
Pa prirodu ljubi.

Tako i ti, komu žarka krvca
Grije, košto božja zraka,
Rastjeravaj tamu od oblaka,
Podaj ljudstvu svoga srca!

I kad si ga gladna nasitio,
Uminut ćeš tiho, veličajno,
Ko što mine ono sunce sjajno,
Ogrijavši neživo i živo!

A iz tvoga groba
Rodit će se drugo sunce novo;
Tvoja žrtva — stvaralačko slovo —
Dizati će novo doba.
I rod ljudski slobodnoga duha
Cjelivat će vila b'jela:
Vila pravde, ljubavi i kruha
I slobode i vidjela!

Neznani grob.

Dizao je za slobodu
U junačkoj barjak šaci,
Tko bi znao, gdje je pao
Med tolikim med mrtvaci.

Puhnuli su vjetri pusti,
Razn'jeli su prah junaku;
Ostala je samo krvca
Osušena na barjaku.

Strunuo je barjak slave
Kroz tolika duga ljeta,
A krvca je postanula
Domovine gruda sveta.

Al na grobu nepoznatu
Nema krsta, nema znaka;
Niko ne zna, gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Ah, al kolom naokolo
Vesela se pjesma ori;
Što slobodno srce ćuti,
To slobodna usna zbori.

Tu unuku djedo priča
Sva vremena ona stara;
Kazuje mu u po čela
Uspomene od handžara.

Pa se onda kolo krene,
Slatka pjesma srca blaži;
Preko kola golub l'jeta,
Golubicu svoju traži.

Za golubom, pticom b'jelom,
I gavran se crni jati,
On bi pao, gdje je stao
Onaj grobak nepoznati.

Al ga plaši pjesma orna,
Pa se koban dalje vije,
Gdje slobode slatke nema,
Gdje pjesama čuti nije — —

A na grobu nepoznatu
Nema krsta, nema znaka;
Niko ne zna, gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Al ni ptice nema crne,
Da mu vječni pokoj smeta,
Graktajući da mu čupa
Onaj stručak poljskog cv'jeta.

Već slobodno srce igra,
Slobodnom se pjesmom blaži —
Ah, otako angjel valjda
Na neznanu grobu straži!

Heronejski lav.

U mjesečevu svjetlu, u tajnoj dr'jema noći
Kaprena, selo malo, na prahu Heroneje.
To bajni joj je ležaj u magičnoj bljedoći,
A pokrila se plaštem od grimiz-epopeje.

O kakav grimiz to je, o kako se rumeni
Neizbljeđjela krvca, što nekada poteče
Za grčku zemlju dragu na krvavoj areni,
Sloboda kada sveta pred barbarina kleče —

U vrhu Akropole kad božica i djeva
Prolivala je suze i kad joj koplje klonu
I srce kad joj puče, gdje tugja zv'jezda s'jeva
Po mramoru Kadmeje i njenom Partenonu —

I kad je otac ljudi, Olimpa i bogova
Ukočio se gledeć, gdje krv se gusta puši
Na maslinovoj grani, u gaju lovorova,
I gdje se palma mira pod sjekirama ruši.

O Helado! još danas u tajnoj dr'jema noći
Kaprena, selo malo, kraj tvoje Heroneje;
Kroz vjekove kroz duge, u magičnoj bljedoći,
Otkako plašt je pokri od krvne epopeje.

Sred gluha polja gusta, gdje sveta četa zginu,
Na groblju djece tvoje strahovit lave spava,
Pod svojom šapom čuva i Tebu i Atinu
I suzu katkad pusti od mramora mu glava.

U nizu dugih ljeta, u osvit krvne zgode,
Iz sela kad Kaprene u ponoć kucnu zvona
Sa crkvice, što stoji kraj grobišta slobode,
Gdje pjevale su nimfe i lira Apolona,

Ah svakog tako ljeta, kad jekne zvonce noćno,
Strahovit lav se budi i diže se i koči,
I tešku šapu grči i — klone bespomoćno
I obore se suze po mramorovoj ploči.

Iz magle onda guste, što poljem popadala,
U povorkama dugim tek primiču se sjeni,
U strašnog lava glede sa očma od kristala,
Sve starodavni to su i besmrtni Heleni.

I pričaju mu priče, da razvedre mu oči,
I pjevaju mu slavu o heronejskom maču;
Al on se nijem trese na mramorovoj ploči —
I plaču mrtvi ljudi i mrtvi bozi plaču...

A Macedonac pada na heronejske kosti
I pokornički spušta tu pobjedničku glavu.
I vapi, teško vapi: Tä prošlo je, pa — prosti;
Sa Heroneje grčku proširio sam slavu!

Al strašni lav se diže, ko krv mu gore oči,
I grče mu se nokti i bokovi mu skaču
I sve se nijem trese na mramorovoj ploči —
I plaču mrtvi ljudi i mrtvi bozi plaču.

Kad strašna ponoć mine i zadnja sjen kad ode,
A pjesnik neznan stupi pred lava kraj Kaprene
I pobriše mu suze na grobištu slobode
I poljubi mu grivu u žaru uspomene.

O tad ih mjesec gleda u zagrljaju dugo,
Na grobištu slobode gdje zagrljeni šute —
Svud noć i mrtvo polje i — ništa, ništa drugo,
Al ranu Heroneje tek lav i pjesnik ćute.

Zadnja zdravica Hanibala.

O slatko li šumiš iz silne daljine,
Moj srebrni talase mali,
Ah tamo s daleka, sa ropske pučine,
Gdje moje domàje su žali.
O blago mi piriš, moj tijani vjetre,
Što mlade si draško mi kose —
Al danas, ah danas su pukle i s'jede
I tugju samilost prose!

Al bozi su rekli! što srce se kida,
Tu brige vodili n'jesu;

Vrh pale domàje, vrh spaljenog zida
Staračke kosti se tresu!
O godine lomne, o kletvo nebesa,
O desnice slaba i suha,
O ponosni grade i otadžbo draga,
O obalo pusta i gluha!

Tek dajte da dr'jemam! Tu vidim te eno,
Moj veliki, junački oče!
Na vječitu mržnju, ti besmrtna sjeno,
Gle drhtavi prsti se koče.
Tä jošte se dimi naš novi žrtvenik,
Gdje vjeru sam stavio domu
Kô slabaško čedo Kartazi mi dragoj
I velikom naumu tvomu!

Narasla mi krila — a ljubav ih poda
Spram jadne i rogjene grude;
Šta Alpe — kad više se penje sloboda
I samrtnik svemožan bude!
A vječita ona brda od leda
O kako su prhka i mala
I ponori silni o kako su plitki
Za lešinu Hanibala!

Tek dajte da dr'jemam! O kako su mile
Te ravni, kud Pad mi pliva,
Kud jurnuše čete kô lavice čile
I tresla se lavu griva.
O mač mi ovamo! — sa Trazimene
Krvava slava me žari;
O mač mi ovamo! — Kroz godine lomne
Lav opet će čuti se stari!

I napred! ah tu su mi osvetne Kane,
Tu rimske se kosti bijele;
Tu zapadni žali i istočne strane
Slobodi se zlatnoj vesele.
Veseli se, oče, — čuj zavjeru svetu

S nova ću opet ti reći;
Na garištu Rima na novo će krvca
U slavu domàje poteći!

Tek mača ovamo! a šta mi to nosiš,
Ti milena otadžbo draga?!
Aj, praštam ti, majko, kud hljeba sad prosiš,
Kô i ja svrh tugjega praga.
Iz lovornog lista ti isc'jedi, majko,
Tek otrovnu kapljicu malu —
I lovor si predala dušmanu svomu,
A otrov — Hanibalu!

Al bozi su rekli! već Rimljanin vreba —
Smrt mu je staračka spora —
Tek jošte da glednem put rogjenog neba,
Spram mojega nekada mora.
Još samo da reknem ti zdravicu zadnju
Uz suzu u p'jesak vrući,
Da šapnem uz otrov, što nekad mi poda:
Ljubim te — umirući

I s Bogom, o majko, moj humak će prosti
Zakopati pusta tugjina,
A vjetrovi ljuti razasut će kosti
Tvog zadnjega patnika-sina.
Svejedno je, majko, kad s razvalam tvojim
Već odavno vjetrovi tresu; —
I — s Bogom — kad tebe su razn'jeli davno,
Nek i meni prašak raznesu!

San ili java?

Usnio sam ružan sanak; — Bog bi znao,
Al mi ga je raj al pako prišaptao;
Usnio sam ružan sanak; — od tog maha
Ne progje mi ni čas jedan bez uzdaha.
A nijesam prazne vjere, slabe nade.

Znadem dobro, sanak mutni što valjade;
Ali ipak... ali ipak — od tog časa
Sve uza me nešto kuka u pô glasa,
Sve uza me nešto jeca, nešto mrije —
Zadnji odjek kô od zvonâ mrtvačkijeh —
A nijesam prazne vjere; — — Bože mio,
Ah, je l' ono samo pusti sanak bio?

Usnio sam, da sa br'jega visokoga
Gledam polja i doline roda svoga,
I kućarke i ponosne b'jele dvore, —
Kolibica još najviše, moj nebore!
I krovove trulom slamom pokrivene,
Po cestama hrpe djece zapuštene...
Gledao sam čudnè slike, sve i svašta,
Ponajviše svojevoljna siromaštva!
U palačam, vidjeh, prvih ljudi ima,
Misli su im svuda, svuda, tek ne s njima,
Nad jednog se drugi koči, mn'jenje bistri,
I svi rad bi postanuli bar — ministri!
A seljaci u dvorištu punom kala,
Il kraj čaša rakijinskih i stakala:
„Hoće l' ljetos biti rata?" — mudro zbore,
Dokle susjed — tugjin neki — šuteć ore...
I gledô sam pustom zemljom gore, doli,
Vidio sam, a što vidjeh, to i — boli!
I uzalud — u tog jadnog sv'jeta moga
Manjkala je, tâ dabome, još i sloga:
Do pô čaše složno pili i još kako,
Od pô čaše — i sve pogji naopako!
Sve ti jedno drugom pr'jeti, grdi nešta,
Po sr'jedi je vjera, právo i koješta.
Još se koji mudrac nagji brže bolje,
Pa ih huškaj, nek se bratstvo jače kolje;
I dokle se braća tako revno biju,
Mudraci im ispred nosa vino piju!

I tako je išlo dugo, išlo redom,
Zavile se onda kuće crnom b'jedom,

Mnogo sljeme propanulo, sve se satre
I domaće davno iskra zgasnu vatre,
I krveć se pala braća u dno groba,
Ne znajući nikad pravo, okle zloba,
I jošt im se mrtve one mrze kosti,
A na domu treći im se davno gosti — — —
Vr'jeme leti — — dug je morô v'jek da bude —
Onda vidjeh istu zemlju, al ne ljude!
Drugi jezik, tugje pleme i sve strano,
Sve koljeno Bog zna okle posijano.
Ne čuju se gusle više, kô se čulo,
Davno im je zadnje drvce istrunulo.
Manje vike, manje buke, više rada,
Manje pjanih i veselih, manje glada!
Pred kućicom one braće starac sjedi,
Zadovoljna, sv'jesna oka u sv'jet gledi —
A četica žurne djece, zdrava, čila
Oko starca veselo se uhvatila.
On im priča na staračku lako, milo,
Što je nekad u svijetu davno bilo — —
I gle — eno -- odnekale malo čedo
Preda nj skoči, pa će reći: Gledaj, djedo,
Što je ovo? — Ded mi kaži — Bog bi znao,
To sam evo igrajuć se iskopao!

Gleda djedo, s dlana na dlan tako meće,
Misli dugo, pa sigurno onda reć će:
E, moj sinko, hiljade su tomu ljeta,
To su kosti pretpotopnog — magareta!

I otpljucnu. — Stid mi krvav podbi lice
I zgrozih se nad sudbinom povjesnice;
Al me sjeti jedna gorka suza samo,
Da mi više povjesnice ne imamo!
I to mi je sanak ružan — Bog bi znao,
Al mi ga je Bog al gjavo prišaptao?
I to mi je sanak ružan — od tog maha
Ne progje mi ni čas jedan bez uzdaha.

A nijesam prazne vjere, slabe nade,
Znadem dobro, sanak mutni što valjade,
Al u srcu kopka, boli —; Bože mio,
Ah, je l' ono samo pusti sanak bio?

Pred knjigom povijesti roda moga.

Nije čelik moja dĕsna,
Al te krepko srcu nosi;
Suza moja, tebe sv'jesna,
Krvave ti liste rosi!
Otvaram Ti svoje grudi,
Grijem Tebe na svom žaru,
I tamo mi ono budi,
Što je boštvo na oltaru!

Grudi moje burno biju,
Ti si njima bĭlo dala;
Oči moje vatrom griju,
A ti si ih zagrijala;
Krilo moje raste jače
S tvoga daha od vjekova; —
S tobom moja duša plače,
Baštino mi pradjedova!

Moj je djedo ocu momu
Na samrti tebe predô;
Rekô j' babo čedu svomu,
Da sam i ja tvoje čedo.
A ja vatrom žarke snage
Do zadnjega bit ću dana:
List hrvatske lipe drage
I slavenskog debla grana!

I kunem se ostat tako,
Dok mi božje sunce sv'jeti,
I za tvoje slovo svako
I živjeti i umr'jeti.

I kunem se c'jela sebe
Žrtvovati tvomu zmaju;
Iščupat će onda tebe,
Kad mi srce iščupaju!

Ah gdje nema polja pusta,
Kud se naše kosti b'jele,
Gdje se vrana jata gusta
Sve uz našu krv vesele?!
Boli spomen! al jednako
Kunem Ti se pravdom neba:
Tvoje gorko slovo svako
Oplakati kako treba!

I tako mi djeda moga
I prsiju majke moje
I tako mi svega tvoga,
Što ti sveto i milo je,
I tako mi moga groba
I zvijezde, što me vodi:
Bit ću žrtvom svako doba
Imenu ti i slobodi!

Gle gusala slave naše,
Na tebe ih evo skladam!
To nam božje vile daše,
Da ne plačem, da se nadam.
Tä sva pov'jest moga roda
S guslinih se žica čuje,
Sa gusala nam Sloboda
Ljepše dane prorokuje!

Njenoj sreći moja krvca, —
A kad dogje umrijeti,
Metnite mi blizu srca
Pov'jesti nam listak sveti!
I kako se ptica vije,
Moj će dašak da se gubi;
Jer se lako, lako mrije,
Kad se pov'jest svoja ljubi!

Slavenska lipa.

Od iskona o drevni dube,
Što dva ti sv'jeta prekri grana:
Gdje Jadran-vali žálo ljube,
Do Tihog tamo okeana,
I preko silnih r'jeka trista
I tisuć gora i planina —
Svud isto gn'jezdo, ptica ista
I rod i riječ materina!

Što miriš svetog Kremlja širom,
Sred grada cvateš Libušina,
Nad savskim šapćeš biser-virom
I lovćenskijeh vrh visina,
Nad Labom što no činiš hlada,
I vrhu kama Wawelova,
I sveto što ti sjeme pada
Po grudi grada Metodova!

Od kraja sv'jeta drugom kraju,
Oj drevni dûbe, krošnja ti si,
Gdje Perun sjedi u svom raju,
Do zv'jezda mu se munja visi,
Pa vatrenijem žezlom pr'jeti
I slavenski si oganj brani,
Dok pradjedovi naši sveti
Sve krile ruke ponad nami!

Iz tvojih žilja bije česma,
Što poji divske milijune,
Nad živom vodom živa pjesma
Vjekovitom se slavom kune
Sve tebi, slavo u toj grani,
U kojoj šapće duh otaca
I naši djedi, naši bani
I besmrtnih nam glas mrtvaca!

Trepèri njihov šapat tajni,
Kroz stožere nas sv'jeta spaja,
Ko oganj gori žarki, sjajni,
Daljine naše ogrijava —
To slavenska je riječ slatka,
Što pôlom zemlje se romoni;
Ko božićnica pjesma glatka
U osvit ljudskoj sreći zvoni!

Pod dubom tvojim čedo spava,
Ko Mojsije na valu Nila;
Ah slavenski mu žar i glava,
Budućnost mu se smjëška mila.
On donijet će tamjan mira,
Na golubjem što gori srcu —
U mrzle žile zemnog šira
On topliju će stavit krvcu!

I nek se kolo, sveti dûbe,
Pod mirisnu ti krene granu,
Nek bratinske se usne sljube
Uz majku Ladu i Živanu —
Te naš će soko da se vine
Nad gordih ptica jata c'jela,
Gdje plavom nebu sa visine
Luč sjajna bljeska dana b'jela.

I pobjedne će sjat mu oči
Vrh tvojih, sveta lipo, grana,
Gdje Jadran biser-pjenu toči,
Do Tihog tamo okeana,
I preko silnih r'jeka trista,
I tisuć gora i planina:
Svud jedno gn'jezdo, ptica ista,
Svud rod i pjesma materina!

Na grudi prošlosti.

(Proslavi starinarskog društva u Kninu 24. kolovoza 1893.)

Pjesnik:

Majko moja — sve je mrtvo, sve je pusto,
Razvaline, kamen goli, trnje gusto!
Nad kraljevske nekad silne, slavne dveri
Vire danas l'jeni crvi i gušteri.
U pô noći l'jeće tuda sova plaha,
Slobodno joj i bez brige i bez straha!
Utrnuše davno ondje svjetla traci:
Stari zidi, pustoš stara i mrtvaci!

Vila:

Ne kvasi mi, d'jete, suzom groblje ovo,
Pod kamenjem sve je perje sokolovo!
Ne robovi i ne lanci oni kleti,
Da im tlače u dno groba pepô sveti.
To je usna davnog kralja na svom domu
Molila se za nas Bogu velikomu,
Sa kruništa barjak gordi krila ôd trî
Na hrvatskoj stajao je budan smotri!

Pjesnik:

Majko moja — tu je pustoš, razvaline;
Gdje su stope silnog kralja iz davnine
I banova i župana sablja hola,
Gdje li krila — uzdanica u sokola?

Ah da čujem u tišini, na kamenu,
Kako li su molili se Svevišnjemu!
Kroz vjekove sve se truni kamen truli,
Molitve im davno, majko, n'jesmo čuli!

Vila:

Vjekovi su dugi prošli; zamre jeka,
Kad je četa klikovala iz daleka;
Sa prozora gledao je kralju stari,
Novom slavom gdje mu krunu opet žari,
A pred dvorom stražar vjerni sv'jesno kroči,
Vjera mu je — čvrsta ruka, vjera — oči.
Slobode si čuva stojne zide svete:
Svoga kralja, svoju majku, svoje d'jete!

Pjesnik:

Majko moja — zar je tako, zar je palo
Sve, što se je gordo nebu uspinjalo?!
Od sve slave zar li ôstâ samo sjena,
Što je baca uspomena sa kamena,
Sa razvala, što nam kriju prah otáca,
Kazujući vječnu slavu tih mrtvaca?!
I do v'jeka zar nam, majko, nema ništa,
Do kukati vrhu kama i grobišta?!

Vila:

Vjeruj, d'jete! Eno plamte gorski rubi,
Na rastanku sunce noći oči ljubi.
I nada se tako bûdi svježa, nova;
Po kamenju narod ljubi prah djedóva!
Pa rušte se, stari zidi, miri davne,
U srcu nam nove kule niču slavne —
I svemu će sugjen-danak jednom doći,
Sv'jest naroda ne će mr'jeti, ne će proći!

Sijelo.

Sred grada u kamenu Senju
Na glasu je božiji hram;
To crkva je svetoga Franje
I mrtvijeh uskoka stan.

Tu dolje pod pločama teškim,
Kroz stoljeća snivaju svi,
A bura nad krovom im pjeva:
O mletačkoj galiji,

O zmaju i Markovu lavu,
O šajci ko galebu — —
Kroz lubanje šuplje im šapće
U dugijeh stoljeća snu.

Tek stoljeća svakog jedanput,
Kad ponoćni otkucne zvon,
Zazveknut će oružje staro
I božji se ljuljnuti dom.

A dolje u rakama trulim
Kostúri se pomaknu svi;
Na otprte grobnice sjednu,
I šute ko ukleti.

Tek katkada podignu glavu
I šuplje si očnice,
Kad megju nje unigje junak
I sjedne na kamenje.

Sve ulaze redom junaci
Pod krivijem ćordama,
I podzemni pune se kruzi;
Sve jedna su grobnica.

A velika grobnica ova
Ko hrvatska zemlja je sva
I junačka kneževa brda
I kraljeva Srbija.

A Bog zna, gdje leže junaci,
Kad nije im sastanka čas,
Dok ne kucne jednom u v'jeku
Nad rakama ponoćni glas?

I sjede vam tako i sjede
I šute ko mrgodni svi;
Na Drini je gdjekoji pao,
A drugi na Neretvi.

Još gdjekog je proždrlo more,
A gdjekojeg tugjinski kraj,
I timočki nekom su žali
Pjevali oproštaj.

Iz litica Crnoj u Gori,
Od talasa Sitnice,
Sa Dunava, Save i Tise
Il Bosni sa brzice,

Sve dolaze pogleda mrka
I sugjeni čekaju sat,
Kad dusi se vraćaju natrag
U grob u nĕpovrât.

I jošte, još čekaju malo,
Zar ne će, dok otkucne zvon:
Nad glavom im zapjevat p'jevac,
Nad velikom grobnicom?

A kada bi zapjevo p'jevac —
To utvrdo vjeruju svi:
E umah bi uskrsli opet,
Ko n'jesu ni umrli!

Nu lijena pjevčina šuti
I dr'jema na buništu;
A divovi junačkog roda
Svi ù grob se vraćaju!

Tek jednoč je p'jevnuo malo
U gavana nekoga baš,
I bundžiju spremiše umah
Na predivan paprikaš!

Pak prolaze ljeta i v'jeci,
I gluha i nemila kob;
A budni su zaspali p'jevci,
A junački pljesnivi grob — —

Tek vide se stoljeća svakog
Na kratak i turoban sat,
I opet u grobnicu idu
I vele, da — zaplaču tad!

Uskočke elegije, 2.

Guslar.

... Povlači se kao kuga,
Ni prosjačit više ne sm'je,
U torbi si prti druga,
Žuko drvo svoje pjesme.
Iz zakrpa izderanih
Gusle vire s gladne torbe;
Ah to mole kralji, bani
Koru hljeba, žlicu čorbe!...

Pogji sa mnom, moj lazare,
U kućicu pogji moju;
Napojit ću sve ti care,
Sve im carstvo — torbu tvoju!
Neka moje blago vide,
Gdje im častim carstva c'jela;
Hej megj moje, megju zide
Sva je jedna prošlost sjela!

Postavite sofru amo;
Carevi su došli k meni,
Ostati će časak samo
Na odmoru, nevigjeni,
I odmah će da se krenu
Na daleke dane hoda,
Megju jele, megju st'jenu
Ko — carevi i gospoda!

Neka časom cure skoče,
Ti davori, stara pjesmo;
Nek se gosti osvjedoče,
Da smetnuli ništa n'jesmo,
Da ljubimo sveto, sl'jepo
Onaj zavjet, onaj stari...;
Ipak, ipak — nije l'jepo:
Kud vam konji i handžari?!

S grdna stida danas šta bi,
Da poviču: Momci, hajte!
Sablju hvataj, pušku grabi
I slobodno zapjevajte!
Kuda bismo s bruke velje,
Da nas zovnu mačem svojim
Na pir muški, na veselje,
Misleć, da smo — koljeno im?!

Ne vidješe — Bogu hvala —
Idu na put, na dalèki;
Gospodska im valjda šala
Ko i prosjak lutat neki!
— ... A ja stojim pragu ù dno,
Carskom im se klanjam licu;
Gusle ljubim žedno, žudno,
I guslara u desnicu...

Uskočke elegije, 10.

Adalbert Kuzmanović.

(Kuzma Nović.)

Piše pjesme, crtice i drame, kojima uzimlje gragju iz naroda. Svoje prvijence u stihu i prozi štampa g. 1899. pod naslovom „*Lugom i perivojem*“. — „Matica Hrvatska“ izdala mu je g. 1901. veselu igru „*Vitropir*“, a drama „*Zulumćar*“ izlazi mu megju ovogodišnjim njezinim edicijama.

Kuzmanović je dobar poznavalac narodnog života i govora.

Rodio se g. 1865. u Laćarku u Srijemu, te je danas činovnikom bos.-herceg. zemaljske vlade u Sarajevu.

Svršetak.

Umuknula rika topa, prasak šupljeg od taneta,
Ostraguše caketanje i ukrštaj bajoneta;
Prestalo je kasapljenje uz klik divlji „Banzaj!“, „Ura!“
Tišina je, gdje vazduhom drmala je strasti bura...

*

Izmegj groblja od leševa, što pre časka borci biše,
Dva se krika, bolna krika, istim mahom sudariše.
„Ko to živi, jošte živi? usred ovog polja smrti!“
Pogled samo — i već misô, ko će koga zbosti, strti:
— — Ali Žutom otkino je nogu komad od granata,
B'jelom odno oštrac mača desnu ruku ispod lakta.
U porivu prvog časa oko b'jesnim jarom plane,
Zubi škripe, žile brêče s krvce žuči pom'ješane, —
Sto života svak bi dao, da im se je bijuć sresti!
— — Ali u tom, drugog trena, doziva ih nemoć k sv'jesti;
U trećemu B'jelog k Žutom krenu neka tajna sila,
B'jeli pruža tup batŕljak, što je nekad ruka bila; —
A Žuti mu, zdravih ruku, tihim sm'ješkom zavoj stavlja,
Pa mu onda „da je žedan, da izgara“ znakom javlja;
B'jeli hita do potoka, nemoćnijem vode nugja, —

B'jesne zv'jeri izmirila svetost ljudskog milosrgja:
Jedan drugog samilosno motri, na se zaboravlja,
Tă dao bi ovog časa od svog zdravlja drûgu zdravlja!
A pogledi, kad se sretnu, ne znajući tugje slovo,
Pitaju se: „Čemu ovo...?“

— — — — — — — — — — — — — —

*

Umuknula rika topa, prasak šupljeg od taneta,
Ostraguše caketanje i ukrštaj bajoneta;
Prestalo je kasapljenje uz klik divlji „Banzaj!“, „Ura!“,
A bojovnik nekrvavi u korice mača tura.
I diktuje Povjesnici, ispravljajuć, što se zbilo,
I da piše u zasluge, što se klalo, mrcvarilo...
I spisa se povjesnica, zlatim slovim samo vrvi
Sve za one, što ne daše niti cigle kapi krvi...
Čitaju se u dvim zemljam dvi debele knjižurine,
Istog doba, istih zgoda — protuslovne sadržine:
U duhu se metaniše kosećim se pred načeli,
I s nova bi za svetost im ljuti pokolj otpočeli...

*

Po svijetu klatare se, složno, ljudstvu kako valja,
Povjesnicom previgjena dva junaka, dva bogalja:
Vrte neke istrumente, o kajšima što ih nose,
I u slavu bivše borbe
Slavno prose...!

Dr. Ante Tresić-Pavičić.

Njegovi literarni radovi ne odlikuju se samo brojem, već i raznolikošću, a svuda se opaža opsežna erudicija pjesnikova. Spjevao je pet knjiga pjesama: „*Glasovi s mora jadranskoga*“ (1891.), „*Nove pjesme*“ (1894.), „*Ojuli i sumbuli*“ (1900.), „*Valovi misli i čuvstava*“ (1903.) i „*Sutonski soneti*“ (1904.). Na Tresićevo pjesnikovanje vrlo su blagosovno utjecali stari klasički pjesnici, kao što i naša narodna pjesma i moderna poezija romanska, naročito talijanska, koju on od sviju pjesnika hrvatskih jamačno najbolje poznaje i tumači. U pjesmama on je gotovo uvijek filozof i za to su mu ove bogate mislima, a forma im je lijepo dotjerana. Najvoli klasičnoj.

Napisao je i četiri drame: „*Finis republicae*“, „*Ljudevit Posavski*“, „*Simeon Veliki*“ i „*Katarina Zrinjska*“, i četiri pripovijesti: „*Rane otadžbine*“, „*Sudbina izdajice*“, „*Pobjeda kreposti*“ i „*Moć ljepote*“.

Vrlo lijepo uspijeva u putopisima, koji su puni pjesničkih opisa. Do sele izdao je na po se putopise: „*Po Lici i Krbavi*“, „*Po Bosni i Hercegovini*“, „*Po moru*“, „*Poleti oko Biokova*“ i „*Po ravnim Kotarima*“, a sada sprema opis svog puta u Ameriku, koji će jamačno biti vrlo zanimljiv.

Napisao je nekoliko filozofskih rasprava, a uredio je tri tečaja književne revue „*Novi viek*“ i dva tečaja „*Jadrana*“.

Rodio se 10. srpnja 1867. u Vrbanju na otoku Hvaru. Godine 1892. steče u bečkom sveučilištu doktorat filozofije. Bavi se jedino literaturom i publicistikom. Biran je i u dalmatinski sabor.

Sunce i oko, cvijet i pjesma.

Kad duhne lahor proljetni
I toplo sunce grane,
Mirisni tada cvjetići
Proniknu na sve strane.

Kad ti me, dušo, pogledaš
Sa čarom tvoga oka,
Tad mile pjesme proniču
Iz srca mi duboka.

Moja je ljubav slična aloju.

Ja slatku ljubav milenu
Odavna nujan tražim,
Al nigdje nje ne nalazim,
I srce tugom blažim.

Valjda je slična aloju,
Što svakog v'jeka cvate
Prekrasnim cv'jetom visokim,
Pa umre, kad procvate.

Hrvatsko more.

Kad me tuga bije i oblete jadi,
Što nam milu domovinu more,
Ja dolazim k tebi, tješitelju mili,
O hrvatsko moje sinje more!

Na klisuru sivu, visoku tad sjednem,
A ti mi se modriš u dubini —
I s posmjehom plavim, neizmjernim stereš
U nedogled po ravnoj pučini.

U srebrno, glatko ogledalo tvoje
Zagleda se sunce roseć zlato;
Kan da želi vidjet u dubinam tvojim
Neko tajno čudo nepoznato. —

Tad nehajno šarne ods'jevaš oblake
I azurni čador i otoke — —
I mističnim mirom velju pjesmu dižeš
U nebeske prostore visoke.

S gore pirne lahor sa oštrim mirisom
Ružmarina, kadulje i smreke,
Pa se s njime gube moje čudne misli
U tamne ti prostore daleke.

Tihi mir zavlada, plavilo ovije
Gore, more, zrak; pak rujit stane
Zapadno otočje: srce mi se širi
Kô cv'jet, želeć, da mu sunce grane.

Kô da želi, da mu šapneš neku tajnu
Iz svojijeh otajnih dubina,
U tom svetom času, kada sunce tone
U rujnome požaru pučina.

Tad na modrom polju b'jelo jedro plóvne,
A oblačje povrh njega rujno:
Trobojnica sveta — proročanski labar —
Zdravo more hrvatsko, olujno!

Soko i vila.

Soko cvili na drvetu suhom,
Na drvetu suhom lipovome;
B'jela vila k njemu dolazila,
Ovako mu mlada besjedila:
Što mi cviliš, soko tico siva,
Ili su ti krila polomljena,
Ili ti je draga ustr'jeljena?
Al njoj veli soko tica siva:
Progji me se, moja b'jela vilo;
Niti su mi krila polomljena,
Niti mi je draga ustr'jeljena,
Već je meni drvo usahnulo,
Gdje sam gn'jezdo sokolićim vio:
Oluje mu grane polomiše,
A tr'jeskovi ognjem izgoriše.
Kad to čula planinkinja vila,
Opeta je njemu besjedila:
Ne cvili mi, soko tica siva,
Što je tebi drvo usahnulo,
Gdje si gn'jezdo sokolićim vio:
Oluje mu grane polomile,
A munje ga ognjem izgorile,
Jer su njemu jošte zdrave žile.
Pa kad dogje sjajno pramaljeće,
A s proljećem b'jeli Gjurgjev danak,
Prolistat će opet suho drvo,
Opeta će njemu niknut grane,
Osut će se cv'jećem na sve strane.

Glasovi s mora jadranskoga.

Sveljubni cjelov

Na zlatno sito, steruć krila laka
Nečujno, suton sa vrhova gora
Dolinom sije pahuljice mraka
I površinom sjajnom tiha mora;

I nujnost sije, kôm se puni svaka
Dolina duše najskrovnija... S bora
Zašumi lahor, ko izdisaj. S bráka
Na žalu miris hlapi se uzgora.

U prostorju, med zemljom punom čara
I megju nebom, vječna ljubav diše
Mistična i dušu čeznućem izgara;

Po neizmjerju sklad se boja njiše,
Ko da u zraku na usnama Boga
Sveljubni cjelov drhće časa toga.

Slutnja.

Taj krvav oblak — tamo nad sumrakom —
Ko grozna neman mojoj duši pr'jeti.
Ja mnogo bitki sudbinom opakom
Vojevah, znadoh pobjedu odn'jeti;

I još se nadam mnogom boju jakom,
Al slutim, da me čeka udes kleti
Budućnosti u zasjedi, i mrakom
Zlobe ovijen na me bijes n'jeti.

Al ja, ko pandže o klisuru lave,
O tvrdu krepost oštrim značaj tvrdi,
I sablju pravde vitlam više glave.

Grozovita će grmit bitka, kada
Ja nagazim na pruglo kobnoj srdi:
Na život i smrt borit ću se tada.

Poznati glas.

Po nejasnoći grmlja i stabala
Ko inje tuge srebren-cv'jeće pada
Sa mjeseca... Zar milih duše sada
Čeznuće za nam siplju s mrtvih žala?...

Oh, neka nujnost duboka je pala
Na moje grudi!... Duša bi se rada
Uzvinut čežnjom do pokojnih grada,
I u zbor milih duša sjetna stala...

Al pût priteže!... Po suhome cv'ječu
Glušina, smilja čudni lahor duhne,
Kan da me mili uzdahom obl'ječu.

Kad lahor zujan sa borika puhne,
Ko poznat glas da šapće moje ime,
I slatko mami — da poletim s njime...

Galeb.

Natmurilo se nebo jugovinom,
A mutno more valja trome vale,
I šumi plačno, dok se vali svale
I gronu muklo krša hrapavinom.

Čuj, jedan galeb grakće olujinom,
U šumu vjetra s valom zbija šale:
Saganci nagli krilo mu prevale,
Ter mniješ, val će proždr'jet ga dubinom,

Al on se vine i u vjetra huci
Pobjedno klikće... man ga pjena štrapa...
On vije krila prama nekoj luci.

I moja duša, regbi, se utapa
U uzburkanom uzročja valovlju;
Al v'jek se vine, sluteć sreću bolju.

Istok mjeseca.

Ovija borje ljubičasta tmina,
Ko zadnja magla utonula dana:
Modrina mora i divskih planina
Ko da je dahom noći zapahana.

Trepere traci zv'jezda sred dubina,
I srgjelara luča rasplamsana;
Dok s biokovskih safirnih strmina
Mjeseca zora zazrači se rana.

Ribari luči utrnu; u luku
Zaveslaju. Kroz bokor svjetla b'jela
Rog mjeseca na gorskom bljesnu kuku:

Priroda miljem protrnula c'jela;
Ljubavi žudnom duša uznešena
Na žalu drhće nujna, osamljena.

Sutonski soneti.

Molba pjesnikova.

Boga moli mlagjani pjesniče:
„Daj mi, Bože, oči sokolove,
I bijela krila angjelova;
Da poletim nebu pod oblake,
Sjajni mjesec s neba da uberem,
Da najljepše zvjezdice poberem,
I zoricu i prejarko sunce."
Slušala ga Ružica djevojka,
Slušala ga, pak je besjedila:
„Bora tebi, mlagjani pjesniče,
Što će tebi vitorogi mjesec,
I zvjezdice i prejarko sunce?"
Al joj veli mlagjani pjesniče:
„Dušo draga, Ružice djevojko,
Skinuo bih vitorogi mjesec,
Da pod mjesec crne kose svijaš.
Skinuo bih danicu prejarku,
Da danicom ukrasim ti čelo.
Skinuo bih ponajljepše zv'jezde,
Tri gjerdana od njih napravio:
Jednim bih ti b'jeli vrat ovio,
Drugi gjerdan do punanih grudi,
Treći gjerdan do tankoga pasa.
Pobrao bih po raju bosilje,
Žuto smilje, zeleno kovilje,
Još i zlatno cv'jeće dafinovo;
Pa bih tada krasan v'jenac svio,
Na glavu ga tvoju postavio.
Oteo bih zorici rumenoj
Ružičastu kolastu azdiju,
Niti tkanu, niti opredenu,
Ni na hitro brdo navogjenu,
Neg od čista zlata salivenu,
Prepletenu ružam i bosiljem,
Pa bih tebe, dušo ogrnuo.
Tad bih jarko sunce otrgnuo,
Došao te prositi u majke,
Donio ti sunce za jabuku,
Ne bi l' mi se mladom smilovala.
Ne bi li se za mene udala."

Gjuli i sumbuli.

U borovoj šumi.

Da si mi zdravo, o svježa kupelji mojega duha,
Kada se umoran vratim zlobnog iz sv'jeta sparine!
Zdravo, otajstvena sveta tišino duboka, gluha,
Očinske borove šume, prepuna nujne miline!
Dadiljo djetinstva mog, što čudne mi bajaše basne
Mističnim šumljenjem granâ, lahorom rodne doline,
Često do večeri kasne!

Kako se radostan vraćam k mekanu tvojemu krilu,
Ljupkom, kô rogjene majke, koju siroti zam'jeni!
Ona mi pričala vile, pjevajuć pjesmicu milu,
U tebi kolo da viju, nevidne čovjeka zjeni;
Jer kad ih čovjek zateče, vihorom vinu se vile,
Vrtlogom zraka iščeznu borika gustoj u sjeni,
K Viteru brdu se krile.

Nijedan čovjek odavna vile već vidio nije,
Samo si mojemu oku vilu prikazala svoju,
Koja se prirode miljem divotnim iz tebe smije,
Koja vilovitom dušu učini mlagjanu moju,
Vabeć me k sastanku slatkom šaptanjem borovih grana;
K tebi sam bježao, pjesmu da čujem čarobnu tvoju,
Kradom iz očeva stana.

Kada bih s prozora gledo, jutro gdje mlagjano cvate
Rumeni gjulistan Zore plavom na Viteru gori,
Pa kad bi žarko sunašce prosulo trakove zlate,
Tad mi se činilo, šumo, zlatom da čelo ti gori;
K tebi sam bježao, glase prirode zamamno slušo,
Slušo uz grančicâ šum, gdje ptičice cvrkuću gori,
Jutra veselje sam kušo.

Djetinjim očima pijah požudno svega ljepotu,
Miljem i cv'jećem svih stvari maštu napunjajuć mladu,
Ništa ne pojmeć; a radost pjevaše sv'jeta divotu
S mojega nevina srca, kô gori u grančicâ hladu
Jutro gnjezdašce štiglića: kano sa zrcala glatka
Bistrih sa očiju mojih, prirode — divnom u skladu —
L'jepost ods'jevala slatka.

Sjedeć na sťjeni obrasloj mekanim zlaćanim mahom,
Gledah, gdje sićušni lozić krilašce kljunčićem čisti;
Staklenim očicam gviri, otprhne nenadnim strahom:
Sveopće sv'jesti se prva u njemu iskrica blisti,
Kô i u mojemu oku; djeca smo matere iste,
Braća, jer nikoše ljudi, ptičice, zeleni listi
Njene iz utrobe čiste.

Slušah, gdje čokoće kos u bokoru mirisne smreke,
Čučka gdje civka u smrči, strižić kroz oštricu skače;
Najslagje duši mi godi kiša kroz grančice meke,
Kano da suzicam nebo nujnosti tihano plače,
Tješeći bića na zemlji, za njima čeznuć s visina:
Tada borovo granje uzdiše nujnije, jače
K nebu sa zemnih dubina.

Crvenu krku borova, hrapavu staru im koru
Obliše suzice smole, kô da za mladosti ginu.
Soko grabežljivo klikće gladan na visoku boru,
Očima striže i sune dolje u tihu dolinu.
Niču iz debela saga igalja truloga gljive,
Prolazne, kano iz duše želje, što brzo uminu
Zbilje od omare žive.

Zdravo, o sveta tišino! zdravo, o slatka svježino!
Česmine, borovi šumni, uzdasi nujnoga gaja!
Zdravo, o prečisti dahu, mirisna vjetra slačino,
Što no milopojne brsne cjelivaš nježnošću raja!
Prirode čarobne sanje! svi ćemo doskora proći,
Druge kad sanjala bude likove priroda maja:
Plovimo ne žaleć k noći.

Kaži mi, prirodo majko, sanjaš li vedrom u miru
Nevolje ljudske i boli, il samo l'jeposti sane?
Sanjaš li borbe i mržnje u pohlepa b'jesnome viru?
Sanjaš li, kamo ćeš dovest ljudstvo pod stare dane?
Vajme, mučaljiva sfingo, zamamna žića sireno,
Otkud i kamo nas vodiš?... Vjetar je borove grane
Mističnim uzdahom kreno...

Pjevaju borovi pjesmu otajstvenu sumornim šumom:
Priroda majka, da d'jete čovjeka uspava, pjeva;
Pjeva mu valovim mora, vjetrom i borovom šumom,
S tisuću čarobnih drugih glasova, samo da sn'jeva,
Blago dok prosn'jeva život. Drugih briga zar nemaš
Za nas, čudnovata majko? Raka već ledena z'jeva...
Zipku nam vječitu spremaš!

Vajme, ljudskoj u misli ti samo sanjaš, dà sanjaš!
Razum je ljudski tek tvoja sanja nedošljedna, čudna,
Kojom mu utvaru sv'jesti, nagradu žića, poklanjaš.
I ti si, prirodo, možda Svemira sanja tek budna!
Radosti, milja i tuge, ljubav i strasti i zloba
Utvare samo su, koje duša nam sanjari trudna
Zemnoga žića u doba.

Ovdje su i meni prve iz srca niknule želje,
Kad mi je procvao razum mišljenja prvoga cv'jetom,
Sanjajuć šarene sanje sreće i radosti velje,
Za kima uzalud bježah umoran varavim sv'jetom;
Ovdje mi prvi tvoj posmjeh, o slavo, zasinu sjajna,
Kada još ne znah, da pjesmom dušu mi nadari svetom
Majčica priroda bajna.

Ovdje sam ćutio prvu ljubav za prirodu c'jelu,
Kada je — krcatih krila kaduljom i ružmarinom —
Letao vjetar sa Gvozda, milujuć dušu mi b'jelu,
Prvom u procvatu njenom, blažeć sva bića milinom
Jednakom: tako ja željah letjeti dušom po cv'jeću
Svega, poeziju kupit i ljubav, sv'jeta širinom
Prosut je svakom na sreću.

Čarobne sanje djetinjstva! Varave varke čeznuća!
Uzdisat naučih mlagjan od vas, o borovi nujni:
Kad bi se uspavan zrak probudio s vjetra ganuća,
Budeći i vas iz sanja, pireć u nakit vam bujni,
Naginjuć postojnim valom zlaćane guste vam kose,
Tad bi se vaših iz duša uzdah uzvinuo hujni,
Tresuć vám suzice rose.

— Kravulja suhih uz hropot i cvileće škripanje grana —
Dreselim produljnim šumom, koji bi zamiro lako,
Gubeć se muklim otajstvom tamo put neznanih strana,
Kô da bi iščezle sanje, javi na dosadnoj, plako:
Zbilje nemili vjetar davno iz sanje me zbudi,
Pa se kô iz vas izviju uzdasi sumorni jako
Uvele moje iz grudi.

Varave varke čeznuća! Djetinjstva čarobne sanje!
Blaženi miru, u vječnost koji mi utonu gluhu!
Borovi mili, još uv'jek nujno vam uzdiže granje,
Al ste još uv'jek mladi u zlatnome igalja ruhu;
Meni se mrtva mi prošlost, da stanuje u vama, čini
Rano umrla, slična nevina djeteta duhu,
Sjetna u vašoj tišini.

Eto već crveni hršum gvozdenim trubljama buči,
Urla i zvižda kô zmaj, i zatorne gromove suče
Munja i grăda, a vjetar preplašen bježi i huči:
Već vam, o borovi, britkim vrtložnim bičima tuče
Brsnate grane i b'jesan muči se, da vas izguli:
Tr'jeskovim c'jepa vas plamnim, zdvojan kroz deblja jauče,
Kurjački očajno tuli;

Ali vas ne može slomit: prignete ponosne glave,
Pa kad je prošao b'jes, tad opet ih vinete zrakom;
Velebna kreposti sliko! Da mi je tako bez strave
B'jesne oluje života podn'jeti stalnošću jakom,
Ne ćuteć gvozdene pandže zavisti kopčeva kljuna,
Niti joj očiju munje, što bl'ješte sebičja mrakom,
S čeg je skonobanja puna.

Bježite, odurne slike! Ovo je kupelj miline,
Gdje zaboravlja duša nevolje i samu sebe,
Ugodno tonuć u milju svete božanske tišine;
Ne ćuteć strasti ni želja, od kojih cv'jeće joj zebe.
Ovdje se utapa u san naličan vječnome sanu,
Ne drhće s milja, ni s boli; briga ju pandžom ne grebe:
Uživa slatku Nirvanu.

Blažen, ko m'jene promatrat putevâ prirode znade,
Njezine prolazne sanje, pojave divnih joj lika,
Mirno požude gušeć, a vedro trpeći jade;
Kojeg ne uzruja jauk, posmjeh, halabuka, vika;
Nego — kô spokojan asket — prirode pjevanje sluša,
Dok mu se vastrgom vine, r'ješena prolaznih slika,
Misli u prostore duša:

Kojega prirode poj u mistični sanak uljulja,
Koji k zvjezdanu nebu uzdigne sanjarske oči;
Svjetlosti izljev mu dušu ispire zv'jezda s dragulja:
Otle se u srce Nade eterske utjeha toči,
Otle nostalgiju ćuti beskrajne vedre visine,
Te mu se lice čeznućem za nebom suzama moči,
Peruć mu strasti živine.

Šumite, borovi šumni, dižite uzdahe tužne,
Pojte nepojmljivu pjesmu, smisla nadnaravna, koju
Ljudi ne pojme, al pojme etera kupole kružne!
Pjevaj, tajinstvena vilo, dušu što odgoji moju
Nujnošću slatkom djetinjstva, diži ju put neba gori
Uzdahom tvojih borova; pjevaj mi pjesmicu svoju,
Nadom što srcu mi zbori.

Zdravo, o kupelji svježa zavišću sparene duše,
Borovi šumni, za kojim čeznem u omarnu sv'jetu!
Da mi je, kada se na me slabosti starosti sruše,
Sklonit se u mir u svježu vašu tišinu presvetu,
Nevino sprovesti zadnje, kô prve žića mi dane,
Uzdahom zadnjim iščeznut — šumljenja vašeg na letu —
Tamo u neznane strane!

Valovi misli i čuvstava.

Isa Velikanović.

Vrlo je vješt crtač narodnoga života. To je lijepo posvjedočio svojim narodnim epom „*Otmica*“, što ju izda „Matica Hrvatska“.

Velikanović mnogo i lijepo prevodi iz poljskoga i ruskoga, te bijaše pokrenuo „*Slavensku biblioteku*“, koja žalibože radi slaba odziva prestade izlaziti. Izdaje šaljivi list „*Knut*“.

Rodio se g. 1867. u Mitrovici. Učaše medicinske nauke u Beču, no naskoro ih napusti, te se sada bavi samo književnim radom.

Gazda Lovro.

U mirisnom hladu plavih jorgovana
Posjedala družba za večera rana.
Blagdanje veselje u Lovrinu domu:
Došli dobri ljudi da isprose momu.
Čelo dugog stola sjedi Lovro stari,
Uz njeg mili gosti, svojta i domari.
Radosno se starcu s'jeda brada trese,
Radosno se oči gostima krijese.
Cika i veselje od jutarca rana,
Lijep danak svanô: isprosi se Stana.
Unučicu starac srećnim okom gledi,
Nutka mile goste i r'ječi ne štedi.
Gosti hvale curu i svu svojtu njenu,
Odvraća im kuća, da preskaču c'jenu;
Gosti hvale kuću i redom domare,
Kućani se krive i bajagi jare;
Gosti hvale starca, da boljega nema,
Ne brani se Lovro i smije se svjema.
Od jutra se smije vasc'jeloga dana,
Gdje se domi danas unučica Stana,
Gdje će prve kuće danas da se srode!
Srećnoga li dana i čestite zgode!

Zapitaš li prvu kuću u Grabiku,
Reći će ti Lovru i Lovrina Niku.
U njoj svakog dobra od davnih zemana,
U njoj prva cura Nikolina Stana.
Gdje je dobar temelj od djedova starih,
Kuća sama teče, sama gospodari.
Tko ne ruši kuću, sama mu se sazda,
Još je dvared bolja, pomogne l' i gazda.
Kućevan je Lovro, u gazdinstvu prvi,
Što uhvati šakom, kao žrvnjem mrvi,
Što zamisli mozgom, mora da se kreće,
Što ga teška snagje, ubiti ga ne će.
Prinovljuje kući, tvrgje ju temèljî,
Da uzbude tvrda po čovječjoj želji;
Zavidniku crna, prijatelju mila,
I do v'jeka prva, kô što je i bila.
Gazdovao Lovro, sit se nagazdovô,
Ispravio staro, namjestio novo.
Tek kada mu ruka podrhtavat stade,
Zovne sina Niku, gazdinstvo mu dade,
I lati se posla spram staračke moći:
Ovdje zanovetnut, tamo i pomoći.
Mašio se Niko gazdinskoga rada.
Čvrste su mu ruke, bistra glava mlada,
I puno mu srce čovječije volje,
Što je bilo dobro, da se stvori bolje.
Kada mlagje ruke za uzdice drže,
Možeš vrat da skrhaš, il da stigneš brže.
Stara pamet putem uzdanije vodi,
Mlado srce srće, al srećnije zgodi.
Digô Niko kuću i bolje već stari.
Sluša starčev savjet, ali i svoj mari,
Po starčevu zboru, a po svojem čini.
Klima glavom starcu, klima i družini,
Sluša, što komšiluk i što žene vele,
A šta misli, radi, ma se razapele.
Vidi starac Lovro, kud udara Niko,
Raduje se sinu: „Tako valja, diko!"

Kuda trgneš glavom, pošteno prioni.
Natjerat ga ne ćeš, tko sebe ne goni.
Bez mamuze vitla dobro konjče mlado,
Kljuse ne ćeš krenut, ma ga kolcem bado.
Tko svjetuje drugog, prvi i zagrebe,
Slušaj dobro druge, al slušaj i sebe."
Raščula se slava o Lovrinu domu
U posavlju ravnom, kraju dalekomu.
Pogje slava hodom od sela do sela,
Isprvice tiha i stidljiva čela;
Štogod češće stade skretati kod ljudi,
Uze izlaziti slobodnije ćudi,
Dok se ne izmota i ne razulari
I za istinicu slabo ne uzmari.
Staše Lovri blaga dometati nova:
Oranica, paša, konja i volova,
I sanduke pune mletačkih cekina,
I po volji svako još koječeg ima.
Gavan stade Lovro, kakvog nije bilo:
Blago mu se sipa i u samo krilo,
Kuda rukom mane, po volji mu biva,
Od v'jeka ga mazi sreća milostiva.
Znade, kakve ima sreća običaje
I kako čovjeku u ruke se daje,
Kako da ju držiš, da ti ne isklizi,
I kojem čovjeku voli bit u blizi;
Znade, kako srećom blago se gomila,
I kako je blago i slava i sila.
Sluša starac Lovro, sm'ješi se i veli:
„Samo stoti dio, Bože, udijeli.
Drugo nek se grabi, nije mi ga žao!"
Svakojega dobra Gospod mu je dao:
I u kući svega, da ne bude želje,
I veliko blago: zdravlje i veselje.
I još veće blago i Lovri i domu:
Dobri Bog mu dao uničicu momu,
Prvu u Grabiku po kući i glavi,
U kolu, u zboru i gdjegod se javi.

Što je iza noći rujna zora rana,
To je med curama Nikolina Stana.
Kada sine zora, ne ćeš željet tamu,
Kuda Stana dogje, gledaju je samu.
Zv'jezde, što po noći nujno s neba glede,
Kad ih zora stigne, još jače probl'jede.
Tako mlade cure, kada Stanu skobe,
Žute se i bl'jede od zavidne zlobe.
Od svih djela božje stvaralačke volje
Mnogo mu je djelo od ženskinje bolje:
Koje samom Bogu, koje nama svjema.
Ima boljih djela, ljepšeg djela nema.
Prejasno je dobro, da zamagli ljude,
Zlo poimlju bolje, oko njeg se trude.
Metanišu dobru i dušom se krive,
A uzdišu za zlom, u njem bi da žive.
U zlu im se meka posteljica stere,
Tamo ima mraka i u sebe vjere,
Tamo ima sanja i blistava sjaja,
Tamo ima svakom, kakvog hoće raja.
A dobro je sjajno i prozire duše,
Razgrće mudrace, što se lažno kruše,
Rasjava mračnjake, da se sami splaše,
Hvata sljedžije, da potiše jaše.
Kad zaigra kolo čovječijih zala,
Prituca mu svagda ista zloća mala.
Gdje ne paze dobro i voditi staje.
Znaš li kolovogju? Znadeš: ženskinja je.
Ovako se mudro od iskona sudi.
U pametnom sudu vještaci su ljudi,
Promozgaju bistro, opširno i jasno,
Al protivno čine, ili čine kasno.
Otkad svijet stoji, mrmljaju i reže,
Da je žena gjavo, i k gjavolu teže.
Viču, da je pako, da gori ne rodi,
I grnu u pako, tko da prije zgodi.
Čeg je srce puno i za čime strepi,
Da ti jezik drhće, kameni se, l'jepi?

O čem ne znaš zborit bez srdžde il mila?
To je od vajkada samo žena bila.
U imenu njenu splinjuje se žiće,
Iz imena njena izvire užiće,
Za nju se i živi, za nju se i gine
Od mladijeh dana do stare sjedine.
Razrožan je svijet u misli i djelu,
Svakom druga duša, drugi kret u t'jelu.
Što sa svakim živcem jednomu se kosi,
Drugi ni da läne, već strpljivo snosi.
Jednom nema zračka, da mu duh ne gane,
Drugi ne će krenut, da top u njeg plane,
Al tihe i brze žena za nos voda:
Veliko jedinstvo čovječjega roda!
Sloga u Grabiku na sve četir strane:
„Nema ljepše cure od Nikine Stane!"
Bratski sud i sloga, gdje muškarci sude,
Gdje ženskinje stanu, svega redom bude:
Od zamjerke male do osude ljute.
Nekoje se sm'ješe, porugljivo šute,
Druge zam'jeraju sitno koječemu,
Treće ne praštaju, zam'jeraju svemu.
„Kakova ljepota! Je ste l', ljudi, sl'jepi?
Nit su oči jasne, nit obrazi l'jepi.
Niti, kako treba, usta se rumene
Ko u svake cure, pa makar u mene.
Niti zgodno hoda, nit govorit znade,
Tek odjeća njena, — ko u nakarade!
Al ljudi ko ljudi! Za svačim se mame,
I eto ti odmah ni rad čeg galame!
Tek u glavu komu šala kakva sune,
Drugi već vjeruje, treći se i kune.
Kad ih je toliko, već bi da se biju;
Drugi ni da pisnu, sve da i ushtiju!"
Slušaju ih momci, ali šute samo,
Misle: Neka viču, mi to bolje znamo!
Treba oko kuće čvrsta gradit plota,
Gdje u kući živi djevojka ljepota.

Uza plot se tamo ošukuje tio,
Tko za b'jela dana nije bliže smio.
Kad zapadne nojca, momak za plot hvata,
Hoće l' vidjet cure gdjegod kraj vajata.
Spazi l', brže za plot, štogod jurnut more,
Ne spazi l' je nigdje, čekat će do zore.
Tko je s curom junak, pa je se ne boji,
Prislanja se uz plot, kada s curom stoji.
Tako ću jedared, sam u sebi sudi,
Prislonuti glavu uz njezine grudi.
Najbolji junaci malo o svem sude,
Neg kad ljudi zasnu, a zv'jezde se bude,
Kad se noć zanoća, skaču preko plota,
Da vide, šta radi djevojka ljepota.
Koliki su momci uz plot Nikin stali,
Zvjerali po dvoru, plotu uzdisali,
Kolike su šake trgale ga ljuto,
Plot bi dugo pričo, kada ne bi šuto.
Otigjoše momci pokunjeni redom,
Nikog ne dočeka djevojka pogledom,
Nikomu smiješkom slatkim ne obreče:
„Dogji, lane moje, dok zamrkne veče."
Ponajprvi momci gazdinski iz sela
Okrenuše otud čela nevesela;
Nabrušene volje idu po Grabiku,
Nit pričaju, šta je, niti traže diku.
Zgledaju se bake, što s momcima biva,
Stade od njih vika, da je Stana kriva.
„Šta to smisli," viču, „luda ženska glavo!
Svaki momak dosad diku je imavo
I svaka je cura voljelja se s kojim.
Ako sam lijepa, čega da se bojim,
Za to su i momci, da za curom lude."
Ne pomaže ništa, što bakice sude.
Stana osta Stana i u svem Grabiku
Zaželi je mnogi, al ne nazva diku.
Miluje je Niko i djedak i baka
I govore Stani od jutra do mraka:

„Biraj samo, čedo, da spram tebe bude,
Za ljude ne mari, nek po volji kude!
Biraj samo, Stano, kog ti srce ište.
To je bablji poso, da na cure pište."
Još gdje djedak Lovro med sv'jetom se desi,
Svakog bi, ko pisne, šakama da m'jesi.
Ne boje se momci, al od starca šute:
Stare su mu šake, no riječi ljute.
Vajkaju se momci, vajkaju se bake.
Ko se jošte nada, već i odbi krake,
Gazeć ispred kuće ponositog zlata.
Ko je plahe duše, i ne će da mlata,
Kô opečen kuću obilazi njenu,
Hoće l' spazit curu ili barem sjenu,
Hoće li otkuda, makar iz oblaka
Pasti srcu melem il utjeha kaka.
Al ne puče nikud iz oblaka str'jela,
Nego puče haber posred sela b'jela:
„Avaj u Grabiku i mladi i stari
Vi ste tugje sluge, tugji hizmećari.
U selu imate, kao niko, momu,
Pa ju njegujete ni sebi ni svomu,
Nego grnu ljudi iz daleka sela,
Da vam otmu curu, ubila vas str'jela!
Još da od vas bolji otimaju vaše,
Neg junaci vajni, da se vrane plaše!
Avaj u Grabiku i momci i starci
Oteše vam Stanu junaci Kustarci!"
„Otkuda Kustarci?" vika po Grabiku.
„Otkuda Kustarci?" zgranu se na Niku.
„Iz Kustare, braćo, i mili su gosti,
I bolji su od vas, da vam lice prosti!"
„Otkuda Kustarci?" vika po Grabiku,
„Da momcima našim otimaju diku!
Otkuda Kustarci! Ne smije da bude!
Nek dolaze samo, pa će da se čude.
Tako nama sunca i samrtne sv'jeće,
Koji od njih dogje, živ se vratit ne će!"

Prevalila nojca, svanu opet zora,
Evo i Kustarci do Nikina dvora.
Izviruju bake, istrkuju ljudi,
Ne ko im se smije, neko konje kudi,
Neko i tla kune, na kojima stoje.
Svrše i u kuće vraćaju se svoje.
Silaze Kustarci, sa gazdama sjeli.
Lijepe su dare Stani donijeli.
Ogledava Lovro, da l' darovi vr'jede,
Onda nudi goste, nek po volji sjede.
Pogode se brzo za momka i mladu,
I šta će da ištu i šta će da dadu,
Kolke curi suknje, kolke momku gaće.
I kada je zgodno, da svatove trače.
„Tri nedjelje dana, ko bi dulje čeko?"
„Hej," sjeti se Lovro, „bih li Stani reko?
Hodi, Stano, čedo, hodi djedu svome!
Glete, dobri ljudi, ima l' ljepše mome?
Čedo moje, Stano, da te sad udamo!
Evo mladoženja, pogledaj ga samo.
Luka mu je ime. Je li zgodan, je li?"
Stana mirno stoji i ništa ne veli,
Luka jošte tiše, ni ne gleda Stanu.
„Stide se ko djeca," svatovi se zgranu.
„Mante ih se sada," ozovu se žene,
„Manite se djece, nek se ne rumene."
Al zavikne Lovro: „Dà kakvi su gosti!
Misle l', da se kod njeg u prosidbi posti?
Misle li, da vina i rakije nema?
Da im sto hiljada sjekirica svjema:
Koji nije šumast, nek za pamet znade."
Dotrkuju snaše i djevojke mlade
I vuku krčage, buklije i čaše,
Neka svima bude, za čim da se maše.
Neko voli piti iz gojna krčaga,
Nekom je okrugla čuturica draga,
Neko voli čašu, jer se češće toči,
Nekom za buklijom iskakuju oči,

A nekoji zdjelu čašom svojom krsti:
U piću su ljudi svakojake vrsti.
Svaki adet valja, sam se sobom hvali;
Čovjeka se pita, kada pije, zna li.
Ne pita se, kakve čutura je kože,
Već se čovjek pita, da li piti može.
Svaki adet štuje domaćina stari,
Po volji mu piju djeca i domari,
Po volji i gosti laćaju se rada,
Nek ne krivi nikog, kom bude da strada!
Čestiti Kustarci razumješe mahom,
Te u grlo gone ko puščanim prahom.
Neki mudro šute i mudrije piju
Za zdravlje i sreću svoju i svačiju,
A drugi i piju i srca si kale,
Na tri sata hoda sve komšije hvale,
Na četiri sata zam'jeraju svjema,
Kom jedno i drugo, ni broja im nema.
Opet viče Lovro: „Da kakvi su gosti!
Zar je gazda bikan, da ih pogje bosti?
Nek il bolje piju, il se pića kane,
Ili nek ne velé, da su s naše strane.“
Zašutkuju gosti i potežu jače.
Neko ni ne guta, već u grlo tače,
Neko sitno gucka i glogoće slatko;
Dobri su junaci, omiče se glatko.
Vidi Lovro: valja, al bajagi kara
Časom kog od gosti, časom od domara.
Gosti i domari meki su u duši,
Tek ukori kojeg, već se jadnik kruši.
Slušaju djedaka, kako zapov'jeda,
Piju i po redu i bez pravog reda,
Piju i iz svojih i iz tugjih čaša,
Kuda ruka padne, kad se drugud maša.
Koji koga zgrabi, grli ga i ljubi,
Reko bi mu svašta, al smetaju zubi,
No kazuje okom i glavom mu maše,
Diže nekud ruke i prevrće čaše.

Pomažu mu drugi, za ruke ga drže,
Mjesto njega zbori, ko uzmogne brže,
A on mudro sluša, glavom mudro klima,
Nikomu ne zbori, al se klanja svima.
U mudrom govoru i mutnoj galami
Odjedared vide, da su već i sami
Pametni toliko, kolko Lovro stari.
Pametni su gosti, pametni domari.
Vidi starac Lovro, da im pamet niče,
Ali mudro sudi: šta se mene tiče?
Stoji, kolko može i pamet im soli.
Ne sluša ga niko, svako zborit voli.
Nadviče ih momak, gost Kustarac mladi.
„Pjevaj," viču gosti, „il se opet sadi."
„Pjevam," viče momak, „pjevam i te kako!"
Družina ga sluša, šuti naopako.

„Tako meni mojega putalja,
Brate Luka, baš ti Stana valja!
Tako meni mojega kulaša,
Bit će Stana baš aferim snaša!
Tako meni mojega dorata,
Kad ju gledim, za srce me hvata!
Tako meni i mojega rigje,
Ne će da mi sa srdašca sigje!"

„Stan der," Ilija ga nadvikuje stari,
„Ostadoše prazni Kustarski ahari!
Ne izgoni, sine, sve kustarske konje,
Dokle stariji te ne pošalju po nje.
Kada bi da pjevaš, smisli pa i čini,
Da ti bude pjesma, kô što u starini!
Slušaj mene, sinko, te ćeš i ti znati,
Kad te snagje volja opet zapjevati."

„Aoj, aoj, aoj, srećo moja!
Svu noć s dikom uz kapidžik stoja!
Svu noć stoja, a kad zora bude,
Idu ljudi i meni se čude.
Pitaju me: „Kazuj, more, jade,
Šta to more uz kapidžik stade?"

Ne kazujem, uz kapidžik stojim
I s jadom se razgovaram svojim:
„Aoj, jade, ti meni govori:
Il se s dikom rastadoh o zori,
Il je dika otišla još prije,
Ili dika ni došla mi nije?“
Al ne mogne dalje od cikljivih snaša,
Od cura, momaka i Mate gajdaša.
Ko može da stoji, u kolo se hvata,
Stari ma uz koju, mladi ukraj zlata.
I djedak se Lovro prikrpi na kraju
Pošljednji u kolu, najprvi za graju:
„Kažu momci, šta će nam djedaci?
Šta će nama, šta će djevojkama?
Nije čudo, što govore ludo!
Svakog gr'jeha od mladih momaka,
Od momaka i od starih baka.
Al je čudo, što slušaju cure,
Ni da lanu, niti da se zgranu.
I šta smažu, momcima da kažu:
Blago svakoj, koju starac ljubi!
Kada ljubi, ne vide se zubi.
Teško svakoj, koja voli mlade!
Izgrist će ju, da sav sv'jet poznade.“
Digo starac glavu, ko momčić skakuta:
„Izdirite, ljudi, s'jevajte mi s puta!“
Miču mu se s puta, u smijeh se daše
Gosti i domari, djevojke i snaše.
Baca djedak noge i prebirat stade,
Kano at svatovac, kada vozi mlade,
Pocikuje u glas i djevojke dira,
Gdje uz babu progje, ni njoj ne da mira.
Bakice ne trpe, prve se zastide,
Za njima i cure, kad od baka vide.
Za curom se cura otima i bjega,
Osta djedak samac i momci uz njega.
Baca starac noge, tjera babe k b'jesu,
Baca, kô da noge njegove nijesu.

„Kolovogja kolo vodi,
Baca noge, kuda zgodi,
Šiba okom, okom pali,
Kuda šibne, srce svali.
Nemoj, momče, imena ti,
Jer ćeš i sam uzdisati.
Kad te šibnu oči crne,
Srce će se da prevrne.
Zle su snaše, zle su cure,
Pazi, da te ne opure!"
Pobjegoše momci Lovranu djedaku,
Razbilo se kolo u sm'jehu i mraku.
Sjeda družba za stol, kuda koji znade,
Neki začnu pjesmu, nekoji inade.
Djedak Lovro k stolu u skoku se vraća,
L'jevom nogom grabi, kô da mu je kraća,
A desnom goleme zahvaća korake,
Plaši goste, svojtu, djevojke i bake.
Svi su oko Lovre, druge i prijani,
Osta Stana sama u mraku na strani,
Gleda oko stola klimave drugare,
Skunjene mladiće, veseljake stare,
Viku i galamu, pjesme i inade,
Oznojena lica, raščupane brade,
I uz starca Lovru, na oku pred svjema,
Sugjenika Luku, kako slatko dr'jema.
„Dr'jemaj, ako hoćeš, do jutarca rana
Ako te je volja, do sudnjega dana!"
I okrene glavu supram crne noći.
„Diko moja, Pavo, hoćeš danas doći?
Il mi danas dogji, il da nisam živa!
Dogji, tako tebi Boga milostiva!"
Okrete se bašči, za baščom šljiviku,
I tihano ode da dočeka diku.

Iz II. pjevanja Otmice.

Milorad J. Mitrović.

Na njegovoj poeziji opaža se isto tako jak utjecaj zapadne literature, kao i u Vojislava. Mitrovića kan da je osobito zanijela španjolska romansa i balada, što tako jasno svjedoči njegova krasna „*Knjiga o ljubavi*“. On je u toj vrsti balada a i romansa tako lijepo uspio, da mu u tome u nas gotovo nema premca. Forma mu je u lijepom skladu sa obragjenim dogogjajem, a jezik kičen, pjesnički. Pisao je i pjesme dječije.

Mitrović se rodio 20. veljače 1867. u Beogradu u Srbiji, gdje i danas živi baveći se književnim radom.

Stara ljubav.

Gle na bregu tamo gore
Ponosite stare dvore.

Al u dvoru nikog nije,
Tu sad gavran pesme vije.

I vekovi, što sve plene,
Mirno ruše tvrde stene.

Al kad ponoć sankom niha,
S dvora blesne svetlost tiha.

I ko nebom oro suri
Vitez jedan dvoru juri.

Lik mu mrači sumnja ljuta,
Za mač hvata često puta.

A zvekirom snažno bije,
Kada dogje do kapije.

U tom času ozgo s dvora
Škripne krilo od prozora.

I devojka, angjo pravi,
Plašljivo se s dvora javi.

„Ljubiš li me još i sada?“
On je pita bled od jada.

A devojka stidom rudi,
I baca mu cvet sa grudi.

Sad i opet mir se vrne
I tamnina noći crne.

A za ovim slavuj poje
Najnežnije pesme svoje.

Neznani grob.

Tamo gora, grm do grma,
A ovamo put se krade;
A kraj puta grob se diže:
Kraj taština i kraj nade.

„Hej, pastiru, znaš li reći,
Kog tu stiže sudba preka?“
— Na tom mestu mir je našo
Putnik neki iz daleka.

„A da l' kogod na grob dogje,
Ljuba verna, il drug mio?“
— Juče dogje putnik drugi,
Pa je suze dugo lio.

Aleksa Šantić.

Šantić je liričar, a prijedmet njegovoj pjesmi obično je otadžbina i ljubav. Svoje pjesme izdao je u tri sveske: prvu g. 1891., drugu g. 1895., a treću g. 1901. U ovoj potonjoj knjizi opaža se znatan napredak spram prijašnjih. Onda prevede Heineov „*Intermezzo*“, koji doživi dva izdanja. Sa Sv. Ćorovićem, pa onda sa Jov. Dučićem, uregjivaše u Mostaru književni list „*Zoru*“.

Šantić se rodi 17. maja 1868. u Mostaru. U Ljubljani učaše trgovačku školu, no oboljevši vrati se kući, gdje se bavi gospodarstvom, a za dokolice književnim radom.

Što zastaše?...

Što zastaše grudi moje,
Kao da mi nesta daha,
Kao da su promrznule
Od umora i od straha?

Ćuti, ćuti, milje drago,
Sad mi duša u raj stupa:
Posred mora — oka tvoga
Zaljubljena krila kupa.

Putnik.

Smoren pogled mutnog oka
Već mi stiže burni grad,
Još dva, do tri laka skoka
Pred kapije dvoru mome
Na konjicu laganome
Dojezdiću mlad.

Kopitom će konjic biti,
Da pozdravi mirni dom,
A seja će suze liti,
Kad otvori teška vrata —
Mile ruke oko vrata
Sviće bratu svom.

Ah, za što me, nado pusta,
Tako varaš dan i noć?
Moj konjicu, grivo gusta,
Skrati maha gredu svome,
Jer kad dogješ dvoru mome,
Ti ćeš grobu doć.

Tamo živog srca nije,
Koje žarko ljubi nas, —
Prazne sobe tama krije — —
Tu me ne će više zvati
Niti bratac, niti mati,
Niti sejin glas.

Ostajte ovdje...

Ostajte ovdje!... Sunce tugjeg neba
Ne će vas grijat, ko što ovo grije;
Grki su tamo zalogaji hljeba,
Gdje svoga nema, i gdje brata nije.

Od svoje majke ko će naći bolju?!
A majka vaša zemlja vam je ova:
Bacite pogled po kršu i polju,
Svuda su groblja vaših pradjedova.

Za ovu zemlju oni bjehu divi,
Uzori sv'jetli, što je branit znaše,
U ovoj zemlji ostanite i vi,
I za nju dajte vrelo krvi vaše.

Ko pusta grana, kad jesenja krila
Trgnu joj lisje i pokose ledom,
Bez vas bi majka domovina bila,
A majka plače za svojijem čedom.

Ne dajte suzi, da joj s oka leti,
Vrat'te se njojzi u naručja sveta;
Živite za to, da možete mr'jeti
Na njenom polju, gdje vas slava sreta.

Ovdje vas svako poznaje i voli,
A tamo niko poznati vas ne će;
Bolji su svoji i krševi goli,
No cv'jetna polja, kud se tugjin kreće.

Ovdje vam svako bratski ruku steže, —
U tugjem sv'jetu za vas pelen cv'jeta;
Za ove krše sve vas, sve vas veže:
Ime i jezik, bratstvo i krv sveta.

Ostajte ovdje!... Sunce tugjeg neba
Ne će vas grijat, ko što ovo grije, —
Grki su tamo zalogaji hljeba,
Gdje svoga nema, i gdje brata nije...

Imam doru...

Imam doru, konja od mejdana!
Nije doro iz Arabistana,
Al je lijep ko lijepa vila,
Što je Zmaju jaranica bila!
Pregji Bosnu i prebrodi Drinu,
Ne ćeš naći ravna mom dorinu!
U dorata griva je do tala, —
Ne boji se uroka ni zala;
Na čelu mu bẽn, bijel kô srma, —
Hair nikšan, što vrijedi blâga!
Pa još doro kakvoga je skoka?!
Laka skoka, sokolova oka,
Ne plaši se zasjede ni grma,
Niti vuka, niti li hajduka,
Niti puške, niti vike muške!
Valja doro junaku za puta
Tri ćemera sve cekina žuta,
Jer je doro mudar bez karara,
Čuva sebe i svog gospodara!
Da mi reknu Čengijićâ slavnih
Svo Zagorje i pet sela ravnih
I još blago nebrojno i mnogo,
Ne bih doru pregorjeti mogô!
Jer od kako dobrog jašem đóru,
Svaki hair u mome je dvoru!

Sam ga vagjam i s njime jaranim;
Doru travom djetelinom hranim;
Sve gjûls lijem pa mu grivu mijem;
Biser biram, sitne nižem grane
Na obogje, doru, na sve strane;
Još od srme, za moga dorina,
Naručujem ploče iz Vidina,
A za sedlo labudova krila, —
Po krilima gjuvezlija svila,
Jer sam, junak, isprosio blago,
Kakvo blago, što je srcu drago!
Pa će skoro putovati doro
Mjestu ravnom, Nevesinju slavnom,
Pred kapijom Ljubovića dvora
Da zarže i dâ haber dóra:
Evo svâtâ, evo barjaktára,
Dajte ljubu moga gospodara!

Iz „Alibegova sevdaha“.

Savfet beg Bašagić.

Megju piscima muslimanima ponajradišniji je Bašagić. Spjevao je zbirku pjesama *„Trofanda“* (1896.), a za tisak sprema *antologiju istočnih pjesnika.* Za muslimansku omladinu pokrenu u Sarajevu beletristički list *„Behar“*, u kojemu priopći svoju dramu *„Abdulah paša“*. Napisao je i povijesnó djelo: *„Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine“* (od godine 1463.—1850.) Sarajevo 1900.

Savfet potječe iz Nevesinja u Hercegovini (g. 1869.). Gimnaziju svrši u Sarajevu, a sveučilišne nauke u Beču. Sada je učiteljem turskog i arapskog jezika u sarajevskoj gimnaziji.

On je po majci, po tankoj krvi, unuk poznatome Čengić-agi, što ga opjeva slavni Mažuranić.

Smrt Mahmut paše Hrvata.

Divni Bospor na mehkome krilu
Sparne — ali tihe noći spava,
Ko dijete zavjeno u svilu,
Kad mu majka svoje dojke dava.

Bospor spava, samo jedno biće
Nigdje sanka — nigdje mira nema,
Skupo mu je dragoc'jeno žiće,
A bura se više njega sprema.

Strašna bura — samrt nesmiljena —
Uvijek mu lebdi više glave,
A duša mu teško ucviljena
Vječno gleda prizore krvave.

Mračno st'jenje ko strašila glede,
A svod crni grozne suze lije,
Pa se starcu niza kose c'jede,
Da ne spava, već da vječno bdije.

Čudan nemir nadimlje mu grudi,
Žalosno ga spopada mišljenje —
Juče su ga štovali svi ljudi,
A danas je najgore stvorenje.

Mahmut paša — to dosta bijaše
Spomenuti despotu i banu;
Sve pred njega na zemlju padaše,
A danas ga evo u zindanu.

Slavna prošlost pred očim mu stoji:
Sto gradova i sto okršaja —
Sve on jedan za drugijem broji,
Kako koji junački osvaja.

Svlada Bosnu, svlada Karavlašku,
Uze kršnu zemlju Hercegovu,
Svlada Grčku, Albaniju, Rašku,
Slomi silu Uzun-Hasanovu.

Sviju zgoda sjećaše se redom,
Kao vitez od junačkog roda,
A sad mu je kao starcu s'jedom
I osobna uzeta sloboda.

Nedavno je carstvom upravljao,
Pred kojijem narodi padahu,
A danas je u nemilost pao
Muhamedu silnom patišahu.

Nema sluga, ne ima robinja,
Da mu steru dušeke od svile,
Samo katkad zahuče jejina,
I miševi katkada zacvile.

Samo katkad valovi potresu
Zidinama žalosnijeh dvora,
Ali opet u svom urnebesu
Odskakuću na sredinu mora.

Žiće, što se Mahmutu činilo,
Da je sv'jetlo-ružičaste boje,
Istom mu se sada predstavilo
Onakovo uprav, kakovo je.

Div-junaku, koji užas bješe
Tvrgjavama od hiljadu ljeta,
Glegji! kako vlasi se naježe
Od svakoga ćuha i klepeta.

Šta se boji? — džina ili vraga,
Il osvete silnoga sultana,
Ili mu je slobodica draga,
Pa se plaši ropstva i zindana? —

Umrijeti njemu žao nije,
Jer je davno osamdeset ljeta,
Od kako je svijet ugledao,
Prelećelo preko b'jela sv'jeta.

Umrijeti njemu žao nije,
Da umire radi znatna čina,
Već što samo udario nije
Tužna znaka rad careva sina.

„Tužni znače!“ — starac prošaputa —
„Tužni znače, zar ti imaš moći,
Zavit djela slavnoga Mahmuta
U okrilje vječne tamne noći?

Ne, to tebi ne stoji u vlasti,
To mi niko ocrniti ne će,
Djelą moja ostaće u časti,
Dok se junak na bojištu kreće.

A poslije...?“ I tu r'ječ mu stade,
Jer očuti bahat ispred vrata:
Brava škrinu, a u zindan pade
Sa sabljama jedan par dželata.

„Ko je, šta će u to kasno doba?
Šta me buni, kakve nosi glase?
O da nije na staroga roba
Silni sultan Fatih smilova se?“

Mukom muče oba okrutnika,
Pa naprijed koracaju žurno,
Kad dogjoše, jedan njih povika
Kao dželat mrsko i odurno:

„Dobre, robe, nosimo ti glase,
Carsko pero po hartiji piše:
Čim se zv'jezde na nebu ugase,
Mahmut više ne smije da diše!

A gle sada veće zadnja hoće
Da s' ugasi na nebu plavome;
De se spremaj, skoro časak doć će,
Carski robe, dokončanju tvome!“

B'jedni starac pozorno slušaše,
Kako krvnik osudu mu zbori,
I nehote vazda pogledaše,
Da li zv'jezda još na nebu gori.

Gori jošte, ali se pričinja
Neprestano, da gubi od sjaja;
A nevinost kao žiška tinja
Sred teškoga jada i očaja.

Sjajna zv'jezda još nekolko puta
Zasjaji se na obzoru plavu,
Pa iščeznu, a gadara ljuta
S Mahmut paše skide rusu glavu.

Trofanda.

Nikola Ostojić.

Njegove pjesme odlikuju se intimnom nježnošću i žarkim osjećanjem. Roditeljski prag i milo domaće ognjište, rodni kraj i domaja — to su najomiljeniji motivi njegovoj pjesmi. — Pored toga lijepo prevodi sa talijanskoga.

Prviput skupio je svoje pjesme u jednu knjigu nazad nekoliko godina i izdao ih u Hrvatskoj štampariji u Donjoj Tuzli pod naslovom „*Čuvstva i poleti*“. Kritika ih srdačno pozdravila. Predgovor napisa im autorov prijatelj pjesnik Tresić-Pavičić.

Nikola rodio se g. 1869., a posvetio se kao i najstariji mu brat Mato gospodarstvu i trgovini. Boravi u Sarajevu.

Žuljavim rukama.

Na vinogradu — ko po zraku ždrali —
Poredao se težak do težaka:
Odozgo sunce poput glavnje pali
Te tvrde šije i ta pleća jaka.
Sa mora vjetra ni za l'jek ne stiže,
Da oznojne im košulje prosuši,
Sa zemlje gusta prašina se diže,
Što rek bi hoće da ih sve zaguši.

Ni otkud glasa, ko da narav spava,
Ni otkud pjeva, ko da smrt pristupa, —
Tek čuješ samo, ona družba zdrava
O tvrdu zemlju motikom gdje lupa,
I čuješ kadgod tihu riječ koju
Iz usta ovog il onog kopača,
Što ručak vapi: kupa se u znoju,
Počitka željan i crna kolača.

Pri strani kod njih u zahlagje sjedam,
Pa tužnim okom njihov trud promatram;

U žuljave im, crne ruke gledam
I svoje videć, nevr'jedan se smatram.
I nenadna me neka želja hvata,
Da ljubezne im upravim riječi,
Da svakog od njih izljubim ko brata — —
Al sve zaludu: opet nešto pr'ječi!

Je l' narav naša, je li otrov v'jeka,
Što megju ljude hoće zid da diže?
Zar tomu zbilja ne će biti l'jeka?
Zar brat pristupit ne će bratu bliže?
Oh, čovječanstva to je rana grozna,
Što sreću muti i nevolje sprema:
Bez pouzdanja ljubav se ne pozna,
A nje gdje nije, tu ni sreće nema.

Vi, hrabre ruke žuljave i crne,
Bijaste hrana i ponos vjekova,
A i sad svijet na vas pogled svrne,
Dok treba samo radinih kmetova.
Budućnost pravdi po vama se nada,
Vi napretka ste i slobode straža:
Pa za što takva neharnost još vlada,
Da b'jela ruka od crne se zgraža?!

Amanetu.

S'jeda koso mrtve majke moje,
Uspomeno ljubavi najslagje,
Na astalu kô svetinja ležiš
Izmegj knjiga — drugarica n'jemih,
Kô da misli moje pratit hoćeš,
Kô da rad mi hoćeš da nadgledaš
Tajnom silom, koju Bog il narav,
Ili puka umišljenost moja
U tebi je sačuvala trajno...
Ja te gledam u izl'jevu boli,

U zanosu čarnog spominjanja,
Pa skrušeno na usta te nosim,
Dok mi pogled put neba se diže,
Dok mi suza jedna drugu stiže.

S'jeda koso, uspomeno sveta,
Gdje su ona blažena vremena,
Kad si na me sa majčina čela
Spuštala se kô tanana svila,
Kô blagosov, kano sreće tračak,
Crna, sjajna kô majčine oči,
Ljupka, nježna, kô i pogled njezin?
Gdje su ona blažena vremena,
Kad te brige sn'jegom obasuše,
Pa si sjala na majčinoj glavi
Kano opsjev, kano srebren v'jenac,
Dok sa usna pokojnice mile,
Točio se melem r'ječi blage,
Niklo cv'jeće utjehe i nade,
Lomio se kremen poljubaca,
Usijanih od ljubavi žarke?
Gdje je ono još zamamno doba,
Kad me nije ostavljala nada,
Dok si — b'jela na jastuku b'jelu,
Poput mraza na kamenoj ploči, —
Ti već zadah osjećala smrti,
A ja majci cjelivajuć ruke,
Gledo, blažen, na licu joj posmjeh,
Vas razdragan od njezina glasa:
„De se smiri, bit će, sinko, spasa"...

S'jeda koso, slatka tugo moja,
Ti sad ležiš na astalu momu
Izmegj knjiga, drugarica n'jemih:
Majka davno strunula u grobu,
— Suhi pepel u litici st'jeni —
Od nje samo tebe još imadem,
Al uz tebe čini mi se uv'jek,
Kô u žive da joj gledam zjene,

Kô blizinu da joj duha ćutim;
Čini mi se, da mi i ti sama
Snagu, volju i značaj krijepiš,
Da kazuješ krepost i dobrotu,
Kô što j' ona znala u životu!!...

S'jeda koso, amanetu sveti,
Ja te skrušen k svojim usnam nosim,
K tebi vodim drugaricu svoju,
Nek pobožno u ruke te primi;
Žarom čuvstva i štovanja veljeg,
Kojim sam joj prožegao grudi,
Nek i ona svoj ti cjelov poda.
A kad sinak, moj angjelak mali,
Ponaraste i kad svjestan bude,
Što je suza i molitva što je,
Kô pred oltar vodit ću ga amo,
Nek te motri, u suzam se topi,
Nek poklekne i nek ruke sklopi!...

Ljubavi.

U raskošju raskoši najveće,
Megj uzorim uzoru vrline,
Kapljo meda u moru gorčine,
Kraj nevolje vrutče prave sreće;

Posred trnja miloduho cv'jeće,
Sv'jetla luči iznad zemne tmine;
Sila tvoja s vremenom ne gine,
Sila tvoja vasionom kreće.

Krasna, divna, uzvišena, bajna,
Čudotvorna, spasonosna, mila,
Angjeoska, božanstvena, rajna:

Mašte moje dok ti plod darivam,
Pjesme moje dok ti nugjam krila,
Klanjam ti se, pa te blagosivam!

Mileta Jakšić.

(Lenski.)

Lenski ide megju plodnije i darovitije mlagje pjesnike srpske. Njegovih pjesama, u kojima ima kadšto žive impresije, ima po svim vigjenijim listovima, tek pošljednjih godina kan da je nešto sustao u svom pjesnikovanju. Prviput izdao je posebnu zbirku g. 1899. pod običnim naslovom „*Pesme*“, a g. 1900. izda zbirku priča sa sela.

Rodom je iz Crnje u Banatu (g. 1869.). Svršio je bogosloviju, a u Beču pohagjaše filozofske nauke. Sada je u Temišvaru konzistorijalnim bilježnikom.

Noću.

Legle su davno gore, nigde glasa,
Zemlju prihvaća noć na grudi meke,
Gluho je doba... Ćuti lavež pasa,
Sanjivo trepte zvezdice daleke.

Ponoć je... Huji nejasno i čudno
Kô tajni val po grudma noći neme,
Sve spava, ali ima nešto budno:
To neumorno žuri, teče — vreme...

Noćna tajna.

Raspjevô se noću slavuj
U gori,
Pod njim tiho sanjiv potok
Žubori;
Kroz granje se u potoku
Ogleda
Sa visine zvezda tiha
I bleda.

Slavuj motri talasiće
Gde brode,
Pa on strepi nad zvezdicom
Iz vode —
Nameri se oblak, zvezdu
Ugasi,
Slavuj misli, nju odneše
Talasi...

Mrka ponoć zoru čeka
U gori —
Ćuti slavuj, samo potok
Žubori,
A kad sjutra zora cveće
Orosi,
Mrtvu pticu studen potok
Pronosi...

Poslednjoj lasti.

Ćutiš pod strehom, žmirkaš očicama,
Treseš se tiho od jesenje studi,
Vlažna krioca vetrić miluje ti,
Diže ti perje na crnkasti' grudi.

Ali ti nemaš volje da poletiš
Za bubicama i za drugim plenom —
Priroda drema, jer već oblak niski
Sumorno čami na ramenu njenom —

Poleti, ptico, za drugama svojim,
Dok nisu vetri snegove doneli;
I ja bih s tobom, da imadem krila,
Al Bog mi drugu sudbinu udeli:

Danju da gledam kroz uzano okno
Uveo vrtić i nebo bez sjaja,
I kako listak opada za listom, —
Okružen mrakom, dosadom bez kraja;

Noću da slušam, pun slutnje bez sna,
Plač golog granja i borbu vetrova,
I kako dusi ciče i jauču,
Lomeći trsku sa niskog mi krova.

Povratak.

Zima. Sumrak. Snegom predeli zasuti,
Nigde crne pege na beloj ravnini,
U tišini zimskoj sedo polje ćuti,
I gô, crn šumarak u mutnoj daljini.
Jedno drvo, obasuto cvetom belim,
Zebe ukraj druma, cvetove mu ledi
Studen vetrić. Na granama neveselim,
Kô crni plodovi, jato vrana sedi.

Napred u sumraku kućice se vide —
Moje selo. Nad njim skromno, nevisoko
Toroničić se diže, na susret mi ide
S pocrnjelim satom, kao mračno oko.
S tihim „dobro došô“ zavičaj me prima,
U zimnjoj večeri, sred snega i leda...
Minuh pokraj groblja s belim humovima,
Osvrtoh se — groblje ćuti, za mnom gleda.

U magli.

Težak se oblak s planinskog grebena
Valja u dolinu —
Okolo ćuti strava zlog vremena...
Kroz gorsku tišinu
Ko zna, od kuda... iz planine puste,
Iz uboga sela
Pritajivši se, ko tiha zapevka
Zvona uzavrela
Plaču za nekim... Kao hladan pokrov
Onamo se krade
Večernja magla... oj, tă šta je život,
Šta su puste nade!
Možda će tako na skoro slušati
U daljini neko,
Kad tvoja zvona za tobom zaplaču
U magli daleko — — —

Noć u šumi.

Zriče popac blizu zovina korenka,
Drugi mu se javlja u dubokoj noći;
Sa mnom nikog nema, samo moja senka
Stupa pored mene po šumskoj samoći.

Zrak mesečev drhti kroz klonule grane
I tiho ispreda senčice i mreže,
Što nečujno sleću srebrom ispretkane
I prostrte mirno po stazici leže.

Zaspao je slavuj u mračnoj dubini,
Ne čuje se bahat ni mojih koraka,
Tek pesma iz trave u ovoj tišini
I pažljivi šapat mladih ogranaka —

I opet bih natrag do rujna osvanka,
Da ne smetam miru, što ga ponoć stvara,
Jer sa strahom slutim, da duh blagog sanka
Duboko u šumi negde se odmara...

Rikard Katalinić Jeretov.

Napisao je više zbirki pjesmica, koje se odlikuju lakoćom stiha i čustvenošću, kano što su „*Primorkinje*“ (1897.) i „*Zadnje pjesme*“ (1901.). „Matica Hrvatska“ izdala je za g. 1904. njegove „*Izabrane pjesme*“. Sitna proza sabrana mu je u „*Inju*“ (1902.). U Zadru bijaše pokrenuo književni list „*Lovor*“. — Sastavio je i jednu knjižicu za mladež, kojoj on već dugo čislo godina pjeva u „Smilju“.

U svojim pjesmama najviše slavi svoj rodni kraj, sirotnu hrvatsku Istru.

Rodio se u Voloskom u Istri g. 1870. Posvetio se trgovačkom staležu, te je radi naobrazbe i radi proučavanja jezika proboravio više godina u Parizu i Londonu.

Živi u Zadru u Dalmaciji.

Suton.

Zadnji sunčev tračak
Za goru zamako
I suton se spušta
Nad zemlju polako.

Povjetarac sneni,
Što poljanom l'ječe,
Na počinak zove
I ptice i cv'ječe.

A tišina leti
U sv'jet tako mila,
Ko da ima b'jela
Angjeoska krila.

Ruže i lahor.

U bostanu rujne ruže
Tihomu se vjetru tuže:
Naš lahore lakokrili,
Oj vjetriću blag i mili,
Ti nas ljubneš jedva ogje

I već dah ti dalje pogje,
Da cjeliva ljube mave
I lijere mirisave;
Tako varaš, kudgod krenô,
Jadno cv'ječe nesmiljeno!

Odgovara lahor mali
Bujnim ružam sve u šali:
Bog me posla, da sve ljubim,
Da se svuda sv'jetom gubim,
Te da istim nježnim daškom
Hladim ružu, cv'jet megj maškom
I da moja ljubav čista
Za sve cv'jeće bude ista.

Chanson.

Tiho potok teče,
Mirno struji krajem,
Uspavanku pjeva
Pod mjeseca sjajem.

A vrbe se tresu
Nad potokom snene,
I uzdišu tiho
Kano zaljubljene...

Moru.

Ja te ljubim, gordo more,
Uspavano, umireno,
I ljubim te, kada planeš
Divljom srdžbom razdraženo,
Kraj tebe me pozdravila
Na rogjaju zora rana
I najljepše progjoh čase
Djetinjih mi prvih dana.

Skakao sam po hridinam
Sa dječicom drugom malom,
Čudio se tvojoj pjeni,
Divio se tvojim valom;
Gledao sam čudnim gledom,
Gdje se galeb s tobom bije,
Gdje ga b'jesnih tvojih vala
Ni oluje strava nije.

Gradio sam sitne brode
Sa jedrima od papira,
Srdio se, kad nij' bilo
Od nikuda vjetra pîra,
Da ih nosi u daljinu
Diljem mora silenoga,
Ne bi l' sreli, pozdravili
Na tom putu babu moga!

Kako li sam sklapo ruke
Uz majčicu moju dragu,
Kad biš gordo uzbješnjelo
Uz valova silnu snagu.
Molili smo Višnjeg vruće,
Da uništi olujine,
Da nam vrati hranitelja
Rodnoj kući sa pučine.

Ja te ljubim, gordo more,
Bez tebe mi žića nema,
Gdje ne biješ, ne kokoriš,
Za mene je pustoš n'jema.
I kô mrtav želim snivat
Na osami sred tvog žala,
Da ja čujem i u grobu
Čarnu pjesmu tvojeg vala!

Zora.

Ovjenčana l'jerom i mirisnim krinom
B'jelom mermer-rukom otvara sad vrata,
Na sjajnijem kolim u noć leti tamnu
S atima od zlata.

Bježi noć pred njome u Morfejske dvore —
Rumene se gore, a nebo se b'jeli...
Ptičice se krile, pjesmicom se glase,
Bude svijet c'jeli.

A jutrenje zvono kano pirna glazba
Vaselenom sretnom božji pozdrav širi,
Sa latica ruža, s mekih ljubičica
Dižu se leptiri.

Stotinu leptira, živinica sitnih
Veselome danu u susrete kreće,
Od milja i čara pod cjelovom sunca
Trepti rosno cv'jeće!

Večer.

Zapalo je sunce i suton se diže
Kao grobna sjena iz mrtvoga grada —
I nad zemljom tiha, tajinstvena tuga
Kao mŏra pada.

I sve strepe ptice bježeći u gn'jezda
Pred prikazom mraka i otajstvom noći,
A na nebu milo otvaraju zv'jezde
Svoje sjajne oči.

Šalju sa visina ù sv'jet čarne sanke
I pričice sjetne, a večernje zvono
Svu tu malu četu sanjarskijeh bića
Zemljom prati bôno.

A umilna večer u tamnom od'jelu
Bl'jedom rukom gasi zadnji oblak rujni
I silazi s visa sustaloga krila
I očiju nujni...

Mjesečina.

Sjaj se gubi mjesečine
Niz proplanke uspavane,
U dubine mora gine,
Budi žrtve pokopane.

I sjene se mrtve dižu
Iz podmorja opet žive,
Na obale puste sižu
Na ropine hladne, sive...

Redaju se strašne priče...
Ne čuje ih gluhi mrače.
Negdje sova bolno kliče!
A na grani slavulj plače.

Tiho snije...

Tiho snije gola šuma,
U njoj leden potok dr'jema,
Vrh smrznutog lebdi druma
Siva usna neba n'jema...
Sve je trnje i šiprage
Preodio snijeg b'jeli,

Pokrio je širne dràge
I okoliš pusti c'jeli — —
Po planini, po nizini
Ko meka je pao svila,
Ko zaspali heruvini
Razastrtih b'jelih krila.

Dr. Tugomir Alaupović.

(Tugomir Hrvat-Bošnjak.)

U njegovim pjesmama isprepliće se zvuk refleksivne žice sa odjekom živa i intimna čustvovanja. Ponajčešće zvuče elegijskim tonom, koji zamire tihom resignacijom („Seoske elegije"), no kadikad odjeknu bolnim i očajnim vapajem („Naše rane"). Svagdje osjeća se miris narodne pjesme i za to nas on živo opominje pjesnika „Bijedne Mare". Pjesma mu gotovo uvijek imade stalnu tendenciju, a mnogo ih niče iz iskrene ljubavi spram braće Muslimana. Jezik mu je čist i bujan, ko u malo kojeg našeg pjesnika.

Pjevati počeo je već gjakom. Od većih lirskih cikla valja spomenuti: „*Tugjinke*" i „*Seoske elegije*", a na po se izda dva epska spjeva: „*Nesugjenicu*" (Zagreb 1893.) i „*Naše rane*" (Sarajevo 1898.). „Matica Hrvatska" štampala je g. 1902. njegove „*Probrane pjesme*".

Alaupović ugleda svjetlo svijeta mjeseca rujna g. 1871. u Docu kraj Travnika. Gimnazijalne nauke učaše u Sarajevu i Zagrebu, a sveučilišne u Beču, gdje mu bijaše profesorom slavni Jagić. Ondje postade doktorom filozofije, te je sada profesorom sarajevske gimnazije.

Napisao je i više rasprava i studija, a sada piše povijest hrvatske i srpske književnosti za više razrede srednjih škola.

Na padu Plive.

Što šumiš tako žalostivim šumom,
Davnine davne knjigo otvorena,
Gdje motrim jadan zamaglenim umom
Svu povjesnicu gorkih uspomena?

Pod zidinama kraljevskoga grada
U ponor mirno sipaš kaplje sitne,
Kô mrki usud, što no sv'jetom vlada,
Vršeći samo sude nedohitne.

Nit haješ, što se duga prelijeva
U raznoj boji o sunčanom žaru;

Nit oko stranca što u milju s'jeva,
Tvom zamjernomu diveći se čaru.

Srebropjeni tek katkad talas drhtne,
Kô srce, kad ga mori grižnja crva;
Uskipi b'jesom, pa se o vrletne
Raskrhav st'jene u dubljinu shrva.

Zar i njeg mŏrê tajne uspomene
Te ne će tih u ponoru da dr'jema?
Ta kuda god ti pogled oka krene,
Prošastih ljeta sve je slika n'jema.

Tu sivi bedem mršti crno čelo,
Kô junak, kad mu slava već ne cvjeta,
Prkosit nebu hotio bi smjelo,
A podgrizô ga zub prošastih ljeta.

No iz bedema tamnog izniknula
Pa skriva kamen razbujala l'jeska:
Tä iz života skrhana i trula
Nov život opet, nova sreća bljeska.

Tu gore gledaj strašne uspomene,
Na mjesečini skliže se polako,
Oko nje prše nekajane sjene,
A pod njom puca ponor kao pakô.

Al iz te krvi za dom proljevene
Probujali su novi naraštaji,
Tek lahor kada tanke grane krene,
Još misliš: šume mučenički vaji.

Svjedokom prošlim sve je mjesto ovo,
I strmo st'jenje i te kršne hridi,
Sva okolina povjesničko slovo,
Što um ga tekar kô kroz maglu vidi.

Oj, klekni za to, hrvatski mi sine,
Na stečevinu hrvatskih djedova,
Nek zakletva se pod nebesa vine,
A u tlo tisni stotinu cjelova!

Jer to amanet tvoj je dragoc'jeni,
Tu nekoć kralji kraljevali tvoji;
Amanet to je krvlju orošeni,
Oj, za njeg živi, umri, nade goji!

Na grobu pobratimu Hafizu.

Zaman suzu mamim, da mi lakše bude,
Kroz grlo je suho na dno srca pala,
Pa o zalegjene drugarice svoje
U inje se ledno krupna raspršťala.
Desnica mi pero grčevito hvata, —
Zar da pjesmu skladam? — Očajan i nijem
Okrutnu sudbinu roda mi Hrvatâ
Izvaljenim okom kao luda zrem.

Tebe više nema. Žarko južno sunce
Na mezaru tvome nove mame klice,
A sudbina stara zagonetkom crnom
Sledila ti čelo, pomrčala lice.
Mnoga misô vrela, plemenite nade,
Pobratime, s tobom vječni sniju san,
Ali s ovim sankom jošte dublje pade
Uskrsnuća našeg tako spori dan.

Tebe više nema. Cv'jeća pitominu
Naše sudbe krute vjetri ne podnose,
Već kad zdravoj klici život se nasmije,
Nevidljive ruke haraju i kose.
A kolikim slavuj sićani biglisô,
A kolike grijo toplog sunca trak,
Pa u duši nikad ne sinu im misô,
Pa u srcu nikad ne razbi im mrak?! —

Pomrčinom gustom naša braća jure
U sunovrat crni, otkud puta nije,
A oko nas jato gladnih gavranova
Jeftinomu mesu lakomo se smije.

Zamamljivoj riječi, ubojitom daru
Pomamno veseli i star se i mlad;
Svaki dan nam novi idol na oltaru,
Pa mu prinosimo mirise i kâd.

Svetinja je danas, što se jučer klelo,
Te krvavo kolo tako zapliće se,
Dok nad nama burom mršte se nebesa,
A pod nogom zemlja rogjena se trese...
Il se sjedi mrko, skrstiv noge trome,
I odbija gusti iza dima dim,
Pa svemirske da se osovine lome,
Ta lomljava ne bi pomaknula njim.

O, a tebe nema!... Još se sjećam živo:
Došao si k meni tih kô djevojčica;
Brat je brata vruće ogrlio tada,
Jer nam jedna misô sijala sa lica.
Pa vremena crnih lude uspomene,
Krv i rane ljute, jauk, bijes, rat — —
Nad oči nam nisu nadvlačile mrene,
Bratac si mi bio, a ja tebi brat.

Ao! sretni časi mladih ideala,
Plemenitih nada, zlaćanijeh snova!
A u nas je tako malo kremenjaka,
Otvorenih duša djedovskoga kova.
Na gujsko te gn'jezdo često put nanese,
Gdje si iščekivo mekan ogrljaj;
S bratske sreće brat se grčevito trese,
Pakô brata svoga — nebratu je raj.

Tvoja duša čisto suho zlato bila,
Tvoja vjera tvrda — kô rodne ti sť jene;
A životu puti čvrsti, odregjeni,
Nisu bili magla, dim, ni lake sjene.
Tvoje srce mlado, perivoj je bilo,
Tvoj rogjeni u njem živio je sv'jet;
Nadalo se puno, snilo, čeličilo,
Ni ne sluteć, da će tako rano mr'jet.

Snivaj! Oko tebe djedovi su slavni,
A nad tobom modri rodne zemlje visi,
Crna zemlja mora da ti bude laka:
Kušô si joj boli, ali slasti nisi...
A pobratim suze ne će ni da vabi,
Da ti kvasi mezar iz daljine njom:
Čemerika ljuta iz nje iznikla bi
I davila b'jelo cv'jeće pelinom.

Al hrvatsko srce, kô i tvoje živo
I u mojoj grudi udarat će vrelo;
Nikad ne će pravim držat, što je krivo,
Ni ću ikad pognut pred dušmanom čelo.
Pa kad novo sunce našim grane poljem,
Na mezar će doći, da ti javi brat:
Ili ćemo oba u životu boljem
Zajednički sretni iščekivat sat.

Gosti u Hrvata.

„Sedlajte mi b'jesna ata,
Sram me ledi, krv mi stine,
A u dvoru moga brata
Ima mesa, medovine.

Ima svega: rodno polje
Pšenice mu nasu dosti.
Brzo konja! — Puste volje,
Danas su mi mili gosti!“...

U tren oka juri kneže,
Kao da ga vile nose,
Gustu tminu str'jelom reže,
Vitlaju se plave kose

Kao tanka paučina,
Kad se vjetrić igra njome.
Tutnji zemlja, dršće tmina
U zapahu vatrenome.

S munjom kneže nadmeće se,
Slagjane ga misli gone:
S cike mu se kuća trese,
Cvrči meso, čaše zvone.

Pa nit čuje piske ljute,
Niti kletve, što se ori:
Bratova mu kuća gori
I konjicu svjetla pute.

„Sve poneste, što nam treba:
Medovine, mesa dosti,
Slatkog ola, b'jelog hljeba,
Zar Hrvatu gost da posti?!“

Pa podbòde čila ata,
Kao da ga b'jesi gone:
Medovina žuća zlata,
Gosti piju, čaše zvone.

Otegle se zadnje sjene,
Kad u b'jele dvore pade;
Taru gosti oči snene,
A knez s čašom zdravit stade:

„Medovina nek se lije,
Meso trga, hljebac mrvi,
Malo ne bi, bratove bi
Donio vam čašu krvi!

Proklet bio, megj blažene
Ne stigla mu duša sjene:
Ko sa kućnog svoga praga
Otjerao gosta draga!

Radogost mi Bog se smije
U rumeni rane zore;
Dužnost sveta — kletva nije,
Što mi bratu dvori gore.

Neka gore, nek nam sjaje
U veselju sv'jetla kruna;
Ova čaša do vrha je
Moga brata muke puna.

Nek se pjeni, nek se svija,
Jedna krv nam žile grije.
Tugja muka slasno prija,
A bratova najslasnije!

Zdravi ste mi! Svega ima:
Medovine, mesa dosti;
Kod kneza ste u gostima,
A Hrvatu gost da posti?!"

Zape kneže kô bez duše, desnica mu snažna klone,
Prevrnu se zlatna čaša, medovina razlije se.
... A na ražnju cvrči meso, hljeb se mrvi, čaše zvone,
S divlje cike kuća ječi, iznad glave krov se trese.

Pa se b'jesno kolo vije:
Tugje kolo, pjesme divlje;
Kô iz pakla čeljad vrije
Te sve jače, te sve življe...

Knezu oko pomrčalo:
Prikovan je uz ognjište,
A bratovo čedo malo
Oca svoga muku ište.

Polagano krv mu vadi,
Zlatna čaša vrhom puna:
Bratska žegj se krvlju hladi
I kapi se sve do truna.

A okolo gosti stari,
Meso cvrči, hljeb se mrvi;
Podbuhlo se lice žari
Sve s kneževe vrele krvi.

Kupi kneže zadnje sile, podiže se, upire se,
Da razbije gustu tminu, crnu misô, što ga mori...
A u dvoru sve je pusto, samo gluha noć se trese
Sa grohotna mrska sm'jeha, u daljini što se ori!

Na grobu Hanibala Lucića.

Pokraj hladne ploče stojim, dva su na njoj samo slova
U kam urezana,
Kô poglavlje najpokonje hrvatskoga starog kova,
Neplakanih dana...

Prijatelj me vjeran vodi, rajna duša, vedro čelo,
Kao bršljan jedno srce uz drugo se čvrsto splelo.
Jedne rane na grudima kao živi ugljen gore,
Al usta ne zbore.

Stare slike o duvaru pocrnjele s v'jeka duga,
Jedva kada da proviri zlatna zraka sunca vrela.
Nadvio se vlažan oblak, stegnula ih ljuta tuga,
Što se bl'jeda mrtvo njiše iznad kosti i pepela.

Tu si našô vječna mira u sredini braće časne,
Spjevaoče slatkih pjesni u hrvatskom milom slovu.
S vrela žara vlasteoka čas se žari, časom trne,
Medna usta tiho šapće neslućenu pjesmu novu:

„Jur nijedna na svit vila
Lipotom se već ne slavi"...
Pomorkinja mlada pjesan uhvatila,
Sestricama svojim srdašce da travi.

Al se crna bura digla, pokidala zdrave klice,
Sklonula se slavska vila megj kamenje i megj hride,
Pa kroz pônoć crnu i gluhu gorkom suzom mije lice,
Jer rogjenog svoga slova umne joj se seke stide.

Samo talas tihi, kad se o hrid lomi,
Pričati bi znao, što je davno bilo;
Al ti smetat ne ću rajevita sanka,
Nit spomenom vr'jegjat oblomljeno krilo.

Robinjica tvoja mlada s podunavskih rodnih strana
Zaman traži vjerenika, strunuli joj licu čare;
Gusari je tvrda srca i sad vuku na pazare,
Al ne traži ljube svoje hrabri unuk slavna bana.

Ne čuješ li i u grobu ljuta cvila, gorke suze?
Sve nakite, ures carski požudna joj ruka uze.
Kô sirota gola i bosa vjerenica slavna bana
Krvî t'jelo obijajuć tugje strane, tugje luge,
Žegjajući čista daha i slobode b'jela dana,
Ali gdje će tugje srce da razumi bol i tuge?
Pomamno se oko trga za ljepotom vita struka,
Za baštinom plodne grude, da se razda megj gusare.
Klonula je u grob davno i kneževa desna ruka,
Pa siroti tko da spremi pirnu slavu, svatske dare?

Pokraj hladne ploče stojim, urezana gledam slova
I trak zadnji južnog sunca na raspeće kako pada.
Omaglica vid mi hvata, klonula mi slaba ruka,
Ali nije nada.

Mrak se hvata, — i gušći je nekad gnjeo naše kraje,
Kopali nam tamnu raku, ispili nam krvi dosta;
Al duh pravde provede nas kroz pustinju i kroz vaje,
Krvavoga našeg žulja, sirotinje još nam osta...

Snivaj mirno, spjevaoče Robinjice, slatkih pjesni,
Dan se puči iza gore, rodit će se vilin sin,
Pa u sretnoj kobi na ploču će tvoju
Položiti zadnji Robinjice čin.

Slavska vila.

Poznajete slavsku vilu,
Zlatokosu, lakokrilu?
Nije čedo mutnog neba,
Teške magle, vlažne tmine
Pa ne bježi žarkog ognja,
Čiste zrake i topline!

... Kad se zlatnim zatalasa klasjem
Prvog puta ravno slavsko polje,
Rodni Daždbog slatko se osmjehnô

Svomu daru, — pa je puste volje
Pokupio miris bosioka,
Žitnog zlata, s lipe zelenila,
A na grani rumenog oblačka
Povila se Slavenkinja vila.

Zadrhtalo smilje i kovilje,
Krupno lišće drva javorova,
U tajnome šuštaju vjetrića
Pjesmica se talasala nova.

Čula pjesmu Slavenkinja mlada
Njihajući pod javorom sina,
A na traci sunčanoga zlata
Spustila se vila iz visina:
Ljubi čedo u očice plave...
Nevin cjeliv ženskog milovanja,
Čiste usne s oblačnoga stana
U plamsaju rajevitih sanja!
Sniva čedo, — cjeliva ga vila,
Vid mu mrači, — al dušu razgara;
Skriva gnjilež s trulog svjetlucanja,
Al otkriva srce iz njedara.
Pa predaje drvo javorovo
U nevine, a u ruke čile,
I zazuji pjesma nečuvena:
Prvi darak Slavenkinje vile.

Zamirisa smilje i kovilje,
Potočići zažubore sitni,
Slavske zemlje milje i omilje:
Pusto klasje i voćnjaci kitni.
Zgrnulo se slavsko pleme,
U kolo se lako hvata;
Nagrnuto krupno zrnje
Kao silna rpa zlata.
Ječi pjesma, zuje žice,
Vruća krvca breči žile:
Prip'jevaju mlade djeve,

Otp'jevaju slavske vile.
Pa sve manje, pa sve tiše,
Dok se mrkla nojca spusti
I dok zadnji potcik plamni
Ne zamrije vruć na ustih.
Dobri Daždbog rosom rosi,
Da se hrani sitno smilje,
Da se goste krasne vile
Uz veselje i obilje,
Te ostave drugi darak neba:
Vruć komadić bijeloga hljeba.

*

Okovala zima ljuta
Topli dašak sv'jetlog dana,
Naturila crne tmine
Baba Jaga i Morana.

Stisnula se slavska čeljad
Uz domaće svetilište:
Žarka ljubav zajednice
Pali vatru uz ognjište.

Unučad se stisla sitna
Oko sl'jepog djeda svoga
I upija željno priče
O bojima sv'jetlog boga:
Kad u ciki pobjednika
Strusi čašu svjetla čista;
Od veselja prva suza
Kad na sitnom cvjetiću zablista.
Milovidne kada strugnu vile
Po čistini jutra vedra;
Kada prva pjesma pramaljetna
Ustalasa djevojačka njedra.

Bjesni sjever sn'ježnim mrazom,
Ciče B'jesi, ješni Jadi,
Ali vila uz ognjišnu vatru

Djeci svojoj sanak sladi.
Sm'ješi im se cvjetna Lada
Na krilima povjetarca laka,
Kao oku, što za svjetlom vene,
B'jela zora s rumena oblaka.

Mirno sniva slavska čeljad
Uz ognjište, kućno svetilište;
Bjesni sjever sn'ježnim mrazom,
Ciče B'jesi, Jadi pište,
Pa se m'ješa vražja cika
S ljutom vikom pobjednika,
Što se željan krvi vruće
Na selište slavsko diže:
Da utrne oganj sveti,
Nevinašcu krv da liže.

Plamti vatrom mirno selo,
Ljutom vragu žile grije,
Što je žedan vruću krvcu srkô,
A sad slavsku medovinu pije.

Razl'jeva se slatka medovina,
Na ognjište kapa razoreno,
Pa u dimu crne slike šara,
Krvoloku plašeć oko sneno,
Jer na krilu oca nebesnika
Slavska vila sniva okajnika.

*

Na čistini sveta lipa bujnim cvatom iscvjetala,
Smješka joj se toplo sunce, lahor dira čvrste grane;
Iznad nje je mnoga crna olujina prohujala,
Slušala je burne pjesme, gledala je grdne rane.

Uz svetište poharano svinulo se sirotanče,
Mirisom ga lipa sladi, tihi vjetrić ljupka čelo,
A u sanku zlaćanome krasna djeva grli ranče
I podiže čedo malo na kriocu vješto, smjelo

U oblačne sv'jetle stane, megju zv'jezde, megju munje,
Gdje se ragja rujna zora, gdje se roje ješni Jadi;
Gdje se trne žarka zraka sunčanoga sv'jetlog oka,
Da iz tmine žarče plane, novim danom kad se mladi.

Hrani vila čedo malo
Devet punih godinica,
Vilinskim ga ml'jekom doji,
Žarkom munjom mije lica.
Pa kad čedo ponaraslo,
Bratimi ga mlada vila,
U junačku desnicu mu
Svoje krvi natočila.

Kuje vila gvožgje ljuto,
Šara žicom suha zlata,
Teše sedlo šimširovo,
Zmijom uzda b'jesna ata.

Odsijeva gvožgje ljuto,
Čilog ata stoji cika:
Slavskoj zemlji poharanoj
Šalje vila ljuta okajnika...

*

Spustila se noćca tiha, umorena četa pala,
Naslonjeni o tvrd kamen sniva junak uz junaka.
Bezbrižno se oko sklapa, slobodna je slavska zemlja,
Satrvena, raspršena krvopije sila jaka.
Mogila se u vis diže, vječan spomen pokojnima,
Što su pali za ognjište i kućište sveto svoje;
Slavenska im lipa miri, sitnim cv'ječem v'jenac vije,
A oko njih slavske vile kolo vode, pjesme poje.
Ražarene bukte zublje, šušti svila, kosa meka,
Junačke se vedre duše na talasju zračnom slade...
Savija se sveta lipa, prisluškuje tajnom šaptu,
Da ga priča, kada na zbor dogju slavske majke mlade.

*

Zar ne znate slavske vile
Zlatokose, lakokrile?
Poslušajte šapat cv'jeća,
Sitan romon bistra vrela;
Razgovornu pitaj goru,
Golo st'jenje mrka čela,
I jezerca talas laki,
Kako moli, kako zbori,
Kad u vatri ranog sunca
Rumen oblak nad njim gori.

Ne gori li na tvom srcu
Vječna zublja vatre vrele, —
Svetost pjesme da ne kaljaš!
Slavska vila nosi str'jele,
Da probode kamen srce,
Da ga u prah zemni baci:
Nije stana za svakoga
Nad zv'jezdama i oblacih!

Poznajete slavsku vilu
Zlatokosu, lakokrilu,
Punu snage kô dan ljetni
U osvitku zore rane?
Nije čedo mutnog neba,
Niti krvi istančane,
Što kroz žile popucale
Hladnim trncem grozu ganja
I izvija trule slike
Bolesnoga mahnitanja.

Našega je srca dio,
Naše sreće, naše suze:
Vodila nas na razboje,
Kidala nam ropske uze.

U kamenu ne isklesa
Umjetna joj slike ruka:
S nama diše svjedok živi
Naše slasti, naših muka.

Za to, braćo, što imate srce,
Vedro čelo, a desnice čile,
Oko rodne kupite se vatre,
Slavenkinje bratimite vile.

Po obroncima . . .

Kud bježite amo, gdje se noge lome,
Pa ni sove ne će da se bukom jave?!
Na djedovskoj zemlji, polju prostranome,
Zar ravnice nema da sklonete glave?
Već se provirete kroz uske sokake
U kućice niske, crne, neoprane,
Ko da strah vas hvata od zrake sunčane
Pa volite tminu i debele mrake!

Kroz kućna vam vrata jad i čemer z'jeva,
San i umor čudni biju vam sa čela.
Sjećate se kula od devet bojeva,
Gdje je prošlost cvala ponosna i smjela!
Il vas muči zveka ruku radenica,

Što po dolu dolje divne dvore grade
Pa znoj krvav gledeć mŏre vam se lica,
A pamet se čudi: šta to lude rade?!

Lakše se je sjećat pomamnih atova
I handžara oštra, zlatom okovana —
Sve nam eto tako sa oblačnih snova
Na nezàmlagjenoj nova puca rana!
Naokolo groblje dugo i široko,
Tvrd se kamen mrvi, raspadaju ploče,
A mi upiremo u oblake oko:
— Doć će zeman bolji, ako Bog dâ — hoće! —

I dok miso luda zlatne kule gradi,
O zid puške vješa, a uz jasle ata:
Oko nas se život novim sokom mladi,
A nas rgja crna sve se jače hvata.
Nije ginut muka na ravnom mejdanu,
Kada oko smrači žegja ljudske krvi,
Ali duša boli, kad na novom danu
O pljevu se praznu naša snaga mrvi!

Zar da samo puca jaka legjanica,
Noseć tugji tovar u magaze pune;
Da rukavom tareš krvav znoj sa lica
Za mrvice, što se s tugje sofre rune,
Gdje se grãna polje ravno i široko,
A na njemu čeka posla svakojaka?!
Al se traži bistro sokolovo oko
I uz desnu snažnu da je pamet jaka.

Neka se po kršu gladne zmije jate,
Ne grabite ono, što je za šišmiše!
Ravni će se snažne desnice da late,
Gdje no zlato ragja, a cv'jeće miriše.
Rodismo se noći dremljive i sâne,
Kad krmeljiv usud baco džidže male,
Al uz praznu zveku i uz karantane
Mislio zar nije samo na hamale!

Iz „Seoskih elegija“.

Dr. Ivan Šarić.

Megju pjesnicima, koji pripadaju svećeničkom staležu, ističe se u najnovije doba Šarić. Svoje pjesme, koje su zagrijane živom vjerom i žarkim rodoljubljem, priopćuje najviše u „Vrhbosni", kojoj je on urednikom.

Šarić je rodom iz Travnika (27. rujna 1871.), te je kanonikom vrhbosanskoga kaptola u Sarajevu.

Uredio je lijepo ilustrovanu „*Spomen-knjigu iz Bosne*", posvećenu velikom Meceni vladici Strossmayeru, za tim je prevodio „*Ben Hura*", napisao „*Rajski vijenac*", a sada je u tisku njegov prijevod djela „*Fabioline sestre*".

Fra Grgi Martiću.

Radovane, oj vilinski sine,
Gusle tvoje hvatam javorove,
Pa tako ti vilovanja tvoga,
Vila tvoja da mi ih navine!
Ne ću pjevat ljute jatagane,
Male puške srmom okovane
Ni krvnicu ćordu krivošiju,
Dosta rana ljutih je zadala,
Nek miruje sada o čiviji,
Krvi bratske zadov'jek žegjala!
Nit ću pratit osvetnika Draga
Uz jadiku i jadove klance:
Nema više dana od mejdanâ.
Nit ću dirat stare zadjevice,
S kojih bratska krv se proljevala,
Nad kojim ti vilà proplakala:
O, da Bog da, ne bilo im traga!
Već tebi ću pjesmu zapjevati,
Radovane, hubav samohrane,
Tvome zvanju, tvome vilovanju,
Kojijem si u nevoljne dane
Našao se rodu u nevolji,
Jugoviće slavske oblazio,
Sokoliće mlade slobodio,
U srce im ubacivo hrane:
Da života bez slobode nema,
A nevolja junake oprema. —
Radovane, vilin milovane,
Osamdeset eto je godina,
Mučeničkih, junačkih godina,
A što te je mlada Hercegovka
Porodila vilinskoga sina
Na Posušju ispod Radovana,
Na vilenoj st'jeni Hercegovoj;
Pa te tanka vila Radovanka
Iz kol'jevke majci ugrabila,
U svoje te povoje uvila,
Na svojim te rukam odnjihala,
Svoj ti cjelov na ustanca dala
I zavjeru zadala ti čistu

Djevovanja i svoga i tvoga,
Da će ti se odzivati glasu,
Kad potegneš guslama na krilo:
Vini mi se na gudalo, vilo! —
Pa kad ti je duša zaiskala
Sitna cv'jela tankijeh gusala,
Da isplačeš roda jadovanja,
Da isprosiš jadnu smilovanja,
Da posv'jetliš, nek se braća znaju,
Da ih svedeš k bratskom zagrljaju:
Vila ti se na gudalo svila,
Na desnu ti sitno davorila.
Bože mili, na daru ti hvala,
Kako te je milo milovala!
A tko bi vam iskazo divljenja!
Koli divna Vila Radovanka,
Koli divnim glasom se odzvala
Radovanu pjesma povjedanka,
Povjedanka bratskih bojevanja,
Stoljetnijeh gorkih jadovanja!
Ja kako li poji o slobodi,
O slobodi, rajskom radovanju,
A junaku c'jelom uživanju!
Ja kako li slavi Slavjanina,
Komu stalo za jedinu slavu,
Za krst časni i za vjeru slavnu!
Ja kako li kune zlobu kletu,
Što Slavjanu ukomila jale,
Da robuje v'jek zlotvoru svomu,
Aj, sudbino, ti ne sudbovala!
Slavjan pao kao drtan soko
U te glušne jadikove klance,
Gdje ni vrani pasti ne htjedoše,
Gdje samoća sama sebe stravi,
A jedino da slobodu dvori
I da siva nanosi se perja;
A nikomu žao ne učini,
Ni zelenu boru ni javoru:
Ej, sudbino, ti ne sudbovala!
Jer ga kruta sužnjem okovala?
Jer mu ptići po razboju cvile?
Jere muška prsa ohladnjela,
Pa ga nitko da bi požalio,
A kamo li jadna pomogao?
Jer sugjena megju se kreševa
Do današnjeg Slavjaninu dneva? —
Gusle cvile, uz njih vila plače
Slavjanićâ jade nevidane,
Boga moli starče Radovane
A rad krvi i ljubavi braće:
Ne bi li se nebo smilovalo —
Milostivo mravu ko i lavu —
Spasov-danak rodu osvanuo,
Žarko sunce tamu razagnalo,
Ogrijalo bratsko srce hladno,
Oplodilo slavsko polje gladno,
Mil dragoljub poljem poniknuo,
I brat njime zakitio brata.
O, da sunce to nas ogrijalo,
Pa da braća l'jepo bratstvovala,
Da počula srce u prsima,
Da Radovan javi sa gusala
Slavjanima, sivim sokolima:
Bratsku ljubav, slogu svih Hrvata!
O, da Bog dâ, starče Radovane,
Još se roda nadragao draga,
Bilo milja i od vile smilja,
Dočekao tê hrvatske dane,
Taj spomenik najljepši od roda:
Sva Hrvatska i njena sloboda!

Jovan Dučić.

Dučić je ponajdarovitiji mlagji srpski pjesnik. On svegjer napreduje, osobito u umjetničkom dotjerivanju forme i u pjesničkoj kompoziciji uopće. Poznavanje moderne romanske knjige na nj je isto tako blagosovno utjecalo, kao i na Vojislava, s kojim ima mnogu crtu zajedničku.

Pjevati otpoče u somborskom „Golubu", onda kao pripravnik učiteljske škole u Sarajevu u „Književnim pupoljcima", a poslije obasu svojim pjesmama gotovo sve znatnije beletrističke listove srpske. Prvu svesku svojih pjesama izdao je na po se g. 1901. u Mostaru.

Rodio se u Trebinju u veljači g. 1871. Najprije učaše trgovinu, no želja za knjigom ponuka ga da stupi u učiteljsku školu u Sarajevu i poslije u Somboru, te postavši učiteljem službovaše u Bijeljini, manastiru Žitomisliću i Mostaru. No 1899. ostavi službu i pogje u Ženevu i Pariz, da uči francuski jezik i literaturu.

Sa Šantićem uregjivaše g. 1899. mostarsku „*Zoru*".

Lasti.

Lasto moja, lasto mala,
S burnih vala Senegala
Opet meni hitaš sad!
Je li jošte pjesma tvoja
Pjesma mira i spokoja,
Ili pjeva bol i jad?

Nad kućicom, lasto mila,
Gdje si drago gn'jezdo vila,
Gle sad pao sumor taj:
Ruža moja tu ne cvati,
Odn'ješe je pjani svati
U daleki, neznan kraj.

Kućica i bašta njena,
Sva bršljanom uvijena,
Sve o tuzi sniva toj;
No iz sv'jeta, iznenada,
Ti se sama vraćaš sada,
A kamo ti drugar tvoj?

Otpočini, srce tvoje
Neka tugu ne propoje,
Prežalimo sreće v'jek — —
Kô talasi Senegala,
Sve protiče, lasto mala,
Slatka radost, pjesma, jek!...

Hajdmo, o Muzo!

Hajdmo, o Muzo! Amo milu ruku,
Mladosti moje to uzglavlje meko!
Dugo nam ima do u tihu luku,
Ostrvo mira i sad je daleko.

Ḱatarke stoje gordo na toj vodi,
Što znači život... Mi hitamo žurno.
Nejasno nebo nad nama se svodi,
Pod nama more nemirno i burno.

I zaman hita naše slabo oko
Kule tog mora da pozna i spazi:
Istina mora da leži duboko —
Mi nad njom gremo po neznanoj stazi.

Pitanja naša šum nejasni sreta
I žudnom duhu odgovora nije; —
Gdje je početak? Gdje li čudna meta?
U neprovidnim maglama se krije.

Brod mnogi ovud minu s mnogo muke
Istine blago tražeć u dubini:
I ne spaziše svjetilje iz luke —
A gle po vodi razvalina njini'!...

Ne! S teškom kotvom ne srljaj duboko,
Ranjeno srce drukčije nam zbori!
Niti u pustoš puštaj žudno oko,
Da za saznanjem nespokoj te mori.

Spokojan pogled po površju baci,
Sladosnog mira tu ćeš samo steći...
O, Muzo, tuda samo trepte zraci
I val se pjeni slatko žuboreći.

I snivaj samo! Biće manje suza
I više sv'jetlih i spokojnih noći...
Svikni na odmor pod teretom uzâ!
Istina jedna i sama će doći!

Zovi se Ljubav i nas samo pjevaj
I našu mladost bezbrižno i ti'o:
U jednom srcu cio svemir ima,
U jednoj suzi ima život cio!

Ne pitaj nikad: zvuke naših dana
Hoće li vjetri da raznesu šûmom,
Ko b'jeli behar sa procvalih grana
Il cv'jeće nekad nad našijem humom;

Il će da žive... Niti pitaj mlada,
Da li se rodi odjek tvome glasu,
I da l' ga naše gluho doba sada
V'jencima svojim il kamenjem zasu — —

Budi ko ptica sa sjevernih morâ,
Stanovnik magle i ostrvâ leda,
Što pjeva žudno izmegj lednih gorâ:
Ne pitajući, da l' je kogod gleda,

I da l' je sluša; i sred mrtvog dola
C'jeloga v'jeka zvonku pjesmu vije,
I najzad umre — bez imalo bola,
Što joj pjesmu niko nikad čuo nije!

Samo ja i jedro...

Samo ja i jedro iznad mrtve vode
Nespokojni, mirni, n'jemi podjednako!
Noć. Mirisni vjetar provejava lako
I oblaci tiho i nečujno hode.

Daleko je kopno; zaman pogled ode
Da ga traži morem. Ostrvo je svako
U večernju maglu uvilo se tako
I duboki snovi nad valima brode.

Mir, tišina smrti. Ali ispod mora
Čisto ko da čujem glas dalekog kora
Tajanstvenog, strašnog — u dugoj tišini.

To se bude groblja pod širokom vodom!
Počinje op'jelo... Noć pod crnim svodom
Šumi psalme, paleć sv'jeće u visini...

Slušate li kadgod?...

Slušate li kadgod u ponoćnoj tmini
Plač jesenjeg vjetra kroza puste strane?
On ledenom rukom zakrilivši grane,
Zajeca duboko i mre u daljini.

Ganu l' vas te r'ječi? Tužni smiso njini
Prene li vam iz sna neke davne dane,
Vaše svete mrtve davno pokopane,
Vaše drage humke srca u dubini?

Nosite li groblje u dubini grudi,
Kom lijete suze skrivene od ljudi,
Kog kadite tihim i pobožnim bolom?

Jer ako ste mrtve prežalili snove —
Ne ćete razumjet mračne pjesme ove:
Ovaj plač vjetrova u drveću golom...

Zaraslo ostrvo.

Zaraslo ostrvo u šumi olivâ,
Ko crn galeb leži nasred morskih valâ.
Opet pada veče povrh mirnih žalâ
I koprena magle srebrna i siva.

Pjenuši se talas, i mirno celiva
Slano, crno st'jenje na rubu obalâ.
Vidim vrh zvonika; to crkvica mala
Viri iz maslina, topola i ivâ.

Opet noć bez mira... I sad iz daleka
Večernjega zvona kad se čuje jeka,
Plačem, pominjuć te vrh talasa oni' —

Bl'jed, s kapom u ruci, iznad voda pusti',
S pobožnom i tihom molitvom na usti — —
A s ostrva tužno zvoni, zvoni, zvoni...

Pustinja ćuti...

Pustinja ćuti... Srp mjesečev crven
Diže se tiho iz zapada plava...
Nigdje ni šuma u pustinjskoj noći,
Ni huke vjetra ni rikanja lava.

Lejilo moja, spavaj i ti mirno,
Dok nad oazom sv'jetla zora svane,
Bakarno nebo dokle blisne ognjem
I šum prohuji kroz guste banane.

I ne sjećaj se, šta nam nosi danak
I zora možda strahotna i čudna!
Sve tiho spava... Al u tihoj noći
Još ljubav moja samo stoji budna:

Ko sfinks granitni na pješčanoj ravni
Što, sve dok spava, on sâm n'jemo bdije —
Vjekovske noći nad njime su prošle —
A on ni trenut zadr'jemao nije!...

Iz pjesama: „Lejili".

U stablu kedra...

U stablu kedra gle te čudne r'ječi,
Što n'jemim glasom o ljubavi zbore!
Odavna sunce na njih oganj lije
I tičje pjesme nad njima se hore.

Nekada davno, pre vjekova mnogo,
Na plećima su hitrih dromedara,
Tu dvoje dragih stigli iz daljine
Sa srcem punim ljubavi i žara.

Ja nemam ništa da ti pričam za njih,
Bez priče tihi život im je bio:
Ljubav je vječna! urezaše tude,
Poljubiše se i umr'ješe ti'o.

Iz pjesama: „Lejili".

Novembar.

Raširilo se n'jemoj u visini
Jesenje nebo bezbojno i prazno.
Polja su pusta, vrh ledina njinih
Silazi veče dosadno i mrazno.
Ko bolesnica bl'jeda hodi r'jeka,
Skelet vrbaka nadnio se na nju;
Čujem, mine jecaj i potmula jeka —
To vjetri plaču visoko u granju.

Mrak se uhvatio nad trulom strnjikom,
Mokre su staze i blatnjavi puti;
S njih crna jata odbjegla su s krikom
U mrtvo veče. Pusto. Nebo ćuti.
Ja ne znam samo, za što tugu snijem,
A nit što žaleć, nit što žudeć drugo —
I ne znam, za što tražim da se skrijem
I negdje plačem dugo, dugo, dugo...

Jelena Jov. Dimitrijevića.

Starina Jovan Ilijć unio je u srpsku lirsku poeziju svojim „Dahirama“ čar bujnom maštom bogatoga istoka, a njegovim stopama krenu i pjesnikinja Jelena, koja naročito devedesetih godina svrati svojim nježnim pjesmama na sebe pažnju najodličnijih kritičara. Vanredno poznavanje haremskoga života bijaše povodom, da je mašta ljubopitnih čitalaca ispreplela bila njezino porijeklo čitavom legendom.

Njezine pjesme izašle su pod naslovom „*Jelenine pesme*“.

Pjesnikinja se rodila 20. ožujka 1872. u Kruševcu u Srbiji. Udata je za Jovana Dimitrijevića, četnika u srpskoj vojsci.

Sreća.

„Hajd ispuni želju ostareloj majci
I jedincu bratu“. Samo zatrepeta...
Primila je beleg, bisernu čelenku,
Dve srebrne grivne, tri zlaćena cveta.

Konjanici, kola, okićeni svati;
Pod krasnim ženikom konjic vatra živa:
„Blago njojzi, blago! Ovolika sreća
U pedeset leta samo jednom biva“.

A pogledi njeni zalutaše dugi:
U tome trenutku sve je zakopala,
Jedna joj se suza iz srca prelila,
S trepavice sklizla, na ručicu pala.

*

Mlada, i bogata, i mnogo voljena,
A samo uzdiše. Nikad se ne smeje!
Osmeh, što joj kadgod preko lica pregje,
To je sunce, — njeno groblje da ogreje.

Čekanje.

Noć je. Kroz rešetke guste mesec sipa
Rastopljeno srebro na budnu zenicu;
Kao kiša pljušte kaplje šadrvana;
A katkad, ko kakvu pesmu žalosnicu,
Krik, iz svega grla, kamila izvije;
Zvoncad u daljini...
O obalu mirnu talas se razbije,
Pa tad sve zašuti, osim šadrvana.

Malo, pa kô tigar ili lav zariče
Brod... Odlazi. Ne, možda dolazi.
Iz kog dela sveta? Iz kog li je kraja?
Pristanište morsko duša obilazi,
Pa se rasplakana konaku povrati;
Plač! Spomeni slatki...
I dok Smirnu našu sunce ne pozlati,
Šapće: Nije otud, iz njegova kraja!...

I tako prolazi vreme, bez sna noći,
Dani u čekanju na putnika mila,
Komu verno srce ljubav svoju čuva;
A života se je zvezda približila
Svom zapadu hodom neprimetnim;
I smrt dokle treneš...
Pod kiparisima crnim, mnogoletnim
Živu ljubav mrtvo srce će da čuva.

Dinko Sirovica.

Njegove su pjesme najviše rodoljubne sadržine, te mu kao rodoljubnu pjesniku, koji se umio otresti one dosadne običnosti, ima vrlo malo premaca. Njegov stih siječe poput ljute posjeklice, te krepkim zamahom krči pjesnikovoj misli puta. — Dosele izdao je dvije zbirke: „*Glasovi s dalmatinskih žalâ*“ (1896.) i „*Nove pjesme*“ (1901.).

Rodio se g. 1872. u Šibeniku, gdje je sada učiteljem tamošnje više djevojačke škole.

Brodolom.

Oj u sv'jet, u sv'jet — to je želja bila,
Što burkala im i srce i misô,
I svakim danom rasla bi joj krila,
I samo za nju svaki od njih disô.

Oj u sv'jet, u sv'jet... po divnom safiru
Tog sinjeg mora, što nas ljupko zove,
U danjem sjaju i u noćnom miru,
Da uživamo čarne slasti nove.

Da vidimo te kraje opjevane,
Jer mašte slika nije nego sjena,
Da umirimo grudi uzburkane,
Nek tamna padne s našeg oka mrena.

Tâ što je ljepše, do tog sinjeg mora,
Kud vile poju pjesan rajskog glasa,
Kud svježi lahor s ostrvlja i s gora
Golica lice gordog gorostasa.

Tu barem s'jeva priroda u sjaju,
Sloboda moćna svoja krila stere,

I tu tek snatriš, kô da si u raju,
Uživajući slobodno, bez mjere.

Tu šuti žagor bučnijeh gradova,
Gdje s tajna noža i poštenjak gine;
Tä tu je puklo carstvo vedrih snova,
Gdje nema hile, hinbe ni taštine.

Oj u sv'jet, u sv'jet! — po blankitnom polju
Put novih strana i novih vidika,
Očeličimo ovu tromu volju,
I vratimo se četom bojovnika.

Na kopnu tu će dočekat nas tada
Plamenit cjelov s drhtavih usana,
I radost silna, pojmiva tek, kada
U domak stupiš iz dalekih strana.

I kršni brod se otisnuo s trena,
Put neba stup se crnog dima mota,
Za brodom kipi, šumi b'jela pjena,
Dok vijak tjera stotine života.

Lepršaju sad rupci i klobuci,
Domahiva se rukom s obih strana,
Tä evo broda — čas je još u luci,
A sutra već na vidik okeana.

Noć je pala, sve je tiho, mjesečina svuda b'jela,
Iz nestalnih kô da vala bljeska bezbroj srebrn-str'jela,
A po nebu, u azuru, to vječito srebrn-cv'jeće
Sve od milja jače sjaji, pa se sm'ješi i trepeće.
Brod na moru tiho hrli izmorenom kao snagom,
Bilježeći put svoj laki fosfornijem divnim tragom.
Sve na njemu mirno spava, po palubi momčad samo
Ruši katkad mir taj noćni hodajući tamo amo.
Sve na njemu šuti, dr'jema, — tä danas se posred mora
Slavio baš veljom slavom željni prelaz ekvatora,
Pa od slave, pa od milja čeljad slatko pozaspala,
Pa sad sanja novu slavu, kad do prvog stigne žala.

Al ne sanja vjetar gordi! — Davno se je snažan preno
Za obzorjem tam daleko, — — primiče se hrlo eno!
Pred njim šika silna četa sivih, mrkih tih oblaka,
Progoni ju po visini užasna mu kreljut jaka.
A od straha protrnulo samo more, pa se budi,
Trzajući sve nemirno hiljadama svojih grudi,
I sve jače spopada ga pusta strava, groza kruta,
Ponorite širi ralje, ričuć poput zmaja ljuta.
A od rike i užasa ralje siplju b'jelu pjenu,
Šumeć kao vodna para u požarnom u plamènu.
Već se crni nebo c'jelo, nema zv'jezda ni mjeseca,
Nema više čarnih snovâ, — sve na brodu tužno jeca.
Stoje gore od valovlja, stoji urlik b'jesna mora,
Stoji tutanj od gromova, kiša pljušti odozgora.
Boci broda zdvojno škriplju, konop zvižda, para reve,
Stoji jauk, uzdisanje izmegj mnoštva, izmegj vreve.
Uz valove brod sve gjipi, iz ponora u vis leti,
S visa opet u ponore, kao slamka niz vrleti.
Puca jarbol i odliće, val što nagje, to i satre,
Vijak stao, pred kotlom se ugasile najzad vatre.
I sve dalje, sve strašnije bjesni sila tog orkana,
A pomoći u toj grozi iz nikakvih nema strana.
Bjesomučni, bl'jedi, strti putnici svud spas svoj traže,
Al zaludu, orkan hoće da ih u dno mora slaže.
Pa kô sljednjom, stostručenom, divljom, zvjerskom gordom snagom,
Navaljuje na brod, da ga nestane i zadnjim tragom;
Pakleni se lomot začu, zaškrinu u crnoj noći,
Kao ropski, zdvojni vapaj pred pr'jestoljem zlobne moći.
I zinuše bezdna pusta da gutaju svoje pl'jeno,
Da obujme sve, što no je za taj svijet izgubljeno.
I kroz smrtne, ljute boli, kroz jauke i strahote
Eto tonu u dno morsko sve te žrtve morske slote.
Neki sami, sve krvavi, izvraćena mutna oka,
Neki čvrsto zagrljeni oko vrata, oko boka.
Nose sobom u dubinu mnoge snove, mnoge nade,
Nose ljubav, čuvstva žarka, osjećaje duše mlade,
A nad njima uv'jek b'jesan porazni se vjetar vije,
Urličući smrtnu pjesmu, punu gorke ironije.

Propadoše... Ne propada tuga,
Njene žrtve svegj na većem broju,
Njeno carstvo svegj većeg okruga,
Pred njom šiju svak priklanja svoju.

Propadoše... leti vijest gruba,
I ko str'jela prodire u grudi
Tužnih žena, sestrica i ljubâ,
Pa se svuda novi jauk bûdi.

Na hiljade očiju već zali
Gorka suza boli i užasa,
Al zaludu, — tă oni su pali,
Za njih nema ni od kuda spasa.

Kad bijahu sreće na vrhuncu,
Nesreće ih progutalo bezdno; —
S Bogom! zav'jek rekoše tom suncu,
Pozdraviše ono nebo zvjezdno.

Ipak svojad — krv od krvi njine —
Svake noći stinut će u b'jedi,
Gledajući u neba daljine,
U te zv'jezde, u taj mjesec bl'jedi.

A oblačje kad ispred njih stane
Mrko, tamno, kô u onoj noći,
Srce će im da u očaj pane,
Past će k zemlji bez daha i moći.

I kroz nesv'jest u tom grdnom jadu
Čut će jauk, stenjanje toplaca,
Brod će vidjet u groznome padu,
I strahotna lica tih mrtvaca.

Pa će doći moru na okrajke,
Kletvom će ga ponajtežom kleti:
Naricat će ljubovce i majke
Kraj tog groblja, kud ne niču cv'jeti;

Po kom crkve niti križa nema,
Nit ma kakva skromna spomenika,
Da te sjeća sred prostorja n'jema
Poginulih, milijeh jadnika.

Al će opet ljudi na to more
Od zabave il potrebe krute;
Tä što nuždu zatomiti more,
Što li čežnje ljudskog srca ljute?!

Pjesmi.

Ne sustajmo, — već smo stigli
Na najteži dio puta,
Ajdmo napr'jed po tom kršu,
Nek se vrši sudba kruta.
Kroz te klance jadikovce
Treba izić na čistinu,
Gdje će nakon borbe svete
Naše duše da počinu.

Ponesimo dalje sobom
Blago naše, teret slatki,
Ne bojmo se, kršni puti
Uza nj će nam biti glatki,
To će bit naš štit najjači
I unapr'jed proti zlobi,
Bit će melem ljutoj boli,
Bit će preboj crnoj kobi.

Vidiš ovu pustu četu,
Što nas kruži, što nas tjera, —
Sve zaludu, dok nas grije
Jaka ljubav, jaka vjera.
Jošter malo... eto megje,
Tu ćemo se rastat s njome,
Pa slobodni hrlit dalje
Sve do mete putu svome.

Tu ćemo se odmoriti,
U zagrljaj pasti mio,
I pogledat u sv'jet dolje,
Pob'jediti što nas htio;
I za njegov prezir kruti
Sa visine naše sreće
Sipat ćemo na njeg uv'jek
Naših duša čarno cv'jeće.

Čarno cv'jeće: pjesme mile,
Plod ljubavi naše svete,
Što za crnu ne zna mržnju,
Nit za njene str'jele klete;
I još ćemo otud Boga
Za spas roda molit smjerno,
Neka na njem mine zlobe
Carstvo kobno i čemerno.

Ne sustajmo — — već smo stigli
Na najteži dio puta,
Ajdmo napr'jed po tom kršu,
Nek se sudba vrši kruta.
Jošter malo... eto megje,
Tu će s grudi past nam mòra,
Tu će sjajna i čarobna
Pozdravit nas nova zora!

Ante Petravić.

Pjesničke prvijence priopćivaše u Prodanovoj književnoj „Hrvatskoj", što je izlazila u Zadru. Iza toga pjevao je u „Vrhbosni", „Lovoru", „Novom Vieku", „Nadi", „Prosvjeti", „Viencu" i „Glasniku Matice Dalmatinske". —

Prve pjesme potpisivaše pseudonimom: *Jadranski labud.* Godine 1900. izigjoše mu sakupljene *„Pjesme"* nakladom književnika Ivana K. Ostojića u Dônjoj Tuzli, a godine 1902. izdao je svojom nakladom *„Rapsodiju o seljačkoj buni"*. Osim pjesništva bavi se književnom kritikom, te prati osobito talijansku književnost. Napisao je lijep broj studija o domaćoj i stranim književnostima, koje se nahode razasute po gore spomenutim književnim novinama. — Nakladom A. Scholza u Zagrebu izagje netom zbirka ovakovih studija pod naslovom *„Studije i portreti"*.

Rodio se 29. lipnja 1874. u Starom gradu na otoku Hvaru, a g. 1897. zaregjen bi u svećenike. Sada je duhovnim pomoćnikom u Komiži na otoku Visu. —

Na prozoru...

Na prozoru ti krasna čaša stoji,
A u njoj kita mirisavog cv'jeća:
To dragi ti je na rastanku dao,
Nek srce ti se svegjer njega sjeća.

Na odlasku ti obećao kletvom,
Doskora dvoru povesti te svome.
Već davno rok je minuo urečen,
A cv'jeće svenu na prozoru tvome.

Gle! sajam. — Igra djevojačko kolo.
Rumene mome poskakujuć poje,
A tvoje lice blijedi i vene,
I na osami suzi oko tvoje...

Noćna fantazija.

Noćnim nebom pospan šumor l'jeta,
More dr'jema, a borovik šuti.
Iz pećine svilenaste vila
Ustaje se, da mir grobni muti.

Na žalu se pjeskovitom kupa,
Snježna put se na mjesecu b'jeli,
Kano labud na jezeru mirnom,
Kad se vozi, igra i veseli.

Površinom kano galeb pliva,
Rukam vozeć glatko more s'ječe;
Diže pjenu, što biserjem bl'ješti,
S pljuska hridi na daleko ječe.

Vitka sjeda na klisuru suru,
Te se gleda u zrcalo mora
I vilinsku zabugari pjesan
I pjeva je, dok zarudi zora.

Kad ućuti rumen-zore pamik,
Obara se u to sinje more;
Cikne, divna, iz srebrne pjene,
Za njom jeknu uvale i gore...

Alberto Weber.

Na literarnom polju javlja se u bečkoj „Mladosti", onda u „Preporodu". Poslije suragjuje u „Viencu", „Prosvjeti", „Životu" i „Nadi". —

Godine 1898. izagjoše njegovi prvijenci u posebnom izdanju pod naslovom *„Pjesme"*, a prošle godine izdao je i opet knjigu pjesama, koje i formom i sadržinom pokazuju znatan napredak.

Radio je uspješno i na dramskom polju. Sa svojim prijateljem, pjesnikom Stj. Španićem, napisao je dvije uspjele drame: *„Sike"* i *„Poslije vjenčanja"*.

Godine 1902. izdao je nakladom Hrvatske tiskare u Donjoj Tuzli svoje prozajičke sastavke pod naslovom *„Ispod pučine svjetla"*.

Rodio se 11. srpnja 1875. u Ogulinu. Posvetio se pravnim naukama, te službuje od g. 1902. u Sisku kod poglavarstva kao gradski senator.

Majka.

Da d'jete biti opet mi je malo,
Na majčinu što krilu dr'jema slatko,
Kom jošte život nije udario
Svoj neizbrisiv žig na čelo glatko,
Da vjerne one gledat mi je oči,
I blage one osjetiti ruke —
I sretan biti, slušajući opet
Na grudim njenim stare, mile zvuke.

Da ljubav nagjem, kucao sam svuda —
Al sv'jet me svagda samo mržnjom bĭo,
Tad mrvu barem tražeć samilosti
Ponizih se i svako mi se smijo... — —
Od nemila se skitah do nedraga,
Da izbjegnem tom bezdušnome rugu:
Sâm, svima stranac, nikog nisam našo,
Da tešku svoju istužim mu tugu.

Tad maloga se, tihog, sjetih mjesta,
Pod ružama gdje majčica mi sniva —
Oh! kako danas drukče bi to bilo,
Da ona jošte samo mi je živa!
Tad utočište mah bih sebi znao,
Gdje ispred c'jelog da se sklonem sv'jeta:
Na majčino bih žarko srce pao —
Tu zloba ljudska ne dosiže kleta...

Da d'jete biti opet mi je malo,
Na majčinu što krilu dr'jema slatko,
Kom jošte život nije udario
Svoj neizbrisiv žig na čelo glatko;
Da vjerne one gledat mi je oči,
I blage one osjetiti ruke —
I sretan biti, slušajući opet
Na grudim njenim stare, mile zvuke...

U tmini.

O vrletnim sam snivao visinam,
Na kojim slika nejasna se stvara
U smrtnom oku, što od pametara
Sred niskih gledat priviklo je strana.

Visoko sferska bl'ješti se modrina
I vasmir trepti sa sunčana žara,
A mene čežnja obuzela stara:
Do neizmjernih vinut se visina.

Oh, ja bih sretan u tom trenu bio,
Kroz vasionu lutajuć daljinu,
Gdje prošla doba uspomene ginu.

O b'jelu cv'jetu ja bih tada snio,
Što nikada ne dotaknu se tala —
Daleko sv'jeta i od njegvih zala!

Klek.

Iznad munja, oblaka i tr'jesa
Orijaški poput kamen-diva,
Sanak vječni spokojno što sniva,
Klek se gordi diže put nebesa.

Veličajan sred mira i b'jesa,
Časak rujan u sunašcu pliva,
Čas mu glavu našem vidu skriva
Tmasto velo, leglo urnebesa.

Kršna roda ponosita slika,
Alem kamen hrvatskijeh gora,
Ne ima mu ravna taka lika

Od Crnoga do Jadranskog mora.
Sokolova timor i slobode,
Na njem vile svoje kolo vode.

Victoria.

Ja prorok nisam sl'jepi,
Što mahnit gine sred mračnjaštva noći;
Ja pjevam, duh što kr'jepi,
I bl'jedoj poraz, mlitavoj slaboći:
Srdaca himnu pojem mladih, vrelih
I nadâ uskrs smjelih!...

Ko krila da mi sputi?
I čelik vjeru, mladu grud što grije,
Ko može — ko da smuti,
U žilam dok mi žarka krvca vrije,
Dok bistra vida naokolo zrijem —
I znadem, za što žijem?

O, borbi već sam viko!
Jer mladost me i polet snažan kreće.
Iz kremena sam nikô

I klonula me niko vidjet ne će,
V'jek okovima pjevat ću op'jelo
I napr'jed jurit smjelo.

Znam — čekat valja sv'jetu,
Jer ljage jošte sjajno sunce kriju,
Al genij u svom l'jetu
Jur veličajnu poje melodiju
I tisuć življe zakucalo bĭla
Oćutjevši mu krila.

I duša moja mlada
Miomirom se pobjede opaja,
Te Sion mojih nada
Sred zemaljskoga, vječnog gledam sjaja
Nad ruševinam umrlih vjekova
I truleži grobova.

U predvečerje.

U predvečerje — sumrak već se hvata,
Na livadama modre rastu sjene;
Oblaci plove s rubovi od zlata,
A gore plamte krvlju polivene.

Zaklapaju se rujne čaške slaka,
Miriše l'jerak b'jeli vas u cvatu,
Treperi lišće s povjetarca laka —
Sve kan da već se raduje tom satu.

Sa paše čoban vraća stado svoje,
Na počinak se trudan radnik sprema;
Već na nebu i prve zv'jezde stoje —
I malo još, pa c'jelo selo dr'jema...

Dr. Dragutin Domjanić.

U hrvatskoj moderni zauzimlje lijepo mjesto Domjanić, koji dosele nije do duše izdao posebne zbirke pjesama, ali je dobro poznat po svojim radovima, što ih je priopćio u „Slovanskom Svetu", „Viencu", „Životu", „Prosvjeti" i „Nadi". Donekle su mu uzorom Heine i Paul Verlaine, koje on rado i lijepo prevodi. U njegovim pjesmama ima mnogo čeznutljive melankolije, no kadikad zazvuče one i jasnim, veselim tonom. Lijepe su mu pjesničke slike, koje se često puta odlikuju mirnom impresijom, jezik dirljiv i poetičan.

Domjanić, koji je porijeklom plemić, rodio se 12. rujna 1875. na Krčima blizu Zagreba, gdje je svršio gimnaziju i sveučilišne nauke, te postao (g. 1899.) doktorom prava. Sada je pristavom u tamošnjega kr. sudbenoga stola.

U ranu proljet.

Tvoji su uvojci drhtali,
Vjetar ih šaptajim njiho;
Nešto je sjenkama zlaćanim
Pričao laskavo, tiho.

A ja sam mislio: angjeli
Čuvaju čelo ti b'jelo,
Pa su od zlaćanih kreljuti
Nad njim opleli velo.

Paze, da plavet ti očiju
Nikada bljednula ne bi,
Malo da puplje na usnama
Jesen ne opari tebi — — —

Sivo je padalo sumračje
Zadnjim nad plamenim sjajem,
Mir se je spušto nad usnulim,
Bjelkastim brezovim gajem.

Drhto ti smijeh, ko lahor da plah
Srebrnu strunu je tako,
Meni se u srcu djetinstvo
Budilo tiho i lako...

Vjetar.

Tihano zadrhtala suha, r'jetka strn,
Gdje bjelkast brezik u modrini tone,
Nad poljem pao vrana oblak živ i crn,
Nad strni vjetar mrije, kreljut klone.

Daleko tamo u dnu hiti talas plah,
Ko žitko srebro cakli se i mreška.
Vrh r'jeke trepti žića puni, topli dah
I sunčan trak ko sreća zlatnog sm'ješka.

Ej, nekad vjetar šaptom nosio je k njoj
Miomir jorgovana i jasmina
I osvit proljeti i ptica prvi poj,
Da drhtnu s milja blistava pučina.

Tek gdjekad polet njegov divlji, razuzdan,
Kad ljubav mu se demonska probudi,
Donašao je plamni pobjedni paiân,
I val uzbibo kao stidne grudi.

Sad vjetar b'jedno mre, gdje suha šuti strn,
Ko mrka noć mu kreljut pala teška —
A talas ljubi žal i plače rub mu crn
I hrleć dalje raskošno se smješka.

S mora.

Vršci su paoma treptili,
Lovorov gaj je snivo,
Bezbroj je zv'jezda već srebrenih
Na moru drhto i plivo.

Sjena su — tihe se kreljuti —
Spuštale k ravni mora,
Maglene obale tonule,
Bljednuli vrhovi gora.

Teški je miris sa aloje
L'jego na žarki kamen,
S barke od luči dogorjele
Zadnji se prosu plamen.

I svud mir — samo talasi,
Nestašna mora čeda,
Pričali vazda i šaptali,
Ko da im usnut se ne da.

Bila to priča od vjekova,
Draga kô davna sanja —
I vjetar do njih se sagnuo,
Sve bliže k njima se sklanja.

I sluša, sluša i usnuo —
— Zamrlo sve u mûku —
A ja sjeo na kamenu,
Glava mi pala na ruku.

I srca čežnja ko galeb se
Vinu put dalji one,
Nekud u neznanu beskrajnost,
Da negdje daleko tone . — — —

Bez sunca.

Kad znadeš, da svi su ti plamovi srca
Buktali žarko i zgasnuli b'jedno,
Zgasnuli, kao i mladost ti c'jela,
Ne zgrijav barem da srce bi jedno.

I davao ti si ko bog koji bogat
Raskošnom rukom sve, sve, što si imo,
I umjesto jedinog iskrenog sm'ješka
Otrov si samo za uzdarje primo.

Kada sramota ti oskvrnu tugja
Misli i sanje i dušu i t'jelo,
A težačka noga je zgazila blatna
Proljeće, što je tek pupati htjelo...

Mine te ljubav ko pjesma daleka,
Onda odasvud još sumnje se slete
K srcu, ko strvi gavrani gladni,
— Onda ti vele, da nisi već d'jete!

*

Kada ti duša već umorna s borbe
Klone i nema kud da se vine,
Pa se ko plaho i ranjeno ptiče
Skriva u grudi, u beznagja tmine.

Kada već u tebe drskoga sm'jeha,
Suza ni kletve ni molitve nema,
Već ti od svega sanjarskog sv'jeta
Ogada osta hladna i n'jema...

Onda si, kažu, tek počeo živjet
Mirno, bez sanja, ko praktični ljudi;
Mnogi će onda te nazvati bratom,
Hoće te k svojoj da privine grudi.

Pa ako ipak i besv'jesno možda
Ponosan plemić u duši si osto,
Trgat za krušac sa gomilom onom —
O kako je gadno, o kako je prosto!

Milan Begović.

(Xeres de la Maraja.)

Begović je u svome pjesničkom radu čist umjetnik, te se može pouzdano reći, da je većina toga, što je spjevao, niklo iz pravog umjetničkog nadahnuća. On kan da u umjetnosti nalazi one uvjete, koji će hrvatski narod dići i oplemeniti. Pjesnik je pun temperamenta, a stih mu je mekan kao baršun.

Svoje prvijence *(„Pjesme")* izdao je g. 1896. u Zagrebu, a g. 1900. ugleda svijet njegovo drugo pjesničko djelo *„Knjiga Boccadoro"*, koja mu utre put u kolo naših najboljih mlagjih pjesnika.

Pored ovih dviju knjiga pisao je kojekuda crtica, dramoleta, rasprave o Molieru, Montaignu i pjesniku Vojislavu i prevodio za pozorište. Preveo je i *„Nordsee"* od Heinea, tek to stoji još — kao i drama *„Myrha"* — u rukopisu.

Rodio se 19. siječnja 1876. u Vrlici u Dalmaciji. U Splitu položio je realnu, a u Zagrebu gimnazijalnu maturu, te pošao u Beč, da uči filozofske nauke. Sada je profesorom splitske realke.

Moje srce.

Moje srce — garište je
Izgorene moje sreće,
Sve se čini, da mi više
Ni oživit nikad ne će;
Al da vidim, gdje hrvatska
Za dom teče krvca vrela,
Ah, kako bi žarka iskra
Zaiskrila iz pepela!

Moje srce — to su gusle,
Što ih sape tuga n'jema,
Sve se čini, da ni u njem
Više vrele pjesme nema;
Al da vidim gdje slobodan
Hrvatski se barjak vije,
Eto odmah s tih gusala,
Eto pjesme najdivnije.

Moje srce — to je vrelo,
Koje popi pusta žega,
Sve se čini, da već ne će
Briznut vode kap iz njega;
Al da jednom mlagjan vidim,
Gdje moj narod sretan biva,
Iz mog srca briznula bi
Živa pjesma — voda živa.

Handžar djeda moga.

Nad krevetom mojim visi
O duvaru handžar ljuti,
Na oštracu nekadašnji
Sjaj mu drevna krvca muti.
Moj je djedo meni njega —
Na samrti kad je bio,
Kao vječnu uspomenu,
Kao darak ostavio,
Dao mi ga dobri djedo,
Haran sam mu na tom daru —
Ali jošte stari handžar
Mirno hrgja o duvaru.

Valjda da ga misô sjeća
Na minule one dane,
Na konjica, bojnu igru,
Na desnice odabrane;
Pa unuka mladog kori,
Da ne pozna djela vrla,
Da je baka, koja no je
U pepelu obamrla.
A ja sjećam djedu svoga,
Haran sam mu na tom daru —
Ali jošte stari handžar
Mirno hrgja o duvaru.

Hrgja ga je dosta zgrizla,
Prašina se na njeg meće.
I on snužden dalje visi,
Kad sudbina drukče ne će.
Spomene se katkad davno
Posječenih onih glavâ,
Pa mu vršak usred hrgje
Kô od boli poigrava,
I spominje djedu moga —
Haran sam mu na tom daru —
Ali jošte stari handžar
Mirno hrgja o duvaru.

Katkada ga svjesim, pa ga
Gledam 'nako prašna, n'jema,
Još je dobar; al u mene
Kô da dobra srca nema.
Čistim s njega prah i hrgju
I motrim ga sa svih strana,
Pa zanosom čitam na njem
Sva imena urezana,
Što im djedo glavu sjekô —
Haran sam mu na tom daru —
I ja opet handžar vješam,
Neka hrgja o duvaru.

Hrist.

Crni i gusti oblaci se svili,
Kroza njih katkad krvav mjesec sine,
Vjetrina huji, a ti mrtav visiš
Vrh one tužne golgotske visine.

Vjetrina huji i krvavom kosom
Leprša izmegj krune ti od drača,

Mjeseca zraka bljesne ti u suzi,
Što no ti osta od pošljednjeg plača.

Ispod Golgote u onoj dolini,
U onom mraku Jerusalim stoji,
Taman i grozan, kao da se kazne
Teškoga gr'jeha od nebesa boji.

Iz njega slušaj viku, plač i lelek
B'jesnih židova i poroda njina,
A vjetar huji i po sv'jetu nosi
Uzdisaj bolni s golgotskih visina.

Iz raspucane zemlje podižu se
Glasovi pakla, gorkog uzdisanja,
Čuje se Juda, do oblaka sižu
Njegova kobna, mukla proklinjanja.

A ti tu stojiš, čovječiji sine,
Na tomu vjetru, što ti krvcu suši,
Nad onim gradom, iz kog hule stižu
Gore u nebo, tvojoj svetoj duši.

Ti tud'jer stojiš; a gle iza tebe
Neko se vere u crnome mraku,
Stao preda te, zapr'jetio šakom
Tebi i nebu, zemlji i oblaku.

Zgrčenom rukom uhvati se križa,
Kunuć, iz zemlje iščupat ga htio
I baciti ga dolje niz Golgotu,
Na Jerusalim. To je Demon bio.

A u to bljesne mjesec kroz oblake,
Krvav kô i ti, čovječiji sine,
Demon je bježo, a za njime vjetar
Proklestvo noseć s golgotske visine.

Nad plemenite, krasne perivoje . . .

Nad plemenite, krasne perivoje
Predvečer nujna spuštala je sjene,
A ja sam luto tražeć zlato svoje,
Otišlo nekud, skrilo se od mene.

Ljiljani čisti i visoki stoje,
Kraj njih se širni makovi crvene —
I onaj dodir b'jelo-krvne boje
Varakao mi oči izmorene.

Cv'jetovi vjetra svakom pri omašku
Sagibahu se lagano i tio,
A ja u svaku tankoćutnu čašku —

Da nagjem zlato, zavirit sam htio:
— Makovi žarki i ljiljani b'jeli,
Kamo ste moje golupče odn'jeli?

Oj tako ne uveli!
Kaž'te, jer teško ljubavi u varki,
Ljiljani b'jeli i makovi žarki,
Oj tako ne uveli!

Iz jedne čaške svjež me pelud posu,
U noć se njezin zvonki posmjeh prosu.

Boccadoro, Soneti milinja.

O lijepo li je . . .

O l'jepo li je stat uz vatru skupa,
Kad ljuti vihor vani sn'jegom prši,
Sa golih kad stabala granje krši
I hladnom rukom o prozore lupa.

U n'jemi mrak pred nama plamen strši
U zlatnom žaru naša lica kupa,
Ko b'jeli cv'jetak uz planinske krši
Stojiš uza me: l'jepo li je skupa!

Ručice tvoje u mojima grijem,
Na mome krilu počiva ti glava,
Sanjareć sretna o danju toplijem,

O zlatnom klasju, cv'jeću megju njime;
I tvoja duša s milja uzdrhtava,
A vani kamen s ljute puca zime.

Boccadoro, Soneti godišnjih doba.

Romanca.

Kroz prozirnu maglu zora
U ružičnom sm'ješku titra,
Pa se svija tanka, hitra,
Oko mirnog tvog prozora.

Čeka, dok ti oku snenom
Sanak digne lake mreže,
Da cjelovu u rumenom
Prikaže ti želje svježe.

Hrizanteme i ružice
Mirišu u ranom dašku,
Rastvarajuć širnu čašku
Bistre rose za kapljice.

Očekuju, da i one
Pozdrave te u svom sjaju,
I da tvoje b'jele none
Čistom rosom poštrapaju.

A tvoj Xeres na uranku
Želi da te pjesmom slavi,
Da ti zbori o ljubavi,
Čim se otmeš zadnjem sanku,

Čim se kažeš kod prozora.
Duša dršće kao citra —
Kroz prozirnu maglu zora
U ružičnom sm'ješku titra.

Boccadoro, Idilički intermezzo.

Pastourelle.

Prosuše se s vjetrom kiše;
Kao da se proljet sama
Rastočila u suzama
I kroz vjetar da uzdiše.

Kidaju se mlade rese
Sa lješnika i vrbinja,
A s bajama i gloginja
Cvjetne čaške kiša trese.

Potočine b'jesno šume
Kroz prodolje nizbrdice,
Rušeć mirne zaklonice,
Rasipljući zgodne drume.

U priklonu stado naše
U svomu se toru stislo,
Čezne nujno i prokislo
Za slobodom vedre paše.

A ti, Zoë, niz pašnjake,
Niz livade gledaš mûkom,
Gledaš, kako vlažnom rukom
Vr'jeme kida cv'jet i travke.

Al čemu ti bol i tuga?
Tä sjutra će ljepše biti:
Znaš, ko će te prenositi
Preko gaza i jaruga?

Boccadoro, Idilički intermezzo.

Carlo Dolce: Sv. Cecilija.

U uzvišenoj strasti uzdisajne
Igraju tipke tvojim pod prstima:
Oh, tanke ruke, slične ljiljanima
U polumračju predvečeri tajne!

Duboka raskoš, slasti veličajne
Spliću se, dišu u tim akordima,
A zatvorenim tvojim na očima
Kao da dršću trepavice sjajne.

O divna, strasna glazbo Carla Dolce,
U kojoj vječno živi nadahnuće,
Ovij mi biće snagom tvoga milja!

Uza te svaka ove zemlje bol će
Postati rajska, a svako čeznuće
Dovinut će se neumrla cilja.

Boccadoro, Musica.

Rafael d'Urbino: Il Violinista.

Titraji strune tvoje kô ushitna
Duša kad titra pred čudom l'jeposti,
A s njih, u slatkoj, nježnoj turobnosti
Dižu se rajski zvuci. Tvoja kitna

S ganuća kosa trepti kao sitna
Na vjetru trava. Čežnja besmrtnosti
I uzvišene krjepost umjetnosti
Na čelu tvome sjaje nedohitna.

Oh, igraj! Neka vječno blagoglasje
Zanese moju dušu čarnom moću,
Budeći u njoj misli neobične:

A ona će — ko nemirno talasje
U pješčan žal — uronit u slatkoću,
Što puni tvoje oči nepomične.

Boccadoro, Musica.

Bršljan.

Pričô je hrast: „— Neponjatno i kao
Kroz ml'ječnu maglu misô sjećaj hvata,
Kad ponosan i mlad sam jošte stao

U prašumi, što v'jekom obuhvata
Davnine drevne. Omorika stara,
Visoka jela i lipa krošnjata

Kraj mene bjehu. U slici stražara
Oholim vrškom sve ih nadvisivah,
Grleć se zràkom iz sunčeva žara.

Kad proljet dogji — onda pogledivah
Niz pašnjake, niz vrte, niz brežuljke,
Na izvor, iz kog voda vrije živa,

Glogoćuć hitro kroz srebrne puljke,
Na čistac, gdje se šumske vile vrzle,
Na satire i vješce i patuljke.

Kad zima dogji, noseć vjetre mrzle —
Padalo lišće s mene, a pod sn'jegom
Životne žile u zemlji bi smrzle.

Oh, teško bješe pod tom zimnom stegom!
Željno bih čekô da se prve rode,
Dolazeć s juga oglase pod br'jegom,

Da hladni snijeg sa pašnjaka ode,
Na mladoj travi, žutoj od svježosti,
Da iznovice vile kolo vode.

I bilo jednoč: lude od mladosti
Drijade hitno zavitlale kolo,
U vrtlogu kô divlje okretnosti.

Zamirisala šuma naokolo,
A Fauni su virili kroz granje
Na ono jato ružično i golo.

U jatu ima jedna noške tanje,
I čvršće skokne i govori slagje:
Oh, za ljepotom vječno uzdisanje!

Kad nenadno skup Fauna izagje,
Razletiše se sve kô plahe srne
A ona zaklon iza mene nagje —

(O sjajne oči, velike i crne,
Svilene vlasi smrekom uvijene,
Ručice b'jele i usnice krvne!)

— I reče: „„— Hraste, daj zakrili mene
Od b'jesne čete šumskijeh bogova,
Od kojih svegj smo divlji progonjene.

Iz harnosti ću mojih slast cjelova
Preliti sretna u granje ti svježe,
Ovit te pletom zlaćanih pramovâ.

Nek nav'jek ljubav uza te me sveže:
Daj me zakrili — čuješ, kako kriče
Družice moje i kroz šumu bježe!"" —

Na glasak taj stâ lišće da se miče,
Zatrepti granje slatkom u šumoru,
Kao da iz njeg novi propup niče.

I taknu ona moju mladu koru,
Pramove duge u pukline stavi,
A mlado t'jelo u svakom naboru

Propusti klice, — i divno se savi
Oko mog drva — kao Bršljan čvrsti —
U uzvišenoj, besmrtnoj ljubavi.

Njeni se b'jeli protegnuše prsti,
Uz moju koru sljubivši se tamnu,
A na njima se mlado lišće svrsti.

Tad stade sisat u dašku pomamnu
Iz mene sok — a ja sam drhtô, ginô
U osjećaju ushitnu i plamnu,

I uz dušu sam svoju nju privinô,
Da ničja ruka, ni udesna sila,
Ni Pan od t'jela mog ju ne otkino". —

*

Ljepota tako vječita se svila
Oko života zanosnog pjesnika,
Svojom mu snagom dušu zagrlila.

Okovi teški taštih mogućnika,
Vjekovi mračni zalud su je stisli,
Zalud je ruši gnjev licemjernika!

I ako nju su za časak istisli
Iz umjetničkih duša neumrlih,
U velikoj, neoskvrnutoj misli,

Koja ju nekad pojmi i prigrli,
Ona se opet ustaljuje življe.
L'jepost je vječna — kako bi ju strli

Varvari ljuti, il nevr'jeme divlje?

Boccadoro, Epod.

Vladimir Nazor.

Nazor je zanosan pjesnik slavenskih mita, pjesnik majke zemlje i njezinog svijeta. Iz njegove pjesme diše dah slavenske drevnosti, kada boštva dolažahu zemnicima, a stih teče mu tajinstveno, ko što su otajne one stare legende i mite, koje oživljujući niču u duši pjesnikovoj. Njegova nas pjesma ne samo oplemenjuje, već nas zadivljuje bogatstvom poznavanja prirode i njezinih darova.

Do sele izdao je ove knjige: „*Slavenske legende*“ (Zadar 1900.), mitski ep „*Živana*“ (Zadar 1902.), „*Pjesma naroda hrvatskoga*“ (Zagreb 1902.), „*Knjiga o kraljevima hrvatskijem*“ (Senj 1904.), „*Pjesma o narodu hrvatskom*“, a u „Glasniku Matice Dalmatinske“ (godište II., knjiga II., 1903.) priopćio je životinjski ep: „*Brundijada*“. — Od većih pjesničkih nizova valja spomenuti „*Biblijske legende*“ i „*Erotiku*“ (Nada). — U rukopisu ima čislo pjesama *o hrvatskim gradovima*, onda „*Naše more*“ i epsko djelo „*Krvava košulja*“ (iz istarske povijesti).

Rodio se g. 1876. u Postiru na otoku Braču. Gimnaziju svrši u Splitu, a prirodne nauke učaše u Gracu, Beču i Zagrebu. Od g. 1893. službuje kao profesor državne hrvatske gimnazije u Pazinu u Istri.

Marku Maruliću.

Sa rta Mrljana rodnog tihana i spora kroka
Zamišljen silazi pjesnik u cik večernje zore.
Dugo je motrio do sad l'jepo kaštelansko more,
Hume kršnoga Brača, Mosora rebra visoka.
Turobno blijedi suton mirisnog proljetnog dana;
Gvozden i krvav je obruč b'jele dvorove Splita
Stisnuo sa triju strana.

Turčin — na timoru oro — reži sa strmoga Klisa,
Vreba sa poljičke liti, sa golog mosorskog visa;
A trošne zidine gradske branit će mletačka četa.
Spušta se niz brdo pjesnik u sporu, tihanu hodu

Put morskog, pitomog Grada... Oj, na što mislio gore
Na onom kamenom rtu — u ruju večernje zore?
Što nosi sa br'jega sada sputanoj, trpećoj Vesi,
Tužnome, skučenom rodu?

Tako je Mojsije jednom niz brdo stupao; tako
I Zaratustra se mudri spuštao sa gorske špilje.
Danas na Poljudu talas kroz c'jelo predveče plako,
A oštro grebenim onim mirila trava kovilje.
Nešto se danaske zbilo gori na kamenom kuku
Pri rujnom zapadu sunca, u tihom večernjem muku.
Niknula čarobna biljka gori sred kamena tvrda:
Dă, nešto don'jet nam mora u teškom, očajnom času
Pjesnik, kad silazi s brda!

Je li: sa litice one, pjesniče, vidio ti si
Utvare budućih dana? Vidio buduće borbe,
Polete, zablude, ljute osvade, jad i oporbe?
Ti znadeš, o čemu naša konačna pobjeda visi;
Ti si na litici gori vidio sve, što nas čeka;
Snio si dugo o našim zgodam u doba daleka:
Vidio oblak si tmasti, što našim nadama pr'jeti —
I sada, pjesniče, s brda silazeć u prvom mraku
Amanet nosiš nam sveti.

Prvu nam hrvatsku pjesmu nosiš na usnama zvučnim,
Gizdavu hrvatsku pjesmu. Začarat ona će naše
Oloferne; ko vječna Judita nad domajom bditi.
Čuj, ispod zidina gradskih vriskom i glazbalim bučnim
Pr'jeteći propašću zadnjom stigli su osmanski paše,
Al ti nam najljepšu nosiš utjehu... Mrljanske liti,
Na kîm si pjesničke duše dubinu uzdrmo c'jelu,
Danas su vidjele, gdje si put vedrog, lazurnog neba
Bacio od zlata str'jelu.

Znademo, znademo, što ti lebdi na usnama! Rodu,
Znademo, o čemu priča ta prva hrvatska pjesma:
Judita i Oloferni! Zvonka prokljùčala česma
Pred tobom, i Hrvat srće na onu čarobnu vodu.

Proroče, pod čijom šipkom izbija mističko vrelo,
Ti prva kapljico rose na naše lovorje svelo,
Ti prva zv'jezdo, što zasja sred naše plave vedrine,
Ti prvi vilinski sine!

Amanet primismo sveti s usana tvojih. Od tvoga
Sjemena niknut će bašta, slavuji u kojoj poje,
Po kojoj b'jele vile nebeske stabljike goje.
Donio svetu si vatru sa rta rodnoga br'jega,
Vatru, što srca nam grije, ti slavo naroda svoga,
Ti prvi žreče na našem oltaru, ti na zdravoj brvi
Eksere zlatni, ti naše domaje ponose vječni,
Hrvata pjesniče prvi!

Vesna.

Polapskom ravni klasje se lelija,
Zrijuć pod bičem sunca ognjenoga:
Talasje samo mora širokoga
Sličnim se šumom podiže i njija.

Ona je makom okitila glavu,
Sa zelenim se pasom opasala,
Niz pleća kosu prometnula plavu
I u sunce se žarko zagledala:

„Dobroj se žetvi, slavski, nadaj, brate:
Zalutati ću u tom zlatnom gaju.
Daj, usred čela poljubi me, Krate!"

Pa diže lûk, odapinje tri str'jele,
U sunce cilja: „Primi, gordi Zmaju,
Trokrati pozdrav od sestrice b'jele!"

Iz „Vilinskih soneta" (Slav. legende).

Jerisavlja.

Jerisavlji mladoj zlatni belenzuci
I biserni dždrdan vrat i lakat resi.
Prekomorska burma na b'jeloj joj ruci:
Znadu nju po pjevu sve banatske vesi.

Otkud tebi, seko, dždrdan oko vrata,
Otkud tebi grivne od suhoga zlata?

„Ustupčić je Pavo meni dždrdan dao,
Kad mu pod Porečom konja napojila.
Misirski mi paša grivne darovao,
Kad mu ranu ljutu travom izl'ječila."

Otkud tebi, seko, burma na b'jelome
Prstu, otkud pjesma u grlu carskome?

„Milica mi bolna prsten darovala,
A grlom mi trepti mnoga pjesma nova,
Otkad sam s usana dušu isisala
Mrijućem Milošu sred polja Kosova."

Iz ciklusa: „Miroč" (Slav. legende).

Ravijojla.

Šumi Dunaj voda...
Čarom zelenila
Koči se priroda
Ko nakitom neva,
A u lugu vila
Ravijojla pjeva:

— „Oj zeleno brdo,
R'jeko i poljano;
Oj ti b'jelo krdo
Gorom rastrkano:
Vidjeste li proći
Pomamna junaka?
U njeg crne oči
I desnica jaka;
U njeg na dolami
Toke pozlaćene;
U njegvoj marami
Dukati od mene,
A na usnam stoji
Trag cjelova moji'!" —

Šumi Dunaj r'jeka,
Šumi neprestance...
Sa kraja daleka
Nad poljim, kroz klance
Vjetrić dopuhao,
Granjem zadrmao.

— „Oj tihi lahore,
Cv'jeća gjuvegija:
Je l' daleko, more,
Zemlja Adolija?
Na doratu svome
Odjezdo je tamo,
Te u srcu mome
Sad čeznuće samo.
Oj tihi lahore,
Cv'jeća gjuvegija:
Je l' daleko, more,
Zemlja Adolija;
Sjaje l' sjajna zraka
Na moga junaka?“ —

Dunaj r'jeka struji
K moru ribovitom;
Širokim koritom,
Obalam se koči...
U Poreču bruji
Zvono o ponoći.

— „Oj mjeseče brate,
Kaži, ljubav što je?
Čudna biljka to je,
Što sred srca cvate...
Sv'jet mi jad i pakô,
Umuknula pjesma —
A oko mi svako
Ko u lugu česma...
Ded, sjajni mjeseče,
Sv'jetom ga potraži,
Pa junaku kaži,
Da će svenut cv'jeće
Bez rosnih listova,
Bez njegvih cjelova!“ —

Dabog i Pijast.

Bijaše tihani časak pred sutonom. Duge su sjene
Bacale topole preko prašnoga druma. Planine,
Koje se izvile nebu pod plavo šatorje, jošte
Gorile rumenim sjajem, a s bližnjih ograda znojni
Težaci vraćahu k svom se selašcu dugim sokakom.
Oj slatki povratče k milom ognjištu za dnevnim trudom
U prvom večernjem hladu! — Stali bi kršni težaci
Putnika pokraj da znojno operu lice, da hladne
Vodice posrknu s t'jesnog potoka; djevojke pune
Laktove močile u val i stado pojile, škropeć
Naramak zeleni svele.
Pito ih Putnik za krdo i usjev. Slušao njino
Pričanje, njihove žive govore; motrio ob'jest
S kojim se vraćale k selu, opite žestokim jarom
Sunčanih ždràka. Pred njime ko da je u onom času
Jurilo proljeće ludo. — Klonulo sunce već bješe

Za gorom. Bijaše časak, kad tromo pujuje mezgra
Kroz sočne likove c'jevi pod korom stabljike, kada
Usjevi mirišu oštro, a vjetrić sa gorja struji
Na zelen poljane, noseć žamore klanca i dola.
— Gonio pred sobom Pijast, krušvički seljanin, dobre
Konjice. Puna je kola vozio sijena, hiteć
Vesi na podnožju brda.
Kada do Putnika uzdu pritegne, da žedne konje
Napoji: Otkud nam, kliknu, prispjeo, Putniče s'jedi?
Pomozi da konje svratim na potok: teška su kola
A moja oslabi ruka u dugoj raboti. —
Priskoči Putnik. Božanskom desnicom vogjeni vranci
Zahrznu, pritegnu snažno, i k potoku stignuvši bistru
Vodicu požudnim grlom srkati počeše. — Jaka
Jošte je mišica tvoja, prozbori seljanin. Nikad
Konjici moji tugjinsku ruku poslušali nisu
Ko tvoju, Putniče strani!
A Putnik odvrati: Sretan, tko kasne u dane punim
Kolima pred veče hita k očevom ognjištu! Sretan,
Tko s'jedim ne luta kosam sokacim o štapinu staro
T'jelo podupiruć, bližnjeg proseć za počinak noćni! —
Putniče, tada će Pijast, tužno je, kad s rodnog stabla
Ponese uvehlo lišće vjetar od Udesa, kada
U kasnoj starosti nemaš o kog se naslonit, do li
Suhog glogovog štapa, — al oko Radogost-boga
Budno je u našem kraju nad jadom zalutala stranca.
Deder, na kola se uspni! Ti ćeš me do našeg sela
Razgovarat i pričat, što li te dovede k tihoj
Krušvici, poljanskoj vesi —
I oni povrate konje na sokak. Na mirisnu stogu
Ležao Putnik i dobrom Pijastu pričao dugo
O zgodam svojim, o dobroj ljetini, kojoj se plodne
Zemlje na Navri i Bobri nadaju; kazivo, kako
Mazovljani ga l'jepo pogostiše, kada je lani
Sa b'jelih vislanskih vesi u one krajeve stigo.
Vukli su umorni konji lijeno krcata kola;
Škripahu osi točaka suhih, a Putnik gledo,
Kako pred prvijem kućam u dvorištu stovare marni

Težaci ševar i šijig, kako na račvama s'jeno
Slagaju u hl'jev; ispred vratašca glavanj se puši
I trudna čeka obitelj da mlada nevjesta s ognja
Činiju skine.

Kasni već bijaše suton, kad Pijast, krušvički orač,
Pod krov Putnika primi.

Živana.

Ruta Moapka.

I.

Bôz se je vraćao preko plodnijeh livada k tihim
Zidinam Betlema grada.
Šuštale palme daleke, mirile kedar i loza,
Klasjem je lahor lelijo zboreć o tajnama cv'jeća.
Turoban bio je starac.
Lagano, prignute glave stupao Salmonov sinak;
Šaptao: Pune do vrha sve su žitnice moje.
Jaganjci, pretile krave zvaču u stajam širokim.
Meni pred očinskim krovom šire se cvjetnom u vrtu
Pitome zelene smokve.
Tepao: Svega mi dade Gospod na vojskama: blagom,
Ugledom, mirom me sjajno nadari, ali je pusta
Ta moja bijedna starost.
Vidjeh onomadne u snu cvjetne i vesele žale,
Na kojim pjevahu ptice megj mirisnim granam,
Ali se smrznula bješe u onom koritu voda.
Stere se grobna tišina meni u djedovskom domu;
U vrtu obilno voće gnjije na prignutim granam,
Dok se ne povrati k zemlji...

Bôz je koracao dalje kroz svoje poljane klasne;
Gledo je, kako se s polja betlemske vraćaju cure:
Širne rukave zasukav,
Nugjale pogledu lakte grabeć iz studenca vodu.
Duhao večernji vjetrić s dalekih brdina; sunce
Kao da bolnijem licem klonulo, nestalo uz to
Za tihim Betlemom gradom.

II.

Milije puštaju danas mandragore slagjani miris.
Moba veselo pjeva i mlati klasje na gumnu.
Pjevajte, Judine kćeri! Nijesu ni hezebonska
Rodila pitoma polja ko l'jepe livade vaše.
Skladajte vesele pjesme! Nikad ne zašumi Jordan
Zvučnijim tokom, ni kedri svete libanske gore
Stali još nisu da ljepše šuštaju zelenom krošnjom.
Neobično se nešto sprema — žanjite žene:
Danak je vedar i lijep.
Al su vam na jednom kose pale iz bijelih ruku.
Muče zurite okom u to neznano čedo.
Pabirči tugjinka žena danas po betlemskom polju.
Nemojte dirati u nju! Nemojte karat ju mladu!
Ono je Moapka Ruta, ponos nemrimskijeh voda.
Ona je nalična srni, kad rosnim poljanam pase:
Plaha ko grlica mlada, l'jepa ko jeriška ruža.
Crna joj miriše kosa ko šafran, narad i cimet.
Nemojte dirati u nju!
Ljubi ju srčani Dizom, pupak iz Ogovog hreka.
On je napustio polja moapskog rodne pašnjake,
Lov sred hermonske šume, lagane armonske lagje.
L'jep je i ponosan Dizom, naličan božanskom hrastu.
Pred njim se Moapka krade,
Kao što gazela bježi pred rikom arslana ljuta:
Nemojte karat ju mladu!

III.

— Ja tebe strastveno volim, mirisna kedrova grano!
Ispred Neominih vrata pjevo je mlagjani Dizom.
— Vrat se u moapsku zemlju! ja sam ti kneževske krvi.
Mrmore Jabok i Arnon po našim oazam hladnim.
Ja sam očiju tvojih, mila Moapko, željan.
Vrati se k bogovom našim! Oga će žalosna sjena
Utjehe napokon naći — ja ću dogradit šezdeset
Mrkih gradova i na njih udarit sedmera vrata.
Postat ćeš kraljicom, dogji! Ložnica biti će naša
Od igjirota; nad njome skrletno nebo, sa strana

Zavjes parbajimskog zlata...
Ruto, usne su tvoje ko pehar najslagjeg vina,
Ko grozd Jazera, kao šipak elealskih polja!
Saronska ružo, te negdje niknu kraj nemrimskih voda
Ruto, ljubim ti vlasi i mramorne dojke.
Gjulistan čeka te, gdje no Hezebon b'jeli
Promatra dvorove svojoj u modroj vodi.
Mirišu narad i šafran i cimet i crljeni šipak,
Igjirot i poljsko cv'jeće u onim baštama: dogji!
Ja ću te vodit do b'jele Sahame, kada no loza
Vinova ucvala bude.
Ti ćeš me mačem opasat i opet Oga će slava
Uskrsnut, kraljice moja! vrati se bozima tvojim!
Vrati se k luitskom brdu i bistroj dibomskoj vodi.
Čeka te majčica moja, izvore s libanskog brda,
Damaški almaze sjajni!
Deder, nek sjednem u hladu mirisnog tijela tvoga:
Zdenče zatvoren v'jekom, voće na zelenoj grani:
Oj Ruto, mlagjana Ruto! —

IV.

Bôz ju zamišljen gledo. Osjećo miris je svježi
Mladog joj tijela; slušo tihog joj govora žubor,
Sladak ko mrmor Jordana.
Zborio: — Pabirči dalje po mojim njivama, ženo!
Sama si u tugjem sv'jetu, al i te ptice nebeske
Gospod nad vojskama brani.
Moapko, danak će svanut, kada no Izrael više
Ne bude otimat drvlje usred prašuma vaših,
Nego će vlastito svoje oružje ložit!...
Dalje šaptao Bôz, a ona mislila uz to:
Dizomov govor je sličan olujam božanskih šuma,
Tvoj je naličan šušnju vitih jeriških palma.
Oko je Dizoma vatra, te širne poljane hara,
Tvoje ko čarobni žišci, što no sam vidjela na dnu
Jezera u Hezebonu.
Šikarje brada je tvoja, kad ljeti zab'jeli čedni
Trnov cvijetak;
Nalično lice je tvoje onima bogova naših.

V.

Rede se stogovi žuti po širnim betlemskim njivam.
Žetelske umukle pjesme, — samo po goram dalekim
Plamsaju pastirske vatre. Nojca je mirna i n'jema.
Bôz je zaspo na stogu.
Lebdi blaženi posmjeh na usnama njegvim.
Mirišu kupine, trnje i trator uzduž drumova.
Bôzu na mirnoj grudi počiva, nalična grani
Vrbovoj tihim nad tokom, Moapka Ruta.
Bôzu je čaroban sanak uprav zanio dušu.
Nalazi sad se daleko na pješčanom žalu. Daleki
Na žal je pao školjkama bogat i morskim
Travama, izmegju Tira i svete karmelske gore.
Sve p'jeskom luta i sluša,
Kako mu lahor mrmori pramom.
Moli: digni me, vjetre, na tvoja lagana krila!
Povrh me Libana nosi uz svete jordanske vale
K rodnome Betlemu! — — Oblak najednom ovije tminom
Visoke vrške Karmela. Tutanj, kiša i užas
Prignuše koljena Bôzu; Gospod nad vojskama tada
Strašnim prozbori glasom:
— Salmonov sine, na tebi kuću sagradit ću moju!
Dvostruke imat će zide, sedmera gvozdena vrata...
— Salmonov sine, iz tvojeg debla će uzrasti grana
Do mojih strašnih visina: na njoj će sazr'jeti svijet...
— Salmonov sine, iz tvojeg će koljena izlit se vrutak
Najslagjeg napitka, c'jelu poplaviv spašenu zemlju!...

Nestade sanka. Zvijezde trepnuše živijem sjajem;
Zatitra lahorak noćni bližnjijem kedrovim liščem,
A sve to nježnije Ruta Moapka gladila prame
Pobožnog Salmona sinku, praocu Davida kralja.

Biblijske legende.

Vrelo.

Ključa sa kamene rupe, puze niz stijenje glatko,
Drobi u bezbroj se sitnih bisernih kapljica srebrn-
Žila i mrmori:
Vječna mladost je moja!
Smrtnici, ja vas kroz duge vjekove žuborom zovem
Ove sred šumice tihe. Moju vi pijete vodu
Dolje na uvoru mutnom, do praga slapa, sa bare,
Nitko posrko al do sad na ovom izvoru hladnom.
Ja vas kroz vjekove zovem i svakog uranka novom
Pjesmicom pozdravljam mlado sunašce i nove tajne
Mrmorim Ljetu, o žarkom podnevu do mene kada
Spruži na mekoj se travi.
Amo vas vi, koji davno žednite, vi koji dugo
Sanjate o mojoj moći! L'jepa vas ne vara nada,
Proključala ja nisam na kor'jenju Dafine stabla,
Niti na obronku kršnog Olimpa; nisam ja zlatna
Bajka, što izmisli pjesnik; mutno je ušće široko,
Vodopada niz strme pragove pjeneće vale
Bacam, al u šumi ovoj čekam vas vodom života,
Čekam vas mirisnim poljem ruža i heliotropa.
Nemojte tražit me toli daleko, u čarobnom kraju
Sanja — za baštama vašim nać ćete mlazove moje,
Nać ćete mene u skromnom budžaku srdašca vaših,
Pod plotom ograde vaše.
Zemnici, tä ja vas gledam kroz vjekove, kako me zaman
Tražite; prošli ste moje gazove, uske rukave
Prekoračili, stoput slušali mrmore moje,
Al dalje, dalje vas goni potjera za srećom — i vi
Željnu promašiste metu.
Ja vas od iskona čekam — dogjite do ovog kama:
Hoću da velju vam tajnu otkrijem, hoću da smirim
Porive trpećih duša, da kanem na srca vaša
Ko melem rajski, ko sveta životvorna voda,
Ko voda mladosti vječne.
Dogjite, tä vi ste cvijeće, koje će uvenut bolno,
U žednim čaškama moje kapi ko biser će sinut;
Dogjite: meki vas logor

Do mojeg izvora čeka!
Dogjite, tä vi ste kao jelenčad mlada, što dugo
Lutala po sparnom danu
Po suhom divljemu kraju;
Dogjite, tä vi ste kao stabljike nježne,
Kojima sunašce žarkim cjelovom ispilo sočne
Sokove kroz zelen krošnje...

Mrmori, mrmori sred tihe šumice vrelo,
Glagolja iz živa kama, u jednim mlazovima brza
K dolini, ispire glatke kamenčiće, prugljice rije
I zove, vijekom zove u slatkom žuboru svome
Klonule, nemoćne, žedne;
Pozivlje, od nikog jošte neugledano, nikad
Posrknuto od ljudske usnice, od nikog jošte
Nesaslušano, al v'jek žugjeno, sanjano, dugo
Traženo nebom i zemljom.

Tomislav.

I tako bje. On prvi kralj, on prva
Plamteća zv'jezda na našem obzorju;
On lavić, koji Simeona shrva,
On galeb b'jeli na jadranskom morju;

On, moguć vladar sedam banovina,
Obuče plašt na polju Duvanjskomu.
Te, sretna, vidje naša domovina
Krunu na njegvom čelu ponosnomu.

Bje danak ono utjehe i slave.
Otada v'jekom kroz burne vjekove
Ori se klik čeznuća: Tomislave!

Mi spomenika njemu ne sazdasmo,
Al u srce ga naše zakopasmo:
Tu žive; nešto hoće — — što nas zove?

Stevan M. Luković.

Bijaše vrlo krasan talenat, ali je rano legao u grob, te je njegovo ime — kako to dobro primjećuje u predgovoru njegovih pjesama jedan njegov drug — otkriveno tek onoga dana, kada ga je nestalo. Volio je samoću i tišinu, nije se htio isticati, ali u njegovim pjesmama odsijeva jak i snažan pjesnički duh, koji je težio za nečim velikim.

Njegova srca dojimaše se živo nesreća i bijeda, što je ima u svijetu, a pjesmom umio je to kazati tako vjerno, kao i svoju sudbu, svoju bolju. U njega nema vedra, vesela danka. Sve ih obavija neka neodoljiva sjeta.

Umro je u cvijetu svoje mladosti, navršivši istom 25 godina (1877.—1902.) Rodom bijaše iz Čačka. Izučio je pravne nauke, te je služio u Beogradu kao pisar u ministarstvu prosvjete.

Posmrčad izdali mu poslije smrti prijatelji pod naslovom: „*Pesme Stevana M. Lukovića*“ (Beograd 1903.).

U pozni čas dana.

Mir je kraj mene; setno veče stiže,
Mirisno veče čeznuća i snova;
Sanjivo pokoj nad ravni se diže
Ko miris blagi sa poljskih cvetova.

I opet veče... Čini mi se: davno,
Predavno ja sam preživeo njega,
Nekud i negde u pradoba tavno,
Spomenom što me uzbugjuje svega —

Nekad i negde... Ko bi znao, kako?!
Ko u snu tajnom, daleko... daleko,
U snu, od koga ostalo je tako
Jedino mračno podsećanje neko

Na tavne slike iz vremena davni',
Na nešto setno, sano, iz davnine,

Što tiho puste zadahnjuje ravni
I gluhe čase večernje tišine...

I tada, dokle spi ravan bez kreta,
Magleni veo daljna brda skriva,
Miriše silno miris poljskog cveta,
S večeri što se mirnim poljem sliva,

Tada u meni šaputanje neko —
Nagovest mračna neznanih glasova —
Navija tiho i ponavlja meko
Sananu pesmu čeznuća i snova.

Tada u suton izvan tišme sveta
Duša se moja otvara i sniva,
I snovi s' dižu kao miris cveta,
S večeri što se mirnim poljem sliva.

Mutan je, tužan bio dan...

Mutan je, tužan bio dan,
Mrtva se jesen svali:
Oh, daždilo je, daždilo,
Kada se rodi mali.

Sumorno nebo žalosno
Oblačje slilo ćutom,
A hladni vetar šuštao
Po svelom lišću žutom.

U nedogled se krilima
Žalosna pustoš rana,
Pred prozorima graktalo
Zloslutnih jato vrâna.

Osmeh ga nije doček'o,
No suza — da ga prati;
Ni poljubac mu ne dade
Njegova mrtva mati...

Mutan je, tužan bio dan,
Mrtva se jesen svali —
Oh, daždilo je, daždilo,
Kada se rodi mali!

Suro nebo...

Suro nebo nisko ćuti,
Mre jesenji mutni dan,
I listovi šušte žuti —
Pústi zemlja... Tužni puti,
Što ih grakom prati vran.

Samo, gde no teška seta
Tišti kruga dragi zbir,
Gde miriše tuga sveta
I bosiljak tužni cveta
I pobožni vlada mir;

Samo... samo, posle dana,
S hukom što su prošli tu,
Gde jesenja leži slana,
Suho sipa lišće s grana
I bolane čežnje mru —

Tužno gledam, srce moje,
Grobni pokoj oko nas;
Minu holuj kute tvoje —
Prigrlivši bole svoje
Smerno slušam duše glas.

Žar plameni strasti gasne,
Gar mu hladni leži sam;
Mre nespokoj čežnje strasne
A mir vraća zrake jasne
U veliki duše hram...

Žalim... praštam. Duša rada
Da prigrli ceo svet,
I to nebo, što se jada,
I to lišće, koje pada
Uz posljednji, slabi let.

Žalim... žalim, jer i patih —
Niti zavist, mrzost znam,
I surovost srcu kratih
I utehe snagu svatih:
Da jak budem da je dam.

I praštanja duše pune
Širom božjim bludim klêt;
Žalosno mi plaču strune,
Al glas ne znam, koji kune —
Naučih se volet svet.

Sanjam te...

Sanjam te... Sanjam kraj daleki
U miru i samoći,
Spokojno pada suton meki
Pitome letnje noći.

Tišina nema, tiha, setna
U beskraj dugih ravni,
Daleko, dokle polja cvetna
Povija venac tavni.

Držim ti ruku belu, meku,
Blago se smešiš na me,
U miru i spokojstvu teku
Časovi sreće same.

Očice vlažne tvoje nežno
U oči moje glede,
Ljubim ti, ljubim grlo snežno
I obraze ti blede,

Bezmerni život diše sano
I pokojem se sliva,
Otiče tiho i svečano,
A duša lebdi... sniva.

I mirni, srećni, čase tamne
Večernjeg mira bdemo,
I miluje nas čiste, samne
Spokojstvo sreće nemo...

Sanjam te... sanjam... Sve je prošlo,
Grli te tmina tavna,
Jesenje mutno doba došlo
Na cvetna polja ravna.

Iz tame svojih dana, čame,
Sanjam te, cvete sveli —
Angjelski još se smešiš na me,
Bršljani dok se spleli

Ogradom oko hladna stuba,
Gde sahranjena s tobom
Nesrećna moja ljubav leži...
I lišće šušti grobom — —

Mihovil Nikolić.

Nikolić je nježan lirik, pun neke melankoličnе čeznutljivosti. Njegovu dušu najviše zanosi svitanje sunčanog proljeća i kasna jesen, kada opada lišće. Pjesme su mu većinom sjetne, no nigdje ne pada pjesnik u teški očaj i u beznagje, izuzam koji vrlo rijetki primjer, već se smiruje u tihoj resignaciji. Stih mu je nježan i melodijozan.

Godine 1898. izdao je „*Pjesme*", koje doživješe dva izdanja, a sa Srgjanom Tucićem napisao je 1899. niz crtica pod naslovom „*Knjiga života*".

Rodio se 29. srpnja 1878. u Kričkama kraj Knina u Dalmaciji, gdje mu bijaše otac unijatskim župnikom. Normalku svrši u Križevcu, gdje mu postade otac kanonikom. Po smrti očevoj ode sa majkom u Zagreb, te tu svrši četiri gimnazijalna razreda i višu trgovačku školu. Od g. 1896. službuje u banci „Croatia" u Zagrebu.

Lisinski.

Pred pov'jesti knjigu genij roda stao
Krilat, l'jep i silan... I otvara stranu,
Na kojoj se sjaje osamljeno ime
Kao alem-kamen u punome danu.
A pred svetu knjigu, čuvaricu doma,
Navrô ljudstva talas, pa gleda i sluša,
Dok s lepeta zlatnih genijevih krila
Kô njegova rodu da se sm'ješi duša...
I govori genij uzdignutim glasom:
— „Kô kerub je došô u narodnom mraku,
Na noćnom je nebu zapaljivo zv'jezde,
Rastjeravô s njega tužnu năoblaku.
U borbi za jezik i rogjeno ime
Kidala se duša s njegovih ûsâna,
Dao nam je silne glasove svog srca
Čekajući osvit narodnoga dana.
O ti moćna pjesmo! Kô val teških vodâ

Taknu svojim dahom o obalu snenu
I stresla se zemlja, a probugjen narod
S očiju je kidô i maglu i mrenu...
Danas čitav dom za tvoju snagu znade,
Narodni se sťjeg pred tvojim glasom klanja,
A njegovo ime u plamenu slave,
Gdje Hrvatâ ima, živi i òzvânja!"

I zamuknu genij, zlatna krila spusti,
Pa kô maštom dragu sliku da nam čara:
U ružičnoj magli sva prosjana suncem
Sama sobom rodu budućnost se stvara.
Kroz slobodna polja teku brze ŕjeke
I slobodnim zrakom sretna ptica leti,
Dok nad divnim domom, rajem ove zemlje,
Sa slobodnih visâ sunce opet sv'jeti...
I uzdahnu genij. U uzdahu teškom
Kô prošlosti roda da se tuga čula,
A u knjizi svetoj, punoj stare slave,
Zadrhtaše srca davno utrnula;
I njegovo ime na najljepšoj strani
Kao da je suncem zasjajilo jače —
Pred čarobnom slikom žugjene slobode
C'jelog roda prošlost sva od milja plače.
A pred svetu knjigu, čuvaricu doma,
Navrô ljudstva talas, pa gleda i sluša,
Dok s lepeta zlatnih genijevih krila
Ko njegova rodu da se sm'ješi duša.
I radosna pjesma svemirom se čuje,
Kao da ju slave raznose talasi,
A narod ju pozna i od sreće dršće —
Njegovi su zvuci, njegovi su glasi!

I uminu slika... Pred pov'jesti knjigu
Genij opet stao, pa gleda i sluša,
A njegovu pjesmu poletom božanskim
Čitav narod pjeva kao jedna duša.
O ti moćna pjesmo! Ko val teških vodâ

Taknu jednoč snažna o obalu snenu
I stresla se zemlja, a probugjen narod
S očiju je kido i maglu i mrenu —
Danas čitav dom za tvoju snagu znade,
Narodni se st'jeg pred tvojim glasom klanja,
Dok njegovo ime u plamenu slave,
Gdje Hrvatâ ima, živi i òzvânja!...

Ja lijetam po tom svijetu...

Ja l'jetam po tom sv'jetu i sunčanom na traku
Lepršam kao leptir, ogr'jevam dušu svoju,
Ja nosim toplo srce, u njemu pjesmu jaku,
Pripov'jedam ju ljudstvu, da čuje pov'jest moju...

Pa vidim katkad posmjeh, a katkad suzu vruću
I mnogi sneni pogled i čar u njemu mio —
Ja ljubio bih, pjevô i šapto u čeznuću,
U boli bih pregarô, tek umr'jet ne bih htio!

Al vjekovima gledam, gdje crna avet leti
I u prah ruši sne sa sunčanoga traka,
I ljubavi gdje trne u dušam plamen sveti,
A suza joj je i bol i šapat i r'ječ svaka...

Pa vapim tužan milost, kô b'jedna duša sreću,
U bezkrajnih nebesa i stoljetnih vremena,
Za nečim silnim čeznem, što nikad znati ne ću,
A nada mnom se smije tek hladna vaselena — —

I dalje l'jetam sv'jetom i sunčanom na traku
Lepršam kao leptir, ogr'jevam dušu svoju,
Ja nosim toplo srce, u njemu pjesmu jaku,
Pripov'jedam ju ljudstvu, da čuje pov'jest moju...

Pa dune l' jednoč tamo sa prekogrobne strane
Sverazornog dah vjetra i sruši mladost moju,
Ja kliknut ću kô ptica, kad zahvati ju tane,
I bol i b'jes i ljubav i zadnju pjesmu svoju...

U šumi.

Gubi se mrak, a sa snenih brda
Dolazi vjetrić kô uzdah laki,
Što se iz grudi prirode kida
Za crnom noći.
Na nebu b'jelom oblačić svaki
Tone u dalji, ginući s vida...
Ležim u travi poziruć vrške
Br'jesta i bora, bukvine grane,
Kako no dršću s vjetrova daha;
Katkad i koji list s drva pane,
Veselo zračni nose ga vali,
Trepti u visu i mr'jet ne žali...
Visoke jele, pinosi, bori
Šume nada mnom. Meni se čini
Otajnog posred šuma im toga
Kô da se tiho, besv'jesno bude
Spomeni sjetni života moga — —
I sviće sunce... Rumenim svjetlom
Zal'jeva šumu i šumske pute,
Pozdravlja list ga, travka i cvijet:
Veseli svi ga znadu i slute.
Široka paprad mirno se budi
I moje slašću dižu se grudi;
Bježo sam mrak i zagušnu maglu,
Klicô sam: Svjetla dajte mi duši! —
Otev se tmini i teškoj tmuši
Tu sam ga našô, tu na slobodi
I sad sam sretan, srcu mi godi — —
Na panj kraj mene sjela je ševa
Veselo kličuć osvitu dana.
Malena ptico, otkud ti snaga
U meni nježna čuvstva da budiš?
Ti se ogledaš u vise one,
Što no se dižu nad ovom šumom:
Prostore čezneš ti vasione!
Tvoja je pjesma kao i moja:

Nemirna, vječna čežnja slobode.
Iz doma noćnog sad si izašla,
Ostaj sad sa mnom, pa ćeš mi pričat
O onom kraju, o onim visim,
U sebi zv'jezde, sunce što kriju,
Vjetre i mira idilu nose!...

„Znadem te: lahor tamo u zraku
Šaptô mi tvoje stihove nujne,
Ondje sam tvoju poletnu dušu
Sretala u cik zorice rujne.
Zv'jezde o tebi pričat mi znale — —
Ajd i sad sa mnom, pa ćemo poći
Tamo, kud svraćaš plamene oči,
Bez daha snažno tek ćemo l'jetat
Putovim širnim, svemirom silnim:
Vidjet ćeš, ljubit, pjevat i mr'jeti..."

Ti si se digla, malena ptico,
Veselo kličeš spram onog sunca,
Što kô iz gorskog ide vrhunca.
Život nam tren je vremena vječnog,
Oboje mi smo b'jedni, smrtnici,
Tek mene zemske veze još vežu.
Ti si se digla spram onog sunca,
Ne slušaš moje molbe i r'ječi.
Tko da te u tvom l'jetu zapr'ječi?
Oh, da sam s tobom, da mi je poći
Mrtvila iz tog i iz te noći,
Slobodu kušat da mogu kô ti,
Pjesmom bih sjajno krunio sunce,
Pjesmom bih sv'jetle vjenčao zv'jezde
Onom, što same vjekove trese,
Ropstvu što raskida veze...
Tako tek gledam za tobom b'jedan,
Kako se kriliš svježa i mala
Tamo, kud moje čeznuće l'jeta.
Život je tvoj i sloboda sveta:

Sačma iz puške il str'jela iz luka
Može da tebe odanle skine,
Al ćeš i onda ponosno umr'jet,
Plavetne svoje ljubeć visine.
A ja zar, noseć pjesmu kô i ti,
Mogô bih tebi nalik kad biti?
I što je pjesma stegnuta l'jeta?...

Gledam za tobom, malena ptico,
Kako mi tiho izmičeš s vida,
Život se javlja okolo mene,
Sunčeva zraka lice mi draga,
Paprad kraj mene gibat se uze,
Al mojoj duši klonula snaga:
Sličim ti crvu, što tu, gle, puze...

Januar.

I.

S bregova je naših rodnih utihnuo vjetar ledni,
A zelena naša polja sn'jeg pokrio nedogledni.
Daj mi ruku, poći ćemo ispod drvlja osušena,
Spominjat se maja toplog i proljetnih čar-vremena!
Gle, pod ovim b'jelim sn'jegom mnogi krasni cv'jet je svenô,
Što sam ti ga u pjesmama svojim često put spomenô,
A u grmu opustjelom, što sad tamo tužno stoji,
Pjevala je nekoć ptica sreću mladih dana svojih...
Daj mi ruku, poći ćemo ispod drvlja osušena,
Na kojemu još preosta iz jesenskih list vremena,
Pa na grani povenuloj turobno se tako njiše,
Kô da sanja o proljeću, kojeg davno nema više...

II.

Poći ćemo k onoj r'jeci, koja mirnim tokom teče.
Vodena se nad nju ptica tužno krili i uzl'jeće,
A u r'jeci visoka je trava davno već svenuta
I iz vode ukočeno strši u vis zamrznuta...

Života ni ovdje nema, turobno je nebo b'jelo,
Olovnatim svojim sjajem mirno se je nad nas svelo,
A tišina bez gibanja, bez pjesama i bez sunca,
Tek se tužno snijeg b'jeli tamo s onoga vrhunca — —
Poći ćemo, dušo, tamo i u mirne gledat vale,
Što se teškim tokom gube širom r'jeke uzdrhtale.
Pričat ću ti, kako tako i sni, što nam život zlate,
Odilaze kô ti vali, da se više ne povrate...

III.

Oko nas je zimska večer puna teške magle pala,
A na nebu turobnome nema zv'jezde, da bi sjala — —
Ja ti ljubim ovu maglu, što se tako siva stere
Vaselenom nedohitnom bez iskona i bez mjere...
I zamišljen puštam glavu, da na tvoje grudi pada,
Spominjem se svojih sanka, razrušenih svojih nada.
Ah i moja prošlost tužna tek je maglen veo bio,
Što me svojom kratkom srećom samo jednoč zagrlio,
A onda je duhnô vjetar i pokidô mlado cv'jeće
I stresô je pelud cvjetni sa drveta moje sreće,
A na moj je život pao veo sjete nedosežni
I grli ga kô ta magla, što zagrlja kraj taj snježni...

IV.

I ja znagjah u životu sreću, dušo, kad se ljubi,
Ali sam i suzu znao s boli, kad se ona gubi — —
Mi smo ti se sada našli kao dvije zv'jezde sjetne,
Što no dugo nije mogla jedna drugu da susretne,
Već l'jetahu vaselenom bez svrhe i izgubljene
Tražeći se besvijesno kao dvije uspomene...
Sad ti tako mila skidaš tužan veo s čela moga,
A ja tonem u pogledu tvoga oka sanjarskoga.
I pričaš mi, kako i nam proljeće će jednoć doći,
Kad okopni ovaj snijeg, da će zimske magle proći,
Toplo sunce da će sinut na bregove naše rodne,
Da će zgrijat list i cvijet, a i naše duše srodne...

Pjesnik u proljeće.

Kô pirna pjesma zuji zrakom vjetar,
A s granâ sok se toči: lišće pupa,
Izl'jeta mladi leptir — s prvim cv'jetom
Uskrsnut i on hoće skupa!

Lelija zelen vlat se poljem svježim,
U mrku šumu gleda modro nebo,
Ukočen dršće bor — za toplim suncem
Sumornu zimu svu je zebô.

Livadom, lugom djevičanska proljet
Raskriva srećna svoja stidna njedra
I kliče: S Bogom magle, mračku zimnji,
Sva zemlja bit će opet vedra...

— — A poljskim putem kroči pjesnik sneni,
Polako kô da pjesmu tuge pjeva,
U ruci glog mu b'jel u prvom cvatu,
A uza nj mlada stupa djeva.

I on ju vodi tamo, gdje no mirno
Žubori potok šumskoj u tišini,
O mladu grud joj kopča prvi pupolj,
Nek proljet joj se čitav život čini!

Nek pogje s vjetrom, što kô pirna pjesma
Daleko bistrim zrakom krilat zuji,
Nek putem sja joj sunce — nek ju sl'jeću
Leptiri samo i slavuji!

— On ostat sâm će — tu, gdje narav vedra
Sva pjeva kao glazba sreće da je,
Tu tiho njegov budi se ideal
I svegjer živ u duši traje...

Pa dok čistinom djevičanska proljet
Raskriva srećna svoja stidna njedra,
I kliče: S Bogom, magle, mračku zimnji,
Sva zemlja bit će opet vedra — —

Tu leć će pod hrast on i slušat priču,
Što struji s vjetrom šumskoj u tišini,
I priča, kako sanje vječno živu
I kako proljet ovaj život čini...

U zimi.

I.

Padaju pahulje snježne
Kô da su sanci b'jeli,
Kraj nas se smirilo drvlje
Cv'jetci su davno sveli.

Samotnim poljem dalèkim
Samo se gavran vije,
Pusta je kuća na drumu,
B'jeli se — kao da snije.

Na polju sumorno sn'ježi,
Ledeni vjetar puše,
A mi u bezglasnu zimu
Gledamo kao bez duše...

II.

Zimski se suton spušta,
Umire turobnost dânja;
Meni se čini: oko nas
Kao da prošlost sanja.

Poljem se smrznuli puti,
Vjetar tek vije se s br'jega —
Prošlosti priču ja čujem
Iz mraka i ispod sn'jega.

Pa mi je kao da snivam
Na grobu cv'jetaka svelih...
A vani sn'ježak praminja,
Ko da su sanci b'jeli.

Undina.

Tekle su vode daleko od grada
Kraj vrba u šikarju gustom,
Prolaznost vječnu šaptahu vali
Po tomu kraju pustom — —

Tekle su vode... Noć kad bi pala,
On dolažaše k njima,
U umornom toku mutnih valova
Kô u njemu nujnosti ima...

On ih ljubljaše — — L'jep kao Eros
Sjedeć kraj vrba b'jelih,
Čekô bi noć, da pokrije vode
I valove i kraj cijeli.

Pa kad bi došla otajna tama,
Drhtnule vode su snene,
I kô da su vjetrom ganute vrbe
Tresle se umirene.

A tamo u bl'jedim valovim vodâ
Tiho se burkala pjena:
Nježno se dizala u prikazi žene
Laka i svijetla sjena.

Bila je zračne, prozirne puti,
Na glavi joj od cv'jeća kruna,
Sjajna kô zv'jezda tako bi stala
Ljubavi, osm'jeha puna...

A on bi joj klicô: — Čeznuće duše,
Života turobnog varko,
Dogji mi bliže, za tobom ginem —
On ju je ljubio žarko.

Prozirna dalje ona bi stala
Osm'jeha, ljubavi puna,
Na glavi joj sv'jetloj sjala kô zv'jezda
Vodenog cvijeća kruna.

A on bi klicô, dok bi se makla,
Kô val da se b'jeli makô,
Išla je tiho: nit pjena vode,
Nit vjetric da bi ju takô...

O tako ljudskoj dolazi duši,
Kô u priči mnoga sreća,
S daleka sv'jetla, al kad ju dirneš
Kô prašak povelog cv'jeća —

I ona je išla, a on bi ju čekô
Kô zoru ptica u gaju —
Pala bi noć i čuvala bi ih
U miru, u zagrljaju...

Tek šapnô bi on joj: — Što ledne ti usne,
Kad ljubimo tako se žarko? —
I stiskô ju k sebi: — Čeznuće duše,
Života turobnog varko!

— Što ledne ti usne? — pitô bi dalje,
O vizijo moja plava,
Zar sve je ledeno u tvojemu kraju
U kraju zaborava?

Ona bi šutjela. Prozirne puti
U vodu je slazila nagla.
Sa krunom od vodenog, mirisnog cv'jeća
Iščezla pred njim kô magla — —

A noć je dalje drhtala nježna —
On sjedeć kraj vrba b'jelih,
Gledô bi tamu, turobnu tamu,
Gdje pokriva predjel cijeli...

Smireni vali ležali l'jeno
I kao da su ga zvali,
Tako su nježno, tako su slatko
Šumeći šaputali.

Pričahu o njoj i njezinoj kruni,
O cjelovim njezinih usta,
Šumljahu pjesmom iz onoga kraja,
Gdje no je zaborav pusta...

Slatka je bila njihova pjesma
Kô šapat mrtvijeh dušâ,
Činilo mu se iz zagrobnog kraja
Kao da glasove sluša —

I nagnô se k valim, da ih poljubi,
Da im dâ dušu žarku:
Htio je naći viziju svoju.
Života turobnog varku — —

*

Tekle su vode... Noć kad bi pala
Kô da se burkala pjena,
Tamo u valim u prikazi žene
Sv'jetla se dizala sjena.

Bila je zračne, prozirne puti,
Na glavi joj od cv'jeća kruna,
Tiho bi išla k zelenom žalu
Ljubavi, osm'jeha puna —

A on je ležô... L'jep kao Eros,
A nada nj se noćca svila,
Bilo je kao da mu je samrt
Tek dražesna sanka bila...

Ležô je tako lednih usana,
A vjetri ga milovali —
Davno još nije, što su ga na žal
Iznesli ob'jesni vali.

I ona je došla... Mila kô Psycha
Pala mu je na grudi,
Ljubila ga je, kao da hoće, —
Da u njem život probudi...

A on je ležô hladan i miran —
A tamo u šikarju gustom,
Prolaznost vječnu šaptahu vali
Po tomu kraju pustom — —

Lanci.

I slušam vam zveket i gledam vam rgju,
I osjećam ranu, kako krvari,
A nada mnom dršće slobodno nebo
I slobodan orô zrakom krstari.

I ja sam orô i silan sam dušom,
Što se je često pod nebo svila,
Titan sam bio — slabić sam pao
Skršenih svojih ponosnih krila...

Prirode tajno, kô ljudska si duša,
Od iskoni traješ i bit ćeš do kraja,
Često te kušo prozr'jeti smrtnik,
Al zasl'jepljen padô od tvojega sjaja.

Pa bi se vraćo na zemlju, k lancim,
I stisko ih k sebi ko evo i ja,
Gledo bi nad sobom slobodno nebo,
Čezno za zv'jezdom, što na njemu sija — —

O lanci i rgjo i zvekete nujni,
Turobna pjesmo patničke duše,
Kroz karike vaše osjećam b'jedan,
Kao da vjetar ništavila puše —

I ko da hladi uznojeno čelo
I suši suzu s obraza roba —
O lanci i rgjo i zvekete nujni,
Turobna pjesmo od zipke do groba!...

Gle, padam k vama i ljubim vam rgju,
Tragove tužne ljudskih tegoba,
I slušam vam zveket i cjelujem led vaš
I pjevam vam sumornu pjesmu roba — —

Al jednom ću dić se... Silenom snagom,
Ko da je u mene demon dahno,
Ja ću vas skinut i tresnut o zemlju,
Pa s vama i ja taj čas izdahno!...

Ja dršćem kao sjena...

Ja dršćem kao sjena, što l'jeta ûtaman
A pristaništa nigdje — tek pust i dalek kraj,
Pa snivam priču sreće — kroz topli ona san
U dušu mi se šulja, kô sunčev da je sjaj.

I u crn gledam suton: daleko zv'jezda sja,
Što nekoć sam ju hvatô, kô da je biser čist,
Al kô da smrkla davno vedrina neba sva
I mrkla pala jesen i umro zadnji list.

Tek — ćutim, da mi kaplje sa srca kap po kap,
Na ideale pada, što srušio ih sv'jet,
A tugja bol mi mâmi još s oka suzâ slap,
Dok drugi baš mi htjeli da svežu krila l'jet –

O dogjte — ja vas zovem, o časovi vi svi,
Kad drhtalo je srce i tresla mi se grud...
Sad nujni suton pada i vedri bl'jede sni
I gdje je cvalo cv'jeće — tu inje pada svud.

Tek toplo srce živi i trepet duše, gle,
Što dao mi ju život, da lakši bude l'jet;
I letio sam — davno obletio sam sve,
Al pristaništa nigdje — tek širok, dalek sv'jet.

I sad kô sjena dršćem, što l'jeta ûtaman
I ništa više nemam: — čeznuće mi je sve...
Tek ćutim, da me ljubi moj prvi, vedri san
I šapće mi o sreći, što živi — da i mre — —

Štefa Iskra.

(Iva Rod.)

Svojim čustvenim i dirljivim pjesmicama, punim fine nianse djevojačkog snatrenja, zagrčenog kadikad kapljom bola, prijegora i čežnje, oglasila se prviput u sarajevskoj „Nadi". Nije pjevala mnogo, — ili možda voli skromnost —, te se rijetko kada javlja, ali i ono malo stihova, što ih je u ovo deset godina dala svijetu na vidik, odiše daškom prave poezije. Pored toga prevodi sa francuskoga i poljskoga jezika i piše feljtone s potpisom: Iva Rod.

Pjesnikinja je rodom iz Vrbovca kraj Zagreba (1878.). Radi naobrazbe bila je u Parizu, te je u tamošnjem sveučilištu slušala razne prijedmete, a sada je učiteljicom ženskog liceja u Zagrebu.

Slušam zvono...

Slušam zvono... Kako drhće zvuk potajni — —
Baš ko dušom struna tanka,
Kada slušaš slavuj-ptice napjev bajni
U prozorju prê osvanka;

Il ko čustvo, čarnom silom što te svlada,
Kad se zv'jezda s neba truni:
Ko da bolna, pozlaćena suza pada,
Koju plaču milijuni.

Slušam zvono... U duši mi dugo traje
Titraj zvuka minuloga, —
Žubor ptice — i što s neba suza baje,
Sred srca se sklone moga.

Ljubav.

Usred sobe sjedim sama
Slabom lampom rasv'jetljene;
Tiho — tiho oko mene
Razlila se polutama.

Tek mi knjigu ljubimicu
Svjetlo žarko obasjava,
A moja se sklanja glava
Nad stranicu pričalicu.

Ah — duša mi davno nije
U te retke upravljena,
A sjaj kan da mojih zjena,
Kan da magla neka krije.

Da l' je suza...? uspomena...?
Odakle je —? ne znam, šta je —
Pod čelom mi kan da traje
Nešto slatko zamišljena.

Kan da sanjam — duh mi dr'jema,
Osjećaji tek mi bdiju;
A sjaj suzâ titra dviju
Nad slovkama kratkim dv'jema.

Pod jesen.

Čini mi se: ko pramàljet da je,
Da sunašce još prijazno sjaje;
Tek... kadikad..., kad najljepše grije,
Ispod traka drhtnem njegovijeh.

I u srcu sve se meni čini,
Kroz blag lahor kako u daljini
Vjetar huji i granama trese — —
On će suho lišće da ponese...

Dr. Vladimir Vidrić.

Njegovoj pjesmi kan da je najmilijim prijedmetom veseli i bezbrižni kutić svijeta antiknoga sa svom njegovom naivnošću i dragošću. Osobitom vještinom i sa puno toplih boja crta nam razne prizore i tipove, te se njegova slika ugodno dojima čitatelja.

Rodio se g. 1878. u Zagrebu. Sveučilišne nauke učio je u rodnom gradu, onda Pragu, Gracu i Beču, a sada je odvjetničkim perovogjom u Zagrebu.

Coena.

I senator puni čaše vinom,
U pô sm'jeha toči kaplje zlata,
Pak amforu rukom obuhvata,
A na ruci prsten sja s rubinom.

Drug mu b'jel u sn'jegu svojih dana
Oko sv'jetla čela svio ruže,
Crno grožgje robinje mu služe,
A dršće im posmjeh sa usana.

Gleda starac, blistaju se oči,
I crvene usne cjelov zbore...
Sunce sja na stol i pô amfore
I na žitko vino, što se toči.

Gleda starac i pogleda nice,
Drug s amfore s'jedom glavom klima,
I kristalnu čašu teško prima,
A uz njih se jate robinjice...

Tako sjede starci, r'ječ ne gube,
Jedan k drugom saginju se milo,
Kucaju se — ko da im se snilo,
Kucaju se — pa se sami ljube.

Mrtva ljubav.

Na obronku prama meni niču hridi raskidane,
Niču ceste zavojite, niču st'jene obasjane.

A megj njima, ko na sagu, stoje tihi dvori b'jeli,
Po njima su, nad njima su oblačići rujni sjeli.

Tamo kucnu zvonce smjerno — ko da sitan biser kanu,
Oglasi se i zaćuta; prhnu, dašak — dašak dahnu.

I u jedan mah zaore iz daljine silna zvona,
Jaki njihov krik poleti preko neba vasiona.

A ugasnu sunce jarko. Zaljulja se i zatavni:
Još zarudi, još zaplamti — i sumor bi povrh ravni.

Ja sam stao. I uporno gledao sam n'jemo, nujno,
U duši mi pečal krenu nezamjetno i nečujno.

Iz mog oka probi kaplja. — Ja primakoh ruke dvije
I poniknuh — — niz lica mi podjednako suza lije.

I ja znadem, ah ja znadem, u tišini onih dvora
Usnula je moja ljubav od klonuća, od umora.

Bl'jeda leži megju cv'jećem. Klonula joj trudna glava,
Nad čelom joj i nad kosom aureola podrhtava.

---

*

* *

Vili.

Sa tornjića je zaplakalo zvono
I jecalo je, kô da milost moli,
Dok tvoje oko crno, misaono
Utapalo se u sjenama boli,

Kad reče: „Nikad ne bje meni sklono
Božanstvo sreće i uvijek goli
Svi puti bješe, — za to srce bôno
Toliko sjeti i suzama voli.

Moj ljubovniče, ja sam kćerka Tuge,
A nesreća i bol su moje druge;
Tek jedino mi sveto vjerovanje:

Stih slatki, srok i umjetničke sanje
I opis boli trnovitih kruna
I tužni psalam s popucanih struna.“

Don Frani Buliću.

Značajem jesi potomak Latinâ,
Grk maštom, hrast je gorja hrvatskoga
Simbol ti volje, žar je uma tvoga
Ko sunce ljetno vedrih sa visina.

— O zlatna dobo čara i milinâ,
Kad mili govor učitelja moga
Bijaše isti, kô da otac sina
Bodri, da štuje pov'jest roda svoga. —

Dă, ti si nama bio otac drugi;
Tvoj rad je sličan onome sijaču,
Što posijo je plodonosna polja,

A drugi plod mu grabi. Tvoji dugi
Bijahu jadi, ali tvoja volja
Ko slabu slamku skrši zavist jaču.

MIROLJUB.

Pjevaj samo, slavulj-ptico...

Pjevaj samo, slavulj-ptico,
Na zelenoj tankoj grani,
Puno je i moje srce
Još pjesama nepjevanih.

Ali meni teško zvanje
Ne dopušta malo stati
I po staroj srca želji
Opet malo zapjevati.

Pa se bojim, ne ću moći
Ispjevati svoje pjesme,
Što mi tiho, mirno teku
Iz srdašca — kristalj-česme.

S tog kad umrem i dogjete
Do studene rake moje,
Nemojte se čudit onom
Silnom cv'jeću čarne boje:

Vrh groba mi šarno cv'jeće
Kazati će n'jemo vama,
Da je bilo u mom srcu
Nepjevanih još pjesama.

Mojoj sestri.

Kada gledam rosnu ružu,
Rujno ponos-cv'jeće,
Na te mislim, mila sele,
Srećo moje sreće.
Oko tvoga b'jela dvora
Pjesma mi se kreće.

Kada vidim ljubičicu
U zelenoj travi,
Biser-rosom umivena
Kako stidno plavi,
Za što si mi, sestro draga,
Opet ti u glavi?

Kada čujem nježnu pjesmu
Punu tajna milja,
Srce moje iz daljine
Tebe blagosilja.
Ljubav tvoju duša moja
Pjesmom blagosilja.

Al u jesen, kasnu jesen,
Kada cv'jeće vene,
Mila sele, rosno cv'jeće,
Plačne su mi zjene, —
Za što su mi, znaš li, zjene
Suzom orošene?

ANTE JUKIĆ. (VELJKO OBRADOV.)

Oh ne više!...

Oh ne više!... Trpio sam dosta
Od kol'jevke već me prati jad,
Još jedina utjeha mi osta,
Još jedina na tom sv'jetu nâd:
Grob ledeni i u grobu duša,
Što mi patnje osjeća i sluša.

Nekad sretan u omilju žarnom
S mednih usta žudno sisah slast,
Na njedarcu snježanom i plamnom
Razplamtjela uzburkana strast —
I od milja ko d'jete sam plako,
Misleć jadan: v'jek će biti tako!

A ne znadoh, da su kratki danci
I da usne uvenut će već,
S mednim usnam i ljubljeni sanci
Ugasnut će i u grob će leć,
A za sjećaj minulijeh dana
Past će suza vrh groba joj rana.

U toj suzi sva je moja tajna,
Mog života u njoj leži kob,
Mrtav živuć sred tog sv'jeta vajna
Svagdan tražim njezin pusti grob —
I tuj plačem, suzom rosim cv'jeće,
Što mi više nikad ocvast ne će.

Oh ne više!... Trpio sam dosta,
Nikog nemam, da mi stiša bol,
Jedin sjećaj još mi grobak osta,
Koga volim, koga ljubim tol —
I tuj plačuć zovem ljubu rajnu,
Da mi s oka otre suzu vajnu!

SAVA M. MIJALKOVIĆ.

Biser drobni.

Ljudi vele: samo more
Biser krije u grudima,
A ja znam i drugo mjesto,
Gde bisera drobnog ima.

O, kad na taj biser mislim,
Mene želja mori pusta,
Jer taj biser dragoceni
Kriju tvoja lepa usta.

Jesen je došla...

Jesen je došla, lišće žuto ljubi.
Od svelog cvetka sunce jarko bega;
Uzdiše cvetak i uzdah se gubi,
I nema sunca, zaman zovem njega...

Ko cvetak, kad mu jesen lišće ljubi,
Sunašce jarko kad od njega bega,
Uzdišem, venem — i uzdah se gubi —
I nema sunca, zaman zovem njega...

DR. BRANIMIR LIVADIĆ.

Mlin u dolini.

Hitro idu mali vali
Po zelenom dolu,
Drobe se u biser sitni
Na tom mlinskom kolu.

U biserju sunce blista,
Tracim veze dugu; —
Žuborenjem potok priča,
Bog zna čiju tugu.

Ispod kola pjena kipi,
Čisto srebro plovi;
Otkida se val od vala,
Jedan drugog lovi...

MILORAD M. PETROVIĆ.

Divna noći!...

Divna noći, divna ti je
Draga moja!
Za glavom joj pero vije
Tice noja.
Pod grlom joj niz bisera,
Moj biseru!

Grlo slagje od šećera,
Moj šećeru!
Na prsima sjajna puca
Zlatne boje,
U prsima srce kuca —
Srce moje!

DANICA MARKOVIĆ.

U suton.

Ah, ti me pitaš, otkud bore ove
Na mesto svežih, rumenih ružica,
Što ures behu moga vedrog lica
U rajsko doba, što se mladost zove?!
Gde zlatno more mojih vlasi bujnih
I rujna rumen sa usana rujnih?

I gde je onaj iskreni i jasni,
I vedri pogled bezazlena oka
Sa tihom čežnjom saznanja duboka;
Pa gde je pesme glas topli i strasni,

Što milozvučno kroz odaje zvoni
I silnim žarom tihu setu goni?!

O drugarice mojih vedrih dana,
Zar ti još ne znaš, šta moj život znači?!
Il ovaj žižak, što mi pute zrači,
Bedni ostatak minula vulkana,
Smatraš za luču sjajna osvetljenja,
Poleta žarka i oduševljenja?

Davno su sveli svi proletni krasi —
Sve sveže cveće, što ga mladost daje! —
A grudi lomne samo bole taje;
I dok se život tiho ne ugasi,
Gdekoji spomen, što sećanje krene,
Na srećne dane tek me opomene.

Zlaćene vlasi opale su dole
— Svaku po jedna istrgla je briga —
I to bi bila prevelika knjiga,
Kad bih ti svoje stala regjat bole.
Što grudi bone u sebi ih kriju,
Il svake bore pričat istoriju.

Put, kojim sada moja noga grede,
Mučna je staza silnih iskušenja;
— Najgore patnje smrtnoga stvorenja
Mene ne minu, niti me poštede —
A kratka sreća prošlosti daleke
Javi se katkad kô iz magle neke.

Težak je teret pao mi na pleća:
Strujom vrĕmena čas plivam, čas tonem;
Borim se tako, borim se, pa klonem;
Ne znam, što znače ni radost ni sreća;
Tek suza koja iz oka se slije
Na groblje nemo, koje prošlost krije.

I san mladosti — ovaj spomen sveti —
Zaboraviću; — tä na što sećanje? —

Možda će tako bola biti manje!
Pa kad se najzad smrt i mene seti,
Sklopiću oko ugašeno, tavno:
Na to sam bila spremna već odavno.

BOŽA S. NIKOLAJEVIĆ.

Na zimnjem danu.

Kad zažvižde snežni vjetri
Preko pustog polja naga
I osede brda tavna, —
Doći ću ti, dobra draga.

I doneću u grudima
Jedno celo leto žarko,
U kome je ljubav cveće,
A ti njeno sunce jarko.

Iz tog našeg mladog leta
Gledaćemo sneg, što veje
Na drveće mrtvih bašta,
Na susedne tihe streje.

I kako se belo perje
Naglo roji — brzo sliva —
I biće nam tako drago,
Ko kada se lepo sniva.

Kad zažvižde snežni vetri
Preko pustog polja naga,
I osede brda tavna, —
Doći ću ti, dobra draga.

M. M. RAKIĆ.

Celivasmo ga...

Celivasmo ga u lice i čelo,
Oprostismo se redom tužni tako,
I dogje grobar i vešto i lako
Zakuca sanduk i dovrši delo.

O, šta me tišti kao gvožgje vrelo?
Znao ga nisam, pa za što bih plako?
Znao ga nisam, pa za što te, rako,
Ne smedoh tada pogledati smelo?

Ne znam. Al kad mi budućnost se javi
Ko dobra majka, kao Eden pravi,
Nečija silna ruka zdere masku.

Ja lupu čujem tužnu ko opelo
I čudna jeza prostruji kroz telo —
To čekić bije o čamovu dasku.

Grmelo je...

Grmelo je, kao da se bije boj.
Nit treptale zvezde, nit je mesec sjao.
Na niskome nebu turoban i zao
Širio se svuda gust oblaka sloj.

I tada — u mračnoj, vlažnoj noći toj,
Za trenutak jedan, iznenada kao
Svitac kada sine, na mene je pao
Kroz spušteni veo blagi pogled tvoj.

A njegova blagost sad me uvek seti
Na vilinu kosu, što u zraku leti,
Kad pred toplim suncem stukne zima tavna;

Na ikone krotke, starodrevne čari,
Što blagoslov· nude iz okvira stari',
Na prostrana polja mesečinom plavna.

MIROSLAV HIRC.

Pjesma slobodne duše.

Stegnite mi prsi, svežite mi ruke,
Činite iz mene sve, što vam je drago,
Ja ću pjevat pjesmu uzdisane muke,
Jer je u njoj moje ponajveće blago.

Svemirom ću klicat kao poljska ševa,
Kad joj s tajna milja kreljut podrhtava;

Sve ću vam kazivat, što mi duh ogr'jeva
I što moje toplo srce začarava.

Reći ću vam jasno milozvučnim stihom,
Gdje me rana tišti i gdje rana peče;
Kako mi je onda, kad se zora smije
I kad noć me grli ili sjetno veče.

Pa ću s vama plakat, s vama naricati,
Smijat ću se glasno, budete li htjeli;
Suze ću vam brisat s orošene zjene,
Kad vas budu jadi nesmiljeni sreli.

Stegnite mi prsi, svežite mi ruke
Kao ubogaru, što ga na smrt vode;
Za me nema spone, verige ni muke,
Ja ću pjevat pjesmu duševne slobode.

Svemirom ću klicat kao poljska ševa,
Kad joj s tajna milja kreljut podrhtava:
Sve ću vam kazivat, što mi duh ogr'jeva
I što moje toplo srce začarava.

RIZA BEG KAPETANOVIĆ.

Ko tigar bih...

Ko tigar bih,
Kad mu krvnik tigriće odnese,
Ko vulkan bih,
Što no brda i doline trese,
Ko vatra bih,
Koja drvlje i kamenje zgara,
Ko munja bih,
Koja no se nigdje ne odmara,
Sada trao,
Ništio i haro, —
Šta bih stizo,
Ljutim mačem paro.

Gdjekad opet,
Kao majka kad sina sahrani,
Ko košuta,
Kad je lovac strijelicom rani,
Ko siroče,
Kad ga zima iznenada lati,
Ko bolesnik,
Kad na teškim mukama se pati,
Gdjekada bih
Opet eto tako —
Jadikovo,
Tužio i plako!

IZO LANOV.

Na zapadu.

O prebrzo li bol nagrdila ti lice
I potrgala cv'jet sa tvoje jagodice,
Ti lik si, što je b'jel pod grčkim nebom sjao,
A vremena je zub u put mu zagrizao.
U tugu s kobi tvoje obavija se muza;
Ko jesen stoji tu, ko prigušena suza.
Al ljubim toga tvog života zadnju zraku
Ko zv'jezdin blistav sjaj u zapadnome mraku;
I košto čuvam živ još spomen mladih dana,
Milotu vidim svu tvog lica ocvjetana. —
Dà spomenik si ti — krasota prošlog sv'jeta —
U ruševine kob što obara ga kleta;
Ja stojim uza nj mlad u sjetnom lune sjaju,
Ostatke motrim te u tužnom uzdisaju:
I usnem sanak l'jep i vidjet mi se čini
Iz ruševina kip u čaru, u bjelini:
Nov spomenik — tvoj lik u zori svoga žića,
O njemu ide, gle, po sv'jetu slatka priča.
Al mine san, a ja, ko jeseni za kasne,
U gorak udrem plač s ljepote, što no gasne...

MILUTIN JOVANOVIĆ.

U večeri pozne...

U večeri pozne, dok sunce celiva
Rudine i brda svojim zadnjim zrakom,
Mi bludimo sami. Pada magla siva,
I drhću topole uvijene mrakom.

Oko nas je tama vlažna i sumorna.
I kô crna avet neka teška čama
Pada nam na duše i srca umorna,
Slomljena od strasti i ljubavnog plama.

Ja osećam, kako drhću tvoje grudi,
I kako se s nova stara tuga budi
Za onim, što nikad više doći ne će.

I sve ono, s čega tvoja duša strada:
I bol i kajanje ja razumem sada,
I suzu, što tiho niz lice ti sleće.

SANE KURJAKOVIĆ.

Goro moja...

Goro moja, ala si visoka,
Jedva vrške da mi oko zrije —
Što je čovjek? — kao crvić mali:
Ne miče l' se, ni vidjet ga nije.

Al da zlato po tebi mi šeta,
Ja bih viši još od tebe bio,
S njim bi šeto — a tebi se rugo:
Ala sam te, goro, nadvisio!

Kad bi mi se...

Kad bi mi se kojom sudbom pr'jekom
Ćutno srce naglo prolomilo,
Što je sv'jeta i nevina cv'jeta,
Ljubavlju bi poplavljeno bilo.

U tom moru propao bi stalno,
Zlato moje, i tvoj čamac smjeli —
Nad pučinom l'jetale bi samo
Naše duše ko galebi b'jeli.

ELZA KUČERA.

Moje rodno mjesto.

Na daleko, na široko
Prostrano se polje širi,
Lahor ljulja zrelo klasje,
Livadica cv'jećem miri;

A kroz tamnu gustu zelen
Stara kuća milo luče,
A pod strehom stare kuće
Golubica tiho guče.

Gusto grmlje privilo se
Tik uz stare te zidine,
U njem priča slavuljica,
Kako mnoga sreća gine.

Lahor nosi ljetnim zrakom
Blagi miris krasne ruže,
A oko nje omamljeni
Lepirići tiho kruže;

Lahor ljulja sitno lišće
I stoljetne krošnje stare,
Gustu sjenu baca drvlje,
Gustu sjenu, tajne čare.

Nečuveno svud se vuku
Mili glasi, mile sjene,
Svud se dižu, svud se nižu
Davne, davne uspomene:

Ah, ovamo srce žudi,
I ovamo želi često:
To je stanak tihe sreće,
To je moje rodno mjesto.

STJEPAN KRALJ.

Proljetne pjesme.

I.

Jučer mi je bršljan reko,
Što u okno moje gviri,
Da će skoro probudit se
List i travka i leptiri.

A meni je mahom srce
Zaigralo od tronuća —
Ko da sluša odnekale
Tih preludij uskrsnuća.

II.

Čekat ću te u poljima,
Čim se prve laste vrate
I proljetnog sunca traci
Rumenilom svod pozlate.

A s lastom će doći pjesma,
Oživjeti drum i selo,
Gdje ti sniva dom ko janje
Trudno, krotko, neveselo.

ZVONIMIR DEVČIĆ.

Akord bola.

Još čas — i više žarkog sunca nema,
Još čas — i krasna narav će da dr'jema —
A drhtavo se duša prĕza moja,
Svud gleda bol, gdje slova piše svoja...
A srce plače kao nikad prije
I sluša je, gdje saneno se lije
I ćuti je, gdje od svih mŏra jače
Na ove mlade naslanja se grudi,
Pa šapće, kako svjetlo mrijuć plače
I plače sve, što žudi i ne žudi — —

Još čas — i više žarkog sunca nema,
Još čas — i krasna narav će da dr'jema —
Oblačić tek rumeni se i vene, —
Ko lagan uzdah n'jeme vaseljene;
Po zelen granju dršće lahor tih
Ko srca uzdah iza nadâ svih,
Megj sitno smilje tihano se suče
Ko b'jeda, što se niz kućice vuče...

Zvjezdovit dalek veće sjaj
Po grudim neba rastepo se širom,
Ko suze da si prosuo svemirom,
Što stoljetni ih rodi vaj.
Pod br'jegom šušti i u vise strši
Ko suhe ruke — trstika i drač,
Pa trepti tajno — ko da uz njih prši
Zemaljski jad i čovječanstva plač...
Tišine noćne struji sneni dah,
Ko da se dižu sanje i sve čežnje,
A starac onaj sumoran i plah
Za oblak skriva trepavice snježne,
Da samac plače i oplače dô,
U kojoj živi vječna ljudska bô...

Sa brda zamn'je u taj čas
Duboki bruj sa zvona dalekijeh

I dršće kao topao glas,
Kô nada rana i bolova svije',
A miso moja za njim žudi
I hrli svud, gdje boluje se s jada,
U vise bježi i svemirom bludi
I propinje se... i u jecaj pada...

...I opet mir... tek bô kô teška sjena
U moje grudi zavija se n'jeme,
Pa šapće: Ja sam — vječna kô vrijeme,
Ja — beskrajna sam kao vaseljena...

SVETISLAV STEFANOVIĆ.

Poezija.

Po istom, draga, mi idemo putu,
Životi su nam tesno udruženi.
Podnosili smo revno sudbu krutu,
Nit sja ti sunce, kad ne sja i meni.

Od tebe niko miliji mi nije,
Od svega znanog drago si mi slagje,
Pa ipak duh mi jednu tajnu krije,
Ko brižan lopov tajnu svoje kragje.

Ja više tebe volim drugog stvora,
Kom ne znam lika, imena ni glasa —
Ko san mi stiže sa neznanih gora,
Il tajni šumor dalekih talasa.

Ni u snu nikad ne videh mu bića,
Al kad mi dogje, dušu mi očara,
Pa slutim uza nj slasti višeg žića
I sve zemaljsko u ništa se stvara.

U časovima tuge mi i bede,
O kojim, draga, duh tvoj i ne sluti,
Ja osećam, gde poput senke blede
Taj stvor mi slazi. Njegov pogled kruti

Osećam, kako daljno nekud bludi
Pusto, bez nade i bez utešenja
I sladak bol mi zastruji po grudi,
Bol neiskazan besciljnog mučenja.

Tako i u čas radosti i slasti
Osećam, gde me kao krilom greje.
Ni tebi, draga, ja ne mogu kasti,
Koliko sreća s njega na me veje.

Jer više tebe volim toga stvora,
Kom ne znam lika, imena, ni glasa —
Ko sen mi stiže sa neznanih gora,
Il tajni šumor dalekih talasa — — —

DIM. GLIGORIĆ. (SOKOLJANIN.)

Planina.

Spustio ju Gospod ozgo sa visina
U prastaro doba na ravnine prazne:
Da mu tajne javlja sveta iz dolina,
Da nijedna krivda ne progje bez kazne.

A vrši li ona taj zadatak sveti?
Da. U dan je lepa, pa nas milo gleda.
A u noć se mršti i paklom nam preti —
Tada naše grehe Bogu pripoveda!

VIKTOR BADALIĆ.

Kad umire ljubav . . .

U sumorno doba, kad umire ljubav,
I zadnja se suza u zatišju suši,
A nešto u meni i plače i jeca — —
O — tada je bolno i teško u duši . . .

Za koprenom prošlosti spomen se skriva,
U zaborav dušu kroz minulo nosi — —

Pa ipak u ponoć iz groba se diže,
Ko beskućnik zadnjiput kuca i prosi...

O zatihlim strunama prošlosti dira —
I čuje se uzdah sve jače i jače —
U tihim akordima mrijuće čežnje...
A nešto u meni i jeca i plače!...

DR. I. KRNIC. (MIHAEL GORSKI.)

Mary.

Ja ću pjevat čare l'jepe Mare:
Oči njene žeravka su živa,
Rujna zora lišca joj umiva,
Tamni mraci kosu joj zakrili,
A angjeli čelo obavili.
Čudna Mara, čudni čari njeni,
Ej, da hoće nasm'ješit se meni!

Ej, da hoće nasm'ješit se meni!
Šta bi bilo to veselje za me:
Iskrice bi oči sipat stale,
A angjeli kolo zaigrali,
Za nebeska zvonca potezali.
Zvonce zvoni: to se Mara smije!
Ej, smije se, — al to meni nije!

Ej, smije se, — al to meni nije,
Al da hoće, Bože, toga slavlja!
Ko da nebo time me pozdravlja,
Ja bih kroz to rajske gledo dvore,
Rajska vrata, ko da ognjem gore,
Ej, al puste to su želje same:
Mara ne će da pogleda na me!

Mara ne će da pogleda na me:
Teško meni, teška mi je glava,
Mašem amo, tamo: sve badava,
Teško mi je i spavat mi ne da,
Kad me Mara ne će da pogleda —
— Avaj, Maro, avaj, milo moje,
Zar ti imaš za to čare svoje?!...

MILIVOJ PODRAVSKI.

Na obzorju grimiznome...

Na obzorju grimiznome
Oblačića leti jato,
Ljubičaste likove im
Oblijalo sunca zlato.

I što više sunce tone,
Gube im se lik i boje —
Dok napokon svi se skupa
U dug, taman potez spoje.

Uprav tako mnogi sanak,
Što ga moja duša snije,
Jedan s drugim — da i ne znam —
U sjetnu se pjesmu slije.

IVO KRŠIĆ.

Po stolu mi leže knjige...

Po stolu mi leže knjige —
Amo, tamo razbacane,
Sjećaju me prve brige
Iz mladosti posve rane.

Koliko je smjelih dana
U zanosu uz njih cvalo,
A kako mi eto sada
Od sveg osta tako malo!

Otkad li ih n'jesam tako,
Otkad n'jesam u njih dirno:
Bojo sam se, da bih plako,
Kad bih malo samo zirnô.

Već su davno žuti listi
Stisnuli se ko u tugi;
Pa ih gledam: još su isti,
Al ja samo — ja sam drugi!...

DR. STJEPKO ŠPANIĆ.

Mila si mi...

Mila si mi kao prsten
Od suhoga zlata čista,
U prstenu srce tvoje
Kano sjajni dragulj blista.

I na ruci ja te nosim
Kô talisman ponajdraži;
Moja ljubav za te divnu
Uv'jek budna stražu straži.

I ako mi život gdjekad
Što zamrači il potamni,
Tvoje srce — alem-kamen
Duši mi je žižak plamni.

U ljubavi živuć sretan,
Moj angjele, ja te ljubim —
Ljubomorno pazeć na te,
Da te nigda ne izgubim.

MIRKO NIKOLIĆ.

Ne pitajte...

Ne pitajte, što me boli,
Kad vidite mutne oči
A od grča, što se trpak
Na usnam mi zdenim koči...

Ja sam ptica, iz kaveza
Gospodaru svom što pjeva,
A iz oka kruta čežnja
Za slobodom jadnoj s'jeva...

Ne pitajte, što me boli,
Ah, to nije reći lako — —
Kad vidite mutne oči,
Znajte, da sam zbog vas plako...

I svegjer...

I svegjer jedan nujan glas —
Iz pjesme Bog zna koje —
Posvud se za mnom šulja tih
I puni srce moje —

Ja slušam ga kô grobni zvon,
Što nesmiljeno bruji
I c'jepa srce, mori dah
Na suncu i oluji...

Već zujeći je dušom mi
Sve teže spreo niti — —
Životom mi je bio tu —
I grobom će mi biti...

EUG. ŠAH.

Majčina slika.

Vrije more... demon ratni diže se iz mutnih vala,
Pred Manilom čeka flota poklič svoga generala.
Stoje momci na smrt spremni, svim junaštvo s'jeva s oka,
A med njima mlado momče, stasa snažna i visoka.
Mladenačkim svježim licem zanosan mu žar plaminja,
A u oku golubinjem nešto milno, slatko tinja.
Kucnu hora bojnoj igri, admiralov krik zaori,
Svak osjeti lavsku snagu, protivnika da obori.

I u mlaca srce kuca, ali u tren taj zbilo se,
Kaput njegov s broda spade, valovi ga burni nose.
Moli dopust, da ga vadi — „Nikud s mjesta!“ — On pokroči
Smjelo k drugoj strani broda i ko munja u val skoči.
Sa valom se mladac bori i kaputić svoj izbavi,
S njime na brod povrati se i u bojni red se stavi.

Utihnuo ratni gromor... guta more krv i ljude...
A mladića uhitiše, zakonom mu strogim sude.
Zgr'ješio je s neposluha, ratni zakon ne zna šalu,
Kruto gvožgje krivca čeka, sad ga vode k admiralu,
Nek potpiše odsudu mu... Silni Dewey mirno čita.
„Što si bio neposlušan?“ strogim glasom mlaca pita.
Drščuć mladac pogledao kabanicu svoju staru,
Vadi iz nje malu sliku, pa je pruža gospodaru.
Nešto mu u zjeni blista kao odsjev bolne sreće,
Smjelo glednu admirala: „Mati moja“, kratko reče.
„U kaputu tâ bî slika — za nju mr'jeti ja ne predam.
Ona sve mi blago sv'jeta, nikom je, ni moru ne dam!
Kriv sam eto, gospodaru, pa neka mi zakon sudi,
Samo slika moje majke neka je na mojoj grudi!“
Dewey sluša, mladac gleda, u oku mu nešto sjaje,
Nešto dršće kao kaplja, momci šapću — suza da je!
Časak jošte gleda mlaca, komu sunce čelo rubi,
I mogućnik stupi k mlacu, zagrli ga i poljubi.
„Slobodan je!“ mekim glasom tad admiral progovori,
„U tom mlacu, momci moji, svetog plama iskra gori.
Da ga gvožgje kruto sputa, ne doliči takvu sinu:
Ko za sliku mre majčinu, mr'jet će i za domovinu!“

DR. DRAGAN BORANIĆ.

Dijagora.

Po dugom miru olimpijska ravan
Životom šumi do Alfeja glasna:
Jer opet njoj je svano danak slavan
Igara, borbe, pjesme, v'jenca časna.

U hramu važno sjede sv'jetla boštva,
Što smrtnicima vječnost će da d'jele;
Med bučnom vrevom šarenoga mnoštva
Tihano kroče svećenice b'jele.

I sirinks zvuči već od trena ranih,
Po gajevima već se žrtve žare,
Poslanstva sjajna iz gradova stranih
Pred noge Zevsu zlatne meću dare.

Al eto starca: b'jel je poput sn'jega,
Ponosit stupa, snaga mu ne susta;
Junaka dva, dva sina uza njega —
„Dijagora!" sto i sto šane usta.

A on se sm'ješi; srećom tajnom, svetom
Na gledalište sada će se popet;
Olimpija, ponakićena cv'jetom,
Ko davnog znanca pozdravlja ga opet.

I dok je gleda, draga spomen sjela
Na dušu njegvu, zboreći mu ti'o:
Kad prvi put se oko mlada čela
Vijenac ovdje pobjedni mu svio;

Po dolu nemejskom, po Istmu cvjetnom
Sve dalje mu se uspomene nižu,
Gdje u čast njemu, pobjedniku sretnom,
Sred gaja b'jeli kipovi se dižu;

I ko da sluša odjek divne slave,
Što njemu pjeva pjesnikova oda,
Triumfa klik, čim gragjani ga zdrâve,
Kad na prag stupa rogjenoga Roda!

Ko zora da mu granu iza noći,
Poigrao bi hipodroma prahom —
Al ne! sad sinci njegovi će poći,
A on ih s nadom vodi i sa strahom.

*

S oltara sad se mjeden oro vinu
I delfin klonu: natjecanje poče;
A optočena zlatom kola sinu,
Upropanj b'jelci ošinuti skoče.

Zan'jemio je starac — ko kip stoji;
Na jedno mjesto žarki pogled tište,
Gdje kola gleda on sinova svojih
I kacige im, što na suncu blište.

I dogje čas, a silan narod vrvi
Imena čuti pobjednika dičnih.
Glasnici viču: v'jenac stekli prvi
Dijagorini sinci — ocu slični! —

Gle! vraćaju se — ne već lavi smjeli,
No krotka djeca; ocu k nogam pali:
I v'jencem, koji njima sud dod'jeli,
Sijedu glavu oca ovjenčali.

A na njih ruže siplju poput kiše,
Kroz suzu sve ih gleda — poklik stao:
„Dijagoro, sad umri! Ništa više
Poželjet ne bi za života znao!"

Ko Zevsa glas to zvuči njemu. Klone
Na grudi djece, pa se mrtav sruši,
A ljetno sunce za vrhunce tone —
I mirisom se hekatomba puši.

BOŽIDAR KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI.

Antunu Mihanoviću.

Slatkim miljem pune nam se grudi,
Kad nam s usna r'ječ se vije „majka",
A u srcu ponos nam se budi,
Dobrog kada zovemo babajka.

Slast je klicat: „ljubo!“, „kćerko!“, „sine!“
Al najveća srcu je milina,
Kad se iz njeg uz r'ječ božju vine
Bajna ona rječca: domovina!

S r'ječi ove duši je divljaka
Voljko usred žarkog njegvog kraja,
S r'ječi ove srcu sjevernjaka
Sred lednog je toplo zavičaja,
A svak Hrvat div je s r'ječi ote,
Što mu u raj nosi dušu harnu
K Onom, što mu dade pun dobrote
Tu hrvatsku domovinu čarnu...

Dă, vječiti Stvoritelj nam dade
Čarne ove i divotne gore,
Rosna polja i cvjetne livade,
Bistre r'jeke i to sinje more; —
Ali ko je te divotne čare,
Tko Hrvatom opjevat je znao?
Tko hrvatskih svih srdaca žare
U žar jedan skupit je mogao?

Mihanović to bijaše slavni,
Divan slavulj petropoljskog gaja,
Što hrvatski dom nam starodavni
Za ilirskog doba punog baja
Proslavio himnom besmrtnicom,
Koja no će zanosno se liti
Svom hrvatskom zemljom divotnicom,
Dok Hrvata na sv'jetu će biti!

„Slava dičnom njezinu pjesniku!“
Kliči s toga, sav hrvatski rode,
I divi se umnom poborniku
Zlatne one i svete slobode,
Čije sunce prepuno miline
Sinuti će i na naša vrata,
Kad će sve nam provijavat čine,
Duh pjesnika himne svih Hrvata!

TUMAČ I SADRŽAJ.

TUMAČ

STRANIH I MANJE POZNATIH RIJEČI.

Adžamija = veli se onome, koji nije arapske pasmine i arapskog jezika, dakle glup, nevješt.

Aferim = perzijska riječ, u mjesto *aferin!* = slava!

Agaluk = posjed, gospodarstvo, zapovjedništvo.

Ahar = obično znači konjušnica, te je u čardaku ili kuli, ili u posebnoj zgradi. *Arova* jest genitiv pl. mjesto: aharova, ahrova, arova.

Ahval = množina.

Akšam, ahšam = četvrta molitva Muslimana pri zapadu sunca.

Ala = aždaha. Za alu se misli, da ima od aždahe osobitu duhovnu silu, te leti i vodi oblake i grad navodi na ljetinu.

Alaj = parada, svečani ophod, a kad je govor o količini vojske: pukovnija, regimenta.

Alajbajrak = zastava jednog vojničkog puka.

Alajbeg = pukovnik.

Aleć selam = mir vam, skraćeno od *aleićum usselam.*

Ar = jer.

Arova, vidi: ahar.

Avaz = glas, povik.

Avdest, abdest (*ab* = voda, *des* = ruka) = vjerozakonsko umivanje kod Muslimana.

Avlija = dvorište.

Bagav ili bangav = konj, koji ima na koljenu žuljeve, ili konj, koji hramlje.

Bajat = davnašnji, prenoćivši.

Bajram = svetac, svetkovina.

Bakat ili bahat = toptanje, topot.

Bakračlija = stremen.

Balčak = držak.

Bărati = kad riba plivajući striže površinu mora.

Batrivost = utjeha.

Begenisati, od *begenmek* = zavoljeti, primiti, izabrati.

Belenzuke = grivna, narukvica.

Bĕn = vrst madeža.

Beškot = bijeli dva puta pečeni hljeb.

Bez = domaće platno.

Binjedžija = jahač.

Birdem = odmah.
Bljusti = čuvati.
Bnetački = mletački.
Boč = balčak.
Bogaz = grlo, klanac, ždrijelo.
Bojali = obojen.
Bokor = grm.
Borija = truba.
Boščaluk = dar.
Budžak = kut.
Bula = turska žena.
Buljuk-baša = četovogja, inače *buljuk* znači odio vojske.
Bureć = bure, akov.
Burma = zavrtača, vitica.
Busija = zasjeda.
Butum = posve.
Buzdovan, od *buzdogan* = topuz.

Cimer = znak, grb.
Cjeć, cjeća, cića, cić = radi.

Ćaba = ime džamije u Meki.
Ćemane = gusle.
Ćemer = pojas, svod.
Ćemerli londža = mjesto na posvogjenoj kuli za sjegjenje.
Ćorda = sablja.
Ćuprija = most.
Ćurak = kožuh.

Čad = čagj.
Čakšire = hlače.
Čalati, od turske riječi *čalmak* = svirati.
Čalgidžija = svirač.
Čalma = omot oko fesa na glavi.
Čapkun, čavkun = lopov.
Čatija = vrsta marame, rupca.
Čatiti = čitati bogoslužje.
Čauš = poslanik.
Čavlen = klincima okovan.
Čeiz = od arapskog *džihaz* = sprema, djevojačko ruho.
Čekrk = kolotur, kolovrat.
Čelenka = perjanica, kokarda.
Čengel = kuka.
Čifluk = zemljište, posjed, imanje.
Čogor = vrst glazbala.
Čoha = sukno.
Črez = kroz.
Čultan, čula = pokrivač.

Daidža = materin brat, ujak.
Damar = žila.
Daulbaz = mali bubnjić.
Delibaša = delijski glavar.
Delija = junak.
Demirli = gvozden, željezom okovan.
Diba = zlatom vezeno platno.
Diga, od talijanske riječi *digo* = kažem, po čemu naš narod Talijana zove *digom*.
Diklica = djevojka.
Dilber = lijep, koji srce osvaja, odnosi.
Diljka = duga puška.
Dimije, od turske riječi *dimi* = pamučno platno.
Divički okol = devet muza.
Divit = tintarnica.
Divti kiša, valjda od *divtir* = gipki zlatni konac, kojim se veze, pak se i za sitnu kišu kaže, da *diftira*.
Dizdar = zapovjednik tvrdinje.

Dizgen = uzda.
Dolama = kabanica, haljina, po kojoj se paše.
Doro, dorat = konj crvene dlake.
Drakče = dragi.
Drakun = zmaj.
Drtan = drhtav, drhćući.
Duvak = zavjesa.
Dušek = postelja.

Džada = cesta, put.
Džam = staklo.
Džamija = skupština, sabornica.
Džeferdar, dževrdar, dževerdan = našarana puška, damascirane cijevi.
Dženak, dženjak = od perzijske riječi *dženk* = boj, borba.
Dževap = odgovor.
Džigerice = pluća.
Džilj = cilj.
Džuma = sastanak, molitva, koja se u petak drži u džamiji.

Elmas = dragi kamen, alem.
Enam-hamajlija, od arap. riječi *enam* = narod i *hamail* = zapis, što se nosi na ruci, moći, koje brane od nečega, n. pr. od puške, glavobolje i t. d., kesica ili kutijica, u kojoj se nosi zapis.
Endezet, od *endaze* = aršin.
Evlad = porod.

Fajda = korist.
Ferman = carska naredba.
Figanj = vika, dreka, plač.
Fuka = šuštanje.

Gadar = šteta, nasilje, zlo.
Gadara = sablja.
Gajret = pomoć.
Gajtan = trak, vrpca.
Gomb = puce.
Gongje = pupoljak.
Grek = Al po greku stara roditelja znači: rogjenoga oca.
Gresti = ići.
Grka = grohtanje, hropljenje.
Gusa = gusar, razbojnik.

Gjakonija = jelo.
Gječerma, ječerma = prsluk.
Gjerdek = svadbena ložnica.
Gjergjef = okvir, na kojemu se veze, oklop.
Gjida, džida = koplje.
Gjidija, od turske riječi *gjidi* = lažac, nakomica, nabodica čovjek.
Gjul = ružica.
Gjulbašča = ružičnjak.
Gjulsija vodica = ružična mirisava vodica.
Gjugum = bakrena posuda za vodu.
Gjuvegija = zaručnik, mladoženja.

Haber = glas, vijest.
Hadžija = hodočasnik, pohodilac svetih mjesta.
Hadžilar-bajram = hadžijinski bajram.
Hal = jad.
Halaliti = oprostiti se s kim.
Halka = kolut, grivna.
Hamajlija = kesa ili kutija trouglasta, u kojoj se nosi zapis ili kakva svetinja.

Handžar = veliki nož.
Har = korist.
Harač = porez.
Harčiti = trošiti.
Haram = zabranjeno, prokleto.
Haramija = razbojnik.
Haramzada = porugljivo ime.
Hareli-dimije = od atlasa.
Hatar ili hater = spomen, volja, želja.
Hatti-šerif = carski otomanski zakon od 26. šabana 1255. ili 3. studenoga 1839., zvan zakon Gjulhane, proglašen s velikom svečanošću u prisutnosti sultana Abdul Medžida i poslanika stranih vlasti, uleme, patriarka, rabina, za tim državnih dostojanstvenika na Gjulhani u Carigradu do carske palače Top-Kapi. Ovaj je zakon uredio: 1. sigurnost života, časti i imetka državljana; 2. uregjenje raspo-rezivanja i pobiranje poreza; 3. uregjenje vojne sile i trajanje vojne dužnosti.
Hazna = blago.
Hazur = gotov, spreman.
Hazur ola = da ste gotovi, pripravni, spremni.
Hazuriti = spremati se.
Hećim, arap. riječ *hakim* = mudrac, lječnik.
Hendek, endek = jarak.
Hesabiti = misliti.
Hinle = krivo.
Hintov = kočija.
Hizmećar = sluga.
Hiža = kuća.
Hodža, perz. riječ *hadže* = učitelj, gospodin.
Huršum = sila, juriš, navala.

Ibrišim = svila.
Ibrišim-serdžada = mali ćilim.
Ićindaja = razdvajanje, molitva, koja se drži u sredini podneva i sunčanog zahoda.
Ilinča = Vuk u svojoj „Pjesnarici" od g. 1814. veli za ovu riječ, da je nije nikada čuo i da ne zna, šta znači, ali da se iz smisla vidi, da znači: nekakvo platno svileno ili pamučno. Niti joj bilježi značenje akademski rječnik. No ja nakon dugog propitkivanja doznah, da ima u Sarajevu još turskih žena, koje znadu značenje te riječi. Vele, da znači *ilinča* = bez, od kojeg se prave bajraci.
Izmet = usluga.
Inarziniti = okaljati.
Inat = svagja.
Istifan = ženski pokrivač za glavu.

Jabana = tugjinstvo, tugjina.
Jacija = peta molitva u Muslimana uoči lijeganja.
Jagluk = rubac.
Jakut = nekakav dragi kamen (ahat?).
Jalija = obala.
Jamiti = uzeti.
Jandal = sa strane.
Jandan = samoća.

Jardum = pripomoć, pomoć.
Jauklija = draga.
Jazija = pismo.
Jazuk = šteta.
Jedek = povod, vojska, ular, pričuva, rezerva.
Jeglenisati, eglenisati = razgovarati.
Jegjupka = Egipćanka, ciganka.
Jengji-bula = vidi jengjija.
Jengjija = svatica, nevjesta, žena starijega brata. Onda žena ili djevojka, koja prati zaručnicu u svatovima iz roditeljske u čovjekovu kuću. Ako je jengjija starija i udata, veli se jengji-bula.
Jengjiluk = zadaća, služba, čast jengjije.
Jestojska = jelo, hrana.
Johati se = uhvatiti se za grane i njihati se. Granje se joše, kad vjetar puše.
Jorgan = pokrivač.

Kada, kaduna = udata, žena, gospogja, plemićka, kneginja.
Kafaz = krletka.
Kail biti = pristati.
Kalauz, od turske riječi *kalagur* = kažiput, putovogja.
Kaldrma = pločnik.
Kalem = pismo.
Kalpak = šubara.
Kamik = kamećak.
Kanat = krilo od vrata.
Kanli = krvav.
Kapidžija = vratar.
Kapija = vrata.
Katana = konjanik.
Katarka = jarbol.
Kavad = vrsta ženske oprave.
Kesedžija = razbojnik na konju, ili prosti razbojnik.
Kičica = vrh.
Kiridžija = zakupnik, poduzetnik (od turske riječi *kiradži).*
Kladenac = izvor, studenac.
Kolasta azdija = muško ili žensko šareno odijelo, koje se oblači na gornje tijelo. Može da budne dugo ili kratko: Rukavi vise, naprijed su puca, tek se ne sapinje na prsima.
Kon = kod.
Konak = noćište.
Kondir = vrč.
Korda, ćorda = sablja.
Kotva = spona.
Kr'at = sivast (konj).
Kreljut = krilo.
Krin = karanfil.
Krmzi merdžan = crveni koralj.
Kuralj = koralj.

Laca = vratak, vlat.
Lala = dvorski učitelj, vezir.
Lefanća = bjelokost.
Leški = poljski.
Liktar = konopac, uže.

Magnutje = tren.
Malin = mali konj.
Mandal = greda ili ključanica, kojom se avlijska vrata zatvaraju.
Maštrafa, od arap. riječi *mašrab* = sud za piće, čaša.
Megjer = dakle, baš.

Mehandžija = krčmar.
Mehlem = *merhem* (arap. riječ) ljekovita mast, kojom se liječe rane.
Mejdan = polje, prostor, u varošima širok prostor, trg. Onda izmjeren prostor u četvrt (60 i 24 koplja), gdje se dvoboj bije.
Memla = vlaga.
Mermeran = popločan.
Mestve = lagane kožne cipele bez tvrdih poplata.
Metulj = leptir.
Meu = megju.
Mezar = grob.
Mlava je rijeka, koja iznad Žagubice u okrugu požarevačkom izvire i kod Kostoca u Dunav utiče. Priča se, da je car Lazar htio preko nje razgovarati se sa nekakvim svecem Gligorijem, koji je blizu Gornjaka u gori postio, pa kako je Mlava onuda tekla sa velikom hukom, da nisu mogli riječi jedan drugom razumjeti, to je svetitelji prokunu, i ono se mjesto danas zove Tišina, jer od onda uvijek ćuti tamo Mlava.
Mliditi = misliti.
Mljezinica, mezimica = najmlagja kćerka, jedinica.
Mor = modar.
Morija = pomor, kuga.
Mizdrak, mizrak = koplje.
Mukadem = prednji, vrsta svilenoga tkiva.
Murećep = tinta.
Murtat = izdajica, renegat.
Mušema = ovošteno platno.
Mušterija = kupac.
Muštuluk = dar (obično u novcu), plata, nagrada.
Muštulugdžija = drug mladoženje.

Nadežda = nada.
Nadijati se = nadati se.
Nadžak = bojna sjekira.
Najti = naći.
Nakrmiti = nahraniti.
Nalip = otrov.
Napirlitano = navezeno, iskićeno.
Nastoruvati = napastovati, slijediti.
Neimar, od arap. riječi *mimar* - graditelj.
Nena = majka.
Nepelo = kud se ne može doprijeti.
Nik = ništa.
Nišan = cilj.

Obitati = obećati, zavjeriti se.
Oblučje = naslon na sedlu.
Odgojak = lijepo uzgojeno dijete.
Ograjisati = kad ko nastrada.
Oprežnica = pregača.
Optezati = zatezati, kasniti.
Ostvariti = začarati, otrovati.
Ojti = otići.
Otruniti = otkinuti.
Ozoja = mnogo, vrlo.

Pala = veliki nož.
Palica = štap.
Paspalj = mahovina.
Pehlivan = junak, hrvač.
Peljati = voditi.

Pelen, pelin = gorka trava.
Pendžer = prozor.
Pengatur = slikar, bojadisar.
Pereni šćitak = perni štit.
Perkelati, od tal. riječi *per chè* = za što, znači: natucati talijanskim (a i drugim stranim) jezikom.
Peškeš = dar.
Plinak = plijen (diminutiv).
Pliti = plivati, ploviti.
Pogrampati = tromo ići.
Poharčiti = potrošiti.
Pokoli = pošto.
Pomeljar = onaj, što dovozi u mlin žito.
Ponačiniti se = oporaviti se.
Prihiniti = prevariti, opsjeniti.
Primog = trava (acanthus).
Prsnuti = razbjeći se.
Prtište = sukno.
Pruglo = zamka.
Pustimice = ne pazeći, kako.
Pusat = oružje.
Putalj = konj, koji je ozdo na nogama bijel.

Rakčin = neka turska kapa.
Rat, raht = konjski nakit.
Razmi = osim.
Rusa = ruža.

Sag = ćilim.
Sajali = od saje (vrst čohe).
Sajtarski, sojtarski = smiješan, šaljiv.
Sala = nosila.
Saktisati = uništiti.
Sapa = dah.
Saraj = palača, dvor.
Saruk = omot oko fesa.
Sebar = radnik, ratar.
Sehir, sejir = predstava, pregledavanje, motrenje, razgledavanje.
Seisana = tovarni konj.
Selam = pozdrav.
Sent, semt = kraj, strana.
Serašćer, serasker = vojskovogja.
Serdar = glavar.
Serhatlija = krajišnik.
Sevlija, selvija = kiparis.
Sile, sinle = šamar, udarac, čuška.
Sindžir = lanac.
Sjediljke = sijelo.
Skela = na moru pristanište, na rijeci prevoz.
Smin = smjel.
Sokak = ulica.
Soluf = vitica kose.
Sovra, sofra = trpeza, stol. Gotova sofra = pun stol jela.
Spećenje = dogogjaj.
Spenza = novac.
Srčali = staklen.
Srma = srebro.
Subaša = stražar.

Šajakli = vrsta sukna.
Šarka = vezena puška.
Šćemlija, skemlija = stolica.
Šeher = grad.
Šešana, šešhana = šest pruga, puška prostugane cijevi.
Šićardžija = lat. praedator. *V.*
Šiljte, šilte = meka prostirka za sjegjenje.

Šljuk = uopće cjevanica, kost, onda donji dio konjske noge od koljena.
Štibra = porez.
Štimati = scijeniti, misliti.
Štrk = roda. Tako se veli i čovjeku tankih i vitkih nogu.

Talambas = bubanj.
Tašulj = kesica, što se nekoć nosila uz sablju.
Temre = koplje (drvo).
Tepeluk = pokrivač od kože za pištolje.
Terzija = krojač.
Testir = sloboda, pismo, pismena dozvola.
Tlaka = trag.
Tokoje = takogjer.
Tolkovati = tumačiti.
Trator = krasuljak.
Tugra = carski grb, naslov.
Tumban = omot oko kape na glavi.
Turbe = grob sa spomenikom.

Učkur = svitnjak, pojasna sveza za gače.
Ujam = mjera za brašno, što ga uzima za svoj posao mlinar.
Ujamak, jamka, (ujemak) = onaj konac, kojim je što bilo ujamčeno. Žene gataju, da nikakvijem ujamkom ne valja haljina šiti. Majka svoga sina svjetovala: | Da se čuva i da se učuva | Od ujamka i od ureznika | Da ga tanka puška ne ubije. *V.*
Ujisati = pristajati.
Ulak = glasonoša.
Uminje = znanje.
Uprašati = upitati.
Ureznik = najviše se govori urezници. Žene gataju, da ureznicima ne valja šiti ništa, što se nosi na sebi. Majka svoga sina svjetovala, | Da se čuva i da se učuva | Od ujamka i od ureznika.
Uskniti = uskratiti.
Utva = nekakva vodena ptica, koja je po trbuhu žuta kao zlato.
Uzengjija = stremen.

Vakat = vrijeme.
Vederce = burence.
Vedro = posuda, akov.
Vaganac = mjera za žito.
Velmi = veoma, jako.
Venedik, vedenik = puška gragjena u Mlecima (Venedigu).
Vezir = carski doglavnik, pomoćnik.
Vijer = vjetar.
Viska = hrzanje.
Vlaka = trag.
Vujti = uteći.

Zabogarka = prosjakinja.
Zabitljiv = zaboravljiv.
Zajti = zaći.
Zatjecati se = kleti se.
Zaupiti = zavapiti.
Zazor = stid.
Zeman = vrijeme.
Zenuti = proklijati.
Zgor = odozgo.

Zil = svirala.
Zindan = tamnica.
Zobnica = vrećica, u kojoj se drži zob.
Zulum = zlo, samosilje, nasilje, nepravda, zločin.
Zulumčar = zločinac, silnik.
Zumurut = dragocijeni zeleni kamen, — valjda smaragd.
Zvekir = gvozden kolut na vratima, kojim se udara, da se otvori.

SADRŽAJ.

Strana

I. predgovor V
II. predgovor XI

NARODNA PJESMA.

I.

Braća i sestra 5
Žalost za sinom 7
Bog nikom dužan ne ostaje 7
Zidanje Skadra 9
Ženidba Dušanova 12
Uroš i Mrnjavčevići 21
Car Lazar i carica Milica 25
Kosovka djevojka 26
Marko Kraljević i Musa Kesedžija 28
Marko Kraljević i vila Ravijojla 32
Marko Kraljević i beg Kostadin 34
Smrt Relje od Pazara 35
Marko Kraljević i brat mu Andrijaš 36
Marko Kraljević i Gjerzelez Alija 38
Smrt Marka Kraljevića 39
Junačka sestra hrvatskoga bana Ivaniša 41
Vojvoda Janko i despot Gjuragj 44
Majka Margarita 47
Vojvode Radoslav Siverinjski i Vlatko Udinski 50
Izbor Matijaša za budimskoga kralja 53
Dioba Jakšića 54
Ženidba od Zadra Todora 55
Ropstvo Jankovića Stojana 64

Strana

Svatovsko groblje na Koritima 66
Ženidba Muje Hrnjice 70
Junaštvo Kotarana i smrt Ivana kapetana 74
Muja liječe vile planinkinje 80
Dva Ujunovića 83
Smrt Senjanina Iva 85
Ženidba Milića barjaktara 86
Kostreš harambaša 90
Pašić Halil aga 98
Hasan aginica 102
Kuna Hasan aga 103
Jedinak u majke 104
Ljepotica Fata 105
Jovan begovica 106

II.

Djevojka i sunce 111
Blizanci prirode 111
Djevojka i delija 112
Tri su tice 112
Žedna djevojka 112
Predi, momo, darove 113
Angja kapidžija 113
Gojenje vite jele 113
Majka i sin 114
Majčin savjet 114
Jedina u majke 114
Kćerka ide u tugje selo 115
Beg-Emina i Fatima 115
Morić majka 116
Tugja majka 116
Najveća je žalost za bratom 116
Djevojka timari konje bratove 117
Sirota cara umolila 117
Tužna sestrica 117
Smilje i djevojka 118
Srpska djevojka 118

Strana

Želja djevojčina 119
Izgledanje dragoga 119
Sirota djevojka 119
Rad šta žale djevojke momka 120
Tužba na polje 120
Djevojci 121
Popu 121
Starcu 121
Domaćinu 122
Kad svatovi polaze po djevojku 122
Kad dolaze svatovi s djevojkom 122
Kad dolaze muštulugdžije 122
Kad se opremaju svatovi 123
Blagoslov roditeljski nad šćerkom 123
Kad budu blizu kuće 124
Nesrećna djevojka 124
Dva slavuja 124
Ljubavni rastanak 125
Smrt drage i dragoga 125
Udaja na daleko 126
Gorom jašu 126
Mare i paun 127
Na rastanku 127
Djevojka mami sokola 128
Za goricom selo pomaleno 128
Ovčar i djevojka 129
Izvirala Hrvatin vodica 129

UMJETNA PJESMA.

I.

Marko Marulić . . . . . 135—136
Dike ter hvalenja... — Od ljubavi božje človiku.
Hanibal Lucić . . . . . 137—138
Kad najpri... — Jur nijedna na svit vila...
Petar Hektorović . . . . . 139 - 140
Pojdosmo k Nečujmu...

Strana

Šiško Menčetić . . . . . 141—142
Slava njenoj ljepoti. — Čeznem za tobom. — U mojem srcu tvoja slika.
Gjore Držić . . . . . 143—144
U lovu. — Vila, kâ mnom vlada... Djevojka je podranila...
Andrija Čubranović . . . . . 145—146
Pitanje. — Već, neg zvizda...
Mavro Vetranić Čavčić . . . . . 147—148
Vajmeh meni... — Pisanca u pomoć poetam. — Tko je blažen. — Oholosti.
Nikola Nalješković . . . . . 149—152
Moj v'jenče biserni... — Ivanu Vidaliu, vlastelinu krkarskomu. — Guti Petra Hektorovića. — Svomu sinu.
Dinko Ranjina . . . . . 153—154
Tko hoće u miru... — Nadgroblje Šišmunda Menčetića. Prijatelji.
Dinko Zlatarić . . . . . 155—156
Sve na svijetu za kratko. — U smrt svoje sestre Kate.
Brno Karnarutić . . . . . 157—158
Zrinski i Sulejman.
Gjuragj Baraković . . . . . 159—160
Dvije zučnopojke. — Zadru gradu.
Ivan Franjin Gundulić . . . . . 161—176
Ljudski život. — Sunčanica. — Sokolica. — Pjesma Dubravkina.
Ivan Bunić . . . . . 177—178
Budi nam spomena... — Djevojka kao ružica. — Gdje je ljubav. — Beri cvijeće...
Gjon Palmotić . . . . . 179—180
Dubrovniku. — Kako ljepša...
Petar grof Zrinski . . . . . 181—182
Nijedno nî vrime...
Knez Franjo Krsto Frankopan . . . . . 183—184
Misal ukanjuje. — Cvitja razmišlenje i žalosno protuženje.

Strana

Jerolim Kavanjin . . . . . 185—186
Svijet je otišo naopako... — Tromo je pero, bijeli prami...
Petar Kanavelić . . . . . 187—190
Od svijeh zala... — Trešnja u Dubrovniku. — Sreća.
Barun Pavao Vitezović . . . . . 191—194
Nikola Zrinski svom sinu Jurju.
Ignjat Gjorgjić . . . . . 195—198
Zgoda ljuvena. — Srce izgubljeno. — Pjesan. — Zecovi i žabe.
Fra Andrija Kačić-Miošić . . . . . 199—204
Pisma od kralja Vladimira. — Ženidba Sibinjanin Janka.
Ante Kanižlić . . . . . 205—208
Kupanje slavulja. — Pušite, hitri...
Matija Antun Reljković . . . . . 209—212
Težak.
Petar Katančić . . . . . 213—214
Plemenita četa.
Marko Bruerović Derivaux . . . . . 215—216
U smrt majke.
Lukijan Mušicki . . . . . 217—218
Franji prvomu.
Simo Milutinović Sarajlija . . . . . 219—220
Soko i vrana. — Utjeha mojim roditeljima. — Tugju čujaj...

II.

Antun pl. Mihanović Petropoljski . . . . . 223—224
Hrvatska domovina.
Fra Marijan Šunjić . . . . . 225—226
Pjesnikinja vila.
Pavao Štos . . . . . 227—228
Molitva domoljuba.
Stanko Vraz . . . . . 229—238
Jutrom svaki listak... — Ja sam sin domaći...

Strana

— Posadih za topla... — Božanstveno, sveto... — Drobna žutovoljka... — Slušao, ne slušao... — Krasan si, moj kraju... — U zemlji slovinskoj... — Gazele: 1. Zulimko zlatna... 2. U jeseni. 3. Gdje nema pristana. — Bura. — Traži i dat će ti. — Tuga.

Dr. Dimitrija Demeter . . . . . 239—242
Ja od Brente vidjeh... — Davorija.

Antun pl. Nemčić Gostovinski . . . . . 243—246
Grob kalugjera. — Razne tavne slike. — Nijesam umio pjevat... — Kraj zelene Save... — Pod nogama...

Ivan Mažuranić . . . . . 247—250
Zemlji slovinskoj. — Grofu Janku Draškoviću. — Nebesa su... — Lašcu ne vjeruj... — Novica. — Oluja.

Dragutin Rakovac . . . . . 251—252
Mužu. — Sila ljubavi.

Petar II. Petrović Njeguš . . . . . 253—256
Crnogorac svemogućemu Bogu.

Dr. Stjepan Ilijašević . . . . . 257—258
Vjera. — Duh ljubavi.

Antun Pasko Kazali . . . . . 259—260
Batukanova smrt.

Mirko Bogović . . . . . 261—262
Ustaj, rode! — Da se u nas... — Mladosti uspomena.

Ivan Kukuljević Sakcinski . . . . . 263—264
Oblaci. — Molitva hrvatskoga rodoljuba.

Dr. Matija Ban . . . . . 265—266
Jutrenja molitva.

Dr. Jovan Subotić . . . . . 267—268
Mrtva Vida. — Ispit ruže.

Ognjeslav Utješenović Ostrožinski . . . . . 269—272
Pjesniku „Krijesnica“. — Naše lagje. — Vile i umjetnici. — Janu Kolaru.

Strana

Petar Preradović . . . . . 273—288
Zora puca... — Pozdrav domovini. — Želja djevojčina. — Pjesmica. — Oluja. — Radost i muka pjesnikova. — Ljudsko srce. — Pamet i srce. — Mrtva ljubav. — Nada. — Milim pokojnikom. — Knezu Petru Petroviću Njegušu. — Stanku Vrazu. — Starac klesar. — Smrt. — Bogu: I. O Bože silni! sićušan crvak tvoj... II. Ti jesi blag i dobar i milostan... III. O Bože! ko da smogne... — Majci.

Ivan vitez Trnski . . . . . 289—294
Slava mladosti. — Rajska ptica. — Kletva peru pjesnikovu.

Knez Medo Pucić . . . . . 295—296
Soneti: I. Šta je život? II. Umorenu dušu kad istrudi... — Svetomu Vlahu.

Fra Grgo Martić . . . . . 297—306
Oproštaj Luke Vukalovića. — Nije krivo... — Oj pijevni mi... — Epilog. — Luki Vukaloviću.

Branko Radičević . . . . . 307—310
Stražilovo. — Guslama. — Pozdrav. — Moje sunce. — Kad mlidija umreti.

Jovan Ilijć . . . . . 311—312
Jedinom. — O premila... (O premila gorice zelena... Srbija je moja postojbina... Napr'jed, napr'jed, eno zora svanu!...)

Vladislav Vežić . . . . . 313—316
Majka i sin.

Jovan Sundečić . . . . . 317—322
Junak. — Ko rad nije... — Poboljela tica mala... — Naše polje. — Našim majkama. — Braći.

Ljubomir P. Nenadović . . . . . 323—328
Nije privigjenje... — Košulja. — Pod Medvednikom.

Ilija Okrugić . . . . . 329—332
Ljubav.

Strana

Luka Botić 333–336
Da me hoće... — Pjesnik. — Zaplavila zora od Mosora...
Stevan Vladislav Kačanski 337–340
Četa — Oj oblaci... — Oj proigrani...
Stjepan Buzolić 341–344
Moje milje i omilje. — Petar Micca.
Gjura Jakšić 345–354
Staze. - Veče. — Siroče. — Drug. — Osmeh. — Ja sam stena. - Put u Gornjak. — Ponoć je... — Posle smrti.
Dr. Jovan Jovanović Zmaj 355–364
Nevinašce. — Veče. — Pred proleće. — Pesma o pesmi. — Tiho, noći... — Ovaj pramen kose plave... — Vidiš onu zvezdu gore... — U spomen jednom kaldrmdžiji. — Gvožgje. — Tri ajduka.
August Šenoa 365–382
Ljubavi. — Pjev hrvatskih gjaka. — Kameni svatovi. — Fratarska oporuka. — Kugina kuća. — Božji sud. — Postolar i vrag. — Hrvatska pjesma.
Napoleon Špun Strižić 383–384
Majci. — Nisu ono oči... — Slava i ljubav. — U planini.
Lavoslav Vukelić 385–388
Što je istina. — Kod Solferina. — S Bogom Lici.
Dr. Ivan Dežman 389–392
Franu Kurelcu.
Mita Popović 393–396
Kući. — Drobna kapljo.
Milan Kujundžić Aberdar 397–398
Haj! — Dodirni rukom žice... — Vilče.
Gjuro Kovačević 399–400
U noći dan. — Moja djeva.
Milorad Popović Šapčanin 401–406
Još u mome mladom dobu... — Sestri Danici. — Ciganska pesma. — Starci i pesma. — Umukoše

Strana

hladne struje... — Al je nebo očišćeno... — U proleće.

Draga Deanovićka Dimitrijevića . . . . . 407—408

Bež od mene! — Moje želje.

Aleksa Šuljok . . . . . 409—412

Ban Leget.

Danilo Medić . . . . . 413—416

Pjesme moje. — Hanibal.

Dr. Ivan Zahar . . . . . 417—418

Vile.

Dr. Franjo Marković . . . . . 419—436

Oj pjesmo naša... — Vlasta. — Zadnja zdravica.

Milenko Grčić . . . . . 437—438

Tebe nema... — Putnici.

Franjo Ciraki . . . . . 439—442

Rodoljupke. — Sjeta. — Sveta mi bojazan.

Andrija Palmović . . . . . 443—448

Ujam. - Tomić Mihovile. — Konju Mrkodinu. — Domovini.

Gjuro Arnold . . . . . 449—456

Augustu Šenoi. — Oh, plači samo... — Kud zirnem samo... — Kopni snijeg... — Kad proz tiju noć se viju... — Moj duh. — Sjeni Franje Račkoga. — Domovina.

Hugo Badalić . . . . . 457 - 462

Djedovski dom. — Tri grada. — Poštar Osip.

Fra Ivan Despot . . . . . 463—464

Ne ću... — Na tristoljetnicu Julija Klovija. — Hrvat.

Rikard Jorgovanić . . . . . 465—466

Moja pjesma. — Noć. — Smrt.

Ante Kovačić . . . . . 467—470

Zagorju. — Hrvatskoj.

Jovan Hranilović . . . . . 471—474

Oj vi gorski svećenici... — Tjeraj ovce, djevojčice... — Na grobu Andrije Palmovića.

Strana

Janko Kamenar . . . . . 475—476
Pred polaskom. — Uoči boja.

Dragutin Ilijć . . . . . 477—478
Istina. — Beli Vide.

Marin Sabić . . . . . 479—482
Kraj kolijevke. — Na dnu mora... — Kao cvijet... — Večer. — Usnule su tamne gore... — Nad glavom mojom...

Dr. Gavro Manojlović . . . . . 483—484
Evo luga... — Usred boja. — Nad samoću...

Milka Pogačić . . . . . 485—486
Oj da sam cvijet! — Bez tebe sam... — Mojim dvorom...

Dr. August Harambašić . . . . . 487—492
Moje srce. — Vatroslavu. — Badnjak. — Sokolu. — Siročad. — Hrvatska je, dušo...

Josip Milaković . . . . . 493—502
Ne traži pjesme. — Na vrelu Bosne. — Čedo spava. — Bez majke. — U zimskoj noći. — Sumrak... — Rudjela je... — Prvi snijeg. — Pjesma u pjesmi. — Pričao sam... — Majka. — Večer. — Kćerci. — Gle, prvi puta. — Baš sam s groblja. — Sjedili smo... — Notturno.

Vojislav Ilijć . . . . . 503—512
Zvezda. — Grm. — Laku noć! — Molitva. — Sumoran dan. — U poznu jesen. — Zimska idila. — Posljednji gost. — Omorika. — Posljednja noć u Tamplu. — Pod nogama mojim...

Mato Ostojić . . . . . 513—518
Sa mnom ostaj... — Cjelivam te, harfo... — Na moj vjenčani dan.

Ivan Kazimir Ostojić . . . . . 519—522
Rodnom kraju. — Materinskom jeziku. — Iz „Uspomena“.

Marija Kumičić (Enjuškina) . . . . . 523—524
Cvati, ružo! — Pjesmi.

Strana

Dr. Velimir Deželić . . . . . 525—532
Majka. — Inspiracija. — Charon. — Miramare. — Ponte dei sospiri. — Riva degli Schiavoni. — Slapovi Krke. — Oj Miljacka... — Rosa Mystica.

Stjepko Ilijić . . . . . 533—536
Pretproljetno jutro. — Jakovu Leopardiu na stoljetnicu rogjenja.

Silvije S. Kranjčević . . . . . 537—556
Vili pjesme. — Kad mi klone. — Zapad sunca. — Neznani grob. — Heronejski lav. — Zadnja zdravica Hanibala. — San ili java? — Pred knjigom povijesti roda moga. — Slavenska lipa. — Na grudi prošlosti. — Sijelo. — Guslar.

Adalbert Kuzmanović . . . . . 557—558
Svršetak.

Dr. Ante Tresić Pavičić . . . . . 559—570
Sunce i oko, cvijet i pjesma. — Moja je ljubav slična aloju. — Hrvatsko more. — Soko i vila. — Sveljubni cjelov. — Slutnja. — Poznati glas. — Galeb. — Istok mjeseca. — Molba pjesnikova. — U borovoj šumi.

Isa Velikanović . . . . . 571 - 582
Gazda Lovro.

Milorad J. Mitrović . . . . . 583—584
Stara ljubav. — Neznani grob.

Aleksa Šantić . . . . . 585—588
Što zastaše?... — Putnik. — Ostajte ovdje... — Imam doru...

Savfet beg Bašagić . . . . . 589—592
Smrt Mahmutpaše Hrvata.

Nikola Ostojić . . . . . 593—596
Žuljavim rukama. — Amanetu. — Ljubavi.

Mileta Jakšić (Lenski) . . . . . 597—600
Noću. — Noćna tajna. — Poslednjoj lasti. — Povratak. — U magli. — Noć u šumi.

Strana

Rikard Katalinić Jeretov . . . . . 601—604
Suton. — Ruže i lahor. — Chanson. — Moru. — Zora. — Večer. — Mjesečina. — Tiho snije.

Dr. Tugomir Alaupović (Tugomir Hrvat-Bošnjak) . . 605—618
Na padu Plive. — Na grobu pobratimu Hafizu. — Gosti u Hrvata. — Na grobu Hanibala Lucića. — Slavska vila. — Po obroncima...

Dr. Ivan Šarić . . . . . 619—620
Fra Grgi Martiću.

Jovan Dučić . . . . . 621—626
Lasti. — Hajdmo, o Muzo! — Samo ja i jedro. — Slušate li kadgod?... — Zaraslo ostrvo. — Pustinja ćuti... — U stablu kedra... — Novembar.

Jelena Jov. Dimitrijevića . . . . . 627—628
Sreća. — Čekanje.

Dinko Sirovica . . . . . 629—634
Brodolom. — Pjesmi.

Ante Petravić . . . . . 635—636
Na prozoru... — Noćna fantazija.

Alberto Weber . . . . . 637—640
Majka. — U tmini. — Klek. — Victoria. — U predvečerje.

Dr. Dragutin Domjanić . . . . . 641 - 644
U ranu proljet. — Vjetar. — S mora. — Bez sunca.

Milan Begović . . . . . 645—654
Moje srce. — Handžar djeda moga. — Hrist. — Nad plemenite, krasne perivoje... — O lijepo li je... — Romanca. — Pastourelle. — Carlo Dolce: Sv. Cecilija. — Rafael d'Urbino: Il Violinista. — Bršljan.

Vladimir Nazor . . . . . 655—666
Marku Maruliću. — Vesna. — Jerisavlja. — Ravijojla. — Dabog i Pijast. — Ruta Moapka. — Vrelo. — Tomislav.

Strana

Stevan M. Luković . . . . . 667—670
U pozni čas dana. — Mutan je, tužan bio dan... — Suro nebo. — Sanjam te...

Mihovil Nikolić . . . . . 671—684
Lisinski. — Ja lijetam po tom svijetu... — U šumi. — Januar: I. S bregova je naših... II. Proći ćemo k onoj r'jeci... III. Oko nas je zimska večer... IV. I ja znadoh u životu... — Pjesnik u proljeće. — U zimi: I. Padaju pahulje snježne... II. Zimski se suton spušta... — Undina. — Lanci. — Ja drščem kao sjena.

Štefa Iskra (Iva Rod) . . . . . 685—686
Slušam zvono... — Ljubav. — Pod jesen.

Dr. Vladimir Vidrić . . . . . 687—688
Coena — Mrtva ljubav.

* * *

Božo Lovrić 691
Vili. — Dru Frani Buliću.

Miroljub 692
Pjevaj samo, slavulj-ptico... — Mojoj sestri.

Ante Jukić (Veljko Obradov) 693
Oh, ne više!...

Sava M. Mijalković 694
Biser drobni. — Jesen je došla...

Dr. Branimir Livadić 695
Mlin u dolini.

Milorad M. Petrović 695
Divna noći!...

Danica Marković 695
U suton.

Božo S. Nikolajević 697
Na zimnjem danu.

M. M. Rakić 697
Celivasmo ga... — Grmelo je...

Strana

Miroslav Hirc 698
Pjesma slobodne duše.

Riza beg Kapetanović 699
Ko tigar bih . . .

Izo Lanov 700
Na zapadu.

Milutin Jovanović 701
U večeri pozne . . .

Sane Kurjaković 701
Goro moja . . . — Kad bi mi se . . .

Elza Kučera 702
Moje rodno mjesto.

Stjepan Kralj 702
Proljetne pjesme: I. Jučer mi je bršljan reko . . . II. Čekat ću te u poljima . . .

Zvonimir Devčić 703
Akord bola.

Svetislav Stefanović 704
Poezija.

Dim. Gligorić (Sokoljanin) 705
Planina.

Viktor Badalić 705
Kad umire ljubav . . .

Dr. I. Krnic (Mihael Gorski) 706
Mary.

Milivoj Podravski 706
Na obzorju grimiznome . . .

Ivo Kršić 707
Po stolu mi leže knjige . . .

Dr. Stjepko Španić 707
Mila si mi . . .

Mirko Nikolić 708
Ne pitajte . . . — I svegjer . . .

Eug. Šah 708
Majčina slika.

Strana.

Dr. Dragan Boranić 709
Dijagora.
Božidar Kukuljević-Sakcinski 711
Antunu Mihanoviću.

Tumač stranih i manje poznatih riječi . . . . . 715—723
Sadržaj . . . . . 725—739
Imena pjesnika . . . . . 741—743

IMENA PJESNIKA.

Alaupović dr. Tugomir . . . 605
Arnold Gjuro 449
Badalić Hugo 457
Badalić Viktor 705
Ban dr. Matija 265
Baraković Gjuragj 159
Bašagić Savfetbeg 589
Begović Milan 645
Bogović Mirko 261
Boranić dr. Dragan 709
Botić Luka 333
Bruerović Marko Derivaux . 215
Bunić Ivan 177
Buzolić Stjepan 341
Ciraki Franjo 439
Čubranović Andrija 145
Deanovićka Dimitrijevićka Draga 407
Demeter dr. Dimitrija 239
Despot fra Ivan 463
Devčić Zvonimir 703
Dežman dr Ivan 389
Deželić dr. Velimir 525
Dimitrijevića Jov. Jelena . . . 627
Domjanić dr. Dragutin . . . 641
Držić Gjore 143
Dučić Jovan 621
Frankopan knez Franjo Krsto 183
Gligorić Dim. (Sokoljanin) . 705
Grčić Milenko 437
Gundulić Ivan Franjin 161
Gjorgjić Ignjat 195
Harambašić dr. August . . . 487
Hektorović Petar 139
Hirc Miroslav 698
Hranilović Jovan 471
Ilijašević dr. Stjepan 257
Ilijć Dragutin 477
Ilijć Jovan 311
Ilijć Vojislav 503
Ilijić Stjepko 533
Iskra Štefa 685
Jakšić Gjura 345
Jakšić Mileta 597
Jorgovanović Rikard 465
Jovanović dr. Jovan Zmaj . . 355
Jovanović Milutin 700
Jukić Ante 693
Kaćanski Stevan Vladislav . 337
Kačić Miošić fra Andrija . . 199
Kamenar Janko 475
Kanavelić Petar 187
Kanižlić Ante 205
Kapetanović Riza beg 699

Karnarutić Brno 157
Katalinić Rikard Jeretov . . . 601
Katančić Petar 213
Kavanjin Jerolim 185
Kazali Autun Pasko 259
Kovačević Gjuro 399
Kovačić Ante 467
Kralj Stjepan 702
Kranjčević S. Silvije 537
Krnic dr. I. (Mihael Gorski) . 706
Kršić Ivo 707
Kučera Elza 702
Kujundžić Milan 397
Kukuljević Božidar Sakcinski 711
Kukuljević Ivan Sakcinski . . 263
Kumičić Marija 523
Kurjaković Sane 701
Kuzmanović Adalbert 557
Lanov Izo 700
Livadić dr. Branimir 695
Lovrić Božo 691
Lucić Hanibal 137
Luković M. Stevan 667
Manojlović dr. Gavro 483
Marković Danica 695
Marković dr. Franjo 419
Martić fra Grgo 297
Marulić Marko 135
Mažuranić Ivan 247
Medić Danilo 413
Menčetić Šiško 141
Mihanović Antun pl. Petropoljski 223
Mijalković M. Sava 694
Milaković Josip 493
Milutinović Simo Sarajlija . . 219
Miroljub 692
Mitrović J. Milorad 583
Mušicki Lukijan 217
Nalješković Nikola 149
Nazor Vladimir 655
Nemčić Antun pl. Gostovinski 243
Nenadović Ljubomir P. . . . 323
Nikolajević S. Boža 697
Nikolić Mihovil 671
Nikolić Mirko 708
Okrugić Ilija 329
Ostojić Ivan Kazimir 519
Ostojić Mato 513
Ostojić Nikola 593
Palmotić Gjon 179
Palmović Andrija 443
Petravić Ante 635
Petrović M. Milorad 695
Petrović Petar II. Njeguš . . 253
Podravski Milivoj 706
Pogačić Milka 485
Popović Milorad Šapčanin . 401
Popović Mita 393
Preradović Petar 273
Pucić knez Medo 295
Radičević Branko 307
Rakić M. M. 697
Rakovac Dragutin 251
Ranjina Dinko 153
Reljković Matija Antun . . . 209
Sabić Marin 479
Sirovica Dinko 629
Stefanović Svetislav 704
Subotić dr. Jovan 267
Sundečić Jovan 317
Šah Eug. 708
Šantić Aleksa 585
Šarić dr. Ivan 619

Šenoa dr. August 365
Španić dr. Stjepko 707
Špun-Strižić dr. Napoleon . . 383
Štos Pavao 227
Šuljok Aleksa 409
Šunjić fra Marijan 225
Tresić Pavičić dr. Ante . . . 559
Trnski vitez Ivan 289
Utješenović Ognjeslav Ostrožinski 269
Veber Alberto 637
Velikanović Isa 571
Vetranić Čavčić Mavro . . . 147
Vežić Vladislav 313
Vidrić dr. Vladimir 687
Vitezović barun Pavao . . . 191
Vraz Stanko 229
Vukelić Lavoslav 385
Zahar dr. Ivan 417
Zlatarić Dinko 155
Zrinski grof Petar 181

ISPRAVCI.

XV. stranica, 2. redak odozgor. Rečenica: „Megju njima je..." došla je pometnjom amo, a ima da stoji ondje, gdje je govor o narodnim junacima. (Str. XIV.)

33. stranica 17. redak ozdo. Riječ „bramititi" ima glasiti *bratimiti.*

197. stranica. „Ovuličbu" jesu dvije riječi: *ovu ličbu.*

Na istoj stranici u „Pjesni" 6. stih mjesto „kad igjahu": *kad igjah.*

248. stranica 3. stih ozgor. „Nebljusti" jesu dvije riječi: *ne bljusti.*

514. stranica 1. stih ozgor. Iza riječi „dadoh" ispao je u štampi na nekim tabacima *i.*

668. stranica. U pjesmi „Mutan je, tužan bio dan" u 3. kitici riječ „krilima" ima da glasi: *krilila.*

716. stranica. Mjesto „čula" ima da stoji *ćul.*

Tiskara Vogler i drugovi
Sarajevo
1905.

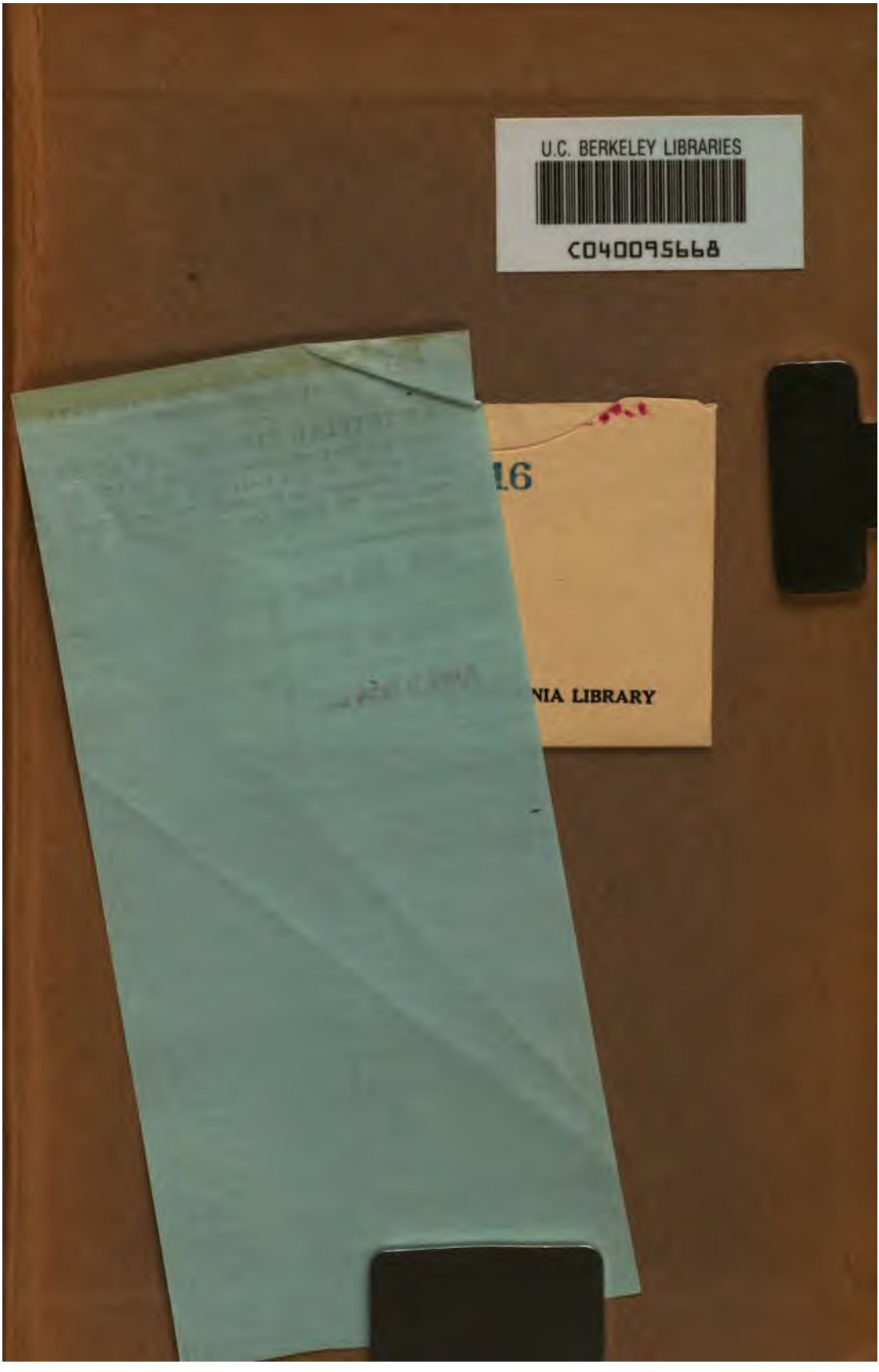
U.C. BERKELEY LIBRARIES
C040095668
16
NIA LIBRARY

U.C. BERKELEY LIBRARIES
C040095668

8616

CALIFORNIA LIBRARY